

POLITICAL YEARBOOK OF BELGIUM

32

2001

POLITIEK JAARBOEK

POLITIEK JAARBOEK

ANNEE POLITIQUE

ANNEE POLITIQUE

RES PUBLICA

Tijdschrift voor Politologie
Revue de Science Politique
Belgian Journal of Political Science

POLITIEK JAARBOEK 2001
ANNÉE POLITIQUE
POLITICAL YEARBOOK OF BELGIUM

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2001 <i>Mark DEWEERDT</i>	155-252
Belgian Politics in 2001 <i>Sam DEPAUW and Mark DEWEERDT</i>	255-278
Tussen schok en overgang : de Europese Unie in 2001 <i>Bart KERREMANS en Edith DRIESKENS</i>	279-305
Les décisions les plus importantes pour la Wallonie en 2001 <i>Jean-Claude VAN CAUWENBERGHE, Serge KUBLA, José DARAS, Michel DAERDEN, Michel FORET, José HAPPART, Charles MICHEL, Thierry DETIENNE et Marie ARENA</i>	307-324
Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2001 <i>Mark DEWEERDT</i>	325-361
Kroniek van de vijfde staatshervorming <i>Mark DEWEERDT</i>	363-395
Het uiteenvallen van de Volksunie en het ontstaan van de N-VA en Spirit : een chronologisch en morfologisch overzicht (juni 1999 - juli 2002) <i>Jo NOPPE en Bram WAUTERS</i>	397-471
Morphologie des partis politiques francophones en 2000 et 2001 <i>Jo NOPPE</i>	473-516

HET BELGISCHE POLITIEK GEBEUREN IN 2001

I.	Het begrotings- en fiscaal beleid	155
	A. De begrotingsresultaten van 2000 en de dubbele controle van de begroting van 2001	155
	B. De Federale Beleidsverklaring en de begroting voor 2002	159
	C. Personenbelasting, vennootschapsbelasting en ecofiscaliteit	163
II.	Het binnenlands beleid	168
	A. Institutionele wetgeving en politieke vernieuwing	168
	B. De hervorming van de administratie	171
	C. De nasleep van de gemeenteraadsverkiezingen	174
	D. Communautaire problemen	174
III.	Het asiel- en vreemdelingenbeleid	177
	A. De afhandeling van de regularisatieaanvragen	177
	B. De opvang van asielzoekers en de hervorming van de asielprocedure	178
	C. Problemen met naturalisaties, de snel-Belgwet en het migrantenstemrecht	181
IV.	Het justitiebeleid en de politiehervorming	183
	A. Het Actieplan voor Justitie	183
	B. Spijtoptantenregeling en andere moeilijkheden bij de uitvoering van het Federaal Veiligheids- en Detentieplan	185
	C. Varia	185
	D. De politiehervorming	192
V.	Het werkgelegenheids- en het sociaal beleid	196
	A. Werkgelegenheid	196
	B. Sociaal Overleg	201
	C. De sociale zekerheid	203
VI.	Het mobiliteitsbeleid	211
	A. De spoorwegen	212
	B. Sabena	217
	C. Varia	225
VII.	Het buitenlands en het defensiebeleid	226
	A. Buitenlandse politiek	226
	B. Landsverdediging	232
VIII.	Overige gebeurtenissen en ontwikkelingen	234
IX.	De evolutie in de politieke partijen	241

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2001

Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Financieel-Economische Tijd

Het tweede volle regeringsjaar van het paars-groene kabinet-Verhofstadt werd gedomineerd door de verdere staats hervorming. In overleg met de redactie werd besloten dat onderwerp niet in dit overzichtsartikel te behandelen, maar er een afzonderlijke bijdrage aan te wijden. Door de vertraging van de economische groei, die versterkt werd door de terreuraanslagen in de Verenigde Staten, zag de regering zich genoodzaakt in de zomer een extra begrotingscontrole te houden en haar doelstelling voor 2002 – een overschot op de overheidsuitgaven – terug te schroeven en vrede te nemen met een evenwicht tussen inkomsten en uitgaven. Ze handhaafde haar meerjarenplan voor de verlaging van de personenbelastingen en zette een hervorming van de vennootschapsbelasting in de steigers.

Niet zonder moeite kon voortgang worden gemaakt in eerder opgezette projecten als de 'Copernicus-hervorming' van de administratie en de politiehervorming. Minister van Justitie Verwilghen kreeg tegenwind voor enkele van zijn beleidsplannen. De campagne voor de legalisatie van illegale vreemdelingen kon nog altijd niet worden afgewerkt. De hervorming van de asielprocedure werd van de politieke agenda afgevoerd, nadat de toestroom van asielzoekers sterk was begonnen te dalen. Tegen het jaareinde veroorzaakte de invoering van het migrantenstemrecht spanningen in de coalitie. Andere lastige dossiers waren de herstructurering en het investeringsplan van de NMBS en het faillissement van Sabena, de Belgische luchtvaartmaatschappij.

Het partijlandschap in Vlaanderen ging aan het schuiven door de implosie van de Volksunie en de toenadering tussen de VLD en een groep christen-democraten.

I. Het begrotings- en fiscaal beleid

A. De begrotingsresultaten van 2000 en de dubbele controle van de begroting van 2001

De ministers van Begroting (Vande Lanotte) en van Financiën (Reynders) deelden op 5 januari mee dat de overheid (Rijk, gemeenschappen en gewesten, sociale zekerheid en lokale besturen) in 2000 een overschot had gerealiseerd van 100 miljoen euro (4 miljard frank)¹. Voor het eerst in een halve eeuw waren de openbare financiën in evenwicht. Volgens het Stabiliteitsprogramma 2000-2003 was voor het jaar 2000 nog een tekort van 1 % van het bruto binnenlands product (BBP)

¹ Hoewel in 2001 de frank nog de gangbare munt was, worden in dit artikel alle bedragen in euro uitgedrukt. In de meeste gevallen wordt het oorspronkelijke of overeenstemmende bedrag in frank tussen haakjes vermeld.

verwacht en zou het evenwicht pas in 2002 worden bereikt². Het beter dan verwachte resultaat was te danken aan de gunstige conjunctuur – de economie groeide met 4 in plaats van de verwachte 2,5 % – en de daaruit voortvloeiende extra inkomsten. De overheidsschuld was eind 2000 gedaald tot 110,6 % van het BBP (1999 : 115,9 %).

Een tegenvaller voor de federale regering was de geringe belangstelling voor de vier UMTS-licenties, de mobilofonie van de derde generatie. Bij de opmaak van de begroting voor 2001 was gerekend op een opbrengst van de verkoop van 1 tot 1,5 miljard euro (40 tot 60 miljard frank), die het startkapitaal zou worden van het Zilverfonds waarmee vanaf 2012 de kosten van de vergrijzing (pensioenen en ziekteverzekering) zouden worden opgevangen³. De veiling van de UMTS-licenties was aanvankelijk voor december 2000 gepland, maar werd uitgesteld nadat de Raad van State had geadviseerd bepaalde aspecten van UMTS niet bij koninklijk besluit maar bij wet te regelen. Minister van Telecommunicatie Daems liet daarom de betrokken bepalingen opnemen in de programmawet van 2 januari 2001.

Voor de vier licenties daagden maar die kandidaten op : Proximus, Mobistar en KPN Orange, de drie gsm-operatoren. Zonder verrassing werd de verkoop per opbod op 2 maart na één ronde afgevlagd. Mobistar en KPN Orange boden het minimumbedrag (150 miljoen euro) voor hun licentie; Proximus deed daar 0,2 miljoen euro bovenop, zodat de veiling 450,2 miljoen euro (18,160 miljard frank) opbracht.

Eerder (15 februari) waren de ministers Vande Lanotte en Reynders overeengekomen dat het Zilverfonds, naast de opbrengst van de UMTS-veiling, de meerwaarde kreeg van de verkoop, in 1999, van 27,1 ton goud door de Nationale Bank aan de Europese Centrale Bank. Het ging om een bedrag van 175 miljoen euro (7,1 miljard frank) dat op een aparte rekening was geblokkeerd. Het Zilverfonds zou daarmee een startkapitaal krijgen van 625 miljoen euro (25 miljard frank).

De oprichting van het Zilverfonds werd door de Kamer op 12 juli en door de Senaat op 19 juli goedgekeurd⁴. Bij koninklijk besluit van 3 november werd 441,5 miljoen euro (17,661 miljard frank) als opbrengst van de UMTS-veiling aan het Zilverfonds toegekend.

² Het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) deelde op 27 juni mee dat het overschot uiteindelijk 153 miljoen euro (6,2 miljard frank) bedroeg, of 0,1 % van het BBP. In 1999 was er nog een tekort van 0,6 %. De federale overheid verminderde haar tekort van 1,6 tot 0,5 % van het BBP. De sociale zekerheid had een overschot van 0,5 %, de gemeenschappen en de gewesten hadden een overschot van 0,2 %, de lokale besturen hadden een tekort van 0,2 % van het BBP. Volgens het INR daalde het overheidsbeslag op het BBP in 2000 tot 50 % (-0,1) maar bleef de fiscale en parafiscale druk voor het derde jaar op rij op 45,4 %. Het BBP steeg in 2000 tot 248,34 miljard euro (10.018 miljard frank).

³ De vorming van het Zilverfonds was begrotingstechnisch een schuldvermindering. De rente die daardoor zou worden uitgespaard, zou, na een voorafname voor de inrichting van een nieuw internationaal perscentrum in de Résidence Palace in Brussel (9,77 miljoen euro of 390 miljoen frank), in de periode 2001-2005 gebruikt worden voor de uitbouw van de informatiesamenleving en de financiering van de NMBS.

⁴ Wet van 5 september 2001 tot waarborging van een voortdurende vermindering van de overheidsschuld en tot oprichting van een Zilverfonds (B.S. van 14 september 2001).

Bij de voorstelling van het jaarverslag van de Nationale Bank (19 februari) riep gouverneur Guy Quaden de regering op voorrang te blijven geven aan een versnelde schuldafbouw en nog even geduld te oefenen met het «uitdelen van de vruchten van de economische groei». De Europese Commissie, die op 28 februari het Belgische Stabiliteitsprogramma 2001-2005 gunstig beoordeelde, zei bij die gelegenheid dat een versnelde schuldvermindering de hoogste prioriteit zou moeten hebben.

Blijkens de economische begroting die minister van Economische Zaken Picqué op 23 februari voorstelde met het oog op de begrotingscontrole, rekende het INR, ondanks de vertraging van de economische activiteit en de internationale handel, voor 2001 toch nog met een groei van 2,8 %. De inflatie zou terugvallen tot 1,5 %, tegenover 2,5 % in 2000.

Op 25 maart kwam de regeringstop bijeen om de begroting voor 2001 bij te sturen. Twee dagen later keurde de ministerraad de aanvullingsbegroting goed. De ontvangsten werden opgetrokken tot 44,53 miljard euro (1796,3 miljard frank, + 23,3 miljard), de uitgaven tot 44,14 miljard euro (1780,6 miljard frank, + 4,6 miljard). De regering verwachtte een tekort van 1 miljard euro (40,5 miljard frank, - 26 miljard), het resultaat van een begrotingssaldo van 389 miljoen euro (15,7 miljard frank) en een tekort op de schatkistverrichtingen van 1,39 miljard euro (56,2 miljard frank). Minister van Begroting Vande Lanotte legde een reserve aan van 371 miljoen euro (15 miljard frank) om tegenvallers op te vangen, meer bepaald een economische groei van minder dan 2 %. Van de aangevraagde bijkredieten (421 miljoen euro of 17 miljard frank) werd maar een klein deel toegestaan, onder meer voor het begin van de bouw van een nieuw gerechtshof in Antwerpen en Gent, voor de aankoop door de douane van een scanner om illegaal reizende vreemdelingen op te sporen in containers en vrachtwagens, en voor e-government- en informaticaprojecten. Alle bijkredieten werden gecompenseerd door andere kredieten te verminderen of te schrappen.

Op 30 mei meldde *De Financieel-Economische Tijd* dat de grote banken hun groei-prognose voor 2001 verlaagden van 2,4 à 3 % tot 2,1 à 2,5 %. Dat impliceerde dat de regering zonder saneringsmaatregelen haar doelstelling het overheidssaldo op 0,2 % van het BBP te brengen, niet zou kunnen realiseren. Diezelfde dag raakte bekend dat het kernkabinet al op 29 mei beslist had in juni een tweede begrotingscontrole te houden. Minister Vande Lanotte zei dat niet de groeivertraging maar de olopemde inflatie (3,14 % op jaarbasis, tegenover 1,5 % in de aangepaste begroting), de stijging van de ziektekosten en een plotse terugval van de BTW-inkomsten hem zorgen baarden.

Bij de voorstelling van de economische vooruitzichten van de Nationale Bank (18 juni) waarschuwde gouverneur Quaden de regering nogmaals voor een te snelle groei van de overheidsuitgaven. Ook hij sloot niet uit dat de groei tot 2,3 à 2,6 % zou terugvallen. Voor 2001 voorspelde de Nationale Bank niettemin een financieringsoverschot van 0,3 % van het BBP, en zelfs 0,5 % indien de opbrengst van de veiling van de UMTS-licenties werd meegeteld.

Met het oog op de tweede begrotingscontrole werden drie werkgroepen opgericht om resp. de departementale uitgaven, de fiscale ontvangsten en de ziekteverzekering te onderzoeken. De werkzaamheden vorderden trager dan verwacht, vooral

in de werkgroep fiscale ontvangsten, die een verklaring zocht voor de terugval in de BTW-inkomsten. Het onderzoek was niet klaar toen het kernkabinet in de avond van 11 juli bijeenkwam om de begrotingscontrole af te ronden. De topministers werden het eens over een pakket maatregelen van 800 miljoen euro (32 miljard frank). Een betere inning van de belasting op de inverkeerstelling en een scherpere bestrijding van de ontwijking van de BTW zouden 120 miljoen resp. 250 miljoen euro moeten opbrengen. Daarnaast zou worden bespaard in de ziekteverzekering (250 miljoen euro), op de werkingsmiddelen van de ministeries (1%), en op diverse kleinere uitgaven (samen 170 miljoen euro). De regering hoopte met die maatregelen het beoogde financieringsoverschot van 0,2% van het BBP te kunnen realiseren.

Tijdens de begrotingscontrole besliste de regering voorts enkele overheidsgebouwen, onder meer de Financietoren en delen van de Résidence Palace, nog in 2001 te verkopen. In de begroting voor 2001 was voor de overdracht van overheidsactiva 300 miljoen euro aan inkomsten ingeschreven. De regering had bij de begrotingsopmaak, in oktober 2000, besloten de kantoorgebouwen die eigendom waren van de Regie der Gebouwen en Sopima (waarvan de federale overheid, de Regie der Gebouwen en de Federale Participatiemaatschappij aandeelhouder waren) onder te brengen in een patrimoniumvennootschap, als eerste stap naar de oprichting van een beursgenoteerde publieke vastgoedbevak met een kapitaal van 1,55 miljard euro. De voor 2001 geplande eerste fase van de beursgang had echter vertraging opgelopen. Teneinde alsnog de begrotingsdoelstelling te halen, besliste de regering daarom bij de tweede begrotingscontrole enkele gebouwen te verkopen.

In de Kamercommissie voor Financiën zei minister Reynders op 17 juli dat de vertraging in de BTW-inkomsten het gevolg was van het advies van belastingkantoren aan bedrijven die niet gerechtigd zijn BTW af te trekken, voor de uitvoering van werken een BTW-plichtige tussenpersoon in te schakelen, en zo toch BTW te recupereren. Ook gemeenten en intercommunales zouden van dat nieuwe 'achterpoortje' gebruik hebben gemaakt.

In de nacht van 30 op 31 augustus besliste het telecombedrijf Belgacom, waarvan de Belgische Staat meerderheidsaandeelhouder is, de sinds april lopende fusiegesprekken met de Nederlandse sectorgenoot KPN af te blazen. De onderhandelingen sprongen af op de waardering van de bedrijven. Minister van Overheidsbedrijven Daems zei op 9 oktober dat de verdere privatisering van Belgacom niet meer in 2001 en waarschijnlijk pas in de tweede helft van 2002 te verwachten was. Met de wet van 10 augustus 2001 betreffende Belgacom (B.S. 25 augustus 2001) had het parlement de Staat gemachtigd alle of een deel van zijn aandelen in de NV van publiek recht Belgacom over te dragen door verkoop, ruil of inbreng in een vennootschap, in het kader van een fusie of een strategisch samenwerkingsverband met één of meer operatoren. De wet was in spoedtempo door het parlement gejaagd, nadat op de Europese telecommarkt een consolidatiebeweging, waarin naast Belgacom onder meer KPN en Deutsche Telekom betrokken waren, in een stroomversnelling gekomen leek te zijn.

Op 30 november meldde *De Financieel-Economische Tijd* dat de regering in haar rekeningen over 2001 toch rekening zou houden met de opbrengst van de veiling van de UMTS-licenties, teneinde het beoogde financieringsevenwicht te realiseren. In de tweede helft van december bleek dat de geplande verkoop van overheidsgebouwen 319 miljoen euro had opgebracht, waarvan drie vierde in de Schatkist terecht kwam en het overige kwart naar de Regie der Gebouwen ging om de huur van (vervangende) kantoorgebouwen te betalen. Het leeuwendeel van de opbrengst kwam van de verkoop van de Financietoren, waarvoor de Nederlandse projectontwikkelaar en vastgoedbelegger Breevast 276 miljoen euro had betaald. Breevast zou het gebouw renoveren en nadien verhuren aan het ministerie van Financiën.

In het ontwerp van programmawet dat de Kamer op 18 december goedkeurde, kreeg de regering de toestemming om de NV van publiek recht Biac, de exploitant van de luchthaven van Zaventem, te privatiseren en de luchthaventerreinen die eigendom waren van de Belgische Staat aan Biac te verkopen. Volgens het Comité van Aankoop waren de gronden 250 miljoen euro waard; externe experts raamden de waarde op 200 miljoen euro. In de Senaat vroeg de oppositie op 21 december het spoedadvies van de Raad van State over een dertigtal amendementen bij het ontwerp van programmawet, met de bedoeling de stemmingen en zodoende ook de verkoop van de luchthavengronden waartoe de regering kennelijk om budgettaire redenen nog vóór het jaareinde wilde overgaan, te vertragen. De senatoren onderbraken evenwel het kerstreces om op 28 december over het ontwerp van programmawet te stemmen. Begin 2002 zou blijken dat de regering inderdaad vóór 31 december de luchthaventerreinen aan Biac had verkocht.

B. De Federale Beleidsverklaring en de begroting voor 2002

In zijn vooruitzichten voor 2002, de zgn. economische begroting, verlaagde het Federaal Planbureau (5 juli) de groeiverwachting voor 2001 van 2,8 tot 2,4 % en verhoogde het de inflatieverwachting van 1,5 tot 2,4 %. Voor 2002 schoof het een groei van 2,8 % en een inflatie van 1,5 % naar voren.

De Hoge Raad van Financiën (HRF) deed in zijn jaarverslag (12 juli) voor 2002, op grond van een groei van 2,5 %, de aanbeveling een financieringsoverschot van 0,3 % van het BBP na te streven. De HRF riep alle geledingen van de overheid op hun uitgaven strikt onder controle te houden.

Half juli bleek dat voor de sociale zekerheid in 2002 een overschot van 400 tot 950 miljoen euro werd verwacht. De werkgeversorganisatie VBO zei dat het geld moest worden gebruikt om de lastenverlaging voor de bedrijven voort te zetten. De vakbonden wensten het geld te gebruiken om de sociale uitkeringen te verhogen. Volgens minister Vande Lanotte zou een groot deel van het overschot naar het Zilverfonds moeten gaan; hij zette trouwens vraagtekens bij de verwachte omvang van het overschot.

In augustus verlaagden de grote banken hun groeivoorzichten voor 2001 tot 1,6 à 2,1 % van het BBP, waardoor het financieringsoverschot van 0,2 % van het BBP in het gedrang zou komen en de begrotingsvoorzichten voor 2002 versomberden. Het INR deelde op 29 augustus mee dat het BBP in het tweede kartaal met

0,6 % was gekrompen in vergelijking met het eerste kwartaal⁵. Het was de eerste negatieve groei sinds het vierde kwartaal van 1998. De banken stelden daarop hun groeiprognoses verder naar onder bij. Aan *La Libre Belgique* (1 september) zei minister Vande Lanotte dat er in de begroting voor 2002 niet de minste ruimte zou zijn om de gevraagde 900 miljoen euro aan uitgaven boven de groeionorm (1,5 %) te financieren. Hij herhaalde dat het overschot in de sociale zekerheid pas na voorafname van 625 miljoen euro voor het Zilverfonds gebruikt kon worden voor een verhoging van de sociale uitkeringen en een verdere verlaging van de bedrijfslasten.

In de laatste week van augustus lieten de groene partijen en de PS blijken geen ruimte te zien voor de tweede lastenverlaging die de bedrijven volgens het regeerakkoord in 2002 zouden kunnen krijgen, weliswaar na een evaluatie van de eerste lastenverlaging (800 miljoen euro in 2000) en voor zover er daarvoor budgettaire ruimte zou zijn. Het VBO bleef aandringen op een tweede algemene lastenverlaging. Nadat vanuit liberale hoek aanvankelijk was verzekerd dat die lastenverlaging verworven was, zei zowel premier Verhofstadt als VLD-voorzitter De Gucht dat een selectieve lastenverlaging aanvaardbaar was (5-6 september). Unizo, de organisatie van zelfstandige ondernemers, reageerde negatief (10 september). Het VBO publiceerde op 19 september cijfers waaruit zou moeten blijken dat de lastenverlaging een positief effect had op de werkgelegenheid: sinds 1997 waren de lasten met 3,79 miljard euro gedaald en waren er 224.000 banen bij gekomen. De werkgeversorganisatie drong nogmaals aan op een algemene lastenverlaging van 1,5 % (in plaats van 790 euro per werknemer zoals in 2000). Unizo bleef voorstander van een forfaitaire lastenverlaging.

Uit een rapport van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB), dat op 19 september bekend raakte, bleek dat de loonkosten in 2001-2002 met 6,8 % zouden stijgen, of 0,4 procentpunten meer dan de wettelijke loonnorm en 0,6 procentpunten meer dan in de drie buurlanden (Frankrijk, Duitsland, Nederland). De werkgevers zagen in het rapport een argument om hun eis voor een lastenverlaging te ondersteunen, teneinde de concurrentiekracht te vrijwaren.

Intussen hadden de aanslagen van 11 september op de WTC-torens in New York en het Pentagon in Washington de economische context waarin de regering haar begroting voor 2002 diende op te maken, grondig gewijzigd, ook al relativeerde premier Verhofstadt een en ander⁶. Het Planbureau en de Nationale Bank werd gevraagd de impact van '11 september' op de economie en de rijksfinanciën in te schatten en hun prognoses bij te stellen. NBB-gouverneur Quaden zei op 26 september dat «in deze politiek-militaire context» niemand een precies groeicijfer kon geven en daarom een voorzichtige begroting moest worden opgemaakt.

⁵ In oktober bleek uit definitieve cijfers dat de economie in het tweede kwartaal met 0,5 % was gekrompen. In het derde kwartaal werd een nulgroei genoteerd. In het vierde kwartaal kromp de economie met 0,4 %. Over het hele jaar 2001 kwam de groei op 1 % uit.

⁶ Op 22 september zei Verhofstadt in tv-gesprekken met de VRT en de VTM dat de economische gevolgen van de aanslagen minder groot waren dan sommigen dachten. Een recessie komt er wellicht niet, wel een terugloop van de economische groei, voorspelde de premier: «Het zal iets minder dan 2 procent zijn, maar het is toch nog altijd een groei».

Premier Verhofstadt ontving op 25 september de 'Groep van Tien', de toponderhandelaars van werkgeversorganisaties en vakbonden. Hij aanhoorde hun wensen voor de begroting-2002, maar maakte hun duidelijk dat ze geen al te hoge verwachtingen mochten koesteren.

Op 29 september schreef *De Financieel-Economische Tijd* dat het kabinet van premier Verhofstadt een «ingrijpend» plan voor de hervorming van de ziekteverzekering had, met een volledige herziening van de terugbetalingstarieven, de openstelling van de aanvullende verzekering voor particuliere verzekeraars en de privatisering van de tandheelkunde en de kinesitherapie. Minister van Sociale Zaken Vandembroucke en de Belgische Vereniging van Artsensyndicaten (BVA) reageerden negatief. De BVA zag in de nota een supplementair argument voor de actie van bepaalde artsen groepen tegen besparingsmaatregelen in de ziekteverzekering (zie hoofdstuk V : het werkgelegenheids- en sociaal beleid). Premier Verhofstadt reageerde furieus op het uitlekken van de nota en zei dat het «om een hoogst persoonlijk voorstel van een medewerker» ging, dat niet met hem besproken werd. De kabinetsmedewerker werd ontslagen⁷. De socialisten en de groenen waren ontsteld en verzetten zich tegen een gedeeltelijke privatisering van de ziekteverzekering.

VLD-voorzitter De Gucht ging in de tegenaanval en verweet (1 oktober) minister Vandembroucke er niet in te slagen het budget van de ziekteverzekering onder controle te krijgen. De Gucht wilde de uitgaven van de ziekteverzekering voor 2002 beperken tot 14,08 miljard euro; andere partijen zeiden dat 14,4 miljard (PRL) tot 14,77 miljard euro (PS) nodig zou zijn. In de slotfase van de begrotingswerkzaamheden veroorzaakten de meningsverschillen daarover spanning in de coalitie. Intussen was er nog steeds geen duidelijkheid over de groeiprognoze voor 2002 en de gevolgen van '11 september' voor de begroting. In regeringskringen circuleerden cijfers van 1,7 tot 1 % groei en een 'besparingsoefening' van 1,2 miljard tot 3 miljard euro. Uit de diverse scenario's die minister Vande Lanotte voorlegde, met een groei variërend van 0 tot 2,5 %, koos het kernkabinet op 3 oktober dat met een BBP-groei van 1,5 %. Voorzichtigheidshalve zou de begroting evenwel op een groei van 1,3 % gebaseerd worden. Het kernkabinet kwam ook overeen zowel voor 2001 als voor 2002 de doelstelling een financieringsoverschot van 0,2 resp. 0,3 % van het BBP te realiseren, te laten vallen en zich tevreden te stellen met een evenwicht tussen inkomsten en uitgaven.

Op 6 en 7 oktober kwam de regeringstop bijeen om de ontwerpbegroting voor 2002 in haar definitieve vorm te gieten. De ministerraad keurde het ontwerp op 9 oktober goed.

In de Federale Beleidsverklaring die hij op 9 oktober voorlas in de Kamer en de Senaat, stond eerste minister Verhofstadt lang stil bij de gevolgen van de aanslagen van 11 september en de op 7 oktober begonnen militaire aanvallen van de VS en Groot-Brittannië op Afghanistan. Hij sprak zijn steun uit voor de reactie op de aanslagen, «die noch blind, noch ondoordacht is».

Verhofstadt bevestigde dat de regering voor 2002 een groei van 1,5 % verwachtte (tegenover 1,3 % voor 2001), met een herleving in de tweede helft van het jaar,

⁷ Enkele maanden later bleek dat hij naar het kabinet van minister Daems was overgeplaatst.

maar in de begroting een kleine buffer had ingebouwd door van een groei van 1,3 % uit te gaan. Door voor het derde jaar op rij een evenwicht in de overheidsrekeningen na te streven, zou de overheidsschuld dalen tot 103,8 % van het BBP.

Voor het beleid in 2002 zette Verhofstadt zes krachtlijnen uit. Ter stimulering van de economie zou de regering de belastingverlaging en de verhoging van de laagste sociale uitkeringen handhaven, de vennootschapsbelasting hervormen, het twintigtal banenplannen met lastenverlaging samenbrengen in één structurele lastenverlaging (met de mogelijkheid een aanvullende verlaging toe te kennen voor doelgroepen en bij arbeidsduurverkorting), en maatregelen nemen ten gunste van de KMO's en tot verbetering van het sociaal statuut van de zelfstandige. De regering zou in dialoog gaan met de gewesten en de gemeenschappen om de inspanningen voor opleiding en vorming van jongeren en werklozen te verhogen, en een wetgevend initiatief nemen om sociale conflicten door een arbeidsrechtbank in plaats van de rechtbank van koophandel te laten beslechten, maar niet langer op eenzijdig verzoekschrift. Door daarover te zwijgen, voerde de premier impliciet de tweede fase van de lastenverlaging en een verhoging van de laagste sociale uitkeringen van het regeringsprogramma voor 2002 af.

Om voort te bouwen aan een meer solidaire samenleving wenste de regering de rondetafelconferentie over de sociale zekerheid succesvol af te ronden, de ziekteverzekering te hervormen, pensioenreserves op te bouwen door opnieuw ten minste 500 miljoen euro in het Zilverfonds te stoppen, het bestaansminimum om te vormen tot een leefloon en het te 'activeren', d.w.z. in te schakelen in de tewerkstelling, en de strijd tegen allerlei vormen van discriminatie te verscherpen. Als derde krachtlijn noemde de premier de hervorming van de federale administratie, de herstructurering van de krijgsmacht, het wegwerken van de gerechtelijke achterstand met een stappenplan, de vermindering van het aantal verkeersslachtoffers met een derde in vijf jaar (door de herziening van het verkeersreglement, een strenger handhavingsbeleid en de verplichte invoering van de dodehoekspiegel voor vrachtwagens) en de bijsturing van de politiehervorming om meeruitgaven voor gemeenten te vermijden.

In het kader van de duurzame ontwikkeling kondigde Verhofstadt onder meer een wetsontwerp aan over de sluiting van kerncentrales van meer dan 40 jaar en een verlaging van de verkeersbelasting voor minder vervuulende wagens.

In de institutionele sfeer stelde de regering de invoering van provinciale kieskringen, een kiesdrempel van 5 % en semi-landelijke lijsten (met dezelfde lijsttrekker[s] in alle kieskringen) in het vooruitzicht. Verhofstadt zei dat de regering er ook over dacht Kamer en Senaat samen te voegen tot één federaal parlement⁸. Ten slotte zou de regering ook in 2002 een actief buitenlands beleid voeren, inzonderheid in Afrika.

De rijksinkomsten werden op 43,95 miljard euro (1.773,1 miljard frank) geraamd, de rijksuitgaven op 44,39 miljard euro (1.790,5 miljard frank). Inclusief het deficit op de schatkistverrichtingen bedroeg het financieringstekort 1,39 miljard euro (55,9 miljard frank) of 0,3 % van het BBP. Extra geld werd vrijgemaakt voor de politie-

⁸ Premier Verhofstadt had de samenvoeging van Kamer en Senaat al aangesneden in zijn zgn. rentree-interviews. Zie hoofdstuk II : het binnenlands beleid.

hervorming (50 miljoen euro), de hervorming van de administratie (25 miljoen euro) en ontwikkelingssamenwerking (70 miljoen euro). De reële groei van de uitgaven van de departementen werd beperkt tot 0,5 % in plaats van 1,5 %, wat een bijna absolute wervingsstop inhield.

Het budget van de ziekteverzekering werd op 14,42 miljard euro (581,5 miljard frank) vastgesteld, een aangroei van 7,2 %. VLD-voorzitter De Gucht had het in dat verband (8 oktober) nogmaals over een uit de hand gelopen begroting. Hij verweet minister Vandenbroucke niets te hebben gedaan aan de communautaire scheefftrekkingen en waarschuwde dat, wanneer de regering er niet zou in slagen de misbruiken in het Franstalige landsdeel aan te pakken, een 'defederalisering' van de ziekteverzekering na de verkiezingen onafwendbaar zou worden.

Tijdens het kamerdebat over de beleidsverklaring (10-11 oktober) viel vooral de kritiek van PS-fractie leider Claude Eerdekens op de politiehervorming en zijn voorbehoud tegenover de afschaffing van de Senaat en de herindeling van de kieskringen op. Premier Verhofstadt bekleemtoonde in zijn repliek dat hij voor de hervorming van het federale parlement de steun van alle regeringsleden had.

C. Personenbelasting, vennootschapsbelasting en ecofiscaliteit

PERSONENBELASTING

In de Federale Beleidsverklaring van 17 oktober 2000 had premier Verhofstadt een hervorming van de personenbelasting aangekondigd, die zou worden gerealiseerd in de periode 2001-2004 en de belastingen met 3,334 miljard euro (134,5 miljard frank) zou verminderen. Het tijdschema van de belastinghervorming zou in 2001 worden bepaald.

De ministerraad keurde op 9 maart het wetsontwerp over de hervorming van de personenbelasting goed, maar stelde nog geen tijdschema vast.

Op 18 april keurde de Kamercommissie voor Sociale Zaken een wetsvoorstel goed van Daniel Bacquelaire (PRL) over de afschaffing van de in 1994 ingevoerde solidariteitsbijdrage (2 %) op de hoogste pensioenen. De liberalen stemden voor, de socialisten en de groenen tegen. Minister van Sociale Zaken Vandenbroucke was woedend en dreigde met een «zwaar incident» indien de Kamer het voorstel zou aannemen. Bacquelaire liet op 19 april de parlementaire behandeling van zijn wetsvoorstel opschorten. De PS zei het wetsvoorstel te zullen steunen indien de regering zou terugkomen van de afschaffing van de hoogste aanslagvoeten (55 en 52,5 %) in het fiscaal hervormingsplan. Vice-premier en minister van Werkgelegenheid Onkelinx drong op 20 april aan op een herberekening van de volgens haar overschatte kostprijs van het hervormingsplan en stelde voor, de budgettaire ruimte die daardoor, of door het behoud van de aanslagvoeten van 52,5 en 55 %, zou ontstaan, te gebruiken om de pensioenen te verhogen. De socialistische verklaringen werden in verband gebracht met het naderende 1-meifeest.

Op 18 mei besloot de ministerraad het fiscale hervormingsplan ongewijzigd te behouden, inclusief de schrapping van de hoogste twee aanslagvoeten. De ministerraad stelde ook het tijdschema van de hervorming vast. Voor de inkomsten van 2001 (aanslagjaar 2002) bleef de belastingvermindering beperkt tot 74,4 miljoen

euro (3 miljard frank) door de gedeeltelijke uitbreiding (tot maximum 50 km) van de terugbetaling van het woon-werkverkeer (15 eurocent of 6 frank per kilometer) tot de andere vervoermiddelen dan de auto. In het aanslagjaar 2003 (inkomsten 2002) zou de aanslagvoet van 55 % worden geschrapt, in 2004 die van 52,5 %. De invoering van het belastingkrediet voor inkomens tot 16.113 euro (650.000 frank) zou beginnen in het aanslagjaar 2003 (86 euro) en op kruissnelheid komen vanaf het aanslagjaar 2005 (495 euro). De verhoging van de belastingvrije som voor elk van de echtgenoten tot het bedrag dat geldt voor alleenstaanden, die een einde zou moeten maken aan de fiscale discriminatie van gehuwden, zou een aanvang nemen in het aanslagjaar 2004 (inkomsten van 2003)⁹. Hetzelfde zou gelden voor de verhoging van de belastingschalen.

De Kamer stemde op 5 juli, de Senaat op 19 juli met de belastinghervorming in. De wet van 10 augustus 2001 houdende hervorming van de personenbelasting werd in het *Belgisch Staatsblad* van 20 september 2001 gepubliceerd.

Op 12 oktober, drie dagen nadat premier Verhofstadt de Federale Beleidsverklaring had afgelegd, zei Philippe Defeyt, een van de federaal secretarissen van Ecolo, in *La Libre Belgique* dat de regering tijdens het 'begrotingsconclaaf' voor 1 miljard euro beleidsruimte had gecreëerd door te beslissen de indexering van de belastingschalen en de verdere verlaging van de aanvullende crisisbelasting niet vanaf 1 januari 2002 maar pas later in de bedrijfsvoorheffing te verrekenen. Zowel premier Verhofstadt als minister van Financiën Reynders ontkende formeel het bericht. Reynders veroordeelde «de valse verklaringen van belastingintegrist Defeyt». Volgens hem zouden de voordelen «vanaf middernacht en één seconde op 1 januari 2002 in de bedrijfsvoorheffing verrekend worden».

De Financieel-Economische Tijd schreef op 6 oktober dat aan de top van de regering wel degelijk een tragere uitvoering van de belastingverlaging overwogen werd, al zou de aanvullende crisisbelasting buiten schot blijven, de ingreep minder groot zijn dan Defeyt had gezegd en de definitieve beslissing afhankelijk zijn van de conjunctuurevolutie. Op 29 november gaf minister Reynders in de Kamer toe dat de indexering van de belastingschalen pas vanaf 1 april 2002 in de bedrijfsvoorheffing zou worden verrekend. De regering kreeg daardoor volgens Reynders voor 107 miljoen euro beleidsruimte in de begroting-2002.

VENNOOTSCHAPSBELASTING

Naast de hervorming van de personenbelasting stelde het paars-groene regeerakkoord een «verlaging van de nominale tarieven» van de vennootschapsbelasting in het vooruitzicht, «binnen een budgettair neutraal kader».

In *De Financieel-Economische Tijd* van 14 maart lekte uit dat volgens een rapport van de HRF, dat de regering had besteld, de vermindering van het tarief van de vennootschapsbelasting van 40,17 naar 30 % de overheid 1,95 miljard euro (78 miljard frank) zou kosten. Een verlaging tot 35 % zou 1 miljard euro (40 miljard frank) kosten. De minderinkomsten zouden kunnen worden opgevangen door een

⁹ In een arrest van 6 november 2001 bevestigde het Arbitragehof dat er in de personenbelasting een onverantwoord verschil in behandeling bestaat tussen gehuwd en ongehuwd samenwonenden, die het gevolg is van het ontbreken van een bijzondere bepaling voor ongehuwd samenwonenden.

verbreding van de belastbare grondslag, via een aanpassing van het fiscale gunstregime voor investeringen, de aanpak van de stelsels met een fiscaal gunstregime (zoals coördinatiecentra), een herziening van het stelsel van definitief belaste inkomsten (DBI) voor dividenden van verbonden vennootschappen of de aanpassing van de vrijstelling op meerwaarden van aandelen.

In een reactie zei zowel de kabinetschef van premier Verhofstadt, Luc Coene, als VLD-voorzitter De Gucht dat het onwaarschijnlijk was dat het basistarief van de vennootschapsbelasting tot 30 % teruggebracht zou worden, zoals Verhofstadt eerder in het vooruitzicht had gesteld. Volgens De Gucht was een verlaging tot 35 % «realistischer».

De HRF overhandigde op 18 april zijn rapport over de hervorming van de vennootschapsbelasting aan minister van Financiën Reynders. De minister sloot bij die gelegenheid niet uit dat de regering toch een beperkte budgettaire inspanning zou doen en de crisisbelasting van 3 % op de vennootschapsbelasting die in 1993 was ingevoerd (en het tarief had doen stijgen van 39 naar 40,17 %) zou afschaffen, zonder compenserende maatregelen te nemen.

In het rapport stelde de HRF voor op korte termijn de degressieve afschrijvingen te vervangen door lineaire, de fiscale steunmaatregelen voor investeringen af te schaffen en de grenzen van de bijdragen voor de extralegale pensioenen te herzien. Op lange termijn zou er een fundamentele hervorming moeten komen van de vrijstellingsvoorwaarden van meerwaarden op aandelen en van het stelsel van de definitief belaste inkomsten. Van een veralgemeende ontmanteling van de preferentiële stelsels (coördinatiecentra, distributiecentra en servicecentra) was in het definitieve advies niets terug te vinden. De HRF zei enkel dat de ontmanteling van deze fiscale gunstregimes een grotere daling van de tarief van de vennootschapsbelasting mogelijk zou maken.

Voor de KMO's stelde de HRF een bevrozing van de verlaagde tarieven voor. Door een verlaging van het gewone tarief zou het verschil tussen beide geleidelijk weggewerkt kunnen worden.

Op 13 juni zei premier Verhofstadt dat hij het basistarief van de vennootschapsbelasting tot «minstens 34 %» wilde verlagen. In de daaropvolgende weken beklemtoonden de socialisten en de groenen, in reacties op diverse liberale pleidooien voor een reële belastingverlaging, dat in het regeerakkoord uitdrukkelijk was overeengekomen dat de hervorming van de vennootschapsbelasting budgettair neutraal diende te zijn.

In een nota die hij op 19 juli aan de ministerraad voorlegde, stelde minister Reynders voor het tarief van de vennootschapsbelasting in een eerste fase te verlagen tot 34 %. Ter compensatie zouden sommige aftrekposten verminderd of afgeschaft worden.

De hervorming van de vennootschapsbelasting kwam ter sprake tijdens het begrotingsconclaaf. In de Federale Beleidsverklaring (9 oktober) kondigde premier Verhofstadt een tariefverlaging aan van 39 naar 33 % of, inclusief de crisisbelasting die behouden bleef, van 40,17 naar 33,99 %. Het uiteindelijke doel was een verdere verlaging tot 30 %. Voor de kleine en middelgrote ondernemingen zou een nieuw verlaagd tarief ingevoerd worden van 24,25 % (exclusief crisisbelasting) in plaats van 28 % op de winst tot 24.790 euro, 31 % in plaats van 36 % op de schijf van

24.790 tot 89.240 euro en 34,5 % in plaats van 41 % op de volgende schijf tot 322.000 euro. De KMO's zouden ook een deel van de winst met belastingvrijstelling kunnen reserveren teneinde het eigen vermogen te verhogen.

Om de gedeerde belastinginkomsten terug te verdienen, zou een roerende voorheffing van 10 procent worden ingevoerd op de liquidatieboni die een vennootschap realiseert bij de inkoop van eigen aandelen of bij de gehele of gedeeltelijke verdeling van het maatschappelijke vermogen onder de aandeelhouders. De vennootschappen zouden niet langer de betaalde gewestbelastingen mogen aftrekken. De regering overwoog ook de aftrek van autokosten te verminderen. De toepassingsvoorwaarden en de controle voor de aftrek van DBI zou worden verstrengd, zodat de DBI-aftrek beantwoordt aan het echte doel, het vermijden van dubbele belasting bij betaler en ontvanger van dividenden. Een wetgevend initiatief voor de hervorming van de vennootschapsbelasting werd in 2001 niet genomen.

ECOFISCALITEIT

De ministerraad had op 22 december 2000 besloten tegen 31 maart een nieuwe regeling uit te werken voor de milieu- of ecotaks op drankverpakking (wet van 16 juli 1993), die zowel het gebruik van milieuvriendelijke verpakking zou aanmoedigen als het gebruik van wegwerpverpakking ontraden¹⁰. In afwachting daarvan werd de toepassing van de ecotaks op drankverpakking opnieuw met een jaar uitgesteld. Hoewel daarvoor een wetswijziging nodig was, kondigde minister van Financiën Reynders het uitstel aan met een bericht in het *Belgisch Staatsblad* van 30 december 2000.

Vier milieuorganisaties kondigden op 27 februari aan de regeringsbeslissing van 22 december 2000 in kort geding aan te vechten bij de rechtbank van eerste aanleg in Brussel. Op 4 mei verklaarde de rechtbank de klacht evenwel onontvankelijk. Intussen waren in de coalitie interpretatieverschillen gerezen over het akkoord van 22 december 2000. De liberalen legden de klemtoon op het goedkoper maken van drank in een hergebruikbare verpakking, de groenen hamerden op de noodzaak het consumentengedrag te beïnvloeden via ecotaksen.

Het kernkabinet vond in de nacht van 26 op 27 maart een vergelijk, dat naderhand door kabinetsmedewerkers werd verfijnd en op de ministerraad van 30 maart werd goedgekeurd. Het accijsrecht op water, frisdrank (cola, limonade, ...) en fruitsap zou worden verlaagd en de BTW-voet zou van 21 op 6 % worden gebracht; op alcoholhoudende drank zou er enkel een BTW-verlaging komen. Voor drank in wegwerpverpakking (blik, tetradoos, ...) zou die 'ecobonus' gecorrigeerd worden door een ecotaks te heffen, waardoor de drank iets duurder zou worden. Door de combinatie van de ecobonus en ecotaks zou een liter water in een retourfles gemiddeld een kwart goedkoper worden dan in een wegwerpfles. Voor

¹⁰ In antwoord op een vraag van Yves Leterme (CVP/CD&V) zei minister van Financiën Reynders op 22 mei in de Kamer dat er sinds 1994 en tot en met 30 april 2001 voor 7,26 miljoen euro (293 miljoen frank) ecotaks was geïnd. Een verdeling over de producten waarop daadwerkelijk ecotaks werd geheven (wegwerpscheerapparaten en -fototoestellen, industriële verpakking, pesticiden) kon Reynders niet geven.

limonade, fruitsap en bier zou het verschil per liter ongeveer 15 % bedragen. Melk werd buiten de regeling gehouden omdat UHT-melk, waaraan de Belg de voorkeur geeft, om hygiënische redenen niet in een fles kan worden gedaan. De regeling zou ingaan op 1 januari 2002.

Op 19 juli keurde de ministerraad een wetsontwerp goed over de ecoboni/ecotaks-regeling. Omdat het niet aangewezen werd gevonden de nieuwe regeling te laten samenvallen met de invoering van de euro, werd overeengekomen dat de wet pas op 1 maart 2002 van kracht zou worden.

De Morgen maakte op 4 oktober gewag van ergernis bij Agalev en Ecolo over het feit dat minister Reynders het wetsontwerp pas op 24 september ter notificatie naar de Europese Commissie had gestuurd en in de tekst de bepaling dat producten die onderworpen zijn aan de ecotaks van een kenteken 'moeten' zijn voorzien, op eigen houtje zou hebben vervangen door 'mogen voorzien zijn'. Eind 2001 had de Europese Commissie haar opmerkingen op het wetsontwerp nog niet meegedeeld en was het bijgevolg nog niet ingediend in het parlement.

Volgens het Lambermontakkoord (16 oktober 2000) zouden de gewesten op 1 januari 2002 volledig bevoegd worden voor de milieu- of ecotaksen, volgens de Financieringswet (1989) een van de 'gewestelijke belastingen'. Tijdens de voorbereiding van het ontwerp van bijzondere wet over de financiële aspecten van 'Lambermont', werd beslist (Overlegcomité van 22 maart) van de ecotaks een federale bevoegdheid te maken, onder meer omdat ecotaks en ecoboni één geheel vormen en aangenomen werd dat de Europese Commissie een uniforme regeling voor heel België zou eisen.

Op 19 juli nam de regering enkele beslissingen aangaande belastingen op milieu-vriendelijke wagens en brandstof.

Allereerst besloot zij voor benzine- en dieselwagens die aan de strengste Europese uitstootnormen, de zgn. euro-4-norm, voldoen, de belasting op de inverkeerstelling (BIV) te verminderen tot het jaar 2005; voor LPG-wagens zou de vermindering permanent zijn. Bij de aankoop van een tweedehandswagen van vijf jaar en ouder zou er meer BIV moeten worden betaald. Doordat de gewesten, ingevolge de Lambermont-staats hervorming, op 1 januari 2002 bevoegd zouden worden voor de BIV, zag de federale overheid af van een wettelijke regeling van de BIV-aanpassing.

Om het gebruik van zwavelarme brandstof aan te moedigen (de enige die vanaf 2005 in heel de Europese Unie verkocht mag worden), stelde de regering een tijdelijke accijnsverlaging in het vooruitzicht. Drie maanden later, op 12 oktober, besliste zij omgekeerd tewerk te gaan en de accijnzen op zwavelrijke benzine en diesel te verhogen. De verhoging, met 0,015 euro (60 centiem) per liter, zou geleidelijk worden doorgevoerd, en wel bij elke verlaging van de brandstofprijs, tot het bedrag van 0,015 euro zou zijn bereikt.

Ten slotte besliste de regering dat er, na overleg met de gewesten die daar op 1 januari 2002 de bevoegdheid voor zouden krijgen, werk zou worden gemaakt van een 'modulering' van de verkeersbelasting volgens de 'vervuilingsgraad' van de wagen. Initiatieven daartoe werden in het verslagjaar niet genomen.

II. Het binnenlands beleid

A. Institutionele wetgeving en politieke vernieuwing

GRONDWET

Bij akte van 30 maart 2001 (B.S. 31 maart 2001, derde uitgave; erratum B.S. 3 mei 2001) werd artikel 184 van de grondwet herzien. De bepaling dat de organisatie en werking van de rijkswacht bij wet geregeld worden, werd vervangen door de tekst : «De organisatie en de bevoegdheid van de geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, worden bij de wet geregeld. De essentiële elementen van het statuut van de personeelsleden van de geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, worden bij de wet geregeld». Volgens een overgangsbepaling kan de Koning de essentiële elementen van het statuut van de politieagenten vaststellen en uitvoeren, maar moet het besluit daarover vóór 30 april 2002 bekrachtigd worden. (Zie ook hoofdstuk IV : het justitiebeleid en de politiehervorming.)

KIESWETGEVING

Nadat zij in 2000 al de halvering van het gewicht van de lijststem voor de verkiezingen van de gemeenteraden, de provincieraden en het Europees Parlement (wet van 26 juni 2000 en aanvullende wet van 27 december 2000), alsook van de Kamer, de Senaat en de Raad van de Duitstalige Gemeenschap (wet van 27 december 2000) hadden geregeld, keurden in het verslagjaar de Kamer (8 maart) en de Senaat (5 juli) een wetsontwerp en een ontwerp van bijzondere wet goed over de halvering van de lijststem en de afschaffing van het onderscheid tussen kandidaat-titularissen en kandidaat-opvolgers voor het Vlaams Parlement, het Waals Parlement en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. De bijzondere wet van 22 januari 2002 tot wijziging [van de BWHI en de Brussel-wet] en de wet van 22 januari tot beperking met de helft van de devolutieve kracht van de lijststemmen en tot afschaffing van het onderscheid tussen kandidaat-titularissen en kandidaat-opvolgers voor de verkiezing van de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad werden gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van 23 februari 2002.

In de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken bevestigde premier Verhofstadt op 25 april dat de regering, conform haar beslissing van 17 mei 2000, een wetsontwerp voorbereide over de invoering van provinciale kieskringen, althans voor West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Antwerpen, naar analogie met de regeling voor Limburg, Luxemburg, Namen en Waals-Brabant. Voor de andere provincies zou dat niet het geval zijn. Verhofstadt zei ook de kandidaatstelling van één of meer 'boegbeelden' in twee of meer (provinciale) kieskringen mogelijk te willen maken. De premier bevestigde het plan voor de invoering van provinciale kiesdistricten in de Federale Beleidsverklaring (9 oktober), zonder nadere details te geven, en stelde toen ook de invoering van een kiesdrempel van 5 % in het vooruitzicht. Eind 2001 had de regering evenwel nog geen wetsontwerp daarover

goedgekeurd en bij het parlement ingediend. Naar verluidde verzetten de Franstalige socialisten er zich tegen dat Luik en Henegouwen een provinciale kieskring zouden vormen, zoals al bleek uit de vermelde tussenkomst van PS-Kamerfractie leider Eerdekens bij de bespreking van de Federale Beleidsverklaring.

PROVINCIE EN GEMEENTE

De wet van 5 februari 2001 (B.S. 23 maart 2001) voegde in de Gemeentewet een artikel 242bis en in de Provinciewet een artikel 66§2bis in, dat het college van burgemeester en schepenen resp. de bestendige deputatie verplicht binnen de drie maanden na de verkiezing van de schepenen resp. de deputatie aan de gemeenteraad resp. de provincieraad een algemeen beleidsprogramma voor te leggen. Het algemeen beleidsprogramma moet «minstens de belangrijkste beleidsplannen bevatten» en de duur van de hele bestuursperiode bestrijken. Omdat de Kamer het wetsontwerp eerst op 18 januari goedkeurde, kregen de schepencolleges en deputaties die door de op 8 oktober 2000 verkozen gemeenteraden resp. provincieraaden verkozen werden, tot 24 juni (drie maanden na de bekendmaking van de wet) de tijd om een beleidsprogramma voor te leggen.

De wet van 23 maart 2001 (B.S. 5 april 2001) breidde het recht op politiek verlof voor lokale mandatarissen uit de privé-sector uit. Werknemers die burgemeester, schepen, OCMW-voorzitter, lid van het bureau van een districtsraad of voorzitter van een districtsraad zijn, kunnen met het oog op de uitoefening van hun mandaat of ambt maximaal twee werkdagen per week afwezig zijn (zonder loon, maar met behoud van de socialezekerheidsrechten) en hun loopbaan (zonder vergoeding) onderbreken om hun mandaat of ambt uit te oefenen. Het recht op loopbaanonderbreking geldt slechts voor de uitoefening van één enkel mandaat of ambt; de schorsing van de arbeidsovereenkomst bedraagt ten minste twaalf maanden, eventueel met een onderbreking tussen periodes van telkens ten minste twaalf maanden.

COMMISSIE POLITIEKE VERNIEUWING

De parlementaire Commissie voor de Politieke Vernieuwing (CPV), die begin 2000 was geïnstalleerd, had te lijden onder een chronisch absenteïsme van haar leden. Geregeld konden vergaderingen niet doorgaan omdat er te weinig Kamerleden en senatoren aanwezig waren. Eind april raadpleegden de commissievoorzitters, Armand De Decker (PRL) en Dirk Van der Maelen (SP/SP.A), in een brief de fractieleiders over de bereidheid met de commissiewerkzaamheden door te gaan, anders zou de CPV er vóór de zomer mee stoppen. Beslist werd de werkzaamheden voort te zetten, maar veel concrete resultaten waren er niet.

Op 28 maart stelde de CPV het verslag voor van de bespreking van het advies van haar wetenschappelijk comité over de directe democratie (referendum, volksraadpleging, volksinitiatief, petitiericht)¹¹. Weinig verrassend was het standpunt van alle fracties dat voor de invoering van een bindend referendum en van het

¹¹ Parl. Doc. Kamer 797/3 (2000-2001) en Senaat 416/3 (2000-2001).

petitierecht voor verenigingen een grondwetswijziging vereist is. Over de vraag of zonder een grondwetsherziening een niet-bindende volksraadpleging kon worden ingevoerd, waren de meningen verdeeld.

Op 25 september gaven acht experts van het wetenschappelijk comité hun advies over de vertegenwoordigende democratie¹², het tweede thema op de agenda van de CPV. Zij behandelden voorstellen voor de hervorming van het kiesstelsel en concludeerden dat daar weinig ruimte voor is.

HERVORMING TWEEKAMERSTELSEL

In zijn 'rentree-interviews' na het zomerreces met onder meer *De Morgen* (27 augustus) stelde premier Verhofstadt voor, de Kamer en de Senaat samen te voegen tot één parlementaire assemblee die ongeveer evenveel leden zou tellen als de Kamer vóór de afschaffing van het dubbelmandaat (212). De integratie van de twee wetgevende kamers zou volgens de premier de efficiëntie ten goede komen en meer ruimte maken voor ernstig parlementair werk. Hij meende dat er onvoldoende senatoren waren om het werk van de Senaat grondig te doen. De reflectietaak van de Senaat zou overgenomen kunnen worden door een aparte commissie.

Senaatsvoorzitter De Decker, die op 18 juli andermaal had gepleit voor de verhoging van het aantal senatoren van 71 naar 90 tot 100, reageerde afwijzend. Hij vond het plan een «zeer, zeer slecht idee» en een «democratische achteruitgang». Kritiek kwam er ook van de senaatsfractieleden van CVP/CD&V (Vandenberghe) en PRL (Monfils), en van FDF-voorzitter Maingain. Voorzitter Ducarme van de PRL sprak dan weer van een «interessant idee». Kamervoorzitter De Croo en SP/SP.A-senaatsfractie leider Vanlerberghe steunden het plan. PS-voorzitter Di Rupo kantte zich op 29 augustus tegen de integratie van de Senaat in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. De afschaffing van de Senaat zou volgens hem de onafhankelijkheid van de gewesten versnellen. Hij zei dat de Senaat tot een echte kamer van de regio's moest worden omgevormd.

In toespraken ter gelegenheid van de Waalse Feesten (15 september) verzetten minister-president Van Cauwenberghe en de voorzitter van het Waals Parlement, Robert Collignon (beiden PS), zich eveneens tegen de opheffing van de Senaat. Collignon zei dat een Senaat noodzakelijk is in een federale staat. Voor Van Cauwenberghe zou de assemblee een paritair samengestelde Senaat van de gemeenschappen en gewesten moeten worden.

In de Federale Beleidsverklaring (9 oktober) zei premier Verhofstadt dat de regering erover dacht Kamer en Senaat samen te voegen tot één federaal parlement, waarin de reflectiefunctie uitgeoefend wordt «door een bijzondere commissie die zich specifiek toelegt op een grondige tweede lezing van wetteksten». Volgens de premier heeft de Senaat zijn taak als ontmoetingsplaats van gemeenschappen en gewesten, «zoals die in elk federaal land bestaat», sedert zijn hervorming in 1993 «niet voldoende op zich genomen» en is het beter «een paritaire Federale Raad in het leven te roepen, die samengesteld is vanuit de

¹² *Parl. Doc.*, Kamer 1421/1 (2000-2001) en Senaat 506/1 (2000-2001).

gemeenschappen en waarin alle gewesten vertegenwoordigd zijn» en die «samen met het federale parlement bevoegd zal zijn voor de grondwetswijzigingen en de aanpassingen van de bijzondere wetten».

Toen hij die passage voorlas in de Senaat, brak er gejoel los. De christen-democraten verlieten boos het halfrond, even later gevolgd door Ecolo. Alle Franstalige fracties bleken volgens persberichten die zij verspreidden, tegen de afschaffing van de Senaat gekant te zijn.

Tijdens de bespreking van de Beleidsverklaring (16 oktober) formuleerde CVP/CD&V-fractie leider Vandenberghe andermaal scherpe kritiek op het plan Kamer en Senaat te integreren. De fractieleiders van de regeringspartijen waren milder en drongen vooral aan op inspraak in de geplande hervorming.

B. De hervorming van de administratie

De uitvoering van het Copernicusplan voor de hervorming van de rijksadministratie, dat de federale regering op 28 april 2000 had goedgekeurd, stuitte op tegenstand van de vakbonden en van de Franstalige regeringspartijen, inzonderheid de PS. Vooral het voornemen de topfuncties open te stellen voor externe kandidaten en tijdelijke mandaten in te voeren, lokte weerstand uit. De tijdelijke afwezigheid van minister van Ambtenarenzaken Luc Van den Bossche, die op 20 juni zwaar gewond werd bij een verkeersongeval en tot 24 augustus in het ziekenhuis verbleef, had weinig invloed op het tempo van de hervorming.

Op 12 februari kregen alle (bijna 60.000) ambtenaren een folder 'Vragen en antwoorden over de Copernicushervorming', waarin minister Van den Bossche onder meer ontkende dat de reorganisatie tot doel zou hebben het ambtenarenstatuut te ondergraven en de administratie te privatiseren.

Op 13 februari betoogden in Brussel enkele duizenden ambtenaren van de federale ministeries (7.000 volgens de politie, 10.000 volgens de vakbonden) tegen het hervormingsplan, dat volgens hen te zeer op de organisatie en werking van de particuliere sector was geënt en onvoldoende oog had voor de lagere ambtenaren. De bonden dreigden ermee de onderhandelingen met Van den Bossche over de Copernicushervorming op te schorten, tot hij met een totaalplan zou komen over de loopbaanontwikkeling van alle ambtenaren. Van den Bossche antwoordde dat het onvermijdelijk was in fases te werken en dat logischerwijze eerst het topniveau aan bod kwam. Hij beloofde wel een nota over de algemene strekking en het tijdschema van de hervorming.

De regering besliste op 16 februari de omvorming van de ministeries in 'federale overheidsdiensten' (FOD's) en 'programmatorische federale overheidsdiensten' (POD's) in twee fasen te realiseren. In een eerste fase, in 2001, zouden de vier 'horizontale' en zes 'verticale' FOD's en vier POD's worden geïnstalleerd. De overige FOD's en POD's zouden in 2002 geïnstalleerd worden. Eind 2001 waren zeven van de veertien FOD's opgericht : de horizontale FOD's Personeel en Organisatie (KB van 11 mei 2001), Informatie- en Communicatietechnologie (11 mei), Begroting en Beheerscontrole (15 mei) en Kanselarij en Algemene Diensten (15 mei), en de verticale FOD's Volksgezondheid, Veiligheid Voedselketen en

Leefmilieu (23 mei), Sociale Zekerheid (23 mei), Justitie (23 mei) en Mobiliteit en Vervoer (20 november). Van de POD's was nog geen enkele opgericht.

Hoewel aanvankelijk was gezegd dat de oprichting van een FOD gepaard zou gaan met de afschaffing van het kabinet van de betrokken minister, besliste de regering op 16 februari, onder druk van de Franstalige ministers, dat een minister zelf kon beslissen vanaf de oprichting van een FOD zijn kabinet al dan niet af te schaffen en te vervangen door een secretariaat, een cel beleidsvoorbereiding en een cel algemeen beleid. De mededeling dat de afschaffing van de kabinetten voltooid moet zijn «op het einde van de legislatuur», betekende dat de regeringsleden hun kabinet tot aan de verkiezingen van juni 2003 konden behouden. Een secretariaat zou nog maar vier (staatssecretaris) of vijf (minister) 'inhoudelijke' medewerkers en zes (staatssecretaris) of acht (minister) 'uitvoerende' medewerkers tellen. Voor zover daar in het *Belgisch Staatsblad* melding van werd gemaakt, hadden eind 2001 enkel premier Verhofstadt en minister van Ambtenarenzaken Van den Bossche hun kabinet afgeschaft.

De ministerraad stemde op 30 maart in met een wetsontwerp dat van de hoogste ambtenaren een 'functionele tweetaligheid' vereist en, als gevolg daarvan, het tweetalige personeelskader in de rijksadministratie afschaft. De twee taalrollen en de taalkaders bleven behouden. Tijdens een overgangsfase zouden managers die nog niet het bewijs van de functionele kennis van de tweede landstaal geleverd hebben, worden bijgestaan door een tweetalige adjunct. Het wetsontwerp werd op 19 oktober ingediend in de Kamer en op 12 december door de commissie voor Binnenlandse Zaken goedgekeurd. Doordat de oppositie op 18 december het advies van de Raad van State vroeg over een CVP/CD&V-amendement en het Parlement van de Franse Gemeenschap diezelfde dag een belangenconflict tegen het wetsontwerp inriep, werd de plenaire behandeling van het wetsontwerp verdaagd tot in 2002.

Minister Van den Bossche zei op 25 april dat de sociale parastatale instellingen (RVA, RKW, ...) op hun verzoek bij de Copernicushervorming betrokken zouden worden. De paritair beheerde sociale parastatale instellingen, die al een deel van hun autonomie aan de politiek hadden verloren, zouden daarmee nauwer aansluiting vinden bij de administratieve cultuur van de federale overheid.

Bij koninklijk besluit van 2 mei regelde de regering de aanwijzing en de uitoefening van de managementfuncties in de FOD's en POD's. Het besluit voorzag in de invoering van het zogenaamde mandaatstelsel (tijdelijke aanstelling voor zes jaar) voor de ongeveer 400 te werven topambtenaren en in de openstelling van de hoogste managementfuncties voor externe kandidaten. Onder druk van de PS en de vakbonden had Van den Bossche moeten aanvaarden dat subtopfuncties voorbehouden blijven voor interne kandidaten en dat de tijdelijke aanstelling niet contractueel maar statutair gebeurt.

Minister Van den Bossche zei op 19 juni dat er voor 17 vacante topfuncties (zeven voorzitters van het directiecomité en tien andere managementfuncties) 579 geschikte kandidaten (op 647) waren, van wie de helft van buiten de administratie kwam.

Op 19 juli benoemde de regering de eerste twee (Nederlandstalige) topmanagers. Luc Coene, de kabinetschef van premier Verhofstadt werd, met ingang van

1 september, voorzitter van het directiecomité van de FOD Kanselarij en Algemene Diensten; Frank Robben, de directeur-generaal van de Kruispuntbank voor de sociale zekerheid, kreeg dezelfde functie bij de FOD Informatie- en Communicatietechnologie¹³.

Eind juli werd via de nieuwsbrief *Faxtuel* bekend dat PS-vice-premier Onkelinx verkregen had dat de selectieprocedure van de topmanagers na het zomerreces zou worden geëvalueerd en bijgestuurd. Volgens Onkelinx zou de procedure, waarvoor een beroep werd gedaan op particuliere bureaus, te zeer op de privé-sector afgestemd zijn en te weinig rekening houden met de particulariteit van de openbare dienst. Zij had ook kritiek op het geringe aantal Franstalige kandidaten dat na het assessment overbleef. Minister Van den Bossche zei aan *De Financieel-Economische Tijd* (31 juli) dat «een assessment, waar je kritiek op kunt hebben, nog altijd veel objectiever is dan de beslissingen van het PS-partijbureau».

Op 7 september schorste de Raad van State het KB van 2 mei over de aanwijzing en uitoefening van de managementfuncties in de FOD's, na een klacht van Michel Jadot. Jadot, secretaris-generaal van het ministerie van Arbeid die als PS'er bekend staat, voerde onder meer aan dat hij zijn ambt niet meer zou kunnen uitoefenen en dat de onafhankelijkheid en neutraliteit van de administratie in het gedrang kon komen.

De regering keurde op 20 september een nieuw, aangepast KB (dd. 29 september) over de aanwijzing en uitoefening van de managementfuncties goed. Op verzoek van de PS werd bepaald dat twee leden van de door Selor samengestelde selectiecommissie, die de eerste fase van de selectieprocedure verzorgt, als observator aanwezig kunnen zijn bij het assessment door de externe evaluatoren. De PS kreeg bovendien de garantie dat de regering bij de aanstelling van de topmanagers een taalevenwicht zou nastreven. Tegen het besluit diende Jadot opnieuw beroep in bij de Raad van State.

Op 3 december sloot minister Van den Bossche met de vakbonden een akkoord over de hervorming van de loopbaanregeling van de 52.000 federale ambtenaren (ministeries en parastatale instellingen) van de niveaus B (2+ in het oude stelsel), C (2) en D (3 en 4). Voor de ambtenaren van niveau A (1) waren de onderhandelingen nog niet afgerond. Volgens het akkoord zal meer rekening worden gehouden met de competentie en het gewicht van de functie, en minder met de anciënniteit van de ambtenaar. Het voorzag tevens, in uitvoering van het intersectoraal akkoord 2001-2002 (zie hoofdstuk V : het werkgelegenheids- en sociaal beleid), in een lineaire weddenverhoging van 1 % en een verhoging van het vakantiegeld. Ambtenaren vanaf het niveau C kunnen een competentiepremie krijgen van 1.700 tot 2.500 euro.

¹³ Robben nam eind november ontslag om gezondheidsredenen. Op 21 december benoemde de regering Georges Monard en Pierre Verkaeren tot voorzitter van de FOD Personeel en Organisatie resp. Budget- en Beheerscontrole.

C. De nasleep van de gemeenteraadsverkiezingen

Op 23 april werden in Jurbise (Henegouwen) de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 overgedaan. De Raad van State had op 2 maart het besluit vernietigd waarmee de bestendige deputatie van Henegouwen de verkiezingsuitslag, na een klacht van de PS, geldig had verklaard. De klacht had betrekking op mogelijke manipulatie van een stemdiskette die in eerste instantie niet kon worden gelezen. Tientallen andere klachten in verband met de gemeenteraadsverkiezingen werden door de deputaties en/of de Raad van State verworpen. Veel belangstelling ging naar de Vlaamse faciliteitengemeente Voeren, waar de Luiksgezinde lijst 'Retour à Liège' de volstrekte zetelmeerderheid had verloren die zij had sinds 1976, het jaar van de eerste verkiezingen na de fusie van de zes Voerdorpen. Raadsleden van 'Retour à Liège' hadden bij het College van Gouverneurs een klacht ingediend. Zij voerden aan dat de Vlaamsgezinde serviceclub Marnixring onwettige propaganda had gevoerd bij de kiezers met Nederlandse nationaliteit en klaagden over het gebrek aan democratische controle op de geautomatiseerde stemming. Het College van Gouverneurs had de klachten op 16 december 2000 verworpen; in beroep bevestigde de Raad van State op 5 april het collegebesluit. Bij KB van 29 juni 2001 werd Huub Broers tot burgemeester van Voeren benoemd.

Enkele weken voordien, op 9 juni, waren er in Voeren relletjes geweest tussen aanhangers van 'Retour à Liège', onder wie PS-senator Jean-Marie Happart, en de politie naar aanleiding van de openbare verkoop van gemeentelijke eigendommen. 'Retour à Liège' en de voorzitters van de Franstalige partijen drongen aan op een onderzoek naar de rol van waarnemend burgemeester Broers. Vlaamse partijen zagen in de incidenten een poging de benoeming van Broers te verhinderen. Eerder had Retour à Liège Broers in brieven aan minister van Binnenlandse Zaken Duquesne beschuldigd van het aanzetten tot racisme, xenofobie en etnische strijd en van valsheid in geschriften. Duquesne zei op 13 juni in de Kamer dat, volgens een rapport van de adjunct-arrondissementscommissaris, Broers niets te verwijten viel in de rellen in Voeren.

Te vermelden zijn nog twee arresten van 8 mei 2001 waarin de Raad van State een klacht verwierp tegen een gemeenteraadslid van Kluisbergen resp. Overijse die hun verkiezingsuitgaven te laat hadden aangegeven. De Raad van State zei dat de minister van Binnenlandse Zaken het modelformulier te laat en op een gebrekkige manier had bekendgemaakt.

D. Communautaire problemen

In de communautaire verhoudingen stonden in het verslagjaar, naast de staatshervorming, opnieuw de rondzendbrief-Peeters en voorts het onderzoek van de Raad van Europa over de bescherming van de minderheden centraal¹⁴.

Op 27 maart verwierp de Vde (tweetalige) kamer van de Raad van State het vernietigingsberoep dat de Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest hadden

¹⁴ De communautaire wrijvingen in verband met enkele justitiële aangelegenheden worden besproken in het hoofdstuk IV : het justitiebeleid en de politiehervorming.

ingesteld tegen de rondzendbrief-Peeters van 16 december 1997. Die rondzendbrief, van de toenmalige Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Leo Peeters, verplicht de Vlaamse faciliteitengemeenten zich in het Nederlands tot hun inwoners te richten, die vervolgens op «uitdrukkelijk herhaaldelijk verzoek» een Franse vertaling van officiële documenten kunnen krijgen. De Raad van State, die in 1998 al het schorsingsberoep had verworpen, volgde de stelling van de auditeur-generaal, dat de Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest niet bevoegd zijn voor de taalregeling in de Vlaamse faciliteitengemeenten, dat hun prerogatieven bijgevolg niet geschonden waren en dat zij geen functioneel belang hadden bij de nietigverklaring van de rondzendbrief-Peeters. Het beroep dat een inwonerster van Sint-Genesius-Rode, een van de zes Vlaamse faciliteitengemeenten rond Brussel ('randgemeenten'), samen met de Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest had ingediend, werd voor verdere behandeling naar een Nederlandstalige kamer verwezen.

De rondzendbrief-Peeters, waartegen bij de Raad van State nog andere vernietigingsberoepen liepen, speelde een rol in het toezichtconflict tussen de gemeente Wezembeek-Oppeem en de Vlaamse overheid. Het college van burgemeester en schepenen van Wezembeek, eveneens een van de zes randgemeenten, had in augustus 1999, tijdens de vakantie van de gemeenteontvanger, de aanslagbiljetten voor de milieubelasting over 1998 laten versturen. De ontvanger had tot dan toe geen gevolg gegeven aan het besluit van het schepencollege de biljetten volgens de taalaanhorigheid van de inwoners te versturen. Volgens de Gemeentewet is het de taak van de ontvanger om «alleen en onder zijn verantwoordelijkheid» de ontvangsten van de gemeente te innen. Om die reden had de deputatie van Vlaams-Brabant geweigerd de gemeenterekening over 1999 goed te keuren.

Omdat het gemeentebestuur van Wezembeek weigerde de onwettig geïnde belasting terug te storten, stuurde gouverneur Lodewijk De Witte van Vlaams-Brabant, op verzoek van de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Johan Sauwens (VU), om de procedure van het dwangtoezicht in te leiden, op 7 februari 2001 een eerste waarschuwingsbrief naar de gemeenteontvanger. Op 2 oktober zei Paul Van Grembergen, die Sauwens was opgevolgd als minister van Binnenlandse Aangelegenheden in de Vlaamse regering, dat er aan de eerste waarschuwing geen gevolg was gegeven en dat hij de gouverneur de opdracht zou geven een tweede waarschuwing en zo nodig nadien een bijzonder commissaris te sturen. Van Grembergen zei nog dat de milieubelasting over 1999 en 2000 ingekohierd was, maar dat de aanslagbiljetten nog niet verstuurd waren. In de tweede waarschuwingsbrief dd. 18 december 2001 maande de gouverneur de gemeenteontvanger aan de onwettig geïnde milieubelasting vóór 15 januari 2002 terug te storten.

Op 12 en 23 juni, en van 3 tot 7 september was het Zwitserse parlamentslid Lili Nabholz-Haidegger in opdracht van de commissie voor Juridische Aangelegenheden en Mensenrechten van de Parlementaire Vergadering (PV) van de Raad van Europa in België om informatie te verzamelen over de bescherming van de minderheden. De Raad van Europa had al in 1998 een verslaggever, de Zwitser Dumeni Columberg, naar België gestuurd om de rechtspositie van de Franstaligen

in de Vlaamse Rand rond Brussel te onderzoeken. In zijn omstreden verslag had hij onder meer de invoering van de tweetaligheid in heel België en een referendum over de inlijving van de zes randgemeenten bij Brussel aanbevolen. De Vlaamse delegatie in de PV van de Raad van Europa had, gebruik makend van het hoge absentisme, de ontwerpresolutie weten af te zwakken.

Het onderzoek van Nabholz gebeurde op verzoek van FDF-Kamerlid Georges Clerfayt en 36 andere Franstalige leden van de PV van de Raad van Europa. Clerfayt had aangevoerd dat België geen gevolg had gegeven aan de aanbevelingen van Columberg, inzonderheid de ratificatie van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van nationale minderheden, en gewezen op de gewijzigde situatie die zou ontstaan na de regionalisering van de Gemeentewet. Het initiatief wekte irritatie in Vlaanderen.

Tijdens haar verkennend bezoek in juni sprak Nabholz met onder anderen premier Verhofstadt, de vice-premiers Michel en Vande Lanotte, en de burgemeesters van de zes Vlaamse randgemeenten. In september bezocht ze de Vlaamse Rand, Voeren, het Duitse taalgebied, Komen en Moeskroen, en had ze gesprekken met alle minister-presidenten, de voorzitters van de regionale parlementen, alle partijvoorzitters en vertegenwoordigers van het Arbitragehof en de Raad van State. Op een persconferentie aan het einde van haar bezoek riep ze België op het Kaderverdrag te ratificeren¹⁵. Volgens haar zou een ratificatie de taalwetgeving niet onderuithalen. De Franstalige inwoners van de Rand vielen volgens haar onder de definitie van 'nationale minderheid' die de PV van de Raad van Europa in 1993 had geformuleerd. Het Kaderverdrag zelf bevat geen definitie van het begrip. De Raad van Europa zou het rapport-Nabholz in de lente van 2002 behandelen.

Het Arbitragehof vernietigde op 13 maart het zgn. Tabaksdecreet van 10 juni 1999 van het Waals Parlement, waartegen de Vlaamse regering vernietigingsberoep had aangetekend. Het decreet maakte het mogelijk, in afwijking van een bij wet opgelegd verbod, evenementen als de autoraces in Francorchamps tot 2006 door tabaksproducenten te laten sponsoren. Volgens het Arbitragehof was het Waals Parlement niet bevoegd om, in het kader van de bescherming van de gezondheid, reclame voor en sponsoring door tabaksproducten te regelen.

De zaak had een hoog communautair gehalte doordat een meerderheid van de Franstalige parlementsleden tegen de federale wet van 10 december 1997 had gestemd, die tabaksreclame en sponsoring door tabaksproducenten regelt. Het Waalse Tabaksdecreet trachtte die wet uit te hollen, inzonderheid voor het autoracecircuit van Francorchamps. Wegens interne verdeeldheid had de federale regering geen beroep aangetekend tegen het decreet, zoals ze ook geen beroep had ingesteld tegen het Vlaamse Zorgverzekeringsdecreet. Nadat de Franse gemeenschapsregering in november 1999 vernietigingsberoep had ingesteld tegen het Zorgverzekeringsdecreet, deed de Vlaamse regering een maand later hetzelfde tegen het Tabaksdecreet. Het Arbitragehof deed op 13 maart uitspraak in beide

¹⁵ Minister van Buitenlandse Zaken Michel had het Kaderverdrag op 31 juli ondertekend. De PSC had dat verkregen in ruil voor haar steun aan het Lambermontakkoord. Zie in dit Jaarboek : M. DEWEERDT, 'Kroniek van de vijfde staatshervorming', pp. 363-395.

zaken; het Zorgverzekeringsdecreet werd, op een ondergeschikt punt na, niet vernietigd¹⁶.

Op 20 november vernietigde het Arbitragehof, op verzoek van het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering, andermaal begrotingskredieten van de Franse Gemeenschap voor de ondersteuning van Franstalige verenigingen in Vlaanderen. De geschrapte zgn. Carrefour-subsidies hadden betrekking op de begrotingsjaren 1998 en 1999. Het was hoogstwaarschijnlijk het laatste arrest in een lange rij, aangezien de Franse gemeenschapsregering begin 2000 had aangekondigd de ongrondwettige subsidiëring te stoppen.

III. Het asiel- en vreemdelingenbeleid

A. De afhandeling van de regularisatieaanvragen

Illegaal in België verblijvende vreemdelingen hadden van 10 tot 29 januari 2000 de legalisatie van hun verblijf kunnen aanvragen. Bij de daartoe opgerichte Commissie voor Regularisatie werden 32.662 dossiers geopend, die betrekking hadden op 50.600 personen. De behandeling van de aanvragen verliep, onder meer ingevolge problemen bij de samenstelling van de acht kamers van de Regularisatiecommissie en wrijvingen tussen het secretariaat en de kamers, bijzonder traag. Nadat de commissie eind 2000 in rustiger vaarwater was gekomen, had minister van Binnenlandse Zaken Duquesne gezegd dat de regularisatiecampagne tegen 1 juli 2001 zou worden afgesloten.

De Standaard meldde op 16 januari dat Herman Pas, die in november 2000 tot ondervoorzitter van de Regularisatiecommissie was benoemd, er in een brief aan Duquesne mee had gedreigd samen met enkele andere Nederlandstalige magistraten ontslag te nemen. Hij klaagde over het autoritaire gedrag van de Franstalige voorzitter van de Commissie, Christian Coppens, en over het feit dat de magistraten in de (driehoofdige) kamers vaak in de minderheid werden gesteld door de advocaten en de vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties. Pas schreef ook dat «verdachte dossiers», met valse stukken, meervoudige of valse identiteit of dubbele aanvragen, «niet grondig onderzocht kunnen worden» en dat door de verspreiding van deze dossiers over verschillende kamers, het moeilijk was misbruiken op te sporen.

Tijdens een onderhoud met Coppens en Pas (18 januari) stelde minister Duquesne een feitelijke communautarisering van de Regularisatiecommissie voor, door de vijf Franstalige en de drie Nederlandstalige kamers een verregaande autonomie te geven onder leiding van Coppens resp. Pas. Op twee na, die onverenigbaarheden inriepen, trokken de Vlaamse magistraten daarop hun ontslag eerst voorwaardelijk (26 januari) en nadien (5 februari) definitief in.

Intussen hadden de parketten van Antwerpen en Brussel een gerechtelijk onderzoek geopend naar corruptie en fraude bij de behandeling van regularisatieaanvragen. Het onderzoek was niet enkel het gevolg van de brief van Pas, maar had ook

¹⁶ Zie in dit Jaarboek : M. DEWEERDT, 'Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2001', pp. 325-361.

raakvlakken met een lopend onderzoek naar fraude in de Naturalisatiecommissie van de Kamer (zie verder). Bij een huiszoeking in de kantoren van de Regularisatiecommissie werden op 31 januari 1.411 dossiers in beslag genomen. In de helft daarvan vond het gerecht vervalste arbeidscontracten, huurovereenkomsten of medische attesten.

Op 26 juli meldde het internetblad *Maomagazine* dat de Antwerpse advocaat Albelhamid El Mouden, die door de SP/SP.A was voorgedragen voor de raad van bestuur van het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding (CGKR), bij de fraude betrokken zou zijn. Naar aanleiding hiervan stelde VLD-Kamerfractieleider Hugo Coveliers voor, na het afsluiten van de regularisatiecampagne een parlementair onderzoek in te stellen. Hij kreeg de steun van de CVP/CD&V, die bij monde van Kamerlid Tony Van Parys eerder al een gelijkaardig initiatief had aangekondigd, en van het Vlaamse Blok. Van Parys vond het evenwel niet nodig het einde van de regularisatiecampagne af te wachten. Bij zijn terugkeer uit vakantie ontkende El Mouden de aantijgingen en zei dat hij weigerde ontslag te nemen uit de raad van bestuur van het CGKR. Van het gerechtelijk onderzoek werd nadien niets meer vernomen.

In mei werd duidelijk dat de Regularisatiecommissie haar werkzaamheden niet tegen 1 juli zou kunnen afronden. Half juni diende het secretariaat nog 11.075 dossiers te behandelen. De regering besliste op 22 juni dat de operatie tegen 31 oktober moest zijn afgerond, maar ook die vervaldag werd niet gehaald.

Op 1 maart verwierp het Arbitragehof het vernietigingsberoep dat de Liga voor de Mensenrechten had ingesteld tegen de bepaling in de regularisatiewet van 22 december 1999 die OCMW-steun ontzegt aan 'mensen zonder papieren' die een regularisatieaanvraag hadden ingediend. Later bevestigde het Arbitragehof dat standpunt in zijn antwoord op prejudiciële vragen van rechtbanken waarbij 'mensen zonder papieren' een klacht hadden ingediend tegen OCMW's die weigerden andere dan dringende medische hulp aan te bieden.

B. De opvang van asielzoekers en de hervorming van de asielprocedure

De opvang van asielzoekers bleef de regering voor problemen stellen.

Net als tijdens de laatste dagen van 2000, meldden zich aan het begin van het nieuwe jaar dagelijks honderden – op 3 januari zelfs 1.500 – asielzoekers bij de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), in de hoop alsnog voor financiële steun in aanmerking te komen. Binnenlandse Zaken had op 29 december 2000 besloten de 'no cash'-regeling, waarvan de regering op 25 oktober 2000 de veralgemening had goedgekeurd, al op 3 in plaats van 10 januari te laten ingaan. De regeling houdt in dat asielzoekers tijdens het onderzoek van hun dossier, alsook tijdens de behandeling van het beroep tegen een negatieve beslissing, enkel nog materiële en geen financiële steun meer krijgen. Vanaf half januari nam de toestroom van asielzoekers snel af.

Voor de opvang van asielzoekers had minister van Maatschappelijke Integratie Vande Lanotte in 2000 vakantiecentra gekocht in Westende ('Zon en Zee') en Houthalen-Helchteren ('Hengelhof'). In beide gevallen was daar plaatselijk verzet

tegen gerezen. De rechtbank van eerste aanleg van Hasselt had op 29 december, na een klacht van omwonenden, geoordeeld dat de inrichting van Hengelhoef als asielcentrum strijdig was met de recreatieve bestemming van het domein op het gewestplan. Vande Lanotte ging tegen het vonnis in beroep. Het hof van beroep in Antwerpen vernietigde op 13 februari het vonnis; het zei dat alleen de Raad van State bevoegd is een overheidsbeslissing te schorsen, tenzij de subjectieve, burgerlijke rechten van de verzoekers worden geschonden, wat hier niet het geval was.

Vier buurtbewoners leidden nog diezelfde dag een kort geding in bij de Raad van State, die het schorsingsverzoek op 1 maart verwierp omdat er geen sprake was van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel.

Daarop spande de gemeente Houthalen-Helchteren op haar beurt een kort geding aan bij de correctionele rechtbank in Hasselt. De rechtbank verbood op 19 april de Belgische Staat een asielcentrum in te richten op het domein Hengelhoef, omdat dit volgens het gewestplan toeristisch en recreatiegebied is. Het hof van beroep in Antwerpen bevestigde op 28 juni het vonnis van de correctionele rechtbank en zei dat er een stedenbouwkundige vergunning nodig was om in Hengelhoef asielzoekers te kunnen opvangen. Eind oktober tekende Vande Lanotte cassatieberoep aan tegen het arrest.

Intussen had de Regie der Gebouwen, die eigenaar was geworden van Hengelhoef, een stedenbouwkundige vergunning aangevraagd om de bestemming van het domein te veranderen. Ondanks een negatief advies van de gemeente Houthalen-Helchteren, reikte de administratie Ruimtelijke Ordening van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap op 23 november de gevraagde vergunning uit. De vzw Red Hengelhoef en het gemeentebestuur trachtten met een kort geding de komst van asielzoekers alsnog tegen te houden, maar minister Vande Lanotte wachtte de vonnissen niet af en liet op 3 december de eerste asielzoekers naar Hengelhoef overkomen. Het kort geding begon op 20 december en zou in 2002 worden voortgezet.

De Brusselse kortgedingrechter verklaarde op 26 januari een klacht van handelaars uit Westende tegen de Belgische Staat onontvankelijk. Een kortgedingrechter in Veurne verklaarde op 23 februari een vordering van het gemeentebestuur van Middelkerke (waarvan Westende een deelgemeente is) tegen de omvorming van 'Zon en Zee' in een asielcentrum ongegrond. Het gemeentebestuur zag af van verdere gerechtelijke stappen en sloot op 16 maart met minister Vande Lanotte een protocolakkoord over de opvang van asielzoekers in 'Zon en Zee', waarin afspraken werden gemaakt over de inpassing van het centrum in de gemeente. Op 29 maart arriveerden de eerste asielzoekers.

In het asielcentrum in een voormalige Duitse basis in Arendonk kwamen de eerste asielzoekers op 10 september aan. Ook in dit geval had minister Vande Lanotte een stedenbouwkundige vergunning gevraagd en gekregen, nadat het hof van beroep in Antwerpen op 18 april de verbouwingen had laten stilleggen omdat de Regie der Gebouwen over geen vergunning beschikte. De rechtbank van Turnhout had in eerste aanleg een klacht van enkele omwonenden afgewezen.

De hervorming van de asielprocedure, die premier Verhofstadt in de Federale Beleidsverklaring van 17 oktober 2000 in het vooruitzicht had gesteld en waarover de ministerraad op 10 november 2000 een wetsontwerp had goedgekeurd, werd van de politieke agenda afgevoerd. De hervormingsplannen voorzagen in de invoering van een snelle procedure (binnen de drie weken voor asielzoekers uit 'veilige' landen) en een gewone procedure (binnen de zes maanden), de verplichte aanmelding in een van de tien meldpunten in grensgemeenten, de integratie van de DVZ en het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen in één Federale Asieladministratie (FAA) en de oprichting van een Administratieve Rechtbank voor Asiel (ARA).

Begin mei zette de Raad van State in zijn advies over het wetsontwerp vraagtekens bij de onafhankelijkheid van de FAA, die onder de minister van Binnenlandse Zaken zou ressorteren, en van de ARA. De indiening van de asielaanvraag in grensmeldpunten en het opstellen van een lijst van 'veilige' landen was volgens de Raad van State strijdig met de Conventie van Genève.

Agalev, Ecolo en de PS, die node met de verscherping van de asielprocedure hadden ingestemd, grepen het advies aan om op een bijsturing van het wetsontwerp aan te dringen. Begin augustus was een interkabinettenwerkgroep er na acht vergaderingen nog niet in geslaagd de meningsverschillen tussen de regeringspartijen (vooral VLD enerzijds en groenen en PS anderzijds) te overbruggen.

Omdat door de 'no cash'-regeling en de toepassing (eveneens sinds 3 januari) van het 'last in, first out'-principe bij de behandeling van de aanvragen het aantal asielzoekers intussen tot minder dan 2.000 per maand was gedaald en er steeds meer uitgeprocedeerden werden uitgewezen, was het voor VLD-voorzitter De Gucht en SP/SP.A-vice-premier Vande Lanotte niet meer nodig de asielprocedure te hervormen.

Ingevolgde de daling van het aantal asielzoekers¹⁷ hoefde minister Vande Lanotte geen beroep te doen op de particuliere sector voor de opvang van asielzoekers. Volgens *De Financieel-Economische Tijd* (9 januari) hadden, na een oproep van Vande Lanotte, 33 bedrijven en organisaties een offerte ingediend.

Op 24 mei richtten de regering, de Internationale Organisatie voor Migratie en enkele vluchtelingenorganisaties het Centrum voor Vrijwillige Terugkeer en Ontwikkeling op, dat uitgeprocedeerde asielzoekers en andere vreemdelingen die vrijwillig naar hun land van herkomst terugkeren, begeleidt en steunt.

Met de programmawet van 19 juli 2001 (B.S. 28 juli 2001) werd het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers opgericht, dat de opvangcentra en de andere diensten voor de opvang van asielzoekers overnam van het ministerie van Volksgezondheid en Sociale Zaken. Structuur, organisatie en werking van het Agentschap werden geregeld door het KB van 15 oktober 2001.

¹⁷ Over heel het jaar 2001 werden 24.549 asielaanvragen geregistreerd, tegenover 42.691 in 2000 en 35.778 in 1999.

C. Problemen met naturalisaties, de snel-Belgwet en het migrantenstemrecht

Het gerecht van Antwerpen nam op 3 januari een tachtigtal dossiers in beslag bij de dienst voor Naturalisaties van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en stelde een ambtenaar van de dienst in verdenking wegens passieve corruptie. Het gerecht was er achter gekomen dat zestien Georgiërs, van wie sommigen illegaal in België verbleven, ondanks negatieve adviezen van de DVZ, de Staatsveiligheid of het parket, tot Belg waren genaturaliseerd. In sommige dossiers had de ambtenaar een negatief advies omgezet in een positief advies.

CVP/CD&V-Kamerlid Jo Vandeurzen, de ondervoorzitter van de negen leden tellende commissie voor Naturalisaties, had eerder al geklaagd over de gebrekkige procedure en interne controle. Het bleek dat de commissie positief geadviseerde aanvragen direct voor goedkeuring doorstuurde naar de plenaire vergadering. De andere aanvragen werden verdeeld onder de commissieleden, die hun dossiers zo goed als autonoom beoordeelden, zonder dat zij hun beslissing dienden te motiveren.

Kamervoorzitter Herman De Croo besliste op 5 januari 3.000 dossiers die door de commissie ter goedkeuring naar de plenaire vergadering waren gestuurd, aan een tweede lezing te onderwerpen. De VLD en de VU&ID-Kamerfractie pleitten ervoor het door een wetswijziging mogelijk te maken de nationaliteit weer af te nemen van vreemdelingen die op een bedrieglijke wijze Belg waren geworden.

Volgens het Vlaams Blok zou ook een Agalev-Kamerlid dat in de Naturalisatiecommissie zetelt, bij de fraude betrokken zijn. Alle leden van de commissie en verscheidene ambtenaren die voor de commissie werken, werden door het Antwerpse gerecht verhoord.

De Kamer verhoogde op 29 maart, door een reglementswijziging, het aantal leden van de commissie voor de Naturalisaties van 9 tot 17. De commissie werd in zes kamers van telkens drie leden ingedeeld, die enkel de aanvragen die eenparig werden ingewilligd rechtstreeks naar de plenaire vergadering kunnen doorsturen. Wanneer er geen eenparigheid is, moet de voltallige commissie de aanvragen beoordelen.

In juni hield het gerecht de verdachte ambtenaar aan wegens schriftvervalsing en passieve corruptie; hij werd door de raadkamer in voorlopige vrijheid gesteld. Een tot Belg genaturaliseerde Georgiër die als tussenpersoon handelde en, eveneens in juni, was aangehouden wegens actieve corruptie, bleef in de cel.

Op 9 oktober nam het gerecht bij een huiszoeking in de Kamer nog eens een tweehonderdtal naturalisatiedossiers in beslag.

Tijdens een debat aan het einde van openpartijdagen in Nieuwpoort riep Jos Geysels, de politiek secretaris van Agalev, op 26 augustus de meerderheid op werk te maken van het gemeentelijk migrantenstemrecht. Hij kreeg er de steun van SP/SP.A-voorzitter Janssens, maar VLD-voorzitter De Gucht reageerde zoals voorheen negatief. Net als de VLD herhaalde de CVP/CD&V dat de versoepelde nationaliteitsverwerving de aangewezen weg is om kiesrecht te krijgen.

De SP/SP.A diende begin september in de Senaat op haar beurt een wetsvoorstel in om migranten die drie jaar in België verblijven, actief en passief kiesrecht te

geven bij gemeente- en provincieraadsverkiezingen. Senator Louis Tobback deed een oproep om haast te maken met de regeling van het migrantenstemrecht omdat een lange publieke discussie enkel in het voordeel van het Vlaams Blok zou spelen. In een gesprek met verscheidene Nederlandstalige journalisten liet PS-voorzitter Di Rupo op 26 oktober verstaan dat zijn partij niet zou aandringen op de invoering van migrantenstemrecht en dat de VLD in ruil geen wisselmeerderheid zou aanvaarden voor een spijtoptantenwet, waar de Franstalige socialisten bezwaren tegen hadden (zie hoofdstuk IV : het justitiebeleid en de politiehervorming). Na negatieve reacties van de groenen en de SP/SP.A ontkende VLD-voorzitter De Gucht dat er sprake was van een politieke deal of koehandel, maar hij bevestigde over beide onderwerpen geen wisselmeerderheid te zullen aanvaarden.

Op 6 november begon de senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken met de bespreking van het migrantenstemrecht op basis van het wetsvoorstel-Loozie-Nagy (Agalev en Ecolo), dat eerder was ingediend dan de voorstellen van de PS, de SP/SP.A en de PSC en al door de Raad van State was geadviseerd. Op verzoek van de liberalen en de CVP/CD&V hield de commissie op 20 november een hoorzitting met enkele experts over de ervaringen in landen met migrantenstemrecht. Daags voordien (19 november) had VLD-Kamerfractieleider Coveliers in *De Morgen* gezegd dat het wetsvoorstel nooit de Kamer zou bereiken. «Als de Senaat het migrantenstemrecht goedkeurt, zal er namelijk geen regering meer zijn», zei Coveliers. Zoals VLD-voorzitter De Gucht eerder eiste Coveliers dat de snel-Belgwet die de nationaliteitsverwerving versoepelde, weer strenger zou worden om misbruik te voorkomen. «Bij een volgende regeringsonderhandeling kan dan eventueel over migrantenstemrecht gepraat worden», zei hij.

Op 27 november stelde Louis Tobback in de senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken voor op zeer korte termijn de invoering van het migrantenstemrecht te regelen en tegelijk de snel-Belgwet aan te passen. De VLD-senatoren vroegen bedenktijd, maar partijvoorzitter De Gucht herhaalde op 15 december in *Het Nieuwsblad* dat de VLD «nooit» wil weten van migrantenstemrecht, ook niet als het gekoppeld zou worden aan een herziening van de snel-Belgwet en evenmin bij de volgende regeringsvorming. De Gucht zei persoonlijk geen tegenstander te zijn van stemrecht voor niet-EU-burgers, maar meende dat een meerderheid van de Vlamingen daar niet van wilde weten. Socialistische senatoren zeiden op 18 december de regeringscrisis waar de VLD mee dreigde, niet te schuwen. De bespreking van het wetsvoorstel-Loozie-Nagy zou na het kerstecres worden voortgezet.

De Kamer had zich voorgenomen de snel-Belgwet, die op 1 mei 2000 van kracht was geworden, in het voorjaar 2002 te evalueren. Door de versoepeling van de nationaliteitsverkrijging en de naturalisatieprocedure was het aantal aanvragen om de Belgische nationaliteit te krijgen, toegenomen van gemiddeld 22.000 tot 48.000 per jaar in 2000 en 2001.

Volgens een rapport dat de professoren Frank Caestecker (EHSAL) en Andréa Rua (ULB) in opdracht van minister Verwilghen hadden gemaakt en waarover *De Morgen* op 9 november berichtte, zouden de parketten drie tot zes maanden (in plaats van één maand) moeten hebben om een grondig advies te kunnen formule-

ren. Parket en Staatsveiligheid bleken nog steeds de integratiewil van de aanvragers te toetsen, hoewel die als voorwaarde voor de nationaliteitsverkrijging uit de wet was gehaald. De experts stelden onder meer voor een federaal register van alle ingestelde vervolgingen in te voeren, om de adviesverlening te kunnen versnellen. De ministerraad richtte op 21 november een interkabinettenwerkgroep op om de aanbevelingen te onderzoeken en een wetswijziging voor te bereiden. Namens zijn collega van Justitie, Verwilghen, erkende minister van Financiën Reynders op 6 december in de Kamer dat de Staatsveiligheid te weinig ambtenaren had om alle aanvragen grondig te kunnen onderzoeken.

IV. Het justitiebeleid en de politiehervorming

A. Het Actieplan voor Justitie

In de zomer kondigden achtereenvolgens minister van Justitie Verwilghen (in een interview met *De Standaard*, 25 augustus) en nadien premier Verhofstadt (in zijn rentree-interviews) aan, dat de Federale Beleidsverklaring aan het begin van het parlementaire jaar een 'actieplan voor justitie' zou bevatten om de gerechtelijke achterstand weg te werken en het interne beheer van de parketten en de rechtbanken te verbeteren. Verwilghen stelde in dat verband een weddenverhoging voor de parketmagistraten in het vooruitzicht.

Bij de opmaak van de begroting bleek dat er voor de toegezegde weddenverhoging geen geld beschikbaar was. In de Federale Beleidsverklaring (9 oktober), waarin hij de grote lijnen schetste van het 'stappenplan' dat minister Verwilghen samen met zijn begroting bij het parlement zou indienen, zei premier Verhofstadt dat de parketmagistraten van de eerste aanleg «een opwaardering [zullen] kennen via hun weekend- en wachtvergoedingen».

Minister Verwilghen zei op 17 oktober in de Kamer dat hij de weddenverhoging voor de parketmagistraten zou meenemen in de begrotingscontrole-2002 of de begroting-2003. Het Nationaal Verbond van Magistraten van Eerste Aanleg reageerde misnoegd. Begin november deed de Raad van [de 27] Procureurs des Konings in een brief aan premier Verhofstadt en minister Verwilghen zijn beklag over het uitblijven van de toegezegde weddenverhoging, maar ook over het gebrek aan overleg bij de voorbereiding van het wetsontwerp over de 'verticale integratie' van het openbaar ministerie of parket, in uitvoering van het Octopusakkoord (zie verder). Verwilghen had op 9 november een onderhoud met de Raad en belegde, op verzoek van de procureurs, een ontmoeting met premier Verhofstadt. Tijdens dat gesprek (12 november) zei de eerste minister dat er «zeer waarschijnlijk» in 2002 voldoende geld voor een gefaseerde weddenverhoging zou zijn. Om hun eisen kracht bij te zetten, weigerden de procureurs in te gaan op het verzoek van Verwilghen tegen 10 december advies te geven over de spijtoptantenregeling (zie verder) en over het Actieplan voor Justitie dat hij intussen bij het parlement had ingediend.

Ook de magistraten van de vijf parketten-generaal (bij de hoven van beroep) begonnen zich te roeren. In een brief aan premier Verhofstadt en minister Verwilghen (12 november) drongen zij erop aan de nodige, in een wet vast te

leggen middelen te krijgen om hun nieuwe opdrachten bij de 'verticalisering' van het openbaar ministerie te kunnen uitoefenen. De twee ministers hadden op 28 november een onderhoud met enkele vertegenwoordigers van de parketten-generaal en beloofden hun nauwer te betrekken bij de opwaardering van het ambt van parketmagistraat.

Net vóór het kerstecques deed Verwilghen toezeggingen over de herwaardering van het ambt van parketmagistraat die er de Raad van Procureurs des Konings toe bracht opnieuw voluit samen te werken en tegen half januari advies over de spijtoptanten te geven.

Intussen had minister Verwilghen zijn 'Actieplan voor Justitie' op 5 november ingediend en op 13 november voorgesteld in de Kamercommissie voor Justitie.

Om de gerechtelijke achterstand weg te werken en de rechtsgang te versnellen, zou de rechter een actievere rol krijgen en alle betrokkenen (procespartijen, advocaten, magistratuur en gerechtsdeskundigen) strikte termijnen kunnen opleggen. Procesvertragende regels zouden worden afgeschaft. De 'bemiddelingsrechter' – een nieuwe functie – zou onmiddellijk na de inleiding van de vordering de partijen trachten aan te zetten alsnog een minnelijke schikking te aanvaarden. Misbruik van het procesrecht zou worden bestraft. De magistraten zouden enkel nog deskundigen kunnen kiezen uit een daartoe opgestelde lijst. Bij de instelling van hoger beroep zou een motiveringsplicht worden ingevoerd.

Ter wille van de specialisatie zou de algemene bevoegdheid van de vrederechter en de politierechter ingeperkt worden. De bevoegdheid van de vrederechter zou worden omgevormd tot die van familierechter (voorlopige maatregelen in een echtscheidingsprocedure, adoptie, voogdij, niet-begeleide minderjarigen); daden van koophandel, consumentenkrediet en onteigening zouden op termijn uit zijn bevoegdheid worden gelicht. De bevoegdheid van de rechter in de politierechtbanken zou het hele verkeerscontentieux omvatten, behalve de scheepvaart, de luchtvaart en het vrachtvervoer.

Bij de interne hervorming van de parketten zou 'management' het sleutelwoord worden. De procureur des Konings zou verantwoordelijk worden voor het strafrechtelijk beleid in zijn arrondissement en daarin worden bijgestaan door een dossiercoördinator en de hoofden van de secties (relatief autonome onderdelen van het parket die instaan voor de integrale afhandeling van de dossiers), en de eindverantwoordelijkheid dragen voor de werking van het parket, de externe communicatie (met medewerking van een persmagistraat) en het management. Voor dat laatste zou hij een beheerder van gebouwen ter beschikking krijgen, alsook een 'justitieel beheerder' die autonoom kan beslissen over kleine aankopen. De parketten zouden een beroep kunnen doen op de expertise, knowhow, en beleids- en operationele steun van 'referentiemagistraten'.

De kwantiteit en de kwaliteit van de middelen waarover een parket of een rechtbank moet beschikken, zou worden bepaald aan de hand van een 'werklastmeting'. Door een zorgvuldige planning zou het gerecht op elk niveau over voldoende gekwalificeerd personeel moeten kunnen beschikken. Om vacatures in te vullen als gevolg van overlijden, ziekte of promotie zou een 'pool' van mobiele en

multidisciplinaire rechters worden gevormd, die ingeschakeld kunnen worden in afwachting van de invulling van de vacature.

Tegen het voorontwerp van wet over de 'actieve' rechter dat sinds de zomer circuleerde, kwam kritiek van de Orde van Vlaamse Balies, de Orde van Franstalige en Duitstalige Balies, de Nationale Kamer van de Gerechtsdeurwaarders en de advocaten en magistraten van het hof van beroep in Brussel. De advocaten namen het niet dat minister Verwilghen hun de belangrijkste verantwoordelijkheid voor de trage rechtsgang in de schoenen schoof.

B. Spijtoptantenregeling en andere moeilijkheden bij de uitvoering van het Federaal Veiligheids- en Detentieplan

Minister Verwilghen kreeg herhaaldelijk kritiek en tegenwind voor enkele initiatieven die hij nam ter uitvoering van het Federaal Veiligheids- en Detentieplan (31 mei 2000), dat 92 projecten bevatte om de veiligheid te verhogen en de werking van het gerecht te verbeteren. Als gevolg van tegenstand bij de Franstalige socialisten liep de goedkeuring van drie wetsontwerpen die Verwilghen had voorbereid vertraging op.

Een eerste ontwerp beoogde de zgn. bijzondere opsporingsmethoden, zoals het afluisteren van gesprekken, infiltratie, pseudo-koop, het onderscheppen van post en het inkijken van bankrekeningen, een wettelijke basis te geven. Een en ander was tot dan toe geregeld in twee ministeriële rondzendbrieven. Het wetsontwerp gaf de politie de toelating om, in de strijd tegen de georganiseerde misdaad en het terrorisme, onder toezicht van het parket of met instemming van de onderzoeksrechter bijzondere opsporingsmethoden te gebruiken wanneer andere onderzoeksmiddelen geen resultaat hadden of niet gebruikt konden worden. Na maanden overleg in de coalitie, waarbij vooral de PS dwarslag en op een strikte toezichtregeling aandrong, keurde de ministerraad het wetsontwerp op 30 november goed en stuurde het voor advies naar de Raad van State.

Met het wetsontwerp over de anonimiteit van getuigen wilde Verwilghen het gerecht de mogelijkheid geven, bij de beteugeling van misdrijven waarbij het toegestaan is telefoongesprekken af te luisteren en bij de bestrijding van de georganiseerde misdaad, onder bepaalde voorwaarden een beroep te doen op anonieme getuigen, van wie de identiteit of, bij gedeeltelijke anonimiteit, delen daarvan (adres, leeftijd, ...) niet worden bekendgemaakt.

Bij de bespreking van het wetsontwerp in de Kamercommissie voor Justitie deed zich op 5 juni een frontale botsing voor tussen de Franstalige fracties en Agalev enerzijds en de andere Vlaamse fracties anderzijds. Vlak vóór de stemming dienden PS, PRL-FDF-MCC en Agalev-Ecolo een amendement in om in alle gevallen de tussenkomst van een onderzoeksrechter verplicht te maken. Na bemiddeling van minister Verwilghen werd op 11 juni als vergelijk aanvaard, dat de onderzoeksrechter afzonderlijk het openbaar ministerie, de partijen en de getuigen moet horen vooraleer hij beslist een getuige volledige anonimiteit toe te kennen.

De Franstalige socialisten en de groenen hadden dan weer kritiek op het op 11 juni goedgekeurde amendement-Erdman (SP/SP.A), dat bepaalt dat twee of meer anonieme getuigenissen kunnen volstaan als bewijs in de rechtbank. Zij keurden het wetsontwerp op 19 juli in de plenaire vergadering niettemin goed, in de overtuiging dat de Senaat het nog zou aanpassen. Eind 2001 was het daar nog in behandeling.

Helemaal geen vooruitgang boekte Verwilghen met een regeling voor 'spijtoptanten' of, in de terminologie van zijn voorontwerp van wet, 'medewerkers van het gerecht'. Misdadigers zouden strafvermindering of -kwijtschelding, politiebescherming of een nieuwe identiteit kunnen krijgen wanneer zij informatie aanbrengen die essentieel is voor een onderzoek. Verwilghen diende het voorontwerp op 9 maart bij de ministerraad in, maar het werd daar wegens verzet van de PS in 2001 niet ten gronde besproken.

Bij monde van partijvoorzitter Di Rupo verwierpen de Franstalige socialisten om «ethische redenen» een spijtoptantenregeling. De PS-voorzitter noemde het immoreel dat de overheid verklaring zou aanmoedigen. Volgens waarnemers speelden in het verzet persoonlijke motieven mee, meer bepaald het feit dat Di Rupo in 1997 op grond van verklaringen van een anonieme getuige die naderhand volstrekt onbetrouwbaar bleek te zijn, het voorwerp was van een onderzoek naar vermeende pedofilie.

Op de persconferentie waarop hij op 25 juni een balans van twee jaar justitiebeleid maakte, hekelde Verwilghen voor het eerst publiek de houding van Di Rupo. Hij zei dat een spijtoptantenwet essentieel is voor de strijd tegen de georganiseerde misdaad. Na de daaropvolgende vergadering van het PS-bureau (2 juli) herhaalde Di Rupo zijn bezwaren tegen een dergelijke wet.

Op 14 juli kopte *Het Laatste Nieuws* boven een gesprek met Di Rupo: «Verwilghen moet opstappen». In het interview bekritiseerde de PS-voorzitter de minister van Justitie, die volgens hem geen gebruik maakte van de bestaande middelen om de strijd tegen de criminaliteit op te voeren «en altijd maar om nieuw speelgoed zeurt». «Verwilghen moet nu eindelijk eens tonen dat hij het ministerambt waard is, zoniet kan hij beter opstappen», zei Di Rupo. In een reactie stelde premier Verhofsatdt «dat de eerste minister de regering leidt, en niet de partijvoorzitters van de meerderheid, zoals dat vroeger vaak het geval was». Hij noemde de «ongelukkig geformuleerde en overspannen uitspraken» typisch voor het einde van een druk politiek jaar. Di Rupo zei een dag later dat hij niet op het ontslag had aangedrongen, maar dat hij er zich niet zou tegen verzetten indien Verwilghen zou opstappen.

Op 19 juli zei premier Verhofstadt in de Kamer dat de regering in september of oktober met een wetsontwerp naar het parlement zou komen, maar ook dat het nog niet vaststond of er een spijtoptantenregeling kwam en dat de discussie daarover nog volop bezig was.

Di Rupo haalde op 29 augustus, bij de voorstelling aan de pers van het programma van zijn partij voor het nieuwe politieke jaar, opnieuw uit naar Verwilghen. Hij zei dat de PS ontgoocheld was en dat het beleid op Justitie dringend moest veranderen.

Op 20 oktober maakte *De Standaard* opnieuw gewag van het feit dat een kroongetuige informatie over een of meer leden van de Bende van Nijvel wilde geven in ruil voor politiebescherming, straffeloosheid en wellicht ook geld. In een reactie zei Di Rupo dat hij er niet van overtuigd was dat het aanbod tot een doorbraak in het vastgelopen onderzoek naar de Bende kon leiden en bekleemde hij andermaal dat er voldoende wettelijke instrumenten waren om de georganiseerde misdaad te bestrijden. Overigens ontkende advocaat-generaal Claude Michaux, die het Bende-onderzoek leidde, dat er een spijtoptant zou zijn.

Tijdens een interpellatie in de Kamercommissie voor Justitie bleek op 23 oktober dat de PS de enige partij was die tegenstander was van een spijtoptantenwet. Verwilghen deelde mee dat hij enkele experts van de Raad van Europa om advies had verzocht, in een poging Di Rupo alsnog te overhalen.

In een gesprek met enkele Nederlandstalige journalisten, op 26 oktober, liet Di Rupo verstaan dat hij en VLD-voorzitter De Gucht afgesproken hadden geen wisselmeerderheid te aanvaarden voor zowel een spijtoptantenwet als een wet over het migrantenstemrecht, waar de Vlaamse liberalen resoluut tegen gekant waren (zie boven). De Gucht ontkende dat er een 'koehandel' zou zijn gesloten, maar hij bevestigde over beide onderwerpen geen wisselmeerderheid te zullen aanvaarden. In hetzelfde gesprek zei Di Rupo dat hij bereid was het debat te heropenen als zou blijken dat de Raad van Procureurs des Konings een spijtoptantenregeling een efficiënt werkinstrument vindt.

Op 6 november zei Verwilghen in de Kamercommissie voor Justitie dat hij, ingaande op de verklaring van Di Rupo, de Raad van Procureurs zou raadplegen. Hij verzocht de Raad schriftelijk tegen 10 december een advies uit te brengen. De procureurs weigerden aanvankelijk op het verzoek in te gaan uit protest tegen het uitblijven van de toegezegde herwaardering van het ambt van parketmagistraat en het gebrek aan overleg over de 'verticalisering' van het parket (zie boven). Begin 2002 zou hun advies het spijtoptantendossier eindelijk deblokkeren.

De plannen van Verwilghen voor de hervorming van de jeugdbescherming, waarvoor hij een voorontwerp van wet klaar had, botsten dan weer op kritiek en weerstand van de gemeenschapsregeringen, die voor de opvang van jeugddelinquenten bevoegd zijn. Vooral het voornemen van Verwilghen gesloten instellingen voor minderjarigen ('jeugdgevangenissen') op te richten, kreeg kritiek. Mieke Vogels, de Vlaamse minister van Welzijn, zei (17 juli) dat de opsluiting van jonge delinquenten hun integratie in de weg staat en dat er meer aandacht moet gaan naar hulpverlening en herstelgerichte en maatschappijbeveiligende maatregelen.

C. *Varia*

Hoge Raad voor de Justitie – Het Arbitragehof vernietigde op 25 januari de bepalingen in de wet van 22 december 1998 over de onverenigbaarheid tussen het ambt van plaatsvervangend rechter en een mandaat in de Hoge Raad voor de Justitie. De vernietiging had geen terugwerkende kracht en zou pas gevolgen hebben vanaf de hersamenstelling van de Hoge Raad.

In zijn eerste jaarverslag, over 2000 en de eerste maanden van 2001, toonde de Hoge Raad zich tevreden over de objectivering van de benoeming van magistraten.

Van de 203 kandidaten die hij, met een tweederde meerderheid, had voorgedragen, waren er 136 benoemd; in 15 gevallen had minister Verwilghen de voordracht geweigerd, meestal om technische redenen. In drie dossiers had Verwilghen ook de tweede voordracht geweigerd en was de plaats opnieuw vacant verklaard. De Hoge Raad merkte wel op dat de benoemingsprocedure te lang duurde (200 tot 240 dagen) en klaagde over een tekort aan kandidaten wegens het lage slaagpercentage (15 %) in de bekwaamheids- en toelatingsexamens, waardoor 120 van de 321 vacatures niet konden worden ingevuld¹⁸. Van de 623 klachten die tot 1 september 2001 bij de Hoge Raad waren ingediend, was 90 % niet ontvankelijk; de overige werden ongegrond gevonden. Een ontwerp van 'reparatiewet' waarop de Hoge Raad aandrang had minister Verwilghen wel in het vooruitzicht gesteld maar eind 2001 nog niet in het parlement ingediend.

Verticale integratie, federaal parket en horizontale integratie – De wet van 21 juni 2001 tot wijziging van verscheidene bepalingen inzake het federaal parket (B.S. 20 juli 2001) richtte, in uitvoering van het Octopusakkoord (24 mei 1998) over de hervorming van het gerecht, een federaal parket op dat, met 18 magistraten en onder leiding van een federaal procureur, bevoegd is voor het hele Belgische grondgebied in zaken van terrorisme, wapen- en mensenhandel. De Hoge Raad voor de Justitie droeg in december Serge Brammertz, een van de nationale magistraten, als federaal procureur voor. Hij zou in 2002 door minister Verwilghen benoemd worden, ook al had de regering een voorkeur voor krijgsauditeur Jean Mine, die van PS-signatuur is. Brammertz staat als PSC'er bekend.

De oprichting van een federaal parket was een onderdeel van de zgn. verticale integratie van het gerecht. Een ander aspect daarvan, de nauwere samenwerking tussen parketten en parketten-generaal (waarbij een procureur des Konings een individueel dossier volledig zou afhandelen, inclusief de procedure voor het hof van beroep of het hof van assisen en een beroep zou kunnen doen op leden van de parketten-generaal), kwam ook in het verslagjaar niet aan uitvoering toe. Zowel de procureurs des Konings als de parketten-generaal klaagden erover dat zij te weinig betrokken waren bij de werkzaamheden van een werkgroep die, onder leiding van advocaat-generaal Pierre Morlet, een voorontwerp van wet uitschreef. De werkgroep had haar voorontwerp klaar op 29 november. Uit het feit dat de tekst zweeg over de integratie van de arbeidsauditoraten in het 'eenheidsparket' kon worden afgeleid dat de 'horizontale integratie' van het gerecht, door de samenvoeging van de rechtbank van eerste aanleg, de rechtbank van koophandel en de arbeidsrechtbank in een arrondissementsrechtbank, was afgevoerd. Zowel de sociale partners als sommige partijen (zeker SP/SP.A, PS en Agalev) en juristen verzetten zich tegen de afschaffing van de arbeidsrechtbanken. Ook de afschaffing

¹⁸ In dat verband kan worden gewezen op de scherpe kritiek die procureur des Konings Bart Van Lijsebeth (Antwerpen) in het weekblad *Knack* (11 april) formuleerde op minister Verwilghen omdat die er niet in slaagde de 24 openstaande plaatsen (op 62) in het parket van Antwerpen op te vullen. Een boze Verwilghen betwistte de cijfers en liet uitschijnen dat hij sancties zou nemen tegen Van Lijsebeth, maar hij zag daar uiteindelijk van af. Op 23 april maakte Verwilghen bekend dat hij 44 parketjuristen extra stuurde naar Antwerpen (17), Brussel (18) en Luik (9).

van de militaire rechtbanken en de oprichting van een magistratenschool, waarin het Octopusakkoord voorzag, zaten in het slop.

Orde van Advocaten – Door de wet van 4 juli 2001 tot wijziging, met betrekking tot de structuren van de balie, van het Gerechtelijk Wetboek [...] (B.S. 25 juli 2001) werd de Nationale Orde van Advocaten ontbonden en vervangen door de Orde van Vlaamse Balies en de *Orde des Barreaux francophones et germanophone*, overkoepeld door de Federale Raad van de Balies. De Nationale Orde was in 1996-1997, in de nasleep van de zaak-Dutroux, uiteengevallen wegens onenigheid over de controle op de besteding van het pro-Deogeld door de Franstalige balies en ongenoegen bij de Vlaamse advocaten over de afwezigheid van de Orde in het debat over de hervorming van het gerecht. De Vereniging van Vlaamse Balies en de *Conférence des Barreaux francophones et germanophone* die nadien waren opgericht, waren niet officieel erkend en hadden geen beslissingsbevoegdheid. Al vóór de verkiezingen van juni 1999 waren wetsvoorstellen over de splitsing van de Nationale Orde ingediend, maar wegens meningsverschillen tussen Vlamingen en Franstaligen zat de zaak lange tijd vast.

Toegevoegde rechters – Om in het gerechtelijk arrondissement Brussel (waartoe ook Halle-Vilvoorde behoort) de gerechtelijke achterstand weg te werken en het tekort aan tweetalige magistraten te verhelpen, diende minister Verwilghen een wetsontwerp in om het aantal toegevoegde rechters en toegevoegde parketmagistraten te verdubbelen tot 50 resp. 34. Verwilghen had in 2000 een gelijkaardig wetsontwerp ingetrokken nadat het Vlaams Parlement een belangenconflict had ingeroepen. Ook tegen het nieuwe wetsontwerp bracht het Vlaams Parlement, op 12 december, de belangenconflictprocedure op gang, waardoor de parlementaire behandeling werd opgeschort met het oog op overleg. Het Vlaams Parlement voerde opnieuw aan dat de aanstelling van toegevoegde rechters de taalwetgeving omzeilt. Toegevoegde rechters vallen buiten de regel dat twee derde van de rechters in het gerechtelijk arrondissement Brussel tweetalig moet zijn.

Verwilghen trachtte intussen de tweetaligheidsvereiste te versoepelen. De ministerraad stemde op 22 juni in met een wetsontwerp dat twee kennisniveaus onderscheidt : een actieve en passieve mondelinge en een passieve schriftelijke kennis enerzijds (voor de meeste magistraten in eentalige gebieden), en een actieve en passieve mondelinge en schriftelijke kennis anderzijds (voor bepaalde magistraten in onder meer Brussel). Het wetsontwerp bepaalde ook dat Selor, het selectiebureau van de federale overheid, de taalexamens zou afnemen, en niet langer een commissie van magistraten. Het wetsontwerp was eind 2001 nog in behandeling in de Kamer.

Gerechtelijke kantons – De Senaat (29 maart) en de Kamer (26 april) keurden het wetsontwerp goed over de gerechtelijke kantons waartegen het Vlaams Parlement op 21 december 2000 een belangenconflict had ingeroepen, nadat een PS-PRL-amendement een arrest van het Arbitragehof goeddeels ongedaan had gemaakt door te bepalen dat de hoofdgriffier of een griffier of de adjunct-griffier van zes kantons met een taalgrensgemeente zijn kennis van het Nederlands resp. het Frans

moet bewijzen. Het Vlaams Parlement zag daar een uitbreiding van de gerechtelijke taalfaciliteiten in. Op 28 maart maakte het Vlaams Parlement echter een einde aan het belangenconflict nadat minister Verwilghen in een brief had verzekerd dat de wetwijziging geenszins de faciliteiten uitbreidde, maar het enkel mogelijk maakt de bestuurstaalwet toe te passen, die bepaalt dat administratieve handelingen van de rechterlijke macht en van bepaalde van haar medewerkers onder de bestuurstaalwet vallen. Hij preciseerde dat de regeling enkel geldt voor de inwoners van de faciliteitengemeente(n) in het betrokken kanton, en niet voor die van de andere gemeenten. De wet van 27 april 2001 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de gerechtelijke kantons werd bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 28 april 2001.

Drugsbeleid – Na maandenlange en moeizame discussies vond de federale regering op 18 januari een vergelijk over de bijsturing van het gedoogbeleid voor (verboden) softdrugs, dat geregeld was door een rondzendbrief van 17 april 1998 van toenmalig minister van Justitie Stefaan De Clerck (CVP/CD&V) die het gerecht instrueerde aan de vervolging van de cannabisgebruikers «de laagste strafrechtelijke prioriteit» te geven. De regering-Verhofstadt was van mening dat een rondzendbrief niet geschikt is om de strafwet te interpreteren en een wettelijke regeling van het gedoogbeleid aangewezen is. Bovendien pasten de parketten de richtlijn zeer verschillend toe.

Hoewel een ontwerpnota van minister van Volksgezond Aelvoet, waarvan de pers op 10 november 2000 melding had gemaakt, het drugsprobleem geïntegreerd benaderde en veel aandacht schonk aan preventie en zorgverlening, sprong vooral het voorstel in het oog «het bezit, de invoer, het vervoer of het aanschaffen van ten hoogste 15 gram cannabis voor persoonlijk gebruik en de vervaardiging van maximum vijf vrouwelijke cannabisplanten voor persoonlijk gebruik» niet langer te bestraffen.

De VLD reageerde afwijzend op de nota en zei dat het gebruik van cannabis principieel strafbaar moet blijven, maar de laagste vervolgingsprioriteit moet krijgen, «op voorwaarde dat het bezit ervan voor eigen gebruik de grens van 5 gram niet overschrijdt». De SP/SP.A en de PRL stonden op dezelfde lijn. De PS en de groenen waren er voorstander van het recreatief cannabisgebruik uit het strafrecht te halen en de teelt, verkoop en distributie door de overheid te laten controleren.

Volgens het akkoord van 18 januari blijft het bezit van drugs, ook cannabis, in de strafwet, maar zou in een uitvoeringsbesluit worden bepaald dat geen procesverbaal meer wordt opgemaakt wegens het bezit van een (niet nader bepaalde) «gebruikershoeveelheid» of een hoeveelheid cannabis «waarvan men redelijkerwijze mag veronderstellen dat die niet bestemd is voor verkoop». Om de ontwikkeling te kunnen volgen, zou de politie het cannabisgebruik wel anoniem registreren. «Problematisch gebruik» (dat tot uiting komt in verslaving of criminaliteit) of «gebruik dat overlast veroorzaakt» (zoals cannabisgebruik in aanwezigheid van minderjarigen) zou daarentegen wel nog vervolgd worden. De handel in cannabis blijft verboden, zodat de gebruiker in beginsel aangewezen is op eigen teelt of op een Nederlandse coffeeshop.

Na de goedkeuring van de nota ontstond hier en daar verwarring over de toelaatbaarheid van cannabisgebruik door minderjarigen. De regering zag zich genoodzaakt in een krantenadvertentie de puntjes op de i te zetten¹⁹. Minister Aelvoet kondigde eind mei een informatiecampaïne en de verspreiding van 600.000 folders over het drugsbeleid aan. Regelgevende initiatieven werden in het verslagjaar niet meer genomen. De zaak zou begin 2002 opnieuw ter sprake komen in de ministerraad.

Rapport-Van San – In enkele kranten sprak Marion Van San, criminologe en antropologe aan de Erasmusuniversiteit Rotterdam, er op 30 oktober haar verwondering over uit dat het onderzoek over de criminaliteit bij jonge allochtonen dat zij in opdracht van minister van Justitie Verwilghen had gedaan, nog niet aan het parlement was voorgesteld. Van San zei dat het rapport al tien maanden op het kabinet van Verwilghen lag, maar dat de minister de presentatie uitstelde wegens meningsverschillen tussen hem en de onderzoekster.

In de Kamercommissie voor Justitie, waar hij op 6 november over de zaak ondervraagd werd, zei Verwilghen dat hij het rapport pas in mei gekregen had van de begeleidingscommissie, dat de vertaling pas half oktober klaar was en dat de aanbevelingen, die te zeer op de Nederlandse toestand waren geschoeid, herschreven moesten worden. Verwilghen noemde het onderzoek «teleurstellend» omdat het, wegens een gebrek aan cijfermateriaal in België, kwantitatief tekortschoot.

Op 12 november stonden de bevindingen van het rapport-Van San in enkele kranten. Volgens het rapport zijn Oost-Europese en Marokkaanse jongeren sterk oververtegenwoordigd in de criminaliteitsstatistieken, en zijn Turken niet of nauwelijks criminelere dan autochtonen. In *De Morgen* zei Van San dat zij het rapport niet meer wilde toelichten in de Kamer, omdat Verwilghen de resultaten teleurstellend had genoemd. 's Anderendaags stuurde Verwilghen het rapport naar de Kamer. Uiteindelijk kwam Van San het rapport toch toelichten in de Kamercommissie voor Justitie (28 november), waar het uiteenlopend werd onthaald. Volgens de dienst Strafrechtelijk Beleid analyseerde Van San niet de omstandigheden waarin jongeren in de criminaliteit terechtkomen, negeerde zij de bestaande literatuur en deed zij geen concrete beleidsaanbevelingen. Of Van San ook het geplande tweede deel van haar onderzoek zou doen, was niet duidelijk.

Reynders – Bij KB van 17 juli werd Claire Lovens benoemd tot voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van Luik. Minister Verwilghen had in 1999 Danièle Reynders, de zuster van minister van Financiën Didier Reynders, benoemd, hoewel zij pas als tweede was gerangschikt. Verwilghen had daarvoor kritiek gekregen van Luikse magistraten. De Raad van State had na een klacht van Lovens, de eerst gerangschikte candidate, het benoemingsbesluit op 6 maart 2000 vernietigd. De Hoge Raad voor de Justitie, die bij de nieuwe benoemingsprocedure

¹⁹ In een interview met *De Standaard* en *Le Soir* van 26 februari zei vice-premier Louis Michel dat de regering te veel tijd besteedde aan «marginale» onderwerpen die alleen sommige groepen aanbelangen, zoals de legalisering van cannabis, en te weinig aandacht had voor de structureel echt belangrijke zaken van algemeen belang, zoals de belastingverlaging, de economische toestand en de gezondheidszorg.

betrokken was, had op 5 juli Lovens voorgedragen. Verwilghen volgde de voordracht.

D. De politiehervorming

Op 1 januari ging, in uitvoering van het Octopusakkoord (24 mei 1998) en de wet van 7 december 1998 over de hervorming van de politiediensten door de vorming van één 'geïntegreerde politiedienst gestructureerd op twee niveaus', de federale politie van start. De lokale politie, het tweede niveau van de geïntegreerde politiedienst, zou pas na de installatie van de politieraden in de lokale politiezones (1 april 2001) en tegen uiterlijk 1 januari 2002 operationeel worden²⁰.

De federale politie, die de vroegere gerechtelijke politie bij de parketten (GPP) en een deel van de rijkswacht omvat en bijna 10.000 manschappen telt, staat onder leiding van een commissaris-generaal en bestaat uit vijf algemene directies : bestuurlijke politie, operationele ondersteuning, personeel, logistiek en gerechtelijke politie. Onder die laatste directie ressorteren de Centrale dienst ter bestrijding van de corruptie, de Centrale dienst ter bestrijding van de georganiseerde economische en financiële delinquentie en de regionale rechediensten, die georganiseerd zijn per gerechtelijk arrondissement en waarvan de vroegere GPP'ers en bewakings- en opsporingsbrigades (BOB) van de rijkswacht deel uitmaken; ze staan onder leiding van een gerechtelijk directeur.

In de eerste helft van het jaar kwamen enkele wetten tot stand die verder uitvoering gaven aan het Octopusakkoord.

In het *Belgisch Staatsblad* van 6 januari 2001 verscheen de wet van 27 december 2000 houdende diverse bepalingen met betrekking tot de rechtspositie van het personeel van de politiediensten. Ze regelde onder meer de gevolgen van arbeidsongevallen, de loopbaanonderbreking en de rechtsbescherming van het personeel van de politiediensten.

De wet van 30 maart 2001 (B.S. 18 april 2001) stelde de inwerkingtreding van het nieuwe tuchtstatuut (wet van 13 mei 1999) uit van 1 januari tot 1 april 2001, de dag waarop het nieuwe personeelsstatuut zou ingaan.

Het pensioenstatuut van de leden van de geïntegreerde politiedienst werd geregeld door de wet van 30 maart 2001 betreffende het personeel van de politiediensten en hun rechthebbenden (B.S. 18 april 2001).

De wet van 7 december 1998 over de organisatie van de geïntegreerde politiedienst werd enkele keren gewijzigd. Een wet van 2 april 2001 (B.S. 14 april 2001) bevatte vooral nieuwe bepalingen over de politieraden. Een andere wet van 2 april 2001 (B.S. 18 april 2001) regelde het beroep bij de bestendige deputatie en de Raad van State tegen de verkiezing van de leden van de politieraden. De wet van 31 mei 2001 (B.S. 19 juni 2001) bracht wijzigingen aan zowel de wet van 7 december 1998 als die van 13 mei 1999 aan. Ze betroffen de opleiding van politieagenten resp. de tuchtstraffen, de tuchtprocedure en de samenstelling en werking van de tuchtraad.

²⁰ In de politiezones die uit meer dan één gemeente bestaan, heeft de politieraad de bevoegdheid voor de organisatie en het beheer van het politiekorps die de gemeenteraad in de eengemeentezones uitoefent. De politieraad bestaat uit de burgemeesters en verkozen gemeenteraadsleden van de gemeenten van de politiezone.

In de tweede helft van maart wijzigden de Senaat en de Kamer artikel 184 van de grondwet, waarin stond dat de organisatie en de bevoegdheid van de rijkswacht 'door een wet' worden geregeld. De wijziging had, naast de vervanging van de woorden 'de rijkswacht' door 'de geïntegreerde politiedienst', tot doel tegemoet te komen aan een opmerking van de Raad van State en elke rechtsonzekerheid over het zogenaamde Mammoetbesluit over het politiestatuut weg te nemen.

Volgens de wet van 7 december 1998 kon het statuut van de agenten van de geïntegreerde politiedienst bij koninklijk besluit worden geregeld. In zijn advies over dat wetsontwerp had de Raad van State gezegd dat het politiestatuut onder de 'organisatie en bevoegdheid' van de rijkswacht, en mutatis mutandis de geïntegreerde politie valt, en dus 'door de wet' moet worden geregeld. De Raad van State had dat herhaald in zijn advies over het wetsontwerp dat de bovengenoemde wet van 27 december 2000 zou worden. Hoewel aanvankelijk was gezegd dat het personeelsstatuut, waarover de regering en de vakbonden na lange onderhandelingen die met protest- en waarschuwingsacties gepaard waren gegaan, op 5 juli 2000 een akkoord hadden gesloten, in de vorm van een wetsontwerp bij het parlement zou worden ingediend, besloot de regering het statuut in een koninklijk besluit op te nemen. Op 8 februari zei de regering, bij monde van minister van Financiën Reynders in antwoord op een vraag van CVP/CD&V-Kamerlid Daniël Vanpoucke, dat zij aan de opmerkingen van de Raad van State tegemoet zou komen door de herziening van grondwetsartikel 184.

Op 14 februari diende de regering een herzieningsvoorstel in bij de Senaat, dat bepaalde dat de organisatie en de bevoegdheid van de geïntegreerde politiedienst 'door een wet' en de rechtspositieregeling van de personeelsleden 'door of krachtens een wet' worden geregeld. Omdat de regering in het parlement niet over een tweederde meerderheid beschikte, was zij voor de herziening van grondwetsartikel 184 aangewezen op steun van de oppositie. Parlementsleden van de CVP/CD&V en VU&ID zeiden op 8 maart dat zij bereid waren steun te geven, maar zij verbonden daar enkele voorwaarden aan, onder meer een gegarandeerde minimumvertegenwoordiging van de Vlamingen in de politieraden in het Brusselse gewest, de regionalisering van het toezicht op de bestuurlijke politie (de gemeentelijke politiereglementen) en extra geld voor de gemeenten om de politiehervorming te financieren. Voorts waren zij van oordeel dat het politiestatuut in elk geval 'door een wet' geregeld moest worden en niet 'krachtens een wet', dit wil zeggen : met een besluit. Om de politiehervorming geen vertraging te laten oplopen, waren zij bereid als overgangsregeling een besluit te aanvaarden dat vóór eind 2001 door het parlement bekrachtigd zou worden.

De regering kwam maar ten dele aan de verzuchtingen van de oppositie tegemoet. Premier Verhofstadt zegde op 22 maart, op een vraag van Kamerlid Karel Van Hoorebeke (VU&ID), toe dat er een gewaarborgde vertegenwoordiging van de Vlamingen in de zes Brusselse politieraden zou komen²¹. Voor de VU&ID-fracties in de Senaat en de Kamer, maar niet voor de CD&V, was dat voldoende om samen met de meerderheidspartijen, de wijziging van artikel 184 goed te keuren.

²¹ De kwestie zou worden geregeld worden in het zgn. Lombardakkoord, een onderdeel van de Lambermontstaatshervorming. Zie 'Kroniek van de vijfde staatshervorming' in dit nummer van *Res Publica*.

Het herziene artikel (dd. 30 maart 2001, B.S. 31 maart 2001, derde uitgave; erratum B.S. 3 mei 2001) bepaalt dat de organisatie en de bevoegdheid van de geïntegreerde politie en 'de essentiële elementen' van het statuut van de personeelsleden 'bij de wet' worden geregeld. In een overgangsbepaling stond dat 'de essentiële elementen' van het statuut bij besluit geregeld konden worden, op voorwaarde dat het besluit vóór 30 april 2002 bij wet bekrachtigd zou worden.

In het *Belgisch Staatsblad* van 31 maart (derde uitgave) verscheen het koninklijk besluit van 30 maart 2001 tot regeling van de rechtspositie van het personeel van de politiediensten. Het zgn. Mammoetbesluit, dat meer dan 1.200 artikelen telde, regelde onder meer de anciënniteit, de graden en de daaraan gekoppelde loonschalen, de deontologie (o.m. gezagsuitoefening, spreekrecht en cumulatie), de aanwerving, selectie, opleiding en stage, de organisatie van de arbeidstijd, de mobiliteit, de evaluatie, de loopbaan, de verlopen, het geldelijk statuut en de wedde. Het besluit werd op 1 april van kracht. De politieagenten konden tot 1 juli opteren voor het oude statuut, dat voordeliger is voor de agenten die de pensioenleeftijd naderen. De weddenverhogingen ingevolge het nieuwe statuut kosten de overheid 200 miljoen euro (8 miljard frank) per jaar.

Door de wet van 31 mei 2001 (B.S. 19 juni 2001) werden nogmaals wijzigingen aangebracht aan de wet van 13 mei 1999 over het tuchtstatuut. Dezelfde wet wijzigde enkele bepalingen over de opleiding in de wet van 7 december 1998.

Een ander aspect van de politiehervorming betrof de financiële bijdrage van de federale overheid aan de gemeenten voor de overheveling van 7.539 rijkswachters naar de lokale politie en voor de loonsverhoging die in het nieuwe politiestatuut vervat was. De regering had de gemeenten een dotatie van 456 miljoen euro (18,4 miljard frank) toegezegd, maar die hadden er al in 2000 over geklaagd dat die som niet zou volstaan. De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten had het tekort op 112,5 miljoen euro (4,5 miljard frank) becijferd. De kwestie veroorzaakte onenigheid in de regering tussen minister Duquesne (Binnenlandse Zaken) en minister Vande Lanotte (Begroting). Vande Lanotte, maar ook andere regeringsleden, verweten hun collega te veel toegevingen te hebben gedaan aan de vakbonden, waardoor het politiestatuut overdreven duur was geworden.

Na maanden touwtrekken vonden de regering en de gemeenten, vertegenwoordigd door een delegatie van burgemeesters en de Verenigingen van steden en gemeenten, op 6 maart een vergelijk, nadat het kernkabinet het in de nacht van 5 op 6 maart tijdens urenlang overleg eens was geworden over een regeringsvoorstel. De basisdotatie werd verhoogd van 16.683 euro (673.000 frank) tot 17.021 euro (686.626 frank) per politiebeambte, of van 456 miljoen naar 465 miljoen euro (18,4 naar 18,8 miljard frank) in totaal. Dat bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd en in 2003, na een evaluatie, eventueel aangepast. In 2003 zou de definitieve regeling in een wet worden vastgelegd. Naast de basisdotatie werden de kredieten voor informatica en telecommunicatie (+ 12,39 miljoen euro) en voor de veiligheidscontracten verhoogd (+ 11,90 miljoen euro). De gemeenten konden daardoor rekenen op 347 miljoen euro (1,4 miljard frank) extra.

De regering zegde ook toe de sociale bijdragen te blijven betalen van de 7.539 rijkswachters die naar de lokale politie zouden overgaan. Voor de pensioenen gaat het om 47,1 miljoen euro (1,9 miljard frank) per jaar, voor de arbeidsongevallen en beroepsziekten om 25 miljoen euro (1 miljard frank).

Het akkoord van 6 maart voorzag voorts in de oprichting van een 'solidariteitsfonds' dat in 2003 in werking zou treden om de belastingarme politiezones structureel te helpen. De federale regering zou op kruissnelheid jaarlijks 12,5 miljoen euro (500 miljoen frank) in het fonds inbrengen. Via een tweede, tijdelijk solidariteitsmechanisme zouden de gemeenten en steden die bij de verdeling van de dotatie beloond worden omdat ze in het verleden in een eigen politiekorps geïnvesteerd hadden, in 2002 34,5 % van die bonus (of ongeveer 25 miljoen euro) afstaan aan de andere gemeenten, die een inhaaloperatie moesten doen. Dat bedrag zou jaarlijks dalen, tot het mechanisme na twaalf jaar volledig zou zijn uitgedoofd. CVP/CD&V-Kamerlid Paul Tant zei dat de Waalse gemeenten in die periode gemiddeld 12,99 miljoen euro zouden krijgen afkomstig van de Vlaamse (3,15 miljoen) en Brusselse gemeenten (9,84 miljoen).

Volgens Binnenlandse Zaken zou de politiehervorming de federale overheid uiteindelijk 235,5 miljoen euro (9,5 miljard frank) per jaar kosten (waarvan 200 miljoen euro voor weddenverhogingen), bijna het dubbele waarvan de regering-Dehaene in 1998 was uitgegaan.

In het najaar kwam uit de gemeenten nieuwe kritiek los op de kostprijs van de politiehervorming. Onder anderen Jean-Luc Dehaene en Louis Tobback, de burgemeester van Vilvoorde resp. Leuven, klaagden erover dat de toezeggingen die minister Duquesne aan de politievakbonden had gedaan inzake beloning en dienstregeling, de politiehervorming voor de gemeenten onbetaalbaar maakten. PS-voorzitter en burgemeester van Bergen Di Rupo zei dat de hervorming de politiedienstverlening niet alleen duurder maar ook slechter zou maken. In het Vlaams Parlement zei de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Paul Van Grembergen, op 9 oktober dat er geen sprake van kon zijn dat de gemeenten de politiehervorming met eigen middelen of, via het Gemeentefonds, met geld van de Vlaamse overheid zouden moeten betalen. Volgens Van Grembergen had de federale regering de kostprijs met 95 miljoen euro (3,8 miljard frank) onderschat, waarvan 62,5 miljoen euro voor de Vlaamse gemeenten.

In de Federale Beleidsverklaring van 9 oktober kondigde premier Verhofstadt aan dat de regering, op grond van een eerste evaluatie in dertien politiezones, «grondige aanpassingen zou doorvoeren om meerkosten voor de gemeenten te vermijden». Tijdens het debat over de beleidsverklaring (10 oktober) noemde PS-Kamerfractieleider Eerdekens, in een erg kritische toespraak, de politiehervorming een financieel fiasco. Hij zei dat er 620 miljoen euro (25 miljard frank) meer zou worden uitgegeven zonder dat er meer agenten of een betere veiligheid zouden komen. Premier Verhofstadt herhaalde dat de regering enkele operationele aspecten van de hervorming zou bijsturen, maar dat er niet meer geld voor de politie zou komen.

Volgens *De Standaard* (20 oktober) erkende Binnenlandse Zaken dat het de kostprijs van de politiehervorming in lichte mate had onderschat. Het zou om «enkele

tienduizenden franken» gaan, die «ruimschoots werden gecompenseerd door de 1,4 miljard frank extra die zijn beloofd bij vroegere discussies».

Op 21 november besliste de ministerraad de voor eind 2002 geplande evaluatie van de politiehervorming te vervroegen en tegen uiterlijk 1 juli 2002 af te ronden. De regering zegde toe de «aanvaardbare meerkosten» van de gemeenten ten laste te nemen. In afwachting van de evaluatie zouden de gemeenten driemaandelijke voorschotten krijgen. De regering kondigde ook aan weer met de vakbonden te gaan onderhandelen over het Mammoetbesluit, om de kostprijs van het nieuwe politiestatuut met 19,83 miljoen euro (800 miljoen frank) te verminderen. De gesprekken begonnen op 6 december en zouden in 2002 worden voortgezet.

Premier Verhofstadt verzekerde op 27 november tegenover de Vlaamse minister-president, Dewael, en minister Van Grembergen dat de gemeenten die voldoende geïnvesteerd hadden in hun politiekorps, van de federale overheid voldoende geld zouden krijgen om de kosten van de politiehervorming te dragen. Senator en burgemeester van Laakdal Patrik Vankrunkelsven (Spirit) kondigde op 29 november aan samen met enkele andere burgemeesters de financieringsregeling aan te vechten voor de Raad van State omdat ze te sterk in het voordeel van de Waalse gemeenten zou spelen. Volgens Vankrunkelsven zou de federale regering maar 38 euro per Vlaming uittrekken voor de politiehervorming, tegenover 50 euro per Waal en 75 euro per Brusselaar.

Op 17 mei stelde minister van Binnenlandse Zaken Duquesne het nieuwe logo en uniform van de lokale en federale politie voor. Het uniform zou voor het eerst gedragen worden tijdens het defilé op de nationale feestdag. Cortina, een van de vier bedrijven die hadden deelgenomen aan de openbare aanbesteding, diende nog op 17 mei een klacht in wegens plagiaat. Cortina zei dat het uniform dat de geselecteerde ontwerper, Fernando Guzman, had gemaakt, afweek van diens model en op dat van Cortina leek. De rechtbank van eerste aanleg in Brussel gaf Cortina gelijk en veroordeelde de Belgische Staat op 19 juli wegens plagiaat. Als gevolg daarvan stapten de agenten van de federale politie zonder de jas van hun nieuwe uniform in de 21-juliparade op en was op 1 januari 2002 het nieuwe uniform niet beschikbaar.

V. Het werkgelegenheids- en het sociaal beleid

A. Werkgelegenheid

De werkloosheid, die in de voorgaande jaren voortdurend was gedaald, begon in september opnieuw te stijgen. Op 31 december registreerde de RVA 350.966 uitkeringsgerechtigde volledig werklozen. Dat waren er nog 4.021 of 1,1 % minder dan een jaar voordien. Het aantal niet-werkende werkzoekenden steeg evenwel met 10.897 (of 2,4 %) tot 471.067. In Vlaanderen waren er 179.566 (+ 19.981) niet-werkende werkzoekenden, in Wallonië 216.689 (- 15.841), in Brussel 74.812 (+ 6.757). Doordat Wallonië vanaf november sneller rekening hield met wijzigingen in de toestand van werkzoekenden, zoals dat al in Vlaanderen het geval was, zijn de jaarcijfers van 2001 niet helemaal vergelijkbaar met die van 2000. Volgens het

jaarverslag-2001 van de Nationale Bank werden er in 2001, ondanks de economische terugval, 40.000 arbeidsplaatsen gecreëerd, tegenover 62.000 in 2000²².

Bij de voorstelling van het jaarverslag over 2000 (19 februari 2001) wees NBB-gouverneur Guy Quaden er opnieuw op, dat de activiteitsgraad (verhouding tussen de beroepsbevolking [werkenden en werkzoekenden] en de bevolking op arbeidsleeftijd [15-64 jaar]) met 66,1 % en de werkgelegenheidsgraad (verhouding tussen het aantal werkenden en de bevolking op arbeidsleeftijd) met 59,1 % te laag bleven, zeker in vergelijking met de Scandinavische landen (78,8 resp. 75,2 %) en de Verenigde Staten (77,9 resp. 74,7 %)²³. Vooral bij de 50-plussers lag de arbeidsparticipatie volgens de NBB onrustwekkend laag. Quaden pleitte ervoor bedrijven en werknemers met positieve maatregelen aan te sporen vervroegde uittreding tegen te gaan.

Ook de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid (HRW) pleitte in een advies (21 februari) aan de regering over het arbeidsmarktbeleid voor supplementaire maatregelen om de deelname van de 50-plussers aan de arbeidsmarkt te verhogen, meer bepaald door het belasting- en het uitkeringstelsel aan te passen, meer flexibele arbeidstijdregelingen in te voeren en de toegang tot vorming te vergemakkelijken. Omdat de werkgelegenheidsgraad in Vlaanderen hoger ligt dan in Wallonië en Brussel zouden volgens de HRW de drie gewesten verschillende accenten moeten kunnen leggen in hun arbeidsmarktbeleid, «zonder dat de noodzakelijke coherentie tussen het federale en gewestelijke beleid uit het oog verloren mag worden».

In haar evaluatie van de toepassing van de 'richtsnoeren' voor het economisch beleid voor 2000 uitte de Europese Commissie (7 maart) kritiek op de lage werkgelegenheidsgraad in België, vooral in de groep van de 55- tot 64-jarigen (24,7 %, het laagste cijfer in de EU waar het gemiddelde 37 % bedraagt). De commissie zei dat een herziening van het stelsel van vervroegde pensionering noodzakelijk was. In de richtsnoeren voor 2001 zei de Europese Commissie (25 april) dat België werk moet maken van een hervorming van het belasting- en het uitkeringstelsel om oudere werknemers aan het werk te houden of weer aan het werk te zetten. Volgens de Commissie zouden de sociale partners meer rekening moeten houden met de regionale verschillen in de arbeidsmarktvoorwaarden.

In haar aanbevelingen voor het werkgelegenheidsbeleid voor 2002 (12 september) gaf de Europese Commissie België de raad de inspanningen op te drijven om de tewerkstelling bij vrouwen en oudere werklozen te verhogen, de fiscale druk op arbeid te verlichten en een totaalstrategie voor levenslang leren te ontwikkelen. Opmerkelijk was de eis van de Europese Commissie om de arbeidsmobiliteit tussen de gewesten te verhogen en de «regionale, taal- en etnische belemmeringen op de arbeidsmarkt te slopen».

²² Volgens de nationale rekeningen hadden eind 2000 4,007 miljoen inwoners een baan. In het vierde kwartaal was voor het eerst de grens van 4 miljoen overschreden.

²³ Volgens het jaarverslag van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid dat op 19 juni werd gepresenteerd, waren er in 2000 ca. 70.000 arbeidsplaatsen bijgekomen en was de werkgelegenheidsgraad gestegen van 59,3 naar 60,5 % (63,9 % in Vlaanderen, 55,9 % in Wallonië en 55 % in Brussel).

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) wees er in zijn jaarlijks rapport over de werkgelegenheid en de loonkosten (19 september) op, dat de werkgelegenheid in 1999-2000 minder snel (+ 3,5 %) gestegen was dan in de drie buurlanden (+ 4 %). Volgens de CRB was een «verdere intensivering van een actief werkgelegenheidsbeleid» noodzakelijk.

De wet van 5 september 2001 tot de verbetering van de werkgelegenheidsgraad van de werknemers (B.S. 15 sept. 2001) bevatte diverse maatregelen om de werkgelegenheidsgraad te verhogen. Werkgevers die verplicht zijn zgn. startbanen aan te bieden aan jongeren, kregen de mogelijkheid in plaats van een jongere een werkloze in dienst te nemen van ten minste 45 jaar die ten minste één jaar werkloos is. Om bedrijven ertoe aan te zetten werknemers van 58 jaar en ouder in dienst te houden, kreeg de regering de mogelijkheid de werkgeversbijdrage te verlagen. Werknemers van 45 jaar en ouder kregen recht op outplacementbegeleiding in geval van ontslag. Werknemers vanaf 51 jaar die hun loopbaan onderbreken, kregen de mogelijkheid in de vrijgekomen tijd opleiding of begeleiding in hun onderneming of bedrijfssector te verzorgen.

PWA – DIENSTENCHEQUE – BUURTDIENSTEN

De regering nam op 4 mei drie maatregelen om langdurig werklozen en laaggeschoolden vlotter in te schakelen op de arbeidsmarkt.

Het stelsel van de dienstencheques²⁴ en de PWA (plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen of klusjesdiensten) werd hervormd, met de bedoeling werklozen die in een PWA werken te laten doorstromen naar 'buurtbanen' die met dienstencheques kunnen worden betaald. Door bij te klussen via een van de 572 PWA's, vulden op dat ogenblik ca. 42.000 werklozen hun uitkering aan. De werkgevers klaagden erover dat een PWA'er soms meer kon verdienen dan het minimumloon en wegens die 'werkloosheidsval' niet geneigd was een reguliere job aan te nemen. De regering besliste daarom de PWA's financieel te controleren en ze actiever in te schakelen bij het zoeken naar een betaalde baan, alsook het statuut van de PWA'ers te verbeteren, door o.m. de verplaatsingskosten te vergoeden, en de PWA'ers een betaalde opleiding aan te bieden. Een en ander werd geregeld in de wet van 5 maart 2002 (B.S. 13 maart 2002).

Het nieuwe stelsel van de dienstencheques werd geregeld in de wet van 20 juli 2001 tot bevordering van buurtdiensten en -banen (B.S. 11 augustus 2001). Met de fiscaal aftrekbare cheques kunnen particulieren tegen 6,20 euro (250 frank) per uur buurtwerk of -diensten (huishoudhulp of oppas) kopen bij een erkende onderneming die voor een cheque 23,55 euro (950 frank) ontvangt. Het verschil wordt door de overheid bijgepast. De federale overheid en de gewesten zouden jaarlijks elk 25 miljoen euro (1 miljard frank) vrijmaken voor dienstencheques. Op 7 december sloten de federale overheid, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap een samenwerkingsakkoord over de ontwikkeling van buurtdiensten en -banen, maar

²⁴ De dienstencheque was door de regering-Dehaene II ingevoerd voor schilderwerk, maar na het aantreden van de regering-Verhofstadt door minister Onkelinx afgeschaft.

doordat het nog niet door alle parlementen was goedgekeurd, was het stelsel eind 2001 nog niet van kracht.

De derde maatregel was de 'activering' van de werkloosheidsuitkering, in uitvoering van het centraal akkoord 2001-2002 (22 december 2000). Bedrijven die een werkloze in dienst nemen, krijgen bovenop de eerder toegekende bijdragevermindering een loonsubsidie van 500 euro (20.000 frank) per maand gedurende één tot drie jaar, afhankelijk van de duur van de werkloosheidsperiode en de leeftijd (minder of meer dan 45 jaar) van de werkloze. De maatregel zou de overheid 100 miljoen euro kosten.

PLAN-ONKELINX – TIJDSKREDIET

De wet van 10 augustus 2001 betreffende de verzoening van werkgelegenheid en kwaliteit van het leven (B.S. 15 september 2001) gaf uitvoering aan het plan-Onkelinx om arbeid en kwaliteit van het leven beter met elkaar te verzoenen, ook onthaastingsplan genoemd. Minister van Werkgelegenheid Onkelinx had haar plan op 6 september 2000 voorgesteld. De regering had het in geamendeerde vorm overgenomen in de Federale Beleidsverklaring (17 oktober 2000), de vakbonden en werkgevers hadden elementen ervan opgenomen in het centraal akkoord 2001-2002 van 22 december 2000.

De wet van 10 augustus 2001 legde de wettelijke basis voor het tijdskredietstelsel dat met ingang van 1 januari 2002 in de plaats zou komen van het stelsel van loopbaanonderbreking. Over het tijdskredietstelsel hadden de sociale partners op 14 februari al een collectieve arbeidsovereenkomst gesloten. De 2,3 miljoen werknemers van de particuliere sector hebben in het nieuwe stelsel recht op minimum één en maximum vijf jaar loopbaanonderbreking. Zij krijgen een premie van 364,55 euro per maand (486,07 euro voor werknemers met vijf jaar anciënniteit), met behoud van hun sociale rechten. Indien meer dan 5 % van het personeel gelijktijdig afwezig is, kan de werkgever de loopbaanonderbreking tijdelijk weigeren. De verplichting een loopbaanonderbreker door een werkloze te vervangen, werd in het tijdskredietstelsel niet overgenomen. De werknemers met een bedrijfsanciënniteit van vijf jaar kunnen het tijdskrediet van één jaar spreiden over vijf jaar, in de vorm van een 1/5-loopbaanonderbreking of vierdaagse werkweek. Zij krijgen een maandpremie van 72,91 euro. Vanaf 50 jaar, ten slotte, hebben voltijdse werknemers met een anciënniteit van 20 jaar, waarvan 5 jaar in het bedrijf, recht op een onbeperkte 1/5de of halftijdse onderbreking van hun loopbaan, met een premie van 121,52 resp. 315,94 euro²⁵.

Dezelfde wet regelde voorts de algemene arbeidsduurvermindering tot 38 uur per week vanaf 1 januari 2003. Werknemers van bedrijven waar eind 2000 nog de 39-urenweek gold en die vóór 1 januari 2003 de arbeidsduur tot 38 uur per week verminderen, krijgen daar een eenmalige vermindering van de werkgeversbijdrage voor de sociale zekerheid voor, waarvan het bedrag afhankelijk is van het tijdstip van de vermindering. Werkgevers die de arbeidstijd verminderen tot 37, 36 of 35

²⁵ De Vlaamse regering besliste later bovenop de tijdskredietpremies aanmoedigingspremies toe te kennen. De Waalse regering riep daartegen een belangenconflict in. Zie in dit Jaarboek : M. DEWEERDT, 'Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren', pp. 325-361.

uur per week krijgen gedurende een bepaalde periode eveneens een bijdragevermindering. De invoering van de vierdaagse werkweek werd aangemoedigd door de (eventueel supplementaire) toekenning van een eenmalige bijdragevermindering.

Ten slotte zou per 1 juli 2002 het vaderschapsverlof verlengd worden van 3 tot 10 dagen, waarvan de eerste drie dagen met loonbehoud. Tegelijk werd een gelijkaardig adoptieverlof ingevoerd.

BANENPLANNEN

Het kernkabinet stemde op 13 december in met het voorstel van minister Onkelinx de 24 verschillende banenplannen te vervangen door een basisstelsel van structurele lastenverlaging. De sociale partners werden verzocht tegen eind januari 2002 advies te geven en een keuze te maken uit de opties die Onkelinx voorstelde: een korting op de werkgeversbijdrage voor de sociale zekerheid of de vrijstelling van de werkgeversbijdrage voor een eerste loonschijf. Ook voor de versterking van de basisverlaging bij de aanwerving van doelgroepen (jongeren, ouderen, laaggeschoolden, langdurig werklozen) of bij arbeidsherverdeling legde Onkelinx twee alternatieven voor (lineaire of forfaitaire verhoging). Het nieuwe stelsel zou op 1 januari 2003 ingaan en binnen het bestaande budget (3,52 miljard euro of 142 miljard frank) blijven.

STAKINGSRECHT

In de Federale Beleidsverklaring (9 oktober) kondigde premier Verhofstadt een ingrijpende wijziging van het stakingsrecht aan. Arbeidsconflicten zouden enkel nog door een arbeidsrechtbank en niet langer door een burgerlijke rechtbank behandeld worden, en pas nadat alle interne verzoeningsprocedures doorlopen zijn. Het zou niet meer mogelijk zijn op eenzijdig verzoekschrift dwangsommen op te leggen.

Het VBO reageerde furieus op het initiatief «waar geen enkel overleg aan vooraf is gegaan». Volgens de werkgeversorganisatie moeten bedrijven dezelfde rechten hebben als burgers «wanneer hun eigendom in gevaar komt, de veiligheid op het spel staat of de toegang tot een goed ontzegd wordt», en via een eenzijdig verzoekschrift een beroep kunnen doen op de burgerlijke rechtbank. Het VBO sprak van een «bom onder het sociaal overleg».

Onder druk van het werkgeversprotest, waarvoor de liberalen niet ongevoelig waren, zwakte de regering haar voorstel af. Volgens het wetsontwerp dat het kernkabinet op 13 december goedkeurde en voor advies naar de Nationale Arbeidsraad stuurde, worden de arbeidsrechtbanken bevoegd voor collectieve sociale geschillen, maar kan een werkgever de rechtbank verzoeken een dwangsom op te leggen. De arbeidsrechter moet in dat geval binnen de drie uur alle betrokken partijen bijeenroepen voor een tegensprekelijk debat en in eerste instantie hen ervan proberen te overtuigen een beroep te doen op een sociaal bemiddelaar. Wanneer de verzoeningspoging mislukt, kan de arbeidsrechter alsnog een dwangsom opleggen.

WERKNEMERSPARTICIPATIE

De wet van 22 mei 2001 betreffende de werknemersparticipatie in het kapitaal en de winst van de vennootschappen (B.S. 9 juni 2001), die gebaseerd was op een rapport van de werkgroep-De Grauwe (april 2000), regelt de deelname van de werknemers in de winst of het kapitaal van hun bedrijf. Zij bepaalt dat de participatieregeling kan gebeuren in de vorm van een winstparticipatie (cash) of een kapitaalparticipatie (aandelen). De totale uitkeringen mogen niet hoger zijn dan 10 % van de loonsom en 20 % van de winst, en vallen buiten de loonnorm. De regeling moet openstaan voor alle werknemers van de onderneming en opgenomen worden in een bedrijfsakkoord of toetredingsakte. De werkgevers worden vrijgesteld van de betaling van socialezekerheidsbijdragen op de uitgekeerde bedragen. Bij winstuitkering in cash moet de werknemer een socialezekerheidsbijdrage van 13,07 % alsook 25 % roerende voorheffing betalen; bij kapitaalparticipatie in aandelen is enkel 15 % roerende voorheffing verschuldigd. Werknemers van kleine en middelgrote ondernemingen kunnen deelnemen aan een investerings-spaarplan, waarin hun jaarlijks een deel van de bedrijfswinst wordt toegekend dat gedurende twee tot vijf jaar, tegen een overeengekomen rendement, in de onderneming wordt geïnvesteerd. De regeling valt onder hetzelfde fiscale regime als de kapitaalparticipatie.

B. Sociaal overleg

Met de ondertekening van de CAO's voor de bouw en de horeca werden eind juni de voorjaaronderhandelingen besloten over de tweejaarlijkse sociale akkoorden in de bedrijfssectoren, in aansluiting op en ter aanvulling van het centraal akkoord 2001-2002 van 22 december 2000. In de bouwsector had de socialistische vakbond zich lange tijd verzet tegen de invoering van uitzendarbeid, zij het onder strikte voorwaarden. De bond was daardoor in bits conflict met de bouwcentrale van het ACV gekomen. In de horecasector was het eveneens het ABVV dat, tegen de twee andere vakbonden in, de ondertekening van een nieuwe CAO langdurig maar vruchteloos blokkeerde, teneinde het debat te heropenen over het dienstenpercentage, de beloning op basis van een vast percentage van de omzet. Enkele grote restaurantketens verweten de horecafederaties een te gulle loonsverhoging te hebben toegestaan en stapten naar de rechtbank om de ondertekening van de CAO te verbieden. Na krachtig vakbondsprotest maakten zij een einde aan de juridische procedure.

Na een korte onderhandelingsperiode kwamen begin november CAO's tot stand voor de bank- en de verzekeringssector en de openbare kredietinstellingen. In de warenhuizen werd op 1 december gestaakt om druk uit te oefenen op het CAO-overleg. Een tiental dagen later vonden werkgevers en vakbonden een vergelijk. Alle sectorale CAO's bleven binnen de loonnorm (6,4 %). De klemtoon lag op een verhoging van de koopkracht. Arbeidsduurverkortingen en flexibelere arbeidssystemen kwamen nauwelijks aan bod.

AMBTENAREN

Op 25 januari begonnen de onderhandelingen over een centraal akkoord 2001-2002 voor de 800.000 ambtenaren van de openbare sector. De vakbonden eisten een algemene loonsverhoging van 4 %, een verhoging van het vakantiegeld en de eindejaarspremie, en arbeidsduurverkorting tot 36 uur per week. Federaal minister van Ambtenarenzaken Van den Bossche had voordien gezegd dat de bonden niet op een gemeenschappelijke forse loonsverhoging moesten rekenen, aangezien de Vlaamse Gemeenschap op haar autonomie stond en het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap daar geen middelen voor hadden. Op 14 februari deelde Van den Bossche de vakbonden mee, dat de diverse overheden niet verder wilden gaan dan een loonsverhoging van 1 % en de geleidelijke verhoging van het vakantiegeld. De ambtenarenbonden, die al betoogd hadden om hun ongenoegen over de federale Copernicushervorming te uiten (zie hoofdstuk II), kondigden op 20 februari een actieplan met stakingen en betogingen aan om de diverse regeringen onder druk te zetten.

In *De Morgen* zei de Vlaamse minister van Ambtenarenzaken, Johan Sauwens, op 22 februari dat hij niet langer zou deelnemen aan het overleg in het Comité-A. Diezelfde dag kondigde minister Van den Bossche aan het overleg in Comité-A twee tot drie maanden stil te leggen. Hij liet uitschijnen dat na de goedkeuring van het Lambermontakkoord, dat voorzag in een herfinanciering van de gemeenschappen, de kaarten beter konden liggen.

In een poging een voor 14 maart aangekondigde betoging alsnog af te wenden, stelden premier Verhofstadt en minister Van den Bossche op 9 maart voor dat alle regeringen samen zouden onderhandelen met de ambtenarenbonden over een «minimale» verhoging van de wedden en het vakantiegeld, «rekening houdend met de verhoging van de middelen van de gewesten en gemeenschappen ten gevolge van het Lambermontakkoord». De vakbonden vonden het voorstel te vaag en handhaafden hun betoging.

Op 14 maart trokken 9.150 (volgens de politie) tot ongeveer 20.000 (volgens de vakbonden) ambtenaren door Brussel om onder meer een weddenverhoging van 4 % te eisen. Ook de Copernicushervorming en de privatisering van overheidsbedrijven werden op de korrel genomen.

Een poging het overleg vlot te trekken, strandde op 17 april op de weigering van minister Sauwens nog afspraken te maken op het centrale niveau, gezien de grote verschillen tussen de Vlaamse en de Waalse arbeidsmarkt en in de bedrijfscultuur van elke overheid.

Op 23 april overlegden premier Verhofstadt en minister Van den Bossche, vóór een nieuwe bijeenkomst van Comité-A, met alle minister-presidenten. Zij kwamen overeen een laatst centraal loonakkoord voor alle ambtenaren te sluiten en tegelijk «een nieuwe werkwijze» voor het Comité-A te zoeken. De vakbonden stemden met het vergelijk in.

Eind mei werd in het Comité-A overeenstemming gevonden over een centraal ambtenarenakkoord, dat op 21 juni door alle partijen, behalve de socialistische ACOD, ondertekend werd. Het intersectoraal akkoord 2001-2002 voorzag in hoofdzakelijk een lineaire weddenverhoging van 1 %, de verhoging van het

vakantiegeld tot 65 % van de maandwedge tegen 2009, de invoering van het tijdskredietstelsel en een verhoging van de opleidingsbudgetten. Een afzonderlijk protocol regelde de hervorming van Comité-A tot een onderhandelingsforum over minimale rechten van alle ambtenaren.

SOCIAL-PROFITSECTOR

Op 24 april betoogden in Brussel volgens de politie 8.500 personeelsleden van de ziekenhuizen en rust- en verzorgingstehuizen (RVT) om de uitbreiding af te dwingen van de werktijdverkorting tot alle werknemers. Volgens het akkoord voor de social-profitsector van 2 maart 2000 konden alleen de zware beroepen vanaf 45 jaar korter werken. De regering hield het been stijf, maar in de CAO waarover zij het op 21 mei met de werkgevers en vakbonden eens werd, stemde zij er mee in de deeltijds werkenden proportioneel van de werktijdverkorting en loonsverhoging te laten genieten. Om de meerkosten (15 miljoen euro) te compenseren, ging de CAO maar op 1 augustus in plaats van 1 juli in.

C. De sociale zekerheid

RONDETAFLCONFERENTIE

Onder het motto 'Welvaart voor iedereen' betoogden op 20 mei in Brussel 10.000 (volgens de politie) tot 20.000 (volgens de organisatoren) mensen voor meer sociale gelijkheid, een betere sociale bescherming en het welvaartvast maken van alle sociale uitkeringen. Tot de manifestatie was opgeroepen door de grote vakbonden en ziekenfondsen, en een twintigtal andere organisaties van het 'sociale middenveld'. Naast een koppeling van alle uitkeringen aan de loonevolutie, eisten zij onder meer dat tegen begin 2002 alle uitkeringen met ten minste 3 % verhoogd zouden worden, de laagste uitkeringen substantieel opgetrokken zouden worden en op korte termijn de zgn. maximumfactuur in de gezondheidszorg zou worden ingevoerd. De kostprijs van een en ander werd op 1,25 tot 1,50 miljard euro (50 tot 60 miljard frank) geraamd.

Aan de betoging namen ook SP/SP.A-voorzitter Patrick Janssens en Jos Geysels, de politiek secretaris van Agalev, deel. Dat zette kwaad bloed bij VLD-voorzitter Karel De Gucht, die van een «schizofrene bedoening» sprak en het niet correct vond dat voorzitters van een meerderheidspartij tegen de regering betoogden.

Daags na de betoging kondigden premier Verhofstadt en de ministers Vandenbroucke en Onkelinx aan, dat de regering een rondetafelconferentie over de toekomst van de sociale zekerheid zou houden. De regering nam daarmee een initiatief over waarover Vandenbroucke op 24 maart, in het VRT-programma *Zinzen*, had gesproken. Volgens Verhofstadt zou de regering vanaf juni met de vakbonden, de werkgeversorganisaties en de ziekenfondsen twaalf thema's bespreken; afhankelijk van het onderwerp zouden, naast de vier 'basispartners', andere organisaties aan het overleg kunnen deelnemen. De rondetafel zou tegen het jaareinde moeten uitmonden in een «ambitieuze meerjarenplan», dat de regering vanaf 2003 in concrete acties zou vertalen. In een gesprek (22 mei) waar de

vakbondsleiders hadden om gevraagd, zeiden de drie ministers dat de regering in september zou nagaan of het krediet van 250 miljoen euro (10 miljard frank) dat zij in oktober 2000 al had toegezegd om in 2002 de sociale uitkeringen te verhogen²⁶, opgetrokken zou kunnen worden.

De rondetafelconferentie werd op 26 juni geïnstalleerd, onder het voorzitterschap van de ministers Vandenbroucke en Onkelinx. Over een agenda was er nog geen overeenstemming. Afgesproken werd in een eerste fase drie thema's in evenveel werkgroepen te bespreken: de maximumfactuur in de gezondheidszorg, de strijd tegen de armoede en nieuwe beroepsrisico's zoals stress.

Na de zomervakantie verzeilde de rondetafel in een impasse. De sociale partners waren ontgoocheld over de begroting-2002, waarin geen geld was voor de bijkomende verhoging van de sociale uitkeringen die de vakbonden hadden gevraagd, noch voor een tweede lastenverlaging waarop de werkgevers hadden aangedrongen. De al niet te beste verstandhouding tussen vakbonden en werkgevers werd verder vertroebeld door de bovengenoemde kwestie van het stakingsrecht.

Om de rondetafel nieuw leven in te blazen, hadden Vandenbroucke en Onkelinx op 16 november een gesprek met de 'Groep van Tien', de top van de werkgeversorganisaties en vakbonden. Zij spraken af dat de 'traditionele' sociale partners zouden trachten onder elkaar een langetermijnvisie op de sociale zekerheid te ontwikkelen. Te gepasten tijde zouden de andere organisaties weer bij het overleg betrokken worden. Het was de bedoeling de rondetafelconferentie tegen september 2002 af te ronden.

WERKGROEP-CANTILLON

De werkgroep-Cantillon, die in mei 2000 was opgericht om voorstellen te doen om de socialezekerheidsstelsels van werknemers en zelfstandigen dichter bij elkaar te brengen, overhandigde op 17 januari haar eindrapport aan de ministers Vandenbroucke (Sociale Zaken) en Gabriëls (Middenstand). Het verschilde nauwelijks van de voorlopige versie die op 21 december 2000 aan de begeleidingsgroep van vertegenwoordigers van de vakbonden, werkgeversorganisaties en ziekenfondsen was overgelegd.

De belangrijkste voorstellen van de werkgroep waren: een substantiële verhoging van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen; een verhoging van de vergoeding tijdens het eerste jaar arbeidsongeschiktheid van werknemers tot het bestaansminimum; een verplichte ziektekostenverzekering tegen 'kleine risico's' (geneesmiddelen, thuiszorg, ...) voor alle zelfstandigen; de gelijkschakeling van de kinderbijslag voor het eerste kind van zelfstandigen met die voor het eerste kind van een werknemer.

Doordat voor bepaalde voorstellen, zoals de afschaffing van de halvering van de leeftijdsbijslag voor kinderen van werknemers en ambtenaren, alternatieven werden geformuleerd, werd de kostprijs op 185,9 tot 297,5 miljoen euro (7,5 tot 12

²⁶ Het geld zou worden gebruikt om de werkloosheidsuitkeringen op te trekken en het bestaansminimum (dat een 'leefloon' zou worden) te verhogen, alsook voor enkele maatregelen in de pensioensector.

miljard frank) in plaats van 272,7 tot 285 miljoen euro (11 tot 11,5 miljard frank) geraamd. Bea Cantillon, die de werkgroep van topambtenaren voorzaf, zei dat de overheid en de zelfstandigen de hervorming zouden moeten financieren, maar gaf geen details. De ministers Vandenbroucke en Gabriëls noemden de financieringskwestie voorbarig. De zelfstandigenorganisaties zeiden niet over een bijdrageverhoging te willen spreken zolang er geen duidelijkheid was over de pensioenen. De vakbonden noemden het onaanvaardbaar dat de werknemers zouden moeten meebetalen voor de verbetering van het sociaal statuut van de zelfstandigen. Vandenbroucke en Gabriëls bevestigden op 17 januari dat de werkgroep de opdracht had gekregen ook de toenadering van de pensioenstelsels tussen werknemers en zelfstandigen te onderzoeken. Dat rapport was eind 2001 nog niet klaar. Intussen was er sprake van om in de loop van 2002 een rondetafelconferentie te houden over het sociaal statuut van de zelfstandige, waarvoor de rapporten van de werkgroep-Cantillon als basisdocumenten zouden worden gebruikt.

AANVULLEND PENSIOEN EN 'PENSIOENPACT'

De ministerraad keurde op 26 januari een wetsontwerp goed van minister van Sociale Zaken en Pensioenen Vandenbroucke over de aanvullende pensioenen, dat beoogde het aanvullend (extralegaal) bedrijfs- of bedrijfstakpensioen als tweede pijler van het pensioenstelsel (naast het wettelijk pensioen als eerste en het individuele pensioensparen als derde pijler) te 'democratiseren'. Vandenbroucke beoogde het aantal werknemers dat een aanvullend pensioen opbouwt, te verhogen van een derde (vooral kaderleden en bedienden) tot de helft of zelfs twee derde.

Om dat te bereiken, voorzag het wetsontwerp in de aanmoediging van de vorming van 'sociale' pensioenfondsen, hetzij per bedrijfssector, hetzij in een bedrijf. Een 'sociaal pensioenspaarplan' geldt voor alle werknemers, bevat een solidariteitsregeling (bijvoorbeeld dekking van periodes van ziekte of werkloosheid) en moet in een CAO geregeld en paritair beheerd worden. De kosten moeten beperkt blijven (maximum 5 %) en de winst moet volledig onder de werknemers verdeeld worden. Een minimumrendement van 3,25 % wordt gegarandeerd. Een dergelijk plan valt buiten de loonnorm en is niet onderworpen aan de verzekeringstaks (4,4 %). Om de uitkering van een rente (in plaats van kapitaal) te stimuleren, wordt de rente fiscaal gelijkwaardig behandeld als het kapitaal.

Tegen de bepaling in het wetsontwerp dat een aanvullend pensioen niet opgenomen zou mogen worden vóór de wettelijke pensioenleeftijd, rees protest bij de vakbonden, die zeiden dat dit nadelig was voor de bruggepensioneerden. Vandenbroucke verlaagde daarop de leeftijd waarop een aanvullend pensioen opgenomen mag worden tot 60 jaar en ging ermee akkoord dat voor lopende akkoorden het kapitaal vervroegd opgenomen kan worden tot 31 december 2009. Bedrijven en sectoren die binnen de zes maanden na de bekendmaking van de wet een pensioenfonds oprichten, zouden het aanvullend pensioen tot 31 december 2009 op 58 jaar kunnen laten ingaan.

Op 12 juli ondertekenden de regering en de representatieve vakbonden (ACV, ABVV en ACLVB) en werkgeversorganisaties (VBO, Unizo/UCM en Boerenbond),

na moeizaam discreet overleg een 'Gezamenlijke verklaring tot bevordering van de aanvullende pensioenen als onderdeel van een sociaal pensioenbeleid'. Het overleg kwam er op initiatief van minister Vandenbroucke, nadat het CAO-overleg 2001-2002 in de sectoren en de bedrijven niet de door de regering verhoopte verruiming van het aanvullende pensioenstelsel had gebracht.

Volgens het 'Pensioenpact' moet het wettelijk pensioen «zijn historische doelstelling blijven nakomen» en daarom geregeld aan de welvaartsevolutie worden aangepast en blijvend voorzien in uitkeringen voor periodes waarin een werknemer ziek of werkloos was. Het moet een repartitiestelsel blijven dat een evenwicht bewaart tussen solidariteit en verzekering. De ondertekenaars erkenden dat het wettelijk pensioen evenwel niet meer kan voldoen aan de gewijzigde verwachtingen en dat daarom een veralgemening van de aanvullende bedrijfs- of bedrijfstakpensioenen noodzakelijk is. De sociale partners zegden toe in de volgende CAO-onderhandelingen (2003-2004) voorrang te geven aan de opbouw van aanvullende pensioenen. De werkgevers verkregen dat zij «occasioneel» aan sommige werknemers een individueel extralegaal pensioen kunnen (blijven) geven. Minister Vandenbroucke diende daartoe een amendement in op zijn wetsontwerp, waarvan de bespreking in de Kamer eind 2001 nog niet beëindigd was.

BEGROTING ZIEKTEVERZEKERING 2001

De ziektekostenverzekering sloot het boekjaar 2001 af met een tekort van 317 miljoen euro (12,8 miljard frank). Ongeveer de helft daarvan zou in 2002 kunnen worden terugggevorderd bij de betrokken sectoren van de ziekteverzekering en bij de ziekenfondsen, in het kader van hun financiële verantwoordelijkheid.

Minister Vandenbroucke had eind maart al gezegd dat de uitgaven hoger zouden liggen dan op basis van de voorlopige gegevens over 2000 was berekend. Om de gezondheidszorgbegroting bij te sturen, zouden de twee sectoren met een gesloten budget (klinische biologie en medische beeldvorming) verplicht worden een belangrijk deel (58,5 miljoen euro) van hun tekort over 1999 en 2000 al in 2001 (in plaats van 2002) terug te betalen. Bovendien kwamen, conform de afspraak die zij in 2000 met Vandenbroucke hadden gemaakt over een snellere correctie van ontsparingen, artsen en ziekenfondsen op 23 april overeen ruim 27 miljoen euro (1,1 miljard frank) te besparen op sommige honoraria en 15 miljoen euro (600 miljoen frank) in de medische beeldvorming.

De daaropvolgende maanden bleek het tekort in de begroting van de ziekteverzekering verder op te lopen. Daarom nam de regering bij de tweede begrotingscontrole (13 juli) additionele besparingsmaatregelen ten bedrage van 194,5 miljoen euro of 7,850 miljard frank (253 miljoen euro of 10,2 miljard frank indien, zoals de regering deed, de vermelde 58,5 miljoen euro terugvorderingen in de klinische biologie en de medische beeldvorming werden meegerekend). De tragere uitvoering van diverse maatregelen en nieuwe initiatieven zouden de uitgaven met 108,5 miljoen euro doen dalen. Een geactualiseerde raming van inkomsten en uitgaven bracht 50 miljoen euro op. De rest kwam van een tariefverlaging voor nierdialyse (11 miljoen euro) en in de rust- en verzorgingstehuizen en rustthuizen (25 miljoen euro).

De Belgische Vereniging van Artsensyndicaten (BVAS) protesteerde tegen de besparingsmaatregelen en dreigde ermee het tarievenakkoord op te zeggen en de honoraria eenzijdig te verhogen. Op 8 augustus kondigde zij een zorgstaking van de radiologen, klinisch biologen en nefrologen aan en riep zij alle artsen op het tarievenakkoord voor 2002 op te zeggen. Op 5 september besliste de BVAS te staken op 17-19 september, 1-4 oktober en 15-19 oktober. De staking in september werd het best opgevolgd in het Franstalige landsdeel; de universitaire ziekenhuizen namen niet deel. Minister Vandenbroucke verweet de BVAS op 17 september valse informatie te verspreiden.

Op 4 oktober, de laatste dag van de tweede stakingsperiode van radiologen, klinisch biologen en nefrologen, riep de BVAS alle artsen op te staken op 29, 30 en 31 oktober. De algemene staking, die ook en vooral bedoeld was om de moeilijke gesprekken over de Riziv-begroting voor 2002 te beïnvloeden, zou in de plaats komen van de zorgstaking van 15-19 oktober. Om de aan gang zijnde onderhandelingen over de hervorming van de ziekteverzekering in de commissie-Perl (zie verder) in een serene sfeer te laten verlopen, trok de BVAS op 18 oktober de stakingsoproep in. De aanbeveling het tarievenakkoord op te zeggen, bleef behouden.

BEGROTING ZIEKTEVERZEKERING 2002 EN COMMISSIE-PERL

De besprekingen over de begroting van de ziekteverzekering voor 2002 in het Verzekeringscomité van het Riziv begonnen in een gespannen sfeer. Dat had niet alleen te maken met het ongenoegen bij de artsen over de besparingsmaatregelen die de regering op 13 juli had genomen, maar ook met het besef bij alle betrokkenen dat, na de forse stijging van de begroting-2001, drastische ingrepen onvermijdelijk waren. Her en der, onder meer door het Algemeen Syndicaat van Belgische Geneesheren (ASGB), dat zich gedistantieerd had van de zorgstaking van de BVAS, werd erop gewezen dat de overschrijding van de budgetten voor klinische biologie en medische beeldvorming vooral aan de Waalse ziekenhuizen was toe te schrijven. Minister Vandenbroucke drong in dat verband op sereniteit aan en beklemtoonde dat de provinciale verschillen even significant waren als de communautaire.

In enkele 'rentree-interviews' (31 augustus) bevestigde Vandenbroucke dat, zoals al enige tijd in medische en ziekenfondskringen gezegd werd, de individuele verantwoordelijkheid van artsen en ziekenfondsen de rode draad in het besparingsdebat zou worden. Zorgverstrekkers die nutteloze onderzoeken of overbodige geneesmiddelen voorschrijven, zouden financieel gestraft worden. In een reactie beschuldigde BVAS-voorzitter Marc Moens er Vandenbroucke van de ogen te sluiten voor misbruiken in een ziekenhuis [dat van de VUB] waaraan een van zijn medewerkers verbonden was. Vandenbroucke noemde dat een «platte leugen» en daagde Moens uit met bewijzen te komen.

Het Verzekeringscomité van het Riziv stelde op 3 september voor om 14,75 miljard euro (594,6 miljard frank) te reserveren voor de gezondheidszorg in 2002, het bedrag dat de ziekenfondsen eerder naar voren hadden geschoven en 9,6 % meer dan in 2001. De zorgverstrekkers stemden een week later tegen het voorstel en

zeiden dat er meer geld nodig zou zijn. Ook op de vergadering van 17 september werd geen consensus gevonden.

Intussen had Vandenbroucke de voorzitter van de commissie artsen-ziekenfondsen, Gabriel Perl, op 11 september de opdracht gegeven binnen de zes weken met de betrokken sectoren «concrete en operationele» voorstellen uit te werken om de individuele praktijkverschillen tot een aanvaardbaar niveau terug te dringen, ondoelmatig gebruik van gezondheidszorg tegen te gaan en zorgverstrekkers individueel te responsabiliseren. Binnen de drie weken verwachtte Vandenbroucke, met het oog op de opmaak van de begroting-2002, een tussentijds rapport. In dat rapport (4 oktober) aanvaardden artsen, ziekenhuizen en ziekenfondsen het principe van de individuele verantwoordelijkheid van de voorschrijver en verstrekker van medische prestaties.

Opschudding veroorzaakte het bericht in *De Financieel-Economische Tijd* van 29 september, dat het kabinet van premier Verhofstadt een «ingrijpend» plan voor de hervorming van de ziekteverzekering had, met een volledige herziening van de terugbetalingstarieven, de openstelling van de aanvullende verzekering voor particuliere verzekeraars en de privatisering van de tandheelkunde en de kinesitherapie. De BVAS zag in de nota een bijkomend argument om de zorgstaking van enkele artsengroepen te verantwoorden. Premier Verhofstadt distantieerde zich van de nota, die volgens hem een persoonlijk voorstel van een medewerker was. Socialisten en groenen wezen een gedeeltelijke privatisering van de ziekteverzekering van de hand.

Op 1 oktober verweet VLD-voorzitter De Gucht minister Vandenbroucke er niet in te slagen het budget van de ziekteverzekering onder controle te krijgen. Hij zei dat het budget van de ziekteverzekering voor 2002 beperkt zou moeten worden tot 14,08 miljard euro (568 miljard frank).

De regering stelde op 7 oktober, tijdens het begrotingsconclaaf, het Riziv-budget voor 2002 vast op 14,42 miljard euro (581,5 miljard frank), 7,2 % meer dan in 2001 (2,5 % wettelijke groeinorm, 2 % indexaanpassing, 2,7 % voor nieuwe behoeften). De Algemene Raad van het Riziv keurde het regeringsvoorstel op 8 oktober goed, maar de ziekenfondsen stemden tegen en spraken van een «onrealistische» begroting.

Minister Vandenbroucke lichtte de begroting en zijn besparingsvoorstellen toe op 9 oktober, de dag waarop premier Verhofstadt met de Federale Beleidsverklaring voor het parlement kwam. Om de uitgaven tot 14,42 miljard euro te beperken, zou 476 miljoen euro (19,2 miljard frank) moeten worden bespaard, waarvan bijna de helft (218 miljoen euro of 8,8 miljard frank) in het deelbudget voor geneesmiddelen. Apothekers zouden 37,2 miljoen euro (1,5 miljard frank) moeten inleveren op hun distributiemarge, maar zij konden dat compenseren door geen korting meer te geven op terugbetaalbare geneesmiddelen. Voorts zou het remgeld op geneesmiddelen, in tegenstelling tot vorige jaren, geïndexeerd worden en dat op 'grote verpakkingen' verhoogd. Sommige geneesmiddelen zouden niet meer of in beperktere mate terugbetaald worden. Daartegenover stond dat de prijs van de geneesmiddelen pas op 1 juli in plaats van 1 januari 2002 zou worden geïndexeerd, de prijs van oude geneesmiddelen verder zou dalen en er nog meer goedkopere generische geneesmiddelen op de markt zouden komen.

De erelonen van artsen, tandartsen en andere zorgverstrekkers zouden niet op 1 januari 2002 geïndexeerd worden, maar pas op 1 juli, tenzij artsen en ziekenfondsen met een alternatief kwamen dat evenveel (95 miljoen euro of 3,8 miljard frank) opbracht. Op de artsenhonoraria zou nog eens 65 miljoen euro (2,6 miljard frank) bespaard worden door maatregelen die de commissie-Perl diende voor te stellen om de gezondheidszorg efficiënter te maken.

De kinesitherapie zou tegen 1 februari 2002 helemaal doorgelicht en hervormd worden. Prestaties die niet zinvol zijn, zouden niet langer terugbetaald worden. De reorganisatie zou 41 miljoen euro of 1,65 miljard frank moeten opbrengen. Besparingen waren er voorts in de sector van de bejaardenhuizen, de rust- en verzorgingstehuizen en de thuisverpleging, en door enkele initiatieven die in 2001 gerealiseerd zouden worden, uit te stellen, onder meer de vijfde fase van de omvorming van rusthuizen tot rust- en verzorgingstehuizen.

Ondanks de moeilijke budgettaire situatie vond de regering 34,7 miljoen euro (1,4 miljard frank) voor nieuwe initiatieven, in hoofdzaak voor de diensten voor thuisverpleging, voor de ziekenhuizen met een uitgesproken sociale functie en voor universitaire ziekenhuizen.

In de Federale Beleidsverklaring maakte Verhofstadt bekend dat hij die dag (9 oktober) een brief had geschreven naar Perl, waarin hij artsen, ziekenhuizen en ziekenfondsen tot 1 november de tijd gaf om concrete voorstellen uit te werken voor de individuele responsabilisering van de voorschrijvers en verstrekkers van medische prestaties, en als het kon ook voor de hervorming van de financiering van de klinische biologie, de medische beeldvorming en de nierdialyse, die in 2002 de artsenhonoraria met 126 miljoen euro (5,1 miljard frank) zouden moeten doen dalen. Bij ontstentenis van een akkoord zou de regering zelf een initiatief nemen.

Op 31 oktober overhandigde de commissie-Perl haar rapport aan minister Vandenbroucke, die het op 14 november aan de pers voorstelde en becommentarieerde. Hij zei tevreden te zijn met het rapport, maar vond het op bepaalde punten te vaag.

De commissie stelde voor huisartsen te belonen voor rationeel voorschrijfgedrag en financieel te straffen in geval van flagrante afwijking van het gemiddelde, door bijvoorbeeld de accrediteringsvergoeding in te trekken. In 2002 zou de individuele verantwoordelijkheid van huisartsen worden uitgetest. Over de individuele verantwoordelijkheid van specialisten diende de commissie haar werkzaamheden voort te zetten. Vandenbroucke nam akte van de afwachtende houding van de commissie over de verantwoordelijkheid van ziekenhuizen en stelde voor alvast in 2002 dure ziekenhuizen financieel te straffen. De commissie-Perl ging ermee akkoord de financiering van klinische biologie, radiologie en nierdialyse te hervormen, volgens het principe 'één product, één prijs'.

Vandenbroucke verweet de commissie onvoldoende inspanningen te hebben gedaan om de terugbetalingstarieven te herzien en gaf haar tot 15 december de tijd een nomenclatuurwijziging voor te stellen, anders zou de regering zelf initiatieven nemen. De minister beloofde de door de commissie voorgestelde kostenverdeling tussen artsen en ziekenhuizen in wetteksten te laten opnemen. Een werkgroep zou tegen juli 2002 voorstellen formuleren over de positie van de ziekenhuisarts.

De BVAS reageerde op 15 november woedend op «de ergste oorlogsverklaring aan de artsen in de geschiedenis», zei dat Vandenbroucke het rapport-Perl negeerde, weigerde verder deel te nemen aan de werkzaamheden van de commissie en riep de artsen op vóór 15 december het tarievenakkoord op te zeggen. Nadat Vandenbroucke in een gesprek (20 november) had toegezegd vooralsnog geen gebruik te maken van de bijzondere machten die hij van het parlement had gekregen om de terugbetalingstarieven te herzien, zei de BVAS toch verder te willen onderhandelen over de hervorming van de ziekteverzekering.

Op 11 december vonden artsen en ziekenfondsen een akkoord over de herziening van de nomenclatuur, dat 55 miljoen (in plaats van 40 miljoen) euro zou besparen. De extra 15 miljoen euro wilden zij gebruiken om het ereloon voor een huisbezoek en psychotherapie al op 1 januari (in plaats van 1 juli) te indexeren. Een week later, op 18 december, struikelde de commissie-Perl over de verdeling van de ziekenhuiskosten tussen de artsen en de ziekenhuisdirecties. Perl deelde daarop aan minister Vandenbroucke mee dat zijn opdracht mislukt was en er bij gebrek aan een alomvattend akkoord geen rapport-Perl was. In de Kamer zei Vandenbroucke (19 december) dat, hoewel er geen akkoord was, de besparingsmaatregelen waarover de partijen het wel eens waren geworden de beoogde 126 miljoen euro benaderden.

Het Riziv deelde op 18 december mee dat, bovenop de 3.800 specialisten die het tarievenakkoord 2001-2002 niet hadden ondertekend, 1.400 specialisten het akkoord hadden opgezegd.

GENEESMIDDELEN

Met de wet van 10 augustus 2001 houdende maatregelen inzake gezondheidszorg (B.S. 1 september 2001, tweede uitgave) werd het geneesmiddelenbeleid hervormd²⁷, teneinde de systematische budgetoverschrijding terug te dringen en het gebruik van (goedkopere) generieke geneesmiddelen te verhogen. De wet kort onder meer de termijn voor de erkenning en de vaststelling van de terugbetalingsregeling van nieuwe geneesmiddelen in. De terugbetaling van originele geneesmiddelen waarvoor een generiek alternatief bestaat, werd met ingang van 1 juni 2001 met 16 % verlaagd. Binnen de Riziv-begroting zou de geneesmiddelensector op zijn beurt een gesloten budget krijgen; bij overschrijding daarvan moet het verschil worden terugbetaald.

²⁷ De wet regelde ook de organisatie van de thuisverpleging. De bepalingen in het wetsontwerp, dat de regering op 30 maart goedkeurde, die betrekking hadden op vooral de artsen, de ziekenhuizen en de ziekenfondsen werden naderhand in een afzonderlijk ontwerp opgenomen, dat de wet van 14 januari 2002 houdende maatregelen inzake gezondheidszorg (B.S. 22 februari 2002) zou worden.

MAXIMUMFACTUUR

Minister Vandenbroucke stelde op 30 april zijn project voor een 'maximumfactuur (MAF) voor gezondheidszorg' voor, waarmee hij alle gezinnen wil beschermen tegen hoge medische uitgaven. Het stelsel kwam in de plaats van en verruimde de zgn. sociale en fiscale franchise ter beperking van het remgeld voor (175.000) mensen met een bescheiden inkomen en/of een chronische ziekte.

Het MAF-stelsel gold in 2001, met terugwerking tot 1 januari, voor gezinnen met een netto belastbaar inkomen tot 13.386 euro. Zij zouden maximum 446 euro remgeld moeten betalen. Het stelsel zou in 2002 worden uitgebreid tot gezinnen met een inkomen tot 20.575 euro (maximum 645 euro remgeld) en later tot alle gezinnen (maximum 2.479 euro remgeld bij een netto belastbaar inkomen van meer dan 49.579 euro). Voor chronisch zieke kinderen onder de 15 jaar mag de gezondheidsfactuur nooit boven de 645 euro uitkomen. Vanaf 2002 zouden, naast de honoraria, technische prestaties en essentiële geneesmiddelen, ook de ziekenhuiskosten worden meegeteld om het remgeld te berekenen. Op kruissnelheid zou het stelsel 84,3 miljoen euro (3,6 miljard frank) per jaar kosten. De ziekenfondsen staan in voor de terugbetaling van het te veel betaalde remgeld. Het parlement zou in 2002 een wetsontwerp over de maximumfactuur aannemen.

INKOMENSGARANTIE OUDEREN

De wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen (B.S. 29 maart 2001) verving het in 1969 ingevoerde gewaarborgd inkomen voor bejaarden door een 'inkomensgarantie voor ouderen' (IOG). De wet was het gevolg van een arrest van het Arbitragehof dat de verschillende behandeling van mannen en vrouwen in een bijstandsregeling strijdig vond met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel. Het recht op een IOG (vanaf 62 jaar in 2001, oplopend tot 65 jaar vanaf 2009) is, in tegenstelling tot dat op het gewaarborgd inkomen, individueel. Gehuwden en samenwonenden worden bijgevolg gelijk behandeld.

VI. Het mobiliteitsbeleid

A. De spoorwegen

De herstructurering en het investeringsplan van de NMBS veroorzaakten het hele jaar lang wrijvingen in de federale regering, tussen de federale regering en de gewesten, en tussen de gewesten.

Premier Verhofstadt had op 17 oktober 2000 aangekondigd dat de NMBS in de periode 2001-2010 over 8,056 miljard euro (325 miljard frank, exclusief 4,46 miljard euro of 180 miljard frank voor het GEN, het gewestelijk expressnet rond Brussel) zou kunnen beschikken, beduidend minder dan de 14,13 miljard euro (570 miljard frank) die volgens de spoorwegmaatschappij voor het investeringsplan 2001-2010 (inclusief het GEN) nodig was. Diezelfde dag had minister van Mobiliteit Durant gezegd dat er in de regering een akkoord was om de NMBS, die één juridische entiteit zou blijven, op te splitsen in twee operationele polen (voor reizigers- resp.

goederenvervoer) en de leden van het directiecomité, met uitzondering van de gedelegeerd bestuurder, uit de raad van bestuur te weren.

Op 22 december 2000 had premier Verhofstadt een eigen nota voorgelegd aan het kernkabinet, waarin hij de opsplitsing voorstelde van de NMBS in drie 'business units' (reizigersverkeer, goederenvervoer en infrastructuur). Naast de directieleden zouden ook de vakbondsvertegenwoordigers geweerd worden uit de raad van bestuur, waarin dan weer vertegenwoordigers van de gewesten zitting zouden krijgen. Durant reageerde misnoegd en afwijzend op de nota. De vakbonden spraken van een «oorlogsverklaring» en dreigden met een tweedaagse staking.

Het kernkabinet besliste op 9 januari 2001 een werkgroep op te richten die tegen 13 maart voorstellen moest doen over alle aspecten van de toekomst van de NMBS (strategische oriëntering, investeringen, herstructurering, toepassing van de Europese richtlijnen en deugdelijk bestuur). Dat de werkgroep werd voorgezeten door Luc Coene, de kabinetschef van Verhofstadt, werd algemeen beschouwd als een aanwijzing dat de premier het dossier tot zich had getrokken, zoals hij dat het jaar voordien had gedaan met Zaventem, een ander dossier van Durant. In *De Morgen* van 5 januari had Coene gezegd dat de visie van Durant het dossier blokkeerde en «dus geen oplossing» bood.

De groenen reageerden furieus. In *Le Soir* (13 januari) zei Philippe Defeyt, een van de drie federaal secretarissen van Ecolo, dat de groenen de regering zouden verlaten indien het akkoord van 17 oktober 2000 niet zou worden uitgevoerd. Ook Philippe Moureaux (PS) noemde, in *Le Matin* (13 januari), de houding van Verhofstadt «een zeer slechte manier van werken».

De raad van bestuur van de NMBS kwam op 26 januari tot de conclusie dat de maatschappij voor haar tienjarenplan 15,96 miljard euro (644 miljard frank) nodig had.

Na een gezamenlijke vergadering van de Vlaamse en de Waalse regering op het Kasteel van Ham (Steenokkerzeel), pleitten de minister-presidenten Dewael en Van Cauwenberghe voor de oprichting van een forum, in de schoot van het Overlegcomité, om de gewesten (die slechts een adviesbevoegdheid hadden) te betrekken bij het uittekenen van de grote beleidsopties voor de NMBS. Over de vertegenwoordiging van de gewesten in de raad van bestuur en over de herziening van de 'traditionele' 60/40-verdeelsleutel in het investeringsplan verschilden beide regeringen van mening.

Vanuit Vlaanderen werd al langer op de herziening van de 60/40-verdeelsleutel aangedrongen, en dat bleek nogmaals tijdens een 'actualiteitsdebat' op 6 maart in het Vlaams Parlement over de rol van de gewesten in het spoorbeleid. Eerder (24 februari) had PS-voorzitter Di Rupo in een interview met *De Standaard* gezegd dat het onaanvaardbaar was te tornen aan de 60/40-verdeling, «omdat de afstanden tussen de steden in Wallonië nu eenmaal groter zijn dan in Vlaanderen». De Vlaamse minister van Mobiliteit, Steve Stevaert, stelde in *De Morgen* (24 februari) voor om spoorinvesteringen die belangrijk zijn voor Vlaanderen, meer bepaald de tweede spoortoegang tot de haven van Antwerpen, te prefinancieren met Vlaamse middelen en, zoals het GEN-project, uit de 60/40-sleutel te lichten. Minister-president Dewael sprak van een «interessant denkspoor», maar zag meer

in de cofinanciering van investeringen die de NMBS buiten het kader van de 60/40-sleutel zou doen.

Minister Durant wees, op een Agalev-trefdag (10 maart), het idee van regionale financiering van de hand. In *La Libre Belgique* (12 maart) stelde ze voor een deel van de opbrengst van de privatisering van Belgacom en Biac te storten in een Mobiliteitsfonds en bij voorrang voor spoorinvesteringen te gebruiken. PS-voorzitter Di Rupo steunde haar voorstel als een geschikt middel om «sommige regionalistische tendensen» te neutraliseren, maar volgens de ministers Vande Lanotte (Begroting) en Reynders (Financiën) zou de Europese Commissie er bezwaren tegen hebben de opbrengst van privatiseringen voor investeringen in plaats van schuldafbouw te gebruiken.

Op 23 maart lag het treinverkeer in heel het land stil. Uit protest tegen de hervormingsplannen van de regering hadden de christelijke en de liberale spoorbond zich aangesloten bij het stakingsparool dat de socialistische overheidsvakbond voor de hele openbare sector had gegeven.

Intussen had de werkgroep-Coene haar werkzaamheden nog niet kunnen afronden en de opdracht gekregen het terrein verder te ontminnen. Premier Verhofstadt greep een treinbotsing in Pécrot (27 maart), die acht levens kostte, aan om een gepland bezoek aan Slovenië, Roemenië en Bulgarije, ter voorbereiding van het Belgische EU-voorzitterschap in de tweede jaarhelft, te annuleren en vóór het paasreces toch nog de knopen in het NMBS-dossier door te hakken.

Op 29 maart, na een hele dag intensief onderhandelen en voorbereidend overleg met de gewestregeringen, werd het kernkabinet het eens over een «strategisch plan» voor de NMBS, dat Verhofstadt en Durant de volgende dag, na goedkeuring door de voltallige regering, aan de pers voorstelden.

De NMBS mocht 16,78 miljard euro (677 miljard frank) investeren, zij het over een periode van 15 in plaats van 10 jaar, die ingekort kon worden tot 12 jaar indien via alternatieve financiering 2,3 miljard euro (92 miljard frank) extra kon worden gevonden. Het geld was bedoeld voor de aankoop van nieuw materiaal (4 miljard euro), de verdubbeling van spoorlijnen (bijna 2 miljard euro), investeringen in het goederenvervoer (1,9 miljard euro), de modernisering van de grote assen (1,7 miljard euro), de verbetering van de doorstroming in Brussel (750 miljoen euro), de hogesnelheidslijnen (2,5 miljard euro), de verbetering van het reizigersonthaal (675 miljoen euro) en onderhoudswerken (ruim 3 miljard euro).

De Franstalige partijen aanvaardden het principe van de regionale cofinanciering, waarvoor op 625 tot 875 miljoen euro (25 tot 35 miljard frank) werd gerekend. Aan de omstreden 60/40-sleutel voor de regionale verdeling van de investeringen werd niet geraakt. Andere bronnen voor de alternatieve financiering waren, naast de regionale cofinanciering: leasing van materiaal, de verkoop van activa en publiek-private samenwerking (PPS).

In ruil voor de overheidssteun verwachtte de regering dat tegen 2010 zowel het aantal vervoerde reizigers (binnenlandverkeer) als het goederenvolume met de helft zou toenemen. In het beheerscontract dat met de NMBS zou worden gesloten, zou ook veel aandacht gaan naar de verhoging van de stiptheid (met een regeling voor schadevergoeding voor de reiziger bij te grote vertraging), de veiligheid en het comfort.

Voor de herstructurering van de NMBS voorzag de regeringsbeslissing in de inkrimping van de raad van bestuur van 19 naar 10 leden, door onder meer vijf van de zes directieleden (maar niet de gedelegeerd bestuurder) en de twee vakbondsvertegenwoordigers te weren. De leden van de taalparitaire raad van bestuur, van wie ten minste een derde vrouwen, worden benoemd en ontslagen door de regering. Waarnemers gingen ervan uit dat minister Durant van de herstructurering gebruik wenste te maken om gedelegeerd bestuurder Etienne Schouppe, met wie ze herhaaldelijk in conflict was gekomen, te royeren; van de liberalen werd verwacht dat zij hun afwezigheid in de raad van bestuur en het directiecomité, die in handen waren van christen-democraten en socialisten, zouden 'corrigeren'.

De gewesten zouden volgens het regeringsakkoord, via de regionale vervoersmaatschappijen, een vertegenwoordiger krijgen in de nieuw op te richten 'strategische raad'. De gewestregeringen zouden, samen met de federale regering, vertegenwoordigd zijn in het op te richten 'Executief Comité van de Ministers van Vervoer', dat de uitvoering van het investeringsplan zou opvolgen. Voor de dagelijkse leiding zouden de 22 bedrijfseenheden gehergroepeerd worden in zes bedrijfsentiteiten (binnenlands reizigersvervoer, internationaal reizigersvervoer, goederen, netwerk, patrimonium/milieu en onderhoud/materieel/veiligheid).

VLD-voorzitter De Gucht zag in de regeringsplannen een voorafspiegeling van de regionalisering van de NMBS, maar voor zijn PS-collega Di Rupo waren er voldoende waarborgen opdat de NMBS «federaal en ondeelbaar» zou blijven.

In *Knack* (4 april) waarschuwde gedelegeerd bestuurder Schouppe voor een schuldenexplosie van de NMBS. Hij zei dat van de 16,78 miljard euro voor het investeringsplan 2001-2012 de federale overheid maar 11,23 miljard euro betaalt en de rest van de NMBS en/of de gewesten diende te komen. De schuld van de NMBS kon, door de HSL-werken en het investeringsplan, in enkele jaren oplopen van 2,73 miljard euro (eind 2000) tot 10,2 of zelfs 12,5 miljard euro. Schouppe voorspelde dat een schuldovername door de Belgische Staat onvermijdelijk zou worden.

De christelijke en de socialistische vakbond hekelden op een persconferentie (25 april) het «onrealistische» investeringsbedrag dat de regering ter beschikking stelde van de NMBS. Het zou de schuldenlast doen stijgen tot 15,32 miljard euro in 2012 en een «afbraak van de werkgelegenheid» veroorzaken.

De raad van bestuur van de NMBS keurde op 1 juni het investeringsplan 2001-2012 goed. De raad vroeg 206 miljoen euro (8,3 miljard frank) extra om, ter wille van de veiligheid, de uitbouw van het Europese seinsysteem (ECTS) te versnellen.

De Waalse regering bracht op 18 juni haar advies uit, op grond van een compromis dat de drie regeringspartijen (PS, PRL en Ecolo) enkele dagen eerder hadden gesloten over het traject van de snelle verbindingen tussen Brussel en Charleroi resp. Namen. Het vergelijk hield in dat de lijn Brussel-Namen op vier sporen wordt gebracht tussen Watermaal-Bosvoorde en Ottignies, waardoor er geen tunnel aangelegd zou moeten worden onder het Zoniënwood; van Ottignies zou er een nieuwe spoorlijn komen langs de E411 tot Daussoulx (bij Namen). De spoorlijn Brussel-Charleroi zou tussen Brussel en Nijvel op vier sporen worden gebracht; van Daussoulx zou een nieuwe spoorlijn worden aangelegd naar

Charleroi, als deel van de lijn die op termijn Doornik (Antoing) met Luik (Bierset) moet verbinden, die in Franquennes aansluit op de lijn Ottignies-Daussoulx, zodat Charleroi een tweede verbinding zou krijgen met Brussel.

In een resolutie (21 juni) vroeg het Vlaams Parlement de Vlaamse regering in haar advies enkel met de projecten van het investeringsplan voor 2001-2002 in te stemmen, en voor de periode 2003-2012 een nieuw plan te eisen. Daarin zouden de ontsluiting van de luchthaven van Zaventem en de spoorprojecten in de zeehavens Antwerpen, Zeebrugge en Gent uit de regionale 60/40-verdeelsleutel gehaald en vóór 2010 gerealiseerd moeten worden. Volgens het Vlaams Parlement hield het investeringsplan onvoldoende rekening met de mobiliteitsplanning in Vlaanderen en was het niet gebaseerd op een objectieve analyse van de behoeften van Vlaanderen en Wallonië.

Op 22 juni gaf de Vlaamse regering een positief advies over het NMBS-investeringsplan. Ze negeerde het verzoek van het Vlaams Parlement slechts in te stemmen met de projecten voor 2001 en 2002. Wel vroeg de Vlaamse regering de ontsluiting van de zeehavens en de luchthaven van Zaventem, gezien hun nationaal belang, uit de 60/40-verdeelsleutel te halen en vóór 2010 te realiseren.

Om gedeeltelijk aan de Vlaamse verzuchtingen tegemoet te komen, stelde premier Verhofstadt op 5 juli voor om de spoorontsluiting van Zaventem, maar niet de haveninvesteringen, uit de regionale verdeelsleutel te halen. De Franstalige regeringspartijen wezen zijn voorstel van de hand. Na een nachtelijke onderhandeling werd de regering het in de ochtend van 6 juli eens over een aanpassing van het investeringsplan 2001-2012. Het investeringsbedrag werd opgetrokken tot 17,05 miljard euro (687,6 miljard euro). Het deel van de werken in Vlaanderen voor de verdubbeling van de spoorlijnen Brussel-Charleroi en Brussel-Namen zou uit de 'federale pot' gefinancierd worden. De 250 miljoen euro die daardoor vrijkwamen in het Vlaamse investeringsaandeel, konden worden gebruikt om de ontsluiting van Antwerpen en Zaventem te versnellen. Vlaanderen kon bovendien spoorinfrastructuurwerken onbepaald prefinancieren en tot een bedrag van 198 miljoen euro cofinancieren. Om te voorkomen dat Vlaanderen de voor Wallonië belangrijke investeringsprojecten op Vlaams grondgebied zou blokkeren, zou in het samenwerkingsakkoord over de uitvoering van het investeringsplan dat de federale regering en de gewestregeringen zouden sluiten, een boeteclausule worden opgenomen voor de vertraging bij de uitreiking van bouwvergunningen.

De regering stuurde ook de aanpassing van de structuur lichtjes bij. De vertegenwoordigers van de regionale vervoersmaatschappijen zouden niet in een 'strategische raad' maar in een 'oriëntatiecomité' worden opgenomen. In het 'strategisch comité' zouden zes vertegenwoordigers van de vakbonden een adviserende bevoegdheid krijgen.

De Vlaamse regering had op 10 juli, bij monde van minister-president Dewael (in *La Libre Belgique*) en minister van Mobiliteit Stevaert (in het Vlaams Parlement), kritiek op het federale akkoord. Zij namen er geen vrede mee dat de investeringswerken voor de spoorontsluiting van Zaventem op het Vlaamse budget werden aangerekend en zetten zich af tegen de als betuttelend ervaren boeteclausule. Minister Durant zei dat er geen sprake kon zijn van een heronderhandeling.

Op 13 juli legde premier Verhofstadt het ontwerp van samenwerkingsakkoord over het NMBS-investeringsplan aan het Overlegcomité voor. Dewael en Stevaert wezen het van de hand. Nadat een werkgroep van kabinetmedewerkers de hele dag een uitweg had gezocht, kwam het Overlegcomité in de avond van 13 juli opnieuw bijeen. Na een nacht vergaderen, werd in de ochtend van 14 juli een vergelijk gevonden. Op het federale deel van het investeringsbudget zou twee derde van de kosten (250 miljoen euro) van de ontsluiting van Zaventem worden aangerekend; ook een deel van de kosten (163 miljoen euro) van de modernisering van de spoorlijn Brussel-Luxemburg zou, bovenop de werken op Vlaams grondgebied, uit het federale budget worden betaald. Het regionale investeringsbudget werd verlaagd van 9,10 naar 8,68 miljard euro (waarvan 5,21 miljard euro voor werken in Vlaanderen).

Onder Waalse druk werd het bedrag van de regionale prefinanciering beperkt tot 62 miljoen euro per jaar. De boeteclausule werd geschrapt, maar de regionale coëfinanciering werd afhankelijk gemaakt van de voorafgaande toekenning van de bouwvergunningen voor enkele spoorlijnen. De federale regering en de gewestregeringen ondertekenden het samenwerkingsakkoord op 11 oktober.

Na het zomerreces keurde de regering twee wetsontwerpen goed, die bij de Kamer werden ingediend: een eerste over de hervorming van de NMBS, een tweede ter bekrachtiging van het samenwerkingsakkoord. Tijdens het Kamerdebat over de Federale Beleidsverklaring (10 oktober) zei PS-fractie leider Eerdekens dat de Franstalige socialisten de hervorming van de NMBS koppelden aan het samenwerkingsakkoord over het investeringsplan, dat ook door de regionale parlementen goedgekeurd moest worden.

Gedurende drie opeenvolgende dagen, op 15, 16 en 17 oktober, hielden de socialistische en de christelijke vakbond van het spoorwegpersoneel een 24-urenstaking, telkens in een ander deel van het land, om te protesteren tegen de geplande hervormingsmaatregelen.

Op 25 oktober zou de Kamer stemmen over het wetsontwerp over de hervorming van de NMBS. Om de PS ter wille te zijn, kwam, op verzoek van minister Durant, de Kamercommissie voor de Infrastructuur op 24 oktober in spoedzitting bijeen om het pas daags voordien ingediende wetsontwerp over het samenwerkingsakkoord te bespreken en goed te keuren, zodat het 's anderendaags al door de plenaire vergadering zou kunnen worden aangenomen. Een meerderheid van de commissieleden wees de spoedbehandeling af. Tijdens de vergadering bleek dat de Raad van State ernstige bevoegdheidsbezwaren had tegen de regionale financiering van spoorweginvesteringen, die een federale aangelegenheid zijn, maar dat de regering de opmerkingen van de Raad naast zich neerlegde.

Door een amendement in te dienen en daarover het advies van de Raad van State te vragen, wist de oppositie op 25 oktober de goedkeuring van het wetsontwerp over het samenwerkingsakkoord in zowel de commissie voor de Infrastructuur als de plenaire vergadering uit te stellen. Ook de eindstemming over het hervormingsontwerp werd uitgesteld. Op 31 oktober kwam de Kamer uitzonderlijk in plenaire zitting bijeen om beide wetsontwerpen goed te keuren.

De Senaat maakte gebruik van zijn evocatierecht om op zijn beurt de twee wetsontwerpen te bespreken. Op 27 november stemden de senatoren van de

regeringsfracties in met het verzoek van de PS de eindstemming uit te stellen tot het Vlaams Parlement en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad het samenwerkingsakkoord bekrachtigd zouden hebben (het Waals Parlement had op 14 november een bekrachtigingsdecreet aangenomen). Dat zou niet meer vóór het jaareinde gebeuren.

B. Sabena

De regering in het algemeen en minister van Overheidsbedrijven Rik Daems in het bijzonder werden geconfronteerd met ernstige financiële problemen bij Sabena, die tot het faillissement van de luchtvaartmaatschappij leidden.

De moeilijkheden bij Sabena, waarvan de Belgische Staat 50,5 % van de aandelen in bezit had en SAirGroup, de moedermaatschappij van de Zwitserse luchtvaartmaatschappij Swissair, de overige 49,5 %, waren niet nieuw. Minder dan een jaar nadat SAirGroup, in mei 1995, in Sabena was gestapt, had voorzitter Paul Reutlinger van de raad van bestuur het saneringsplan 'Horizon '98' opgesteld, dat voorzag in 50 miljoen euro (2 miljard frank) aan besparingsmaatregelen. In 1998 had Sabena voor het eerst sinds 1958 weer winst gemaakt. In 1999 was het tij opnieuw beginnen te keren. Over de eerste zes maanden van 2000 liep het verlies op tot 85 miljoen euro (3,4 miljard frank). De directie was op 19 oktober 2000 met een nieuw saneringsplan gekomen, dat de naam 'Blue Sky' kreeg en het resultaat in 2001 met 360 miljoen euro (14,4 miljard frank) zou moeten verbeteren door besparingen op de personeelskosten (55 miljoen euro) en een reorganisatie van het bedrijf (305 miljoen euro). De vakbonden weigerden over het saneringsplan te onderhandelen zolang ze, door middel van een externe audit, geen duidelijkheid kregen over de geldstromen tussen Sabena en de Zwitserse aandeelhouder en over de verantwoordelijkheid van het management voor de slechte gang van zaken.

Op 11 december 2000 had de raad van bestuur van Sabena vastgesteld dat het eigen vermogen van de maatschappij tot minder dan een kwart van het kapitaal was geslonken. Volgens de wet was de raad verplicht binnen de twee maanden een buitengewone algemene vergadering bijeen te roepen om het kapitaal te verhogen of de boeken neer te leggen.

Na onderhandelingen tussen minister Daems en de top van SAirGroup werden de Belgische Staat en de Zwitserse holding het op 21 januari 2001 eens over een verhoging van het kapitaal van Sabena met 250 miljoen euro (10 miljard frank). De Zwitsers, die 60 % zouden inbrengen, stelden wel als voorwaarde dat het personeel de 'Blue Sky'-besparingsmaatregelen zou aanvaarden tegen de buitengewone algemene vergadering van 8 februari. Aan de ondernemingsraad werd op 30 januari meegedeeld dat 600 tot 700 arbeidsplaatsen op de tocht stonden.

Uit de externe audit die de vakbonden hadden gevraagd en die op 1 februari werd voorgesteld, bleek dat er geen abnormale geldstromen van Sabena naar SAirGroup waren vastgesteld, al zei het bureau US Alpa dat het te weinig tijd had gekregen voor een grondig onderzoek. De audit legde de verantwoordelijkheid voor de financiële ontsporing bij de aandeelhouders, de bestuurders en de directie; de productiviteit van het personeel lag niet onder het Europese gemiddelde.

De onderhandelingen over het herstelplan verliepen stroef. Vooral de pilotenvereniging BeCA stelde zich stug op. In ruil voor de gevraagde inlevering eisten de piloten een vertegenwoordiger in de raad van bestuur en garanties voor de autonomie van Sabena in de SAirGroup. Om hun eisen kracht bij te zetten, legden zij op 7 februari een halve dag het werk neer.

Hoewel er nog geen akkoord over het herstelplan was, stemde de Zwitserse aandeelhouder er op de buitengewone algemene vergadering van 8 februari, onder druk van de Belgische regering, mee in de activiteiten van Sabena voort te zetten en de directie en vakbonden tot 19 februari de tijd te geven een akkoord te vinden. Na nieuwe en moeizame onderhandelingen stemden tijdens het weekeinde van 17-18 februari eerst de vakbonden en vervolgens de pilotenvereniging BeCA in met het 'Blue Sky'-saneringsplan. Op 19 februari ondertekenden directie en bonden daarover een collectieve arbeidsovereenkomst. Het Sabena-personeel zou ruim 40 miljoen euro (1,633 miljard frank) inleveren door een verhoging van de productiviteit en een soepeler arbeidsorganisatie; de piloten kregen naar eigen zeggen slechts vage toezeggingen over een vertegenwoordiging in de raad van bestuur. De overige 10 miljoen euro (400 miljoen frank) zouden bespaard worden bij de Sabena-dochters DAT en Sobelair.

Op een nieuwe buitengewone vergadering, op 23 februari, keurden de aandeelhouders de afgesproken kapitaalsverhoging goed. De Belgische Staat bracht 100 miljoen euro (4 miljard frank) in, SAirGroup 150 miljoen euro (6 miljard frank). De reorganisatiemaatregelen van 'Blue Sky' zouden de kosten van Sabena met meer dan 250 miljoen euro (10 miljard frank) moeten verminderen. Daarnaast zouden voor 500 miljoen euro (20 miljard frank) activa verkocht worden.

In perscommentaren werd twijfel uitgesproken over de toekomst van Sabena. Er werd gewezen op een brief waarin voorzitter Eric Honegger het personeel van SAirGroup meedeelde, dat de Zwitserse groep overwoog zich op middellange termijn uit Sabena terug te trekken. In april 2000 waren SAirGroup en de Belgische regering nochtans overeengekomen dat de Zwitsers hun belang in Sabena in 2001 zouden optrekken tot 85%. In ruil zou de Belgische Staat een participatie van 3,3% in SAirGroup krijgen.

In de Kamercommissie voor de Infrastructuur zei minister Daems op 21 maart dat hij een post-SAirGroup-scenario voorbereidde voor het geval de Zwitsers zich uit Sabena zouden terugtrekken. De enige mogelijkheid om op termijn van Sabena een rendabele onderneming te maken, zou er volgens Daems in bestaan haar samen met haar Zwitserse partner in een groter geheel te laten opgaan.

Op 2 april maakte SAirGroup een verlies over 2000 van 1,8 miljard euro bekend. Sabena had een verlies geleden van 327 miljoen euro (13,1 miljard frank), beduidend meer dan was verwacht. Mario Corti, die kort voordien tot voorzitter en algemeen directeur van de SAirGroup was aangesteld, zei dat de groep in de zomer een definitieve beslissing zou nemen over haar participatie in Sabena.

Op voorstel van de regering stelde de algemene vergadering van Sabena op 26 april Fred Chaffart tot voorzitter van de raad van bestuur aan, in opvolging van Valère Croes.

Om de toekomst van Sabena veilig te stellen, legde gedelegeerd bestuurder Christophe Müller op 18 juni aan de raad van bestuur een nieuw ondernemings-

plan voor. Het voorzag in een forse afslanking van de luchtvaartmaatschappij door het afstoten van langeafstandsverbindingen en de verkoop van winstgevende afdelingen. Om Sabena tegen 2005 uit de rode cijfers te halen, was volgens Müller een nieuwe kapitaalinjectie van 500 miljoen euro (20 miljard frank) nodig. Diezelfde dag annuleerde Sabena de bestelling van twaalf Airbus-toestellen.

SAirGroup-topman Corti zei op 20 juni niet bereid te zijn vers geld in Sabena te pompen en evenmin van plan te zijn het belang van de groep in de Belgische luchtvaartmaatschappij op te trekken tot 85 %. Een gesprek met minister Daems (21 juni) bracht hem niet op andere gedachten. Op 22 juni zei premier Verhofstadt dat de Belgische Staat schadevergoeding zou eisen indien SAirGroup haar contractuele verplichtingen niet zou nakomen.

SAirGroup deed op 29 juni het «allerlaatste» voorstel dat beide aandeelhouders onmiddellijk 275 miljoen euro in Sabena zouden stoppen; de Zwitserse groep zou bovendien een achtergestelde lening van 30 miljoen euro beschikbaar maken. In ruil zou de toegezegde verhoging van de participatie tot 85 % vervallen. De regering wees het bod als onvoldoende van de hand.

Op 3 juli kondigden de regering en de raad van bestuur van Sabena aan, naar de rechter te stappen om van SAirGroup een schadevergoeding van 529 miljoen euro te eisen. Twee dagen later deelde Sabena mee nog eens 500 miljoen euro te vorderen omdat SAirGroup, ondanks een formele toezegging, niet had bijgedragen in de uitbreiding en vernieuwing van de Sabena-vloot. De Zwitsers hadden Sabena in 1997 verplicht 34 Airbus-toestellen te bestellen.

Eveneens op 3 juli stemde de raad van bestuur van Sabena in met de versnelde verkoop van enkele winstgevende afdelingen (cargo, catering, hotels en technisch onderhoud) om tot ten minste begin 2002 te kunnen overleven. Minister Daems haalde op een persconferentie zwaar uit naar SAirGroup, die hij beschuldigde van «fraude». De vakbonden reageerden onthutst, maar zagen voorlopig af van acties. Via Sabena-bestuurder Patrick De Maeseneire, een goede vriend van minister Vande Lanotte, werd in de daaropvolgende dagen een ontmoeting belegd tussen premier Verhofstadt en Vande Lanotte enerzijds en SAirGroup-voorzitter Corti anderzijds. De drie ontmoetten elkaar op 16 juli in het Astoria-hotel in Brussel. Op verzoek van Corti werd minister Daems niet bij het overleg betrokken. De voorzitter van de raad van bestuur van Sabena, Chaffart, was niet of nauwelijks op de hoogte.

De regeringsleden en Corti vonden alsnog een vergelijk voor hun conflict. Gespreid over twee jaar zou het kapitaal van Sabena met 430 miljoen euro worden verhoogd; de Belgische Staat zou 40 % inbrengen, SAirGroup 60 %. Bovendien zou Swissair voor 32 miljoen euro negen Airbus-toestellen overnemen die Sabena had besteld en die in 2002 geleverd zouden worden. In ruil werd SAirGroup ontheven van de verplichting haar participatie in Sabena op 85 % te brengen en legden de Belgische Staat en Sabena de rechtszaken tegen de groep stil. Het kernkabinet en de raad van bestuur van SAirGroup keurden de minnelijke schikking op 17 juli goed. In de Kamer zei minister Daems (19 juli) dat het akkoord Sabena opnieuw een toekomst gaf en dat de maatschappij eindelijk rendabel zou kunnen worden. Op 6 augustus besprak de raad van bestuur van Sabena het inmiddels aangepaste ondernemingsplan-Müller. Volgens het plan zouden er ingevolge de afslanking

van Sabena (met de schrapping van twee intercontinentale en zes Europese vluchten, en de vervanging van grote door kleinere toestellen) 1.632 van de 10.382 voltijdse banen verdwijnen. Alle niet-vliegactiviteiten (Sabena Technics, Sobelair, catering, cargo-handling, hotels, pilotschool) zouden te koop worden aangeboden. Müller zei tegen 2005 van Sabena een rendabele carrier te willen maken, gericht op de zakenreiziger.

Omdat delen van het plan waren uitgelekt vóór het aan de ondernemingsraad was voorgesteld, legde een groot deel van de werknemers op 8 en 9 augustus het werk neer; een derde van de vluchten kon niet doorgaan. Op 6 september, aangekondigd, en 7 september, onaangekondigd, staakten de piloten tegen de geplande personeelsinkrimping. De Sabena-directie trok op 7 september naar de rechtbank en verkreeg in kort geding dat elke piloot die de activiteiten hinderde, een dwangsom van 2.479 euro (100.000 frank) per dag zou moeten betalen. Dat zette dan weer kwaad bloed bij de vakbonden, die de piloten tot dan toe niet hadden gesteund. De bonden schortten alle gesprekken met de Sabena-leiding op tot die haar juridische actie stopzette, maar die weigerde dat. Op 26 september trok de kortgedingrechter in beroep de beschikking van 7 september in.

Op 21 september, op een ogenblik dat Sabena, zoals alle luchtvaartmaatschappijen, leed onder de gevolgen van de terreuraanslagen van 11 september in de Verenigde Staten, begonnen de wettelijk voorgeschreven onderhandelingen tussen de directie en de vakbonden over het herstructureringsplan. Müller zei binnen de twee dagen een akkoord te willen hebben. De gesprekken verliepen echter stroef. Op 23 september werd de aanstelling van een sociaal bemiddelaar gevraagd. Müller zei op 25 september het ondernemingsplan in een referendum aan het personeel te zullen voorleggen indien er niet binnen de 24 uur een sociaal akkoord zou zijn. Na een nachtelijke vergadering en de bemiddeling van minister van Werkgelegenheid Onkelinx, raakten directie en vakbonden het op 26 september eens over onder meer een regeling voor het ontslag van 550 en de afvloeiing van nog eens 1.000 werknemers. De piloten, die niet bij de onderhandelingen betrokken waren en die zeiden geen vertrouwen te hebben in het plan-Müller, verwierpen de overeenkomst. Op 28 september hielden zij een wilde staking; Sabena moest een kwart van de vluchten schrappen. Ook de daaropvolgende dagen ging een deel van de piloten niet aan de slag.

Het ontwerpakkoord werd in een referendum ter goedkeuring aan het personeel voorgelegd. Amper 57 % stemde ermee in, maar de uitslag had geen betekenis meer doordat de crisis bij Sabena in een stroomversnelling kwam toen op 1 oktober, twee dagen vóór SAirGroup de eerste schijf van de toegezegde kapitaalverhoging diende te storten, Swissair een gerechtelijk akkoord aanvraag. Doordat de Zwitsers geen geld inbrachten, kon ook de Belgische Staat ingevolge de Europese regelgeving het Sabena-kapitaal niet verhogen. De regering betreurde «de flagrante schending» van het akkoord van 17 juli. Daems zei dat de juridische procedures die op 2 augustus waren stilgelegd, heropend zouden worden.

Op 3 oktober kende de regering Sabena een overbruggingskrediet van 125 miljoen euro toe om liquiditeitsproblemen te vermijden. Diezelfde dag vroeg Sabena bij de rechtbank van koophandel in Brussel een gerechtelijk akkoord aan voor de NV Sabena, de NV SIC (Sabena Interservice Center, het coördinatiecentrum van de

maatschappij) en de NV Sabena Leasing. In de Kamer zei minister Daems dat het «nieuwe» Sabena sterk afgeslankt zou zijn en vooral Europese steden zou bedienen. Er was sprake van 3.000 tot 4.000 bedreigde arbeidsplaatsen. Daems en premier Verhofstadt riepen de piloten, die hun staking op 1 oktober opgeschort hadden, op af te zien van nieuwe acties.

De rechtbank van koophandel vond op 5 oktober de aanvraag voor een gerechtelijk akkoord ontvankelijk en gegrond. Sabena kreeg opschorting van betaling, evenwel niet voor drie maanden, zoals de maatschappij had gevraagd, maar slechts tot 30 november. Bovendien maakte de rechtbank de opschorting afhankelijk van de goedkeuring door de Europese Commissie van het noodkrediet dat de regering had toegezegd en eiste ze dat tegen uiterlijk 15 november een aangepast herstelplan ingediend en door de schuldeisers aanvaard zou worden.

Nog op 5 oktober zei Verhofstadt dat er «binnen de maand» een nieuwe maatschappij met nieuwe investeerders moest staan. De 'sterfhuisconstructie' waar hij op zinspeelde, die inhield dat een nieuwe maatschappij, met de steun van externe financiers, de rendabele delen van Sabena zou overnemen en de rest van Sabena failliet zou gaan, werd bij de raad van bestuur en de directie niet realistisch genoemd. De vakbonden zeiden ongerust te zijn over de verklaring van de premier en eisten binnen de 48 uur een onderhoud. Ook in de regering was er kritiek te horen. De daaropvolgende dagen werden in de pers Virgin, American Airlines en British Airways als mogelijke investeerders en/of kandidaat-overnemers van Sabena-activiteiten genoemd.

Premier Verhofstadt ontmoette op 8 oktober een delegatie van de vakbonden. Hij zegde toe sociale begeleidingsmaatregelen uit te werken voor het Sabena-personeel. Op 12 oktober legde een deel van het personeel voor 24 uur het werk neer. Het ACV en de socialistische metaalbond hadden tot de staking opgeroepen om te protesteren tegen de volgens hen te kleine 'sociale enveloppe' (50 miljoen euro) die de regering voor het Sabena-personeel zou reserveren.

De Morgen schreef op 12 oktober dat de regering ernaar streefde een nieuwe luchtvaartmaatschappij te creëren rond DAT (Delta Air Transport), een volle dochter van Sabena die met 32 kleinere toestellen en 900 personeelsleden een derde van de Europese Sabena-vluchten verzorgde. Enkele rendabele filialen zouden worden verkocht. Sabena zou het faillissement aanvragen.

Op 17 oktober gaf de Europese Commissie groen licht voor een overbruggingskrediet van 125 miljoen euro van de Belgische Staat aan Sabena. De raad van bestuur van Sabena stemde er op 23 oktober mee in de 'slots' (rechten tot landen en opstijgen) van de luchtvaartmaatschappij over te dragen aan DAT.

Begin november werd duidelijk dat onderhandelingen met kandidaat-investeerders, in de eerste plaats het Britse luchtvaartbedrijf Virgin Express, waren vastgelopen op de hoge schuld van Sabena (2,3 miljard euro) en op de wettelijke verplichting bij een overname de sociale voordelen van het personeel te behouden. Tegenover de ondernemingsraad liet de Sabena-directie op 2 november verstaan dat er geen andere uitweg was dan het faillissement.

Op 6 november besliste de raad van bestuur van Sabena de rechtbank van koophandel te verzoeken het voorlopig gerechtelijk akkoord op te heffen en het faillissement van de vennootschap uit te spreken. Alle Sabena-toestellen werden

aan de grond gehouden. Het grootste deel van het personeel had in de loop van de dag al het werk neergelegd, waardoor maar enkele van de 200 geplande vluchten konden vertrekken.

Op 7 november verklaarde de rechtbank van koophandel in Brussel de NV Sabena failliet. Door het faillissement vielen 8.207 werknemers (van de 12.867 personeelsleden van de Sabena-groep) zonder werk; de dochterondernemingen DAT, Sobelair (chartervluchten) en SN Technics (onderhoud) waren niet door het faillissement getroffen. Het Sabena-personeel reageerde ontgoocheld en was woedend over de gebrekkige communicatie van de directie. Het gerecht legde beslag op een grote hoeveelheid Sabena-documenten die naar een advocatenkantoor zouden worden gebracht om te voorkomen dat ze in geval van sociale onrust zouden worden vernield. De actie paste in het gerechtelijk onderzoek dat begin oktober was geopend, op verzoek van enkele piloten die Swissair ervan beschuldigden Sabena 'kaalgeplukt' te hebben.

Kort nadat de rechtbank het faillissement had uitgesproken en de laatste Sabena-vlucht op Zaventem was geland, deelde eerste minister Verhofstadt mee dat de particuliere sector en de drie gewesten 200 miljoen euro zouden investeren in een nieuwe luchtvaartmaatschappij rond DAT en er 6.000 arbeidsplaatsen gered zouden kunnen worden. De drie gewesten zouden 45 miljoen euro inbrengen, vier grote banken (Fortis, KBC, Dexia-Artesia en BBL) en acht niet nader genoemde ondernemingen – in de pers was sprake van onder meer Bekaert, Interbrew, Electrabel, Solvay en UCB – zouden 155 miljoen euro op tafel leggen. Het consortium, dat nog kon uitbreiden, werd geleid door graaf Maurice Lippens (Fortis) en baron Etienne Davignon (Generale Maatschappij). De Vlaamse regering beklemtoonde dat een participatie van de Vlaamse overheid in de nieuwe luchtvaartmaatschappij eenmalig en tijdelijk zou zijn. In de Kamer, waar Verhofstadt en Daems uitleg kwamen geven, gingen stemmen op om een Sabena-onderzoekscommissie op te richten.

Ca. 1.500 Sabena-werknemers voerden op 7 november de hele dag op de luchthaven en in Brussel actie tegen het faillissement. Na urenlange moeizame onderhandelingen sloten de regering en de vakbonden in de nacht van 7 op 8 november een akkoord over de sociale begeleiding van de ontslagen Sabena-werknemers. Bovenop de vergoeding uit het Fonds voor de Sluiting van Ondernemingen, zouden zij activerings- en compensatiepremies krijgen. Werknemers van 50 jaar en ouder konden met brugpensioen gaan. Het sociaal begeleidingsplan zou 390 miljoen euro kosten, ten laste van het Fonds voor de Sluiting van Ondernemingen, de RVA en de rijksbegroting.

Op 8 november blokkeerden Sabena-werknemers de luchthaven van Zaventem; zij waren ontgoocheld over het sociaal plan en klaagden over de gebrekkige informatieverstrekking door de vakbondsleiding.

Op 9 november kreeg de regering de toestemming van de Europese Commissie om het overbruggingskrediet van 125 miljoen euro dat voor Sabena was bestemd, aan DAT toe te kennen. Vragen over het DAT-project wimpelde premier Verhofstadt op de persconferentie na het kabinetsberaad van 9 november af met de mededeling dat de Belgische Staat voor het eerst in 78 jaar niet meer verantwoordelijk was voor de luchtvaartmaatschappij. «Ik kan toch zelf niet beginnen te vliegen», zei hij.

Vanaf 10 november nam DAT een deel van de Sabena-vluchten over. Het bedrijf kreeg te kampen met een lage bezettingsgraad en felle concurrentie van andere luchtvaartmaatschappijen.

Op 11 november stapten in Zaventem ongeveer 5.000 ex-werknemers en sympathisanten op in een protestbetoging tegen het faillissement van Sabena.

Op 16 november kwamen DAT en Virgin Express, waarmee gesprekken over een mogelijke fusie werden gevoerd, overeen tot 13 december sommige vluchten samen te verzorgen.

De regering en de curatoren van Sabena kondigden op 24 november aan dat zij juridische stappen zouden ondernemen om 2 miljard euro te verhalen op SAir-Group.

Volgens het Instituut voor de Nationale Rekeningen (27 november) verminderde het faillissement van Sabena de groei van de Belgische economie in 2001 met 0,2 procentpunt.

Intussen was het scepticisme over de 'doorstart' van DAT toegenomen. De bedrijven die, kennelijk in een golf van patriotisme, financiële toezeggingen hadden gedaan, aarzelden om met geld over de brug te komen en zeiden het businessplan af te wachten om een definitief besluit te nemen. De Vlaamse regering zei dat de Vlaamse overheid niet zou participeren in het DAT-project indien de particuliere sector zou afhaken. Van cruciaal belang voor de slaagkansen van het project was het lot van de NV SIC, het coördinatiecentrum van de Sabena-groep. De vennootschap had op 5 oktober een gerechtelijk akkoord gekregen tot 30 november. Indien de schuldeisers het herstelplan dat de vennootschap diende voor te leggen, zouden verwerpen, dreigden DAT en SN Technics failliet te gaan. Sabena en zijn insolvabele dochters DAT en SN Technics hadden voor 544 miljoen euro schulden bij SIC, waarvan 112 miljoen euro voor rekening van DAT.

De rechtbank van koophandel stemde op 30 november in met de verlenging van het gerechtelijk akkoord van SIC tot 13 december.

De Vlaamse minister-president, Dewael, liet op 1 december in het VRT-televisiejournaal twijfels blijken bij investeringen van de overheid in het DAT-project.

Op 5 december richtten de kandidaat-investeerders rond Davignon en Lippens de NV SN Air Holding op, de vennootschap die 202,75 miljoen euro zou inbrengen in DAT. Minister van Financiën Reynders bevestigde in de Kamer dat er met de kandidaat-investeerders gesprekken werden gevoerd over de fiscale behandeling van hun participatie.

De Vlaamse regering besliste op 7 december voorlopig niet te investeren in DAT. Officieel luidde het dat de Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV) onvoldoende tijd had gekregen om het businessplan te onderzoeken, maar uit indiscreties bleek dat druk van SP/SP.A en Spirit en een negatief advies van de Inspectie van Financiën aan de basis lagen van het besluit. Premier Verhofstadt reageerde binnenskamers furieus op het besluit van de Vlaamse regering.

Na een weekeinde van druk overleg, besliste de Vlaamse regering op 10 december het bedrag dat zij had gereserveerd voor een inbreng in DAT (24,75 miljoen euro) te willen investeren in Biac, de exploitant van de luchthaven van Zaventem. De Waalse regering en de particuliere kandidaat-investeerders verzetten zich daartegen. Bovendien bleken er ook juridische bezwaren te zijn tegen een partici-

patie van de Vlaamse overheid in Biac. In het Vlaams Parlement zei Dewael (12 december) dat het geld ook gebruikt kon worden om te investeren in de toegangswegen tot de luchthaven.

Op 10 december lekte uit dat volgens het businessplan dat consultant Arthur D. Little had opgesteld DAT minimum 295 miljoen euro, bij voorkeur 355 miljoen euro en in het slechtste scenario 505 miljoen euro startkapitaal nodig had. DAT rekende op, naast de genoemde 202,75 miljoen euro, 125 miljoen euro van de federale overheid en 100 miljoen euro van SIC.

In de nacht van 11 op 12 december bespraken de topministers van de federale regering en de drie gewesten de weigering van de Vlaamse regering te participeren in SN Air Holding. Achteraf werd gezegd dat de federale regering via een achtergestelde lening 125 miljoen euro zou inbrengen. Het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest kregen de toezegging dat hun participatie in SN Air Holding op 1 maart 2004 zou worden omgezet in Biac-aandelen.

Tijdens een tumultueuze zitting van de rechtbank van koophandel in Brussel bleek op 13 december dat niet alle schuldeisers van SIC bereid waren het herstelplan goed te keuren. Om een stemming te voorkomen, trok SIC het herstelplan ter zitting in.

De daaropvolgende dagen kwam met een meerderheid van de schuldeisers een «voorakkoord» tot stand, dat voorzag in de kwijtschelding van 60 miljoen euro en de omzetting van 50 miljoen euro in kapitaal. Van een inbreng van 100 miljoen euro in SN Air Holding kon daardoor geen sprake zijn. Op 18 december stelde de rechtbank van koophandel vast dat de voorwaarden voor een faillissement van SIC niet vervuld waren. SIC diende meteen een nieuwe aanvraag voor een voorlopig gerechtelijk akkoord in, maar de rechtbank weigerde op 24 december dat toe te staan. SIC ging tegen het vonnis in beroep.

SN Air Holding, dat intussen over «190 tot 200 miljoen euro» beschikte, afkomstig van een 35-tal investeerders, deed op 19 december een bod van 1 euro op de DAT-aandelen. Het bod was gekoppeld aan twee voorwaarden, die tegen 15 januari 2002 gerealiseerd zouden moeten zijn: de kwijtschelding van de vorderingen van SIC op DAT en een gunstiger overeenkomst met de leasingmaatschappijen van de DAT-vliegtuigen. Op 21 december aanvaardden de curatoren het symbolisch bod. Robert Kuijpers (ex-DHL) werd voorzitter van de raad van bestuur. De Vlaamse regering besliste die dag formeel niet te participeren in DAT, omdat luchtvaartactiviteiten geen kerntaak van de overheid zijn, maar wel 24,75 miljoen euro te willen investeren in luchthavenactiviteiten in en rond Zaventem.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers richtte op 20 december een bijzondere commissie op die werd belast met «het onderzoek van de omstandigheden die hebben geleid tot het faillissement van Sabena, de bepaling van de eventuele verantwoordelijkheden en de formulering van aanbevelingen voor de toekomst». Afgesproken werd in het onderzoek terug te gaan tot 1975. Het mandaat van de commissie liep tot 30 juni 2002.

In zijn kerstboodschap feliciteerde koning Albert II «allen die zich in een geest van solidariteit inzetten om nieuwe betrekkingen te scheppen of bedreigde banen te

vrijwaren, ook op het vlak van de luchtvaart». Waarnemers zagen daarin een onverholen blijk van waardering van de vorst voor Davignon en Lippens²⁸.

Op 28 december begonnen onderhandelingen over een fusie tussen Virgin Express en DAT, die vóór het einde van maart 2002 afgerond zouden moeten zijn en een einde zouden moeten maken aan de harde concurrentie tussen de twee maatschappijen. Door de onduidelijkheid over het lot van SIC bleven er bij de jaarwisseling echter donkere wolken hangen over de toekomst van DAT, die pas in de loop van 2002 zouden wegtrekken.

C. *Varia*

Zaventem – In uitvoering van het akkoord van 11 februari 2000 over de beperking van het grond- en nachtlawaai op de luchthaven van Zaventem stelde de regering op 9 februari het tarief vast van de vergoedingen die de passagiers moeten betalen ter stijving van het 'Fonds voor de Beperking van de Milieuoverlast in de Omgeving van de luchthaven Brussel-Nationaal', waarmee woningen in de buurt van de luchthaven zouden worden geïsoleerd. De regering besliste voorts weekendvluchten over het grondgebied van het Brusselse gewest te verbieden.

Over een ander onderdeel van het akkoord van 11 februari 2000, de verhuizing van de 15de wing van de Luchtmacht uit Melsbroek, besliste de regering de maatregel uit te stellen tot 2010. Tegen de verhuizing was verzet gerezen bij de legerleiding. Uit studies was gebleken dat een verhuizing tot 150 miljoen euro zou kosten en dat vóór 2010 de militaire terreinen niet nodig waren voor de expansie van de luchthaven. Intussen was er communautair en politiek gehakketak ontstaan over de mogelijke nieuwe thuisbasis van de 15de wing, waarvoor Bevekom (Waals-Brabant), Gosselies, Chièvres (bij Bergen), Brustem (bij Sint-Truiden), Koksijde, Oostende en Oostmalle waren genoemd.

Snelheidsbeperking en onbemande camera's – De Vlaamse minister van Mobiliteit, Steve Stevaert, kwam een paar keer in aanvaring met zijn federale ambtgenoot, Isabelle Durant. In het Vlaams Parlement zei Stevaert op 10 juli dat hij de maximumsnelheid op de gewestwegen in Vlaanderen wilde verlagen van 90 tot 70 kilometer per uur. Omdat het verkeersreglement een federale bevoegdheid is, zou hij dat realiseren door het plaatsen van verkeersborden. Stevaert sneerde naar de federale overheid, die moet instaan voor de controle van de snelheidsbeperking en de vervolging van overtreders. Minister Durant reageerde koel. Ze zei het voorstel te willen bestuderen op de 'Staten-generaal voor de Verkeersveiligheid' die gepland was voor eind 2001 (maar pas in 2002 zou plaatshebben), maar merkte op dat het niet volstond verkeersborden langs de weg te plaatsen om het aantal verkeersdoden te verminderen.

Een maand later, op 10 augustus, deelde Stevaert mee dat hij in drie jaar op 350 kruispunten van gewestwegen in Vlaanderen, een vierde van het totale aantal, onbemande verkeerscamera's zou plaatsen. Hij dreigde met een regeringscrisis

²⁸ Davignon en Lippens waren al op 26 november door de koning in audiëntie ontvangen. In de pers werd meermaals melding gemaakt van een actieve interesse van het Hof voor het DAT-project.

indien de federale overheid niet «haar deel van het werk» zou doen. Voor de exploitatie van onbemande camera's is de federale politie bevoegd, voor de vervolging van overtredingen het federale gerecht. Durant zei niet van ultimatus te houden en verwees opnieuw naar de Staten-generaal die in voorbereiding was. Beide onderwerpen zouden in 2002 weer op de politieke agenda komen.

VII. Het buitenlands en het defensiebeleid

A. Buitenlandse politiek

*Europese Unie*²⁹ – In het tweede semester van 2001 nam België het voorzitterschap van de Europese Unie waar. Ter voorbereiding daarvan ontplooiden premier Verhofstadt en minister van Buitenlandse Zaken Michel al in de eerste jaarhelft een drukke diplomatieke activiteit, met veel buitenlandse reizen

Op 2 mei stelde premier Verhofstadt zestien prioriteiten van het Belgische voorzitterschap voor, waaronder : de invoering van de euro; modernisering van de sociale zekerheid en duurzaamheid van de pensioenstelsels; een aanzet naar een gemeenschappelijk asiel- en migratiebeleid; de invoering van een gemeenschapsco-trooi; een 'Verklaring van Laken' over de toekomst van Europa.

Op 19 oktober had in Gent een informele EU-top plaats. In het vooruitzicht daarvan publiceerde Verhofstadt op 26 september in diverse Belgische en buitenlandse kranten een 'Open brief aan de antiglobalisten'³⁰. De antiglobalisten, die zich voor het eerst gemanifesteerd hadden op een bijeenkomst van de Wereldhandelsorganisatie in Seattle (1999), waren sinds de 'top van Nice' (december 2000) ook op EU-vergaderingen aanwezig. De 'open brief' paste in een 'dialoog' die Verhofstadt met de antiglobalisten wenste te voeren. In Gent, dat voor één dag een dode stad was, betoogden op 19 oktober enkele duizenden antiglobalisten. Er deden zich geen incidenten voor.

Op de informele EU-top, die deels in het teken stond van de internationale strijd tegen het terrorisme en waarop voorts de oprichting van een 'Conventie' over de hervorming van de EU werd voorbereid, kwam het tot een aanvaring tussen Verhofstadt en Commissievoorzitter Romano Prodi, die afwezig bleef van de afsluitende persconferentie «omdat hij niet de kans zou krijgen zich uit te drukken zoals hij het wenste». Prodi had eerder al schriftelijk zijn ongenoegen laten blijken over het feit dat Verhofstadt op de persconferentie na de bijzondere EU-top van 21 september in Brussel, naar aanleiding van en over de aanslagen van 11 september, nauwelijks tijd voor hem had gelaten. Hij was ontstemd omdat Verhofstadt in Gent opnieuw een tussentijdse persconferentie had 'gemonopoliseerd'. Het incident werd later bijgelegd.

Het Belgische voorzitterschap werd besloten met de 'top van Laken', op 14 en 15 december. Op 13 december betoogden in Brussel 80.000 tot 100.000 vakbondsle-

²⁹ Voor een uitvoerig overzicht van de ontwikkelingen in de Europese Unie, zie in dit Jaarboek : B. KERREMANS en E. DRIESKENS, 'Tussen schok en overgang : de Europese Unie in 2001', pp. 279-305.

³⁰ De publicatie was aanvankelijk voorzien voor 12 september, maar werd uitgesteld wegens de aanslagen van 11 september in New York en Washington.

den uit alle landen van de Unie voor een «socialer, democratischer en meer solidair Europa». Op 14 december manifesteerden 12.500 (volgens de politie) tot 25.000 (volgens de organisatoren) antiglobalisten; een handvol relschoppers bracht vernielingen aan enkele banken, politiekantoren en auto's aan.

Op de 'top' keurden de EU-leiders de 'Verklaring van Laken' goed, waarin de Conventie werd opgericht die vanaf 1 maart 2002, onder het voorzitterschap van Valéry Giscard d'Estaing, de herziening van de EU-verdragen zou voorbereiden; Jean-Luc Dehaene werd aangesteld als een van de twee ondervoorzitters. Het Belgische voorzitterschap slaagde er niet in alle lidstaten achter zijn compromisvoorstel over de vestigingsplaats van dertien Europese instellingen of agentschappen te krijgen. Om een 'koehandel' te voorkomen, brak premier Verhofstadt de vergadering voortijdig af.

Op een persconferentie maakte de regeringstop op 20 april een positieve balans van het EU-voorzitterschap op. Premier Verhofstadt erkende dat er weinig of geen vooruitgang was geboekt in de harmonisering van het asiel- en migratiebeleid, het gemeenschapsoctrooi, de financiering van het satellietnavigatiesysteem Galileo, het gebruik van Navo-middelen door de EU-defensie en de Europese energiebelasting. De eerste minister beklemtoonde dat, in het kader van een 'zeventiende prioriteit': de strijd tegen het terrorisme na 11 september, een akkoord was tot stand gekomen over een EU-aanhoudingsbevel en een kaderbesluit over terrorisme.

Congo-Kinshasa en Centraal-Afrika – Van de moord op de president van de Democratische Republiek Congo, Laurent-Désiré Kabila (16 januari), en diens opvolging door zijn zoon Joseph, trachtte België gebruik te maken om het vastgelopen vredesproces in Congo en de streek van de Grote Meren vlot te trekken, voorlopig zonder veel resultaat.

Meteen na de moord stuurde Brussel enkele tientallen militairen en pantservoertuigen naar Gabon en Congo-Brazzaville, om van daaruit een eventuele evacuatie van de ca. 2.600 Belgen in Congo voor te bereiden. De operatie 'Guardian Angel' werd begin april beëindigd; een evacuatie was wegens het rustige verloop van de machtswissel niet nodig geweest.

In de Kamer zei minister Michel (18 januari) gunstig te staan tegenover de nieuwe machthebbers en de inspanningen te willen verdubbelen om de vrede in Congo te bewerkstelligen. Michel vertegenwoordigde België op de begrafenis van Kabila (23 januari), had er een eerste gesprek met Joseph Kabila en reisde vanuit Kinshasa naar Angola, Zambia, Zimbabwe, Rwanda, Uganda en Gabon voor gesprekken over de toepassing van het akkoord van Lusaka.

De nieuwe Congolese president bracht op 4 februari een bezoek aan Brussel, waar hij gesprekken voerde met Verhofstadt en Michel, en in een vriendelijke sfeer werd ontvangen door koning Albert II. Op 16 maart was Kabila opnieuw in Brussel voor overleg met de Europese Commissie. Hij sprak opnieuw met Verhofstadt en Michel. Beslist werd een Belgisch-Congolese commissie op te richten om de politieke ontwikkelingen in de oud-kolonie en de vernieuwde samenwerking tussen beide landen permanent op te volgen.

Op 21 maart zei Michel, tijdens een bezoek aan de VN-commissie voor de Mensenrechten in Genève, dat premier Verhofstadt bij de 41ste verjaardag van de

Congolese onafhankelijkheid een stabilisatieprogramma voor Congo zou ontvouwen, waaraan de EU, het IMF en de Wereldbank zouden deelnemen. De premier zei 's anderendaags in de Kamer dat de regering nog niet beslist had in te gaan op de uitnodiging van Kabila de viering van de verjaardag van de onafhankelijkheid bij te wonen.

Fons Verplaetse, de oud-gouverneur van de Nationale Bank, maakte op 19 april bekend dat hij op verzoek van de regering zijn kennis en ervaring ter beschikking ging stellen van de centrale bank van Congo.

Na het kabinetsberaad van 18 mei kondigde premier Verhofstadt aan dat hij, samen met minister Michel, op 30 juni de onafhankelijkheidsverjaardag in Kinshasa zou bijwonen en er de krachtlijnen zou voorstellen van een Belgisch actieplan voor de regio van de Grote Meren.

De Morgen schreef op 2 juni dat het bezoek dat staatssecretaris voor Ontwikkelings-samenwerking Boutmans van 10 tot 14 juni aan Congo zou brengen, was geannuleerd. Verhofstadt had de vlucht met het regeringsvliegtuig laten schrappen. Officieel vond hij het beter «allemaal samen» naar Kinshasa te reizen. In de pers werd de annulering in verband gebracht met meningsverschillen tussen Boutmans en Michel over het aangekondigde actieplan. Boutmans verzette zich tegen de intentie van de liberale ministers op grote schaal budgettaire hulp te verstreken aan Congo en Belgische bedrijven te subsidiëren die in het land investeren.

De federale regering keurde op 22 juni een actieplan voor Congo goed, dat relatief bescheiden uitviel. Het voorzag in een verhoging van de ontwikkelingshulp met 10 miljoen euro naar 40 miljoen euro per jaar, inclusief vier nieuwe projecten (onderhoud en herstel van wegen, lokale ontwikkelingsinitiatieven, gezondheidszorg en een stedelijk sociaal fonds voor Kinshasa). Van een hervatting van de structurele ontwikkelingssamenwerking, die sinds het bloedbad op de campus van Lubumbashi (1991) was opgeschort, was geen sprake. De deblokking van de leningen van staat tot staat en de kwijtschelding van de schuld (1,3 miljard euro) werden in het vooruitzicht gesteld, maar afhankelijk gemaakt van de ontwikkelingen in het vredesproces en de democratisering van het land.

Op 30 juni woonden Verhofstadt, Michel en Boutmans in Kinshasa de viering bij van de 41ste verjaardag van de onafhankelijkheid van de oud-kolonie. Verhofstadt stelde er het actieplan voor Congo voor en zei in een toespraak in het 'Palais de la Nation' dat België in de oud-kolonie met een nieuwe lei wilde beginnen, «zonder enige bijgedachte» en zonder enige vorm van paternalisme.

Michel leidde in november een diplomatieke missie van de EU naar Centraal-Afrika. Hij nodigde de Congolese oppositie en enkele organisaties van de burgermaatschappij ('la société civile') uit voor een rondetafelconferentie in Brussel, op 15-16 januari 2002, om de later die maand geplande hervatting van de inter-Congolese dialoog voor te bereiden.

Volgens een rapport van de VN, dat op 16 april werd vrijgegeven, waren dertien Belgische bedrijven, waaronder Sabena en Sogem (Union Minière/Umicore) betrokken bij de handel in diamant, coltan en andere grondstoffen waarmee sedert 1995 de conflicten in de regio van de Grote Meren werden gefinancierd. De regering richtte op 13 juni een werkgroep op om de beweringen in het VN-rapport

te onderzoeken. Op 15 juni deelde Sabena mee het transport van coltan en gelijkaardige mineralen vanuit Congo en zijn buurlanden op te schorten. Op 28 juni richtte de Senaat een bijzondere commissie op, die belast werd met een onderzoek naar de 'legale en illegale activiteiten van bedrijven, instellingen en personen in Congo'. Zij kreeg een mandaat van twaalf maanden. Half juli zei de regering dat de werkgroep geen illegale handelingen van Belgische bedrijven had vastgesteld. Een nieuw rapport van VN-experts (20 november) nuanceerde de betrokkenheid van Belgische bedrijven.

Rwanda en de 'genocidewet' – Het hof van assisen in Brussel veroordeelde op 8 juni vier Rwandezen, de 'vier van Butare', tot gevangenisstraffen van 12 tot 20 jaar voor misdaden tegen de menselijkheid tijdens de burgeroorlog van 1994 in hun land. Zij werden schuldig bevonden aan de moord op een onbepaald aantal personen. De veroordeling gebeurde krachtens de wet van 16 juni 1993, die Belgische rechtbanken een internationale jurisdictie geeft voor misdaden tegen de menselijkheid en genocide.

Ingevolge de wereldwijde ruchtbaarheid die de 'genocidewet' door het proces had gekregen, werden bij het Belgische gerecht klachten ingediend tegen verscheidene voormalige en huidige staatshoofden, onder wie Pinochet (Chili), Rafsandjani (Iran), Kagame (Rwanda), Hoessein (Irak), Castro (Cuba), Gueï en Gbagbo (Ivoorkust), en Biya (Kameroen), alsook tegen premier Sharon van Israël en de Palestijnse leider Arafat.

Na de klacht die begin juni door Palestijnen werd ingediend tegen premier Sharon, voor zijn aandeel in de slachtpartij in de Libanese vluchtelingenkampen Sabra en Shatila (1982), won in politieke kringen snel de mening veld dat, wegens mogelijke diplomatieke gevolgen voor België, een aanpassing van de 'genocidewet' noodzakelijk was om de vervolging van dienstdoende staatshoofden te bemoeilijken. Het kernkabinet besliste op 18 juli dat de regering, in tegenstelling tot wat zij eerder had gezegd, zelf geen initiatief zou nemen, maar een wijziging van de wet overliet aan het parlement. Onder de coalitiepartners was er geen eensgezindheid over de eventuele toekenning van immuniteit aan staatshoofden in dienst.

'11 september' en Afghanistan – Onmiddellijk na de terreuraanslagen op het World Trade Center in New York en het Pentagon in Washington (11 september) hield de regering crisisoverleg met de politie- en veiligheidsdiensten en werden de ambassades van de Verenigde Staten en Israël, het Navo-hoofdkwartier in Evere en enkele andere gebouwen extra beveiligd.

Op 12 september stemde België er, zoals de andere Navo-partners, mee in om – voor de eerste keer – artikel 5 van het Noord-Atlantisch Verdrag te activeren, voor zover aangetoond kon worden dat de terreuraanslagen vanuit het buitenland werden geleid. Volgens artikel 5 wordt een gewapende aanval tegen één of meer van de Navo-lidstaten als een aanval tegen alle lidstaten beschouwd en moet elke lidstaat de aangevallen partij(en) bijstaan in de uitoefening van zijn (hun) recht tot individuele of collectieve zelfverdediging «door terstond, individueel en in samenwerking met andere partijen op te treden op de wijze die hij nodig oordeelt – met inbegrip van het gebruik van gewapend geweld – om de veiligheid van het

Noord-Atlantische gebied te herstellen en te handhaven». Aan de Belgische instemming was een lange en verhitte discussie in het kernkabinet voorafgegaan. De groenen en de SP/SP.A verzetten zich aanvankelijk tegen de interpretatie dat de terreuraanslagen als een oorlogsdaad konden worden beschouwd, zoals Washington vroeg. Uiteindelijk stuurde het kernkabinet de Belgische ambassadeur naar de Navo-raad met de opdracht te bedingen dat elke lidstaat zelf zou kunnen bepalen op welke wijze hij aan eventuele Navo-acties deelnam. Waarnemers wezen erop dat de Belgische demarche overbodig was, aangezien artikel 5 die ruimte geeft, en dat België met zijn voorbehoud een slechte beurt maakte.

Op 13 september kwamen de commissies voor Buitenlandse Betrekkingen, Landsverdediging en Binnenlandse Zaken van de Kamer en Senaat in een gezamenlijke spoedvergadering bijeen. Premier Verhofstadt zei dat België niet alleen met woorden solidair zou zijn met de Verenigde Staten, maar ook bereid was tot «daden». Als voorzitter van de Europese Unie riep België een bijzondere 'top' van de staats- en regeringsleiders bijeen. De vergadering had op 21 september plaats in Brussel.

In het vooruitzicht van een aanval van de Verenigde Staten op Afghanistan zegde België toe, in toepassing van artikel 5 van het Navo-verdrag, een fregat en twee mijnenjagers ter beschikking te stellen, alsook 47 piloten voor Awacs-vliegtuigen. Op 8 oktober, enkele uren nadat president Bush het begin van de aanval op Afghanistan had aangekondigd, bevestigde premier Verhofstadt namens de Europese Unie de solidariteit met de Verenigde Staten. Hij beklemtoonde dat de aanval niet gericht was tegen de islam of de Arabische wereld, maar tegen het internationale terrorisme. In regeringskringen was er ontstemming over het feit dat Verhofstadt niet rechtstreeks, maar via Javier Solana, de buitengewoon gezant voor Buitenlandse Zaken van de Europese Unie, op de hoogte was gebracht van de militaire actie. De bijdrage van België bleef beperkt tot de vervanging van een Amerikaans fregat in de Middellandse Zee en de inzet van piloten in Awacstoestellen van de Navo, eveneens ter vervanging van Amerikaanse toestellen.

Op 13 oktober vroegen Agalev en Ecolo dat de Belgische regering zou aandringen op een snelle opschorting van de bombardementen op Afghanistan. Het kernkabinet nam op 15 oktober geen standpunt in en besliste te wachten op de evaluatie van de VS-actie tijdens de informele EU-top van 19 oktober in Gent. Op 17 oktober drong ook de SP/SP.A bij monde van Kamerfractieleider Dirk Van der Maelen op een opschorting van de bombardementen aan. Op de informele top, die gekenmerkt werd door misnoegen bij de andere lidstaten over een voorafgaand overleg tussen Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië, werd evenwel geen evaluatie gehouden. De staats- en regeringsleiders bevestigden hun solidariteit met Washington en drongen niet op een onderbreking van de militaire actie aan.

Op 21 december besliste de ministerraad deel te nemen aan ISAF (International Security Assistance Force), de multinationale troepenmacht die na de val van het Taliban-regime gedurende zes maanden de Afghaanse interim-regering ging bijstaan om de veiligheid te verzekeren in Kaboel en omgeving. Met name zou België, op verzoek van het ISAF-commando, het transport verzekeren van troepen en materiaal.

Zoals in andere West-Europese landen werden in België in de periode na 11 september enkele vreemdelingen aangehouden die ervan verdacht werden banden te hebben met het netwerk van Osama bin Laden. De weigering van een Brusselse onderzoeksrechter de Verenigde Staten inzage te geven in een terrorismedossier, veroorzaakte een klein diplomatiek incident. Premier Verhofstadt ontbood op 26 september de vijf procureurs-generaal en droeg hen op beter samen te werken met de VS-autoriteiten. Nadat de VS een officieel verzoek, in het kader van een internationaal rechtshulpverzoek, hadden ingediend, werd het dossier ter beschikking gesteld.

Op 26 november werd, naar aanleiding van enkele huiszoekingen, bekend dat een van de twee moordenaars van Ahmad Shah Massud, de commandant van de Noordelijke Alliantie in Afghanistan die op 9 september was vermoord, tien jaar in België had gewoond. Het gerecht was het netwerk dat bij de aanslag betrokken was, al sinds september 2000 op het spoor nadat in Calais (Frankrijk) Belgische paspoorten waren gevonden die in 1999 gestolen waren uit de Belgische ambassade in Den Haag en het Belgische consulaat in Straatsburg. In verband met de moord werden in België en Nederland zeven personen aangehouden.

Ex-Joegoslavië – De krijgsmacht nam in 2001, zoals de voorgaande jaren, met een contingent van ongeveer 1.100 militairen deel aan KFOR, de Navo-vredesoperatie in Kosovo. Elders op de Balkan namen kleinere groepen militairen deel aan vredesmissies. Op 20 augustus eindigde de vredesondersteunende operatie 'Joint Falcon' boven Bosnië en Kosovo, waaraan de Belgische luchtmacht sinds 11 oktober 1996 met vier (tijdens de Kosovo-crisis van 1999 tijdelijk twaalf) F16-toestellen en een detachement van 70 militairen had deelgenomen.

Zoals in andere landen was er in België enige commotie over het zogenaamde Balkansyndroom : leukemie die het gevolg zou zijn van contact met munitie die verarmd uranium bevat of met toxische stoffen. Op 6 juli 2001 stelde de Medische Dienst van de Krijgsmacht de resultaten voor van een uitgebreid onderzoek bij 15.820 militairen die in Bosnië, Kosovo of Macedonië actief waren geweest. Van hen zei 30 % medische klachten te hebben. Voor 5 % daarvan werd geen verklaring of oorzaak gevonden. Volgens de Medische Dienst leden zij aan het 'veteranensyndroom'. Van een 'Balkansyndroom' was volgens de Medische Dienst geen sprake. Het aantal kankergevallen bij de 15.000 militairen lag onder het statistische gemiddelde.

IJzeren Rijn – De ministers van Verkeer van België, Duitsland en Nederland werden het op 21 september principieel eens om goederentreinen tussen Antwerpen en het Duitse Roergebied te laten rijden over het oude tracé van de IJzeren Rijn. Op 15 oktober zou een 'memorandum van overeenstemming' worden ondertekend. Met de overeenkomst leek een einde te zijn gekomen aan de jarenlange discussie over een alternatieve spoorverbinding voor het 'historische tracé', teneinde de schade aan de natuur en de hinder voor stedelijke agglomeraties in Nederlands-Limburg zoveel mogelijk te beperken. Volgens een Nederlands milieu-effectenrapport was het 'historische tracé' het meest milieuvriendelijke. Volgens de overeenkomst van 21 september zou wel een tunnel worden gebouwd bij een nationaal

park en een overkapping bij een natuurgebied. Rond Roermond zou de goederenspoorlijn afwijken van het oude tracé en een omweg rond de stad maken. De NMBS was van plan al vanaf begin 2002 enkele treinen per dag via de IJzeren Rijn te laten pendelen tussen de Antwerpse haven en Duitsland.

Wegens onenigheid tussen België en Nederland over de kostprijs van de aanpassingswerken werd de voor 15 oktober geplande ondertekening van het akkoord voor onbepaalde tijd uitgesteld. Volgens België kon de spoorlijn, inclusief milieumaatregelen, voor 370 miljoen euro worden opgeknapt. Nederland zei dat de aanpassingen 540 miljoen euro zouden kosten. Volgens een eerdere afspraak moet België een deel van de kosten van de reactivering betalen. De kostprijskwes- tie zou worden voorgelegd aan een onafhankelijk adviesbureau.

Noord-Korea – België en de Democratische Volksrepubliek Korea ondertekenden op 23 januari een overeenkomst over het aanknopen van diplomatieke en consulaire betrekkingen. België had op 17 september 1991 de republiek als soevereine en onafhankelijke staat erkend. De overeenkomst was een gevolg van de verbeterde betrekkingen tussen Noord- en Zuid-Korea.

Ontwikkelingssamenwerking – Bij wet van 3 november 2001 (B.S. 11 november 2001) werd de NV Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (BIO) opgericht. De vennootschap, waarin naast de Belgische Staat en de NV Belgische Maatschappij voor Internationale Investing (BMI) ook particuliere vennootschappen kunnen participeren, heeft tot doel te investeren in de ontplooiing van bedrijven gevestigd in ontwikkelingslanden «in het belang van de economische en sociale vooruitgang in die landen». De investeringen moeten direct of indirect leiden tot duurzame productieve werkgelegenheid. BIO kan ook participaties nemen in ontwikkelings- en investeringsfondsen uitsluitend gericht op ontwikkelingslanden, voor zover het doel van de fondsen overeenstemt met het maatschappelijk doel van BIO.

B. Landsverdediging

In uitvoering van het 'Strategisch plan voor de modernisering van het Belgisch leger 2000-2015' van 12 mei 2000, dat voorziet in de afslanking van het personeelsbestand van 47.350 naar 39.500 en de verhoging van de operationaliteit, deelde minister van Landsverdediging Flahaut op 3 september een lijst mee van 19 (van de 114) kazernes die vanaf begin 2002 gesloten zouden worden. Het ging om dertien kwartieren in Vlaanderen, vier in Wallonië en twee in Brussel, waar vooral ondersteunende en logistieke eenheden gekazerneerd waren. Volgens het oorspronkelijke zouden 35 legerkwartieren gesloten worden; na protestacties van militairen en intens geobby van politici uit de betrokken streken, werd het aantal gereduceerd tot 19.

Op 30 maart had Flahaut al meegedeeld dat de repatriëring van de Belgische Strijdkrachten in Duitsland (BSD) op verzoek van de militairen in de vakantie- maanden juni-september van 2002, 2003 en 2004 zou gebeuren. De terugtrekking van ongeveer 2.000 militairen en 5.000 burgers naar België was eveneens een

onderdeel van het strategisch plan. Nog op 30 maart maakte Flahaut bekend dat de vier legermachten (landmacht, luchtmacht, zeemacht en medische dienst) als 'componenten' zouden worden geïntegreerd onder één generale staf.

Zoals gemeld (in hoofdstuk IV) besliste de regering de verhuizing van de 15de wing van de luchtmacht, die op de luchthaven van Melsbroek gelegerd is, uit te stellen tot 2010. Tot de verhuizing was in 2000 besloten om de geluidsoverlast in de omgeving van Zaventem te beperken en de economische ontwikkeling van de burgerluchthaven te stimuleren. De luchtmacht had op het behoud van de 15de wing in Melsbroek aangedrongen en gezegd dat, in geval van een verhuizing, de overplaatsing naar Bevekom (Beauvechain) de goedkoopste oplossing was. Tegen de verhuizing van de 15de wing naar Wallonië was in Vlaanderen protest gerezen. In een rapport van onafhankelijke experts en een studie van luchthavenexploitant Biac bleek dat er geen bezwaren bestonden tegen het behoud van militaire activiteiten in Melsbroek tot 2010.

De wet van 6 juni 2001 houdende het statuut van de militairen van het reservekader van de krijgsmacht (B.S. 29 juni 2001) regelde de aanvaarding, dienstneming, vorming, graden, stand, tuchtstatuut en uittreding van de militairen van de reserve die de overheid na de opschorting van de dienstplicht wilde opbouwen om in zowel vredes- als oorlogstijd aan alle nationale en internationale verplichtingen te kunnen voldoen. Om vrijwilligers te kunnen aantrekken, was het statuut maximaal gelijkgeschakeld met dat van het actieve kader. Tegen 2010 zou het reservistenleger 29.290 manschappen moeten tellen.

In februari raakte bekend dat de regering op 15 december 2000, zonder daar ruchtbaarheid aan te geven, beslist had in militaire bestellingen niet langer clausules van economische compensaties op te nemen. Tegen de beslissing was protest gerezen bij de Belgian Defence and Security Industry Group (BDIG), Belgospace, FLAG (Flemisch Aerospace Group) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, die wezen op de gevolgen voor de werkgelegenheid indien de Belgische industrie compensatiebestellingen zou verliezen. Minister van Buitenlandse Zaken Michel sprak zich op 26 februari in *Le Soir* uit tegen de afschaffing van het compensatiesysteem. De regering richtte daarop een werkgroep op om de kwestie opnieuw te bekijken.

Na moeizame discussies stelde het kabinet op 28 juni een nieuwe regeling vast. De ministerraad zou bij elke militaire aankoop beslissen of er al dan niet wordt voorzien in economische compensaties, die evenwel voor maximum 15 % kunnen wegen in de besluitvorming over de toekenning van een militair contract. Bovendien zouden de compensaties enkel in rekening worden gebracht als er twee of meer offertes zijn ingediend van «vergelijkbaar belang», dit wil zeggen als de offertes inzake prijs-kwaliteitverhouding niet meer dan 10 % van elkaar verschillen. Bedrijven die de compensatiebestellingen niet realiseren, zouden een boete moeten betalen die gelijk is aan ten minste 10 % van het niet-gerealiseerde compensatiebedrag. Door de discussie over de hervorming van het economische compensatiestelsel bleven enkele belangrijke militaire bestellingen maandenlang geblokkeerd.

Op 1 juni, toen een vergelijk over de nieuwe compensatieregeling in zicht was, besliste de regering zeven militaire transportvliegtuigen aan te kopen, ter vervanging van de C130-toestellen, alsook een transportschip, waarvan het Groothertogdom Luxemburg een kwart zou betalen. In de marge van een Navo-vergadering in Brussel ondertekenden de ministers van Landsverdediging van acht landen, waaronder België, op 18 december een principeakkoord over de ontwikkeling, bouw en aankoop van 196 transportvliegtuigen van het type A-400-M. België bestelde zeven toestellen, ter waarde van ten minste 1,2 miljard euro. De A-400-M zou worden geproduceerd door de Airbus Military Company, waarin naast Airbus (64%) de NV Flabel Corporation (4%) participeert, die werd opgericht met het oog op de Belgische deelname aan het A-400-M-programma.

Nadat minister van Economie Charles Picqué zich lange tijd had verzet tegen een regionale verdeling van de Belgische 'return' van de participatie aan de A-400-M, werd op 20 juni in de schoot van Flabel overeengekomen dat de Vlaamse bedrijven op 52 tot 55% van de return konden rekenen. De Vlaamse minister van Economie, Dirk Van Mechelen, had ermee gedreigd het samenwerkingsakkoord over de prefinanciering van de bouw van de A-380, de 'superjumbo' van Airbus, niet goed te keuren indien er geen billijke regionale verdeling van de A-400-M-bestellingen zou komen.

Op 25 juni besliste de ministerraad samen met Frankrijk, Italië en Spanje deel te nemen aan het Helios-2-programma, voor de bouw, lancering en exploitatie van twee optische satellieten voor militaire spionage. België zou 2,5% of 75 miljoen euro van de kosten dragen.

De regering besliste op 30 november aan te sluiten bij een Nederlands programma met het oog op de modernisering van de mijnenjagers van de zeemacht, waardoor de kostprijs (80 miljoen euro) met 20 miljoen euro kon worden verminderd.

Naar aanleiding van de deelname van enkele parlamentsleden aan een actie tegen de (vermoede) aanwezigheid van kernwapens op de luchtmachtbasis van Kleine-Brogel zei premier Verhofstadt op 19 april in de Senaat dat België niet van plan was de in Navo-verband gemaakte afspraken unilateraal op te zeggen. Hij maakte daarmee duidelijk dat een verwijdering van de kernkoppen uit Kleine-Brogel niet aan de orde was. De premier deelde nog mee dat twee fractieleiders van de meerderheid waren ingegaan op zijn aanbod, eind 1999, om hen, onder inachtneming van de zwijgplicht, in te lichten over de eventuele aanwezigheid van kernwapens in België. Hij noemde geen namen, maar vermoedelijk betrof het twee liberale fractievoorzitters.

VIII. Overige gebeurtenissen en ontwikkelingen

Regering – Bij koninklijk besluit van 19 januari 2001 werd Freddy Willockx (SP/SP.A), die burgemeester van Sint-Niklaas was geworden, ontheven uit zijn functie als regeringscommissaris 'belast met de dioxineproblematiek en de coördinatie inzake de toepassing van Europese richtlijnen'. Bij koninklijk besluit van eveneens 19 januari 2001 werd zijn partijgenote Greet Van Gool, die werkzaam

was op het kabinet van minister van Sociale Zaken en Pensioenen Vandenbroucke, benoemd tot regeringscommissaris, toegevoegd aan de minister van Sociale Zaken en Pensioenen. Zij werd ermee belast 'de sociale zekerheid om te bouwen tot een hedendaagse en klantvriendelijke sociale bescherming voor alle burgers van dit land, en het statuut van de vrijwilliger op punt te stellen'.

Vooruitlopend op de regionalisering van het landbouwbeleid per 1 januari 2002 en ingevolge de daarmee samenhangende uitbreiding van de Vlaamse regering³¹, nam Jaak Gabriëls (VLD) op 10 juli ontslag als federaal minister van Landbouw en Middenstand. Om de grondwettelijk opgelegde taalpariteit in de federale minister-raad te herstellen, werd Annemie Neyts, die 'staatssecretaris toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken' was, bij koninklijk besluit van 10 juli 2001 benoemd tot 'minister toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken'. Zij werd tevens belast met Landbouw, tot het ministerie ingevolge de regionalisering van het landbouwbeleid zou worden opgeheven. Minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties Rik Daems kreeg bij hetzelfde besluit ook de bevoegdheid voor Middenstand.

Enige commotie veroorzaakten de uitlatingen van Noël Slangen, de communicatieadviseur van premier Verhofstadt, over minister van Justitie Verwilghen in *Het Laatste Nieuws* van 24 november. Slangen zei over Verwilghen: «Geen slechte mens, hoor, en hij bedoelt het heel goed, maar hij heeft moeite met de dingen die zich in de politieke keuken afspelen. Hij kan veel, maar hij is geen politicus». Bij de VLD werd wrevelig gereageerd, maar premier Verhofstadt zei dat Slangen een externe medewerker was, «die een eigen mening mag verkondigen»³². Verwilghen zei op 27 november tegenover de VRT-radio dat «de mythe-Slangen zichzelf doorprijkt heeft», vroeg zich af of Slangen op post kon blijven bij de premier en eiste excuses. Nog dezelfde dag stuurde Slangen een brief naar Verwilghen om zich te excuseren. Verhofstadt, die op 30 november in de Kamer over het incident werd geïnterpelleerd, zei dat Slangen enkele «ongelukkige uitspraken» had gedaan, die hij nadien gecorrigeerd heeft.

Parlement – De Senaat besliste op 22 november, in navolging van de Kamer, zijn commissievergaderingen in principe in het openbaar te houden.

Koninklijk Huis – Op 25 oktober werd in het Erasmusziekenhuis in Anderlecht prinses Elisabeth Thérèse Marie Helène geboren, het eerste kind van kroonprins Filip en prinses Mathilde. Elisabeth komt als tweede in aanmerking voor de troonopvolging, na haar vader. Het Paleis had op 7 mei meegedeeld dat Filip en Mathilde, die op 4 december 1999 in het huwelijk waren getreden, een baby verwachtten. Bij koninklijk besluit van 16 oktober 2001 werd de bepaling opgeheven in het KB van 10 september 1930, dat aan de oudste zoon van de hertog van

³¹ Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, 'Overzicht van het politieke gebeuren in Vlaanderen in 2001', pp. 325-361.

³² In antwoord op een schriftelijke vraag van Kamerlid Geert Bourgeois deelde premier Verhofstadt volgens krantenberichten (27 december) mee, dat Slangen op 1 september 2001 was aangeworven als expert met bijzondere opdracht in de beleidsraad van de FOD Kanselarij en Algemene Diensten. Volgens Bourgeois was hij derhalve in loondienst bij de premier en geen extern adviseur.

Brabant de titel 'graaf van Henegouwen' wordt verleend. Bij hetzelfde besluit werd de regel dat de vermoedelijke erfgenaam van de Kroon de titel 'hertog van Brabant' draagt vervangen door de bepaling dat de titel 'hertog van Brabant' of 'hertogin van Brabant' steeds wordt gedragen door de oudste zoon of dochter van de koning of, bij ontstentenis, de oudste zoon of oudste dochter van de oudste zoon of dochter van de koning. Ingevolge het KB van 2 december 1991 dragen alle nakomelingen in rechte lijn van de koning de titel 'prins(es) van België'.

Ingevolge de wet van 13 november 2001 tot wijziging van de wet van 7 mei 2000 [...] (B.S. 5 december 2001) kreeg prins Laurent, de jongste zoon van koning Albert II, op zijn beurt, met ingang van 1 juli 2001, een jaarlijkse (te indexeren) dotatie van 272.683 euro (11 miljoen frank). Naar aanleiding van de bespreking van het wetsontwerp gingen in de politieke wereld stemmen op om in het vervolg enkel nog de kroonprins en niet langer de andere kinderen van de koning een dotatie te geven. Een amendement in die zin van de senatoren Jean-Marie Dedecker (VLD) en Vincent Van Quickenborne (VU&ID/Spirit) werd goedgekeurd in de senaatscommissie voor Financiën maar, nadat er enige commotie over was ontstaan, nadien weer geschrapt. Wel werd beslist in de Senaat een werkgroep op te richten om de kwestie van de dotaties aan de leden van het Koninklijk Huis te onderzoeken. De Vlaamse regering beklemtoonde dat de dotatie die zij jaarlijks gaf aan het Koninklijk Instituut voor het duurzame beheer van de natuurlijke rijkdommen en de bevordering van de schone technologie (KINT), dat was opgericht om Laurent van een inkomen te voorzien, niet langer kon worden gebruikt om de prins-voorzitter te vergoeden.

Op 15 november werd Koningsdag ('Het feest van de dynastie') niet alleen gevierd met het traditionele Te Deum, maar ook in het Paleis der Natie, waar 600 genodigden, van wie de helft 'gewone burgers', naar toespraken van de voorzitter van de Kamer en van de Senaat, en van premier Verhofstadt luisterden. De paars-groene meerderheid wilde met het initiatief duidelijk maken dat Kerk en Staat gescheiden zijn. De Nieuw-Vlaamse Alliantie deelde op Koningsdag mee een voorstel tot grondwetsherziening in te dienen om de koning zijn politieke bevoegdheden te ontnemen. De drie Vlaamse meerderheidspartijen (VLD, SP/SP.A en Agalev) zeiden akkoord te kunnen gaan met een louter protocollaire rol voor de koning, maar de PRL wees het idee resoluut van de hand.

Na een klacht van de Belgische regering en het Paleis verplichtte een rechtbank in Parijs op 18 oktober de uitgeverij Flammarion een rechtzetting in te lassen in het boek *Dossier pédophilie, le scandale de l'affaire Dutroux* van Jean Nicolas en Frédéric Lavachery. In het controversiële boek insinueren de auteurs dat koning Albert II in de jaren 1980 deelnam aan seksfeiven waarop minderjarigen aanwezig waren. Op 18 oktober deelde het Paleis mee dat koning Albert een villa bezit in Châteauneuf de Grasse, een jacht en een kapitaal van «nog geen 500 miljoen frank» (12,4 miljoen euro). Met de mededeling weerlegde het Paleis het bericht als zou de koning een persoonlijk fortuin van «nagenoeg tien miljard frank" hebben. Het Huis van koningin Fabiola ontkende diezelfde dag dat koning Boudewijn een vermogen van 12 miljard frank in Amerika zou hebben belegd. Een en ander was een reactie op de voorpublicatie in *Knack* van fragmenten uit het boek *Koning en onderkoning*.

Over de invloed van het Hof en de macht van Jacques van Ypersele de Strihou, van Gui Polspoel en Pol Van den Driessche.

In juni verschenen, gelijktijdig in het Nederlands en het Frans, de 'memoires' die koning Leopold III in het begin van de jaren 1980 had geschreven en waarvan prinses Lilian, de echtgenote van de in 1983 overleden vorst, beslist had tot de publicatie over te gaan. In *Kroongetuige. Over de grote gebeurtenissen tijdens mijn koningschap* zegt Leopold recht te willen doen aan de waarheid «omdat niet alle auteurs over de Koningskwestie onpartijdig zijn gebleven». Het boek bracht volgens historici weinig of geen nieuwe gegevens aan het licht.

Op 27 januari overleed in Genève op 94-jarige leeftijd prinses Marie-José van Savoie, de (door haar huwelijk met kroonprins Umberto) voormalige koningin van Italië (1946) en het oudste lid van de Belgische koninklijke familie. Zij was de dochter van koning Albert I en de tante van koning Albert II.

Euthanasie – De verenigde senaatscommissies voor Justitie en voor Sociale Zaken zetten na het kerstreces de bespreking voort van de drie wetsvoorstellen over resp. euthanasie, palliatieve zorg en de oprichting van een evaluatiecommissie, die de zes meerderheidsfracties eind 1999 hadden ingediend en waarop zij in november 2000, na groeiende kritiek in de meeste fracties, amendementen hadden ingediend om onder meer euthanasie dan toch in de strafwet te houden³³.

Aan het einde van een twee dagen lange vergadering op Hertoginnedal keurden de commissies op 14 januari het cruciale artikel 3 van het euthanasievoorstel goed, dat ten aanzien van terminale en niet-terminale patiënten en artsen de voorwaarden opsomt waaronder euthanasie niet als een misdrijf wordt beschouwd. Naast de oppositie stemden twee senatoren van de meerderheid tegen en onthield er zich één. Op 15 februari deelde Senaatsvoorzitter Armand De Decker mee, dat hij van zijn recht gebruik zou maken om de Raad van State advies te vragen over het euthanasievoorstel.

Op 20 maart keurden de twee senaatscommissies de wetsvoorstellen goed. Ook deze keer stemden twee Franstalige liberalen tegen het euthanasievoorstel. Ecolo-senator Galand onthield zich. Het voorstel over palliatieve zorg werd unaniem goedgekeurd.

In zijn advies (20 juni) zei de Raad van State dat het euthanasievoorstel niet strijdig was met het recht op leven dat door internationale verdragen wordt gewaarborgd. De Raad had wel opmerkingen over het vage onderscheid tussen euthanaserende medische handelingen en medische handelingen die in andere situaties worden verricht en in principe niet strafbaar zijn, en daardoor als «sluipweg» voor ongecontroleerde euthanasie zouden kunnen worden gebruikt. De Raad van State miste voorts een strafrechtelijke regeling voor medisch begeleide zelfdoding. De Senaat keurde op 25 oktober, na een laatste amendementenslag van de christendemocraten, het wetsvoorstel over de palliatieve zorg unaniem en dat over

³³ De oprichting van een Federale Controle- en Evaluatiecommissie werd tijdens de parlementaire behandeling van de wetsvoorstellen opgenomen in het voorstel van euthanasiewet, waardoor het derde wetsvoorstel verviel.

euthanasie met 44 stemmen voor, 22 tegen (onder wie drie van meerderheidsleden) en twee onthoudingen (van meerderheidsleden) goed. De bespreking in de Kamer zou begin 2002 van start gaan.

Joodse tegoeden – De wet van 20 december 2001 betreffende de schadeloosstelling van de leden van de Joodse Gemeenschap van België voor hun goederen die werden geplunderd of achtergelaten tijdens de oorlog 1940-1945 (B.S. 24 januari 2002) gaf joden van wie tussen 10 mei 1940 en 8 mei 1945 goederen werden afgenomen door de Duitse bezetter of die in deze periode bezittingen hebben moeten achterlaten, of hun nabestaanden tot de derde graad, de mogelijkheid gedurende een periode van twee jaar (eventueel te verlengen tot vier jaar), die zou ingaan op 19 maart 2002, bij de 'Commissie voor de schadeloosstelling van de leden van de Joodse Gemeenschap van België voor hun goederen die werden geplunderd of achtergelaten tijdens de oorlog 1940-1945' een aanvraag tot schadeloosstelling in te dienen. De schadevergoeding zou worden betaald door de Belgische Staat enerzijds en door de financiële instellingen en de banken anderzijds, die daartoe vrijwillig een som zouden storten op een bijzondere rekening bij de Nationale Bank. Het saldo van de bedragen zou na afloop van de vergoedingsperiode worden overgedragen aan een instelling van openbaar nut waarvan de sociale, culturele of religieuze opdracht tegemoetkomt aan de behoeften van de joodse gemeenschap, of aan een instelling die zich inzet voor de strijd tegen het racisme, de intolerantie en de schending van de mensenrechten.

De bij de wet van 15 januari 1999 opgerichte 'Studiecommissie betreffende het lot van de bezittingen van de leden van de joodse gemeenschap in België, geplunderd of achtergelaten tijdens de oorlog 1940-1945' was in haar eindrapport (19 juli 2001) tot de conclusie gekomen dat enkel bij de overheid, de verzekeringsmaatschappijen en de financiële instellingen, en in de kunst- en cultuursector niet-gerestitueerde joodse bezittingen te vinden waren. De commissie raamde de waarde daarvan, in franken van 1945, op 88,5 miljoen frank bij de banken, 10,9 miljoen frank in de verzekeringssector en 74,2 miljoen bij de Belgische Staat. In totaal ging het om 173,6 miljoen frank of, omgerekend in franken van 2001, 1,3 miljard frank of 32,3 miljoen euro. De kunst- en cultuurroof vergde nog nader onderzoek. De Studiecommissie had op dat ogenblik 331 werken geïdentificeerd.

Lumumbacommissie – De Kamer richtte op 24 februari een bijzondere commissie op om de omstandigheden te onderzoeken waarin Patrice Lumumba, de eerste regeringsleider van het onafhankelijk geworden Congo, begin 1961 werd vermoord. Aanleiding was de publicatie van het boek *De moord op Lumumba* (1999), waarin Ludo De Witte beweert dat de toenmalige regering-Eyskens de hand had in de moord. De commissie verhoorde tientallen getuigen. Op haar verzoek deed het gerecht huiszoekingen bij enkele betrokkenen die weigerden hun archief ter beschikking te stellen, onder anderen kolonel Guy Weber, een vertrouwensman van koning Leopold III en militair adviseur van Tshombe. Ze werd bijgestaan door vier historici, die in niet eerder onderzochte documenten (onder meer in het archief van het Koninklijk Paleis) nieuwe informatie vonden over het Belgische beleid ten aanzien van Congo in de periode vóór en na de onafhankelijkheidsverlening.

In haar verslag (16 november) kwam de commissie tot het besluit dat, «met de normen inzake publieke moraal van vandaag en zonder te treden in toenmalige persoonlijke morele afwegingen», «(...) sommige Belgische regeringsleden en andere Belgische actoren een morele verantwoordelijkheid dragen in de omstandigheden die tot de dood van Lumumba» hebben geleid. De commissie zei dat er geen bewijzen zijn van de rechtstreekse betrokkenheid van de Belgische overheid bij de moord op de afgezette premier, maar dat de fysieke integriteit van Lumumba geen zorg was van de Belgische regering en dat zij, en in het bijzonder minister van Afrikaanse Zaken Harold d'Aspremont Lynden, zodoende een gebrek aan voorzorg en een gemis aan respect voor de rechtsstaat aan de dag had gelegd. De commissie kon ook onenigheid over de Congo-politiek vaststellen tussen koning Boudewijn en de regering-Eyskens, die er in bepaalde gevallen toe geleid heeft dat de koning, in strijd met de grondwet, «eigen handelingen heeft gesteld» en belangrijke informatie, onder meer een aanwijzing in een brief van Weber dat het leven van Lumumba in gevaar was, niet heeft doorgegeven aan de regering. Volgens commissievoorzitter Geert Versnick (VLD) behoort koning Boudewijn evenwel niet tot de personen die mede moreel verantwoordelijk zijn voor de dood van Lumumba.

De Post – De regering benoemde op 21 december Johnny Thijs tot gedelegeerd bestuurder van de Belgian Post Group (De Post). Hij kwam in de plaats van Frans Rombouts, die ontslagen werd nadat in twee audits was gewezen op een achterstand bij de modernisering, problemen met de filialen van De Post (inzonderheid de Bank van De Post) en de financiële rapportering, en een verslechterende dienstverlening. De kritiek was losgekomen nadat Rombouts begin november had voorgesteld de activiteiten van de vijf sorteercentra (Antwerpen, Brussel, Charleroi, Gent en Luik) naar drie nieuw te bouwen centra (tussen Antwerpen en Gent, in het Brusselse en rond Namen) over te brengen – wat een scherpe reactie had uitgelokt van PS-vice-premier Onkelinx – en op 14 november had gezegd dat op termijn 400 onrendabele postkantoren (van de 1.350) gesloten zouden moeten worden. Een en ander had tot stakingsacties bij De Post geleid. Tegelijk met de aanstelling van Thijs besliste de regering dat de gedelegeerd bestuurder zou worden omringd door een directiecomité, dat alle belangrijke beslissingen collegiaal zou nemen. Waarnemers zagen daarin een middel om de greep van de politiek op De Post te versterken. PS-voorzitter Di Rupo had op 17 december op een persconferentie onomwonden gepleit voor een inperking van de autonomie van de overheidsbedrijven en daarover een wetgevend initiatief aangekondigd.

Sociaal-economische enquête – Eind september begon een 'Algemene socio-economische enquête 2001' waarmee het Nationaal Instituut voor de Statistiek in opdracht van de rijksoverheid relevante demografische, sociale en economische beleidsinformatie wenste te verzamelen. De 'Enquête 2001' was de opvolger van de (tienjaarlijkse) volks- en woningtelling die sinds 1848 werd gehouden, het laatst in 1991. Het was de laatste exhaustieve enquête. Op grond van de resultaten zou het NIS gegevensbanken samenstellen die actueel zouden worden gehouden en, samen

met het Rijksregister en de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, beleidsrelevante informatie zou bevatten.

De Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer vroeg, naar aanleiding van enkele klachten, minister van Economie Picqué op 8 oktober verduidelijking over sommige vragen. Ingaande op de suggestie van de commissie, besliste Picqué de uiterste datum voor het terugsturen van de enquêteformulieren te verschuiven van 22 oktober naar 1 december. In november kregen alle Belgen een brief in de bus met meer informatie over het doel en de werkwijze van de enquête.

BSE, MKZ en dioxinecrisis – De uitbreiding van BSE (bovine spongiforme encefalopathie) of gekke- of dollekoeienziekte die zich in december 2000 in diverse Europese landen had voorgedaan, bezorgde in de eerste maanden van 2001 ook de Belgische overheid verdere kopzorgen. Ingevolge de BSE-crisis daalde de consumptie van rundvlees met een kwart. In afwachting van een definitieve regeling, kwamen de federale regering en de gewestregeringen op 11 januari overeen dat de gewesten de kosten zouden prefinancieren van de verwerking van het slachtafval dat ingevolge een beslissing van de Europese Commissie niet meer, in de vorm van dierenmeel, in veevoeder mocht worden verwerkt. Later zetten de drie gewesten de prefinanciering om in financiering. Op 21 juni sloot de rundvleessector een akkoord om de kosten van de afvalverwerking door te rekenen aan de consument. De federale overheid nam voor het jaar 2001 de kosten van de verplichte BSE-tests op alle runderen van meer dan 30 maanden voor haar rekening, maar ook die zouden vanaf 2002 via de slachthuizen worden doorgerekend aan de consument. Op 11 mei maakte de regering 60 miljoen euro (2,4 miljard frank) vrij om 80 % van het inkomensverlies van de landbouwers als gevolg van de BSE-crisis te compenseren. In het verslagjaar werden 46 BSE-gevallen vastgesteld; telkens werden alle runderen op het betrokken bedrijf vernietigd.

De federale regering nam in februari-maart drastische maatregelen om te vermijden dat de epidemie van mond- en klauwzeer die in Groot-Brittannië was uitgebroken, naar België zou overslaan. Er werd een transportverbod afgekondigd en de veemarkten gingen een week dicht. Nadat in Nederland MKZ was uitgebroken, werden er strenge grenscontroles ingevoerd. De maatregelen hadden resultaat, want België bleef vrij van MKZ.

Uit het eindverslag dat minister van Volksgezondheid Aelvoet op 21 december voorlegde aan de ministerraad, bleek dat de afwikkeling van de dioxinecrisis van 1999-2000 de federale overheid 180,67 miljoen euro (7,29 miljard frank) had gekost, minder dan de helft van wat eerst was geraamd. Dat kwam vooral omdat van de 3.639 dossiers die betrekking hadden op schade van buitenlandse bedrijven, er 2.563 geweigerd werden.

Agusta-Dassaultaffaire – In de nasleep van de Agusta-Dassault-smeergeldaffaire verwees de raadkamer van Brussel op 21 mei voormalig nationaal secretaris Carla Galle van de SP, gewezen SP-penningmeester Etienne Mangé en twee van hun toenmalige medewerkers, Guido Triest en Guido Van Biesen, naar de correctionele rechtbank. Zij werden verdacht van schrijftvervalsing, vervalsing van de boekhou-

ding en witwaspraktijken bij het gebruik van het Agusta-geld. Galle en Van Biesen tekenden beroep aan, maar de kamer van inbeschuldigingstelling bevestigde op 9 oktober de beschikking van de raadkamer. Tegen het arrest tekenden beiden cassatieberoep aan. In afwachting van een uitspraak werd de behandeling van de zaak voor de correctionele rechtbank uitgesteld.

Op 12 juli stemde de Kamer van Volksvertegenwoordigers in met de opheffing van de parlementaire onschendbaarheid van Patrick Moriau (PS). Hij werd, samen met bedrijfsrevisor Fernand Detaille, door het gerecht van Luik verdacht van schriftvervalsing en witwasserij bij het gebruik van Dassault-smeergeld.

Cools-affaire – De raadkamer van Luik besliste op 10 december oud-minister Alain Van der Biest en acht andere verdachten van de moord (18 juli 1991) op PS-topman André Cools naar de kamer van inbeschuldigingstelling te verwijzen, die diende te beslissen of de negen verdachten voor het assisenhof terecht zouden moeten staan. De raadkamer beval hun onmiddellijke aanhouding. Zes van hen werden aangehouden of boden zich bij het gerecht aan, maar de kamer van inbeschuldigingstelling liet hen na enkele dagen voorlopig vrij.

Dutroux-affaire – De kamer van inbeschuldigingstelling van Luik beval onderzoeksrechter Jacques Langlois van Neufchâteau op 22 oktober het onderzoek tegen Marc Dutroux en zijn handlangers, die verdacht werden van de ontvoering en moord op enkele meisjes, tegen eind 2001 af te sluiten. De kamer had op verzoek van het parket-generaal van Luik het al vijf jaar durende onderzoek geëvalueerd naar aanleiding van een conflict tussen Langlois en procureur Michel Bourlet, die ervan overtuigd was dat Dutroux deel uitmaakte van een netwerk van kinderonvoerders en wilde dat Langlois zijn onderzoek voortzette. Volgens de kamer van inbeschuldigingstelling kon Bourlet los van het Dutroux-onderzoek verder speuren naar het bestaan van een netwerk.

Bende van Nijvel – De raadkamer van Charleroi stelde op 30 mei Philippe De Staercke, de enige verdachte van de moordende overvallen uit de periode 1982-1985 die werden toegeschreven aan de zgn. Bende van Nijvel, buiten vervolging. Het gerecht had na achttien jaar onderzoek geen aanwijzingen gevonden dat de Bende-leden tot het 'klassieke' gangstermilieu behoorden. Het onderzoek van het extreem-rechtse terroristische spoor werd voortgezet. Minister van Justitie Verwilghen stelde een wetgevend initiatief in het vooruitzicht om te voorkomen dat de misdrijven die aan de Bende van Nijvel werden toegeschreven, zouden verjaren.

IX. De evolutie in de politieke partijen

*Volksunie*³⁴ – De richtingenstrijd in de Volksunie tussen de groep rond voorzitter Geert Bourgeois, die het Vlaams-nationalistische profiel van de partij wilde

³⁴ Voor een uitvoerig overzicht van de ontwikkelingen in de Volksunie, zie in dit Jaarboek: J. NOPPE en B. WAUTERS, 'Het uiteenvallen van de Volksunie en de opkomst van de N-VA en Spirit: een chronologisch en morfologisch overzicht (juni 1999 – juli 2002)', pp. 397-471.

versterken en afwijzend stond tegenover de alliantie met de vernieuwingsbeweging ID21, en de groep rond de oud-voorzitters Bert Anciaux en Patrik Vankrunkelsven, die het Vlaams-nationalisme te schraal vond als partijgrondslag en met een breder, links-liberaal maatschappelijk project kiezers wenste te mobiliseren, in overleg en/of samenwerking met andere partijen, die bijgelegd leek met de unanieme goedkeuring door het partijbestuur van een beginselverklaring (16 november 2000), laaide begin 2001 weer op naar aanleiding van de omzetting van het Lambermontakkoord over de verdere staatshervorming in wetteksten.

Hoewel zij het Lambermontakkoord aanvankelijk hadden goedgekeurd, waren Bourgeois en zijn medestanders van de Oranjehofgroep³⁵, onder wie de Kamerleden Frieda Brepoels, Danny Pieters en Karel Van Hoorebeke, zich gaandeweg kritischer gaan opstellen tegenover het akkoord, dat volgens hen onevenwichtig was en onvoldoende beantwoordde aan het partijprogramma en het institutionele hoofdstuk van het Vlaamse regeerakkoord dat het partijcongres in juli 1999 had goedgekeurd. De twee ontwerpen van bijzondere wet, waarmee de VU-onderhandelaars Anciaux en Vankrunkelsven op 23 januari hadden ingestemd, waren volgens hen op verscheidene punten een stap achteruit ten opzichte van het Lambermontakkoord.

Het partijbestuur, waarin de groep-Anciaux-Vankrunkelsven de meerderheid had, keurde op 24 januari de twee wetsontwerpen voorwaardelijk goed. Vijf van de acht Kamerleden (Bourgeois, Brepoels, Pieters en Van Hoorebeke, maar ook Fons Borginon) stemden tegen. Bourgeois riep op 25 januari de partijraad bijeen om de Lambermont-wetsontwerpen te beoordelen en kondigde aan zijn voorzittersmandaat aan de beslissing van de partijraad te verbinden.

Op 26 januari kwam, in afwezigheid van Bourgeois, het partijbestuur bijeen om de toestand te analyseren en de vergadering van de partijraad voor te bereiden. Kopstukken van de Volksunie hadden intussen scherpe kritiek geformuleerd op het «eigenzinnige» handelen van de partijvoorzitter. Minister (in de Vlaamse regering) Johan Sauwens zei dat de positie van Bourgeois «moeilijk» en zelfs «onhoudbaar» was geworden. Tijdens de vergadering deelde Bourgeois, eerst in een telefoongesprek met Borginon en nadien per fax, mee «dat het én voor de partij én voor mezelf beter is dat ik ontslag neem als voorzitter van de VU». Hij zei de partijraad niet voor een verscheurende keuze te willen plaatsen, omdat de raad zich wel over het Lambermontakkoord kon uitspreken, maar niet over het partijvoorzitterschap.

Op 29 januari meldde *De Morgen* dat Bourgeois al twee weken eerder had willen opstappen, nadat het partijbestuur ermee had ingestemd dat Vlaams parlements lid Sven Gatz (per 28 januari) woordvoerder, dit wil zeggen: voorzitter, zou worden van ID21. Bourgeois zei dat dit maar een van de zaken was waarin hij in het partijbestuur in de minderheid was gesteld. De «belasterende uitspraken» van 26 januari hadden voor hem de deur dicht gedaan.

³⁵ Genoemd naar het restaurant in Gent waar de groep op 18 augustus 1999 een eerste keer bijeenkwam. Bourgeois en enkele anderen hadden zich op het congres tegen de deelname van de VU aan de Vlaamse regering verzet. De groep beoogde het Vlaams-nationale erfgoed binnen de partij te verdedigen.

De ondervoorzitters Borginon en Geert Lambert namen tijdelijk de leiding van de partij op zich. Op de vergadering van de partijraad van 30 januari kwam de breuklijn in de Volksunie duidelijk aan de oppervlakte : een resolutie waarin de Lambermont-wetsontwerpen voorwaardelijk werden goedgekeurd, werd in een geheime stemming met 69 tegen 61 stemmen verworpen³⁶. Na de bijeenkomst in het Brusselse Congressenpaleis vielen er harde woorden. De meeste waarnemers gingen er van uit dat de breuk niet meer te herstellen was en de partij zou uiteenvallen.

Om het klimaat niet verder te laten verzieken, besliste het partijbestuur op 5 februari dat er geen verklaringen meer zouden worden afgelegd. De reguliere vergadering van de partijraad van 10 februari, waarop de opvolging van Bourgeois en de toekomst van de partij ter sprake zouden komen, werd uitgesteld. Borginon, die een uitgebreide informatieronde hield, beklemtoonde dat een ruime 'midden-groep' trouw wilde blijven aan het gedachtegoed van de Volksunie en pleitte voor verzoening tussen beide rivaliserende facties. Vertegenwoordigers van de twee facties pleegden intussen overleg over een scheiding.

Op 10 februari kwamen in Sint-Niklaas de voorzitters en secretarissen van de arrondissementale afdelingen bijeen. Zij riepen de protagonisten op de rijen te sluiten. Nadien vergaderde de partijtop, maar dat gesprek leverde niets op.

Op 19 februari wees de partijraad, met 101 stemmen voor en 23 onthoudingen, Borginon tot interim-voorzitter aan. Een meerderheid van de partijraad, maar niet de statutair vereiste tweederde meerderheid, was er voorstander van pas na de zomervakantie voorzittersverkiezingen te houden, zoals de groep-Anciaux had voorgesteld. De kwestie werd doorgeschoven naar de partijraadsvergadering van 10 maart. De leden van de partijraad werden opgeroepen bij de statutencommissie voorstellen in te dienen voor het tijdschema en de procedure voor de interne verkiezingen.

De partijraad aanvaardde op 10 maart, met de vereiste tweederde meerderheid, het compromisvoorstel van Borginon om in september of oktober een voorzitter en twee ondervoorzitters als 'team' rechtstreeks door de leden te laten verkiezen, en het partijbestuur door een bijzonder congres te laten aanwijzen. De partijraad keurde, met een gewone meerderheid, ook een protocol goed over de samenwerking tussen VU en ID21. Het bepaalde onder meer dat het lidmaatschap van het ID21-bestuur niet verenigbaar was met dat van het VU-partijbestuur. Gatz kon daardoor geen lid blijven van het VU-partijbestuur.

Nadat de partijraad op 2 mei het Lambermontakkoord in zijn geheel met een kleine meerderheid had goedgekeurd, liepen de spanningen tussen de rivaliserende facties verder op. In de pers werd volop gespeculeerd over de aansluiting van de groep-Anciaux-Vankrunkelsven bij de VLD of de SP.

Bovenop de problemen rond het Lambermontakkoord stelde de crisis in de Vlaamse regeringscoalitie over de aanwezigheid van minister Sauwens op een bijeenkomst van het Sint-Maartensfonds de alliantie tussen VU en ID21 zwaar op

³⁶ Voor de verdere houding van de Volksunie inzake de staatshervorming, zie in dit Jaarboek : M. DEWEERDT, 'Kroniek van de vijfde staatshervorming', pp. 363-395.

de proef³⁷. Al op 9 mei, nadat de ID-parlementsleden hun vertrouwen in Sauwens hadden opgezegd, viel waarnemend VU-voorzitter Borginon scherp uit naar ID21. Op 10 mei verklaarde hij dat het uitgesloten was dat de Volksunie en ID21 nog samen naar de kiezer zouden trekken. Op 14 mei spraken Borginon en Gatz af de alliantie te ontbinden; VU en ID21 zouden enkel nog in de Senaat en het Vlaams Parlement als 'technische fractie' samenwerken³⁸.

De Financieel-Economische Tijd meldde op 12 mei dat de Oranjarahofgroep aan de oprichting van een 'democratische Vlaams-nationale beweging' werkte, die naar analogie met ID21 invloed wilde uitoefenen op de koers van de Volksunie.

Op 14 mei besliste het partijbestuur snel een einde te maken aan de richtingstrijd en de «complete anarchie». Borginon zou op 19 mei aan de partijraad een «zelfstandig centrum-links project» voorleggen, waaraan hij en het partijbestuur zijn lot verbonden. Het leek de bedoeling te zijn dat de groep-Bourgeois de tekst zou afwijzen en zich aldus buiten de partij zou plaatsen. Bourgeois sloot niet uit in dat geval een congres bijeen te roepen.

Op 15 mei stelden Anciaux, Vankrunkelsven, Paul Van Grembergen en een groep federale en Vlaamse parlementsleden het manifest 'De toekomst van de VU in de 21ste eeuw. Heimwee naar de toekomst' voor, waarin scherpe kritiek werd geuit op de groep-Bourgeois. Op een persconferentie waarop zij het manifest voorstelden, zeiden Anciaux c.s. niet langer te willen meewerken aan de «zelfdestructie» van de Volksunie en uiteen te willen gaan.

Het partijbestuur, waarop de vertegenwoordigers groep-Bourgeois al verscheidene weken niet meer aanwezig waren, raakte het op 15 mei niet eens over de tekst van de beginselverklaring die aan de partijraad zou worden voorgelegd. Borginon stelde op 19 mei een eigen tekst voor, die met 87 stemmen voor, 60 tegen en 4 onthoudingen werd goedgekeurd. In de tekst kreeg het partijbestuur het vertrouwen om een ledencongres voor te bereiden «waarin een radicale en grondige vernieuwing van het Vlaams-nationalisme centraal staat en maatschappelijk een sociaal vooruitstrevende, progressieve en gemeenschapsgerichte koers wordt uitgetekend». De alliantie met ID21 werd beëindigd, maar de parlementsleden zouden een technische fractie blijven vormen. De fracties in Kamer en Senaat kregen de opdracht de beslissing van de partijraad van 2 mei over de goedkeuring van het Lambermontakkoord te respecteren. Op 6 juni stemden de vier Kamerleden van de groep-Bourgeois niettemin tegen het ontwerp van bijzondere wet dat de financiële aspecten van het Lambermontakkoord regelde.

Op 9 juni besliste de partijraad dat het ledencongres op 15 september zou bijeenkomen.

Op 19 juni meldde *De Financieel-Economische Tijd* dat telkens drie kopstukken van de twee rivaliserende vleugels op 16 juni waren bijeengekomen om over een scheiding te onderhandelen. De zes hadden daarover op 19 juni een gesprek met het dagelijks bestuur van de partij, tijdens hetwelk Borginon akte nam van het scheidingsvoorstel. Het partijbestuur kwam op 21 juni tot de vaststelling dat het onmogelijk was met de verschillende groepen in de partij naar de volgende

³⁷ Voor de zaak-Sauwens, zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, 'Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2001', pp. 325-361.

³⁸ In de Kamer had ID21 geen vertegenwoordigers.

verkiezingen te gaan. Het besliste een ledencongres op 15 september te laten kiezen tussen twee of drie projecten. De partijraad stemde op 22 juni met 58 % van de stemmen in met de vaststelling van het partijbestuur, maar de raad besliste de leden niet op een congres te raadplegen, maar door middel van een schriftelijke enquête.

De partijraad stelde op 4 juli het reglement van de ledenraadpleging vast. Tot 16 juli konden projecten worden ingediend. Het project dat de ledenraadpleging zou winnen, zou de vzw Volksunie, het grootste deel van het patrimonium en ten minste de helft van de middelen uit de partijfinanciering krijgen en de Volksunie kunnen voortzetten. Om de partijnaam te behouden, werd als voorwaarde gesteld dat de groep 60 % van de stemmen zou krijgen wanneer twee projecten en 50 % wanneer er drie projecten waren ingediend. Alle parlementsleden engageerden zich om tot het einde van de legislatuur lid te blijven van de VU&ID-fracties.

In de schriftelijke raadpleging kregen de 15.927 partijleden tussen 20 augustus en 14 september de keuze tussen drie projecten : 'Vlaams-Nationaal', met als hoofdindienaar Geert Bourgeois, 'De Toekomstgroep', met als hoofdindienaar Paul Van Grembergen en 'Niet Splitsen', de zogenaamde middengroep, met als hoofdindienaar Johan Sauwens. De uitslag werd op 15 september bekendgemaakt. Aan de raadpleging hadden 9.801 leden deelgenomen. 'Vlaams-Nationaal' won het 'referendum' met 47,2 % van de stemmen, niet voldoende dus om de partijnaam te behouden. 'Niet Splitsen' kreeg 30,2 % van de stemmen, 'De Toekomstgroep' 22,6 %.

Op 13 oktober besliste de groep 'Vlaams-Nationaal' als Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA) de VU voort te zetten. De partij kwam op voor een onafhankelijk Vlaanderen als lidstaat van de Europese Unie en beklemtoonde de noodzaak van gemeenschapsvorming als antwoord op de groeiende individualisering. Geert Bourgeois werd als waarnemend voorzitter aangesteld.

Op 10 november stichtten De Toekomstgroep en ID21 op een congres in Antwerpen de partij Spirit, met als 'ondertitel' : Vrije democraten, Vlaams, Europees, mondiaal³⁹. Het letterwoord Spirit staat voor sociaal, progressief, internationaal, regionalistisch, integraal-democratisch en toekomstgericht. De partij noemde zich 'post-Belgisch' en sociaal of links liberaal, maar het begrip 'links liberalisme' werd uit de ontwerpbeginselfverklaring geschrapt. Op het congres werd Kamerlid Annemie Van de Casteele, als enige kandidaat, met 97,8 % van de stemmen tot voorzitter verkozen. Vóór het congres was in de media gespeculeerd over een toenadering tot de VLD, maar op het congres beklemtoonde de partijtop de onafhankelijkheid van Spirit, al werd de deur voor samenwerking met een andere partij «op basis van inhoud» op een kier gelaten.

De 'middengroep' voerde na de ledenraadpleging gesprekken met de twee andere groepen, maar stelde vast dat geen van beide bereid was met haar wensen en verwachtingen rekening te houden. Op 5 oktober beslisten de dragers van het project 'Niet Splitsen' hun aanhangers de vrijheid te laten bij een van de nieuwe partijen aan te sluiten. Sommigen kozen voor de N-VA, anderen voor Spirit. Een

³⁹ Na een rondvraag bij haar bijna 800 'partners' had de vernieuwingsbeweging ID21 op 27 september beslist zich op te heffen en samen met De Toekomstgroep aan een nieuw politiek project te werken.

prominente uitzondering was oud-minister Johan Sauwens, die op 20 december aankondigde naar de christen-democratische CD&V over te stappen.

CVP/CD&V - CDV (Christen-democratische Vernieuwing), de beweging van 'verruimers' en 'vernieuwers' rond oud-CVP-voorzitter Johan Van Hecke deelde op 27 februari mee dat ze, op verzoek van CVP-voorzitter Stefaan De Clerck, als «toekomstgerichte bijenkorf» in de CVP zou fungeren. CDV wilde tegelijk «waakhond over de vernieuwing» en «denktank over de toekomst van de vernieuwde christen-democratie» zijn. Volgens Van Hecke was de «oude CVP leeg geregeerd» en was het tijd voor een radicale christen-democratische vernieuwing. Hij stelde voor de partij in te bedden in een bredere beweging, onder een neutrale verzamelnaam als Forum of Fides.

Op 14 mei stelde de CVP haar nieuwe politieke project voor, in de vorm van de synthesesetkist 'Elke mens telt', een opdrachtverklaring en een reorganisatieplan. De vernieuwingsvoorstellen werden in de loop van de daaropvolgende weken besproken in de lokale afdelingen en andere partijgeledingen, met het oog op het congres dat de partij in september zou houden.

In mei-juni kwam er in de partij kritiek los op het vernieuwingsproces. Een groep jongere kaderleden, de zogenaamde Yanko-groep, zei dat de vernieuwing te traag en te aarzelend verliep en dat de 'oude garde' van gewezen ministers er te veel haar stempel trachtte op te drukken. Oud-voorzitter Van Hecke en zijn CDV dreigden ermee uit de partij te stappen als de CVP een 'ethisch-conservatieve' partij zou worden.

CVP-voorzitter De Clerck, die op 9 juni een CDV-bijeenkomst bijwoonde, zei op 10 juni op de VTM-televisie blij te zijn met de open manier waarop het inhoudelijke debat in de partij gevoerd werd. In een interview met de VRT-radio, diezelfde dag, dreigde De Clerck ermee op te stappen als hij op het vernieuwingscongres niet zou worden gevolgd.

Op 11 juni, na de vergadering van het partijbureau, zei De Clerck «op unaniem verzoek van alle leden van het bureau» van dat voornemen terug te komen. Hij zei dat hij zijn voorzitterstermijn, die tot eind oktober 2002 liep, zou uitdoen. De Clerck formuleerde namens het partijbureau scherpe kritiek op Van Hecke, die verweten werd nauwelijks deel te nemen aan de CVP-vergaderingen en het inhoudelijke debat tot een personenkwestie te versmallen.

Op 22 juni deelde De Clerck mee dat hij ontslag nam als Kamerlid, om meer tijd te hebben voor het partijvoorzitterschap en het burgemeesterschap van Kortrijk. Bij zijn aanstelling tot burgemeester had hij aangekondigd een van de drie mandaten te laten vallen.

De Morgen meldde op 4 augustus dat C&V, van 'Christen-democratisch en Vlaams', waarschijnlijk de nieuwe naam van de CVP zou worden. De Clerck zei dat er nog vijf andere mogelijke namen waren. Om verdere perslekken te voorkomen, kondigde hij op 3 september aan dat de CVP zich op haar vernieuwingscongres zou omdopen tot CD&V, als afkorting van 'Christen-democratisch en Vlaams'. Oorspronkelijk was het de bedoeling de nieuwe naam op het congres bekend te maken.

Op 8 september schreef *De Morgen*, op grond van anonieme getuigenissen, dat er in de CVP een «guerrilla» tegen De Clerck werd gevoerd, die geleid zou worden door Eric en Herman Van Rompuy en Hugo Vandenberghe. In het VRT-programma *De zevende dag* (9 september) zei De Clerck dat hij de weerstand tegen de vernieuwingsbeweging had onderschat en vroeg hij nogmaals een duidelijk mandaat van het congres voor de partijvernieuwing.

Intussen had De Clerck, nadat er vanuit de basis kritiek was gekomen op het theoretische en abstracte karakter van de synthesetekst 'Elke mens telt', een congrescommissie onder leiding van Wouter Beke de opdracht gegeven de twee kernbegrippen 'verbondenheid' en 'zekerheid' toe te passen op elf 'speerpunt domeinen', onder meer ondernemerschap, onderwijs, mobiliteit, samenlevingsvormen, justitie, armoede en Vlaanderen. De commissie formuleerde een tweehonderdtal concrete beleidsvoorstellen, die besproken werden in de parlementsfracties en het partijbureau en op 4 september door het partijbestuur goedgekeurd werden. Drie voorstellen waarover onenigheid bestond, werden doorverwezen naar het congres: het homohuwelijk, het migrantenstemrecht en het confederale staatsmodel.

Op het congres van 28-29 september in Kortrijk stemde een meerderheid van de congresleden ermee in het huwelijk open te stellen voor partners van hetzelfde geslacht; het partijbestuur had de voorkeur gegeven aan het 'geregistreerd partnerschap' voor homoparen. Tegen het partijbestuur in, noemde het congres het voorgestelde model voor de Belgische staatsstructuur, waarin het zwaartepunt op de deelstaten Vlaanderen en Wallonië ligt, 'confederaal'; het partijbestuur had dat woord willen vermijden, omdat het naar separatisme zou verwijzen. Het congres wees het migrantenstemrecht af en zei dat de politieke rechten van allochtonen gekoppeld moeten blijven aan de verkrijging van de Belgische nationaliteit.

Met een applausstemming bekrachtigde het congres het beginselprogramma 'Elke mens telt' en de 'Opdrachtverklaring' waarin de christen-democraten zeggen een «geëngageerde waardenpartij» te willen zijn die «meer menselijke zekerheid tot stand brengt en die radicaal kiest voor de democratie van verbondenheid».

Het congres reorganiseerde voorts, via een statutenwijziging, de partijstructuur. Het partijbestuur werd vervangen door een algemene vergadering, die tussen de partijcongressen in de politieke partijlijn bepaalt. In de plaats van het partijbureau kwam er een politiek bestuur, dat de politieke standpunten van de partij vaststelt. Een toezichtsraad oefent in naam van de algemene vergadering toezicht uit op de organisatorische werking en de financiën van de partij. Het management van de partij kwam in handen van een directiecomité, dat bestaat uit de partijvoorzitter, de fractieleiders, de algemeen secretaris en de directeur van de studiedienst.

Ten slotte ging het congres akkoord met de verandering van de partijnaam CVP in CD&V. De perscommentatoren waren unaniem van oordeel dat voorzitter De Clerck versterkt uit het vernieuwingscongres was gekomen.

Enkele weken na het congres, op 18 oktober, zei Kamerlid Karel Pinxten in interviews met *De Standaard* en *Het Belang van Limburg/Gazet van Antwerpen* dat CD&V en VLD het best zouden opgaan in een brede volkspartij met een christen-democratische en een liberale poot. Hij zei dat door de partijpolitieke versnippe-

ring geen enkele Vlaamse partij opgewassen was tegen de PS, en dat de invloed van de standen de modernisering van de CD&V bemoeilijkte. CD&V-voorzitter De Clerck wees het voorstel resoluut af. VLD-voorzitter De Gucht zei aan *De Morgen* (19 oktober) dat de tijd rijp was om tot een herverkavelingsoperatie te komen. Hij zei dat hij signalen had gekregen uit verschillende hoeken in de CD&V, en noemde Johan Van Hecke en enkele jongeren uit de Yanko-groep.

Op 22 oktober deden dertien leden van de Yanko-groep in het essay *Naar een open volkspartij* een oproep voor een dialoog tussen de CD&V en de VLD, die zou moeten uitmonden in de vorming van een 'volkspartij'. De Clerck reageerde andermaal negatief en sprak van een «achterhoedegevecht van een marginale minderheid». De dertien kregen de steun van CDV-voorzitter Van Hecke, van wie al een tijd geruchten liepen dat hij toenadering zocht tot de liberale partij. Aanleiding waren persberichten van eind augustus dat hij en De Gucht in Toscane «politiek-filosofische gesprekken» hadden gevoerd die in het najaar in boekvorm zouden verschijnen.

In een interview met *De Financieel-Economische Tijd* (26 oktober) zei De Clerck dat hij van de VLD-top een «uitkoopbod» voor zijn partij had gekregen. Hij verweet de VLD de CVP «te destabiliseren, onderuit te halen en te accapareren». De 'dissidenten' in zijn partij gaf hij twee weken de tijd, tot na de herfstvakantie, om mee te delen of ze het CD&V-project nog voluit steunden.

Nog op 26 oktober zegde Van Hecke in een gsm-gesprek met De Clerck de «wapenstilstand» op die zij enkele dagen voordien voor de periode tot na de herfstvakantie hadden gesloten. De Clerck was naar eigen zeggen na het gesprek via zijn gsm getuige van een gesprek tussen De Gucht en Van Hecke over «structurele samenwerking» en het losweken van andere parlementsleden uit de CD&V. De partijtop kwam nog diezelfde dag in Kortrijk bijeen om het voorval te bespreken.

Op 27 oktober maakte de VRT-radio het bizarre verhaal over het afgeluisterde gsm-gesprek openbaar. De Gucht en Van Hecke ontkenden dat zij een dergelijk gesprek hadden gevoerd. Het (oude) partijbureau van CD&V kwam in spoedzitting bijeen en besliste de procedure op te starten om Van Hecke uit de partij te zetten.

Op 28 oktober kondigde Van Hecke de oprichting aan van een nieuwe beweging: de Nieuwe Christen-democratie (NCD), die met andere formaties, inzonderheid de VLD en De Toekomstgroep van Bert Anciaux, gesprekken zou voeren over de vorming van een alliantie waarin alle componenten hun eigenheid zouden kunnen behouden. Twee dagen later zei hij uit de CD&V te stappen. Pinxten kondigde op 2 november aan de CD&V te verlaten en aan te sluiten bij de NCD. Réginald Moreels, Luc Willems, Paul Staes en elf leden van de Yanko-groep deelden de daaropvolgende dagen mee eveneens aan te sluiten bij de NCD. Het partijbestuur van de CD&V besliste op 6 november alle NCD'ers uit te sluiten. Daarop keerde de rust in de partij weer.

Per 1 januari 2002 werd Cepass, de studiedienst van CVP-PSC, gesplitst, maar het gemeenschappelijke tijdschrift werd (voorlopig) behouden. De splitsing was al geruime tijd in het vooruitzicht gesteld, maar werd versneld door de verstoorde

relatie tussen de twee partijen ingevolge de steun van de PSC aan het Lambertakkoord. De studiedienst van de CD&V kreeg de naam Ceder.

VLD – Op 21 april werd Karel De Gucht bij de vierjaarlijkse bestuursverkiezingen tot voorzitter van de VLD herkozen. Van de 82.497 leden namen er 24.666 aan de verkiezingen deel; van de 24.164 geldige stemmen kreeg De Gucht er 20.814 (86,14 %), zijn enige tegenkandidaat, Christiaan De Stoop, 3.350 (13,86 %). In zijn thuisarrondissement Antwerpen haalde De Stoop, die de rechtse strekking in de partij vertegenwoordigde en tegenstander is van het 'cordon sanitaire' rond het Vlaams Blok, een kwart van de stemmen. In het vooruitzicht van de verkiezingen waren op 13 februari de statuten aangepast. De wijzigingen betroffen de verhoging van het aantal leden van de Nationale Statutaire Commissie tot 15 en een aanscherping van de verkiesbaarheidsvoorwaarden voor bepaalde bestuursfuncties.

In een interview met *Het Laatste Nieuws* en een gesprek met de VRT-radio brak europarlementslid Ward Beysen op 6 februari een lans voor de omvorming van de VLD tot een grote rechtse partij, waarin ook kiezers van het Vlaams Blok een plaats zouden kunnen krijgen. Hij noemde het 'cordon sanitaire' rond het Vlaams Blok achterhaald en zei het verkeerd te vinden dat VLD-voorzitter De Gucht de totale oorlog had verklaard aan de «mestkevers» van het Blok. Volgens Beysen zou de VLD alle rechtse kiezers moeten samenbrengen en zich ook openstellen voor kiezers en mandatarissen van het Blok die een democratische beginselverklaring ondertekenen. De Gucht wees het voorstel van Beysen af en zei dat de VLD geen rechtse, maar een liberale partij is.

Ludo Van Campenhout, de voorzitter van de VLD-afdeling van de stad Antwerpen, zei op 11 april in het weekblad *P-Magazine* dat sommige leden van het Vlaams Blok «zich niet meer goed voelen bij die partij» en «naar de VLD willen komen». De Gucht reageerde andermaal negatief. Op verzoek van Van Campenhout besprak het partijbestuur op 17 april de kwestie. Het besliste dat mandatarissen van het Vlaams Blok geen plaats hebben bij de VLD, aangezien zij verkozen werden «op basis van een antidemocratisch en racistisch programma». Voor de toetreding van «ex-leden van het Blok, gewezen mandatarissen in een vorige legislatuur en kaderleden» kon telkens een individuele beslissing worden genomen door het nationaal bestuur. Indien de betrokkene antidemocratische en racistische uitspraken heeft gedaan, «is zijn/haar toetreding uitgesloten». In ieder geval zou een wachttijd in aanmerking moeten worden genomen.

Op 29 oktober kreeg De Gucht van het VLD-partijbestuur een mandaat om «gesprekken aan te gaan met groepen mensen die samen met de VLD willen werken aan het verder uitbouwen van een bredere, Vlaamse volkspartij». Het initiatief paste in de toenadering tussen de VLD en een groep christen-democraten rond Johan Van Hecke (zie boven) en in gesprekken die De Gucht voerde met gewezen VU'ers uit De Toekomstgroep rond Bert Anciaux. De VLD kondigde aan Van Hecke en andere «politieke vernieuwers» uit te nodigen op open studiedagen die in 2002 zouden worden gehouden ter voorbereiding van een programmacongres «voor een brede volkspartij».

Op 4 december werd *Het einde der pilaren* voorgesteld, de schriftelijke neerslag (van de journalisten Dirk Achten en Yves Desmet) van de «politiek-filosofische gesprekken» die De Gucht en Van Hecke in augustus in Toscane hadden gevoerd.

SP/SP.A – Op 13 januari presenteerde SP-voorzitter Patrick Janssens aan de voorzitters en secretarissen van de lokale partijafdelingen het rapport dat hij op 7 november 2000 al aan de parlamentsfracties voorlegde en waarin hij voorstelde de partij te vernieuwen langs de dubbele as van ‘gelijke kansen voor iedereen’ en een open partijwerking. In een toespraak zette Janssens de deuren van de partij uitdrukkelijk open voor zelfstandigen en gelovigen.

Op 15 juni werden de kandidaturen voor het partijvoorzitterschap afgesloten. Janssens was de enige kandidaat. Op 27 augustus maakte hij bekend dat de partij haar naam zou veranderen in SPA. De nieuwe naam, waarin de ‘A’ staat voor ‘anders’, was volgens Janssens de veruitwendiging van zijn vernieuwingsproject en was zowel een bevestiging van de socialistische traditie als een signaal van vernieuwing. Hij zei dat hij de uitslag van de voorzittersverkiezing als een stem voor of tegen de nieuwe naam zou interpreteren.

Aan de schriftelijke verkiezingen namen tussen 17 september en 5 oktober 36.015 van de 70.015 stemgerechtigde leden deel. Op het congres van 13 oktober werd bekendgemaakt dat Janssens 82,5 procent van de 35.914 geldige stemmen had gekregen. Na overleg met de NV Spadel, producent van het mineraalwater Spa, werd uiteindelijk voor SP.A als nieuwe partijnaam gekozen⁴⁰. De partij kreeg de ‘baseline’ Sociaal Progressief Alternatief. Een week eerder hadden de Jongsocialisten, de jongerenbeweging van de SP, zich omgedoopt tot Animo.

Vlaams Blok – Frank Vanhecke werd op 4 februari door de partijraad van het Vlaams Blok als voorzitter bevestigd voor een nieuwe ambtstermijn van drie jaar. Er waren geen tegenkandidaten. Op een persconferentie nam Vanhecke die dag afstand van de «onaanvaardbare» verklaringen van Kamerlid Guido Tastenhoye, die in een interview met het maandblad *Meervoud* had voorgesteld om Brussel, in geval van Vlaamse onafhankelijkheid, door een blokkade en uithongering te dwingen bij Vlaanderen aan te sluiten.

«Om de partij niet in diskrediet te brengen», nam Roeland Raes op 27 februari ontslag als ondervoorzitter van het Vlaams Blok, nadat hij in het Nederlandse tv-programma *Netwerk* (26 februari) het aantal slachtoffers van de holocaust «sterk overdreven» had genoemd en betwijfeld had of alle nazi-kampen wel uitroeiingskampen waren en of er wel 6,5 miljoen joden door het nazi-regime waren omgebracht. Het partijbestuur nam afstand van zijn verklaringen. Onder interne druk, door met name Filip Dewinter, in wiens ogen Raes zelfs geen partijlid kon blijven, nam Raes op 5 maart ook ontslag als senator en als lid van de raad van beheer van de Universiteit Gent. Tegen dat lidmaatschap was eerder al geprotesteerd door studenten.

PS-voorzitter Di Rupo stelde op 5 maart voor de procedure op gang te brengen om het Blok een deel van zijn overheidsdotatie af te nemen. Hij kreeg van de Vlaamse

⁴⁰ Op het logo wordt de naam met kleine letter geschreven : sp.a.

partijen echter geen steun voor dat voorstel; overigens waren op dat ogenblik de uitvoeringsbesluiten bij de zgn. droogleggingswet nog niet gepubliceerd. Op 7 februari had het Arbitragehof het vernietigingsberoep van het Vlaams Blok tegen de droogleggingswet verworpen, maar het gaf in zijn arrest een strikte interpretatie aan de wet. De term 'vijandigheid' tegenover het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens moet worden geïnterpreteerd als «een aanzetting tot schending van een vigerende rechtsnorm»; de wet kan niet van toepassing zijn op verklaringen die parlementsleden afleggen in de uitoefening van hun ambt, en een partij kan niet gestraft worden voor een «vijandigheid» die uitgaat van afdelingen, kandidaten en gekozenen, op voorwaarde dat zij dat gedrag «openlijk en duidelijk heeft afgekeurd».

In het proces dat de Liga voor de Rechten van de Mens en het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding (CGKR) wegens schending van de discriminatiewet hadden ingesteld tegen de vzw's Vlaamse Concentratie, Nationalistisch Vormingsinstituut en Nationalistische Omroepstichting, drie nevenorganisaties van het Vlaams Blok, verklaarde de correctionele rechtbank van Brussel zich op 29 juni onbevoegd. Volgens de rechtbank ging het om een politiek misdrijf, dat volgens de wet door een assisenhof moet worden bestraft. Ze beriep zich daarvoor op o.m. een interview met Liga-voorzitter Paul Pataer, die aan het begin van het proces had verklaard dat de inzet ervan het opdoeken van het Blok was. Voorts zei de rechtbank dat de verzoekers in hun dagvaarding en conclusies te weinig concrete elementen hadden aangevoerd tegen de vzw's. Het openbaar ministerie en het CGKR gingen tegen het vonnis in beroep. Het Vlaams Blok, dat zich voorbereid had op de ontbinding van de partij en de oprichting van een nieuwe partij, reageerde tevreden op het vonnis.

Op 15 september keurde de partijraad van het Vlaams Blok een «vernieuwd» vreemdelingenprogram goed. Daarmee werd gevolg gegeven aan de in 2000 genomen beslissing het omstreden 70-puntenplan uit 1992 af te voeren, klaarblijkelijk met de bedoeling de drempel voor conservatieve kiezers van VLD en CD&V te verlagen. Aan de essentie van het partijstandpunt, dat het Blok samenvatte onder de slogan «Aanpassen of terugkeren», werd evenwel niets gewijzigd. Wel lag de klemtoon meer op de assimilatie van vreemdelingen «die hun lot aan dat van onze volksgemeenschap willen verbinden».

De Raad van State verwierp op 8 november het schorsingsberoep van het Vlaams Blok tegen de nota die de raad van bestuur van de VRT op 15 oktober had goedgekeurd met richtlijnen over de omgang door de openbare omroep met extremistische partijen en groeperingen. De nota, die in de eerste plaats betrekking had op het Vlaams Blok, stelde dat het verantwoord is vertegenwoordigers van extremistische partijen en groeperingen «in bepaalde politieke debatten en politieke – inclusief parlementaire – verslagen niet aan bod te laten komen».

Agalev – Het statutair congres besliste op 19 mei één Agalev-lid van telkens de federale en de Vlaamse regering, alsook een vertegenwoordiger van Jong Agalev op te nemen in het partijbestuur.

PSC – Op 9 juni keurde het PSC-congres in Luik zo goed als unaniem het *Charte de l'humanisme démocratique* goed, een basismanifest dat de kern diende te vormen van de vernieuwing van de partij. Met het 'democratisch humanisme' wilde de PSC volgens voorzitter Joëlle Milquet de klassieke links-rechtstegenstelling overstijgen en een 'vierde weg' bewandelen, naast het liberalisme, het socialisme en het ecologisme. Centraal in het concept stond de 'broederlijkheid' (*fraternité*), «die de vrijheid tempert en de gelijkheid aanvult».

PS – Op 20 oktober werden voor het eerst de voorzitters en besturen van de 618 afdelingen van de PS rechtstreeks verkozen. Ook vier federaties lieten hun voorzitter rechtstreeks door de leden verkiezen. Volgens de partijleiding nam ongeveer 40 % van de leden aan de verkiezingen deel.

PRL-FDF-MCC – Louis Michel trad op 26 april terug als voorzitter van de PRL-FDF-MCC-federatie. PRL-voorzitter Daniel Ducarme nam het voorzitterschap over. Op 16 juli kreeg de federatie een eigen bureau om de politieke actie van de drie componenten te coördineren. De maatregel paste in de nauwere samenwerking die in 2002 zou leiden tot de omvorming van de federatie in een beweging ('mouvement').

Ecolo – Kamerlid Vincent Decroly kondigde op 26 oktober aan uit de partij te stappen omdat Ecolo te veel een centrumpartij zou zijn geworden, die enkel nog in haar taalgebruik van de andere partijen verschilt. Hij behield zijn parlementair mandaat.

*
* * *

POLITOLOGISCH INSTITUUT

Uittreksel uit de Statuten d.d. 9 juli 1979

Art. 3. Het doel van het Politologisch Instituut is :

1. Het promoveren van politologie, zijnde de wetenschappelijke studie en onderzoek over politieke fenomenen en problemen op het internationale, supranationale, nationale en subnationale vlak.
2. Het stimuleren van dit onderzoek en het propageren van de onderzoeksresultaten.
3. Het coördineren van de werkzaamheden tussen politologen van het Nederlands taalgebied onderling.
4. Het verzorgen van contacten eensdeels met het Institut de Science Politique, te Brussel, dat de franstalige Belgische politologen groepeer¹, anderdeels, met de binnenlandse, buitenlandse en internationale verenigingen terzake.
5. Het vertegenwoordigen van de Nederlandstalige politologen in België bij de buitenlandse en internationale verenigingen.

Het zal deze oogmerken onder meer realiseren:

1. Door aanmoediging van onderzoek en onderwijs terzake en in het bijzonder van het hoger onderwijs en de recurrente opleiding op dit vlak.
2. Door het publiceren van het meertalig politologisch tijdschrift *Res Publica* en van andere werken en documentatie in verband met het maatschappelijke doel van het instituut.
3. Door het organiseren van studiedagen, congressen en voordrachten.
4. Door zo nodig elk ander nuttig initiatief te nemen met het oog op het maatschappelijk doel van het instituut.

Gezien deze doelstelling dient het instituut een objectief wetenschappelijke oriëntering te hebben en kan het niet verbonden worden met welkdanige partijdige oriëntering, noch organisatorisch, noch inhoudelijk.

¹ Nu: Association Belge de Science Politique Communauté française de Belgique (Adres secretariaat: F. Rooseveltlaan 50, 1050 Brussel).

Belgian Politics from 1978 to 2001
L'Année politique belge depuis 1978
Overzicht van het Belgische politiek gebeuren vanaf 1978

<i>Year Année Jaar</i>	<i>Res Publica</i>	<i>Auteurs Nederlandse versie</i>	<i>Authors English text</i>
1978	79/2	M. Deweerdt	
1979	80/3	M. Deweerdt	
1980	81/2-3	M. Deweerdt	
1981	82/2	M. Deweerdt	M. Deweerdt, J. Smits
1982	83/2-3	M. Deweerdt	J. Smits
1983	84/4	M. Deweerdt	J. Smits
1984	85/2-3	M. Deweerdt	J. Smits
1985	86/3	M. Deweerdt	J. Smits
1986	87/3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1987	88/2-3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1988	89/3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1989	90/2-3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1990	91/3-4	R. D'Haese, P. Van den Driessche	I. Couttenier
1991	92/3-4	M. Deweerdt, R. Falter	I. Couttenier
1992	93/3-4	M. Deweerdt, R. Falter	I. Couttenier
1993	94/3-4	M. Deweerdt	K. Deschouwer, M. Deweerdt
1994	95/3-4	M. Deweerdt	K. Deschouwer, M. Deweerdt
1995	96/3-4	M. Platel	K. Deschouwer, M. Platel
1996	97/4	M. Deweerdt	I. Couttenier
1997	98/3-4	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
1998	99/2-3	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
1999	2000/2-3	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
2000	2001/2-3	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
2001	2002/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt

	Overzicht van het Vlaamse politieke gebeuren		L'année politique en Wallonie / la Communauté française
<i>Année Jaar</i>	<i>Auteurs</i>	<i>Res Publica</i>	<i>Auteurs</i>
1982	J. Ceuleers	83/2-3	J. Brassinne
1986	J. Van Doren	87/3	
1987		88/2-3	M. Colligne, M. Quévit
1989		90/2-3	J.-P. Dawance
1993	G. Tastenhoye	94/3-4	C. Bovy
1994	G. Tastenhoye	95/3-4	L. Iker
1995	G. Tastenhoye	96/3-4	P. Verjans
1996	J. Craeghs	97/4	
1997	M. Deweerdt	98/3-4	
1998	M. Deweerdt	99/2-3	
1999	M. Deweerdt	2000/2-3	
2000	M. Deweerdt	2001/2-3	
2001	M. Deweerdt	2002/2-3	Les ministres wallons

Belgian Politics in 2001

Sam DEPAUW

Postdoctoral Fellow of the Fund for Scientific Research-Flanders at the Section of Political Sociology of the Katholieke Universiteit Leuven

Mark DEWEERDT

Political Journalist of De Financieel-Economische Tijd

Throughout 2001 government policy focused on tax reduction, a sustainable health insurance, the reform of the police forces, the elimination of judicial backlog and the EU presidency. Not without difficulty yet another step was taken in the reform of the state. The government suffered a serious blow, however, by the demise of the national airline carrier, Sabena.

I. Budgetary and Fiscal Policy

A. Budgetary Results for 2000 and a twofold Control of the 2001-Budget

On January 5th the ministers of the Budget, Vande Lanotte, and Finance, Reynders, announced that the government (the federal, community, regional, and local governments as well as the public bodies involved in social security) had realised a surplus of € 100 million. For the first time in half a century, the public finances were in equilibrium. This result was better than anticipated by the Stability Programme 2000-2003, arising from a favorable economic trend – the growth rate equalled 4 % rather than the expected 2.5 % – and the ensuing additional revenues. By the end of 2000 the deficit had declined to 110.6 % of GDP.

On the other hand, the minor interest in four UMTS-licenses, i.e. third generation radiotelephonic networks, was a setback for the federal government. In 2001 the anticipated proceeds amounted to € 1 to 1.5 billion, to be used as a starting capital for the Ageing Fund that would meet the costs of the increasing ageing population (pensions and health insurance) from 2012. Only three prospective buyers, however, came forward (Proximus, Mobistar and KPN Orange) for a total amount of € 450.2 million. On november 30th *De Financieel-Economische Tijd* disclosed the government inserted the revenues from the UMTS-licenses auction into the 2001 Accounts in order to meet the intended budgetary balance. The law establishing the Ageing Fund was passed by the Chamber on July 12th and by the Senate on July 19th : it provided the fund with a total starting capital of € 625 million.

On March 25th the government leaders convened to readjust the 2001-budget. The revenues were increased to € 44.53 billion, the expenditure to € 44.14 billion. Nevertheless, a shortage of € 389 million was anticipated as a result of a € 1.39 billion deficit on the treasury transactions. Furthermore, a reserve of € 371 million was built up to cushion setbacks, most notably a growth rate lower than 2 %. Most requests for extra credits were turned down.

On May 30th *De Financieel-Economische Tijd* disclosed that the major bank companies had lowered their growth rate forecasts for 2001 to 2.1 à 2.5 %. In the absence of countermeasures this could jeopardize the government's aim of a 0.2 % of GDP deficit. In addition, minister of the Budget Vande Lanotte pointed to the mounting inflation (3.14 % rather than the estimated 1.5 %), increasing health insurance expenses and a sudden drop in VAT-revenues. In preparation of a second budgetary control three study groups were created, on departmental expenditure, fiscal revenues and health insurance. Progress was slow, however, most notably on the VAT-revenues, and the inquiry had not been completed by the time the inner cabinet met to address the issue. At that time, a package of measures, worth € 800 million, was agreed upon. A more efficient tax collection and curtailment of VAT-evasion was estimated to yield € 400 million. Furthermore, cuts were planned in health insurance (€ 250 million), in the departmental means of operation (1 %) and in various minor expenditures (€ 170 million). In addition, the sale of a number of government buildings e.g. the 'finance tower' and parts of the Résidence Palace yielded € 319 million.

B. The declaration of federal policy and the 2002-Budget

In the *declaration of federal policy* Prime Minister Verhofstadt dwelt upon the repercussions of the September 11th attacks and professed his support for the ensuing Anglo-American military operations in Afghanistan. The declaration headlined a sizeable reduction of both personal income taxes and corporate taxes, an increase of the lowest social security benefits and the reform of health insurance, the elimination of judicial backlog and the reform of the police forces, the prospect of provincial constituencies and a unicameral federal parliament, and an active foreign policy in Africa. The issue of a second tax reduction continued to pit employers' organisations and liberal parties against green parties and the PS, and was finally discarded.

In the uncertain political-military context, the budget assumed a growth rate of 1.3 %, even though 1.5 % was expected. A balanced budget for three years in a row would result in a reduction of the public debt to 103.8 % of GDP. Public revenues for 2002 were estimated at € 43.95 billion, expenditure at € 44.39 billion. The deficit thus amounted to € 1.39 billion or 0.3 % of GDP, including the deficit on the treasury transactions. Additional resources were attributed to the reform of the police forces (€ 50 million), the reform of the administration (€ 25 million), and development cooperation (€ 70 million). Real increase of departmental expenditure was limited to 0.5 % rather than 1.5 %, which amounted to a full recruitment stop. Health insurance was budgetted at € 14.42 billion, an increase of 7.2 %. VLD president De Gucht repeatedly accused minister Vandenbroucke of letting the budget go out of hand and of failing to address communal distortions.

C. Personal Income Taxes, Corporation Taxes and Eco-Taxation

Personal income taxes – The declaration of federal policy of October 17th 2000 had announced the reform of the personal income taxes, that was to be put into practice in the 2001-2004 period. It would decrease taxes by € 3.334 billion. A time frame remained to be determined in 2001. In spite of dissension within the coalition over a 2 % solidarity contribution on the most elevated pensions and the rescission of the most elevated tax rates (55 and 52.5 %), the fiscal reform was approved by the council of ministers unaltered on May 18th.

For income earned in 2001 (tax year 2002) the reduction was limited to € 74.4 million as a result of partially extending reimbursement of commuter traffic (15 cent per km with a maximum of 50 km) to means of transportation other than cars. The most elevated tax rate of 55 % would be rescinded in 2003 (for income earned in 2002) and the tax rate of 52.5 % in 2004. For wages up to € 16.113 a tax credit would be introduced in 2003 (€ 86) and would have to be in full swing by 2005 (€ 495). In addition, the tax-exempted income for spouses would be raised to the level of single persons in 2004. The elevation of tax brackets (i.e. the amounts that tax rates are applied to) would commence from 2004 as well. The fiscal reform was approved by the Chamber on July 5th and by the Senate on July 19th.

On November 29th, Prime Minister Verhofstadt was forced to admit in the Chamber that advance corporation tax payments would only take into account the indexation of the tax brackets by April 1st 2002, thus creating some leeway in the 2002 budget worth € 250 million.

Corporation taxes – Besides the personal income tax, the coalition's policy agreement stipulated 'a reduction of the nominal rates' of corporation taxes 'within a neutral budgetary framework'. On April 18th the Supreme Finance Council calculated that a reduction from 40.17 to 30 % would amount to € 1.95 billion. A reduction of the tax rate to 35 % would cost € 1 billion. In the long run, the Council called for a thorough reform of the conditions for tax exemptions on shares' surplus values and the system of final taxable income.

The declaration of federal policy announced a tax rate reduction to 33 %, maintaining the crisis tax introduced in 1993. The ultimate goal, however, remained a further reduction to 30 %. Small enterprises profited from new lowered rates of 25.25 % on profits up to € 24.790, 31 % on profits between € 24.790 and 89.240 and 34.5 % on profits up to € 322.000. Part of the profits could be reserved tax-free for increasing the enterprise's own funds.

In order to compensate for lost revenues, the advance tax rate on the profits enterprises make on liquidation, i.e. upon buying their own shares or upon dividing the nominal capital amongst the shareholders, was increased to 10 %. Enterprises would no longer be able to deduct regional taxes already paid, nor could lost profits from exceptional or favorable conditions be inscribed in the same fiscal year. Deductions of final taxable income would be restricted and scrutiny reinforced. In 2001, however, no bills were initiated on the subject.

Eco-taxation – In anticipation of new eco-taxation regulations on beverage wrappings, that would stimulate environment friendly wrappings and would dissuade disposable packagings, the adoption of eco-taxes was postponed for another year. Four environmental organisations disputed the decision in court, though it was dismissed by the Brussels' court in first instance on May 4th.

An earlier agreement gave rise to divergent interpretations within the coalition. While the liberal parties emphasised reducing the price of recyclable wrappings, the green parties kept stressing the necessity of eco-taxation in order to redirect consumer behaviour. On March 27th, an agreement was reached. The excise rate on water, soft drinks and juices was lowered, while the VAT rate was reduced from 21 to 6 %. On alcoholic drinks there was only a VAT reduction. For beverages in disposable wrappings this 'ecobonus' would be offset by eco-taxes, making the beverages more expensive than before. The measures would take effect on March 1st 2002, because of the introduction of the euro. By the end of 2001, no response of the European Commission had been received and the agreement still awaited introduction in parliament.

II. The Fifth Reform of the State¹

In the night of June 28th parliament adopted the extension of policy and fiscal competences of the regions, as well as an increase of the financial means for the communities. It was the fifth reform of the state since the process of transforming a unitary Belgium into a federal state entailing three communities (Flemish, French and German) and three region (Flemish, Walloon and Brussels-Capital) commenced in the 1970s.

Upon the instalment of the federal government in 1999 the reform of the state was referred to an «intergovernmental and interparliamentary conference». For a long time, this Conference for the Reform of the State (Costa) was stalemated. Under pressure of the Volksunie, that had made the deepening of Flemish autonomy a condition for Flemish government participation, nightly negotiations resulted in the Lambermont agreement on October 16th 2000. VU party president Bourgeois and three MPs threatened to withhold their assent, however. In that case the agreement would fail to muster a necessary two thirds majority in the Chamber. Dissension within the party over Lambermont would soon erupt into an open crisis, leading to Bourgeois' resignation as party president on January 26th. After mediation by the federal government the difficult negotiations in Brussels were concluded in the Lombard agreement, as well. On May 2nd the VU's party council assented to both agreements by a narrow majority. In the Chamber, however, the consent of the francophone christian democrats (PSC) was needed as a result of the four dissident VU MPs. In exchange, the PSC was promised additional Lambermont-funds for education and ratification of the Council of Europe's Convention on the protection of national minorities. The Flemish parties disclaimed its relevance to the francophone in the Brussels' rim, however.

¹ For a more detailed overview of the fifth reform of the state, see in this Yearbook : M. DEWEERDT, 'Kroniek van de vijfde staatshervorming', pp. 363-395.

The Lambermont agreement extended the regions' competences to organise their interior policy (in municipalities and provinces). To this purpose the regions are enabled to alter the municipality and provincial (electoral) law. Excluded are police and fire departments, as well as the staff's pension and union statutes. In addition, regional policies cannot alter the linguistic settlement in the capital or municipalities with facilities.

Additional aspects of agricultural policy were transferred to the regions, as well as offshore fishing. The federal agency for the food chain's safety would continue to determine and monitor quality norms. Furthermore, the regions gained full responsibility over their export. Previously this had been shared with the federal government. As a result, the Belgian Service for Foreign Commerce (BDBH) was replaced by a reduced federal agency. The regions and communities were attributed oversight over electoral expenses and governmental statements. In conclusion, the aspects of development cooperation concerning regional or communal competences would be transferred by 2004.

The annual donation to the Flemish and French Community gradually increased by € 198 million in 2002, up to € 1.1 billion in 2012. The regions' fiscal competences were extended to eleven taxes, among them radio and television licence fees, succession and registration duties. In addition, the regions can reduce or increase income taxes. In 2002 and 2003 reductions or raises may not exceed 3.25 % of its share in revenues and 6.75 % in 2004.

In the Brussels-Capital Council, the number of seats was increased to 89, providing for 17 more Flemish representatives. By 2004 direct elections would be held for the representation of Brussels in the Flemish Parliament. In exchange Brussels would receive an annual bonus of € 25 million. Municipalities in the capital installing a Flemish alderman or social services' chairperson receive an additional bonus, worth € 25 million in all. Lastly, the rule requesting a majority in both linguistic groups in the Brussels-Capital Council was relaxed, following the electoral success of the Vlaams Blok. In order to prevent stalemate, a third of the Flemish linguistic group may suffice when a vote is repeated one month after.

III. Home Policy

A. Institutional Regulations and Political 'Renewal'

Electoral law – After the government halved the impact of votes on the top of the list in 2000 in the case of local, provincial and European elections (June 26th and December 27th Acts), the regulation was extended to the Flemish and Walloon Parliament as well as the Brussels-Capital Regional Council. In addition, the distinction between candidate-successors and candidate-titulars was lifted. Prime Minister Verhofstadt confirmed in committee that the government planned to introduce provincial constituencies where they did not exist already. In addition, it was envisaged that party leaders could present themselves in more than one constituency. The *declaration of federal policy* further added a 5% electoral threshold. No further initiative was taken by the end of 2001, however.

Local authorities – The executives of provinces and municipalities are to present a policy programme to the provincial and local councils, at the latest three months after taking office. The programme ought to incorporate ‘at the least all major policy plans’ and cover the entire term in office. (B.S. March 23rd 2001)

Committee on Political Renewal – The Committee on Political Renewal continued to suffer throughout 2001 from absenteeism. A number of meetings had to be cancelled, up to the point that its proceedings appeared in jeopardy. As a result the committee’s chairmen requested in a letter a renewed expression of its members’ commitment. Reports were presented by the academic work groups on direct democracy (referendums and petition rights) and on representative democracy (reform of the electoral law). On the whole, however, actual results were lacking.

Reforming bicameralism – After the summer recess, Prime Minister Verhofstadt suggested to integrate the Chamber and Senate into one assembly, of a size similar to the Chamber before 1995. The Senate lacked in numbers to perform its legislative duties, which could be taken up by a separate committee. The Senate’s president De Decker, as well as a number of in particular francophone MPs expressed their abhorrence of the prospect, among them Minister-President of the Walloon Region Van Cauwenberghe and PS-president Di Rupo. In the *declaration of federal policy*, Verhofstadt reiterated the proposition, specifying that the Senate had failed to seize its task as a meetingplace for the communities and regions, a task that would be better performed by a paritary Federal Council, composed of members of the communal and regional assemblies. His words met with jeering in the Senate. While the christian-democrats and Ecolo left the hemicycle, others pressed to be consulted in the future.

B. *The Reform of the Administration*

The implementation of the Copernicus Plan to reform the federal administration, that was adopted on April 28th 2000, faced resistance from the unions and the francophone coalition partners, the PS in particular. In spite of a leaflet ‘Q&A on the Copernicus Reform’ that was sent out to all civil servants the day before, thousands of civil servants demonstrated in Brussels on February 13th. They claimed the plan focused too strongly on the organisation and operations of the private sector and neglected lower civil servants. In response, Van den Bossche promised to submit a general outline of the plan and a time schedule.

On February 16th, the government approved to remodel the ministerial departments into ‘Federal Government Departments’ (FODs) and ‘Programmatic Federal Government Departments’ (PODs). By the end of 2001, 7 out of 14 FODs, but no PODs were established.

The FODs would entail the suppression of the ministerial cabinets before the end of term, though francophone ministers obtained that the moment of suppression was the minister’s decision alone. The ministerial cabinets were to be replaced by a secretariat (max. 13 co-workers), a cell for policy preparation, and a cell for general policy. On April 25th, Van den Bossche announced the incorporation of the

social semi-governmental institutions into the Copernicus plan on their own request.

On September 7th the Council of State annulled the regulations on the recruitment of managers in the FODs and PODs. They entailed the introduction of a mandate system (a temporary appointment for 6 years) for 400 senior civil servants and the opening of top managerial offices to external candidates. The government revised its decision on September 20th.

On December 3rd, the unions and Minister Van den Bossche reached an agreement on the career policy of 52.000 federal civil servants of level B (2+ in terms of the old system), C (2) and D (3 and 4). Negotiations continued on the career policy of civil servants of level A (1). More emphasis was put on the competence and importance of the office and less on the seniority of civil servants. The agreement provided a linear pay increase of 1 %, a holiday allowance rise and a possible competence premium of € 1.700 to 2.500 for civil servants from level C upwards.

C. Communal Problems

The appeal to rescind the Peeters circular letter, the French Community and the Walloon Region had entered, was rejected by the Vth (bilingual) Chamber of the Council of State on March 27th. The circular letter obliges the Flemish municipalities with facilities to address inhabitants in Dutch, who may obtain a French translation of official documents on 'express, repeated request'. It was argued the linguistic regulations within a Flemish municipality failed to threaten the French Community and Walloon Region's prerogatives. A further appeal by an inhabitant of Sint-Genesius-Rode was referred to a Dutch-speaking Chamber, that was not yet instated by the end of 2001.

On June 12th and 23rd and from September 3rd until 7th Swiss MP Lili Nabholz-Haidegger collected information on the protection of minorities in Belgium on the authority of the Committee on Legal Affairs and Human Rights of the Council of Europe's Plenary Assembly. The inquiry was requested by 36 francophone members of the Plenary Assembly, claiming the earlier Columberg report had remained without consequence. After consultation of Prime Minister Verhofstadt, vice-prime ministers Michel and Vande Lanotte, the mayors of the municipalities with facilities, the communal and regional minister-presidents, the presidents of the regional assemblies, and the party presidents, as well as representatives of the Council of State and the Court of Arbitration, she called upon the Belgian government to ratify the Council of Europe's Framework Treaty on the Protection of Minorities. This would not in her opinion trip up the linguistic laws in the country. Her report was scheduled for deliberation in the Parliamentary Assembly in March-April 2002.

IV. Policy on Asylum and Foreign Residents

A. The Settlement of Applications for Regularisation

Illegal foreign residents were given the possibility to apply for regularisation of their residence in Belgium from January 10th until 29th 2000. The Regularisation Committee opened 32.662 cases, concerning 50.600 persons. The consideration of the applications, however, went particularly slow. After the deadline was twice postponed, the proceedings still continued after October 31st.

The Flemish and francophone chambers were given a wide autonomy, after a number of Dutch-speaking magistrates threatened to resign over 'the authoritarian behaviour' of Committee chairman Coppens. They further complained in a letter to minister Duquesne that they were often outnumbered by the lawyers and representatives of non-governmental organisations and that 'suspect' cases containing false documents, multiple or false identities or multiple applications, could not be examined thoroughly.

Public prosecutors in Antwerp and Brussels had set up a judicial investigation into corruption and fraud during the consideration of regularisation applications. During a domiciliary visit to the offices of the Regularisation Committee 1.411 files were confiscated. Half of them contained falsed employment contracts, rental agreements or medical certificates.

B. The Reception of Asylum-seekers and reform of the Asylum Procedures

During the first days of 2001 hundreds of asylum seekers –on January 3rd a record of 1.500- daily came to the Immigration Office, hoping to qualify for financial support. As a result, the introduction of the 'no cash' principle –that was adopted on October 25th 2000– was advanced a couple of days. During the consideration of their application, asylum seekers can only receive material benefits, not financial. An appeal to nullify the measure was rejected by the Court of Arbitration on March 1st. In the second half of January the influx of asylum seekers rapidly decreased.

In 2000 Minister Vande Lanotte had acquired holiday resorts in Westende and Houthalen-Helchteren for the reception of asylum seekers. People living in the neighbourhood often took their objections to court. In appeal, most saw their case rejected, however. On June 28th the Court of Appeal upheld a judgement to prohibit the construction of a center in the recreational area Hengelhof in Houthalen-Helchteren. In spite of the municipality's negative advice, the Flemish Community obtained permission to alter the purpose of the area. On December 3rd the first asylum seekers were admitted in Houthalen. In Westende asylum seekers were admitted since March 29th. Management of the centers was entrusted to a Federal Agency for the Reception of Asylum Seekers.

The reform of the asylum procedures that was adopted by the council of ministers on November 10th 2000, was removed from the political agenda after the Council of State found fault with a number of stipulations. The PS and green parties took the opportunity to press for readjustments to a proposal they had only grudgingly

accepted. When the number of asylum seekers dropped to less than 2000 a month and an increasing number was expelled, an agreement was no longer searched for.

C. Difficulties with Naturalisations, the 'Fast-Belgian Law' and Immigrants' Suffrage

On January 3rd some eighty files were confiscated at the Naturalisations Office of the Chamber of Representatives. In addition, a civil servant was incriminated of passive corruption, allegedly having inverted a negative advice in the case of sixteen Georgians, some of them illegal residents. As a result, the autonomy of the committee members in individual cases was reduced. On January 5th 3.000 cases were returned to the Committee for a second reading. On March 29th the Committee's membership was increased from 9 to 17. In it, six chambers of three members each would consider the individual cases. Only unanimous decisions could be referred to the plenary, the others having to be considered by the Committee as a whole.

On the occasion of the open party conference in Nieuport, Agalev political secretary Geysels belled the cat, calling for local suffrage for immigrants. In September SP.A introduced a bill to this purpose in the Senate. It enfranchised immigrants who resided for three years in the country at both local and provincial elections. On October 26th PS president Di Rupo hinted that he would not press for suffrage for immigrants, in exchange the VLD would not pursue a legal framework for 'pentiti', i.e. persons benefitting from remission of sentence in return for collaboration with the judicial authorities, outside the government coalition. VLD parliamentary party leader in the Chamber Coveliers threatened to topple the government if a bill on immigrant suffrage were ever adopted. Party president De Gucht expressed his personal approval of the proposal, but pointed out his party will never vote suffrage for immigrants, not even if linked to the so-called 'fast-Belgian law', nor during the next coalition formation process.

In the spring 2002 the so-called 'fast-Belgian law' was scheduled to be reviewed by the Chamber. The relaxation of the naturalisation procedure had increased the number of applications from an average of 22.000 to 48.000 per year in 2000 and 2001. A scientific report claimed that a thorough consideration of a case would take three to six months rather than the one month provided. Furthermore, the judicial authorities were still examining the immigrants' willingness to integrate, although this particular condition had already been removed from the law. An intercabinet working group was established to study the report's recommendations.

V. Policy on Justice and the Reform of the Police Forces

A. An Action Plan for Justice

In the *declaration of federal policy* on October 9th Verhofstadt outlined an action plan in stages for justice. It provided a pay increase for judicial magistrates 'by means of weekend and duty allowances'. An earlier announced increase proved budgetarily imprudent. The Council of (27) Public Prosecutors withheld their advice in protest with the postponement of the pay increase, as well as with the

lack of consultation concerning the vertical integration of the public prosecution, settled by the Octopus Agreement.

In order to eliminate judicial backlog and to speed up the course of judicial proceedings, the judge was attributed a more active role and the possibility to impose stricter delays on all parties involved (lawyers, magistrates and court experts). Rules that slow judicial proceedings would be rescinded. A 'mediation judge' is to urge parties even on the introduction of a lawsuit to agree to a settlement out of court. Abuse of the right to sue would be penalised. Appeals were to be accompanied by an obligation to justify the act. A number of lawyers' organisations criticised being held responsible for slowing down judicial proceedings.

In addition, the public prosecution was remoulded in terms of management. The Public Prosecutor was responsible for criminal policy in his district, assisted in this by a case coordinator and the heads of section, i.e. relatively autonomous parts that deal with cases in full. In addition he assumed final responsibility for the proceedings and operations, the external communication and management of the public prosecution. The means a court or public prosecution could command, both quantitatively and qualitatively, were to be determined by a measurement of the workload. A pool of mobile and multidisciplinary judges would serve to fill in vacancies as a result of death, illness or promotion temporarily.

B. 'Pentiti' and other Difficulties Implementing the National Security and Detention-Plan

Minister Verwilghen faced criticism repeatedly on the implementation of the National Security and Detention Plan, that contained 92 projects to increase security and improve the proceedings and operations of the judiciary. As a result of the opposition within the PS the adoption of three bills was delayed.

A first bill aimed to provide a legal framework for extraordinary investigation methods, such as tapping phone lines, infiltration, entrapment, intercepting correspondence and examining bank accounts. The issues were previously covered in two circular letters. The PS pressed for a close supervision of the proceedings and necessitated months-long negotiations within the coalition.

A second bill entitled the judiciary on certain conditions to appeal to anonymous witnesses, whose identity or parts (age, residence, ...) thereof are not revealed, in the war on organised crime and offences that permit phone taps. In the Justice Committee an amendment by PS, PRL and Agalev-Ecolo to necessitate the examining magistrate's intervention in all cases, caused a collision among the coalition partners. An amendment by Erdman (SP.A) that two or more anonymous testimonies could be sufficient in court, caused further dissension.

No progress was made on a regulation for 'pentiti'. Offenders could obtain reduction or remission of their sentence, as well as police protection and a new identity when providing essential information for the investigation. PS president Di Rupo objected for 'ethical reasons': the government ought not encourage snitching. Personal motives are not to be disregarded, however, Di Rupo having been the subject of a paedophilia investigation himself on the grounds of an anonymous witness who later proved utterly unreliable.

C. *Miscellanea*

High Council for Justice – In its first annual report, the High Council for Justice expressed its contentment on the objectification of the magistrates' recruitment. Out of 203 nominees 136 were in fact appointed. It pointed, however, at the lengthy recruitment procedure and at the lack of candidates due to the low success rates (15 %) in the competence and entrance exams. Out of 321 vacancies 120 remained open. Up until September 1st 2001, a total of 623 complaints were filed with the High Council : 90 % was found inadmissible, the others unfounded.

Vertical integration, federal public prosecution – In implementation of the Octopus Agreement a federal public prosecution of 18 magistrates was established on June 21st, entrusted with cases of terrorism, arms and human trafficking throughout the country. Serge Brammertz was appointed federal public prosecutor. The establishment of a federal public prosecution was part of the vertical integration of the judiciary. Another aspect, i.e. the closer collaboration of the public prosecutors and the procurators-general, still awaited implementation.

Policy on Drugs – After lengthy and difficult negotiations an agreement was reached within the federal government on the toleration of soft drugs on January 18th. A circular letter, like the april 17th 1998 circular letter instructing the judiciary to accord the 'lowest priority' to the prosecution of cannabis users, was considered inappropriate to settle a criminal issue. Possession of drugs, including cannabis, remained a criminal offence, though an implementing order laid down that possession of a 'quantity for personal use', that was not specified would no longer be reported. Drug abuse (i.e. revealed in addiction or delinquency) or the use of drugs causing a nuisance (e.g. in the presence of minors) would on the contrary be prosecuted, as well as trafficking. In response to public confusion on the permissibility of cannabis, Minister Aelvoet announced an information campaign and the dispersion of 600.000 flyers in May.

D. *The Reform of the Police Forces*

In implementation of the Octopus Agreement and the law of december 7th 1998 the federal police took off on January 1st. The second level of the integrated police force, i.e. the local police, would start only after the instalment of police councils in the local police zones and not later than January 1st 2002.

The federal police included the former judicial police of the public prosecution and part of the gendarmerie. It entails five general Secretariats : administrative police, operational support, personnel, logistics and judicial police. The latter encompasses the Central Office combatting corruption (CDBC), the Central Office combatting organised economic and financial delinquency (CDGEFID) and the regional criminal investigation bureaus (including the former judicial police and gendarmerie's special detective division).

A number of bills determining among others the police personnel's legal position (December 27th), disciplinary code (March 30th), and retirement statute (March 30th)

were adopted. In conclusion of lengthy negotiations with the unions – occasionally accompanied by protest and premonitory manifestations – an agreement was reached on the police personnel's statute on July 5th. Pay increases were estimated to additionally cost the government € 200 million. As a transitory measure the government sought to alter the legal position of police personnel by the 'mammoth' royal decree encompassing more than 1.200 articles. In order to amend the constitution to this purpose, it needed the support from the VU and ID21. Such support was forthcoming, after a Flemish representation within the six Brussels' police councils was guaranteed. The transitory measures had to be confirmed by law before april 30th 2002.

Another aspect of the reform of the police forces was the federal financial contribution to the municipalities for the transfer of 7.539 gendarmes to the local police and the pay increase incorporated in the new statute. A dotation of € 456 million was promised, but the Association of Flemish Cities and Municipalities estimated an additional 112.5 million was needed. Months-long negotiations led to an increase of the dotation to € 465 million or € 17.021 per policeman. Additional funds were reserved for ICT applications (€ 12.39 million) and security contracts (€ 11.90 million). Further, the 7.539 gendarmes' social security would remain at the expense of the federal government. A solidarity fund of € 12.5 million per year to aid tax-deficient police zones would be established in 2003. In addition, cities and municipalities that would benefit disproportionately from the fund for having invested in the past in a police force of their own, agreed to hand over 34.5 % in 2002 (i.e. € 25 million) to the municipalities who were forced to catch up. In response to heavy criticism, the government decided to bring the assessment of the reform forward in order to complete it no later than July 1st 2002.

VI. Employment and Social Policy

A. Employment

Unemployment rates – The unemployment rates were on the rise again in September, after a continual decrease the previous years. On December 31st the National Employment Office had recorded 350.966 unemployed entitled to an allowance, i.e. 4.201 or 1.1 % less than in 2000. The number of non-employed persons registered for employment, however, increased by 10.897 (or 2.4 %) to a total of 471.067. In Flanders, there were 179.566 (+19.981), 216.689 in Wallonia (-15.841) and 74.812 (+6.757) in Brussels. Due to a change in measurement in Wallonia, the numbers are not completely comparable to 2000, however.

In her assessment of the implementation of the directives on economic policy for 2000 the European Commission criticised the low employment rate in Belgium, in particular in the age cohorts of 55-64. A revision of the system of early retirement was called for. In the directives for 2001 and 2002, it was repeated that a reform of the tax and allowance system was necessary to set or keep older employees to work. Most notably, the Commission demanded to increase the mobility of the work force between the regions and to eliminate regional, linguistic and ethnic impediments.

Local Employment Agencies (PWA), Service Cheques, and Community Services – On May 4th measures were taken to facilitate the introduction into the labour market of the long-term unemployed and semi-skilled. Service cheques and local employment agencies were revised, so that the unemployed working for a PWA would move on to community jobs paid for by tax-deductible service cheques. Approximately 42.000 persons worked for one of 572 PWAs. Because earnings in the PWAs often exceeded minimum wages, the government strengthened the financial monitoring of PWAs and sought to involve them more actively in the search for a regular job. Because of dissension among the regions the system did not take off in 2001. In addition, unemployment benefits were 'activated': enterprises hiring an unemployed person would receive a € 500 wage subsidy per month during one to three years on top of the contribution cut. The measure was estimated to cost the government € 100 million.

Time Credit – A legal framework was introduced for the time credit system, replacing the career pause system. In the private sector 2.3 million employees would be entitled to a one to five years pause in their career. They would receive a premium of € 364.55 per month and retain all social prerogatives. The entitlement could be refused if one fifth of the work force is absent simultaneously. The absent employee did not need to be replaced by an unemployed person. Further, a general reduction of working hours to 38 per week from January 1st 2003 was introduced. Contribution reductions are promised to employers who reduce working hours before January 1st or to less than 38 hours per week. Paternity leave was extended from 3 to 10 days, as well as adoption leave.

Employment plans – On December 13th the inner cabinet approved Onkelinx' intention to replace 24 different employment plans by a structural reduction in the burden, either as a reduction of the employer's social security contribution or as a contribution exemption for the first payment of wages. The cost was estimated € 3.52 million.

The right to strike – The *declaration of federal policy* promised a sweeping alteration of the right to strike: labour conflicts were to be considered by industrial courts, not civil courts and only after all conciliatory procedures had failed. Damages in case of non-compliance could not be imposed on the basis of a unilateral appeal. Pressured by the Organisation of Belgian Enterprises (VBO) the government reintroduced on December 13th the possibility of damages after mediation has failed.

B. Social Policy

On January 25th the negotiations for a general agreement in the civil service for 2001 and 2002 commenced, including 800.000 civil servants. The unions demanded a pay increase of 4%, an increase of the holiday and Christmas allowances, as well as a reduction of the working hours to 36 per week. When only a pay increase of 1% seemed to be forthcoming from the different authorities, a series of strikes and

demonstrations ensued. On March 14th 9.150 up to 20.000 civil servants demonstrated in Brussels. The Copernicus reform and the privatisation of public enterprises were criticised as well. Further attempts to restart the negotiations failed when (Flemish) minister Sauwens refused any general agreement on April 17th, feeling the gap between the Flemish and Walloon labour markets and corporate culture had grown too wide.

On April 23rd, however, the minister-presidents and Verhofstadt agreed to conclude a general agreement on wages one more time and to devise a new procedure for the future. The general agreement was reached on June 21st, though the Socialist union ACOD refused ratification. It provided a pay rise of 1 %, an increase of holiday allowances up to 65 % of the monthly wages by 2009, the introduction of the time credit system and an increase of the training budgets.

C. Social Security

Round Table Conference – In response to a demonstration of 10.000 union and insurance fund members for more social equality, increased social protection and index-linked benefits on May 20th, the government established a round table conference on the future of social security presided by ministers Vandembroucke and Onkelinx. Twelve subjects would be discussed with the trade unions, the employer organisations and the health insurance funds, as well as a number of minor organisations. Special working groups tackled the issues of a maximum bill in the health service, the struggle against poverty and new occupational hazards, e.g. stress. After the summer recess the conference became stalemated, when the 2002 budget did not provide sufficient means to increase allowances or to reduce the tax burden.

Supplementary Pension and the 'Pension Pact' – On January 26th the government adopted the supplementary pension act, aiming to democratise supplementary (extra-legal) superannuations as a second pillar of the pension system besides legal pensions and individual pension reserves. In particular, the aim was to raise the number of employees that were entitled to a supplementary pension by means of 'social pension funds', from a third (especially executives and clerks) to half or even two thirds. On July 12th the government and the representative unions (ACV, ABVV and ACLVB) and employer organisations (VBO, UNIZO, Farmers' union) signed a 'joint declaration' to this purpose.

The 2001 Health Insurance Budget – The health insurance sector concluded the fiscal year 2001 with a € 322 to 371 million deficit. On July 13th the second budget control introduced additional austerity measures worth € 194.5 million. Earlier, clinical biology and medical graphics were called upon to reimburse their € 58.5 million deficit in 2001 rather than in 2002. The postponement of various measures and new initiatives would lower expenditure by € 108.5 million. The Belgian Association of Doctors' Syndicates (BVAS) threatened to terminate the agreement on tariffs and to increase fees. It went on to strike on September 17-19th, October 1-4th and October 15-19th.

The 2002 Health Insurance Budget and the Perl Committee – The awareness that harsh measures were not to be avoided to stem the mounting deficit complicated budgetary negotiations in the Insurance Committee of the National Institute of Health and Disablement Insurance (RIZIV) and kindled communal disputes. On September 11th minister Vandenbroucke commissioned Gabriel Perl, chairman of the Committee on doctors and insurance funds, to elaborate ‘precise and operational’ proposals to reduce differences in individual practices to an acceptable level, to prevent inefficient use of health care and to encourage individual responsibility within the health services. Those prescribing needless examinations or redundant medication were to be penalised financially.

On October 7th the government decided on a € 14.42 billion budget for the RIZIV in 2002, an increase by 7.2 %. It was adopted by the RIZIV General Assembly, but was opposed by the insurance funds as ‘unrealistic’. In order to reduce expenditure to € 14.42 billion, € 476 million would have to be economised, nearly half of it on the medication budget. As a result, the pharmacists’ distribution margin was reduced by € 37.2 million. In addition, the franchises on medication were to be indexed and some drugs would no longer be reimbursed or to a more limited extent. Doctors’, dentists’ and other health services’ fees were to be indexed only on July 1st rather than January 1st, saving € 3.8 billion. Additional measures worth € 65 million were to be proposed by the Perl Committee.

On October 31st the Perl Committee suggested the individual responsibility be tested in 2002. Concerning specialists, the deliberations continued. The Perl Committee, further, accepted to found the financing of clinical biology, radiology and haemodialysis on the principle of ‘one product, one price’. Minister Vandenbroucke stated his contentment, but reproached the committee insufficient efforts in reforming the reimbursement rates. The doctors’ syndicates reacted furiously on ‘this declaration of war’ and refused further cooperation in the committee’s proceedings. Though an agreement was reached on December 11th among doctors and insurance funds on the revision of the medication nomenclature, saving € 55 million, the Perl Committee foundered over the distribution of hospital costs among doctors and hospital management. In the absence of an all-out agreement the Perl Committee handed its commission back in.

Maximum bill – On April 30th Minister Vandenbroucke presented the ‘maximum bill’ in health care, in order to protect families from exuberant medical expenses. It replaced the so-called social and fiscal franchise, limiting the franchise the 175.000 chronically ill of modest means would be submitted to. In 2001 the maximum bill would be applicable to families enjoying an income of up to € 13.386. In 2002 it would be extended to families earning up to € 20.575 and later to all families. Besides doctors’ fees, technical fees and essential medicines, hospital costs would then be included as well. At that time the cost was estimated at € 84.3 million per year.

VII. Policy on Mobility

A. Railroads

The railroads' reorganisation and investment plan caused friction in the federal government, as well as with and among the regions throughout the year. Prime Minister Verhofstadt had hinted on October 17th 2000 at a € 8.056 billion budget for the 2001-2010 period, considerably less than the € 14.13 billion the railroad company claimed was needed.

On January 9th the inner cabinet established a working group on all aspects of the railroads' reorganisation, e.g. the strategical orientation, an investment plan, the implementation of European directives, and sound management. Luc Coene's chairmanship of the working group was taken to be an indication of the prime minister's involvement in the issue. On January 26th the Board of Directors concluded € 15.96 billion was needed for the railroads' decennial plan. On March 23rd the christian and liberal railway unions joined the socialist general strike in the public services and downed tools.

On March 29th the strategic plan for the national railway company (NMBS) was presented to the press. Investments were determined at € 16.78 billion for a fifteen-year period instead of ten. They were intended for purchasing new equipment (€ 4 billion), redoubling railway lines (€ 2 billion), investments in goods traffic (€ 1.9 billion), modernising the major axes (€ 1.7 billion), improving the circulation in Brussels (€ 750 million) and the reception of passengers (€ 675 million), the construction of high-speed tracks (€ 2.5 billion), and maintenance (€ 3 billion). In exchange, the number of passengers, as well as goods transported would have to increase by half. Improving punctuality, security and comfort were emphasized as well.

The board of directors was reduced in size, by barring five out of six directors and two union representatives. The regions would be represented in a newly created 'orientational committee' by way of the regional transport companies, and in the 'intergovernmental Committee on Public Transport'. Twenty-two units would be regrouped into six departments (interior passengers' transport, international passengers' transport, goods transport, network, patrimony/environment, and maintenance/equipment/security).

On June 22nd the Flemish government reacted favourably to the investment plan. It thereby neglected a resolution of Parliament to approve only the projects for 2001-2002. Lengthy negotiations were necessary, however, to iron out all differences: as a result the scope of investments was increased to € 17.05 billion by July 14th. In addition, the costs on Flemish territory of redoubling the lines Brussels-Charleroi and Brussels-Namur would be financed federally. The € 250 million, thus released within the Flemish budget, could be used to speed up the unlocking of the Antwerp and Zaventem airports. Two thirds of the unlocking of Zaventem would come to the federal government anyway, as well as part of the costs on Flemish territory of modernising the line Brussels-Luxemburg. On the other hand, regional prefinancing was limited to € 62 million, thereby disregarding the Council of State's objections. On October 15th, 16th and 17th the railways unions went on a

24 hours' strike, each time in a different part of the country to criticize the planned reforms. When the deliberations were postponed in the Chamber and the Senate, adoption was not reached by the end of 2001.

B. Sabena

Throughout the year, the government and Minister of Public Enterprises Daems in particular faced major financial difficulties at Sabena, resulting in its liquidation. The financial difficulties had strong roots in the past : in 1995 an austerity program 'Horizon 1998' had been forced upon Sabena by SAirGroup, Swissair's parent company and owner of 49.5 % of Sabena shares. In 2000 a new austerity program 'Blue Sky' was deemed necessary. On December 11th 2000 the board of directors had to acknowledge that the company's net assets were less than a fourth of its capital, obliging it to convoke a meeting of shareholders.

Negotiations with the Swiss holding resulted in an increase of capital by € 250 million. SAirGroup would contribute 60 % on the condition that Sabena personnel accepted the Blue Sky austerity program by February 8th. Six to seven hundred jobs were threatened. Negotiations on the recovery plan were tense and slow-paced. The pilots' association BeCA in particular proved inflexible. On February 17th both unions and BeCA finally accepted the Blue Sky agreement. The personnel's sacrifice amounted to € 40 million by way of increasing productivity and job flexibility. Thereupon, the shareholders adopted the capital increase. The government contributed € 100 million, SAirGroup € 150 million. In addition, assets worth € 500 million would be sold off.

In the meantime, doubts had risen within SAirGroup over continuation of their participation in Sabena. In the Infrastructure Committee Daems admitted he was preparing a post-SAir scenario in case the Swiss holding would withdraw from Sabena. On April 2nd SAirGroup announced a € 1.8 billion deficit in 2000. Sabena lost € 327 million, considerably more than had been expected. In order to secure Sabena's future, a new business plan was presented to the board of directors on June 18th. It anticipated hiving off long-distance connections and the accelerated sale of profitable departments (e.g. cargo, catering, hotels and technical maintenance). When SAirGroup refused further participation, the government and the board of directors took the issue to court on July 3rd in order to claim damages worth € 1.029 million. On July 17th a compromise was made : Sabena's capital would be increased by € 430 million, 60 % would be contributed by the Swiss holding. In addition, Swissair would purchase nine Airbus planes, that Sabena had ordered for 2002. In exchange, the obligation to increase its participation to 85 % would be waived and all lawsuits were interrupted.

When details of Müllers business plan, resulting in the loss of 1.632 jobs, leaked out, the employees downed tools on August 8th and 9th : one third of all flights had to be cancelled. On September 6th and 7th the pilots went on strike. After mediation by Employment minister Onkelinx, management and unions came to a new agreement on September 26th. A total of 550 employees would be dismissed, a further 1.000 redundant employees would be released. The settlement was rejected by the pilots who went on a wildcat strike. It was, however, adopted by the staff

in a referendum by a mere 57 %, though the result was of no consequence when Swissair applied for a judicial settlement on October 1st. On October 3rd Sabena too applied for a judicial settlement for Sabena plc, SIC plc (i.e. Sabena Interservice Center, the company's coordination center) and Sabena Leasing plc. When negotiations with prospective investors, British Virgin Express in particular, proved a dead end, the board of directors filed for bankruptcy on November 6th. As a result 8.207 employees became redundant. The daughter companies DAT, Sobelair (charter flights) and SN Technics (maintenance) were not implicated.

On November 7th 1.500 Sabena employees demonstrated in Brussels and on the airport. After hours-long negotiations the government and the unions came to an agreement on social support measures. On top of an allowance of the Fund on the closure of enterprises, former Sabena employees would benefit from activating and compensating bonuses. The cost was estimated at € 390 million. On November 8th Sabena employees blocked the access to the airport. On November 11th 5.000 former employees demonstrated in Zaventem.

Shortly after, the government announced that the private sector and the regions would invest € 200 million in a new airline, founded on DAT, retaining 6.000 jobs. The regions would contribute € 45 million, eight non-specified enterprises and four major bank companies (Fortis, KBC, Dexia-Artesia and BBL) € 155 million. Doubts arose quickly, however, after DAT's take off. The financial contributions were hesitant and a number of investors claimed to wait for the business plan to take the final decision. Moreover, the Flemish government decided against participation. Crucial appeared the fate of SIC, a daughter company that had claims on Sabena, DAT and SN Technics for € 544 million. On November 30th, SIC's judicial agreement was prolonged and SN Air Holding plc, the holding that would invest € 202.75 million in DAT, was incorporated on December 5th.

In the following days a 'pre-arrangement' was struck : a € 60 million debt would be acquitted and € 50 million would be transferred into capital. SN Air Holding made a € 1 bid on the DAT shares, on the conditions that by January 15th the claims by SIC would be exonerated and that a more favorable settlement could be reached with the DAT airplanes' leasing companies. On December 21st it was accepted.

The Chamber of Representatives established a «special committee, charged with the investigation into the circumstances leading to Sabena's bankruptcy, to determine the persons responsible and to make recommendations» on December 20th. The investigations would start in 1975 and the proceedings were to be concluded by June 30th 3002.

Negotiations on a possible merger with Virgin Express commenced on December 28th and would have to be completed by March 2002. The uncertainty on the fate of SIC continued to threaten DAT's future, however.

VIII. Foreign and Defence Policy

A. Foreign Policy

*European Union*² – In the second semester of 2001 Belgium assumed the EU presidency. In preparation, Verhofstadt and Foreign minister Michel displayed a lively diplomatic activity.

On May 2nd Verhofstadt presented the presidency's sixteen priorities, i.e. the introduction of the euro, the modernisation of the welfare state and the sustainability of pensions, an impetus to a common asylum and migration policy, the introduction of a European patent, a 'Declaration of Laken' on the Future of Europe.

The Belgian presidency was concluded with the Laken summit on December 14th and 15th. On the eve 80.000 to 100.000 union members from all member states demonstrated in Brussels for 'a more social, democratic and solidary Europe'. On December 14th, it was the antiglobalists turn: a handful troublemakers caused devastation to banks, police offices and cars.

The 'Declaration of Laken' established the Convention to prepare the revision of the EU treaties under the presidency of Valéry Giscard d'Estaing. It proved impossible to bring all member states to accept a compromise on the seat of thirteen European institutions or agencies. To prevent 'horse trading' Verhofstadt broke off deliberations prematurely. Though assessments of the Belgian presidency were positive, little headway was made on a number of the priorities. Verhofstadt emphasised on the other hand the agreement on an EU arrest warrant and the war on terrorism, in the aftermath of the September 11th attacks.

Congo and Central Africa – The assassination of President Laurent-Désiré Kabila on January 16th and his succession by his son Joseph triggered a new attempt to resume the stalemated peace process in Congo and the region of the Great Lakes, for the time being to little avail. In the aftermath of the assassination, troops were sent to Gabon and Congo-Brazzaville in order to prepare a possible evacuation of approximately 2.000 Belgian citizens in Congo. This proved not necessary, however. Belgium was represented at Kabila's funeral by Michel, who travelled from Kinshasa to Angola, Zambia, Zimbabwe, Ruanda, Uganda and Gabon for talks on the implementation of the Lusaka agreement. A joint Belgo-Congolese committee was established to monitor political evolutions in the former colony and the renewed cooperation.

The federal government adopted a modest action plan for Congo on June 22nd. Development aid programs would be increased by € 10 million to € 40 million per year, including four new projects (maintenance and the repair of roads, local development initiatives, health care and an urban social fund for Kinshasa). Structural aid, that was suspended after the Lubumbashi massacre in 1991, was not resumed, however. Promises of bilateral loans and a cancellation of debts worth

² For a more detailed overview of the developments in the European Union, see in this Yearbook: B. KERREMANS and E. DRIESKENS, 'Tussen schok en overgang: de Europese Unie in 2001', pp. 279-305.

€ 1.3 billion were conditional upon the evolutions in the peace process and democratisation. The action plan was presented at the 41st anniversary of Congo's independence in the presence of Verhofstadt, Michel and Boutmans. In November Michel headed an EU diplomatic mission to Central Africa. The Congolese opposition and a number of civil society organisations were invited to a round table conference to be held in Brussels on January 15th and 16th 2002.

Ruanda and the 'genocide bill' – The Brussels Assize Court sentenced on June 8th four Ruandese, 'the Butare Four', to 12 to 20 years' imprisonment for crimes against humanity committed during the 1994 civil war. The sentence was based upon the June 16th 1993 bill extending the jurisdiction of Belgian courts to crimes against humanity and genocide. Following worldwide publicity of the issue, charges were brought against a number of former and current heads of state, e.g. Pinochet (Chile), Rafsandjani (Iran), Kagame (Ruanda), Hoessein (Irak), Castro (Cuba), Gueï and Gbagbo (Ivory Coast), Biya (Cameroon), as well as against Palestine leader Arafat and Israeli Prime Minister Sharon. A revision of the genocide bill was increasingly considered necessary in view of possible diplomatic repercussions when persecuting a foreign head of state. On July 18th it became obvious the government was divided on the issue and would leave the initiative to parliament.

September 11th and Afghanistan – Immediately after the terrorist strikes on the WTC towers in New York and the Pentagon, crisis consultations were held with police and security services. The US and Israeli embassies, the NATO headquarters in Evere and a number of other sites received additional surveillance.

On September 12th Belgium assented to the activation of clause 5 of the NATO treaty, provided foreign responsibility for the attacks was established. Clause 5 conceives an armed strike against one or more NATO member states as aimed at all member states, resulting in the obligatory assistance of the injured party. The Belgian assent was preceded by lengthy and tense deliberations in the inner cabinet, the green parties and SP.A opposing the interpretation of the terrorist strikes as an act of war. Prime Minister Verhofstadt pledged Belgium's solidarity with the US and promised a frigate, two mine hunters and 47 pilots for AWACS planes in case of a strike against Afghanistan. Hours after the strike commenced, Verhofstadt reaffirmed Europe's support. He emphasised that it was not aimed at islam, nor at the Arabic world, but at international terrorism.

By October 13th support for the bombardments was dwindling within the green parties and the SP.A. At the informal EU summit suspension of the military operations was not considered, however, though there was resentment among member states over Germany, France and Britain's preliminary consultations.

Former Yugoslavia – The armed forces participated like in previous years with a 1.100 persons contingent in KFOR, the NATO peace operation in Kosovo. Elsewhere in the Balkan area smaller units were involved. On August 20th Joint Falcon, the peace supporting operation in the Bosnian and Kosovar skies came to an end. The Belgian air forces had contributed four F-16 planes and a detachment of 70 persons since October 11th 1996.

B. Defence

In implementation of the 2000-2015 Strategic Plan for the Modernisation of the Belgian Army, aiming to reduce personnel from 47.350 to 39.500, a list of 19 military sites was presented for closure by 2002. The repatriation of Belgian forces from Germany would take place, on request of military personnel, during the 2002, 2003 and 2004 summer holidays. The land, air, naval and medical forces were to be integrated under one general staff.

In February rumors leaked out that the government had decided on December 15th 2000 not to include economic compensatory measures in military acquisitions any more. Objection rose within the Belgian Defence and Security Industry, Belgospace, the Flemish Aerospace Group and the Socio-Economic Council Flanders. Tense negotiations led to a compromise : economic compensations would not count for more than 15 % in the decision-making and only if two or more offers existed of similar quality and price.

IX. Other events and developments

Government – In anticipation of the regionalisation of agricultural policy from January 1st 2002, Jaak Gabriëls (VLD) resigned as a minister. To restore linguistic parity, secretary of state Annemie Neyts became a full minister and was charged with agriculture for the time being. Policy on small enterprises was added to Rik Daems' portfolio as minister of telecommunication and public enterprises.

Royal family – On October 25th in the Erasmus hospital in Anderlecht princess Elisabeth Thérèse Marie Hélène was born, first child of crown prince Filip and princess Mathilde. She is second in the line of succession. On King's Day (November 15th) the N-VA, the former Volksunie, proposed to deprive the King of all political competences. Three Flemish coalition partners (VLD, SP.A, Agalev) assented to a mere ceremonial role for the monarch, but the proposal was opposed by the PRL.

Euthanasia – Deliberation on three bills on euthanasia, palliative care and the establishment of an assessing committee continued after Christmas recess in the joint committees of Justice and Social Affairs in the Senate. On January 14th the committees finally adopted article 3, that stipulates the conditions vis-à-vis terminal and non-terminal patients and doctors under which euthanasia is not considered a criminal offence. The Council of State ruled on June 20th it didn't contradict the right to live guaranteed by international treaties. The Council did, however, comment on the difficulty to discern mercy killing from other medical actions and on a criminal law regulation for medically assisted suicide. On October 25th the Senate adopted both the bills on palliative care and euthanasia. Three majority members cross-voted and two abstained. The proposal for an assessing committee was incorporated in the euthanasia bill.

Lumumba Committee – On February 24th a special committee was established in the Chamber to investigate the circumstances that led to the murder of Patrice

Lumumba, Congo's first government leader upon gaining independence. Immediate cause was the publication of *De moord op Lumumba*, in which Ludo De Witte denounced the government Eyskens' involvement. Assisted by four historians and upon hearing numerous witnesses, the committee admitted the government's moral responsibility for the circumstances leading to Lumuba's demise. A direct involvement was, however, not founded by the evidence. Rumors of King Baudouin's involvement were contradicted by the committee's chairman Geert Versnick.

BSE, FMD and the dioxine crisis – The expansion of B.S.E or mad cow disease that had struck various European countries in December 2000, continued to badger the government throughout the first months of 2001. The costs for obligatory tests would be borne by the government, an additional € 60 million would be released to compensate farmers. In 2001 46 cases were discovered leading to the disposal of all animals concerned.

In February and March sweeping measures were necessary to stem the foot and mouth disease that erupted in the United Kingdom. A ban on all transport was called and the cattle markets were closed for a week. In addition, the Dutch border was closely monitored. As a result, Belgium was spared.

X. Developments in the political parties

Volkunie – As a result of the Lambermont agreement, factional dispute flared within the Volkunie throughout 2001.³ One faction was headed by party president Geert Bourgeois. It sought to harden the party's Flemish-nationalist stance and opposed the Lambermont agreement, as well as the alliance with ID21. The other enlisted former presidents Bert Anciaux and Patrik Vankrunkelsven. Judging the Flemish nationalism's electoral appeal too weak, it attempted to be part of a broader, left-liberal project in consultation or cooperation with other parties.

Bourgeois' criticism of the agreement and of the bills seeking to implement it, that were negotiated by Anciaux and Vankrunkelsven, was ill received in the party. His decision to seek to reverse the party bureau's assent to the Lambermont agreement, led to his resignation. Nevertheless, his opposition to the agreement was shared by the party council on January 30th, when it defeated two bills implementing the agreement. The tense confrontation made it unlikely the party could recover. Even so an attempt at reconciliation was made. Borginon assumed the party presidency in the interim. The party presidency election was postponed to the fall. Even the adoption of the Lambermont agreement by the party council on May 2nd could not stem speculation on a possible alliance of the group Anciaux-Vankrunkelsven with the VLD or SP. Minister Sauwens' resignation over his presence on a meeting of the Saint-Maarten Fund caused further tension between the VU and ID21. The latter's lack of confidence in Sauwens led the alliance to crumble on May 15th.

³ For a more detailed overview of the Volkunie's protracted demise, see in this Yearbook : J. NOPPE and B. WAUTERS, 'Het uiteenvallen van de Volkunie en de opkomst van de N-VA en Spirit : een chronologisch en morfologisch overzicht (juni 1999 - juli 2002)', pp. 397-471.

On June 21st the party bureau decided to entrust the membership with the choice on the party's future, feeling reconciliation was unlikely at most in particular after members of the Bourgeois group voted against the Lambermont agreement in the Chamber. At stake was the party's patrimony, the means available from party financing and the ability to continue to use the Volksunie party name. On September 15th, the group *Vlaams-Nationaal* (Bourgeois) carried the postal referendum with 47.2 % of the votes. The *Future Group* (Anciaux) obtained 22.6 % and a group in the middle opposing the party's demise got 30.2 %. Failing to obtain half of the votes, *Vlaams-Nationaal* chose to continue under the name 'Nieuw-Vlaamse Alliantie'. The Future Group and ID21 merged into Spirit, meaning social, progressive, international, regionalist, integral-democratic and future-oriented. Most of the middle group sought admission to one formation or the other. A notable exception was Sauwens who became a christian-democrat.

CVP/CD&V – *CDV*, the movement seeking rejuvenation and renewal headed by former president Johan Van Hecke, announced it was to act as a future-oriented beehive within the party on the request of president Stefaan De Clerck. In anticipation of the September congress, a political project was presented on May 14th and subsequently deliberated on in the constituency parties. Nevertheless, there was increasing criticism within the party on the renewal process' slow progress. Rumors were heard of a rearguard guerilla against De Clerck headed by Eric and Herman Van Rompuy and Hugo Vandenberghe. Yet, criticism was also directed at Van Hecke by De Clerck.

In response to the rank and file's growing concern a committee was charged to elaborate the summary program 'every person counts'. Over two hundred policy proposals were adopted by the party bureau on September 4th and deliberated on in the parliamentary parties. The party congress on September 28-29th assented to open up marriage for persons of the same gender and a confederal state. Suffrage for immigrants was rejected. In addition, the party was reorganised and the name was changed to *CD&V*. Observers agreed De Clerck's position in the party was reinforced as a result.

In the meantime, De Clerck continued to reject proposals to seek a rapprochement to the *VLD*. Rivalries came to a head over a bizarre telephone call between Van Hecke and *VLD*-president De Gucht, overheard by De Clerck. As a result, Van Hecke was forced to leave the party and established the *NCD* (New Christian Democracy). He was rejoined by Karel Pinxten, Reginald Moreels, Luc Willems, Paul Staes and eleven members of the youngsters' Yanko group.

VLD – On April 21st Karel De Gucht was elected party president by 86.14 % of the votes. He faced repeated pleas to hold the party to a more conservative course, in particular from the Antwerp constituency party. MEP Ward Beysen, as well as constituency party president Ludo Van Campenhout urged the party to open up to voters from the *Vlaams Blok*. On October 29th De Gucht received a mandate to seek ouvertures to the *NCD*, as well as former *Volksunie* members. Former *Blok* mandataries were excluded.

SP/SP.A – On January 13th president Patrick Janssens presented his strategy to renew the party along the twin lines of ‘equal opportunities’ and ‘an open party’ to the constituency parties. In addition, the party name was changed to *SP.A*, meaning ‘SP-but different’. He was reelected president by the party membership, obtaining 82.5 % of the votes. He was the sole candidate.

Vlaams Blok – On February 4th Frank Vanhecke was reelected president by the party council. He, too, was the sole candidate. Vice-president Roeland Raes was forced to resign, when he estimated the number of holocaust casualties ‘strongly exaggerated’ on Dutch television. He resigned from the Senate and the Ghent University’s board of directors as well.

On February 7th the Court of Arbitration rejected the *Vlaams Blok*’s appeal to nullify the attempt to suspend the party’s government dotations. Nevertheless, it provided a strict interpretation of a ‘hostile’ attitude towards the European Human Rights Treaty. The Brussels’ court, thus, ruled itself incompetent on the party’s alleged violations of the anti-discrimination act, claiming it is a political offence to be held before an Assize Court. On September 15th a ‘new’ program on immigrants was adopted, replacing the controversial 1992 70-points program.

*
* *

The picture on the front page of the Yearbook shows the four chairmen of the francophone political parties on June 5, 2001 at the «Hertoginnendal» in Brussels signing an agreement that regulates the partition of the additional means for the French speaking Community, obtained by the ‘Lambermont Agreement’. As a result of this chairmen agreement the PSC gave up its opposition against the ‘Lambermont Agreement’.

From left to right : Daniël Ducarme (PRL), Joëlle Milquet (PSC), Elio Di Rupo (PS) and Jacques Baudouin (one of the three federal secretaries of Ecolo).

© Picture : Belga

Tussen schok en overgang : de Europese Unie in 2001

Bart Kerremans

Hoofddocent aan het Instituut voor Internationaal en Europees Beleid van de Katholieke Universiteit Leuven

Edith Driescens

Assistente aan het Instituut voor Internationaal en Europees Beleid van de Katholieke Universiteit Leuven

Het jaar 2001 zal ongetwijfeld vooral geassocieerd blijven met de aanslagen van 11 september in de Verenigde Staten. Tot op zekere hoogte geldt dit ook voor de Europese Unie aangezien de aanslagen in belangrijke mate hun stempel hebben gedrukt op het Europese integratieproces, denken we maar aan de ontwikkeling van het Europees aanhoudingsmandaat. Maar 2001 was – althans wat de EU betreft – meer dan alleen een verhaal van anti-terroristische maatregelen. 2001 was eveneens het jaar waarin België – tijdens het tweede semester – het Raadsvoorzitterschap van de Europese Unie bekleedde. Het was ook het jaar waarin tijdens de G7-G8-top in Genua bij het straatprotest een dodelijk slachtoffer viel, dit slechts enkele weken nadat de Europese Raad van Göteborg ook al met straatgeweld geconfronteerd werd. Evenzeer was 2001 een jaar waarin de kloof tussen de VS en de EU op een aantal vlakken groter werd (Kyoto-protocol, Missile Defense), hoewel de machtsblokken mekaar opnieuw vonden op de Ministeriële Conferentie van de WTO in Doha (Qatar), waar een nieuwe multilaterale onderhandelsronde betreffende de internationale handel van start ging. Tenslotte was 2001 het zoveelste jaar op rij in het onderhandelingsproces tussen de Europese Unie en de kandidaat-lidstaten met het oog op de uitbreiding van de Europese Unie. In 2001 werden in dit kader voor het eerst de tien kandidaat-lidstaten bij naam genoemd die wellicht reeds tegen einde 2002 de toetredingsonderhandelingen afgesloten zullen hebben, waardoor hun daadwerkelijke toetreding in 2004 mogelijk wordt. Deze toetredingen zullen ongetwijfeld het aanzicht van de EU grondig veranderen. In anticipatie en voorbereiding hierop werd op het einde van het jaar – onder impuls van het Belgisch voorzitterschap – de *Verklaring van Laken* aangenomen dewelke de basis vormt voor de *Conventie over de toekomst van Europa* die op 28 februari 2002 van start is gegaan. De Verklaring van Laken vormde ongetwijfeld één van de hoogtepunten van de Europese Unie in 2001. Het dieptepunt was wellicht het Ierse referendum van 7 juni 2001 waarin een meerderheid van de bevolking (57.87 %) – weliswaar bij een vrij lage opkomst (34.79 %) – het *Verdrag van Nice* afkeurde.¹ Beide gebeurtenissen weerspiegelen ongemeen scherp de

¹ Op 26 februari 2001 ondertekenden de vijftien lidstaten een verbeterde versie van het Verdrag van Nice. In 2001 werd de goedkeuringsprocedure afgerond in vijf lidstaten (Denemarken, 13 juni 2001; Luxemburg, 24 september 2001; Frankrijk, 19 oktober 2001; Spanje, 27 december 2001 en Nederland, 28 december 2001).

situatie waarvoor de EU zich momenteel – in het licht van de geplande uitbreiding – geplaatst ziet. Ze geven immers uitdrukking aan het feit dat het spanningsveld tussen de wens om uit te breiden («widening») en de moeilijkheden om te verdiepen («deepening») groter wordt. De toekomst zal uitwijzen hoe de Europese Unie met deze spanningen is omgegaan.

I. Het Lissabonproces en de interne markt

De grote uitdaging voor het interne marktbeleid in 2001 werd gevormd door de ambitieuze doelstelling die op de Top van Feira (Lissabon, 23-24 maart 2000) werd vastgelegd en die erin bestaat de EU tegen 2010 te maken tot de meest competitieve en dynamische kenniseconomie waarin sociale cohesie bevorderd wordt.² Hoewel deze doelstelling meer omvat dan alleen de interne markt, vormt deze een belangrijke schakel in het bereiken ervan. Sectoren die in de loop van 2001 in het oog sprongen waren de financiële diensten, telecommunicatie, energie (gas en elektriciteit), postdiensten en transport. Daarnaast dook ook de discussie over de patentbescherming en over de bescherming van auteursrechten op. Wat de kwestie van de sectoren elektriciteit, gas, postdiensten en transport betrof, speelde op de achtergrond een bredere discussie over de diensten van algemeen economisch belang mee. Reeds in 2000 had de Franse premier Lionel Jospin dit beklemtoond. De Commissie poogde dan ook een reeks criteria op te stellen om dit begrip te verduidelijken en de voorwaarden te bepalen volgens dewelke overheids subsidies aan dergelijke diensten mogen worden besteed.³ In eerste instantie werd gewezen op de brede erkenning die dergelijke diensten in de EU genieten, enerzijds door de verwijzing ernaar in het EG-verdrag en anderzijds doordat de toegang tot dergelijke diensten in artikel 36 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie als een basisrecht wordt erkend. In tweede orde werd ingegaan op de voorwaarden waaronder overheidssteun ten behoeve van dergelijke diensten geoorloofd is. Een belangrijk criterium hierbij is dat de steunmaatregel noodzakelijk is opdat de betrokken dienst aangeboden zou kunnen worden.⁴ De omvang ervan wordt beperkt door de extra kost die ontstaat als gevolg van het feit dat het een dienst van algemeen economische belang betreft. In derde orde stelde de Commissie de ontwikkeling van een kader in het verschiet dat meer rechtszekerheid zou creëren voor overheidssteun die ten behoeve van dergelijke diensten verleend wordt. In de loop van 2002 zou dit kader in overleg met de lidstaten ontwikkeld worden.

De aandacht van de Commissie voor diensten van algemeen economisch belang mag dan zijn toegenomen, het had zeker niet tot gevolg dat het controversiële karakter van de liberalisering van sommige van deze diensten er kleiner op werd. Dat bleek in de aanloop naar de Europese Raad van Stockholm op 23 en 24 maart 2001. De kritiek in de maanden vóór deze top was precies dat de mooie woorden van Lissabon niet altijd in de praktijk waren vertaald ondanks enkele successen

² Presidency Conclusions, Lisbon European Council, punt 5.

³ Verslag aan de Europese Raad van Laken : Diensten van algemeen belang, COM(2001) 598.

⁴ COM(2001) 598, p. 8.

eind 2000 (o.a. wat betreft de elektronische handel). Deze kritiek richtte zich in eerste instantie op de energiesector, in casu gas en elektriciteit. Daar waren ook redenen voor. De Commissie had immers een voorstel gedaan waarin de volledige liberalisering ervan tegen eind 2005 gerealiseerd zou zijn. Tegen eind 2003 en eind 2004 moest de liberalisering van respectievelijk elektriciteit en gas voor bedrijfsgebruikers klaar zijn. Sommige lidstaten – zoals het Verenigd Koninkrijk en Spanje – vonden dat de volledige liberalisering reeds eind 2003 moest worden vastgelegd. Duitsland en Nederland drongen aan op eind 2004.⁵ De Franse regering verzette zich echter tegen deze deadlines en drong aan op een «gecontroleerde liberalisering». De Top van Stockholm bracht wat dit betreft niet veel zoden aan de dijk, ook omdat kanselier Gerhard Schröder weigerde op dit vlak druk op de Fransen uit te oefenen. De Frans-Duitse as – die op de Top van Nice in december 2000 zo goed als onbestaande leek – was blijkbaar weer springlevend. Over de deadlines voor de energiesector werd geen akkoord bereikt. Wél werd vastgesteld dat de Commissie van haar prerogatieven op het vlak van concurrentiebeleid gebruik kon maken om oneerlijke concurrentie van nationale monopolies in andere lidstaten te doorbreken (men dacht dan vooral aan de activiteiten van *Electricité de France* in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk en overnamepogingen in Spanje en Italië) en om de energiemarkten van de lidstaten waar zich dergelijke monopolies bevinden onder druk te zetten.

In Stockholm werd – eveneens in het kader van het Lissabonproces – gesproken over de regelgeving in de sector van de financiële diensten die deel uitmaakt van het *Actieplan voor de Financiële Diensten* dat door de Commissie opgesteld werd.⁶ De basis van deze discussies werd gevormd door een rapport van een comité van wijzen onder leiding van Alexander Lamfalussy.⁷ Het rapport stelde voor een procedure in te voeren waarin secundaire regelgeving (uitvoeringsmaatregelen) volgens een versnelde procedure zou kunnen worden vastgesteld. De bedoeling was om vlug te kunnen inspelen op snelle ontwikkelingen op de effectenmarkten. Uiteindelijk kreeg de Commissie de bevoegdheid om in dergelijke secundaire regelgeving te voorzien, binnen het kader van kaderwetgeving die via de medebeslissingsprocedure zou worden vastgelegd en in samenwerking met een op te richten *Comité voor het Effectenbedrijf* (European Securities Committee) dat als regelgevend comité de werkzaamheden van de Commissie zou bewaken.⁸ Ook kan

⁵ Duitsland verzette zich wel tegen de creatie van een onafhankelijke regelgever voor de energiesector in elk van de lidstaten, ook al een onderdeel van het Commissievoorstel.

⁶ COM(1999) 232 van 11 mei 1999. Sindsdien wordt jaarlijks een verslag opgesteld over de uitvoering van dit plan : zie COM(1999) 630, COM(2000) 336 en COM(2000) 692/2. Ter voorbereiding van de Europese Raad in Stockholm werd een specifiek rapport over de uitvoering van het plan door de Commissie aan de Raad voorgelegd (zie COM(2001) 79). In dat rapport verdedigt de Commissie de voorstellen van het Lamfalussy Comité (zie verder).

⁷ *Final Report of the Committee of Wise Men on the Regulation of European Securities Markets*, Brussels, February 15, 2001.

⁸ Zie artikel 5 van Besluit 1999/468/EG (het zogenaamde Comitologie-besluit) van 28 juni 1999 (PB EG, L184 van 17 juli 1999). De Commissie beloofde in principe geen beslissing te nemen die ingaat tegen de meerderheidsopinie in het bedoelde Comité, een belofte analoog aan deze die de Commissie maakte bij de beslissing van de Raad over het eerder vermelde Comitologie-besluit (zie

het Europese Parlement erover waken dat de Commissie binnen de grenzen van uitvoeringsmaatregelen blijft en niet aan verdoken wetgeving doet. Met deze procedure – waarbij de Commissie door een comité van experts zou worden bijgestaan (het Comité van Regelgevers, European Securities Regulators Committee)⁹ – wordt gepoogd de prerogatieven van de diverse instellingen te vrijwaren, niet in het minst van het Europese Parlement, en tegelijkertijd een snelle regelgeving mogelijk te maken.¹⁰ Tegen einde 2004 zouden op deze wijze voor ruim 40 verschillende aspecten van de effectenmarkten regels moeten worden vastgesteld.

Het akkoord dat te Stockholm werd bereikt werd algemeen als een succes beschouwd. Dit was niet alleen het geval omwille van het feit dat men wellicht ook het Europese Parlement over de streep had kunnen trekken, maar ook omdat het geen sinecure was de verdeeldheid onder de lidstaten te overbruggen.¹¹ Vooral het Verenigd Koninkrijk en Duitsland stonden hier tegenover elkaar omwille van de concurrentie tussen Londen en Frankfurt en de Duitse opinie dat de bevoegde diensten van de Commissie over een sterke Britse «bias» inzake de effectenmarkten beschikken.¹² Duitsland werd pas over de streep getrokken door de opname in de regeling dat de Commissie zal vermijden tegen een meerderheidspositie in de Raad in te gaan mocht deze daar opduiken.

Met de Top van Stockholm was het werk echter nog niet afgelopen. Een aantal zaken bleven onopgelost. De zaak van de liberalisering van de postdiensten raakte sowieso niet opgelost door het sterke verzet van Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Maar in december – na intensief bemiddelingswerk vanwege het Belgisch voorzitterschap – bereikte de Raad hierover wel een gemeenschappelijk standpunt.¹³

Ook de oprichting van een «Single European Sky», waarbij in één geïntegreerd luchtcontrolesysteem voor de hele EU zou worden voorzien, raakte niet opgelost door het aanhoudend dispuut tussen Spanje en het Verenigd Koninkrijk over Gibraltar (waarover de regering van Tony Blair intern enorm onder druk kwam te staan door het verzet van de inwoners van Gibraltar tegen welke toegeving dan ook). Taalperikelen zorgden ervoor dat ook over het Europese patent geen

punt 1 van de «Verklaringen en Besluit 1999/468/EG van de Raad», in PB EG, C203 van 17 juli 1999, p. 1).

⁹ Dit Comité wordt ook betrokken bij het intensifiëren van de samenwerking – o.m. via peer review – tussen de toezichtshoudende organen van de diverse lidstaten met het oog op een consistente en tijdige uitvoering van de betrokken regels in elk van de lidstaten.

¹⁰ De zoektocht naar snelle regelgeving – ook in andere sectoren – had o.m. ook tot gevolg dat Commissaris Liikanen een voorstel deed omtrent zelfregulering (*European Voice*, Vol. 7, n° 8, 22 February 2001).

¹¹ Het akkoord van het Europese Parlement komt er pas – na moeizame onderhandelingen – in februari 2002.

¹² *Financial Times*, March 22, 2001, p. 2.

¹³ Een liberalisering in drie etappes wordt voorzien (2003, 2006 en 2009) waarbij pas na 2006 beslist zal worden over de volledige liberalisering in het licht van de effecten ervan op de universele dienstverlening.

doorbraak kon worden bereikt. De zaak van de auteursrechten kreeg zijn oplossing in een richtlijn die door door het Parlement en de Raad op 22 mei werd gefinaliseerd.¹⁴ Later op het jaar kreeg het vraagstuk van het witwassen van geld een oplossing,¹⁵ alsmede de problematiek van grensoverschrijdende betalingen binnen de eurozone.¹⁶ De zaak van de vereenvoudiging van de EG-wetgeving inzake telecommunicatie kreeg pas onder Belgisch voorzitterschap zijn beslag. Vooral het voorstel waarin de Commissie zichzelf een veto over de beslissingen van de nationale regelgevende instanties gaf zo deze maatregelen zouden nemen die de eenheidsmarkt in het gedrang brengen, lag de meeste lidstaten zwaar op de maag. Het Europese Parlement koos hier echter de zijde van de Commissie. Het Belgisch voorzitterschap restte geen andere keuze dan intensief te bemiddelen tussen de Raad en het Parlement waartussen in december een compromis bereikt werd waarin het Commissie-veto behouden blijft behalve voor de beslissingen van de nationale regelgevers over de verdeling van de golfrechten tussen mobiele telefoonbedrijven.¹⁷

Op de Europese Raad van Göteborg (15 en 16 juni 2001) werd de dimensie van de duurzame ontwikkeling aan het Lissabonproces toegevoegd. Economische groei en het concurrentieel maken van de Europese economie zou vanuit die optiek moeten plaatsvinden binnen de grenzen van de duurzame ontwikkeling. Tot op zekere hoogte was dit nieuwe accent een antwoord op de toenemende kritiek vanwege anti- en anders-globalisten op het economische en sociale beleid van de EU, getuige waarvan de manifestaties in de marge van bijeenkomsten van Europese Raden. In Göteborg liepen die manifestaties – net zoals een aantal weken later bij de G7/G8 Top in Genua – uit de hand. Anderzijds had het Zweedse voorzitterschap milieu bovenaan haar prioriteitenlijst gezet.¹⁸

Ook het Belgische voorzitterschap had dit gedaan. Deze moest er echter voor zorgen dat de engagementen die in Göteborg gedaan werden ook in realiteit omgezet werden. De eerste grote test werd alvast gevormd door de opvolgingsvergaderingen in het kader van het Kyoto Protocol, meer bepaald deze in Bonn in juli 2001 (COP-6, part II) en deze in Marrakech in november 2001 (COP-7). Daar moest immers blijken of de EU het Kyoto Protocol over klimaatveranderingen trouw zou blijven, ook na de door de EU fel bekritiseerde beslissing van de Amerikaanse regering (28 maart 2001) om zich uit dit protocol terug te trekken.

¹⁴ 2001/29/EG, Publikatieblad EG, L 167 van 22 juni 2001.

¹⁵ Richtlijn 2001/97/EG (4 december 2001).

¹⁶ Verordening 2560/2001 (19 december 2001).

¹⁷ Door het compromis werd vermeden dat de Raad en het Europese Parlement in de tijdrovende conciliatiefase van de medebeslissingsprocedure (artikel 251 EG) zouden terechtgekomen zijn.

¹⁸ In dat verband wilde Zweden eveneens de zaak van de bestraffing van vervuilers nieuw leven in blazen, ook met het oog op de uitbreiding aangezien men landen in de EU zou opnemen waar minder stringente milieunormen gelden. De idee van de bestraffing – door verschillende vormen van vervuiling als misdrijven te laten erkennen – werd eerder reeds in 1993 door het Deense voorzitterschap naar voren geschoven.

II. De Uitbreiding

Een andere prioriteit van het Zweedse voorzitterschap vormde de uitbreiding. Ook tijdens het daaropvolgende Belgische voorzitterschap kreeg het heel wat aandacht. Enerzijds was er het nu klassiek geworden proces van de toetredingsonderhandelingen waar voor de verschillende kandidaat-lidstaten verschillende hoofdstukken van de *acquis communautaire* werden afgewerkt. Anderzijds was er de jaarlijks weerkerende beoordeling door de Commissie van de vooruitgang die door deze landen geboekt werd op hun weg naar de toetreding.¹⁹ In deze rapporten – die op 13 november werden vrijgegeven – lag de klemtoon op de problemen van de meeste kandidaat-lidstaten om hun rechterlijke en administratieve apparaat klaar te stomen voor het EU-lidmaatschap. Problemen zoals slecht opgeleide rechters en corruptie in het administratieve systeem kregen veel aandacht.²⁰ Toch werd vooral de nadruk gelegd op de vooruitgang die in de toetredingsonderhandelingen was geboekt.

Opvallend was verder dat de Europese Raad (tijdens haar vergadering in Laken) voor het eerst een duidelijke indicatie gaf over het moment waarop verschillende kandidaat-lidstaten zouden toetreden indien het tempo van het huidige proces behouden zou blijven. Daarnaast werd eveneens – ook dat was uniek – aangegeven welke landen wellicht tot de eerst toetredenden zouden behoren. Tien kandidaat-lidstaten werden genoemd, wat betekent dat van de twaalf waarmee de toetredingsonderhandelingen lopende zijn slechts Bulgarije en Roemenië niet in deze groep werden opgenomen. Met Turkije moeten de toetredingsonderhandelingen nog van start gaan, ook al is het als een kandidaat-lidstaat erkend. Tot de groep van eerst toetredenden zal het dus zeker niet behoren.²¹ Wel stoomde het in de loop van het voorjaar een «Nationaal Plan» klaar met de bedoeling de eigen wetgeving dichter bij deze van de EU te brengen.²² De sluiting van het Pretoetredings Partnerschapsakkoord met de EU in maart 2001 speelde daarin een belangrijke rol. Tevens werd op 3 oktober een grondwetswijziging door het Turkse Parlement goedgekeurd die o.a. betrekking had op het recht op vrije meningsuiting, het voorkomen van foltering, de gelijkheid van man en vrouw, en het recht van de Koerden om uitzendingen te verzorgen in hun eigen taal. De financiële

¹⁹ Zie SEC(2001) 1744 tot 1756.

²⁰ Zie b.v. pp. 17-18 in het rapport over Bulgarije (SEC(2001) 1744) waarin het probleem van de corruptie en van het gebrek aan onafhankelijkheid van het rechterlijke apparaat wordt aangekaart en pp. 17-21 in het rapport over Litouwen (SEC(2001) 1750) waarin de vooruitgang op dit terrein erkend wordt maar waarin een volgehouden inspanning gevraagd wordt.

²¹ Voor een evaluatie van de mate waarin Turkije voldoet aan de toetredingsvoorwaarden, zie SEC(2001) 1756.

²² Op de achtergrond speelt ook de Cypriotische kwestie mee waar in januari 2002 onder de leiding van de VN een nieuwe – en wellicht ultieme – poging ondernomen werd een politieke regeling te vinden voor de hereniging van het eiland alvorens de toetreding van (Grieks) Cyprus een feit zou worden. Dat laatste zou immers onvermijdelijk tot een enorme verslechtering in de relaties tussen Turkije en de EU en a fortiori tussen Turkije en Griekenland leiden. De gesprekken waren in januari 2001 tot stilstand gekomen nadat de Turks-Cypriotische president Rauf Denktaş deze verlaten had. Binnen de EU kon deze stap niet echt op begrip rekenen, wel integendeel.

crisis van eind 2000 – die Turkije op de rand van het bankroet bracht en die het volledig afhankelijk maakte van leningen toegekend door het IMF²³ – vergrootte dan weer in aanzienlijke mate de economische afstand tussen dit land en de Europese Unie.

De uitbreidingsonderhandelingen moesten in de loop van 2001 een aantal belangrijke politieke hindernissen nemen. Dat zal in 2002 niet anders zijn omdat de meest controversiële onderdelen (of hoofdstukken) van deze onderhandelingen voor de eindfase van het onderhandelingsproces werden bewaard, dit vooral met de bedoeling het proces geen vertraging te doen oplopen door het reeds vroegtijdig te verlammen met politiek controversiële thema's. Het Zweedse voorzitterschap leek echter niet van plan omwille van die reden dergelijke kwesties uit de weg te gaan. Integendeel. Het kondigde bij de aanvang van het voorzitterschap aan dat het alle thema's, dus ook de moeilijkste zoals het regionale beleid, het landbouwbeleid²⁴ en het vrij verkeer van werknemers op de agenda zou plaatsen zodat de EU-lidstaten het moeilijke proces van de EU-standpuntbepaling over deze kwesties zouden moeten aanvatten.²⁵ Ondertussen bleken een aantal kandidaat-lidstaten bereid water bij de wijn te doen inzake de overgangsperiodes op een aantal domeinen zoals milieu (ondanks de aanzienlijke economische kost die de naleving van de acquis voor deze landen met zich meebrengt) en belastingen, precies om te vermijden dat de toetredingsonderhandelingen vertraging zouden oplopen.

Het vrij verkeer van werknemers draaide rond de wens van sommige lidstaten – Duitsland en Oostenrijk op kop – om de inwoners van de nieuwe lidstaten slechts na zeven jaar het recht te verlenen in de Europese Unie te werken waar ze dat willen. In het licht van het toenemende electorale succes van extreem-rechtse en populistische partijen – een trend die zich in 2002 in de landen van de Europese Unie sterk doorzette – was er vanwege de huidige lidstaten niet echt veel bereid-

²³ INTERNATIONAL MONETARY FUND, Turkey : Tenth Review Under the Stand-By Arrangement – Staff Report, IMF Country Report n° 02/21, Washington DC, IMF, February 2002.

²⁴ Hoe moeilijk discussies over het landbouwbeleid wel liggen bleek reeds vroeg in 2001 toen Commissaris Fischler in een speech in Berlijn een aantal proefballonnen over de «mid-term review» van het landbouwbeleid (die in 2002 op stapel staat) opliet (*European Voice*, Vol. 7, n° 4, 25 January 2001). Zijn idee om minder subsidies te besteden aan directe betalingen en prijsondersteuning en meer aan milieubescherming en plattelandontwikkeling stootte meteen op een Franse sneer dat hervormingen aan het gemeenschappelijk landbouwbeleid pas na 2006 kunnen worden doorgevoerd aangezien de huidige budgettaire afspraken tot dan lopen. Het ziet er evenwel naar uit dat de uitbreiding van de EU het breekijzer zal vormen dat een vervroegde hervorming noodzakelijk zal maken. Nieuwe uitbraken van mond- en klauwzeer en van B.S.E hadden alleszins tot gevolg dat de kritiek op de steun van het GLB voor «industriële landbouw» sterk toenam, zeker in Duitsland.

²⁵ Het ging zelfs zo ver dat zes kandidaat-lidstaten er in juni op aandrongen dat de EU een standpunt inzake het landbouwdossier zou vastleggen tijdens het Belgische voorzitterschap. De zes landen waren Polen, de Tsjechische Republiek, Slovenië, Hongarije, Estland en Cyprus (*European Voice*, Vol. 7, n° 23, 7 June 2001).

heid om in deze zaak toegevingen te doen.²⁶ Vooral Polen – dat zich ter zake het meest vocaal opstelde – verzette zich met klem tegen beperkingen of uitzonderingen op het vrij verkeer van werknemers met de stelling dat dit zonder meer immoreel zou zijn.²⁷ Ook pogingen van de Commissie om een onderscheid te maken tussen bepaalde beroepen uit de tertiaire sector en deze uit de secundaire (waar meer restricties zouden gelden) konden op geen genade rekenen. Ondertussen probeerden Spanje en Frankrijk de onderhandelingen over dit thema – waar Duitsland belangen te verdedigen heeft – te koppelen aan de onderhandelingen over de regelingen inzake landbouw en regionaal beleid – waar zij belangen te verdedigen hebben. Spanje ging zelfs zover met het blokkeren van de zaak tot dat het de garantie heeft gekregen dat de omvang aan regionale steun die het nu krijgt niet zal afnemen na de uitbreiding van de EU met de – nochtans veel minder welvarende – kandidaat-lidstaten.

Anderzijds stootten de onderhandelingen op het struikelblok van het recht van buitenlanders om in sommige kandidaat-lidstaten grond aan te kopen. Vooral omwille van de hogere koopkracht van de huidige lidstaten wordt er door verschillende kandidaat-lidstaten op lange overgangsperiodes aangedrongen. Vooral de schrik voor Duitsers die op grote schaal tot dergelijke aankopen zouden overgaan zit er, voornamelijk in Polen, diep in. Polen eiste dan ook een overgangsperiode van twaalf jaar (aanvankelijk zelfs achttien jaar) alvorens dit recht de huidige EU-burgers ten deel zou vallen. Ook de Tsjechische Republiek eiste een dergelijke overgangsperiode maar dan voor landbouwgrond en beboste gebieden. Cyprus stelde zich tevreden met een overgangsperiode van vijf jaar voor de aankoop van huizen die als tweede woonst fungeren. Dat gebeurde op de formele onderhandelingsessie einde maart 2001, de eerste onder Zweeds voorzitterschap. Ondertussen liet Günther Verheugen verstaan dat de Commissie begrip had voor langere overgangsperiodes op dit vlak, zolang het niet om investeringen zou gaan. Verheugen leek flexibiliteit op dit vlak ook als een middel te zien om overgangsperiodes voor het vrij verkeer van werknemers van de kandidaat-lidstaten te kunnen afdingen.²⁸

Meer en meer aandacht kreeg ook de kwestie van de doorgang tussen Rusland en de Russische enclave in Kaliningrad. Gezien deze laatste volledig omringd zou zijn door de EU (in casu Polen en Litouwen) zou het goederenverkeer (maar ook het personenverkeer) tussen deze Russische enclave en de rest van Rusland gehinderd worden door de beperkingen en controles (o.m. visa's) die de EU aan haar buitengrenzen wenst toe te passen. Overleg over deze zaak tussen de EU en Rusland bracht voorlopig geen zoden aan de dijk zodat de kwestie ook in 2002 bovenaan de Russisch-Europese agenda blijft staan. Toch kon men in 2001 zien dat de Europese Unie haar relaties met Rusland steeds ernstiger neemt. De ontvangst

²⁶ Omwille van die reden noemde Günther Verheugen, als Europees Commissaris verantwoordelijk voor de uitbreiding, deze aspecten van de uitbreiding een «psycho-political problem» voor verschillende lidstaten.

²⁷ Slowakije stemde als eerste met deze overgangsperiode in.

²⁸ *European Voice*, Vol. 7, n° 14, 5 april 2001.

van Vladimir Putin op de Europese Raad van Stockholm was de eerste keer dat een Russisch president op een EU-top uitgenodigd werd, nog wel door een eigengereide beslissing van het Zweedse voorzitterschap waar niet alle lidstaten even gelukkig over waren.

In de loop van 2001 werden ook de eerste Stabilisatie- en Associatie-akkoorden (SAA) ondertekend, het eerste met Macedonië²⁹ en het tweede met Kroatië.³⁰ Hoewel het formeel niet om akkoorden gaat die enige rol te spelen hebben in de uitbreiding van de EU of die de weg naar nieuwe toetredingen zouden moeten effenen, is het quasi onmogelijk deze niet in een dergelijk perspectief – maar dan op zeer lange termijn – te zien. Deze akkoorden voorzien immers – zij het in vage termen – in de stapsgewijze integratie van de betrokken landen in de Europese structuren.³¹ Dit suggereert een toetredingsmogelijkheid op langere termijn zonder dat de EU daarmee formeel de belofte tot toetreding doet.

III. Het externe handelsbeleid van de Europese Unie

A. De Wereldhandelsorganisatie

In november 2001 werd te Doha (Qatar) het startsein gegeven van een nieuwe ronde van multilaterale onderhandelingen inzake internationale handel. Daarmee werd een doelstelling gerealiseerd die de Europese Unie reeds sinds 1998 (eigenlijk intern reeds sinds 1996) nastreefde. Twee jaar geleden – in Seattle – was een eerste poging hiertoe mislukt. Om de weg naar de start van deze nieuwe ronde te effenen, werden in de loop van het jaar verschillende initiatieven genomen. In eerste instantie was het – lessen trekkend uit de mislukking van Seattle – van essentieel belang dat een belangrijk aantal ontwikkelingslanden bereid zou zijn een nieuwe ronde te steunen. Dat was geen sinecure : velen van hen zagen de zin van een nieuwe ronde niet in aangezien de vorige – de Uruguay Ronde – naar hun mening niet de verhoopte (en voorgespiegelde) voordelen had opgeleverd. Bovendien wilde de Europese Unie een aantal thema's in de nieuwe ronde aan bod laten komen die in het beste geval de interesse van deze landen niet kon opwekken, en zelfs in heel wat gevallen veel weerstand oproepen. De betrokken thema's

²⁹ Het betrokken akkoord werd gesloten op 9 april 2001 en reeds op 2 mei 2001 door het Europese Parlement goedgekeurd.

³⁰ Dit akkoord werd gesloten op 29 oktober 2001 en reeds op 12 december door het Europese Parlement goedgekeurd. SAA-onderhandelingen met Albanië werden tot 2002 uitgesteld omwille van de problemen van het land om de georganiseerde misdaad en de smokkel aan te pakken.

³¹ Zie EUROPEAN COMMISSION, *Croatia. Stabilisation and Association Report*, Commission Staff Working Paper, SEC(2002) 341, p. 18 & EUROPEAN COMMISSION, *Former Yugoslav Republic of Macedonia. Stabilisation and Association Report*, Commission Staff Working Paper, SEC(2002) 342, p. 18. Zo wordt in de preambule van het akkoord met Kroatië het volgende gesteld : «Considering the strong links between the Parties and the values they share, their desire to strengthen those links and establish a close and lasting relationship based on reciprocity and mutual interest, which should allow Croatia to further strengthen and extend the relations with the Community.» Zie *Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States and the Republic of Croatia*, COM(2001) 371, preambule.

– de zogenaamde Singapore-issues – zoals handelsfacilitering, transparantie in overheidsbestedingen, investeringsregels en concurrentieregels konden niet echt op veel steun rekenen. Bovendien wilde de EU ook milieukwesties in de ronde aan bod laten komen en dan meer bepaald de volgende drie thema's: de relatie tussen de WTO-verplichtingen en multilaterale milieuovereenkomsten, eco-labelling en het voorzorgsbeginsel. Bij vele ontwikkelingslanden bestond hier zonder meer bijzonder veel argwaan over. De EU engageerde zich dan ook voor een tweesporigenbenadering. Ten eerste werd tot november vrij intensief gewerkt aan de implementatie-agenda die aan de start van een nieuwe ronde gekoppeld zou worden. Met deze agenda moest tegemoet gekomen worden aan de eis van de ontwikkelingslanden dat de bepalingen van de Uruguay-Ronde-Akkoorden die specifiek ten voordele van deze landen waren overeengekomen ook daadwerkelijk en concreet geïmplementeerd zouden worden. Daartoe behoorden onder meer de «special and differential treatment» (S&D) die in verschillende van deze akkoorden voorzien is en de verlenging van een aantal overgangsperiodes (o.a. in het TRIM's akkoord). Belangrijk was daarbij ook de hele discussie over de uitzondering die op het patentrecht van medicijnen moest worden voorzien indien dit voor redenen van volksgezondheid in de ontwikkelingslanden nodig is. Gepatenteerde medicijnen zijn immers veelal duurder (en dus onbetaalbaar voor deze landen) waardoor generische medicijnen een oplossing bieden.

Daarnaast probeerde de EU reeds de achtenveertig armste ontwikkelingslanden achter haar plannen te krijgen met haar «Everything but Arms Initiative» (EBA).³² Door dat initiatief zouden alle exportproducten (in de praktijk overwegend landbouwproducten) van deze landen vrije toegang tot de Europese markt krijgen. Intern lag dit niet zo eenvoudig gezien sommige gevoelige en beschermde of gereguleerde landbouwsectoren – in casu rijst, bananen en suiker – met exportconcurrentie te maken zouden krijgen. Bovendien zou dit ook de belangen van de Caribische ACP-landen – met wie de EU als sinds 1973 preferentiële niet-wederkerige handelsbetrekkingen (via de Lomé Conventies en via het in 2000 gesloten Cotonou Akkoord) onderhoudt – ernstig schaden. Als gevolg daarvan werd voor deze drie producten een overgangsperiode voorzien (tot 2006 voor bananen en suiker, tot 2009 voor rijst). Voor bananen ging dit gepaard met een oplossing van het al jaren aanslepende conflict met de VS, Mexico en Ecuador. De oplossing gaf deze landen – wat de VS betreft, eigenlijk alleen Chiquita – gegarandeerde aandelen binnen de voorziene tariefquota tot in 2006. Vanaf 2006 vervalt het dispuut volledig gezien vanaf dan alleen nog tarieven en geen quota meer van toepassing zouden zijn.

Een ander belangrijk element op de weg naar Doha was de houding van de nieuwe Amerikaanse regering ten aanzien van een nieuwe ronde. Ofschoon de Clinton-regering een nieuwe ronde had gesteund, had het dit eigenlijk alleen maar schoorvoetend gedaan. In april 2001 kwam de nieuwe Amerikaanse regering echter tot de conclusie dat het steunen van een nieuwe ronde noodzakelijk was om

³² Verordening 416/2001, PB L60 van 1 maart 2001.

de onderhandelingen over landbouw een kans te geven. Deze onderhandelingen waren in maart 2000 gestart omdat dit zo in het Landbouwakkoord (artikel 20) van de Uruguay Ronde was voorzien. Het probleem voor de EU was echter dat zonder de mogelijkheid van een package deal – dus het «onderdompelen» van landbouw in een ruimere agenda – toegevingen in deze sector onmogelijk zouden zijn.³³ Bovendien zag de VS een kans om op die manier het thema van de markttoegang voor industriële producten opnieuw op de tafel te krijgen. Ook zouden de onderhandelingen over de handel in diensten – ook al in 2000 gestart als gevolg van de Uruguay Ronde Akkoorden (artikel XIX GATS) – een nieuwe impuls kunnen krijgen.

Nadat de VS bereid bleek aan een nieuwe ronde mee te willen werken, begon het echte voorbereidingswerk in Genève om de meest terughoudende landen – zoals Pakistan en India en in mindere mate Brazilië – over de streep te trekken. Eigenlijk gebeurde dit pas in Doha zelf waar een afrondende marathonzitting op 14 november een compromis opleverde waarin een nieuwe ronde werd gelanceerd, gekoppeld aan de vastlegging van een aantal engagementen inzake de implementatiekwestie, inclusief een engagement van openheid ten aanzien van de verhandelbaarheid van generische medicijnen voor de bestrijding van ziekten zoals AIDS en Malaria in de ontwikkelingslanden.³⁴ Een dubbelzinnige tekst over de eliminatie van exportsubsidies in de landbouw – de achillespees van de EU – en vage beloften over de onderhandelingen inzake de verhouding tussen de WTO en multilaterale milieuovereenkomsten (niet over eco-labelling of over het voorzorgsbeginsel) brachten de doorbraak. Niet dat hiermee een ronde vergelijkbaar met de Uruguay Ronde werd opgestart. Deze keer gaat het eerder over een agenda met verschillende einddata die tegen 2005 moet afgewerkt zijn en waarvoor in september 2003 een ministeriële mid-term review in Mexico voorzien wordt.

Tegen de achtergrond van dit hele WTO-proces, waarin de EU als één van de belangrijkste actoren betrokken is, werden ook de onderhandelingen over de WTO-toetreding van de Volksrepubliek China afgerond. Op 1 januari 2002 werd het dan ook lid van de WTO. De EU bewam ook een waiver (een uitzondering op een aantal WTO-regels) tot in 2006 voor het Cotonou Akkoord dat het in 2000 met de ACP-landen had gesloten.

³³ Voor een overzicht van de moeilijkheden bij de uitvoering van de Uruguay Ronde -akkoorden, zeker in de landbouwsector, zie P.A. MESSERLIN, *Measuring the Costs of Protection in Europe. European Commercial Policy in the 2000s*, Washington DC, Institute for International Economics, 2001, pp. 84-112.

³⁴ Concreet werd afgesproken dat de mogelijkheid zou worden gecreëerd dat ontwikkelingslanden zonder de capaciteit om zelf generische medicijnen te produceren het recht zouden krijgen dergelijke medicijnen vanuit andere ontwikkelingslanden – waar die capaciteit wel aanwezig is – in te voeren (het gaat hier dus om de verhandelbaarheid van medicijnen die vallen onder de zgn. compulsory licencing). Onderhandelingen over de concretisering van deze regeling zijn nog aan de gang in de WTO.

B. Bilaterale handelsbetrekkingen met de Verenigde Staten

Met de komst van de nieuwe Amerikaanse regering werd met enige nieuwsgierigheid uitgekeken naar de manier waarop dit een effect zou hebben op de handelsbetrekkingen tussen de VS en de Europese Unie. Daar waren redenen voor gezien het toenemend aantal gepolitiseerde transatlantische handelsconflicten op het einde van de Clinton-periode. Maar de aanstelling van Robert Zoellick – een man met wie de Europese Commissaris voor handel Pascal Lamy goede relaties had – bracht alvast de hoop met zich mee dat meer dan in het verleden escalaties van transatlantische handelsconflicten voorkomen konden worden. In de loop van 2001 – toen het pijnlijke conflict over de staalsector dat in maart 2002 escaleerde nog maar vaag op de achtergrond opdoemde – ging het inderdaad een pak beter. Dit was in eerste instantie het gevolg van een verandering in stijl en aanpak, eerder dan in inhoud. Opdoemende problemen werden door Zoellick en Lamy – soms tot ergernis van hun directe politieke achterban – met fluwelen handschoenen aangepakt. Een typisch voorbeeld is de manier waarop de VS zich opstelde ten aanzien van de zaak van het EU moratorium – toegepast sinds 1999 – op de invoer van genetisch gemanipuleerde organismen, waar Lamy de tijd kreeg om nieuwe interne EU-wetgeving af te ronden maar waar hij tevens beloofde de EU-regeringen ervan te overtuigen het moratorium stop te zetten (iets waar hij overigens niet in slaagde). Dat gebeurde in een context waarin in de VS zelf de kritiek op de ontwerprichtlijn betreffende een communautair kader voor de traceerbaarheid en etikettering van GGM's – dat door de Commissie officieel op 25 juli werd ingediend³⁵ – op groeiende kritiek werd onthaald. In de EU veranderde dit weinig aan de zaak. Op 29 oktober besliste de Raad van Ministers van milieu het moratorium in stand te houden totdat de nieuwe wetgeving inzake traceerbaarheid en etikettering volledig aanvaard is. Een Commissievoorstel om een einde aan het moratorium te maken en bedrijven toe te laten op vrijwillige basis bepaalde regels toe te passen, werd verworpen.

Ook in het bananendossier werd een *modus vivendi* gevonden met het akkoord van 11 april 2001. Daardoor werden op 1 juli de sancties die de VS sinds 1999 ten aanzien van de EU toegepaste, opgeheven. Het akkoord paste onder meer in de overgang – tegen 2006 – van het EU bananenregime waarin tariefquota worden toegepast, naar één dat uitsluitend op tarieven gebaseerd zou zijn (*cf. supra*). Het akkoord regelde dan vooral een meer gunstig quota regime voor de VS – in casu voor Chiquita – door het beheer van een deel van de quota te baseren op historische aandelen eerder dan op het principe «wie eerst komt, eerst maalt». De regeling werd binnen de EU toepasbaar door verordening 896/2001 van de Europese Commissie, nadat bijkomende onderhandelingen met Ecuador waren gevoerd.³⁶ In de WTO werd ze aanvaard door een waiver op artikel XIII van het GATT-akkoord.

³⁵ COM(2001) 182.

³⁶ PB L126 van 8 mei 2001.

Het was echter niet allemaal rozengeur en maneschijn in de transatlantische betrekkingen. Terwijl president Bush de schorsing van de toepassing van Titel III van de door de EU fel gecontesteerde Helms-Burton wet vanaf 1 augustus 2001 met zes maanden verlengde³⁷ en daardoor duidelijk toonde Clinton's «low profile» politiek op dit vlak verder te willen zetten,³⁸ verlengde het Amerikaanse Congres de zogenaamde D'Amato wet van 1996 (Iran and Libya Sanctions Act³⁹) die sancties voorziet tegen niet-Amerikaanse bedrijven die in de Iraanse en Libische energiesectoren investeren,⁴⁰ ook al een wet die op Europese bezwaren stuit.

In april 2001 bleek uit een rapport van het Comité 133 – een comité specifiek bevoegd voor handelskwesties en bestaande uit vertegenwoordigers van de EU-lidstaten – dat de VS en de EU met heel wat onderlinge handelsdisputen in de WTO te kampen hadden, ook al wegen deze niet op tegen de enorme hoeveelheid handel en investeringen die jaarlijks tussen de twee kanten van de Noord-Atlantische Oceaan tot stand komen en contrasteerden deze sterk met de groeiende samenwerking tussen Zoellick en Lamy in de voorbereiding van een nieuwe WTO-ronde.⁴¹ De sfeer werd pas echt verstoord door de staalkwestie. Hoewel de betrokken vrijwaringsmaatregelen pas in maart 2002 door president Bush werden afgekondigd,⁴² was de schaduw ervan reeds in 2001 duidelijk merkbaar. Ten eerste werd door Bush – duidelijk onder druk van het Congres – een petitie voor onderzoek naar dergelijke maatregelen – een procedurele vereiste in de Amerikaanse handelswet – op 22 juni 2001 bij de U.S. International Trade Commission ingediend. Ten tweede probeerde zijn regering via de OESO de andere geïndustrialiseerde landen – nog niet in het minst de Europese Unie – ertoe te bewegen vrijwillig productiebeperkingen in de staalsector te aanvaarden. Tegen eind 2001 was hierover nog geen akkoord bereikt hoewel er van de zijde van de EU bereid-

³⁷ Noteer dat de EU eind 2001 de diplomatieke dialoog met Cuba – die in 1996 in het slop geraakt was – opnieuw op de rails zette met het bezoek van een Belgische delegatie (als onderdeel van het Belgische voorzitterschap) aan Havana (zie *Bulletin EU*, 12-2001, punt 1.6.112).

³⁸ Zie *Inside U.S. Trade*, Vol. 19, n° 29, July 20, 2001, p. 17. De Helms-Burton wet van 1996 (officieel de «Cuban Liberty and Democratic Solidarity Act of 1996», zie P.L. 104-114) voorziet in sancties tegen niet-Amerikaanse bedrijven die investeren in Cubaanse bedrijven die eerder genationaliseerd werden, of zoals de wet het stelt, bedrijven die zich schuldig maken aan «trafficking in wrongfully confiscated property» (Sec. 301). Titel III van deze wet voorziet in schadevergoedingen die op verzoek van de vroegere Amerikaanse eigenaars van deze bedrijven door een Amerikaanse rechtbank kunnen worden opgelegd aan de niet-Amerikaanse bedrijven die dergelijke investeringen doen. Het vormt een extraterritoriale wet – en wordt omwille van die reden ook door de EU aangevochten – omdat het strafmaatregelen voorziet tegen niet-Amerikaanse bedrijven die activiteiten ontplooiën buiten de VS. Sinds 1997 (verlengd in 1998) bestaat er evenwel een akkoord tussen de EU en de VS waarin de Amerikaanse president bepaalde onderdelen van de wet (titels III en IV) schorst, in ruil voor een Europese belofte de zaak niet in de WTO geschillenregeling te brengen.

³⁹ De nieuwe wet (P.L. 107-24) komt in de plaats van de oude (P.L. 104-172).

⁴⁰ Sancties worden toegepast vanaf investeringen van 20 miljoen dollar (Sec. 2, P.L. 104-172).

⁴¹ Het betrokken rapport – een intern document – werd integraal gepubliceerd in *Inside U.S. Trade* (Vol. 19, n° 17, april 27, 2001, pp. 10-13).

⁴² Deze maatregelen staan beter bekend als de Sectie 201 maatregelen omdat ze vallen onder Sectie 201 van de Handelswet van 1974.

heid werd getoond mee te werken indien er geen vrijwaringsmaatregelen zouden worden afgekondigd, wat dus in maart 2002 uiteindelijk wel gebeurde.

Tussen de VS en de EU groeide alleszins het besef dat deze handelsconflicten – ook al dekten ze slechts een zeer klein deel van de onderlinge handel – een negatief effect hadden op de onderlinge relaties in het algemeen.⁴³ Bovendien creëerden ze een negatief mediabeeld van de wederzijdse betrekkingen. In de lijn daarvan werd in de loop van het jaar werk gemaakt van een voorstel van Robert Zoellick om in een bemiddelingsprocedure te voorzien die het mogelijk zou maken vroegtijdig en snel onderlinge handelsgeschillen bij te leggen alvorens deze gepolitiseerd geraken. De discussies hierover lopen nog steeds.

C. Bilaterale handelsbetrekkingen met de Mediterrane landen

Sinds de start van het zogenaamde Barcelona-proces op 27-28 november 1995 vormden de relaties tussen de Europese Unie en de landen van het Middellandse-Zeegebied een steeds weerkerend thema. De oostelijke uitbreiding van de EU maakt dit thema nog gevoeliger omdat in de lidstaten die betere betrekkingen met het Middellandse-Zeegebied genegen zijn de indruk bestaat dat de aandacht voor de uitbreiding ten koste gaat van de aandacht voor de EU's zuiderburen. Nochtans, zo is de stelling, is deze aandacht van groot strategisch belang voor de EU. Verarming en verpaupering in deze landen werkt immers emigratie (al dan niet legaal) in de hand en vormt tevens een voedingsbodem voor fundamentalistische bewegingen. Het Barcelona-proces – dat van start ging nadat de Europese Raad van Cannes (26-27 juni 1995) een nieuw evenwicht tussen de EU-aandacht voor het oosten en deze voor het Middellandse-Zeegebied had vastgelegd – opende dan ook de deur voor financiële steun voor de regio (via het MEDA-programma) en naar onderhandelingen over Euro-Mediterrane Associatieovereenkomsten. In 2001 stond dit alles opnieuw in de belangstelling omdat enerzijds het MEDA-programma onder vuur kwam te liggen en omdat anderzijds nieuwe Euro-Mediterrane Associatieovereenkomsten werden gesloten.

Eén van de problemen met het MEDA-programma – waarvoor voor de periode 2000-2006 een budget van ruim 5.35 miljard euro is voorzien (MEDA II) en dat bedoeld is om economische en politieke hervormingen te ondersteunen – is het feit dat niet al het voorziene kapitaal uitgegeven kan worden. Voor de periode 1995-1999 was er een onderbesteding van 74 % ten opzichte van het voorziene budget, aldus een rapport van het Europese Parlement dat in oktober goedgekeurd werd.⁴⁴ Deze onderbesteding zou voor een deel het gevolg zijn van de onderbestaffing van de bevoegde diensten van de Europese Commissie, aldus het rapport. Dat zou dan weer de uiting zijn van de té beperkte interesse vanwege de EU en zijn lidstaten

⁴³ In dat kader moet ook de ontvangst van Zoellick door het Europese Parlement op 21 mei 2001 begrepen worden.

⁴⁴ Cristina MUSCARDINI, *Verslag over de gemeenschappelijke strategie van de Europese Unie voor het Middellandse-Zeegebied, als vastgesteld door de Europese Raad te Feira op 19 juni 2000*, EP-Rapport A5-008/2001, 22 januari 2001, p. 7 (punt K).

voor zijn zuiderburen. Ook in februari 2001 was het Parlement – op basis van het rapport van Sami Nair⁴⁵ – reeds tot die vaststelling gekomen met daarbij de kritiek dat als er al iets gerealiseerd wordt, het uitsluitend om de associatie-akkoorden (met hun vrijhandelsbepalingen) gaat. De aanslagen van 11 september, zo was de kritiek, hadden die aandacht wég van het betrokken gebied alleen maar vergroot en tevens de tendens versterkt dat ministeriële aandacht voor het betrokken gebied alleen maar opduikt in de context van acute crises. Terwijl de klassieke ministeriële vergaderingen in het kader van het Barcelona proces lijden onder absentisme, lopen de EU-ministers elkaar voor de voeten, zo is de kritiek, wanneer een crisissituatie – zoals deze in de Palestijnse Gebieden – escaleert.⁴⁶

Wat de associatie-akkoorden betreft, werden in de loop van 2001 enkele Euro-Mediterrane Associatie-akkoorden gesloten. In juni werd deze met Egypte ondertekend. In december was het de beurt aan Algerije.⁴⁷ Ondertussen kwam de uitvoering van de in april 2000 gesloten Euro-Mediterrane Associatie-Akkoord met Israël onder vuur te liggen omdat Israël producten onder het label «Made in Israel» tariefvrij in de EU zou invoeren terwijl ze in de bezette gebieden zijn geproduceerd. De EU protesteerde, niet alleen omdat daarmee de oorsprongsregels van het akkoord geschonden werden, maar tevens omwille van evidente politieke redenen. Maar het matigde zijn druk op Israël wel omdat het een diplomatieke rol in de crisis in het Midden-Oosten wil blijven spelen.

IV. De Europese Unie en het wereldgebeuren

Uiteraard hebben de aanslagen van 11 september hun stempel gedrukt op het optreden van de Europese Unie in de wereld en op de ontwikkeling van het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid (GBVB). Maar ook vóór 11 september was er op dit vlak reeds heel wat beweging.

A. De NAVO en de aanslagen van 11 september

Op 12 september 2001, één dag na de terroristische aanslagen op het World Trade Center en het Pentagon, keurde de NAVO-Raad een verklaring goed waarin de aanslagen van «11 september» zouden worden gelijkgesteld met een aanval tegen alle leden van het bondgenootschap indien onderzoek zou uitwijzen dat de aanslagen buiten de Verenigde Staten werden opgezet.⁴⁸ De inroeping van het in artikel 5 van het *Noord-Atlantisch Verdrag* (Verdrag van Washington, 1949)

⁴⁵ Sami NAÏR, *Verslag over de mededeling van de Commissie over de betrekkingen tussen de EU en het Middellandse-Zeegebied : een nieuwe impuls voor het proces van Barcelona*, EP-Rapport A5-009/2001, 22 januari 2001.

⁴⁶ *European Voice*, Vol. 7, n° 37, 11 October 2001.

⁴⁷ Hier gaat het om de parafering van het akkoord. De ondertekening gebeurde op 23 april 2002.

⁴⁸ Press Release (2001)124, Statement by the North Atlantic Council, 12 september 2001.

gedefinieerde principe van *collectieve zelfverdediging*⁴⁹ werd voorafgegaan door een korte denkoefening met betrekking tot de draagwijdte van het verdragsartikel in kwestie. Via het in 1999 goedgekeurde *Strategisch Concept* werden de terroristische aanslagen uiteindelijk vrij snel gekaderd binnen het toepassingsgebied van artikel 5.⁵⁰ De eigenlijke inroeping van het artikel verliep echter niet zonder slag of stoot. Een aantal kleinere Europese bondgenoten, waaronder België, vreesden immers te worden meegesleept in een grootschalige militaire vergeldingscampagne.⁵¹ Vooral de Belgische regering werd als EU-voorzitter nagestaard omwille van haar afwachtende houding.

De Belgische discussie concentreerde zich echter eerder op de draagwijdte van het principe van *collectieve zelfverdediging* dan op het solidariteitsprincipe als dusdanig. Binnen het kernkabinet toonden vooral de groene en socialistische regeringspartners Agalev en SP zich terughoudend tegenover een ruime interpretatie van de solidariteitsverklaring. De Belgische regering bereikte uiteindelijk een compromis, maar slaagde er niet in dit compromis internationaal te vertalen in een amendement waarin gesteld werd dat permanent overleg zou plaatsvinden tijdens het verdere verloop van de acties. Wel werd een toelichting met betrekking tot de juridische draagwijdte van artikel 5 aan de ontwerp tekst toegevoegd. Op 2 oktober 2001, na een briefing door United States Department of State Coordinator for Counter-terrorism Ambassadeur Frank Taylor, werd artikel 5 van het *Verdrag van Washington* voor het eerst in de geschiedenis van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie operationeel verklaard.⁵² De hoofdzakelijk symbolische waarde van het inroepen en activeren van het principe van *collectieve zelfverdediging* in NAVO-verband zou blijken uit het feit dat de Verenigde Staten een eerder bilaterale aanpak verkozen in de strijd tegen het terrorisme. Niettegenstaande een algemeen verzoek om hulp ging de voorkeur van de Amerikaanse regering uiteindelijk uit naar een nauwe(re) samenwerking met een aantal individuele bondgenoten («coalition of the willing»), het Verenigd Koninkrijk op kop.

⁴⁹ The North Atlantic Treaty, Washington D.C., 4 april 1949, art. 5: «The Parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area. (...)».

⁵⁰ Press Release NAC-S(99)65, The Alliance's Strategic Concept, Approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th april 1999, 24 april 1999, § 24: «Any armed attack on the territory of the Allies, whatever direction, would be covered by Articles 5 and 6 of the Washington Treaty. However, Alliance security must also take account of the global context. Alliance security interests can be affected by other risks of a wider nature, including acts of terrorism, sabotage and organised crime, and by the disruption of the flow of vital resources. (...)».

⁵¹ Met uitzondering van Zweden, Finland, Oostenrijk en Ierland zijn alle lidstaten van de Europese Unie lid van de NAVO.

⁵² Statement by NATO Secretary General, Lord Robertson, 2 October 2001.

B. De EU en de aanslagen van 11 september

De aanslagen van 11 september hadden natuurlijk ook een directe weerslag op de EU. Reeds op 12 september spraken de ministers van buitenlandse zaken tijdens een buitengewone zitting van de Raad Algemene Zaken hun afgrijzen uit over de terroristische aanslagen in de Verenigde Staten. In hun verklaring toonden de buitenlandministers – zoals Guy Verhofstadt, Louis Michel, Romano Prodi en Javier Solana via een gemeenschappelijke verklaring bij monde van Verhofstadt reeds één dag eerder hadden gedaan⁵³ – zich volledig solidair met de Verenigde Staten. Via de Conclusies van de Raad riepen de ministers op tot een versnelde ontwikkeling van de tweede (Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid) en derde pijler (Justitie en Binnenlandse Zaken) van de Europese constructie.⁵⁴ Als reactie op de gebeurtenissen van 11 september keurden de Europese ministers van transport op 14 september 2001 een aantal bijkomende besluiten goed in verband met de beveiliging van het luchtverkeer. Vrijdag 14 september 2001 werd bovendien symbolisch uitgeroepen tot Europese dag van rouw. Als teken van (politieke) solidariteit werd op deze dag in alle lidstaten van de Europese Unie om 12 uur een stiltemoment gehouden. Een kleine week later, op 20 september 2001, kwamen ook de ministers van justitie van de lidstaten in spoedzitting bijeen. Tijdens de raadsbijeenkomst werd ingegaan op twee Commissievoorstellen voor kaderbesluiten met betrekking tot de onderlinge aanpassing van het strafrecht van de lidstaten en de vaststelling van een Europees aanhoudingsbevel.⁵⁵

Onder druk van Duitsland en Frankrijk kwamen uiteindelijk ook de Europese staatshoofden en regeringsleiders samen tijdens een buitengewone (informele) Europese Raad te Brussel op 21 september 2001. Aanvankelijk had het Belgisch voorzitterschap de Duitse vraag om een dergelijke bijeenkomst te organiseren afgewezen om inderhaast niet te «overreageren». Tijdens hun bijeenkomst keurden de Europese leiders in het bijzijn van de ministers van binnenlandse zaken en justitie een actieplan ter bestrijding van het terrorisme goed. Het actieplan beslaat een brede waaier van actiepunten aangaande de versterking van de politieke en justitiële samenwerking, de ontwikkeling van internationale rechtsinstrumenten, de financiering van het terrorisme, de versterking van de veiligheid in de luchtvaart en de coördinatie van de globale actie van de Europese Unie.⁵⁶ In Brussel werd eveneens een nieuw initiatief voor het Midden-Oosten besproken en het besluit genomen om een ministeriële troika naar de regio te zenden.

⁵³ Op het moment van de aanslagen bevonden Verhofstadt, Michel, Solana en Prodi zich in Jalta in het kader van een topontmoeting tussen de Europese Unie en Oekraïne. Bij hun terugkeer op Melsbroek legde EU-voorzitter Verhofstadt een gezamenlijke verklaring af.

⁵⁴ Via de Conclusies van de Raad verzocht de Raad het voorzitterschap, de Hoge Vertegenwoordiger voor het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid alsook de Commissie om zo snel mogelijk een verslag te presenteren over de concrete maatregelen die zouden kunnen genomen worden in dit kader; 11795/01 (Presse 318), Buitengewone zitting van de Raad Algemene Zaken, Brussel, 12 september 2001.

⁵⁵ De Raad drukte via zijn Conclusies de wens uit om tijdens de zitting van 6 en 7 december 2001 tot een politiek akkoord te komen voor beide voorstellen.

⁵⁶ SN 140/01, Conclusies en Actieplan van de Buitengewone Europese Raad op 21 september.

De aanslagen van 11 september hadden echter niet alleen Europese eensgezindheid tot gevolg. Ook al moesten Louis Michel (samen met Chris Patten en Javier Solana) en Guy Verhofstadt (samen met Romano Prodi) hun beurt afwachten om ontvangen te worden in Washington en Jacques Chirac, Tony Blair, Joschka Fischer, Megawati Sukarnoputri en Igor Ivanov hier laten voorgaan, toch slaagde de Belgische regering door het creëren van een referentiekader van contactmomenten er aanvankelijk vrij behoorlijk in om de Europese Unie te laten spreken met één stem. De eensgezinde Europese reactie kwam echter onder druk op het moment dat het Amerikaanse antwoord op 11 september (de «oorlog tegen het terrorisme») een militaire dimensie kreeg. Aan de vooravond van de informele Europese Raad van Gent (19 oktober 2001) vergaderden Tony Blair, Jacques Chirac en Gerhard Schröder in de Gentse Sint-Pietersabdij over de militaire aspecten van de acties in Afghanistan. Enkele weken later, op 4 november 2001, werd dit omstreden driehoeksoverleg uitgebreid met Silvio Berlusconi en José Maria Aznar. Slechts in extremis werden ook Guy Verhofstadt, Javier Solana en Wim Kok uitgenodigd naar Londen. De *minitoppen* van Gent (18 oktober 2001) en Londen (4 november 2001) maakten eens te meer duidelijk dat het buitenlands beleid van de Europese Unie, zeker wat militaire aangelegenheden betreft, in de huidige fase van het (politieke) integratieproces nog steeds het voorrecht van de (grote) lidstaten is. Voor het voorzitterschap (indien waargenomen door kleine lidstaten) en de Commissie is in het beste geval een bijrol weggelegd. In de aanloop naar de Europese Raad van Laken (14-15 december 2001) vonden de lidstaten mekaar evenwel opnieuw, dit keer in hun gedeelde frustratie ten overstaan van de Amerikaanse unilaterale houding in de strijd tegen het terrorisme.

Het Belgisch voorzitterschap besloot vrijwel onmiddellijk de aanslagen van 11 september aan te wenden als een hefboom voor de (verdere) ontwikkeling van de derde pijler van de Europese constructie, en in het bijzonder voor de ontwikkeling van de justitiële samenwerking in strafzaken.⁵⁷ In Amsterdam werd het aan de burgers van de Europese Unie verschaffen van een ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid als expliciete doelstelling van het integratieproces in de verdragsteksten ingeschreven. Middelen hiertoe zijn politieke en justitiële samenwerking in strafzaken alsook het voorkomen en bestrijden van racisme en vreemdelingenhaat. Het *Verdrag betreffende de Europese Unie* omschrijft «terrorisme» als één van de vormen van misdaad die moeten worden voorkomen en bestreden en vermeldt hiertoe drie middelen, waaronder de onderlinge aanpassing van de bepalingen betreffende strafzaken in de lidstaten.⁵⁸ Op 19 september 2001 diende

⁵⁷ Enkele dagen vóór de terroristische aanslagen, op 5 september 2001, had het Europees Parlement nota genomen van de opleving en de ontwikkeling van terrorisme op het grondgebied van de Europese Unie en de Raad aanbevolen een reeks maatregelen in dit kader goed te keuren, waaronder de invoering van een Europees opsporings- en arrestatiebevel; Bull. EU 9-2001, punt 1.4.1.

⁵⁸ Verdrag betreffende de Europese Unie, artikelen 30 en 31. Eind 1998 werd het *Vienna Action Plan* aangenomen en de implementatieperiode voor de maatregelen om de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid te creëren vastgelegd op vijf jaar. De doelstelling om een ruimte van vrijheid en rechtvaardigheid te creëren werd tijdens de Europese Raad van Tampere door de staatshoofden en regeringsleiders bevestigd.

de Commissie in dit kader een voorstel in voor een kaderbesluit met betrekking tot de bestrijding van het terrorisme.⁵⁹ In overeenstemming met de Conclusies van de Europese Raad van Tampere (15-16 oktober 2001) diende de Commissie eveneens een voorstel in betreffende de ontwikkeling van een Europees arrestatiebevel.⁶⁰ Voor beide voorstellen kwam de Raad in 2001 tot een politiek akkoord. Vooral voor de regering-Berlusconi lag de goedkeuring van het Europees arrestatiebevel aanvankelijk bijzonder moeilijk.⁶¹ Berlusconi zette uiteindelijk aan de vooravond van de Europese Raad van Laken het licht op groen, waardoor het Belgisch voorzitterschap het Shengen-scenario en het scenario voor de versterkte samenwerking – scenario's die beiden eerder als dreiging dan als reële optie waren aangewend – kon opbergen. Begin december richtten de ministers van justitie van de lidstaten Eurojust op. Eurojust vervangt het in maart 2001 gestarte pro-Eurojust en zal juridisch advies en bijstand verlenen aan onderzoekers, procureurs en rechters in het kader van grensoverschrijdende misdaad.⁶²

C. De verdere ontwikkeling van het GBVB

Ook vóór de terroristische aanslagen van 11 september werden er in 2001 belangrijke bijkomende stappen gezet in de ontwikkeling van het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid (GBVB). In navolging van de Europese Raad van Nice werden eind januari 2001 drie permanente politieke en militaire structuren opgericht : het *Politiek en Veiligheidscomité*, het *Militair Comité* en de *Militaire*

⁵⁹ COM(2001) 521, final, Proposal for a Council Framework Decision on Combating Terrorism; Het kaderbesluit inzake terrorismebestrijding definieert onder andere een lijst met strafbare feiten die als terroristische handelingen worden beschouwd alsook de sancties die van toepassing zijn. Het begeleidend *Verklarend Memorandum* definieert «terroristische daden» als «offences intentionally committed by an individual or a group against one or more countries, their institutions or people, with the aim of intimidating them and seriously altering or destroying the political, economic, or social structures of a country». Het verschil tussen een misdaad en terroristische daad ligt met andere woorden bij de motivatie van de dader.

⁶⁰ COM(2001) 522, final, Proposal for a Framework Decision on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between the Member States; Bull. EU 9-2001, punt 1.4.5. Kernidee van het kaderbesluit is dat wanneer in de toekomst (vanaf 2004) de gerechtelijke autoriteiten van een lidstaat volgens de nationale rechtsregels een besluit nemen waarin de uitlevering van een persoon wordt gevraagd, dit besluit door de gerechtelijke autoriteiten van de overige lidstaten onmiddellijk en na een minimale controle wordt erkend. Voor de tweëndertig in het kaderbesluit opgesomde misdrijven vervalt met andere woorden het principe van *wederzijdse strafbaarstelling*.

⁶¹ De regering-Berlusconi eiste aanvankelijk dat slechts zestien (en geen tweëndertig) misdrijven onder het toepassingsgebied van het Europees aanhoudingsmandaat zouden vallen. Voor de afwijzende Italiaanse houding werden (in de media) zowel grondwettelijke (het ontbreken van een seponeringsbeleid in Italië omwille van historische redenen), intern-politieke (de anti-Europese en bijgevolg afwijzende houding van de Lega Nord) als persoonlijke redenen (de aanklachten in verband met fraude tegen Berlusconi) aangehaald. Via een eenzijdige verklaring, waarin bepaald wordt dat het kaderbesluit in kwestie strijdig is met de Italiaanse grondwet en de Italiaanse interne rechtsorde, werd uiteindelijk een uitweg gevonden voor de situatie. Ook Ierland, Nederland, Luxemburg, Oostenrijk en Griekenland maakten (parlementair) voorbehoud.

⁶² COM(2000) 746 final, Communication From the Commission On the Establishment of Eurojust.

Staf.⁶³ Op 26 februari 2001 stelde de Raad via een verordening een snellereactie-mechanisme in dat de Commissie in de toekomst in staat moet stellen snel op te treden in crisissituaties.⁶⁴ Eind juli 2001 werden deze organen verder aangevuld met een *Instituut voor Veiligheidsonderzoek* (European Union Institute for Security Studies, Parijs) en een *Satellietcentrum* (Satellite Centre, Torrejón de Ardoz).⁶⁵ Daar waar tijdens het tweede halfjaar van 2001 bij de ontwikkeling van het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid vooral de klemtoon werd gelegd op de militaire aspecten van crisisbeheersing, ging de aandacht van het Zweedse voorzitterschap voornamelijk uit naar de versterking van conflictpreventie binnen het kader van de Europese Unie. Tijdens de Europese Raad van Göteborg (15-16 juni 2001) hechtten de Europese leiders hiertoe hun goedkeuring aan het *Europees Programma voor de Preventie van Gewelddadige Conflicten*.⁶⁶ Referentiepunt voor de vernieuwde aandacht voor conflictpreventie was de in april 2001 goedgekeurde *Commissiemededeling over Conflictpreventie*.⁶⁷ In het kader van conflictpreventie werd in 2001 eveneens de samenwerking met de Verenigde Naties versterkt.⁶⁸

Tijdens het Belgische voorzitterschap verschoof de aandacht – mede door de aanslagen van 11 september – opnieuw naar de ontwikkeling van de Europese defensie-identiteit. Op 19 november 2001 organiseerde het Belgische voorzitterschap conferenties betreffende de militaire en politievermogens. Met het oog op het bereiken van een definitief akkoord over de samenwerking van de Europese Unie en de NAVO in het kader van de Petersbergtaken⁶⁹ zette de Belgische regering tijdens het tweede semester van 2001 ook de onderhandelingen met Turkije verder.⁷⁰ Intensief driehoeksoverleg tussen het Verenigd Koninkrijk, de

⁶³ Besluiten 2001/78/GBVB, 2001/79/GBVB en 2001/78/GBVB.

⁶⁴ Verordening (EG) nr. 381/2001.

⁶⁵ Gemeenschappelijke Optredens 2001/554/GBVB en 2001/555/GBVB. Beide structuren maakten in het verleden deel uit van de West-Europese Unie.

⁶⁶ 9537/1/01 REV 1, European Union Programme for the Prevention of Violent Conflicts.

⁶⁷ COM(2001) 211 final, Communication from the Commission on Conflict Prevention.

⁶⁸ Overeenkomstig de *Conclusies van de Europese Raad van Nice* onderzocht het Zweedse voorzitterschap hoe en op welke gebieden de Europese Unie en de Verenigde Naties kunnen samenwerken op het gebied van crisisbeheersing. In de conclusies van de Raad Algemene Zaken van 11-12 juni 2001 worden een aantal potentiële gebieden van samenwerking, alsook een aantal specifieke regionale vraagstukken gespecificeerd. Op het vlak van conflictpreventie gaat het bijvoorbeeld om samenwerking bij feitenonderzoek, coördinatie van diplomatieke activiteiten en mededelingen en meer samenwerking op het gebied van verkiezingsondersteuning en toezicht op het verkiezingsproces.

⁶⁹ Het gaat hier om de in artikel 17 (§2) van het *Verdrag betreffende de Europese Unie* vermelde *Petersbergtaken*: humanitaire en reddingsopdrachten, vredeshandhavingsoopdrachten en opdrachten van strijdkrachten op het gebied van crisisbeheersing.

⁷⁰ NAVO-lidstaat en EU kandidaat-lidstaat Turkije (zie verder) vreest voornamelijk dat Griekenland de snelle-interventiemacht zal misbruiken ter beslechting van een aantal aanslepende conflicten tussen beide staten en blokkeert bijgevolg elk akkoord tussen de Europese Unie en de NAVO omtrent het gebruik van NAVO-middelen door de Unie. Bovendien eist Turkije inspraakrecht bij crisisbeheersingstaken waaraan de snelle-interventiemacht zal deelnemen. Het meest concrete resultaat van het driehoeksoverleg tussen het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Turkije in het najaar van 2001 was de (impliciete) garantie voor Turkije dat de Europese lidstaten geen

Verenigde Staten en Turkije, noch een ultieme bemiddelingspoging van Verhofstadt eind november 2001 brachten een oplossing. Bijgevolg werd het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid, en in het bijzonder de snelle-interventiemacht, tijdens de Europese Raad van Laken slechts gedeeltelijk operationeel verklaard.⁷¹

D. Mensenrechten, racisme en rassendiscriminatie

Het belang dat de Europese lidstaten hechten aan de eerbiediging van mensenrechten en democratische beginselen kwam in 2001 in het bijzonder tot uiting in de deelname van de Europese Unie aan de derde *Wereldconferentie tegen Racisme, Rassendiscriminatie, Vreemdelingenhaat en Aanverwante Onverdraagzaamheid*⁷² die georganiseerd werd van 31 augustus tot 7 september in Durban, Zuid-Afrika. Ofschoon de conferentie werd overschaduwd door de gebeurtenissen in het Midden-Oosten,⁷³ bereikten de deelnemers, hoofdzakelijk dankzij de niet aflatende inspanningen van het Belgische voorzitterschap, na dagen van intense onderhandelingen een akkoord over een slottekst. De compromistekst, welke niet juridisch bindend is, sluit aan bij de traditionele positie van de Europese Unie inzake het conflict in het Midden-Oosten en erkent uitdrukkelijk het onvervreembare zelfbeschikkingsrecht van de Palestijnse bevolking en het recht op een onafhankelijke staat, alsook het recht op veiligheid voor alle staten in de regio.⁷⁴ Het Belgisch voorzitterschap slaagde er bovendien in om de vijftien lidstaten op één lijn te houden met betrekking tot één van de oorspronkelijke thema's van de conferentie, zijnde de discussie over slavernij, slavenhandel en kolonialisme. Vooral de voormalige zeevarende naties – Spanje, Portugal, Nederland en het Verenigd Koninkrijk – vreesden aanvankelijk dat spijtbetuigingen zouden leiden tot compensatie-eisen voor de slavenhandel van weleer. Moeizame onderhandelingen resulteerden uiteindelijk in een verklaring waarin slavernij en slavenhandel

crisisbeheersingsoperaties zouden uitvoeren in Cyprus en de Egeïsche Zee. De Griekse regering gaf haar verzet hiertegen uiteindelijk op in de aanloop naar de Europese Raad van Sevilla (21-22 juni 2002) na wijziging van de tekst van het akkoord met Turkije.

⁷¹ Bijlagen bij de conclusies van het voorzitterschap – Laken, 14 en 15 december 2001. Bijlage II : Verklaring over het operationaliseren van het Gemeenschappelijk Europees Veiligheids- en Defensiebeleid.

⁷² World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance, Durban, South Africa, 31 August – 7 september 2001.

⁷³ Omwille van de beschuldigingen van racisme tegen Israël, verliet de Israëlische delegatie de conferentie vroegtijdig. Om dezelfde reden werd ook de Amerikaanse delegatie teruggebracht tot een laag niveau.

⁷⁴ World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance, Declaration, §63 : «We are concerned about the plight of the Palestinian people under foreign occupation. We recognize the inalienable rights of the Palestinian people to self-determination and to the establishment of an independent State and we recognize the right to security for all States in the region, including Israel, and call upon all States to support the peace process and bring it to an early conclusion.» Omwille van de overheersende aandacht voor het aanslepende (territoriale) conflict in het Midden-Oosten distantiëerden landen als Canada en Australië zich van de slotverklaring.

worden gelijkgesteld met misdaden tegen de mensheid.⁷⁵ De slottekst bevat het woord «excuses», maar kan moeilijk worden gelijkgesteld met een verklaring waarin de EU-lidstaten gezamenlijk hun verontschuldiging aanbieden voor het verleden.⁷⁶

V. Het toekomstdebat : een oefening in diplomatiek realisme

In de loop van 2001 werd op verschillende fronten het debat over de toekomst van de Europese Unie – dat in het kader van de nakende uitbreidingen steeds dringender wordt – verdergezet. Daarbij evolueerde het duidelijk – zeker als het vanuit Belgisch perspectief wordt bekeken – in de richting van een oefening in diplomatiek realisme.⁷⁷ Daar waar hij eind september 2000 nog pleitte voor de ontwikkeling van een «globale» en zelfs «gedurfd» visie op het uiteindelijke doel van het Europese eenmakingsproces en voor een verregaande doch aangepaste communautaire aanpak,⁷⁸ hield Guy Verhofstadt enkele dagen voor de aanvang van het Belgisch voorzitterschap een opvallend pleidooi voor het volgen van een tussenweg bij de hervorming van de Europese Unie in het kader van de nakende uitbreiding in oostelijke richting. In zijn toespraak voor het Europa Forum Wachau (24 juni 2001, Göttweig) wees Verhofstadt het model van een «Verenigde Staten van Europa» resoluut af. «Eurofanatici» dienen onder ogen te zien dat ook in het Europa van morgen staten de belangrijkste bouwstenen van de Europese nationaliteit blijven, aldus Verhofstadt.⁷⁹ Kerngedachten in Verhofstadt's

⁷⁵ World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance, Declaration, §13 : «We acknowledge that slavery and the slave trade were appalling tragedies in the history of humanity not only because their abhorrent barbarism but also in terms of their magnitude, organized nature and especially their negation of the essence of the victims, and further acknowledge that slavery and the slave trade are a crime against humanity and should always have been so, especially the transatlantic slave trade, and are among the major sources and manifestations of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance, and that Africans and people of African descent, Asians and people of Asian descent and indigenous peoples were victims of these acts and continue to be victims of their consequences.»

⁷⁶ World Conference against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance, Declaration, §101 : «With a view to closing those dark chapters in history and as a mean of reconciliation and healing, we invite the international community and its members to honour the memory of the victims of these tragedies. We further note that some have taken the initiative of regretting or expressing remorse or presenting apologies, and call on all those who have not yet contributed to restoring the dignity of the victims to find appropriate ways to do so and, to this end, appreciate those countries that have done so.»

⁷⁷ De term is ontleend aan : B. BULCKE, «GLOBE. Diplomatiek realisme», *De Standaard*, 25 september 2001.

⁷⁸ Toespraak voor het European Policy Center, «Een visie op Europa», Brussel, 21 september 2000. Zie ook : B. KERREMANS, E. DRIESKENS (2001) «Nieuwe wegen voor Europa ? De Europese Unie in het jaar 2000», *Res Publica*, 2001, 2-3, pp. 343-368.

⁷⁹ Speech by Prime Minister Guy Verhofstadt at the 7th European Forum Wachau in Göttweig, «What kind of future for what kind of Europe ?», 24 June 2001 : «Only an efficient Europe, respecting the great diversity of Member States and regions, can complete the project that over the past fifty years has brought so many benefits to the peoples of Europe. Also the advocates of further European integration will have to acknowledge the differing identities of states and peoples, identities which constitute the essence of Europe's identity. For this reason, our European project is the very

toespraak waren, net als in september 2000, het gebrek aan democratische legitimiteit binnen de Europese Unie, de (her)verdeling van de bevoegdheden tussen de Unie, de lidstaten, de regio's en de deelstaten («Kompetenzabgrenzung»), de vereenvoudiging van de instrumenten van de Unie alsook de vereenvoudiging van de verdragen. Andere Europese leiders die in het voorjaar van 2001 hun visie op het Europa van de toekomst uittekenden waren Commissievoorzitter Romano Prodi⁸⁰, de Duitse Bondspresident Johannes Rau⁸¹, de Duitse Bondskanselier Gerhard Schröder⁸² en de toenmalige Franse premier Lionel Jospin. In tegenstelling tot zijn voorgangers opteerde deze laatste voor een eerder pragmatische toekomstvisie. In weinig hoogdravende bewoordingen verzette hij zich tegen het (Duitse) model van een federaal Europa en pleitte voor een Europees integratieproces dat gestuwd wordt door beleidsgerichte hervormingen eerder dan door creatieve institutionele designs, voor een proces waarin het vrijwaren van het Europese maatschappelijke en socio-economische systeem centraal staat.⁸³

A. De Verklaring van Laken

Midden december 2000 hechtten de Europese leiders in Nice hun goedkeuring aan de *Verklaring over de toekomst van de Unie*.⁸⁴ Deze toekomstverklaring roept op tot een breed en diepgaand debat over de toekomst van de Europese Unie en specificeert hiertoe vier discussiethema's. Het Zweedse en Belgische voorzitterschap kregen in Nice de opdracht om in 2001, in samenwerking met de Commissie en het Europees Parlement, een brede discussie rond deze thema's aan te moedigen. Het Belgisch voorzitterschap kreeg bovendien de opdracht om in de *Verklaring van Laken* de parameters te schetsen van het debat dat moet uitmonden in een intergouvernementele conferentie in 2004. De Belgische regering besloot de in Nice opgelegde agenda open te trekken tot een globaal project voor Europa, tot een project dat een antwoord zou bieden op de vraag «hoe het politieke leven te structuren in een uitgebreide Europese Unie?». Een «ambitieuze» Verklaring van Laken zou niet enkel de agenda, maar ook de methode en de kalender voor het debat van de volgende jaren moeten bepalen.⁸⁵

De uiteindelijke Verklaring van Laken bestaat uit drie delen.⁸⁶ Zoals de meeste bijdragen tot het toekomstdebat vertrekt de tekst van een diagnose van de

opposite of a centralised super-state which opponents rightly fear and reject. In our project, power is divided and dispersed. (...)»

⁸⁰ «The time has come for a properly structured debate on the future of Europe», Strasbourg, 17 January 2001; «For a strong Europe, with a grand design and the means of action», Paris, 29 May 2001.

⁸¹ «Plädoyer für eine Europäische Verfassung», Straßbourg, 4 april 2001.

⁸² «After Reform : Strategies for the Future of Europe as a Whole», Berlin, 25 January 2001.

⁸³ Intervention de M. Lionel Jospin sur «l'Avenir de l'Europe élargie», Paris, le 28 mai 2001.

⁸⁴ Declaration on the Future of the Union To Be Concluded in the Final Act of the Conference (Declaration 23 to the Treaty of Nice).

⁸⁵ Het Belgisch voorzitterschap van de Europese Unie 1 juli – 31 december 2001 Werkprogramma.

⁸⁶ Bijlagen bij de conclusies van het voorzitterschap – Laken, 14 en 15 december 2001. Bijlage I : Verklaring van Laken over de Toekomst van de Europese Unie.

Europese constructie. De Europese Unie is een succes, maar staat voor een dubbele uitdaging. De toenemende kloof met de burger («interne uitdaging») alsook de rol die de Unie dient op te nemen in een steeds meer geglobaliseerde en versplinterde wereld («externe uitdaging»)⁸⁷ dwingen tot herbronning en hervorming. Het tweede deel van de Verklaring van Laken synthetiseert de belangrijkste aandachtspunten die door de Europese leiders werden aangehaald in de periode tussen de Europese Raden van Nice en Laken in een omvangrijke lijst van «gerichte vragen». De vragen zijn gegroepeerd rond vier thema's: een betere verdeling en omschrijving van de bevoegdheden in de Europese Unie, de vereenvoudiging van de instrumenten van de Unie, meer democratie en efficiëntie in de Europese Unie en tenslotte, de weg naar een grondwet voor de Europese burgers. Bijgevolg is de Verklaring van Laken eerder een instrument ter ontwikkeling van een gemeenschappelijke visie op het Europa van morgen dan een gemeenschappelijke visie als dusdanig.⁸⁸ Via het derde en laatste deel van de verklaring riepen de Europese leiders een *Conventie over de toekomst van Europa* bijeen bestaande uit vertegenwoordigers van de lidstaten, de kandidaat-lidstaten, de nationale parlementen van de lidstaten en de kandidaat-lidstaten, het Europees parlement, de Europese Commissie, het Economisch en Sociaal Comité, het Comité van de Regio's, de sociale partners alsook de Europese ombudsman. Onder leiding van voorzitter Valéry Giscard d'Estaing en vice-voorzitters Guiliano Amato en Jean-Luc Dehaene dienen de conventieleden het komende jaar de Intergouvernementele Conferentie van 2004 voor te bereiden door de wezenlijke problemen die de toekomstige ontwikke-

⁸⁷ De Verklaring van Laken pleit hier voor een ethische omkadering van de mondialisering, voor de inbedding van het mondialiseringsproces in solidariteit en duurzame ontwikkeling. In het voorjaar van 2001 werden enkele internationale bijeenkomsten, waaronder de Top van de Amerika's (Quebec, april 2001), de Europese Raad van Göteborg (juni 2001) alsook de G7-G8-ontmoeting te Genua (juli 2001), overschaduwd door anti-globalistische protestmanifestaties. Als reactie op het straatgeweld in Genua pleitte Verhofstadt reeds op 26 september 2001 – de publicatie was aanvankelijk gepland voor 12 september 2001 – via een open brief («De paradox van het antiglobalisme») voor een meer «ethische globalisering»: «Maar om voor jullie terechte vragen ook goede oplossingen te bedenken, hebben we niet minder, maar méér globalisering nodig, zoals ook James Tobin stelt. Dat is de paradox van het antiglobalisme. Globalisering kan immers zowel ten goede als ten kwade worden aangewend. Waar we derhalve nood aan hebben, is een mondiale ethische benadering zowel van het milieu, de arbeidsverhoudingen als de monetaire politiek. Met andere woorden, de mondialisering niet afremmen, maar ethisch inbedden, dat is de uitdaging waarvoor we staan. «Ethisch globalisme» zou ik het willen noemen, een driehoek bestaande uit vrijhandel, kennis en democratie. Of anders uitgedrukt: handel, hulp en conflictpreventie.» Antiglobalisten werden voor Verhofstadt «anders-globalisten». Eind oktober 2001 werd in Gent de *Internationale Conferentie over Globalisering* georganiseerd in het kader van het Belgisch voorzitterschap. Op de gastenlijst stonden onder andere Hernando de Soto, Susan George, Naomi Klein, Noreena Hertz, Peter Piot en Bill Clinton.

⁸⁸ Bijgevolg ligt de Verklaring van Laken in lijn met de in september 2000 door Verhofstadt gecreëerde verwachtingen. Toespraak voor het European Policy Center, «Een visie op Europa», Brussel, 21 september 2000: «Het tekenen van die eerste lijnen kan een opdracht zijn voor het Belgische voorzitterschap, die zou kunnen uitmonden in een verklaring van de 15 lidstaten, een verklaring die niet de exacte inhoud maar wel de richting aangeeft van het einddoel dat we nastreven. (...) Maar een verklaring, waarin het startschot wordt gegeven voor een debat over de sprong die we de uitgebreide Unie willen laten maken, moet wel kunnen.»

ling van de Unie met zich meebrengt te bespreken.⁸⁹ De werkzaamheden dienen te worden afgerond op 1 maart 2003. Samen met het resultaat van de nationale debatten over de toekomst van de Europese Unie vormen de aanbevelingen van de conventie het uitgangspunt voor de besprekingen in de Intergouvernementele Conferentie, die de uiteindelijke beslissingen zal nemen.

B. De lopende discussie omtrent «European Governance»

Op 25 juli 2001 stelde Commissievoorzitter Romano Prodi tijdens een persconferentie het Witboek «European Governance»⁹⁰ voor. Met het Witboek anticipeert de Commissie op één van de in 2000 door haar vastgelegde strategische prioriteiten.⁹¹ Het commissiedocument bevat een aantal actiepunten met betrekking tot een betere werking van de Europese Unie met het oog op de uitbreiding. De voorstellen zijn ingedeeld in een viertal categorieën en focussen op twee dimensies van het governance-vraagstuk, zijnde de relatie tussen de burgers, de georganiseerde civiele maatschappij, de centrale en lokale besturen en de Europese instellingen enerzijds, en de (samen)werking van de Europese instellingen anderzijds. De analyse en voorstellen zijn gebaseerd op vijf principes dewelke de basisprincipes van proportionaliteit en subsidiariteit aanvullen : openheid, participatie, verantwoordelijkheid, effectiviteit en coherentie. De lancering van het Witboek verliep alles behalve vlekkeloos. Lidstaten als Spanje en het Verenigd Koninkrijk lieten via hun respectievelijke commissarissen – Loyola de Palacio en Neil Kinnock – duidelijk hun ongenoegen blijken omtrent Prodi's voorstel voor rechtstreeks overleg tussen de regio's en de Commissie. De ontwerp tekst werd uiteindelijk op meerdere punten aangepast en «Het Witboek» werd «Een Witboek». Het commis-

⁸⁹ Het Belgisch voorzitterschap slaagde er tijdens de Europese Raad van Laken niet in een akkoord te bereiken rond de figuur van de Nederlandse premier Wim Kok als conventievoorzitter. Jacques Chirac schoof reeds bij het begin van de bijeenkomst de voormalige Franse president Valéry Giscard d'Estaing naar voor en hield voet bij stuk. Ondanks steun vanuit Britse en Duitse hoek besloot het Belgisch voorzitterschap geen risico te nemen door Frankrijk te isoleren. Giscard d'Estaing werd aangeduid als voorzitter en omringd door Guigliano Amato en Jean-Luc Dehaene als vice-voorzitters. Zowel Amato als Dehaene behoorden tot de zogenaamde *Groep van Laken*. Deze adviesgroep, waarvan ook Jacques Delors en Bonsilaw Geremek deel uitmaakten, was in de zomer van 2001 door Guy Verhofstadt samengesteld.

⁹⁰ «Governance» wordt in het Witboek gedefinieerd als zijnde de «rules, processes and behaviour that affect the way in which powers are exercised at European level, particularly as regards openness, participation, accountability, effectiveness and coherence». COM(2001) 428 final, European Governance A White Paper, p. 8.

⁹¹ In februari 2000 definieerde de Commissie-Prodi via een mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's vier strategische doelstellingen voor de periode 2000-2005, waaronder de bevordering van nieuwe vormen van Europees bestuur. Deze doelstelling houdt volgens het commissiedocument in dat de bevolking meer zeggenschap wordt gegeven ten aanzien van de manier waarop Europa wordt bestuurd, dat de Europese instellingen doeltreffender en doorzichtiger functioneren en worden aangepast met het oog op de uitbreiding, dat er nieuwe vormen van partnerschap worden tot stand gebracht tussen de verschillende bestuursniveaus in Europa, en dat er voor een actieve en specifieke Europese bijdrage aan de ontwikkeling van mondiaal bestuur wordt gezorgd. COM(2000)154 final, Strategic Objectives 2000-2005 «Shaping the New Europe», p. 5.

sievoorstel vormt eveneens het referentiepunt voor de deelname van de Commissie aan de *Conventie over de Toekomst van Europa*. De Europese Commissie is vertegenwoordigd door twee leden in de Conventie. Beiden zijn lid van het Presidium van de Conventie.⁹²

Besluit

2001 beloofde bij aanvang een overgangsjaar voor de Europese Unie te worden. De EU was immers volop bezig met de uitbreidingsonderhandelingen en maakte zich, na het politieke akkoord over het Verdrag van Nice, klaar voor een verklaring die de weg naar een nieuwe IGC moest bereiden. Ook op andere vlakken – de interne markt, de samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken, de uitbouw van het GBVB en een veiligheids- en defensiebeleid en tenslotte de start van nieuwe onderhandelingen inzake multilaterale handel – was dit het geval. De aanslagen van 11 september veranderden deze koers niet fundamenteel, maar hadden er wel een impact op. De aanslagen stimuleerden immers de Europese samenwerking inzake justitie en brachten nieuwe aandachtspunten, waaronder terrorisme, op de agenda. Ondertussen gingen de uitbreidingsonderhandelingen onverminderd voort en werd de basis gelegd voor de start van de Europese Conventie in de loop van 2002. Of de aanslagen van 11 september een fundamentele impact zullen hebben gehad op het Europese integratieproces, valt te betwijfelen. De belangrijkste dynamiek hierin is immers de nakende uitbreiding. De moeilijkste keuzes werden wat dit betreft zeker niet in de loop van 2001 gemaakt. De komende drie jaar zullen dan ook sterker hun stempel drukken op het Europese gebeuren dan het afgelopen jaar. In die zin is 2001 – ondanks de schok van 11 september – een overgangsjaar geworden.

⁹² COM(2001) 428 final, European Governance A White Paper.

Between shock and transition - the European Union in 2001

Without doubt, the year 2001 will remain identified with the terrorist attacks of september 11. To some extent, this goes for the European Union as well. The events of september 11 left an important mark on the European integration process, of which the development of the European arrest warrant is an important illustration. Nevertheless, as for the European Union, the year 2001 was more than a year of anti-terrorism measures. In the second semester of 2001, the Belgian government assumed the presidency of the European Union. 2001 was also the year in which, only weeks after street violence disrupted the European Council of Göteborg, a protester was killed in the margin of the G7-G8 Summit in Genova. In 2001, the gap between the European Union and the United States got larger for a number of policy fields, including National Missile Defence and the Kyoto Protocol. Yet, in the autumn of 2001, both power blocks reconciliated at the WTO Ministerial Conference in Doha, Qatar. In Doha, a new global round of trade negotiations was launched. As in previous years, in 2001, the enlargement process was high on the European agenda. As for the latter, for the first time, ten candidate countries were mentioned by name, making their accession in 2004 a more realistic scenario. The eastern enlargement will radically change the face of the European Union. The Belgian presidency anticipated this impeding metamorphosis and stimulated the adoption of the Laeken Declaration in december 2001. The Declaration laid the foundation for the Convention on the Future of Europe which started on February 28, 2002. The Declaration of Laeken was one of the European highlights of 2001. The low point was the Irish referendum of June 7, 2001, in which a majority of the Irish population rejected the Treaty of Nice. Both events reflect the situation the European Union is faced with today, as they demonstrate the growing tension between the desires of «widening» and «deepening» the European construction. The future will reveal how the European Union went with this growing area of tension.

Les décisions les plus importantes pour la Wallonie en 2001

Jean-Claude VAN CAUWENBERGHE
Serge KUBLA
José DARAS
Michel DAERDEN
Michel FORET
José HAPPART
Charles MICHEL
Thierry DETIENNE
Marie ARENA

Réponses à une enquête auprès des ministres wallons concernant leurs cinq décisions politiques les plus importantes en 2001¹

Jean-Claude VAN CAUWENBERGHE
Ministre-Président du Gouvernement wallon

Lors de la constitution du Gouvernement wallon, en juillet 1999, la fonction de Ministre-Président a subi une importante évolution. Du statut de *primus inter pares*, titulaire d'un portefeuille «fonctionnel» important, le chef de l'Exécutif wallon est devenu un véritable «premier ministre», coordinateur d'un gouvernement tripartite élargi, chargé de sa communication et des relations tant avec les autres entités belges qu'avec l'étranger [Arrêté du Gouvernement wallon du 27 août 2001 fixant la répartition des compétences entre les ministres et réglant la signature des actes du Gouvernement].

1. Présidence belge de l'Union européenne

C'est au cours du deuxième semestre de 2001 que s'est déroulée la Présidence belge de l'Union européenne. Durant celle-ci, la Région wallonne a pu pleinement valoriser sa position institutionnelle «atypique» parmi les régions d'Europe, en participant directement à l'événement comme représentante du pays entier. Plusieurs rencontres et conseils se sont ainsi tenus à l'initiative et sous la présidence du Gouvernement wallon.

Ainsi, le Conseil informel relatif à la politique régionale qui s'est tenu à Namur, le 13 juillet 2001, sous la présidence de Jean-Claude Van Cauwenberghe, a permis de mettre à l'agenda la question de l'avenir des Fonds structurels dans la perspective de l'élargissement qui accroîtra sensiblement les disparités régionales. Sur cette

¹ Les réponses des ministres à la demande de la rédaction d'indiquer leurs cinq décisions les plus importantes de 2001, ont été reprises telles quelles par la rédaction, même si elles dépassaient légèrement l'espace octroyé.

question, les Quinze ont admis la nécessité de poursuivre une politique volontariste de cohésion économique et sociale, en accordant la priorité aux régions les moins avancées sans pour autant renoncer à soutenir le développement des régions actuellement aidées.

La deuxième Conférence des Présidents de régions à pouvoir législatif, qui s'est tenue à Liège les 15 et 16 novembre 2001, à l'invitation du Ministre-Président wallon, a permis de mettre en avant une autre priorité wallonne, celle de la reconnaissance de la place des régions autonomes au sein des institutions européennes. Cette volonté, partagée par nos partenaires fédérés de Belgique et d'autres entités comme les régions espagnoles et italiennes ou les lander allemands et autrichiens, a trouvé un réel écho dans la Déclaration de Laeken qui a explicitement inscrit le «fait régional» comme un facteur à prendre en compte dans la définition des futures institutions de l'Union sur lesquelles planche aujourd'hui la Convention.

2. Accords du Lambermont

En 2001, pour la première fois depuis le début du processus de fédéralisation du pays, les Régions et les Communautés ont directement participé aux négociations institutionnelles poursuivant la réforme de l'Etat. Les Accords du Lambermont ont ainsi notamment abouti à un renforcement des Régions, dotées de nouvelles compétences et d'une autonomie fiscale encadrée, ainsi qu'un refinancement de la Communauté française, ce qui soulagera à terme le budget wallon. Ces importantes évolutions ont conduit le Ministre-Président Van Cauwenberghe à présenter au Parlement wallon, le 17 octobre 2001, une Déclaration de politique régionale actualisée (DPR@) exposant les pistes d'intégration des nouvelles compétences dans des matières neuves ou déjà partiellement régionalisées : agriculture, commerce extérieur, pouvoirs locaux, fiscalité ou loterie nationale.

Responsable des relations internationales, le Ministre-Président a également développé les mesures qu'il entendait prendre pour réussir le transfert de la coopération au développement, qui sera effectif en 2004. Les objectifs de la politique régionale en la matière ont ainsi été définis : mettre au rang des priorités politiques le combat contre la pauvreté dans le monde et le respect des cultures et des identités; instaurer un mode de gestion participatif incluant les acteurs (ONG, universités, communes, partenaires sociaux,...) dans les processus décisionnels et renforcer l'efficacité et la coordination des politiques menées. Pour concrétiser ces principes, des Assises de la coopération, associant tous les acteurs aux niveaux francophones et germanophones ont été lancées afin d'aboutir à la mise en place, en 2002, d'un véritable Conseil de la coopération, instance consultative des gouvernements fédérés partenaires.

3. Gestion des Fonds structurels européens

La gestion des Fonds structurels de la deuxième période de programmation offre un exemple éclairant de la volonté de l'arc-en-ciel wallon d'intégrer les principes de «bonne gouvernance», théorisés notamment dans le Livre blanc de la Commission européenne : définition d'objectifs, transparence, transversalité, évaluation et

objectivation des décisions. Ainsi, tout comme la seconde période de programmation a vu une réorientation des cibles vers les domaines structurants de la formation, de la recherche, de l'innovation ainsi que de la valorisation de notre image, une nouvelle procédure a été mise en place. En tenant compte des critiques émises durant la première période, la Présidence du Gouvernement wallon, désormais chargée de la coordination des Fonds, a développé une stratégie cohérente et totalement objectivée, depuis la confection de DOCUP, confiée à un consortium universitaire, jusqu'à la sélection des projets, en passant par leur évaluation par une Task force indépendante constituée à cet effet. C'est sur cette base que, tout au long de l'année 2001, des projets sélectionnés ont bénéficié des aides destinées à accélérer le «rattrapage» des sous-régions en difficulté; une des quatre priorités du Contrat d'Avenir.

4. Simplification administrative

La simplification administrative et la mise en œuvre d'une Administration pleinement au service du citoyen et de l'entreprise constituent un principe du Contrat d'Avenir pour la Wallonie. Le Gouvernement wallon a entrepris de concrétiser cet objectif souvent exposé mais jamais véritablement atteint. La gestion transversale de cette simplification – modernisation a été confiée au Ministre-Président, en collaboration avec le Ministre de la Fonction publique. Afin de catalyser les énergies et les «ressources métiers» présentes au sein de l'Administration régionale, un Commissariat à la simplification a été mis en place et s'est vu confier la simplification d'un certain nombre de procédures prioritaires déterminées par les différents ministres fonctionnels. Parallèlement, dans le cadre de la modernisation administrative, le Gouvernement a lancé le programme wallon de gouvernement électronique : le projet «Wall on line». Une équipe «e-gov» a également été constituée pour assurer la mise en œuvre de cet important chantier qui, derrière les «façades» et notamment les «formulaires intelligents» interactifs, implique une reformulation globale des procédures de traitement.

5. Evaluation du Contrat d'Avenir pour la Wallonie

Depuis 2000, avec le Contrat d'Avenir, la Wallonie dispose d'un plan stratégique de développement régional dont les objectifs, fixés à l'horizon 2010, visent le rattrapage des moyens européens. Dans la logique de gouvernance adoptée, au terme de l'année 2001, il a été procédé à l'évaluation des deux premières années de mise en œuvre. Sur base des vingt groupes de mesures définies comme prioritaires, le Gouvernement a procédé à une évaluation interne qui a révélé que près de 80 % d'entre elles avaient été mises en œuvre. Par ailleurs et de manière beaucoup moins courante à un tel niveau de décision, un consultant international indépendant a procédé à l'évaluation externe de l'application. Cette analyse a permis de confirmer la pertinence du Contrat d'Avenir comme plan de développement intégré et de formuler des pistes d'amélioration. Parmi celles-ci, la nécessité de mobiliser davantage l'ensemble des forces vives et d'institutionnaliser les partenariats a soutenu le processus d'actualisation concertée lancé au début de l'année

2002 et qui s'est traduit par la signature de chartes partenariales avec les force vives.

Serge KUBLA

Vice-Président et Ministre de l'Economie, des PME, de la Recherche et des Technologies nouvelles

1. Un ambitieux système de bourses aux porteurs de projet appelées également bourses de préactivité

Ce régime permet, sous certaines conditions, d'accorder une subvention à toute personne physique proposant un projet de création d'entreprise basé sur une idée originale au sens large en relation avec l'innovation. Le projet vise à soutenir et à encourager les nombreux talents que compte la Région wallonne qui pourront désormais faire la preuve de leur ingéniosité et de leur compétence sur le terrain économique.

2. La rationalisation des outils publics d'aide aux PME, en outre, le projet de Coupole PME

Cette «Coupole» est une structure financière propre aux PME, dont le capital avoisinera le milliard et demi de FB. La Coupole PME est destinée à devenir l'interlocuteur financier privilégié de la PME. La Coupole conseillera aux PME les mécanismes le plus adéquats et intégrera les différents services qui sont redus actuellement aux PME par divers organismes.

Ses principaux objectifs sont au nombre de trois :

- créer un centre de réflexion et d'échanges permanents sur les rôles et missions de l'ensemble des outils régionaux en faveur des PME;
- donner une impulsion aux entreprises à la fois pour le développement et la recherche de capitaux au coût le plus faible possible;
- donner une cohérence à tous les outils publics actifs dans le domaine financier de la vie économique.

De nouveaux produits tels les micro-crédits, le préfinancement des primes à l'invest et le financement des exportations seront étudiées.

3. Le développement en matière d'infrastructure d'accueil (zonings)

Mettre à disposition des entreprises un espace adéquat pour leur permettre de déployer leurs activités. La stratégie de développement en matière d'infrastructure d'accueil (zonings) nécessaires au développement économique s'articulera autour d'une approche cohérente et thématique des implantations existantes et à venir. Compte tenu de l'état des lieux réalisés, il s'indique de définir de nouvelles zones d'activités économiques et de terminer et/ou d'améliorer l'aménagement et l'équipement des zones industrielles et bâtiments-relais existants, ainsi que d'augmenter leur taux d'occupation. Le raccordement des zonings aux réseaux de fibres optiques fait aussi l'objet d'une programmation pluriannuelle.

4. Le soutien aux réseaux d'entreprises et au partenariat international

Les premiers clusters sont en cours de mise en place dans des secteurs aussi variés que les biotechnologies vertes, l'énergie, l'automobile, le bois, l'aéronautique. Soulignons également le soutien apporté aux grappes d'entreprises qui ont des projets à l'exportation.

5. Développer la nouvelle économie

La volonté de vouloir développer la nouvelle économie et ainsi amener les entreprises wallonnes et les Wallons en général à tenter l'expérience de l'E-business. Ce dispositif devrait permettre l'octroi d'une prime à l'intégration de l'E-business dans le fonctionnement des entreprises.

La Région wallonne participe également au financement d'achat de matériel informatique pour les écoles, par le biais des accords de coopération avec la Communauté Wallonie-Bruxelles.

José DARAS

Vice-Président et Ministre des Transports, de la Mobilité et de l'Energie

1. Décret du 12 avril 2001 relatif à l'organisation du marché régional de l'électricité, adopté à l'unanimité du Parlement wallon. M.B. du 1 mai 2001

Il encadre et organise la libéralisation du marché de l'électricité en promouvant les trois dimensions du développement durable : économiques, environnementales, sociales. L'un de ses objectifs est d'assurer que 12 % de la consommation totale d'électricité à l'horizon 2010 provienne de sources de production «vertes» (renouvelable et co-génération de qualité).

Adoptant une approche positive de la libéralisation, ce décret garantit un droit équitable à l'accès à la fourniture d'énergie pour les personnes en difficulté (tarifs sociaux et compteurs à budget avec limiteur de puissance), le financement des communes et le maintien du statut de monopole du gestionnaire de réseau (transport local et distribution) afin de préserver un maximum d'emplois. Pour contrôler l'exécution des obligations de service public et la non-discrimination de l'accès au réseau, il institue un régulateur indépendant : la Commission wallonne Pour l'Energie (CWAPE).

2. Le Gouvernement wallon a pris acte, le 22 février 2002, du contrat de gestion signé le 30 mars 2001 entre la Région wallonne, la SRWT et les TEC (période 2001-2004)

Le nouveau CG contribue au redéploiement des transports publics wallons grâce à la redéfinition du rôle et des missions de service public dans ce secteur. La subvention générale a été rehaussée de 850 millions FB pour l'année 2001, portant le total du budget affecté à 9,224 milliards FB.

Le contrat de gestion introduit une meilleure garantie de la continuité du service, l'amélioration de la gestion des ressources humaines et des modalités de contrôle, par la Région, des engagements des TEC (via un tableau de bord opérationnel et financier). Surtout il met en place un processus de gestion de la qualité (enquêtes-usagers, clients-mystères) des services assurés. Il constitue ainsi le fondement d'un transport public plus efficace qui attire de nouveaux usagers et contribue à l'adaptation du Groupe TEC à la future réglementation européenne.

3. *Arrêté du Gouvernement wallon du 6 décembre 2001 portant création d'un Observatoire de la mobilité. M.B. du 28 décembre 2001*

Il s'agit d'un outil d'aide à la décision, constitué d'une cellule opérationnelle de six personnes, provenant de l'administration, et d'un expert contractuel. L'Observatoire a pour finalité de contribuer à optimiser l'usage de chaque mode de transport dans une perspective de développement durable, tant pour le transport des personnes que des marchandises.

Conformément au Contrat d'Avenir pour la Wallonie, pour orienter et évaluer la politique de mobilité et pour coordonner les interventions des différents ministres, l'Observatoire devra :

- rassembler, analyser et diffuser les données relatives à la mobilité;
- créer et actualiser un ensemble d'indicateurs pour caractériser les systèmes de mobilité et évaluer leur performance;
- établir un diagnostic de la mobilité en Région wallonne;
- analyser les comportements de mobilité pour mieux comprendre leur évolution;
- améliorer les capacités de prévision de la Région en matière de mobilité.

4. *Arrêté du Gouvernement wallon du 15 décembre 2000 visant à octroyer une prime pour l'installation d'un chauffe-eau solaire. M.B. du 25 janvier 2001*

L'arrêté prévoit une prime de base (applicable à tous les secteurs) d'un montant forfaitaire de 620 euros pour les installations comprenant jusqu'à 4 m² de capteurs. Au-delà, une prime complémentaire de 75 euros par m² additionnel est accordée. Le montant total de la prime est plafonné à 2500 euros. Sur 20 ans, un ménage équipé d'un chauffe-eau solaire évite le rejet de 10 tonnes de CO₂.

L'action SOLTHERM crée les conditions d'émergence du marché des chauffe-eau solaires et initie une action culturelle à grande échelle. L'objectif : installer 200.000 m² de panneaux solaires en 10 ans et, pour fin 2002, réaliser 1000 installations. SOLTHERM suscite la demande (primes) et améliore l'offre en développant la compétence des installateurs, en améliorant les connaissances des prescripteurs, en mettant en œuvre une campagne de sensibilisation et en développant l'aide technique.

5. *Le premier «Panel de citoyens» organisé en Belgique remet son avis le 19 mai 2001*

Le «Panel de citoyens» est un dispositif participatif qui consiste à sélectionner un échantillon aléatoire d'une population donnée à qui il est demandé de formuler un avis argumenté sur un débat de société. Pour ce faire, le Panel reçoit une information précise et variée sur le sujet et confronte ensuite ses questions à des experts et acteurs institutionnels.

Expérimenté à l'initiative de José Daras et de son collègue de l'Aménagement du Territoire, le Panel portait sur « *les valeurs et les principes essentiels à respecter pour le développement du Brabant wallon et plus particulièrement pour la révision des plans de secteur* ». L'avis du Panel éclaire les décideurs sur les réponses des citoyens à deux enjeux importants : l'interdépendance entre les questions de mobilité et de structuration de l'espace et l'implication des citoyens dans le processus de révision des Plans de Secteur.

Michel DAERDEN

Vice-Président et Ministre du Budget, du Logement, de l'Équipement et des Travaux publics

1. *Un budget en équilibre*

Lors de l'exercice 2001, le Gouvernement wallon, à l'initiative de Michel Daerden, Ministre du Budget, a présenté un budget en équilibre, sans recours à l'emprunt. C'est une première dans l'histoire de la Région wallonne. En l'occurrence, les finances wallonnes ont bénéficié d'un surplus de recettes «Impôt des personnes physiques (IPP)», consécutive à une conjoncture 2000 extrêmement favorable.

La Région wallonne s'est engagée à respecter un plan pluriannuel d'emprunt qui vise à être structurellement en équilibre en 2010. Toutefois, compte tenu de la conjoncture favorable, rencontrée en 2000, le Gouvernement wallon a estimé prioritaire d'affecter, dès 2001, les surplus des recettes à la stabilisation de la dette.

2. *La sécurisation des zones à haut risques d'accidents*

En 2001, Michel Daerden a dédicacé 5 millions d'euros à la sécurisation des zones à haut risque d'accidents. Ce crédit s'additionne au budget traditionnel «investissement» où 8,5 millions d'euros étaient déjà consacrés à l'aménagement de zones à haut et moyen risque d'accidents. En outre, une première enveloppe de 12,5 millions d'euros a été dégagée pour assurer la mise à trois voies des tronçons les plus dangereux de l'autoroute de Wallonie (E42).

Si le nombre d'accidents n'a cessé de régresser, en Wallonie, au cours des vingt dernières années, la sécurité routière reste une des priorités de toute politique de travaux publics. Dès lors, Michel Daerden a pris la décision de traiter, tout spécialement, les zones recensées comme les plus dangereuses, après que celles-ci aient été mises en évidence, d'une manière objective, au terme d'une analyse extrêmement rigoureuse.

3. La construction d'une écluse à grand gabarit au complexe éclusier de Lanaye

Dès janvier 2001, Michel Daerden a obtenu un accord avec son homologue néerlandaise quant à la construction d'une écluse à grand gabarit (9.000 tonnes, soit 225 x 25 mètres) au complexe éclusier de Lanaye (Visé). Assurant la liaison entre le canal Albert et la Meuse néerlandaise, se complexe est dépassé par la croissance du trafic. Or, le complexe de Lanaye constitue un énorme «échangeur» fluvial, au cœur-même du réseau européen.

Parallèlement à l'ouverture du canal du Centre, en 2002, la construction de la nouvelle écluse de Lanaye débarrassera, d'ici 2008, le réseau des voies navigables wallon de tout goulet d'étranglement. Elle assurera donc une connexion optimale entre les réseaux français, belge, néerlandais, allemand et Est-européen. En plus de raisons économiques, cet investissement répond au souci de promouvoir la voie d'eau, alternative crédible à la route, de plus en plus saturée.

4. Le «Prêt Jeunes»

Pour favoriser l'accès à la propriété des personnes de moins de 35 ans, Michel Daerden a lancé le «Prêt Jeunes», qui consiste, durant huit ans, en une intervention régionale mensuelle de 50 euros sur la charge des emprunts hypothécaires pour l'acquisition d'un premier logement. En 2001, Michel Daerden a décidé de porter de 100 % à 125 % de la valeur vénale de l'habitation la garantie maximale prévue pour ce type de prêt.

Les bénéficiaires du Prêt Jeunes doivent disposer d'une épargne suffisante pour couvrir les frais additionnels liés à la construction, l'achat ou l'achat-rénovation de leur logement (droits d'enregistrement, frais de notaire, ...) ou contracter un emprunt supplémentaire à un taux généralement supérieur. En érudant ce second cas de figure, le passage à 125 % évite d'exclure des emprunteurs dépourvus de tous fonds propres ou de fragiliser financièrement des personnes amenées à contracter un prêt supplémentaire.

5. Infrastructures sportives

Michel Daerden a conçu une formule de financement alternatif qui permet de mobiliser 37,2 millions d'euros pour la concrétisation d'infrastructures de haut niveau, spécialement destinées aux élites et espoirs wallons. Grâce à ce mécanisme, le Basket Club Charleroi (multichampion de Belgique) a vu sa salle (La Coupole) profondément modernisée, alors qu'un Centre de formation de haut niveau, à l'adresse de meilleurs jeunes footballeurs wallons, verra bientôt le jour à Blegny. En dégagant des moyens additionnels, le financement alternatif ne grève pas les budgets «classiques» et permet, dès lors, d'éviter que la création des grandes installations se fasse au détriment d'infrastructures de moindre ampleur. Ainsi, par exemple, la politique du «Sport de rue» a pu être intensifiée en 2001. Elle consiste à implanter des terrains multisports au sein de quartiers socialement défavorisés ou dans des zones complètement démunies d'infrastructure sportive.

Michel FORET

Ministre de l'Aménagement du Territoire, de l'Urbanisme et de l'Environnement

1. Le Code wallon de l'Aménagement du Territoire, de l'Urbanisme et du Patrimoine (CWATUP)

Le CWATUP accroît l'autonomie de gestion des communes en matière d'aménagement. Pour assumer ces nouvelles tâches, la Région mettra des conseillers à la disposition des communes. Autre mesure du CWATUP : un système à posteriori pour toute construction faisant l'objet d'un permis ou subissant une mutation. Objectif : assurer un suivi des permis délivrés, donner à l'acquéreur d'un bien la garantie de sa conformité, entreprendre la régularisation simplifiée des infractions légères et repérer plus facilement les infractions lourdes dans le but de les réprimer plus sévèrement. En juillet 2002, le Parlement wallon a voté ce décret concernant le CWATUP.

La simplification administrative est nécessaire au redressement wallon et souhaitable pour une meilleure gestion des matières que la puissance publique doit prendre en charge. Grâce à l'action de Michel Foret, elle a déjà fait un grand pas en avant avec l'exécution de différentes dispositions du CWATUP. Autre exemple de la simplification administrative : les dispositions qui suppriment (ou allègent les procédures) les permis pour les «petits travaux».

2. La Société Publique de Gestion de l'Eau (SPGE)

Une épuration efficace des eaux usées est essentielle à la sauvegarde de la qualité des ressources. Pour le secteur d'épuration la Société Publique de Gestion de l'Eau (SPGE) a été créée et dotée de 36,2 milliards de FB. Au cours des années à venir, la création de 86 stations d'épuration de tailles diverses est projetée. Grâce à ce programme volontariste, la Région aura rejoint, à l'horizon 2004, la moyenne européenne pour l'épuration des eaux usées. Et ceci, sans compter l'encouragement à la mise en place d'équipements d'épuration individuelle.

Un des autres objectifs de la SPGE est de tendre, d'ici 5 ans, vers le «coût-vérité» de l'eau, c'est-à-dire le tarif que les distributeurs seront amenés à appliquer en tenant compte des coûts réels d'investissements et d'exploitation en matière de production, de distribution et d'épuration. La quasi totalité du cycle de l'eau sera intégrée dans son coût à la distribution. Mais ce coût doit être le même pour chaque Wallon. Par la mise en place de la nouvelle Société wallonne des Eaux (printemps 2001), on vise à plafonner l'augmentation du prix.

3. Le décret relatif à la communication et à l'enquête publique en matière d'Aménagement du Territoire, d'Urbanisme et d'Environnement

Le Gouvernement wallon a adopté, en première lecture, l'avant-projet de ce décret. Le décret couvre toutes les procédures de consultation et d'enquêtes publiques existantes dans les domaines de l'aménagement du territoire, de l'urbanisme et de l'environnement. Pour faciliter le bon déroulement des réunions d'information et

de consultation de même que des enquêtes publiques, le décret crée la fonction de «guide-enquêteur», soit un facilitateur de l'enquête publique. Ces guides jouent le rôle d'interface neutre et indépendante entre les différents acteurs, assurent tant la logistique que la rédaction des procès-verbaux et rapports, assument la présidence des réunions et veillent aux formalités de publicité. Pour assurer sa neutralité le guide-enquêteur, dépendant du Parlement, n'a aucun pouvoir de décision. Très souvent, les citoyens créent un groupe de contestation, un collectif de défense, un comité d'opposants, le plus souvent légitimes. L'objectif de ce décret «Nimby» («Not in my backyard», «Pas dans mon jardin»), est en quelque sorte d'objectiver les enquêtes et de tirer le positif de tous ces engagements citoyens.

4. Les Systèmes de Management Environnemental (EMAS)

La recherche de la qualité n'est plus un concept abstrait : elle fait partie de la mise en place du développement durable en Wallonie. Une politique dynamique, baptisée «Le fil de l'éco-gestion» a été négociée avec l'Union Wallonne des Entreprises, l'Union des Classes Moyennes et les Syndicats pour que le monde de l'entreprise s'inscrive, au travers d'une démarche volontaire, dans les Systèmes de Management Environnemental (EMAS) qui, seront vitaux pour briguer de nouveaux marchés. L'EMAS exige un effort importante, mais il mène à une meilleure compétitivité industrielle, à une meilleure gestion de la pression de l'activité économique sur l'environnement et à une meilleure communication avec le voisinage. Et l'entreprise publique a payé d'exemple. Sur l'initiative de Michel Foret, l'unité de traitement des déchets ménagers d'Intradel à Herstal a reçu la certification environnementale EMAS à la mi-décembre 2001. Elle était la cinquième entreprise wallonne, la première entreprise publique wallonne à l'obtenir et le premier incinérateur de déchets en Europe ainsi certifié.

5. L'approbation d'un plan «Climat»

En fin juillet 2001 se déroulait à Bonn la Conférence des Parties pour la lutte contre les changements climatiques. Dans le cadre de la Présidence belge, il revenait à la Belgique de présider le groupe européen et à Michel Foret d'occuper le siège de la Belgique. Les Ministres belges ont joué un rôle considérable dans l'obtention de l'accord historique conclu par les 180 pays représentés.

D'ailleurs, la Région wallonne était la première Région belge à avoir adopté un plan «Climat». Elle l'a présenté à Marrakech (novembre 2001), dans le cadre de la Conférence Mondiale des Changements climatiques. Et la Région adoptera, très prochainement, le Protocole de Kyoto. A l'initiative de Michel Foret, le Gouvernement wallon a en outre décrété l'année 2002 «Année wallonne de la Qualité de l'Air».

José HAPPART

Ministre de l'Agriculture et de la Ruralité

1. *Le Plan wallon de développement rural (PDR)*

L'action majeure du Gouvernement concernant l'agriculture réside dans le lancement du Plan wallon de Développement Rural (PDR), soutenu par l'Union européenne dans le cadre du FEOGA et du programme *Phasing out* de l'Objectif 1 (province de Hainaut). Les plans 2000-2006 prévoient une série de mesures de soutien au développement agricole, sylvicole et rural en s'appuyant, pour la période, sur un budget de 277 millions d'euros.

Il convient de souligner l'importance réservée à la préservation du milieu naturel dans l'ensemble de l'approche envisagée ainsi que l'attention portée à la qualité des produits. Différents projets ont été sélectionnés dans le cadre du PDR. Les projets concernent entre autres la sylviculture (1,4 millions d'euros), la diversification des produits de qualité (1,5 millions d'euros), les services (6,5 millions d'euros), les infrastructures (2,3 millions d'euros) et la rénovation et développement des villages (2,6 millions d'euros).

2. *La Directive nitrates*

Cette directive a pour objectif de protéger les nappes d'eau souterraines en limitant les quantités d'épandage d'effluents d'élevage en fonction de la sensibilité des zones concernées.

Une agriculture de qualité consiste aussi en une gestion cohérente et durable du sol. Raison pour laquelle le Ministre de l'agriculture et de la Ruralité a collaboré de façon intense à la mise en œuvre de la Directive nitrates. Concrètement, cela se traduit par la mise au point d'aides visant à soutenir tous les agriculteurs dans leurs démarches d'adaptation aux nouvelles normes. L'organisation et la facilitation des opérations d'échanges d'effluents entre agriculteurs sont coordonnés grâce au projet GEO-AGRI et intégré à la convention cadre attribuée à l'asbl Nitrawallon. A ce jour aucune décision n'a été prise au Gouvernement wallon.

3. *La conservation de la nature*

Natura 2000 et la Directive «Habitat». Le retard accumulé durant la dernière législature dans la transposition de cette directive européenne visant à créer un réseau de milieu protégés (Natura 2000) se résorbe à grands pas : une liste de sites couvrant une superficie de 58.000 ha a été transmise à la Commission européenne. La liste complète de sites est en voie d'achèvement. Les réserves naturelles agréées et domaniales, dont le nombre est en constante augmentation, s'intégreront dans le réseau Nature 2000. L'accent est mis sur la participation des citoyens au processus. Quant au décret de transposition en droit wallon de la Directive, approuvé par le Gouvernement wallon : il a été adopté par le Parlement (6 décembre 2001) et publié au Moniteur le 22 janvier 2002.

La modification de la loi relative à la conservation de la nature de 1973 a été initiée afin de permettre l'organisation d'une stratégie efficace de sensibilisation au milieu naturel. Cette volonté s'est concrétisée par l'adoption d'un décret par le Parlement wallon le 28 juin 2001. L'objectif est la création d'un réseau d'organismes de sensibilisation et de formation par le biais d'un partenariat dynamique. Il est prévu de créer une structure qui intégrera ces organismes au moyen d'un agrément dont la procédure est régie par un arrêté du Gouvernement wallon (8 février 2002). A ce jour, une cinquantaine d'associations sont agréées.

4. La chasse

Arrêté fixant les dates d'ouverture, de clôture et de suspension de la chasse du 1er juillet 2001 au 30 juin 2006.

Les dates sont restées identiques par rapport à l'année passée.

5. Circulation des embarcations sur les voies d'eau non navigables

Dans le souci de préserver des écosystèmes devenus fragiles, il était devenu indispensable de modifier la réglementation relative à la circulation des embarcations et des plongeurs sur et dans les cours d'eau. Ce qui fut fait par l'arrêté du 19 juillet 2001, dont l'optique est de concilier au mieux le développement des activités récréatives et la protection des cours d'eau, de la faune et de la flore qui y sont associés. Ainsi, certains cours d'eau non navigables ne seront plus accessibles du 1er octobre au 15 mars et des conditions et débits minimaux ont été adaptés en conséquence. Cet arrêté a été appliqué au 1er octobre 2001.

Charles MICHEL

Ministre des Affaires intérieures et de la Fonction publique

1. La réforme du statut des agents de la fonction publique wallonne

Le 18 octobre 2001, le Gouvernement wallon a approuvé les principes détaillés de la réforme du statut de la Fonction publique wallonne. Cette réforme concerne les deux ministères de la Région wallonne ainsi que les organismes d'intérêt public sous statut, soit, au 30 juin 2001, 9.782 agents (et une masse salariale de 119 millions d'euros en juillet 2001). Le Code de la Fonction publique wallonne inclura un préambule définissant les droits et devoirs du fonctionnaire conformément à l'esprit du service public, le régime du mandat pour les hauts fonctionnaires, une carrière objectivée par un mécanisme d'évaluation et une réforme du système de promotion.

Les objectifs majeurs de la réforme sont :

- un meilleur service au citoyen pour une administration wallonne plus performante;

- une gestion des ressources humaines dynamique incluant les principes de mobilité, de flexibilité, de formation et d'évaluation permanente;
- un statut plus lisible et des procédures simplifiées.

2. L'évaluation mixte permanente de l'administration régionale

En parallèle de la réforme du statut des agents de la Fonction publique wallonne, le Gouvernement a mis en place, au sein de ses administrations, un mécanisme d'évaluation globale et permanente, par l'implémentation de Tableaux de Bord Prospectifs (TBP). La première phase a été clôturée le 15 juin 2001 et le déploiement global sera terminé en juillet 2003. Ces TBP sont des outils de management analysant de manière transversale le fonctionnement et la gestion de l'administration. Ils mettent en place une gestion par objectifs accompagnés d'indicateurs de performance, direction générale par direction générale. Ils s'appuient sur les expériences menées notamment au Canada, aux Pays-Bas, en Suède et en Finlande.

Les objectifs sont :

- une évaluation continue du travail réalisé et des processus internes à l'administration;
- une gestion par objectifs, avec des indicateurs précis quantifiant les résultats obtenus;
- une amélioration du service rendu au public et de la gestion des moyens y affectés;
- une adaptation constante aux besoins exprimés par les usagers, personnes et entreprises.

3. Une réforme des pouvoirs locaux en vue d'un Code wallon pour la démocratie locale et la décentralisation

En date du 17 mai 2001, le Gouvernement a défini une méthodologie pour une réforme globale des pouvoirs locaux (communes, provinces, intercommunales, réseau paralocal, problématique des communautés de communes). A cette fin, une commission mixte composée de 9 membres du Gouvernement, 9 membres du Parlement et 9 mandataires locaux a été mise en place le 24 septembre 2001. Endéans un an, celle-ci est chargée de remettre au Gouvernement un rapport fixant les principes cadres de la réforme de l'architecture institutionnelle interne de la Wallonie. Afin de nourrir le débat au sein de la Commission dite des 27, une large consultation de tous les mandataires locaux a été organisée par l'envoi d'un questionnaire des 100 questions. La consultation a été clôturée en octobre 2001.

Les objectifs sont :

- réaliser un Code wallon de la démocratie locale et de la décentralisation;
- simplifier le paysage institutionnel wallon afin d'identifier de façon transparente quelle institution rend quel service au public;
- renforcer la participation directe des citoyens à la gestion de leur cité.

4. Refinancement des communes wallonnes : le Plan «Tonus communal»

En date du 12 juillet 2001, le Gouvernement a approuvé le Plan «Tonus communal». Ce plan étalé sur les années 2001 à 2006 garantit le refinancement des communes wallonnes en deux axes.

Première axe : Près de 120 millions d'euros par an pour les 262 communes de Wallonie, assurés pour les exercices 2001 à 2003, et répartis en fonction de 4 critères garantissant une plus grande stabilité des moyens budgétaires dont elles disposent.

Deuxième axe : Quelques 450 millions d'euros pour les exercices 2001 à 2006 constituant une aide particulière aux communes en déficit structurel, encadrée par un plan d'assainissement devant aboutir à un redressement financier et sous le contrôle d'un réviseur d'entreprises.

Les objectifs sont :

- refinancer les communes wallonnes pour leur permettre d'assurer leurs missions de service public de proximité;
- permettre aux communes de ne pas recourir à l'augmentation d'impôt de manière à, d'une part, préserver le redressement économique de la Wallonie poursuivi par une série d'autres actions menées par le Gouvernement wallon, et, d'autre part, préserver, au bénéfice des contribuables, les acquis de la diminution des impôts décidée par le Gouvernement fédéral.

5. 73 millions d'euros d'aides à l'investissement urbain dans les communes

Le Gouvernement a affecté une enveloppe de 73 millions d'euros en 2001 dans le cadre des plans triennaux 2001-2003 afin de soutenir massivement dans les communes de Wallonie une politique d'investissements prioritaires pour effectuer des travaux :

- d'égouttage prioritaire (dans les zones prioritaires supérieures à 2000 équivalent habitants) par un cofinancement avec la Société Publique de Gestion de l'Eau (protocole d'accord d'avril 2001);
- d'aménagement et de réfection de voiries, notamment en vue d'améliorer la mobilité, en conformité avec les plans de mobilité coordonnés au niveau régional;
- de sécurisation : aux abords des écoles, mise en lumière des centres urbaines, amélioration des espaces publics notamment par une politique active en faveur de la propreté.

La réglementation de ces subventions a été simplifiée tant au bénéfice des communes qu'au bénéfice des entreprises du secteur (cahier des charges Région wallonne 99 unique pour toutes les infrastructures routières et cahier des charges type 310 V 2000 pour l'éclairage public).

Les objectifs sont :

- dynamisation du cadre de vie favorable au développement économique par une meilleure mobilité et une plus grande sécurité sur les routes et dans les centres urbains;

- respect des obligations européennes relatives à l'égouttage prioritaire (directive 91/271/CEE);
- soutien à l'activité économique du secteur des travaux.

Thierry DETIENNE

Ministre des Affaires sociales et de la Santé

1. Mise en place des Relais sociaux en Région wallonne

Ils ont pour mission de coordonner les services qui apportent aide sociale, psychologique et médicale aux sans abris et autres personnes en situation d'exclusion profonde. Pour ce faire, des coordinateurs travaillent la communication, la formation, la supervision entre acteurs socio-sanitaires et la concertation permanente avec les usagers. Quatre axes de fonctionnement : l'urgence sociale, le travail de rue, l'accueil de jour et de nuit.

La motivation :

- aller à la rencontre et accompagner des personnes en rupture sociale, trop déstructurées pour s'inscrire dans un mécanisme d'insertion;
- favoriser la coordination des différents acteurs afin de renforcer les dispositifs existants;
- éviter les double-emplois et la concurrence entre les services;
- améliorer les conditions d'exercice des professions.

2. Installation des Ecoles de consommateurs, prévention du surendettement

Thierry Detienne a mis sur pied les écoles de consommateurs, en concertation avec les acteurs de terrain. Ces écoles ont pour finalité d'apprendre aux personnes fragilisées à faire face aux difficultés de la vie quotidienne en tant que consommateurs. Les objectifs : prévenir, former et favoriser l'insertion sociale. En 2001, une centaine de structures préexistantes (CPAS, associations, entreprise de formation par le travail,...) ont ouvert leurs portes à ces écoles de consommateurs. Des ateliers, ancrés dans la réalité sociale des participants, sont organisés sur un mode convivial avec la participation d'intervenants extérieurs spécialisés

Seuls les services de médiation de dettes existaient avant 2001 en Région wallonne. Outre un renforcement de leur financement sur base de critères qualitatifs et quantitatifs, le Cabinet a développé un véritable pôle de consommation se déclinant en une mission avec l'organisation des écoles de consommateurs.

3. Signature du premier contrat de gestion de l'Agence Wallonne pour l'Intégration des Personnes handicapées (l'AWIPH)

Depuis sa création en 1995, l'AWIPH attendait son contrat de gestion. Ce contrat de gestion met l'accent sur l'autonomie et la participation des personnes handicapées, et l'anticipation des besoins de l'Agence. Le refinancement sans précédent de 50 millions d'euros, négocié par Thierry Detienne et apporté par le Gouvernement

wallon, permettra à l'Agence de remplir son contrat avec une dotation de 345 millions d'euros pour l'année 2002.

Le contrat de gestion de l'AWIPH veillera à rencontrer les besoins des personnes handicapées en tenant compte du vieillissement de la population et en mettant l'accent sur le milieu de vie. Une politique d'intégration sociale des personnes sera menée selon les spécificités de leur handicap. Elle visera une qualité de vie optimale. Les situations les plus cruciales seront rencontrées en priorité. Le maintien des personnes handicapées dans leur milieu de vie sera privilégié.

4. Un ballon d'oxygène de 372 millions d'euros en 4 ans pour les infrastructures médico-sociales

297,5 millions d'euros pour les hôpitaux, 5,6 millions d'euros pour les Maisons de repos, et 18,6 millions d'euros pour les constructions et rénovations de bâtiments accueillant et hébergeant des personnes handicapées. L'objectif est d'accroître les montants consacrés annuellement par la Région wallonne au financement des infrastructures médico-sociales de façon à répondre à l'ampleur des besoins en la matière tout en préservant les équilibres budgétaires de la Région wallonne. Un travail réalisé à la suite d'une analyse objective de la situation (confiée à un consultant) et de la constitution d'un cadastre du secteur.

La motivation :

- modernisation de l'outil hospitalier;
- confort des patients (chambres individuelles, sanitaires dans les chambres, qualité hôtelière);
- réorganisation du secteur en fonction des choix opérés.

5. L'accord non-marchand

L'accord implique une augmentation budgétaire de 59,5 millions d'euros pour les 10 secteurs sociaux et ambulatoires relevant des compétences de Thierry Detienne. Cette augmentation budgétaire, étalée sur 4 ans, implique des revalorisations de salaires allant de 10 à quasi 30 % selon les catégories de travailleurs actifs dans les secteurs personnes handicapées, santé et action sociale. Il implique également des interventions en matière de réduction du temps de travail pour les catégories de travailleurs où la pénibilité est jugée la plus forte ainsi qu'un effort en matière de formation continue.

L'accord non-marchand est un accord historique en matière de condition d'exercice des professions non seulement sur le plan de la revalorisation barémique mais également en matière d'organisation de la mobilité professionnelle et de clarification des statuts. Il était attendu par le secteur depuis près de 10 ans.

Marie ARENA

Ministre de l'Emploi et de la Formation

1. Les Maisons de l'Emploi

Les Maisons de l'Emploi se profilent comme des lieux d'accueil, d'information, d'orientation, de premier conseil, ouverts à tous les usagers touchés par un problème de l'emploi. Elles rassemblent au niveau communal les acteurs locaux de l'insertion socio-professionnelle afin d'offrir un service intégré qui prenne en compte les spécificités de chacun, favorise les synergies et aboutisse à une simplification des démarches des citoyens concernés par un problème d'emploi. Étendu sur l'ensemble du territoire wallon, ce dispositif prévoit la création d'une centaine de Maisons d'ici à 2004.

Parce que l'emploi est le droit de tous, il s'agit de mettre en place une véritable politique de proximité à l'égard des demandeurs d'emploi en leur offrant une écoute et une aide tant directes qu'efficaces. La Ministre de l'Emploi et de la Formation imagina dès lors un lieu usuel où tout un chacun y trouverait la considération qu'il mérite : le concept de «Maison de l'Emploi» était né.

2. Les Mesures en faveur des jeunes

S'articulent autour de deux plans fédérateurs, le plan fédéral «Rosetta» et le «Plan Jeunes +», ces mesures consistent, d'une part, en la possibilité pour les demandeurs d'emploi de prendre place sur le marché du travail dès la sortie de l'école et, d'autre part, tenant compte que tous ne disposent pas des mêmes chances devant l'emploi, en un accompagnement par le service public de l'emploi pour les aider à atteindre cet objectif.

Tandis que le taux de chômage chez les moins de 25 ans demeure très élevé, la Ministre de l'Emploi et de la Formation a désiré contribuer à l'enrayement de cette tendance en favorisant l'engagement de ces jeunes non seulement par un accompagnement mais aussi par une incitation à la formation tout au long de la vie et une sensibilisation des employeurs et partenaires sociaux à cette problématique.

3. La réforme des Programmes de Résorption du Chômage (PRC)

Au-delà d'une simplification et d'une harmonisation des mesures existantes, la réforme des PRC s'appuie sur trois clés de voûte : d'une part, les projets rencontrant des besoins sociaux récurrents se verront octroyer des subventions à durée indéterminée; d'autre part, les conditions de travail et les rémunérations des travailleurs PRC seront alignées sur celles des autres travailleurs; enfin, le niveau des subventions à venir sera au moins égal voire supérieur à celles dont bénéficient actuellement les employeurs.

Présenter les qualités de l'emploi, en commençant par sa stabilité, constitue une préoccupation majeure de la Ministre de l'Emploi et de la Formation. Désireuse de parvenir à des résultats davantage satisfaisants, le passage par une réforme

profonde de ces programmes de résorption est apparue comme étant inévitable. L'enjeu est de taille : elle concerne plus de 40.000 travailleurs...

4. Les centres de compétence

Plate-formes partenariales performantes à vocation sectorielle, dotées d'équipements modernes, attentives à l'innovation technologique et pédagogique, les centres de compétence ont pour mission principale la formation qualifiante de haut niveau. Impulsés par le FOREM, ils garantissent des taux d'insertion élevés et s'inscrivent dans le développement local. On dénombre actuellement en Wallonie douze centres de compétences, organisés en réseau afin de garantir la cohérence et l'harmonisation des actions.

Afin de garantir une offre de formation et de diffusion ciblant les besoins précis du secteur industriel, un rapprochement entre l'opérateur public de formation et les secteurs professionnels s'est avéré nécessaire. Ensemble, ils ont érigé ces outils, fédérant autour d'eux d'autres acteurs du développement, comme les universités, les entreprises, les partenaires sociaux.

5. La formation en alternance

Dans l'optique d'offrir aux jeunes et aux personnes à la recherche d'un emploi des services toujours plus performants, deux formules de formation en alternance coexistent : la formation qualifiante en alternance, orientée vers les métiers industriels, et la formation en alternance de l'IFPME, tournée, quant à elle, vers l'emploi indépendant et la PME. Leurs objectifs ne sont autres que la création d'une main d'œuvre qualifiée et la mise en place de responsables d'entreprises dotés d'une réelle qualité de management.

Le but poursuivi à travers le soutien et le développement de la formation en alternance est double. D'une part, revaloriser les filières techniques et professionnelles comme filières de formation de «premier choix»; d'autre part, et en conséquence, offrir une alternative, porteuse d'emploi, aux jeunes intéressés davantage par une mise en pratique des connaissances que par les études générales.

Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2001

Mark DEWEERDT

*Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Financieel-Economische Tijd*

I. Regering

Ontslag Sauwens – Johan Sauwens (VU&ID) nam op 9 mei ontslag als minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Sport, nadat hij in opspraak was gekomen door zijn aanwezigheid op een bijeenkomst van het Sint-Maartensfonds².

De Morgen meldde op 7 mei dat Sauwens twee dagen voordien, op zaterdag 5 mei, in Berchem (Antwerpen) een feestzitting had bijgewoond van het Sint-Maartensfonds, waarop ook buitenlandse oostfrontstrijders en gewezen SS'ers aanwezig waren, alsook jongere nazi-sympathisanten. Sauwens bevestigde op een persconferentie het bericht. Hij zei dat hij was ingegaan op een uitnodiging van vrienden die bestuurslid zijn van het Sint-Maartensfonds en dat hij sinds het begin van de jaren 1970 lid was van de vereniging. Hij noemde zijn aanwezigheid een «inschattingsfout» en zei dat hij als minister een grotere behoedzaamheid aan de dag had moeten leggen.

De coalitiepartners van de Volksunie – VLD, SP en Agalev – reageerden verontwaardigd. In een gezamenlijke mededeling noemden de drie parlementsfracties Sauwens' deelname aan de feestzitting «in strijd met elementaire ministeriële deontologie» en regelrecht in tegenspraak met «de uitgangspunten van het paars-groene regeerakkoord». Ze drongen erop aan dat Sauwens duidelijk afstand nam «van elke racistische of totalitaire ideologie». De Volksunie betreurde de handelwijze van haar minister. Waarnemend voorzitter Fons Borginon zei dat Sauwens «onvoorzichtig» was geweest. Minister-president Patrick Dewael ontbood Sauwens op zijn kabinet en wees hem erop, dat het niet hoort dat een lid van de Vlaamse regering deelneemt aan dergelijke bijeenkomsten. De SP/SP.A zei in een mededeling dat de uitleg die Sauwens op de persconferentie had gegeven, niet volstond. In een brief van 8 mei aan de meerderheidsfracties erkende Sauwens nogmaals een «inschattingsfout» te hebben gemaakt en distantiëerde hij zich van «elke extreemrechtse toon of ondertoon van een aantal tussenkomsten tijdens de bijeenkomst» van het Sint-Maartensfonds. De SP- en de Agalev-fractie vonden het antwoord onvoldoende en stuurden aan op het ontslag van Sauwens. Toen zij daar in de loop

² Het Sint-Maartensfonds is een vereniging van Vlamingen die tijdens de Tweede Wereldoorlog aan het Oostfront aan de zijde van nazi-Duitsland tegen de Sovjetunie en het communisme hadden gevochten. Ze werd in 1953 opgericht om materiële en morele hulp te bieden aan de oostfrontstrijders, die na de oorlog wegens collaboratie waren veroordeeld en van wie de meeste enkele jaren in de cel hadden doorgebracht.

van de middag lucht van kregen, reageerden minister-president Dewael en VLD-voorzitter Karel De Gucht, die de coalitie niet in gevaar wensten te brengen, furieus³. Dewael riep de leden van het kernkabinet (de ministers Stevaert, Vogels en Anciaux) en de voorzitters van de vier regeringspartijen en de vier meerderheidsfracties bijeen voor crisisberaad.

Het overleg op het kabinet-Dewael begon in de vooravond. VU&ID-fractie leider Paul Van Grembergen was wegens een vergadering van het schepencollege in zijn gemeente niet aanwezig, maar had telefonisch contact met de onderhandelaars. Socialisten en groenen eisten het ontslag van Sauwens. De Volksunie zei haar minister niet te zullen laten vallen. De VLD wilde ruimte laten voor een eervolle uitweg voor Sauwens. Na zeven uur moeizaam overleg kwamen de onderhandelaars niet verder dan het besluit de kwestie door te spelen aan het Vlaams Parlement, zoals was voorgesteld door Van Gembergen, die verwees naar de staatsrechtelijke regel dat de leden van de Vlaamse regering door het Vlaams Parlement worden benoemd. Afgesproken werd dat Sauwens zich tegenover het parlement «zeer uitdrukkelijk» zou verontschuldigen, dat Dewael nadien een verklaring zou afleggen en een vertrouwensstemming zou vragen, en dat de fracties vervolgens hun standpunt zouden bepalen.

Enkele uren na de vergadering kreeg Dewael naar eigen zeggen «gewetensproblemen». Hij kwam tot het besluit dat hij het vertrouwen in Sauwens niet kon behouden en herschreef in die zin de verklaring die hij meteen na het crisisoverleg had opgesteld. In de nieuwe versie stond dat, als het Vlaams Parlement zijn mening niet zou delen, hij ontslag zou nemen als minister-president.

Op 9 mei, vóór de bijeenkomst van het Vlaams Parlement, bespraken de meerderheidsfracties de ontwerpverklaring die Sauwens zou voorlezen. SP/SP.A en Agalev vonden dat ze niet ver genoeg ging. Sauwens scherpte de tekst daarop aan. Op de middag las hij zijn verklaring voor, met af en toe trillende stem en in een ijzige stilte. Hij erkende zijn fout, drukte zijn spijt uit, bood zijn excuses aan en vroeg de kans te krijgen «het vertrouwen opnieuw op te bouwen». De zitting werd geschorst tot 14 uur.

Tijdens de schorsing liet het Vlaams Blok in een fractielokaal in het Vlaams Parlement aan enkele journalisten een video-opname zien van de bijeenkomst van het Sint-Maartensfonds. Op de beelden, waarvan eerst het VTM-middagjournaal en nadien het VRT-radionieuws melding maakten, waren onder meer spandoeken met de leuze van de Waffen-SS (*Meine Ehre heisst Treue*) te zien en was te merken dat Sauwens applaudisseerde voor een Duits gedicht en het lied meezong van het Vlaamsch Legioen, de brigade van de Vlaamse oostfrontstrijders die naderhand bij de Waffen-SS was gevoegd. Het nieuws over de videobeelden verspreidde zich snel in en buiten het Vlaams Parlement, dreef de politieke spanning verder op en bracht ook de VLD tot het besluit dat de positie van Sauwens onhoudbaar was geworden.

³ Dewael en De Gucht hadden van journalisten vernomen dat SP/SP.A-voorzitter Patrick Janssens een persconferentie zou geven, waarop hij het ontslag van Sauwens zou eisen. Dewael kon hem ertoe overhalen daarvan af te zien. Intussen had Jos Geysels, de politiek secretaris van Agalev, in een gesprek met de VTM-redactie het ontslag van Sauwens geëist.

De middagzitting van het Vlaams Parlement begon met een schorsing, op verzoek van de VU&ID-fractie met het oog op intern beraad. Een indicatieve stemming leerde dat de fractie verdeeld was over de vraag of ze Sauwens zou blijven steunen.

Bij de hervatting van de vergadering zegde VLD-fractie leider Francis Vermeiren in naam van zijn en van de SP/SP.A- en de Agalev-fractie het vertrouwen in Sauwens op. VU&ID-fractie leider Van Grembergen zei dat zijn fractie niet van plan was «minister Sauwens de woestijn in te sturen». Na Van Grembergen kwam Sven Gatz, de woordvoerder en daarmee feitelijk voorzitter van ID21, op het spreekgestoelte en eiste namens de drie parlamentsleden van ID21, die met de VU één fractie vormden, het ontslag van Sauwens. De consternatie in het parlementaire halfrond was groot. Minister-president Dewael, die beseftte dat zijn regering *de facto* niet langer over een meerderheid beschikte, stelde meteen voor de zitting te schorsen tot de volgende ochtend. Het Vlaams Parlement stemde met zijn verzoek in.

In de vooravond kwam het partijbestuur van de Volksunie bijeen. Vóór de vergadering deelde Sauwens mee dat hij zijn portefeuille ter beschikking stelde van de partij. Na de vergadering kondigde hij aan dat hij ontslag nam als lid van de Vlaamse regering. Daarmee was een regeringscrisis afgewend.

In de ochtend van 10 mei kwam, zoals afgesproken, het Vlaams Parlement opnieuw bijen. De zitting begon met een verklaring van minister-president Dewael. Hij zei de beslissing van Sauwens – «de enige juiste beslissing die hij kon nemen» – te waarderen, loofde de demissionaire minister als een «correcte, hardwerkende collega», zei dat niemand Sauwens' democratische ingesteldheid in twijfel trok, maar dat hij in de onmogelijkheid verkeerde nog als minister te functioneren.

Dewael zei dat de Vlaamse regering de zaak zou aangrijpen om de strijd tegen onverdraagzaamheid en racisme op te voeren. Hij riep «alle democratische fracties» op, «over de scheiding van meerderheid en minderheid, van die strijd tegen onverdraagzaamheid, xenofobie en racisme een prioriteit te maken». Hij zei dat Vlaanderen lijdt onder «een kwalijk», maar «totaal onjuist imago van een weinig verdraagzame deelstaat», dat gevoed werd door een deel van de Franstalige pers en sommige Franstalige politici. Dewael verwees daarmee naar de scherpe reacties en commentaren op de zaak-Sauwens in het Franstalige landsdeel, van onder anderen PS-voorzitter Elio di Rupo en PRL-leider Louis Michel.

Het debat dat op de verklaring volgde, kende een woelig verloop. Tijdens de interventie van Filip Dewinter, de fractie leider van het Vlaams Blok, zei Dewael in diens woorden en lichaamstaal het «onvervalste fascisme» te zien. Toen steeds meer parlamentsleden hun afkeer voor de uitlatingen van Dewinter toonden door de vergaderzaal te verlaten, riep parlamentsvoorzitter Norbert De Batselier «alle democraten» op te blijven zitten «om te vermijden dat ondemocraten het Vlaams Parlement bezetten». Dewinter eiste daarop het ontslag van De Batselier, die hij verweet de vergadering op een partijdige manier te leiden⁴.

⁴ Het thema van de strijd tegen extreem-rechts zou terugkeren in de 11-julitoespraken van Dewael en De Batselier. De minister-president zei op 9 juli in Mechelen dat goed bestuur het beste wapen is tegen extreem-rechts. «Wij moeten de burgers en de kiezers ervan kunnen overtuigen dat ze een

Nog op 10 mei wees het partijbestuur van de Volksunie Paul Van Grembergen als opvolger van Sauwens aan. Van Grembergen werd op 11 mei door het Vlaams Parlement tot minister benoemd. Hij nam van Sauwens de bevoegdheid voor binnenlandse aangelegenheden, ambtenarenzaken, huisvesting, stedelijk beleid, buitenlandse handel en monumenten en landschappen over; Sauwens' portefeuille van Sport ging naar minister van Cultuur Bert Anciaux.

Voor federaal premier Verhofstadt was de zaak-Sauwens de aanleiding om op 11 mei aan te kondigen dat de regering, via het injunctierecht van de minister van Justitie, het gerecht zou verplichten systematisch neonazistische groeperingen te vervolgen, die, volgens de premier, te lang waren afgedaan als «nostalgische fenomenen».

Minister van Cultuur Anciaux kondigde op 17 mei aan een rondzendbrief naar de openbare bibliotheken te zullen sturen, met de instructie negationistische boeken te verwijderen. Hij zei dat hij in samenwerking met het gerecht een 'zwarte lijst' van zulke boeken zou opstellen. De Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen en historici reageerden negatief op het initiatief. Justitie liet weten het opstellen van een lijst met negationistische werken niet prioritair te vinden. Anciaux borg uiteindelijk zijn voornemen op.

De zaak-Sauwens bracht ook heel even het thema van de 'verzoening' op de politieke agenda. Vice-premier en PRL-voorman Louis Michel zei op 10 mei, in het ochtendjournaal van de RTBf- en de VRT-radio, dat het ontslag van Sauwens uit de Vlaamse regering aantoonde dat een sereen debat over het oorlogsverleden mogelijk was. Hij zei dat het ogenblik gekomen was voor een «nationaal gesprek» over het oorlogsverleden. De andere Franstalige partijen reageerden terughoudend tot afwijzend op zijn uitlatingen. Premier Verhofstadt zei op 17 mei in de Kamer, in antwoord op een vraag van Ferdy Willems (VU&ID), dat «de tijd rijp is om definitief in het reine te komen met het verleden» en dat hij «binnenkort» met alle democratische partijen daarover zou overleggen. Initiatieven heeft de premier evenwel niet genomen.

Op 9 juni had in het Vlaams Parlement een al eerder geplande studiedag over collaboratie en repressie plaats, een initiatief van 'Voorwaarts', een groep progressieve intellectuelen die er sinds 1999 voor ijvert een streep te trekken onder het oorlogsverleden⁵. Parlementsvoorzitter De Batselier zei in een toespraak aan het einde van de studiedag dat het Vlaams Parlement duidelijk stelling zou moeten

riscio lopen door het Vlaams Blok te steunen», zei hij. Op 11 juli riep De Batselier alle krachten van de Vlaamse samenleving op, zich te engageren in een «Democratisch Platform», dat een halt zou moeten toeroepen aan de opmars van extreem-rechts. Hij maakte gewag van een «manifest van de democratie», dat duidelijk kiest voor een pluralistische, open en solidaire samenleving, die gestoeld is op het democratische consensusmodel. De Batselier zei dat hij samen met minister-president Dewael dat «project» wilde «trekken», maar initiatieven daartoe werden niet genomen. Dewael stelde op 15 oktober het boek *Wederzijds respect. De gevaren van het Blok* voor, waarin hij stelde dat iedere mens dezelfde rechten en plichten heeft en extremistische partijen, in het bijzonder het Vlaams Blok, die dat humanistische uitgangspunt verwerpen, de democratie ondergraven.

⁵ Voorwaarts kreeg op 9 juli, naar aanleiding van het Feest van de Vlaamse Gemeenschap, de Prijs van Vlaamse regering.

nemen in het debat over collaboratie en repressie. Volgens hem was de tijd rijp voor een nieuwe stap in de richting van verzoening tussen alle Belgen⁶.

Aanvullend regeerakkoord en regeringsuitbreiding – In het vooruitzicht van de overheveling van supplementaire bevoegdheden van het federale beleidsniveau naar de gewesten, conform het Lambermontakkoord, waren al in de loop van het jaar 2000 geruchten en berichten opgedoken over een uitbreiding van de Vlaamse regering, waarvoor met name de VLD vragende partij werd genoemd. In een interview met *De Morgen* bracht minister-president Dewael op 25 januari de zaak opnieuw te berde. Hij zei dat over de bevoegdheden die de Vlaamse regering erbij zou krijgen, «nieuwe coalitiegesprekken» gevoerd zouden moeten worden en liet verstaan dat overwogen kon worden de regering uit te breiden. Bij de VLD werd erop gewezen, dat door de regionalisering van landbouw en buitenlandse handel twee van haar federale regeringsleden, minister Gabriëls (Landbouw) en staatssecretaris Neyts (Buitenlandse Handel), bevoegdheden zouden verliezen en dat dit op het Vlaamse beleidsniveau gecompenseerd zou moeten worden door een bevoegdheidsherschikking en/of regeringsuitbreiding. De andere coalitiepartners zeiden bereid te zijn tot een gesprek daarover, maar niet op een uitbreiding van de regering aan te sturen. De kwestie verdween na enkele dagen uit de actualiteit.

Op 8 juni maakte *De Financieel-Economische Tijd* een plan van minister-president Dewael bekend om, na de verruiming van de fiscale autonomie ingevolge het Lambermontakkoord, het belastingstelsel te hervormen. Het voorzag in de afschaffing van het kijk- en luistergeld (die vice-minister-president Stevaert in juni 2000 op de agenda had gezet), de verlaging van het tarief van de registratierechten van 12,5 naar 10 %, de 'meeneembaarheid' van de registratierechten, de indexering van de belastingschalen voor de successierechten, de vrijstelling van registratierechten voor duurzaam beheerde bossen, de gelijkschakeling van de tarieven van de schenkingsrechten met die van de successierechten en de verlaging van de onroerende voorheffing in aan te wijzen stedelijke gebieden. Voorts stelde Dewael voor de leegstandsheffing over te hevelen naar de gemeenten en de openingstaks op dranksluiterijen af te schaffen. Ten slotte was er sprake van belastingvermindering ter stimulering van de installatie van zonnepanelen of een eigen waterzuiveringsinstallatie. Dewael stelde ook voor om voor de rest van de bestuursperiode een uitgavennorm in te voeren die strenger was dan de strengste norm van de Hoge Raad van Financiën die zijn regering als begrotingsnorm hanteerde⁷.

De minister-president wees erop, dat door de Lambermont-staats hervorming en de gunstige economische conjunctuur de beschikbare beleidsruimte voor de hele bestuursperiode, die in 1999 geraamd was op ruim 4 miljard euro (165 miljard frank), zou aangroeien tot 6,7 miljard euro (270 miljard frank). Van de 'meevaller' wilde hij 750 miljoen euro gebruiken voor een «extra lastenverlaging».

⁶ In het voorjaar 2002 zou het Vlaams Parlement een resolutie goedkeuren over de omgang met het oorlogsverleden.

⁷ Bij haar aantreden, in juli 1999, had de regering-Dewael de uitgavennorm van de vorige Vlaamse regering, de zogenaamde Meesternorm, laten vallen. Ze richtte zich op de HRF-begrotingssaldonorm.

Op een Agalev-persconferentie (19 juni) zeiden de ministers Vogels en Dua, en politiek secretaris Geysels dat de extra beleidsruimte niet uitsluitend naar belastingverlaging kon gaan en er ook andere noden waren. Vogels en Dua stelden ieder een tienpuntenplan voor, dat telkens 750 miljoen euro zou kosten. Vogels stelde onder meer voor de kinderopvang toegankelijker te maken, de wachtlijsten in de gehandicaptenzorg weg te werken, een sociaal ouderenbeleid uit te werken, de jeugdhulp uit te bouwen en elke nieuwkomer een inburgeringstraject aan te bieden. Op het plan-Dua stonden onder meer de bijsturing van het waterzuiveringsbeleid, een versnelde bodemsanering, de verwerving van 3.000 ha natuurgebied per jaar en een meer doorgedreven afbouw van de varkensstapel.

Het liberale en het groene plan kwamen op 20 juni ter sprake in het Vlaams Parlement, tijdens het debat over de aanpassing van de begroting voor 2001. Dewael kondigde aan dat hij meteen na de goedkeuring van de Lambermont-wetsontwerpen in het federale parlement de voorzitters van de Vlaamse regeringspartijen zou bijeenroepen om over de additionele financiële middelen en bevoegdheden een aanvullend regeerakkoord te sluiten.

De onderhandelingen daarover begonnen op 2 juli. Nadat Dewael afzonderlijk delegaties van Agalev, VU&ID en SP/SP.A had ontvangen, kwam hij in de vooravond met de overige leden van het kernkabinet (Stevaert, Vogels en Anciaux, aangevuld met minister van Financiën en Begroting Van Mechelen voor de VLD) en de partijleiders De Gucht, Janssens, Geysels en Borginon (die zich na korte tijd liet vervangen door minister Van Grembergen) bijeen. Naast de besteding van de vrije beleidsruimte en de invulling van de nieuwe beleidsbevoegdheden, kwam een bevoegdheidsherschikking ter sprake. De VLD aasde op de portefeuille van Landbouw van Agalev-minister Dua, maar de groenen wilden die niet afstaan.

Op 3 en 4 juli zetten kabinetsmedewerkers het overleg in twee werkgroepen voort. Op 4 juli kwam de regeringstop overeen om vanaf de begroting-2002 een norm voor de uitgavengroei in te voeren, zoals Dewael had voorgesteld.

Op 5 juli zaten de partijonderhandelaars opnieuw samen. Zij stemden in met het fiscale plan-Dewael, met dien verstande dat ook het tarief voor de registratierechten voor bescheiden woningen (het 'klein beschrijf') zou worden verlaagd, van 6 naar 5 %. Van de regionalisering van de Gemeentewet en de Gemeentekieswet wenste de meerderheid gebruik te maken om de burgemeester rechtstreeks te laten verkiezen, het kiesstelsel-Imperiali te vervangen door het systeem-D'Hondt, de constructieve motie van wantrouwen tegen het schepencollege of een schepen in te voeren, en de cumulatie van een burgemeester- of schepenambt met een parlementair mandaat te verbieden. Ter voorbereiding van de regionalisering van het landbouwbeleid zou een bijzonder opdrachthouder worden aangesteld⁸. De gedeeltelijke splitsing van de ontwikkelingssamenwerking, een van de andere elementen van de Lambermont-staats Hervorming, zou worden voorbereid door een werkgroep. Agalev kreeg de toezegging dat er in de begroting-2002 extra geld zou worden vrijgemaakt voor gehandicaptenzorg, opvang van probleemjongeren, bodemsanering en integraal waterbeleid.

⁸ Piet Vantemsche, die ten tijde van de dioxinecrisis kabinetschef was van CVP-minister van Landbouw Karel Pinxten, zou tot opdrachthouder worden aangesteld, tot hij in juni 2002 benoemd werd aan het hoofd van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV).

Op 6 juli kwamen de onderhandelaars opnieuw bijeen voor een 'tweede lezing' van het aanvullend regeerakkoord en om over een portefeuilleherschikking te praten. In de pers was er de voorgaande dagen vooral sprake geweest van de aanstelling van een VLD-staatssecretaris voor Financiën, waarvoor de naam van Louis Bril werd genoemd. Na lange en moeilijke onderhandelingen kwamen Dewael en de partijvoorzitters in de vooravond met een andere regeling. Jaak Gabriëls zou de federale regering verlaten en in de Vlaamse regering bevoegd worden voor economie (in plaats van minister Van Mechelen), buitenlandse handel en huisvesting (in plaats van minister Van Grembergen). Minister-president Dewael schoof zijn portefeuille van Financiën en Begroting door naar zijn partijgenoot Van Mechelen en die van Buitenlands Beleid en Europese Aangelegenheden naar Van Grembergen. Minister Dua behield de bevoegdheid voor Landbouw.

Minister-president Dewael stelde op 9 juli het aanvullende regeerakkoord voor in het Vlaams Parlement. In zijn verklaring, die geen verrassingen bevatte, zei hij dat er onder de regeringspartijen afspraken waren gemaakt «die van die aard zijn dat de Vlaamse landbouwers het beleid van de Vlaamse regering met vertrouwen tegemoet kunnen zien». In een persmededeling preciseerde VLD-voorzitter De Gucht dat zijn partij acht «waarborgen» had afgedwongen, als voorwaarde waaronder de liberalen bereid waren de Landbouwportefeuille in haar geheel aan Dua te laten. De afspraken betroffen onder meer een administratieve vereenvoudiging, een versoepeling van het vergunningensysteem en het Mestactieplan, een herziening van het recht van voorkoop in natuurgebieden en grotere rechtszekerheid voor grondeigenaars in gebieden van het Vlaams Ecologisch Netwerk en voor zonevreemde landbouwbedrijven. Tijdens het debat over het aanvullende regeerakkoord stelde André Denys (VLD) voor een «schaduwkabinet» voor Landbouw op te richten, maar Dewael wees die suggestie van de hand.

Op 10 juli werd Gabriëls door het Vlaams Parlement tot minister benoemd en legde hij de grondwettelijke eed af. Op 13 juli paste de Vlaamse regering de bevoegdheidsverdeling aan; de nieuwe regeling ging op 1 augustus in⁹.

Vlaamse Conferentie en Pact van Vilvoorde – Op 23 maart ging de 'Vlaamse Conferentie' van start, die in het kader van het project 'Kleurrijk Vlaanderen' van de Vlaamse regering en op basis van haar 'Kleurennota' (11 juli 2000), een langetermijnvisie op de ontwikkeling van Vlaanderen zou uittekenen¹⁰. VEV-voorzitter Karel Vinck had het idee van een Vlaamse Conferentie in oktober 1999 geformuleerd en daar de steun van minister-president Dewael voor gekregen. De andere sociale partners hadden aanvankelijk kregeliger gereageerd. Dat leidde ertoe dat de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) begin 2000 de voorrang in de

⁹ Besluit van 13 juli 2001 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van Vlaamse regering, *B.S.* 26 juli 2001.

¹⁰ Op 13 maart, aan de vooravond van de start van de Vlaamse Conferentie, stelde minister-president Dewael een eigen manifest, *Vooruitzien*, voor, waarin hij zijn persoonlijk politiek en maatschappelijk project uiteenzette. Het sloot deels aan bij en gaf nadere invulling aan de Kleurennota, waarvan Dewael toegaf dat ze «nogal theoretisch en filosofisch» was en «misschien daarom niet voor de begeestering heeft gezorgd die ik erin had willen leggen».

formulering van de sociaal-economische langetermijnvisie had opgeëist. Op de openingszitting van de Vlaamse Conferentie zei Vital Peeters (ACV), als dienstdoend voorzitter van de SERV, dat het engagement van de 'sociale partners' zwaarder weegt dan dat van individuen.

Na de openingszitting bereidden vertegenwoordigers van de regering, de administratie en het middenveld in zes werkgroepen (over resp. leren, ondernemen, werken, cultuur, zorg en milieu), telkens voorgezeten door een minister, een 'visietekst' voor. Op de tweede bijeenkomst van de Conferentie, op 5 juli, zei Dewael dat hij in de ontwerp teksten van de werkgroepen durf en ambitie miste. De visieteksten werden voorgesteld op de laatste Vlaamse Conferentie, op 22 november in het 'Huis van de Toekomst' in Vilvoorde. Daar ondertekenden de Vlaamse regering en de SERV-partners (vakbonden, werkgevers-, zelfstandigen- en landbouworganisaties) het 'Pact van Vilvoorde', dat 21 «ambitieuze maar haalbare» doelstellingen voor het eerste decennium van de 21ste eeuw bevatte, die uit de visieteksten waren gedestilleerd. De algemeen en eerder vaag geformuleerde doelstellingen betroffen o.m. de verhoging van de werkzaamheidsgraad (tot 70%), van de functionele geletterdheid en ICT-vaardigheid, van de deelname aan permanente vorming en aan het verenigingsleven, en van de cultuurparticipatie, de uitbreiding van het zorgaanbod, de toename van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen, de ombuiging van de dalende trend van het aantal startende ondernemingen en de verhoging van de verkeersveiligheid. Dewael riep de milieuverenigingen, de non-profitorganisaties en de andere actoren in de samenleving op zich achter de doelstellingen te scharen. De Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt Vlaanderen zetten nog op 22 november hun handtekening onder het 'pact'.

Nog in het kader van het project 'Kleurrijk Vlaanderen' werd op 9 juni 'Forum 21' geïnstalleerd, een 'denktank' van academici en experts die onder leiding van voormalig EU-commissaris Karel Van Miert materiaal zou moeten aanreiken voor het toekomstdenken over Vlaanderen.

II. Parlement

Met een bijna twee uur durende feestzitting, die rechtstreeks door de VRT-televisie werd uitgezonden, zette het Vlaams Parlement op 5 december de viering van zijn dertigste verjaardag in¹¹. In interviews klaagden parlementsleden erover dat de debatten vaak te technisch en te saai zijn, en verweten ze de media enkel oog te hebben voor politieke incidenten. Parlementsvoorzitter De Batselier kondigde aan dat hij de plenaire vergaderingen zou trachten te «dynamiseren» en dat hij erover dacht, naar Schots voorbeeld een 'Civiel Forum' op te richten om de bevolking bij de voorbereiding van decreten te betrekken. In een vooraf opgenomen en uitgezonden interview liet Kamervoorzitter Herman De Croo zich laatdunkend uit over het Vlaams Parlement. Hij suggereerde dat het Vlaams Parlement zich bescheiden zou moeten opstellen, omdat «Europa maar acht procent van de wereld

¹¹ De Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap kwam op 7 december 1971 voor het eerst bijeen.

en Vlaanderen maar drie procent van Europa is». De Batselier noemde de uitlatingen van De Croo misplaatst en denigrerend.

Op 4 juli voegde het Vlaams Parlement in zijn reglement een artikel 8bis toe, over de financiering van politieke partijen. Het bepaalde dat, bovenop de federale partijfinanciering, de Vlaamse politieke partijen, met terugwerking tot 1 juli 2001, kunnen rekenen op een jaarlijkse aanvullende financiering van 2,5 miljoen frank (61.973 euro), plus 60 frank (1,49 euro) per geldige stem bij de jongste verkiezingen. In totaal ging het om een bedrag van bijna 6 miljoen euro (237,5 miljoen frank) per jaar. Kartel-, alliantie- of koepellijsten worden als één partij beschouwd. Het bureau van het Vlaams Parlement kan de aanvullende dotatie geheel of gedeeltelijk intrekken als de Raad van State, op grond van de federale wet over de partijfinanciering, beslist de federale dotatie in te trekken omdat een partij of een partijlid zich schuldig heeft gemaakt aan racisme of xenofobie, of als een partij of een partijlid veroordeeld wordt voor de schending van het Mensenrechtenverdrag of wegens negationisme.

Eveneens op 4 juli keurde het Vlaams Parlement twee voorstellen van decreet goed tot afschaffing, per 1 januari 2002, van de subsidiëring van de politieke vormingsinstellingen (decreet van 6 juli 2001, B.S. 3 augustus 2001) resp. van de uitzendingen door politieke 'derden' op de openbare radio en televisie (decreet van 6 juli 2001, B.S. 28 juli 2001). Die maatregelen maakten, samen met de aanvullende partijfinanciering, deel uit van een politiek akkoord dat de voorzitters van 'democratische' partijen begin 2001 hadden gesloten.

III. Hervorming administratie en kerntakendebat

De Vlaamse regering gaf in het verslagjaar nadere invulling aan 'Beter bestuurlijk beleid', het project voor een grondige hervorming van de administratie, waarvan zij op 19 februari 2000 de krachtlijnen had bepaald.

Op 19 januari besliste de regering dat vóór eind juni voor elk van de dertien op te richten ministeries, waarvan de lijst op 17 november 2000 was vastgesteld en die in de plaats zouden komen van de zeven departementen van het ene ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, de interne structuur en de taakafbakening zouden worden vastgesteld. Daarbij zou worden uitgemaakt welke beleidsvoorbereidende en -evaluerende opdrachten aan het departement van het ministerie worden toevertrouwd, en welke beleidsuitvoerende taken worden ondergebracht in verzelfstandigde agentschappen. De regering besliste twee vormen van verzelfstandiging te onderscheiden, een interne en een externe. Extern verzelfstandigde agentschappen zouden kunnen worden opgericht volgens publiek recht of volgens privaatrecht.

De regering stelde voorts de krachtlijnen voor de hervorming van het adviesstelsel vast. Het aantal adviesraden zou drastisch worden verminderd door de oprichting van één strategische adviesraad per ministerie en een beperkt aantal beleidsdomeinoverschrijdende 'meta-adviesraden'. Voor specifieke problemen zouden tijdelijke adviesraden kunnen worden gevormd. Bindende advisering zou worden afgeschaft, omdat ze ingaat tegen het 'primaat van de politiek'. Het adviesstelsel

zou worden gestroomlijnd via een decreetale kaderregeling. Voor de samenstelling van de adviesraden zou een keuze kunnen worden gemaakt tussen 'zuivere' adviesraden, uitsluitend samengesteld uit 'onafhankelijke' deskundigen, en 'maatschappelijke' adviesraden, met vertegenwoordigers uit het maatschappelijk middenveld, eventueel aangevuld met onafhankelijke deskundigen.

Op 23 maart stelde de regering, na 'reflectie' van de leidend ambtenaren en in overleg met de twee bijzonder commissarissen voor de reorganisatie van het Vlaamse overheidsapparaat, Eric Stroobants en Leo Victor, definitief de samenstelling en de afbakening vast van de dertien op te richten ministeries.

Op 1 juni keurde de regering de structuur en taakinfilling van de drie 'horizontale' ministeries goed : Diensten van de minister-president, Bestuurszaken, en Financiën en Begroting. Op 7 december keurde de regering de structuur en de taakinfilling goed van de ministeries van Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking, en van Onderwijs en Vorming. Andere belangrijke beslissingen in verband met de hervorming van de administratie werden in het verslagjaar niet meer genomen.

Aansluitend bij en parallel met het project 'Beter bestuurlijk beleid' liep een 'kernakendebat' over een heldere taakverdeling tussen de Vlaamse overheid (Vlaamse Gemeenschap en Vlaams Gewest), de provincies en de gemeenten. De Vlaamse regering keurde op 9 februari een nota van minister van Binnenlandse Aangelegenheden Sauwens goed met de basisbeginselen voor de verdeling van de bestuurstaken en beleidsbevoegdheden, die volgens haar in ruime mate geïnspireerd was door het rapport (1998) van de Commissie Bestuurlijke Organisatie. Volgens de nota zouden de gemeenten, als eerstelijnsbestuur, maximale eigen bevoegdheden krijgen en als 'loket' voor de andere beleidsniveaus fungeren. De Vlaamse overheid heeft volgens de nota een beleidsbepalende opdracht voor de materies waarvoor zij, in het kader van de federale staatsinrichting, bevoegd is; ze zou enkel instaan voor de infrastructuur en de instellingen die niet van lokaal of streekgebonden belang zijn (zoals autowegen, gewestwegen, havens en luchthavens). Als intermediair bestuur zouden de provincies een 'gesloten taakstelling' krijgen, met duidelijk gedefinieerde opdrachten. De Vlaamse regering wenste de provincies ook een algemene bevoegdheid te geven om streekgerichte adviezen te geven over alle aspecten van het centrale beleid. Elke overheid zou de financiële en fiscale verantwoordelijkheid moeten dragen voor haar taken.

Het kernakendebat ging op 12 december van start, met de eerste vergadering van het 'politiek coördinatieteam', dat bestaat uit vijf vertegenwoordigers van de regering, vijf vertegenwoordigers van de provincies en zes vertegenwoordigers van de gemeenten en OCMW's. De Vlaamse regering deelde op de installatievergadering mee dat zij terugkwam van haar voornemen de provincies een 'gesloten' taak te geven. De Vereniging van Vlaamse Provincies had zich daartegen verzet, kennelijk met succes. Volgens de regering zouden de provincies «binnen hun missie en kerntaken» zowel beleidsbepalende als beleidsuitvoerende taken kunnen hebben.

Afgesproken werd dat na het kerstreces tien werkgroepen aan de slag zouden gaan en dat een ambtelijk coördinatieteam het politiek team en de werkgroepen zou bijstaan. Het kerntakendebat zou tegen de zomer 2002 moeten uitmonden in een bestuursakkoord tussen de drie verkozen beleidsniveaus.

IV. Begrotingsbeleid

De Vlaamse regering rondde op 30 maart de controle van de begroting voor 2001 af. Wegens de conjunctuurvertraging verlaagde zij de groeiverwachting van 2,5 naar 2 % van het bruto nationaal inkomen (BNI); de inflatieprognose werd behouden op 1,5 %. De uitgaven konden met 50 miljoen euro (2,1 miljard frank) verminderd worden tot 16,292 miljard euro (657,2 miljard frank). Aan de inkomstzijde boekte de regering een 'conjunctuurbonus' van 195,8 miljoen euro (7,9 miljard frank), een gevolg van de Financieringswet¹². Doordat ook de opbrengst van de eigen belastingen bleek mee te vallen, kon de inkomstenraming met 218,1 miljoen euro (8,8 miljard frank) worden verhoogd tot 16,740 miljard euro (673,5 miljard frank). Het begrotingsoverschot werd opgetrokken van 344,5 miljoen euro (13,9 miljard frank) naar 599,9 miljoen euro (24,2 miljard frank), zoals de Hoge Raad van Financiën had gevraagd. De extra middelen zouden worden aangewend voor een verdere schuldafbouw.

De belangrijkste beslissing van de begrotingscontrole was de verdeling van het Fonds voor Eenmalige Uitgaven en Schuldafbouw (FEU), dat eind 2000 was opgericht om ongebruikte begrotingskredieten te parkeren met het oog op schuldafbouw of eenmalige uitgaven voor duurzame investeringen. Van de 116,5 miljoen euro (4,7 miljard frank) die in het Fonds was ondergebracht, werd 74,3 miljoen euro (3 miljard frank) bestemd voor openbare werken en mobiliteit (waarvan twee derde voor fietspaden en een derde voor 'missing links') en 24,7 miljoen euro (1 miljard frank) voor het Stadsvernieuwingfonds, waarmee duurzame investeringen in stadsvernieuwing kunnen worden gefinancierd. Dat fonds zou oorspronkelijk worden gestijfd met een deel van de opbrengst van de verkoop van GIMV-aandelen, maar omdat de beursgang was uitgesteld, besliste de regering het toegezegde bedrag uit het FEU te halen¹³. De resterende 17,5 miljoen euro van het FEU kregen nog geen bestemming.

In zijn advies over de begroting voor 2002 zei de SERV op 10 juli dat de aangekondigde afschaffing van het kijk- en luistergeld, in combinatie met de nieuwe uitgavennorm, de Vlaamse regering zou verplichten in haar begroting ruim 216

¹² Volgens de Financieringswet worden de middelen die de gewesten en de gemeenschappen in een bepaald jaar van de federale overheid krijgen, gekoppeld aan de inflatie en de economische groei. De precieze berekening kan pas het daaropvolgende jaar gebeuren, als de inflatie en groeicijfers bekend zijn. Door de sterke groei van de economie in 2000, kreeg Vlaanderen bij de afrekening in 2001 195,8 miljoen euro (7,9 miljard frank) extra toegeschoven.

¹³ De Vlaamse regering had medio 2000 aangekondigd 30 tot 40 % van haar GIMV-aandelen naar de beurs te brengen. Wegens het slechte beursklimaat werd de beursgang uitgesteld tot na de zomer van 2001. Op 11 augustus zei GIMV-voorzitter Herman Daems in *De Financieel-Economische Tijd* dat de verdere privatisering niet meer in 2001 zou gebeuren.

miljoen euro (8,7 miljard frank) te besparen om een overschot van 337 miljoen euro te realiseren, zoals de Hoge Raad van Financiën oplegde.

Op 24 juli besliste de Vlaamse regering, conform de afspraak in het aanvullende regeerakkoord, de reële groei van de uitgaven in 2002 te beperken tot 2 %. Minister-president Dewael wees erop, dat een hoge uitgavengroei zoals in 2001 (4,9 %) niet was vol te houden. Hij zei dat elke minister tegen 31 augustus zijn of haar begrotingsplannen in het licht van de nieuwe uitgavennorm diende te herbekijken. Uit het bilaterale technische overleg was immers gebleken dat bij ongewijzigd beleid de uitgaven in 2002 met 3,7 % reëel zouden stijgen en de HRF-norm niet gehaald zou worden. Later werd in de regering overeengekomen dat nieuwe uitgaven die het gevolg waren van eerdere beslissingen (CAO's, decreten, ...) buiten de 2 %-norm zouden vallen.

In *De Standaard* brak minister van Economie Gabriëls op 22 augustus een lans voor de toekenning van een regionale korting op de vennootschapsbelasting. Voor wat hij zelf een «vroegrijp idee» noemde, kreeg hij steun van de werkgevers (VEV en Unizo), maar de Waalse minister-president, Van Cauwenberghe, wees een regionalisering van de vennootschapsbelasting van de hand. In een gesprek met de VRT zei minister-president Dewael op 28 augustus te overwegen de Vlaamse bedrijven, bovenop de aangekondigde federale verlaging van de vennootschapsbelasting, een extra lastenverlaging te geven in de vorm van een korting op de vennootschapsbelasting. Daarvoor zou een deel van de kredieten voor expansiesteun kunnen worden gebruikt. Dewael erkende dat voor de toekenning van een gewestelijke belastingkorting een federale wetswijziging nodig was. De SP/SP.A en Agalev reageerden terughoudend. Verscheidene Franstalige politici zezen het voorstel van de hand, maar in interviews met *Het Laatste Nieuws* en *Le Soir* en tegenover de VRT-radio verdedigde Dewael op 3 september zijn plan. Minister-vice-president Stevaert zei dat de korting in geen geval kon worden gefinancierd met geld dat bestemd is voor expansiesteun.

Op 6 en 7 september legden de leden van de Vlaamse regering aan minister-president Dewael en minister van Financiën Begroting Van Mechelen de resultaten van hun 'budgettair vakantiewerk' voor. Al op (zondag) 9 september, sneller dan verwacht, stelde de regering de ontwerpbegroting voor 2002 vast.

Tijdens het 'begrotingsconclaf' verlaagde de regering de groeiverwachting voor 2001 verder tot 1,8 % en verhoogde ze de inflatiegraad van 1,5 naar 2,6 %. Daardoor kon ze de inkomsten voor 2002 272,68 miljoen euro (11 miljard frank) hoger ramen dan in juli, tijdens de eerste begrotingsronde. Voor 2002 verwachtte de regering een groei van 2 % en een inflatie van 1,8 %.

De inkomsten zouden naar verwachting stijgen tot 16,971 miljard euro (684,6 miljard frank), amper 275 miljoen euro meer dan in 2001. De geringe toename was het gevolg van de afschaffing van het kijk- en luistergeld en de verlaging van de registratierechten. De uitgaven werden begroot op 16,886 miljard euro (681,2 miljard frank), 597 miljoen euro meer dan in 2001. In reële termen groeiden de uitgaven met 2,09 %¹⁴. Het begrotingssaldo zou neerkomen op 85,1 miljoen euro

¹⁴ In zijn begrotingsevaluatie (januari 2002) zei de SERV dat ook de schrapping van het kijk- en luistergeld als uitgave moest worden verrekend. Dan bleek de beleidsruimte reëel met ongeveer 5 % te zijn gegroeid.

(3,4 miljard frank); volgens de HRF-criteria zou het 344 miljoen euro (13,889 miljard frank) bedragen, 6,9 miljoen euro meer dan de HRF oplegde.

Minister van Welzijn Vogels kreeg 37,18 miljoen euro (1,5 miljard frank) meer voor gehandicaptenzorg en de opvang van probleemjongeren. Extra geld was er voorts voor wetenschapsbeleid (24,8 miljoen euro of 1 miljard frank), ontwikkelingssamenwerking (8,7 miljoen euro of 350 miljoen frank) en inburgering van nieuwkomers (12,4 miljoen euro of 500 miljoen frank). De dotatie aan het Gemeentefonds zou, bovenop de indexering, met 27,27 miljoen euro (1,1 miljard frank) worden verhoogd; de 24,8 miljoen euro (1 miljard frank) die in 2001 uit het Provinciefonds werden gehaald, zouden definitief in het Gemeentefonds worden opgenomen.

Tijdens haar begrotingsconclaf besliste de Vlaamse regering ook een deel van het begrotingsoverschot dat ze eind 2001 in het FEU zou stoppen, te besteden aan mobiliteit (86,76 miljoen euro of 3,5 miljard frank), milieu-investeringen (37,18 miljoen euro of 1,5 miljard frank) en de bouw van nieuwe musea in Antwerpen en Gent (12,4 miljoen euro of 500 miljoen frank).

Minister-president Dewael stelde de krachtlijnen van de begroting op 1 oktober voor aan het Vlaams Parlement. Hij zette vooral de fiscale maatregelen in de verf: de afschaffing van het kijk- en luistergeld per 1 januari 2002¹⁵ en de verlaging, eveneens per 1 januari 2002, van de registratierechten. Van een korting op de vennootschapsbelasting, de overdracht van de leegstandheffing naar de gemeenten of de toekenning van belastingverminderingen sprak hij niet meer¹⁶. Wel kondigde hij aan, dat minister van Economie Gabriëls een actieplan zou opmaken «om de lasten voor de Vlaamse bedrijven bijkomend te verlagen».

In de 'Verklaring van de Vlaamse regering betreffende de algemeen maatschappelijke situatie en de krachtlijnen van de begroting 2002' zei Dewael dat de regering de resultaten van de studie over de objectieve verschillen van de werkingskosten in het onderwijs (zie verder) zou aangrijpen om de onderwijspartners en de voorzitters van «de democratische partijen» uit te nodigen voor een «grootschalig debat» over een beter gebruik van de financiële middelen via een verder doorgedreven samenwerking tussen de scholen van alle netten. Hij deelde mee dat wegens de gewijzigde economische toestand de privatisering van de GIMV tijdens de regeerperiode 1999-2004 geen prioriteit meer was. Dewael zei dat de mogelijkheid om bij nieuwe infrastructuurwerken tol te heffen, principieel was aanvaard. Aan het eind van het debat over de zogenaamde Septemberverklaring kreeg de regering op 3 oktober het vertrouwen van de meerderheidsfracties; alleen Chris Vandenbroeke (VU&ID), die in de geïmplodeerde Volksunie tot de groep-Bourgeois behoorde, onthield zich. Dewael had uitdrukkelijk de vertrouwenskwestie

¹⁵ In verband met de afschaffing van het kijk- en luistergeld op 1 januari 2002 had de Vlaamse Ombudsman, Bernard Hubeau, in juli gewaarschuwd voor een ongelijke behandeling. De inning van het kijk- en luistergeld gebeurde op 1 april (voor de belastingplichtigen van wie de familienaam met A-J begint) en 1 oktober (voor de anderen). Wie in oktober (vooraf) betaalt, zou volgens Hubeau voor 2002 zes maanden meer 'te veel' hebben betaald dan wie in april betaalt. De Vlaamse regering zei geen reden te zien voor een gedeeltelijke terugbetaling. Hubeau erkende dat die beslissing juridisch waterdicht was.

¹⁶ De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) had de overheveling van de leegstandheffing al op 16 juni van de hand gewezen.

tie gesteld om na te gaan en aan te tonen dat hij, na het uiteenvallen van de Volksunie, nog altijd een meerderheid had in het Vlaams Parlement.

In zijn verslag over de ontwerpbegroting voor 2002 zette het Rekenhof vraagtekens bij enkele cijfers. Het wees erop dat de Vlaamse regering een groei van 2 % verwachtte, terwijl de federale regering haar begroting baseerde op een groei van 1,6 %; dat lagere cijfer zou een negatieve impact hebben op de inkomsten van de Vlaamse overheid van 37,5 miljoen euro. Het Rekenhof raamde de minderinkomsten van de verlaging van de registratierechten beduidend hoger (175 miljoen euro) dan de regering (50 miljoen euro) en beklemtoonde dat in de begroting geen rekening was gehouden met de BTW-verhoging voor Aquafin¹⁷. Het Rekenhof maakte gewag van een tekort van in totaal 1 miljard euro. Minister Van Mechelen betwistte dat cijfer en sprak van hooguit 250 miljoen euro.

De Vlaamse regering bekeek op 10 december hoe zij het 'gat' in de begroting zou kunnen dichten. Ze besliste de uitgaven voor 2001 met nog eens 85,5 miljoen euro (3,450 miljard frank) te verminderen en de betrokken begrotingskredieten administratief te blokkeren, en de inkomsten met nog eens 52,8 miljoen euro (2,132 miljard frank) op te trekken, omdat vooral de successierechten beduidend meer opbrachten dan was geraamd. De vrijgekomen middelen (138 miljoen euro) werden in de begroting opgenomen als 'provisioneel krediet voor het opvangen van de gevolgen van een economische conjuncturele verzwakking', dat op het einde van het jaar in het FEU zou terechtkomen en bij de begrotingscontrole in de lente van 2002 zou kunnen worden bestemd voor investeringsuitgaven. Door op dat ogenblik de investeringskredieten van de gewone begroting te verminderen, zou een deel van het begrotingstekort kunnen worden weggewerkt. Het Vlaams Parlement keurde die aanpassing van de begroting-2001 op 20 december goed.

Op 28 december deelde minister Van Mechelen mee dat de Vlaamse overheid haar rekeningen over 2001 kon afsluiten met een overschot van 920 miljoen euro (37,1 miljard frank), 500 miljoen beter dan was begroot. Volgens de HRF-norm bedroeg het overschot 1,26 miljard euro, het dubbele van wat de HRF had opgelegd. Het kasoverschot kwam uit op 716,4 miljoen euro (28,9 miljard frank), tegenover nog 865,1 miljoen euro in 2000. Het lagere kasoverschot was grotendeels het gevolg van het feit dat de Vlaamse regering, conform het 'programmadecreet' van 6 juli 2001 (B.S. 10 oktober 2001), voor het eerst in het tweede semester maandelijks voor-schotten had betaald op de gemeentelijke en provinciale opcentiemen op de onroerende voorheffing, terwijl die vroeger pas na de inning ervan werden doorgestort. Van het begrotingssaldo werd 265,2 miljoen euro (10,7 miljard frank) overgedragen naar het FEU. De schuld werd in 2001 met ruim 1 miljard euro verminderd tot 4,1 miljard euro.

¹⁷ De NV Aquafin, die instaat voor de waterzuivering in Vlaanderen, had sinds 1998 op haar facturen aan de Vlaamse overheid voor infrastructuurwerken 6 % B.T.W. aangerekend. Het federale ministerie van Financiën had in de loop van 2001 laten weten dat 21 % moet worden betaald. De Vlaamse regering betwistte dat. Volgens het Rekenhof zou een tariefverhoging in 2002 een meeruitgaven van 52,2 miljoen euro betekenen. Daar kon voor de periode 1998-2001 nog eens 150 miljoen euro achterstal bijkomen.

Belastingen – In uitvoering van het aanvullend regeerakkoord bracht het Vlaams Parlement met het decreet van 7 december 2001 houdende wijziging van de wetsbepalingen inzake de slijterijen van gegiste dranken (B.S. 15 januari 2002) het tarief van de openingstaks op slijterijen van gegiste dranken, de zogenaamde cafétaks, per 1 januari 2002 op nul. Voor de volledige afschaffing van de taks – een van de gewestelijke belastingen in de Financieringswet – was het Vlaams Parlement niet bevoegd.

Op 26 oktober keurde de Vlaamse regering de modaliteiten goed voor de verlaging van de registratierechten bij de aan- of verkoop van een onroerend goed. Zoals aangekondigd in het aanvullend regeerakkoord werd het algemene tarief verlaagd van 12,5 naar 10 %, en dat voor de verkoop van bescheiden woningen van 6 tot 5 %. Bovendien werd beslist bij de aankoop van een enige woning waar de hoofdverblijfplaats wordt gevestigd, de eerste schijf van 12.500 euro van de aankoop prijs vrij te stellen van registratierechten. De 'meeneembaarheid' van vroeger betaalde registratierechten voor een hoofdverblijfplaats van natuurlijke personen werd beperkt tot 12.500 euro (gekoppeld aan de prijsevolutie in de bouwsector). De begrenzing bleek nodig te zijn om de budgettaire weerslag van de maatregel te beperken. Tussen het tijdstip van de verkoop van de oude en de aankoop van een nieuwe hoofdverblijfplaats moet ten minste twee jaar liggen.

De verlaging van de registratierechten zou de inkomsten van de Vlaamse overheid met 365 miljoen euro (15 miljard frank) per jaar verminderen, maar de regering rekende op een terugverdieneffect, door de toename van het aantal transacties, van 250 miljoen euro, zodat de netto-kostprijs op 125 miljoen euro zou uitkomen. Doordat vele mensen, in het vooruitzicht van de tariefvermindering, de aankoop van een nieuwe woning in 2001 hadden uitgesteld, verwachtte de regering dat er in 2002 een 'meevaller' zou zijn van 87,5 miljoen euro, waardoor de minderinkomsten niet meer zouden bedragen dan de 50 miljoen euro waarin de begroting voorzag.

Het ontwerpdecreet over de verlaging van de registratierechten zou in 2002 door het Vlaams Parlement worden goedgekeurd, met terugwerking tot 1 januari 2002. Hetzelfde geldt voor het ontwerpdecreet over de afschaffing – in feite de vermindering van het tarief tot nul – van het kijk- en luistergeld (voor de afschaffing zijn de gewesten, ondanks de verruiming van de fiscale autonomie door het Lambertakkoord, niet bevoegd).

Ter gedeeltelijke compensatie van de afschaffing van het kijk- en luistergeld, schrapte de regering de korting van 2.500 frank op de personenbelasting die met het decreet van 22 december 2000 was ingevoerd en dus maar eenmalig van toepassing is geweest voor het aanslagjaar 2001 (inkomsten van 2000).

V. Economie en werkgelegenheid

Werkgelegenheidsakkoord – Op 12 februari ondertekenden de regering en de sociale partners in het Vesoc (Vlaams Economisch en Sociaal Overlegcomité) het werkgelegenheidsakkoord 2001-2002, dat vakbonden en werkgeversorganisaties eind 2000 hadden gesloten. Het bevatte een reeks engagementen van beide partijen over levenslang leren, management van de diversiteit, mobiliteit, arbeidsmarktallocatie

en het concept van de levensloopbaan. De Vlaamse regering zegde toe, als 'flankerend beleid', de aanmoedigingspremies voor loopbaanonderbreking te heroriënteren en een deel van het budget voor expansiesteun te gebruiken om opleidingscheques in te voeren.

Aanmoedigingspremies – De Vlaamse regering en de sociale partners werden het op 26 juni in het Vesoc eens over de aanmoedigingspremies die de Vlaamse overheid, conform het werkgelegenheidsakkoord 2001-2002, zou toekennen bovenop de 'tjidskredietpremies' die de federale overheid vanaf 1 januari 2002 zou geven in het kader van het nieuwe tjidskredietstelsel¹⁸. Het ging om premies van 50 tot 150 euro per maand voor werknemers die loopbaanonderbreking nemen voor zorg ('zorgkrediet') of opleiding ('opleidingskrediet'), die vier vijfde of, in het geval van 50-plussers, halftijds gaan werken, en die in het kader van een herstructureringsplan van hun bedrijf verplicht worden deeltijds te werken. De Vlaamse regering keurde op 14 december een besluit goed over het nieuwe premiestelsel, waarvoor in 2002 een budget van 21 miljoen euro (850 miljoen frank) was gereserveerd en dat aan het einde van dat jaar zou worden geëvalueerd. De Waalse regering besliste op 20 december een belangenconflict in te roepen tegen het besluit. Pas nadat minister van Werkgelegenheid Landuyt daar half januari 2002 officieel van op de hoogte werd gebracht, zou de zaak ruchtbaarheid krijgen en communautaire deining veroorzaken.

Opleidingscheques – Op 14 december keurde de Vlaamse regering een besluit goed over de opleidingscheques. Volgens het besluit kan een bedrijf maximum 200 cheques van 30 euro per jaar bestellen om de opleiding van zijn werknemers te financieren. Het betaalt voor een cheque 15 euro; de Vlaamse overheid neemt de andere helft voor haar rekening. Voor 2002 waren 3 miljoen cheques beschikbaar. Het geld daarvoor, 45 miljoen euro (1,8 miljard euro), haalde de regering uit het budget voor expansiesteun.

Vlaamse CAO's – De Vlaamse regering keurde op 16 februari een voorontwerp van decreet goed over de algemeenbindendverklaring van bilaterale akkoorden tussen de Vlaamse sociale partners. Op 20 februari kantten het ACV en het ABVV zich tegen de invoering van 'Vlaamse CAO's'. Ze zeiden niet tegen sociale akkoorden over regionale aangelegenheden te zijn, maar niet in te zien welke toegevoegde waarde een decreet over Vlaamse CAO's kan hebben, aangezien er nooit juridische problemen waren bij de toepassing van CAO-bepalingen over Vlaamse materies die federaal algemeen bindend werden verklaard.

Nadat de sociale partners er op 14 maart in de SERV niet in geslaagd waren een gezamenlijk advies over het ontwerpdecreet te formuleren, kwamen het VEV, Unizo en de Boerenbond op 16 maart met een eigen standpunt naar buiten. Ze wezen een decretale regeling niet af, maar vroegen de regering meer duidelijkheid over de bevoegdheidsafbakening tussen het Vlaamse en het federale beleidsniveau

¹⁸ Zie hoofdstuk V: 'Het werkgelegenheids- en het sociaal beleid' in ons 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2001' in dit Jaarboek, pp. 155-252.

en over de toepassing van het decreet in Brussel. Op 19 maart formuleerden de drie vakbonden (ACV, ABVV en ACLVB) gezamenlijk een negatief advies op het voorontwerp van decreet. Daarin stond onder meer dat het bestaande juridische kader volstond om over gewestmateries sociale akkoorden te sluiten en dat een stelsel van Vlaamse CAO's onoverkomelijke uitvoeringsproblemen zou meebrengen.

Eind 2001 had de Raad van State nog geen advies over het voorontwerp van decreet uitgebracht.

PMV en GIMV – Gevolg gevend aan de aanbeveling van de parlementaire onderzoekscommissie over de toekenning en aanwending van de scheepskredieten (29 juni 2000) werd, met het decreet van 6 juli 2001 houdende bepalingen tot herstructurering van Gimvindus NV (B.S. 27 juli 2001), overgegaan tot de versnelde vereffening van Gimvindus, dat de industriële participaties beheerde van de Vlaamse overheid die eerder bij de GIMV (Investeringsmaatschappij Vlaanderen) waren ondergebracht. Het decreet splitste Gimvindus op in de NV Staal Vlaanderen en de NV Textiel Vlaanderen, waarin de staalbelangen en textielparticipaties zouden worden geparkeerd. Het was de bedoeling beide NV's tegen uiterlijk 2003 onder te brengen in de Participatie Maatschappij Vlaanderen (PMV), die het nieuwe instrument voor het economisch overheidsinitiatief in Vlaanderen zou worden. De juridische basis daarvoor werd gelegd met het decreet van 6 juli 2001 tot wijziging van het decreet van 13 juli 1994 betreffende de herstructurering van de GIMV, Gimvindus, VMH, Mijnen en LIM en tot oprichting van het Limburgfonds en van de permanente werkgroep Limburg (B.S. 27 juli 2001).

Op 23 januari nam Gerard Van Acker ontslag als directeur-generaal van de GIMV, een functie die hij sinds 1980 uitoefende. Zijn positie was onhoudbaar geworden nadat hij op 18 januari door de correctionele rechtbank van Hasselt in de KS-Super Club-zaak was veroordeeld tot vijf maanden voorwaardelijke gevangenisstraf en een geldboete van 135.000 frank. KS had in 1989 aandelen gekocht van Super Club.

VI. Infrastructuur en mobiliteit

Doel en 'Nooddecreet' – Wegens procedurefouten schorste de Raad van State op 7 maart, op verzoek van enkele inwoners van Doel, de vergunning die minister van Ruimtelijke Ordening Van Mechelen op 13 juni 2000 had gegeven voor de bouw van het Deurganckdok, een containergetijdendok op de Linkerscheldeoever, ter hoogte van het polderdorp Doel. Op 31 mei 2000 had de Raad van State al een eerste bouwvergunning (dd. 24 juni 1999) geschorst, samen met de wijziging van het gewestplan Sint-Niklaas-Lokeren waarop ze gebaseerd was. Met de toekenning van een nieuwe vergunning, op basis van de lopende, tweede wijziging van het gewestplan Sint-Niklaas-Lokeren, had Van Mechelen kunnen voorkomen dat de bouwwerken moesten worden stilgelegd. De Vlaamse regering had de gewestplanwijziging op 8 september 2000 definitief goedgekeurd. Ook tegen die gewestplanwijziging hadden inwoners van Doel schorsings- en vernietigingsberoep aangetekend bij de Raad van State.

Ingevolge het schorsingsarrest liet minister Van Mechelen de bouwwerken in Doel volledig stilleggen. Op 5 september meldde het weekblad *Knack* dat minister van Openbare Werken Stevaert vier juristen de opdracht had gegeven een voorstel van 'nooddecreet' op te stellen, om de werken aan het Deurganckdok spoedig te kunnen hervatten en nieuwe juridische stappen tegen de aanleg onmogelijk te maken. De opdracht mondde uit in een voorstel van decreet dat Antwerpse parlementsleden van CVP/CD&V, VLD, SP/SP.A, Agalev en VU&ID eind oktober bij het Vlaams Parlement indienden en dat op 12 december werd goedgekeurd (enkel het Vlaams Blok stemde tegen; twee CVP/CD&V'ers die bij de Boerenbond aanleunen, onthielden zich).

Het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden (B.S. 20 december 2001) machtigde de Vlaamse regering om voor de stedenbouwkundige vergunningen voor een reeks werken, handelingen en inrichtingen die nodig waren voor de aanleg en het operationeel maken van het Deurganckdok, een uitzondering te maken op de bestemmingen van de plannen van aanleg. De uitgereikte stedenbouwkundige vergunningen moeten volgens het 'Nooddecreet' binnen de maand door het Vlaams Parlement worden bekrachtigd en zijn meteen na de publicatie van het bekrachtigingsdecreet in het *Belgisch Staatsblad* uitvoerbaar. Het zogenaamde Nooddecreet voorzag ook in compensatie van de natuurgebieden die door de bouw van het Deurganckdok zouden verdwijnen en in een gunstige financiële regeling voor de landbouwers die grond zouden verliezen.

Door de uitzonderlijke procedure van het Nooddecreet is het onmogelijk tegen de stedenbouwkundige vergunningen beroep aan te tekenen bij de Raad van State. Het Vlaams Parlement verantwoordde dat door het cruciaal belang van de haven van Antwerpen voor de Vlaamse economie en de kostprijs van het stilleggen van de werken aan het Deurganckdok (14 miljoen euro per maand), al zeiden de meeste fracties dat een dergelijke «kunstgreep» niet voor herhaling vatbaar was. Landbouwers en Doelenaars kondigden aan bij het Arbitragehof schorsings- en vernietigingsberoep in te stellen tegen het Nooddecreet.

Westerscheldeverdieping – De vijf 'democratische' fracties in het Vlaams Parlement (CVP/CD&V, VLD, SP/SP.A, Agalev en VU&ID) werden het op 26 april, na lang en moeizaam discreet overleg, eens over een voorstel van resolutie met een gezamenlijk standpunt over de verdieping van de Westerschelde. Volgens het voorstel zou, om de haven van Antwerpen leefbaar te houden, de vaargeul toegankelijk moeten worden voor schepen met een diepgang van 12,8 (in plaats van 11,6) meter. Aan de verdieping werden belangrijke voorwaarden verbonden voor enerzijds de beperking van het risico op overstromingen en anderzijds het behoud en het herstel van de natuurrijkdom. De Vlaamse regering nam op 18 mei de inhoud van de resolutie over als basis voor het overleg met de Nederlandse regering. In oktober deelde Den Haag mee pas eind 2003, begin 2004 en standpunt te zullen innemen. De Tweede Kamer gaf in december groen licht voor twee voorbereidende studies, een milieu-effectenrapport en een maatschappelijke kosten-batenanalyse.

Regionale luchthavens – De Vlaamse regering besliste op 19 oktober het beheer van de regionale luchthavens van Deurne en Oostende voor vijf jaar uit te besteden aan Ernst & Young ETM resp. Biac. Eind 1999 had ze de procedure voor de inconcessiegeving van beide luchthavens stopgezet omdat geen enkel voorstel voldeed aan de offerte, en beslist voor het beheer ervan een privé-manager aan te trekken. Voor Deurne waren er vijf, voor Oostende vier kandidaten.

Telenet – Na meer dan acht maanden onderhandelen ondertekenden Telenet Holding, het Amerikaanse communicatiebedrijf Callahan Associates International en Intermixt, de koepel van de gemengde energie- en kabelintercommunales, op 21 februari een akkoord over de participatie van Callahan. Telenet Holding, die met de nv's Telenet Operaties en Telenet Vlaanderen via de kabel telefoon- en internetdiensten aanbiedt in Vlaanderen, was al geruime tijd op zoek naar een koper voor het kwart van haar aandelen dat de Amerikaanse groep MediaOne aan de overige aandeelhouders had verkocht. Nadat twee Nederlandse kandidaat-kopers, UPC en Essent, een bod hadden gedaan op zowel Telenet als de hele kabelinfrastructuur, toonden de Vlaamse overheid en de gemengde – maar niet de zuivere – intercommunales zich bereid het kabelnet te verkopen.

Callahan zou volgens het akkoord van 21 februari een belang nemen van 54,2 % in Telenet Holding en van 53,5 % in het kabelnet van de gemengde intercommunales. Het bod waardeerde Telenet op 1,842 miljard euro (74 miljard frank), het kabelnet op 934 miljoen euro (38 miljard frank). Door de participatie van Callahan zou het belang van de investeringsholding GIMV (waarvan de Vlaamse overheid meer dan de helft van de aandelen in bezit had) in Telenet dalen van 26 naar 12,2 %, dat van de (gemengde en zuivere) kabelintercommunales van 47 naar 21,4 %. Doordat Callahan moeilijk aan een lening kwam, zou de overname van het kabelnet nog heel wat voeten in de aarde hebben en pas medio 2002 rond geraken.

Basismobiliteitsdecreet – Het decreet van 20 april 2001 betreffende de organisatie van het personenvervoer over de weg en tot oprichting van de Mobiliteitsraad van Vlaanderen (B.S. 21 augustus 2001) geeft elke inwoner van het Vlaams Gewest recht het recht op een minimumaanbod van geregeld vervoer. Het recht op basismobiliteit geldt slechts in de woonzones zoals ze op de gewestelijke en provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen zijn ingetekend, en op wekdagen van 6 tot 21 uur, en op zaterdag, zondag en feestdagen van 8 tot 23 uur. Het decreet gaf de Vlaamse Vervoermaatschappij (VVM) de opdracht een stelsel van basismobiliteit te organiseren, in de vorm van een vaste lijndienst (bus of tram), met een belbus of met een collectieve taxi. Het minimumaanbod, dat zowel de frequentie als de afstand tot de haltes inhoudt, is het grootst in de grootstedelijke gebieden en het kleinst in de plattelandsgemeenten (het buitengebied). De maximale afstand, in vogelvlucht, tot een halte van geregeld vervoer bedraagt in de stedelijke gebieden 500 meter, in de randstedelijke en kleinstedelijke gebieden 650 meter en in het buitengebied 750 meter.

Het decreet paste ook de regels voor het personenvervoer aan de regionalisering en de Europese regelgeving aan, moderniseerde de taxiwetgeving en richtte binnen

de SERV een Mobiliteitsraad van Vlaanderen (MORA) op, die de Vlaamse overheid adviseert over het mobiliteitsbeleid.

VII. Ruimtelijke ordening en milieubeleid

Zonevreemde woningen – De Vlaamse regering keurde op 30 maart een ontwerpdecreet van minister van Ruimtelijke Ordening Van Mechelen goed, dat de afwijkingregeling in het decreet Ruimtelijke Ordening van 18 mei 1999 om zonevreemde woningen onder bepaalde voorwaarden te verbouwen of te herbouwen, verlengde van 17 juni 2004 tot 1 mei 2006. Van Mechelen zei dat een verlenging nodig was omdat de gemeenten tot 1 mei 2006 de tijd hadden ruimtelijke uitvoeringsplannen op te stellen waarin een oplossing zou moeten worden gegeven aan de zonevreemdheid van woningen. Het ontwerpdecreet bepaalde ook dat aan alle zonevreemde woningen, ongeacht de bestemming op het gewestplan, permanent instandhoudingswerken kunnen worden uitgevoerd.

Nog vóór het ontwerpdecreet bij het Vlaams Parlement was ingediend, riep minister-president Dewael, in een gesprek met *De Financieel-Economische Tijd* (17 mei), de meerderheidsfracties op een decretaal initiatief te nemen om alle eigenaars van zonevreemde woningen de garantie te geven dat de zonevreemdheid kan worden gecorrigeerd, ook wanneer de gemeente daar niet tijdig in zou slagen. De socialisten en de groenen reageerden afwijzend en zeiden dat een algemene maatregel strijdig was met het regeerakkoord en met de geest van het decreet Ruimtelijke Ordening, waarin voor 'maatwerk' naar gelang van het bestemmingsgebied werd geopteerd.

Op 21 mei stelde VLD-voorzitter De Gucht, in gesprekken met radio en televisie, voor dat alle zonevreemde woningen, behalve die in ruimtelijk kwetsbare gebieden, zouden kunnen worden verbouwd, herbouwd of uitgebreid tot 1000 m³ (in plaats van de 700 m³ waarin het decreet Ruimtelijke Ordening voorzag). Op de meerwaarde bij de aanpassing van een zonevreemde woning zou geen planbatenheffing moeten worden betaald. De SP/SP.A en Agalev verwierpen het voorstel, herhaalden dat een algemene maatregel uit den boze was en noemden de schrapping van de planbatenheffing een «onaanvaardbaar cadeau aan de speculanten». Dat De Gucht niet had uitgesloten steun van de CVP/CD&V te zoeken om het VLD-voorstel door het Vlaams Parlement te loodsen, zette kwaad bloed bij de twee partijen.

In een gezamenlijke mededeling (22 mei) noemden de SP/SP.A, Agalev en de Volksunie een algemene regeling voor heel Vlaanderen onaanvaardbaar. De CVP/CD&V en het Vlaams Blok boden de VLD een wisselmeerderheid aan. Het gehakketak tussen de liberalen en hun coalitiepartners duurde de daaropvolgende dagen voort. In *Gazet van Antwerpen/Het Belang van Limburg* zei minister Stevaert op 6 juni dat de socialisten ermee akkoord konden gaan dat geen planbatenheffing moet worden betaald bij de regularisatie van een zonevreemde woning, op voorwaarde dat het om een enige woning gaat waarvan de waarde de 125.000 euro niet overschrijdt. De Gucht was het met die beperking niet eens.

Discreet overleg tussen de regeringspartijen resulteerde op 8 juni in een vergelijk over een permanente, rechtszekere regeling voor de naar schatting 145.000

zonevreemde woningen. Het werd opgenomen in een voorstel van decreet, dat het Vlaams Parlement op 10 juli goedkeurde.

Het decreet van 13 juli 2001 houdende wijziging van het decreet van 18 mei 1999, houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening, en van het decreet betreffende de ruimtelijke ordening, gecoördineerd op 22 oktober 1996 (B.S. 3 augustus 2001) geeft eigenaars van vergunde en niet-verkrotte zonevreemde woningen in ruimtelijk niet-kwetsbare gebieden het basisrecht hun woning onder bepaalde voorwaarden te verbouwen, te herbouwen of uit te breiden tot maximum 850 m³. In kwetsbare gebieden (zoals natuurreservaten, bossen en duinen) is het basisrecht beperkt tot het uitvoeren van instandhoudings- en onderhoudswerken. Voor zonevreemde woningen met een kadastraal inkomen van minder dan 750 euro (30.000 frank) moeten nooit planbaten worden betaald. Voor de andere woningen is er eveneens vrijstelling van planbaten, behalve als het aantal woongelegenheden wordt verhoogd, als de hoofdfunctie geheel of gedeeltelijk wordt gewijzigd, of als het volume met meer dan 25 % wordt uitgebreid. De vrijstelling vervalt als kan worden aangetoond dat er een speculatieve meerwaarde is gerealiseerd. De 'heikrachtregeling' (herbouwen van een door brand of ramp vernielde zonevreemde woning) werd versoepeld. Het decreet bepaalde ook dat eigenaars die hun zonevreemde woning zonder vergunning hadden verbouwd of uitgebreid, tot 13 augustus 2002 de illegaal uitgevoerde werken konden laten regulariseren¹⁹.

Opgrimbie – Minister Van Mechelen verwierp op 13 april het beroep van Stedenbouw Limburg tegen de vergunning die de deputatie van de provincie Limburg op 16 november 2000 had uitgereikt voor de bouw, conform de wens van wijlen koning Boudewijn, van een klooster op het koninklijk domein Friedhem in Opgrimbie (gemeente Maasmechelen). Daardoor konden de bouwwerken, die na de vernietiging door de Raad van State (1 februari 1999) van een eerste bouwvergunning waren stilgelegd, voortgezet worden.

Van Mechelen zei dat de bouw van een klooster valt onder de «werken en handelingen die nodig zijn voor de inrichting van het gebied als koninklijk domein», waarvoor volgens een besluit van de Vlaamse regering van 10 juli 1991 kan worden afgeweken van de 'groene' hoofdbestemming van het koninklijk domein. De ministeriële beslissing was volgens eensluidende indiscreties genomen na bemoeienis van het Hof. Minister-president Dewael zei op 25 april in het Vlaams Parlement dat het een publiek geheim was «dat het Hof in deze zaak een bepaald belang heeft verdedigd». Volgens Dewael was dat niet in tegenspraak met de verklaring van Van Mechelen, dat hij «in eer en geweten en volledig onafhankelijk heeft beslist, op basis van de verschillende standpunten en belangen».

De beslissing van Van Mechelen lokte bij de andere regeringspartijen negatieve reacties uit. SP/SP.A-voorzitter Patrick Janssens zei verwonderd en geschokt te zijn over de voorkeursbehandeling van de koninklijke familie. De CVP/CD&V steunde dan weer de beslissing.

Buurtbewoners en milieuverenigingen tekenden op 4 juli bij de Raad van State tegen het ministeriële besluit beroep aan.

¹⁹ Die termijn zou in 2002 worden verlengd tot 31 januari 2003.

Mestbeleid – Het decreet van 9 maart 2001 tot regeling van de vrijwillige, volledige en definitieve stopzetting van de productie van alle dierlijke mest, afkomstig van één of meerdere diersoorten (B.S. 30 maart 2001) legde de basis voor de toekenning van een stopzettingsvergoeding aan landbouwers die vrijwillig de exploitatie van een veeteeltinrichting stopzetten. De vrijwillige afbouw van de veestapel, de zogenaamde warme sanering, is een van de maatregelen waarmee de Vlaamse overheid een deel (10 %) van het mestoverschot trachtte weg te werken, naast mestverwerking (die maar moeilijk op gang kwam), het gebruik van betere bemestingstechnieken en de toediening van fosfaatarm veevoer.

In een eerste fase beperkte de Vlaamse regering de warme sanering tot de varkensteelt. Landbouwers konden tussen 1 mei en 30 juni melden dat zij hun varkensstapel volledig wensten af te bouwen. Het aantal aanvragen overtrof het budget (25 miljoen euro of 1 miljard frank) dat minister van Leefmilieu en Landbouw Dua voor 2001 ter beschikking had. In 2002 en 2003 zouden de varkenshouders een nieuwe uitstapmogelijkheid krijgen; voor elk van beide jaren had Dua nog eens 25 miljoen euro ter beschikking.

Uit cijfers die de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) op 28 mei vrijgaf, bleek dat de nitraatvervuiling van het oppervlaktewater voor het eerst was gedaald, van gemiddeld 37,2 mg/l in de winter 1999-2000 tot 32,8 mg/l in de winter 2000-2001. De Europese Commissie deelde op 31 juli mee dat ze België voor het Europees Hof van Justitie daagde wegens niet-naleving van de Nitraatrichtlijn, die bepaalt dat een liter grond- of oppervlaktewater niet meer dan 50 mg nitraat per liter mag bevatten. Volgens de Commissie schoten zowel het tweede Vlaamse Mestactieplan (MAP II) van maart 2000 als het Waalse mestbeleid tekort.

De Vlaamse regering weigerde op 21 december het voorstel van minister Dua goed te keuren om 57 % van het landbouwareaal aan te duiden als kwetsbaar gebied, waar de strengste bemestingsnormen gelden. Vlaanderen had eerder 12 % van het landbouwgebied als kwetsbaar gebied afgebakend. De Europese Commissie vond dat te weinig en had de Vlaamse regering tot 21 december de tijd gegeven een nieuwe kaart in te dienen. Volgens de milieubeweging zou heel Vlaanderen als kwetsbaar gebied moeten worden aangeduid. De landbouworganisaties verzetten zich tegen een ruime afbakening en vonden daarvoor begrip bij de VLD.

De regering stelde op 21 december de afbakening van supplementaire kwetsbare gebieden uit tot eind januari, met het oog op overleg met de landbouworganisaties. Minister-president Dewael trok de zaak gedeeltelijk tot zich. Hij zei dat hij de Europese Commissie persoonlijk wilde overtuigen van de problemen die de Vlaamse overheid had met de toepassing van de Nitraatrichtlijn.

De kwestie van de afbakening van de kwetsbare gebieden zou in 2002 tot felle spanningen in de Vlaamse regering leiden.

Afvalverbranding – Het hof van beroep van Brussel bevestigde op 22 januari dat de milieuvergunning van de CV Vlabraver (met de provincie Vlaams-Brabant als coördinerende partner) voor een afvalverbrandingsoven in Drogenbos vervallen was, omdat Vlabraver, na de schorsing van de bouwvergunning in maart 2000 door de Raad van State, afstand had gedaan van die laatste vergunning. Vlabraver tekende cassatieberoep aan tegen het arrest, maar dat zou begin 2002 door het Hof

van Cassatie verworpen worden. Minister van Leefmilieu Dua herhaalde naar aanleiding van het arrest dat de bouw van de oven in Drogenbos niet paste in haar afvalbeleid. Op 15 oktober schorste de Raad van State de nieuwe bouwvergunning die de Vlaamse administratie van Ruimtelijke Ordening intussen (16 november 2000) had uitgereikt. Daartegen was beroep aangetekend door het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest en enkele particulieren.

Op 11 mei verwierp het Hof van Cassatie het beroep dat omwonenden van de Isvag-verbrandingsoven in Wilrijk hadden aangetekend tegen het arrest van het hof van beroep van Antwerpen van 11 oktober 1999, dat de weg had vrijgemaakt voor de wederingebruikneming van de oven. Minister Dua bevestigde voorstander te zijn van de vrijwillige vervroegde sluiting van de oven, waarvan de vergunning tot 2011 liep, en stelde prof. Luc Hens (VUB) aan om daarover tot het einde van het jaar een informatieronde te houden bij alle betrokkenen. Op basis daarvan zou in 2002 rondetafeloverleg plaatsvinden.

VIII. Onderwijs

CAO VI – Het loonconflict tussen de Vlaamse regering en de leerkrachten van het basis- en secundair onderwijs, dat in 2000 aanleiding had gegeven tot stakingen en betogingen, duurde tot eind maart voort. De vakbonden eisten dat de collectieve arbeidsovereenkomst voor de periode 2001-2002 (CAO VI) zou voorzien in een algemene loonsverhoging van 3 %. De regering had gezegd bereid te zijn te praten over een gedifferentieerde loonsverhoging, op basis van een vergelijkende studie van de lonen in het onderwijs met die in de particuliere sector en in het onderwijs in de buurlanden. Het voorstel van de regering ruim 100 miljoen euro (4,3 miljard frank) vrij te maken voor een vermindering van de werkdruk, hadden de bonden onvoldoende genoemd.

Op 11 december 2000 had minister van Onderwijs Vanderpoorten gezegd de maatregelen voor taakverlichting niet langer te koppelen aan een loonakkoord en de loononderhandelingen tegen 1 juni 2001 te willen afronden. De leerkrachten zouden in het schooljaar 2001-2002, als voorschot op een loonaanpassing, een maaltijdcheque van 1.000 frank (bijna 25 euro) per maand krijgen, in ruil voor het bewaren van de sociale vrede tijdens de onderhandelingen. De vakbonden waren aanvankelijk bereid hun voor januari 2001 geplande acties op te schorten, maar nadat Vanderpoorten geweigerd had het budget voor taakverlichtende maatregelen en maaltijdcheques op te trekken, beslisten ze de geplande provinciale wisselstakingen te vervangen door een algemene staking op 25 en 26 januari 2001. Een week vóór de staking, op 19 januari, lichtte Vanderpoorten in een regeringsmededeling op de VRT-televisie haar standpunt in het onderwijsconflict toe. De tekst verscheen op 20 januari als 'open brief' in de Vlaamse kranten. Vanderpoorten zei dat een lineaire loonsverhoging met 3 % financieel niet haalbaar was en riep leerkrachten, directies, vakbonden en ouders op zich na de staking achter de visie van de regering te scharen. Zij deelde nog mee dat de toekenning van maaltijdcheques «niet meer aan de orde is». De vakbonden reageerden boos op wat zij een «provocatie» noemden en dreigden ermee hun acties te verscherpen. Agalev-

fractie leider Ludo Sannen zei «verrast en geërgerd» te zijn door het initiatief, dat volgens hem de kans op serene onderhandelingen bemoeilijkt.

Op verzoek van de CVP/CD&V-fractie hield het Vlaams Parlement op 24 januari een actualiteitsdebat over de regeringsmededeling in het bijzonder en het onderwijsconflict in het algemeen. Socialisten en groenen waarschuwden de VLD de regels van het sociaal overleg te respecteren. Alle fracties riepen Vanderpoorten op de sereniteit te herstellen. De minister verdedigde haar handelen en zei dat de regeringsmededeling nodig was omdat de vakbonden geen correcte informatie verspreidden.

Op 25 januari staakten volgens de vakbonden, afhankelijk van de school, 70 tot 90 % van de leerkrachten; volgens het Onderwijsdepartement nam 40 tot 70 % van de leerkrachten aan de staking deel. In diverse steden werd betoogd. Volgens de bonden waren er op 26 januari iets meer stakers; het Onderwijsdepartement sprak van 58 tot 72 % in het basisonderwijs en 42 tot 62 % in het secundair onderwijs.

In een persmededeling riepen de vakbonden op 30 januari minister-vice-president Stevaert, die als minister van Mobiliteit een bemiddelende rol had gespeeld in een loonconflict bij De Lijn, op zich actiever met het onderwijsconflict in te laten. Stevaert ging op de oproep in, maar beklemtoonde dat hij veeleer zou luisteren dan bemiddelen. Vanderpoorten zei geen nood te hebben aan een «schoonmoeder», maar «aan collega's die hun verantwoordelijkheid opnemen». Stevaert had op 2 februari een gesprek met de onderwijsbonden.

Op 6 februari zei minister-president Dewael in het VRT-radioprogramma *Voor de dag* dat de regering meer geld zou vrijmaken voor een, bij voorkeur gedifferentieerde, loonsverhoging en de gesprekken daarover niet langer afhankelijk maakte van de voorafgaande vergelijkende loonstudie. De vakbonden reageerden voorzichtig positief.

Na de vergadering van de Vlaamse regering deelde minister Vanderpoorten op 9 februari mee dat ze voor CAO VI voor de periode 2001-2004 gecumuleerd 400 miljoen euro (17 miljard frank) beschikbaar had, oplopend van 25 miljoen euro in 2001 tot 200 miljoen euro in 2004. De vakbonden wezen op 13 februari het aanbod af en zeiden dat er in 2001 en 2002 te weinig geld beschikbaar zou zijn voor een algemene loonsverhoging. Niettemin kwamen Vanderpoorten en de bonden op 19 februari overeen de hervatting van de CAO-onderhandelingen in zes werkgroepen voor te bereiden.

De eigenlijke onderhandelingen, die op 11 december 2000 onderbroken waren, herbegonnen op 5 maart. Op 20 maart werden de onderhandelaars het eens over de krachtlijnen van een ontwerpakkord, dat de instemming kreeg van de Vlaamse regering (23 maart) en van drie van de vier onderwijsbonden : de Christelijke Onderwijscentrale (COC), de socialistische ACOD en het liberale VSOA (28 maart). Het Christelijk Onderwijzersverbond (COV) verwierp het ontwerpakkord, maar zou toch aan de ultieme onderhandelingen deelnemen.

Op 28 maart stelde Hay Management de voorlopige resultaten van zijn vergelijkende loonstudie aan de Vlaamse regering voor. Minister-president Dewael trok er daags nadien de conclusie uit, dat 90 % van het onderwijzend persoonlijk behoorlijk beloond werd, maar dat dit niet gold voor de leidende functies. Hij noemde de

loonstudie waardevol voor de uitbouw van een gedifferentieerde loonpolitiek, «maar niet meer tijdens deze regeerperiode»²⁰.

Na nog eens 30 uur onderhandelen, sloten Vanderpoorten en de vakbonden op 30 maart een volledig akkoord. CAO VI voorzag in een algemene, gespreide loonsverhoging met 3 % (1 % op 1 december 2001 en 2 % op 1 juni 2003), een extra verhoging voor de directeurs van de basisscholen (500 of 1.250 euro per jaar, volgens de grootte van de school) en de gelijkschakeling van het loon van het onderhoudspersoneel van het gesubsidieerd onderwijs met dat van het gemeenschapsonderwijs. Om de werkdruk te verlagen, zouden er op 1 september 2001 extra kinderverzorgsters (630 voltijdse jobs) worden ingeschakeld in het kleuteronderwijs en zou het lestijdenpakket voor het kleuteronderwijs per 1 september 2003 worden verhoogd. Kleuterleid(st)ers zouden op 1 september 2001 één uur en op 1 september 2003 twee uur arbeidsduurverkorting krijgen. De maximumprestatie van een onderwijzer werd per 1 september 2001 verlaagd tot 27 uur per week. Het basisonderwijs zou vanaf het schooljaar 2002-2003 bijna 20 miljoen euro (800 miljoen frank) extra krijgen om administratief personeel te werven. In het secundair onderwijs zou het aantal onbezoldigde overuren worden verminderd, tot maximum één vanaf 2004-2005. Voor het administratief en ondersteunend personeel zou per 1 september 2001 de 36-urige werkweek ingevoerd worden. De ongeveer duizend gesco's (gesubsidieerde contractuelen) zouden worden vast benoemd. Opmerkelijk was dat de vakbonden er zich in CAO VI toe verbonden de onderhandelingen over CAO VII (2003-2004) «in een constructieve en serene sociale sfeer» te voeren.

Op kruissnelheid (schooljaar 2004-2005) zou de CAO 317 miljoen euro (12,8 miljard frank) per jaar kosten; voor de periode 2001-2004 kwam het prijskaartje op 657 miljoen euro (26,5 miljard frank) uit, waarvan 513 miljoen euro uit de algemene middelen zouden komen en de rest in de onderwijsbegroting zou moeten worden gezocht.

Uitstapleeftijd – Op 9 september, tijdens de persconferentie waarop hij de resultaten van het begrotingsconclaf bekendmaakte, deelde minister-president Dewael mee dat de Vlaamse regering beslist had de leeftijd waarop leerkrachten het onderwijs vervroegd kunnen verlaten, de zogenaamde terbeschikkingstelling op 55 jaar (TBS55+), tijdelijk op te schorten of, met andere woorden, de uitstapleeftijd te verhogen van 55 naar 58 jaar. Hij sprak van een structurele besparingsmaatregel. De vakbonden, die nog dezelfde dag werden ingelicht, reageerden furieus.

Minister Vanderpoorten verduidelijkte op 10 september dat met de maatregel op de begroting voor 2002 een besparing kon worden gerealiseerd van 27,3 miljoen euro (1,1 miljard frank) en dat ze die som nodig had om nieuwe beleidsinitiatieven te nemen. Ze zei wel dat de maatregel ook en in de eerste plaats bedoeld was om

²⁰ Minister Vanderpoorten en Hay Management stelden de resultaten van de loonstudie op 20 april aan de pers voor. Volgens Hay Management was het loonpakket (loon en andere voordelen) van een vastbenoemde leerkracht concurrentieel met vergelijkbare functies in de privé- en de openbare sector, maar werden ondersteunende en bestuursfuncties te laag beloond. Vanderpoorten concludeerde uit de studie dat de vlakke loopbaan moet worden doorbroken en werk moet worden gemaakt van een vernieuwd personeelsbeleid.

het tekort aan leerkrachten op te lossen²¹. Twee regeringspartijen, de SP/SP.A (10 september) en Agalev (11 september), hadden kritiek op de regeringsbeslissing, vooral op het lineaire karakter van de maatregel en op het feit dat er voorafgaandelijk niet met de vakbonden was over onderhandeld.

De vier onderwijsbonden noemden op 12 september de regeringsbeslissing «onbespreekbaar» en kondigden een actieplan aan: 'speeldagen' in plaats van lesdagen in het basisonderwijs op 19 en 26 september en 3 oktober, een algemene staking op 5 en 25-26 oktober en eventueel stakingen in november en december. Vanderpoorten kreeg op 24 september van de Vlaamse regering toestemming om met de vakbonden te onderhandelen over de modaliteiten van de opschorting van TBS55+, onder meer het tijdstip waarop de maatregel zou ingaan. Tijdens een gesprek met de vakbonden stelde ze voor de uitstapleeftijd geleidelijk op te trekken tot 56 jaar in 2002, 57 jaar in 2003 en 58 jaar in 2004. Bovendien zouden kleuterleid(st)ers steeds kunnen uitstappen op 56. Het 'wachtgeld' dat uitstappers tot hun pensioen (op 58 jaar) krijgen, zou worden verminderd. Leerkrachten die tot hun 58ste aan het werk blijven, zouden financieel beloond worden. De vakbonden bleven eisen dat de maatregel zou worden ingetrokken. De Vlaamse regering bekrachtigde op 25 september het voorstel van Vanderpoorten, met het oog op formeel overleg met de vakbonden.

Aan *De Standaard* (26 september) zei André Van Nieuwkerke, de onderwijswoordvoerder van de SP/SP.A-fractie in het Vlaams Parlement: «Het voorstel zoals het er nu ligt, keuren wij nooit goed». Agalev-fractie leider Ludo Sannen sprak de hoop uit dat het voorstel «geen dictaat» was en waarschuwde Vanderpoorten voor een «confrontatie» met het parlement. VLD-voorzitter Karel De Gucht nam het niet dat de socialisten en de groenen afstand namen van «de tot tweemaal toe genomen unanieme beslissing van de Vlaamse regering».

Op 28 september hadden de onderwijsbonden, op hun initiatief, een gesprek met fractievertegenwoordigers van SP/SP.A, Agalev en VU&ID; de VLD-fractie was niet op de uitnodiging ingegaan. De fracties konden de vakbondsleiders ervan overtuigen, ondanks eerdere verklaringen, deel te nemen aan het formeel voorgescreven overleg over het ontwerpbesluit van de regering. In *Het Laatste Nieuws* (1 oktober) zei VLD-voorzitter De Gucht niet van de beslissing te zullen terugkomen. «Dat ze staken zolang ze willen staken», zei hij.

In de beleidsverklaring die hij op 1 oktober in het Vlaams Parlement aflegde, zei minister-president Dewael dat de regering vasthield aan de beslissing om de vervroegde uitstapregeling in het onderwijs af te bouwen, maar hij leek zich soepeler op te stellen door uitdrukkelijk melding te maken van «overleg over de verdere uitwerking» van de algemene uitgangspunten. Overigens was een eerste contact tussen minister Vanderpoorten, de vakbonden en de onderwijskoepels enkele uren voordien in een goede sfeer verlopen.

Op 5 oktober legde een ruime meerderheid – volgens de bonden 65 tot 75 % – van de leerkrachten van het basis- en secundair onderwijs het werk voor 24 uur neer. De COC kreeg kritiek van de andere bonden omdat zij de leerkrachten die geen les

²¹ TBS55+ was ingevoerd in 1986, toen er een overaanbod aan leerkrachten was, om jonge afgestudeerden de kans te geven voor de klas te staan.

moesten geven, opgeroepen had de stakingsposten te bemannen zodat de andere leerkrachten zich als werkwillige konden melden en geen loonverlies zouden lijden. Vanderpoorten kondigde aan bij de volgende gelegenheid inspecteurs uit te sturen om toe te zien of er geen «creatief gebruik van het stakingsrecht» werd gemaakt.

Op 9 oktober presenteerden de vakbonden aan Vanderpoorten alternatieve voorstellen om het leerkrachtentekort op te lossen. Tijdens het overleg van 17 oktober ging de minister in op het voorstel van de bonden een 'loopbaankrediet' in te voeren om de verhoging van de uitstapleeftijd tot 58 jaar te verzachten. Over de modaliteiten daarvan raakten beide partijen het echter niet eens.

Tijdens onderhandelingen op 22 oktober kwamen de standpunten niet nader tot elkaar. Na enkele uren maakte Vanderpoorten een einde aan het decretaal voorgeschreven overleg. De vakbonden verweten haar geen ernstige onderhandelingen «te hebben willen of mogen voeren» en zeiden zich voor te bereiden op langdurig verzet tegen de verhoging van de uitstapleeftijd.

De beëindiging van het overleg zette kwaad bloed bij de coalitiepartners van de VLD. Tijdens een actualiteitsdebat in het Vlaams Parlement (24 oktober) riepen woordvoerders van SP/SP.A, Agalev en VU&ID minister Vanderpoorten uitdrukkelijk op de onderhandelingen te hervatten. Vanderpoorten ging niet op dat verzoek in en verdedigde het ontwerpbesluit, waarvan ze beklemtoonde dat het tot twee keer toe door de Vlaamse regering was goedgekeurd. VLD-voorzitter De Gucht zei niet te aanvaarden dat de coalitiepartners hun akkoord gaven in de regering en nadien andere signalen uitzonden naar de vakbonden.

De stakingsoproep voor 25 en 26 oktober kreeg minder gehoor dan op 5 oktober. Volgens de bonden waren er op 25 oktober een vijfde minder stakers. In Brussel betoogden die dag ruim 7.000 leerkrachten. Volgens het kabinet-Vanderpoorten waren er op 26 oktober in het basisonderwijs 40 en in het secundair onderwijs 25 % stakers. De vakbonden deelden mee dat er voorlopig geen stakingen meer zouden komen en dat zij na de herfstvakantie de bevolking zouden informeren over de problemen in het onderwijs.

Na het regeringsberaad van 26 oktober deelde minister-president Dewael mee dat hijzelf en minister Vanderpoorten «de komende uren en dagen» zouden onderzoeken welke sporen konden worden gevolgd om het onderwijsconflict op te lossen. Tijdens de herfstvakantie (27 oktober – 3 november) ontvingen Dewael en Vanderpoorten aan de Vlaamse Kust de vakbondsleiders afzonderlijk om de verdere gang van zaken te bespreken. In de eerste en de tweede week van november hadden er diverse informele gesprekken plaats. Intussen (9 november) eisten de vier onderwijsbonden nogmaals dat de regering haar ontwerpbesluit over de uitstapleeftijd introk en met hen niet alleen over een uitstapregeling zou onderhandelen, maar over het geheel van de arbeidsomstandigheden en de loopbaan van de leerkrachten. Zij gaven de regering tot 21 november de tijd op hun eis in te gaan. Indien de regering niet bereid zou zijn te onderhandelen, zouden er eind november provinciale stakingen van een halve dag worden gehouden.

Op 16 november ontvingen Dewael en Vanderpoorten de onderwijsbonden op het kabinet van de minister-president. Hoewel vooraf was gezegd dat een kader zou

worden afgesproken om formele onderhandelingen te beginnen, kwamen beide partijen tot de vaststelling dat het te vroeg was om formele onderhandelingen een kans van slagen te geven. Het informele overleg werd voortgezet.

Een week later, op 23 november, vonden Dewael en Vanderpoorten enerzijds en de vakbondsvertegenwoordiger anderzijds een principeakkoord dat een einde zou moeten maken aan het slepende conflict. De Vlaamse regering zou haar besluit over de verhoging van de uitstapleeftijd tot 58 jaar (56 jaar voor de kleuteronderwijzers) handhaven, maar wie vóór 1 september 2002 55 jaar was geworden, zou nog volgens de TBS55+-regeling kunnen uitstappen, en wie vóór diezelfde datum 50 jaar was geworden, zou door de toekenning van 'kredietmaanden' alsnog vervroegd kunnen uitstappen. Het wachtgeld dat een uitstapper krijgt, zou worden verminderd. Andere loopbaanmaatregelen werden naar latere CAO-onderhandelingen verwezen.

Drie van de vier bonden zeiden tevreden te zijn met de uitkomst van het overleg. Het COV zei met «grote bedenkingen» naar het formele overleg te gaan. Op 28 november wees de vakbond «onder druk van de basis» het compromis van de hand.

Op 30 november legde de Vlaamse regering het vergelijk vast in twee ontwerpbesluiten. Daarin werd gepreciseerd dat de oudere leerkrachten (50-54 jaar) hun 'kredietmaanden', gelijk aan 6,5 % van de loopbaanduur, vanaf de leeftijd van 55 jaar voltijds, halftijds of kwarttijds zouden kunnen opnemen. Het wachtgeld zou, afhankelijk van de uitstapleeftijd, met 8 tot 3 % verminderen. De regeling zou in 2002 een besparing van slechts 2,9 miljoen in plaats van 25 miljoen euro betekenen. Na raadpleging van zijn afgevaardigden, vond op 30 november ook de COC de compromisregeling onvoldoende. De bond eiste voor de jongere leerkrachten een gelijkwaardige regeling als voor de 50-plussers. De ACOD zou zijn leden pas na het begin van het formele overleg raadplegen.

Op 4 december had het decretaal voorgeschreven formele overleg over de twee ontwerpbesluiten plaats. Zoals kon worden verwacht, vonden minister Vanderpoorten en de vakbonden geen akkoord. De christelijke bonden stelden nieuwe acties tegen de verhoging van de uitstapleeftijd in het vooruitzicht. Op 20 december verwierp ook de socialistische onderwijsbond de twee ontwerpbesluiten. Niettemin zou de regering de ontwerpbesluiten begin 2002 definitief goedkeuren.

Kostprijsverschillen en onderwijslandschap – Minister Vanderpoorten gaf op 19 september, via de kranten *De Financieel-Economische Tijd*, *De Morgen* en *De Standaard*, de resultaten vrij van het onderzoek 'Inkomsten en uitgaven van scholen in Vlaanderen. Kwantificering van de objectiveerbare verschillen'. De vorige Vlaamse regering-Van den Brande II (1995-1999) had beslist een onderzoek te laten doen naar de objectiveerbare kostprijsverschillen tussen de drie onderwijsnetten, om uitvoering te kunnen geven aan de grondwettelijke bepaling dat alle leerlingen en instellingen gelijk zijn voor de wet of het decreet, maar de wet of het decreet rekening moeten houden met «objectieve verschillen». Het bureau Deloitte & Touche had in 1999 in een eerste, zogenaamde definitiestudie twaalf objectiveerbare en te rechtvaardigen kostprijsverschillen gedetecteerd en gezegd dat het

mogelijk was de basis- en secundaire scholen voor meer dan 95 % van hun financiële middelen op een gelijke manier te behandelen.

Het tweede rapport bevestigde dat het vrij gesubsidieerd (katholiek) onderwijs over minder werkings- en investeringsmiddelen beschikt (gemiddeld 534,46 euro per leerling in het basisonderwijs en 1.495,05 euro in het secundair onderwijs) dan het gemeenschapsonderwijs (1.533,07 euro resp. 1.887,11 euro) en het officieel gesubsidieerd (gemeentelijk en provinciaal) onderwijs (1.447,20 euro resp. 3.325,49 euro). Rekening houdend met objectieveerbare verschillen, zoals de verplichting voor het gemeenschapsonderwijs zedenleer en godsdienst aan te bieden, zou het katholiek onderwijs per leerling 216 euro meer werkingsmiddelen moeten krijgen; het gemeenschapsonderwijs zou 302 euro en het gemeentelijk en provinciaal onderwijs 800 euro per leerling minder ontvangen. Deloitte & Touche zei dat het «in principe mogelijk is om de niet-objectieveerbare verschillen weg te werken door correcties aan te brengen aan de financieringssystemen», maar omdat dit de complexiteit zou verhogen, adviseerde het bureau een nieuw financieringssysteem op te zetten dat vertrekt van de scholen en leerlingen, en niet van de netten.

Minister Vanderpoorten zei dat de steekproef waarop de studie gebaseerd was niet representatief was, de cijfers bijgevolg niet betrouwbaar waren en de studie enkel trends aangaf. Ze concludeerde uit de studie dat er «dringend een ander onderwijslandschap moet komen» en zei niet bereid te zijn extra geld op tafel te leggen voor één net of één niveau. Volgens Vanderpoorten was samenwerking tussen scholen en netten onontkoombaar²². Het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO) eiste in een mededeling (20 september) dat Vanderpoorten de resultaten van de studie over de kostprijsverschillen «onvoorwaardelijk en correct» uitvoerde en de middelen voor het vrij onderwijs verhoogde. Het kreeg de steun van de CVP/CD&V, die er eveneens op aandrong de niet-objectieveerbare verschillen zo snel mogelijk weg te werken.

In de beleidsverklaring die hij op 1 oktober in het Vlaams Parlement aflegde, kondigde minister-president Dewael aan dat de regering het onderzoek over de objectieveerbare verschillen van de werkingskosten wilde aangrijpen voor een grootschalig debat over een beter en efficiënter gebruik van de bestaande middelen, via een verder doorgedreven samenwerking tussen de scholen van alle netten. Volgens Dewael zou de onderwijsfinanciering op termijn kunnen gebeuren op basis van de school en de leerlingen, in plaats van het onderwijsnet. Hij zei dat minister Vanderpoorten «de komende weken» de onderwijspartners en de voorzitters van de 'democratische politieke partijen' zou uitnodigen deel te nemen aan die «denkoefening» en sprak de verwachting uit dat zij zich zouden laten inspireren «door de wijsheid die destijds tot het Schoolpact heeft geleid».

²² In een interview met *De Standaard* (7 april) had Vanderpoorten al voor gepleit voor samenwerking tussen de officiële scholen. Het gemeenschapsonderwijs en het gemeentelijk en provinciaal onderwijs zouden volgens haar één koepel moeten vormen. VLD-voorzitter De Gucht noemde, in het VRT-programma *De zevende dag* (8 april), haar voorstel «een goed begin», maar zei dat er doortastender stappen naar netvervaging en netoverschrijding zouden moeten worden gedaan door de rechtstreekse verkiezing van de schoolbesturen in het vrij onderwijs. De katholieke onderwijskoepel wees dat idee resoluut van de hand.

Op 4 oktober nodigde Vanderpoorten de voorzitters van de 'democratische partijen' schriftelijk uit voor een debat over «de hertekening van het landschap van het leerplichtonderwijs». Een voor 23 oktober gepland verkennend gesprek met de onderwijsexperts van de vijf partijen (CVP/CD&V, VLD, SP/SP.A, Agalev en [ex-]Volksunie) werd wegens het conflict over de verhoging van de uitstapleeftijd voor leerkrachten, dat spanningen in de meerderheid veroorzaakte (zie boven), afgelast. Het debat over de toekomst van het onderwijs in Vlaanderen zou pas begin 2002 beginnen.

Vervangingspool – Met het decreet van 13 juli 2001 houdende wijziging van het decreet van 8 juli 2000 houdende dringende maatregelen betreffende het lerarenambt (B.S. 22 augustus 2001) stuurde het Vlaams Parlement het in 2000 ingevoerde stelsel van de vervangingspool bij en voerde het de facultatieve uitgebreide (twee maanden) zelfstandige stage in voor de laatstejaarsstudenten van de lerarenopleidingen aan de hogescholen. In tegenstelling tot het jaar voordien, schreven zich in juni 2001 alle (in plaats van ruim een derde) katholieke secundaire scholen voor de vervangingspool in; van de vrije basisscholen stapte maar een kwart in (tegenover 20 % in 2000).

Studietoelagen – Het decreet van 16 februari 2001 houdende regeling van de studietoelagen voor het hoger onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap (B.S. 4 april 2001) schakelde de studietoelagen maximaal gelijk met de directe studiekosten, verhoogde het minimumbedrag van 5.000 tot 8.000 frank en veralgemeende het stelsel van het vermoedelijke inkomen van het lopende jaar als berekeningsbasis. Het voerde ook de zogenaamde jokerbeurs in, een eenmalige studietoelage voor studenten die niet (meer) beursgerechtigd zijn omdat ze een jaar moeten overdoen of een aanvullende opleiding volgen.

Hoger onderwijs – Minister Vanderpoorten bereidde, in overleg met de universiteiten en de hogescholen, een ontwerpdecreet voor om de structuur van het hoger onderwijs in Vlaanderen in overeenstemming te brengen met de zogenaamde Bolognaverklaring (19 juni 1999), waarin 31 Europese landen afspraken hadden gemaakt om hun hoger onderwijs beter op elkaar af te stemmen door de invoering van de bachelor-masterstructuur (BaMa) en van een creditstelsel. Uit een voorlopige versie van het ontwerpdecreet bleek dat opleidingen aan de universiteiten en hogescholen vanaf het academiejaar 2008-2009 officieel erkend zouden moeten zijn om tot een bachelor- of mastergraad te leiden. Hogescholen zouden academische bachelor- en masteropleidingen kunnen verstrekken, op voorwaarde dat ze een associatie vormen met een universiteit.

Vooruitlopend op de decretale regeling, beslisten de meeste van de 25 hogescholen met welke universiteit zij een associatie wensten te vormen. Afwijkend van een nota van het kabinet-Vanderpoorten, waarover *De Standaard* op 3 april berichtte en waarin de voorkeur werd gegeven aan regionale associaties, ondertekenden op 20 oktober de Katholieke Universiteit Leuven, elf katholieke hogescholen uit heel Vlaanderen en de Katholieke Universiteit Brussel een intentieverklaring tot associatievorming. Een en ander wekte ongenoegen bij de andere universiteiten en

hogescholen en bij sommige politieke partijen. Volgens *De Standaard* (8 juni) hadden vrijzinnigen uit de SP/SP.A en VLD en Brusselse VU'ers, die in Brussel een associatie wensten te zien ontstaan rond de Vrije Universiteit, erover gedacht de regionale associatievorming verplicht te maken, maar had de vierde regeringspartij, Agalev, dat afgewezen.

Minister Vanderpoorten en haar Nederlandse ambtgenoot, Hermans, ondertekenden op 18 januari het verdrag over de oprichting van de transnationale Universiteit Limburg (tUL), waarin het Limburgs Universitair Centrum en de Universiteit Maastricht vanaf het academiejaar 2001-2002 hun gemeenschappelijke opleidingen en hun wetenschappelijk onderzoek zouden samenbrengen. Bij decreet van 13 juli 2001 (B.S. 18 augustus 2001) bekrachtigde het Vlaams Parlement het verdrag.

Het decreet van 7 december 2001 betreffende de herziening van de financiering van de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap en begeleidende bepalingen (B.S. 12 februari 2002) verhoogde per 1 januari 2001 de werkingstoelage aan de universiteiten en koppelde de basisfinanciering los van hun studentenaantal. Het ging om een overgangsregeling, in afwachting van de invoering van een nieuw financieringsmodel in 2005. Een deel van het extra geld moeten de universiteiten gebruiken voor de optimalisatie van het opleidingsaanbod.

Ontslag Luwel – Op 26 november nam Marc Luwel ontslag als adjunct-kabinetschef van minister Vanderpoorten. In het weekblad *Knack* (21 november) had hij zich denigrerend uitgelaten over de Onderwijsadministratie, die hij «het duizendkoppige monster van secretaris-generaal [Georges] Monard dat barst van de slaapkoppen en incompetentie» had genoemd. In een open brief aan Vanderpoorten hadden een dertigtal leidinggevende ambtenaren van het Onderwijsdepartement op 23 november het ontslag van Luwel geëist. Vanderpoorten distantieerde zich diezelfde dag van zowel de stijl als de inhoud van de uitspraken van haar adjunct-kabinetschef en zei dat zij zich over zijn positie zou beraden. Drie dagen later nam Luwel zelf ontslag.

IX. Media

VRT – De Vlaamse regering en de raad van bestuur van de VRT keurden op 24 resp. 28 mei de beheersovereenkomst tussen de Vlaamse overheid en de openbare omroep voor 2002-2006 goed. Aan de goedkeuring waren maandenlange onderhandelingen tussen de regering en de directie en raad van bestuur van de VRT voorafgegaan. In de pers was ook melding gemaakt van gesprekken tussen enerzijds de VLD en anderzijds de top van De Persgroep en Roularta, de hoofdaandeelhouders van de Vlaamse Mediamaatschappij (VMMA), de holding boven de commerciële zender VT.M. De VMMA maakte zich zorgen over de forse groei van de overheidsdotatie aan en de reclame-inkomsten van de VRT.

In de nieuwe beheersovereenkomst werd de dotatie voor 2002 met 6,25 miljoen euro verhoogd tot 222 miljoen euro (8,9 miljard frank) en de jaarlijkse dotatiestijging met 4 % behouden. De extra middelen zouden moeten worden gebruikt om

het informatieaanbod op Canvas, het tweede televisienet, te versterken. Conform het regeerakkoord werden de inkomsten uit reclame en sponsoring begrensd op 50 miljoen euro, 6 miljoen euro minder dan was begroot voor 2001. Een en ander betekende dat het reclameaanbod op Radio 1 zou moeten worden teruggeschroefd. In de beheersovereenkomst werd voor het eerst omschreven wat onder 'kwaliteit' moet worden verstaan en werd bepaald dat de tv-informatie- en duidingprogramma's, exclusief de journaals, een gemiddeld waarderingscijfer van 7,5 (op 10) moeten krijgen. Voor het e-VRT-project, het onderzoeks- en ontwikkelingsforum dat innovatieve media naar de hele Vlaamse bevolking wil brengen, zou een aparte beheersovereenkomst worden gesloten.

Landelijke commerciële radio – Het Vlaams Commissariaat voor de Media (VCM) kende op 6 september een licentie voor landelijke commerciële radio toe aan Q Music (van de VMMA) en 4FM (van de mediagroep Think-Media). Zij werden na beoordeling van het ingediende businessplan verkozen boven vier andere kandidaten: Energy Vlaanderen (Concentra, VUM en de Franse radiogroep NRJ), Contact 2 (radioketen Contact), N-Joy (VT4) en Nova FM (Uitgeversbedrijf Tijd en kabelzender Roxy). De kandidatuur van Radio Eva van de Finse mediagroep Finnpage was onontvankelijk verklaard.

De twee landelijke commerciële radiostations konden ieder beschikken over een pakket FM-frequenties dat de Vlaamse regering op 8 juni had goedgekeurd. Acht frequenties waren onder voorbehoud toegewezen, omdat de Vlaamse en de Franse Gemeenschap het, ondanks het akkoord van 5 september 2000 om een einde te maken aan de tien jaar slepende 'etheroorlog', nog altijd niet eens waren over een frequentieplan²³.

Op 7 september meldde *De Standaard* en *Gazet van Antwerpen* dat er op 5 september en deels ook op 6 september een ongewoon hoge omzet was van Think-Media-aandelen op Euronext, de beurs van Brussel, die de waarde van het aandeel spectaculair deed stijgen. Er was sprake van handel met voorkennis. De marktautoriteit van de beurs deelde mee een onderzoek in te stellen.

Op 8 september schreef *De Standaard* dat het VCM in zijn beoordelingsrapport twijfels had geuit over het financieringsplan van 4FM. De krant was ook verbaasd over de hoge score die 4FM, dat nog maar een jaar op de kabel was, bij de beoordeling had gekregen voor media-ervaring.

Op 25 september hield de Mediacommissie van het Vlaams Parlement een hoorzitting met de drie VCM-commissarissen. Carl Decaluwé (CVP/CD&V) stelde kritische vragen over de besluitvorming in het VCM. Hij verwees naar een nota van de Media-administratie van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, waarin stond dat de ingediende businessplannen zeer ongelijk waren samengesteld, waardoor een vergelijking moeilijk was. In verband met het onderzoek naar handel met voorkennis zei VCM-voorzitter Henri Cooremans laconiek dat «lekken niet uitzonderlijk zijn en deel uitmaken van ons rechtsbestel».

²³ Omdat er nog geen frequentieplan was, verlengde het Vlaams Parlement bij decreet van 21 december 2001 (B.S. 30 januari 2002) de erkenning van lokale radio's met nog eens jaar, tot eind 2002.

Op 22 december schreef *De Standaard* dat het Brusselse gerecht een onderzoek voerde naar mogelijke handel met voorkennis in Think-Media-aandelen en informatie had gevraagd bij de marktautoriteit van Euronext. De zaak zou in 2002 nog veel stof doen opwaaien.

X. Varia

Zorgverzekering – Het Arbitragehof verwierp op 13 maart het vernietigingsberoep dat de Franse Gemeenschap had ingesteld tegen het Zorgverzekeringsdecreet van 30 maart 1999. Volgens het arrest paste de zorgverzekering in de bevoegdheid van de gemeenschappen voor de bijstand aan personen, in zoverre ze voorziet in een vergoeding van kosten van personen met een verminderd vermogen tot zelfzorg. De zorgverzekering bracht volgens het Arbitragehof, door het beperkte bedrag, de economische en monetaire unie niet in gevaar en was niet strijdig met de bevoegdheid van de federale overheid voor de sociale zekerheid. Het Arbitragehof gaf de Franse Gemeenschap op één punt gelijk: het Vlaams Parlement was niet bevoegd om de arbeidsrechtbanken aan te wijzen om geschillen over de zorgverzekering te beslechten; dergelijke geschillen moeten aan de rechtbank van eerste aanleg of de vrederechter worden voorgelegd.

Op 30 maart besliste de Vlaamse regering de invoering van de zorgverzekering andermaal uit te stellen. Oorspronkelijk zou de regeling op 1 januari 2000 ingaan, maar omdat er allerlei juridische en praktische problemen opdoken, had de regering-Dewael de invoering uitgesteld, eerst tot 1 januari 2001 en nadien tot 1 juli 2001. Omdat bij het Vlaams Parlement een wijziging van het Zorgverzekeringsdecreet in behandeling was, besliste de regering op 30 maart de eerste vergoedingen pas vanaf 1 januari 2002 uit te keren. De bijdrage voor 2002 (10 euro) zou vanaf 1 oktober 2001 kunnen worden betaald. De regering besliste dat in een eerste fase enkel zwaar zorgbehoevende 65-plussers die thuis verblijven, een uitkering zouden kunnen krijgen. Op 25 april deelde minister van Welzijn Vogels in het Vlaams Parlement evenwel mee, dat alle zwaar zorgbehoevenden die thuis verblijven een uitkering konden krijgen. Vanaf 1 juli 2002 zou de zorgverzekering worden uitgebreid tot de zwaar zorgbehoevenden die in een rusthuis of rust- en verzorgingstehuis verblijven.

Het decreet van 18 mei 2001 houdende wijziging van het decreet van 30 maart 1999 houdende de organisatie van de zorgverzekering (B.S. 28 juli 2001, tweede uitgave) bracht enkele wijzigingen aan het Zorgverzekeringsdecreet aan. Het voerde een sanctie in op de niet-betaling van de bijdrage (die voor de inwoners van het Vlaamse Gewest van 25 jaar en ouder verplicht is) en maakte voor de periode tot uiterlijk 1 januari 2003 een uitzondering mogelijk op de regel dat de bijdrage aan de zorgkas in verhouding moet staan tot de draagkracht. Door een andere wijziging kwamen ook prestaties van mantelzorg voor vergoeding in aanmerking. Het decreet bepaalde ook dat de OCMW's kunnen worden ingeschakeld als agent van de Vlaamse Zorgkas.

Op 6 juli stelde de Vlaamse regering het bedrag van de maandelijkse uitkeringen vast: 75 euro voor mantelzorg, 85 euro voor professionele thuiszorg en producten, en 160 euro voor professionele residentiële zorg.

Blijkens een bericht in het *Belgisch Staatsblad* van 12 september had minister Vogels zeven particuliere zorgkassen erkend, die waren opgericht door resp. de vijf landelijke ziekenfondsen en twee verzekeringsmaatschappijen (Omob en DKV). Wie niet bij een particuliere zorgkas aansluit, wordt ambtshalve aangesloten bij de Vlaamse Zorgkas van de overheid.

Intergemeentelijke samenwerking – Met decreet van 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking (B.S. 31 oktober 2001, tweede uitgave), dat in de plaats kwam van de wet van 22 december 1986, kreeg Vlaanderen een eigen organieke regeling voor de intergemeentelijke samenwerking. Het verruimde en versoepelde de samenwerkingsmogelijkheden door de klassieke 'intercommunale' te vervangen door vier samenwerkingsvormen : de interlokale vereniging (voor concrete projecten van beperkte omvang), die geen rechtspersoonlijkheid heeft, en drie samenwerkingsvormen met rechtspersoonlijkheid : de projectvereniging (met een duurtijd van maximum zes jaar); de dienstverlenende vereniging en de opdrachthoudende vereniging (de eigenlijke opvolger van de intercommunale vereniging). De dienstverlenende en de opdrachthoudende vereniging hebben een duurtijd van maximum 18 jaar (in plaats van 30 jaar voor de intercommunale vereniging) en mogen, anders dan de 'intercommunale', maar één doelstelling hebben.

In de drie samenwerkingsvormen met rechtspersoonlijkheid mag de privé-sector niet langer participeren; om de gemeenten de tijd te geven de privé-partner (Electrabel) uit te kopen uit de gemengde (elektriciteits)intercommunales, voorziet het decreet in een overgangperiode van 18 jaar. In het ontwerpdecreet had de Vlaamse regering voorgesteld ook de provincies te weren uit de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, maar in het Vlaams Parlement kwamen de meerderheidsfracties daarvan terug. De participatie van de provincies is wel beperkt tot 20 % van het kapitaal.

Het decreet beoogde de intergemeentelijke samenwerking te democratiseren. Zo moeten de bestuurders minstens eenmaal per jaar verslag uitbrengen aan de gemeenteraad en moet de gemeenteraad zijn vertegenwoordigers een mandaat geven voor de algemene vergadering. De oppositiepartijen in de gemeenteraad kunnen vertegenwoordigers zonder stemrecht aanwijzen in de raad van de bestuur van de projectvereniging en in de algemene vergadering van de dienstverlenende en de opdrachthoudende vereniging. Een gemeenteraadslid kan maximum drie bestuursmandaten hebben in een intergemeentelijke vereniging²⁴.

Gemeentedecreet – Het wetenschappelijk team van de KU Leuven dat daar eind 1998 van de toenmalige Vlaamse regering de opdracht voor had gekregen, stelde op 24 mei zijn 'Proeve van Vlaams Gemeentedecreet' voor, die volgens minister van Binnenlandse Aangelegenheden Van Grembergen de basis zou vormen voor een maatschappelijk debat over de hervorming van het lokale bestuur. De 'Proeve' voerde een scheiding in tussen gemeenteraad en schepencollege (burgemeester en

²⁴ In het ontwerpdecreet was het aantal mandaten beperkt tot twee. De meerderheidsfracties verhoogden het tot drie om te voorkomen dat in Antwerpen gemeenteraadsliden van het Vlaams Blok bestuurder konden worden; om dezelfde reden werd bepaald dat ook districtraadsleden bestuurder van een intercommunale samenwerkingsverband kunnen worden.

schepenen zouden voor de duur van hun mandaat geen lid zijn van de gemeenteraad, en de gemeenteraad zou door een raadslid worden voorgezeten), de constructieve motie van wantrouwen tegen één of meer leden van het college, de onverenigbaarheid tussen een parlementair en een lokaal uitvoerend mandaat, en het 'volksinitiatief' (de mogelijkheid een onderwerp op de agenda van de gemeenteraad te laten plaatsnemen). De burgemeester zou niet rechtstreeks maar door de gemeenteraad worden verkozen.

Ter voorbereiding van een ontwerp van Gemeentedecreet en in uitvoering van het aanvullend regeerakkoord (zie boven), stelde minister Van Grembergen in een nota (waarvan *De Financieel-Economische Tijd* op 28 november melding maakte) voor om de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester én een vice-burgemeester op aparte lijsten en in één ronde te organiseren. Als geen van de kandidaten een volstrekte meerderheid zou halen, zou de kandidaat met de meeste stemmen achter zijn naam een 'formateursopdracht' krijgen om een meerderheid in de gemeenteraad op de been te brengen. Indien hij daar niet zou in slagen, zou er een tweede stemronde komen tussen de twee best geplaatste kandidaten. De winnaar van de tweede ronde zou een nieuwe formateursopdracht krijgen. Indien ook die zou mislukken, zou er een afspiegelingscollege worden gevormd. De meerderheidspartijen reageerden terughoudend op het voorstel. De Vlaamse regering zou medio 2002, bij de goedkeuring van een ontwerp van Gemeentedecreet, uiteindelijk voor de rechtstreekse verkiezing in twee rondes opteren.

Petitierecht – Met het bijzonder decreet van 6 juli 2001 houdende regeling van het recht om verzoekschriften bij het Vlaams Parlement in te dienen en het decreet van 6 juli 2001 houdende nadere regeling van het recht om verzoekschriften bij het Vlaams Parlement in te dienen (beide *B.S.* 3 augustus 2001), die in de plaats kwamen van een bijzonder decreet en een (gewoon) decreet dd. 14 juli 1998, verfijnde het Vlaams Parlement de regeling van het petitierecht. De voorwaarden voor de indiening van een petitie werden versoepeld door terug te grijpen naar de oorspronkelijke tekst van de grondwet en de bijkomende voorwaarden die in 1998 waren ingevoerd (leeftijd, woonplaats en motivering) te schrappen. Het recht gehoord te worden, werd geschrapt, behalve voor collectieve verzoekschriften met ten minste 15.000 handtekeningen.

Klachtrecht – Het decreet van 1 juni 2001 houdende toekenning van een klachtrecht ten aanzien van bestuursinstellingen (*B.S.* 17 juli 2001) gaf eenieder het recht, vanaf 1 januari 2002, om kosteloos een klacht in te dienen bij de diensten van de Vlaamse regering en bij de Vlaamse openbare instellingen over de handelingen en de werking van die bestuursinstellingen. Het klachtrecht is een van de vier 'lijnen' van de burger in zijn relatie met de overheid, naast het recht op informatie en inzage, de ombudsdienst en het petitierecht.

Lokaal cultuurbeleid – Het decreet van 13 juli 2001 houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid (*B.S.* 29 september 2001) voorzag in de subsidiëring van gemeenten voor de opmaak en uitvoering van een gemeentelijk cultuurbeleidsplan, de uitbouw en werking van een cultuurcentrum, en de

uitbouw en werking van een openbare bibliotheek. Met het decreet wilde de Vlaamse overheid het cultuurbeleid in de gemeenten een nieuwe dynamiek geven, de plaats van de culturele centra (waarvan er maximum 76 gesubsidieerd kunnen worden) verduidelijken, de taken van de openbare bibliotheken actualiseren en een streekgerichte bibliotheekwerking bevorderen. De subsidiëring omvatte onder meer een tegemoetkoming in de loon- en werkingskosten van een voltijdse of halftijdse cultuurbeleidscoördinator. Het decreet kwam per 1 januari 2002 in de plaats van het decreet van 24 juli 1991 over de culturele centra, het decreet van 24 juli 1991 over het overleg en de inspraak in het gemeentelijk cultuurbeleid en het Bibliotheekdecreet van 19 juni 1978.

Volksontwikkelingswerk – Het decreet van 6 juli 2001 houdende ondersteuning van de federatie van erkende organisaties voor volksontwikkelingswerk (B.S. 17 augustus 2001) beoogde het sociaal-culturele werk voor volwassenen te ontzuilen, door nog enkel de Federatie van erkende Organisaties voor Volksontwikkelingswerk (FOV) als vertegenwoordiger van de belangen van alle door de overheid erkende sociaal-culturele organisaties te erkennen, in plaats van de acht koepels (waarvan de meeste een levensbeschouwelijk of ideologisch karakter hadden) die op grond van het decreet van 2 januari 1976 erkend en gesubsidieerd werden. Het Vlaams Centrum voor Volksontwikkeling, dat in 1984 was opgericht als pluralistisch steunpunt, bleef behouden.

Sport – Het decreet van 13 juli 2001 houdende de regeling van de erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, de koepelorganisatie en de organisaties voor sportieve vrijetijdsbesteding (B.S. 14 september 2001), dat in de plaats kwam van het decreet van 13 april 1999 houdende erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, verhoogde het budget voor competitiesport, voorzag in de subsidiëring van nog maar één federatie per sporttak en stimuleerde de kwaliteitszorg. Naast de unisportfederaties en de recreatieve sportfederaties, kan de overheid ook organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding (volksspelen, dierenhobby's en luchtactiviteiten) erkennen en subsidiëren.

Vlaamse Huisvestingsmaatschappij – *De Morgen* publiceerde van 21 tot 27 april, op basis van informatie van twee financiële inspecteurs van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM), een reeks artikelen over onregelmatigheden en belangenvermenging bij plaatselijke sociale huisvestingsmaatschappijen en de overkoepelende Vlaamse Huisvestingsmaatschappij, die veel opschudding veroorzaakte. Hoewel de meeste feiten dateerden van het begin van de jaren 1990 en volgens minister van Huisvesting Sauwens een «hoog Regina Louf-gehalte²⁵» hadden, drongen alle politieke partijen aan op een grondig onderzoek. Minister-president Dewael gelaste daar de dienst Interne Audit van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap mee. De resultaten daarvan zouden pas in 2002 bekend worden en tot de vervanging van de VHM-top leiden.

²⁵ Sauwens verwees naar de verklaringen van Regina Louf ('X1') in de zaak-Dutroux, die grotendeels gefantaseerd bleken te zijn.

Duitstalige Gemeenschap – Minister-president Dewael en de minister-president van de Duitstalige Gemeenschap, Karl-Heinz Lambertz, ondertekenden op 14 februari in Eupen een nieuw samenwerkingsakkoord tussen de twee gemeenschappen. Het eerste akkoord werd in 1986 gesloten.

Zaak-Reve – Op 5 november werd bekend dat minister van Cultuur Anciaux beslist had dat de Nederlandse, in Vlaanderen wonende schrijver Gerard Reve op 21 november de Prijs der Nederlandse Letteren niet uit handen van koning Albert II zou ontvangen²⁶. Anciaux zei die beslissing zelf te hebben genomen omdat er een gerechtelijk onderzoek liep tegen Joop Schafthuizen, de partner van Reve, wegens aanranding van een minderjarige jongen. *Het Laatste Nieuws* had op 5 september geschreven dat koning Albert II zou aarzelen om de prijs te overhandigen. Meer dan zestig schrijvers uit Vlaanderen en Nederland ondertekenden een petitie waarin zij Anciaux verweten dat hij «de hoogste literaire onderscheiding in het Nederlandse taalgebied onherroepelijk beschadigd» heeft, hun vertrouwen in de minister opzegden en zijn ontslag eisten. Anciaux zei op 16 november dat hij «ernstig» zou nadenken over zijn ontslag, maar nadat enkele auteurs van de ontslageis waren teruggekomen, zei hij op 19 november die stap niet te doen. De prijs werd uiteindelijk met de post bezorgd. In het Vlaams Parlement zei minister-president Dewael op 23 november dat hij niet uitsluit dat de Prijs der Nederlandse Letteren in het vervolg niet meer door de koning maar door de Vlaamse minister-president wordt uitgereikt.

Kladaradatsch – In *De Standaard* van 28 februari zei minister van Cultuur Anciaux dat de Vlaamse Gemeenschap op 22 februari de optie had gelicht voor de aankoop van de voormalige bioscoop Kladaradatsch aan de Anspachlaan in Brussel, met de bedoeling er het Vlaams-Nederlands Huis in onder te brengen. Drie dagen eerder had minister-president Hasquin meegedeeld dat de Franse Gemeenschap het pand had gekocht van de Duitse eigenaars. Op 1 maart deelden de eigenaars mee, dat zij het gebouw verkocht hadden aan de Franse Gemeenschap. Anciaux zei op 13 maart dat Patrick Dewael, in zijn hoedanigheid van minister-president en op grond van een arrest van het Hof van Cassatie uit 1901, de verkoopakte verleden had en dat de akte intussen geregistreerd was. De Franse Gemeenschap dagvaardde daarop de Vlaamse Gemeenschap. De Brusselse rechtbank van eerste aanleg liet op 13 april in kort geding de registratie van de akte schrappen. Anciaux ging tegen het vonnis in beroep, maar dat werd op 26 oktober door het hof van beroep van Brussel verworpen. Anciaux zei zich bij het arrest neer te leggen en een andere locatie voor het Vlaams-Nederlands Huis te zoeken.

²⁶ Het gebruik wil dat de Prijs der Nederlandse Letteren beurtelings door het staatshoofd van België en Nederland wordt uitgereikt.

Kroniek van de vijfde staatshervorming

Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Financieel-Economische Tijd

Met de goedkeuring van enkele bijzondere en gewone wetten, en de totstandkoming van een dozijn ontwerp-samenwerkingsakkoorden, werd in de loop van 2001 de federale inrichting en werking van de Belgische Staat andermaal aangepast. De vijfde staatshervorming sinds 1970 betrof in hoofdzaak de uitbreiding van de beleidsbevoegdheid en de verruiming van de fiscale autonomie van de drie gewesten (Vlaanderen, Wallonië en Brussel), de herfinanciering van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap, wijzigingen aan de samenstelling en de werking van de instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en enkele aanpassingen aan het statuut van de Duitstalige Gemeenschap.

Aansluitend bij ons 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2001' in dit nummer van Res Publica, behandelen wij in deze bijdrage het besluitvormingsproces van de vijfde staatshervorming.

I. Van Costa naar Lambermontakkoord¹

Het streven van alle Vlaamse partijen – in weliswaar verschillende gradaties – naar aanvullende bevoegdheden en een ruimere fiscale autonomie voor de deelstaten enerzijds en de geldnood van de Franse Gemeenschap anderzijds, brachten na de parlementsverkiezingen van 13 juni 1999 het vraagstuk van een verdere aanpassing van de inrichting en werking van de staatsstructuur op de agenda van de federale formatiegesprekken tussen liberalen, socialisten en groenen. Niet zonder belang was de positie van de Volksunie. De partij werd niet bij de federale coalitieonderhandelingen betrokken, maar was wel nodig om bij de gelijktijdige coalitievorming op het Vlaamse beleidsniveau VLD, SP en Agalev aan een parlementaire meerderheid te helpen en maakte haar regeringsdeelname afhankelijk van een verruiming en verdieping van de Vlaamse autonomie.

De federale onderhandelaars hadden evenwel geen zin in een 'communautaire hoogmis'. Formateur Guy Verhofstadt zei (25 juni) dat de dioxinecrisis dat niet toestond. Belangrijker was dat de zes partijen de vorming van een paars-groene regering – de eerste regering sinds 1958 zonder christen-democraten – niet wensten te laten stranden op communautaire klippen. Daarom beperkten de onderhandelaars er zich toe een 'kader' te scheppen en een procedure af te spreken voor de verdere staatshervorming. De Volksunie nam daar vrede mee.

Het federale regeerakkoord (7 juli 1999) stelde de oprichting in het vooruitzicht van een paritair samengestelde 'Intergouvernementele en Interparlementaire

¹ Wij beperken ons tot een beknopte samenvatting van de ontwikkelingen in de periode juli 1999-oktober 2000. Voor een uitvoeriger overzicht zie: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1999, *Res Publica*, 2000, 2-3, pp. 211-221; en M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2000, *Res Publica*, 2001, 2-3, pp. 254-269.

Conferentie voor Institutionele Vernieuwing', die een viervoudige opdracht kreeg. Ze zou 'de unanieme voorstellen uitwerken' die de senaatscommissie voor de Institutionele Aangelegenheden had gedaan in haar 'Evaluatie van de werking van de nieuwe federale structuren'². Het ging om een twintigtal voorstellen voor een herschikking van de bevoegdheid over doorgaans minder belangrijke, vaak technische beleidsmateries. In de tweede plaats zou de Conferentie 'punten van overeenstemming blijven zoeken voor de problemen' die in dat senaatsverslag gesignaleerd werden 'en waarvoor nog geen consensus bestaat'. De Conferentie zou zich voorts inlaten met de regionalisering van de organisatie van de lokale besturen, de 'technische aspecten van de regionale fiscaliteit' (op- en afcantiemen op de personenbelasting), het gebruik van de trekkingsrechten voor tewerkstellingsprojecten, de uitbreiding van de constitutieve autonomie van de deelstaten en de uitoefening van enkele gewest- en gemeenschapsbevoegdheden (o.m. regionale statistiek, onteigeningen en directe contacten met de Europese Unie). De Conferentie zou de oplossingen overnemen die vertegenwoordigers van de twee gemeenschappen in Brussel zouden voorstellen om in dat gewest 'een harmonieus samenleven van de twee gemeenschappen te verbeteren en een blokkering van de instellingen te vermijden'. Ten slotte zou ze 'de reflectie en de onderhandelingen voortzetten in het licht van de dagelijkse werking en de opduikende moeilijkheden; mogelijke belangenconflicten voorkomen door op zoek te gaan naar een serene en constructieve convergentie; op consensus berustende voorstellen opmaken voor de komende belangrijke problemen inzake de werking van de federale staat in al zijn geledingen, vertrekkend van het principe van de solidariteit tussen personen'.

Onder die laatste opdracht viel volgens de Vlaamse regeringspartijen een pakket eisen dat terug te vinden was in het Vlaamse regeerakkoord (8 juli 1999). Dat bevatte, naast enkele 'hervormingen die snel doorgevoerd kunnen worden'³, een lijst van 'noodzakelijke hervormingen waarvoor een diepgaander overleg noodzakelijk is' en waarvoor 'in de eerste helft van deze legislatuur in het kader van de nieuwe dialoog van gemeenschap tot gemeenschap een definitieve oplossing [moet] worden geboden'. Het ging in hoofdzaak om de verruiming van de fiscale autonomie (door de overdracht van de gewestbelastingen en het concurrerend maken van een deel van de personenbelasting); de volledige regionalisering van landbouw en visserij, wetenschaps- en technologiebeleid en buitenlandse handel; de overheveling naar de gemeenschappen van de normerings- en uitvoeringsbevoegdheid (niet de financieringsbevoegdheid) voor

² *Parl. Doc.*, Senaat, 1333/1(1998-1999).

³ Het ging om de regionalisering van de organieke wetgeving voor gemeente en provincie; een selectieve toepassing van de op- en afcantiemen op de personenbelasting; de volledige autonomie over de eigen belastingen; de activering van de werkloosheidsuitkeringen met het oog op de uitbouw van de sociale economie; de indexering en autonome besteding van de trekkingsrechten inzake werkloosheid; een volwaardige aanwezigheid van de gewesten in het bestuur van de NMBS; de mogelijkheid tot exploitatie van spoorweginfrastructuur; organisatie en uitbouw van een eigen statistiekbeleid; herziening van de onderwijsdotatie op basis van objectieve criteria; het welvaartsvast maken van de onderwijsmiddelen; de verruiming van de constitutieve autonomie; de instelling van een Vlaamse commissie voor de controle van de verkiezingsuitgaven.

het gezondheids- en gezinsbeleid; de rechtstreekse verkiezing van de Brusselse leden van het Vlaams Parlement; een gewaarborgde vertegenwoordiging en effectieve en evenwichtige beleidsparticipatie van beide taalgroepen op alle beleidsniveaus in Brussel; de horizontale splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. VLD, SP en Agalev hadden de Volksunie beloofd dat eisenpakket te verdedigen in de Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie én op het federale beleidsniveau.

De 'Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie voor Institutionele Vernieuwing' werd op 20 oktober geïnstalleerd. De 'Conferentie voor de Staatshervorming' of 'Costa', zoals ze gemeenzaam werd genoemd, werd voorgezeten door de senatoren Patrik Vankrunkelsven (VU&ID) en Philippe Moureaux (PS). Hoewel ze was samengesteld uit regeringsleden en parlementsleden, was het in feite een conferentie van 31 partijvertegenwoordigers. Naast de zes federale regeringspartijen (VLD, SP, Agalev, PS, PRL-FDF-MCC en Ecolo) en VU&ID, stuurden de twee christen-democratische partijen, CVP en PSC, een afvaardiging. Het Vlaams Blok was niet uitgenodigd.

Op 26 oktober begon in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest apart overleg tussen de Vlaamse en de Franstalige partijen, exclusief het Vlaams Blok. Een zestienkoppige werkgroep onder leiding van burgemeester François-Xavier de Donnea (PRL) van Brussel, Brusselse Costa of mini-Costa genoemd, zou, conform het Brusselse regeerakkoord, 'oplossingen uitwerken die het mogelijk maken de goede werking van de communautaire componenten van de Brusselse instellingen te verzekeren en de blokkering ervan te vermijden', met bijzondere aandacht voor 'het probleem van de Nederlandstalige vertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad'. In ruil zouden de trekkingsrechten van de Vlaamse en de Franse Gemeenschapscommissie (VGC en Cocof) op de gewestbegroting in 2000 met 840 miljoen frank (21 miljoen euro) en in 2001 met 1 miljard frank (25 miljoen euro) worden verhoogd.

De Costa-deelnemers beslisten twee werkgroepen op te richten, één over de bevoegdheidsverdeling (werkgroep-I), die zou beginnen met de domeinen buitenlandse handel en landbouw, en één over de financiering van de gemeenschappen en gewesten (werkgroep-II).

De werkzaamheden verliepen van meet af aan stroef en werden doorkruist door het Sint-Elooisakkoord dat de zes regeringspartijen op 1 december sloten en dat kwaad bloed zette bij de Volksunie. Het bepaalde in hoofdzaak dat de onderwijsdotatie, die overeenkomstig de Financieringswet van 1989 gedurende tien jaar volgens een vaste verdeelsleutel over de Vlaamse en de Franse Gemeenschap werd verdeeld, vanaf het begrotingsjaar 2000 zou worden verdeeld op basis van het aantal leerplichtige leerlingen⁴. Alle Vlaamse partijen hadden zich tot dan toe tegen het leerlingenaantal als verdeelcriterium gekant. Onder druk van de Volksunie, die er mee dreigde uit de Vlaamse regering te stappen, beloofden de drie Vlaamse

⁴ *Le Soir* had op 8 juli 1999 bekendgemaakt dat formateur Verhofstadt tijdens de laatste nacht van de regeringsonderhandelingen had ingestemd met een wijziging van de verdeelsleutel, zodat de Franse Gemeenschap jaarlijks 2,4 miljard frank (60 miljoen euro) extra zou krijgen. Verhofstadt had het bericht ontkend en gezegd dat er enkel een akkoord was om de kwestie in 1999 te regelen.

regeringspartijen (9 december) een wetsvoorstel in te dienen om de nieuwe regeling ongedaan te maken indien er tegen eind 2001 in de Costa geen politiek akkoord over de verruiming van de fiscale autonomie zou zijn.

Werkgroep-I vond op 22 december principiële overeenstemming over een maximale regionalisering van het landbouwbeleid. Op de vergadering van 12 januari 2000 kwamen scherpe tegenstellingen tussen Vlamingen en Franstaligen aan het licht over de regionalisering van de buitenlandse handel. Een voor 9 februari geplande vergadering werd afgelast omdat er geen uitzicht op vooruitgang was.

De werkzaamheden van werkgroep-II werden al tijdens de tweede vergadering, op 22 december, afgebroken na een kortsluiting tussen Vlamingen en Franstaligen over een tijdschema voor de herziening van de Financieringswet.

Nadat op 22 maart 2000 in werkgroep-I opnieuw grote onenigheid over het landbouwbeleid was gebleken, stelde Costa-covoorzitter Vankrunkelsven voor dat premier Verhofstadt onderhandelingen zou openen over alle hangende kwesties, die tegen het einde van het jaar zouden uitmonden in één groot communautair akkoord, analoog aan het Sint-Michielsakkoord van 1992.

Onder druk van de Volksunie, die ermee dreigde uit de Vlaamse regering te stappen, trok Verhofstadt de zaak tot zich. Na discrete voorbereidende gesprekken en een stormachtige nachtelijke vergadering van het kernkabinet en de twee Costacovoorzitters (4 april), stemden de zes partijen van de federale regering op 5 april in met de principiële regionalisering van het landbouw- en het exportbeleid.

Volgens het Hermesakkoord zouden de gewesten bevoegd worden voor het landbouwbeleid en de zeevisserij, met uitzondering van alles wat met de volksgezondheid te maken heeft (waarvoor het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen bevoegd zou worden), de inkomensvervangende maatregelen bij vervroegde uittreding van landbouwers, het Belgisch Interventie- en Restitutiebureau (BIRB), en het prijs- en inkomensbeleid. In de instellingen van de Europese Unie zou het standpunt van de gewesten worden vertolkt door een federaal regeringslid, maar de gewesten zouden bij de besluitvorming betrokken worden. Enkele federale landbouwinstellingen zouden aan de gewesten worden overgedragen. De Nationale Plantentuin in Meise zou aan de Vlaamse Gemeenschap worden overgedragen, maar pas nadat de gemeenschappen daarover een samenwerkingsakkoord hadden gesloten.

Over buitenlandse handel bepaalde het Hermesakkoord dat, als uitzondering op de regionale bevoegdheid, de diensten die zich met financiële operaties inlaten (zoals de Delcredere dienst) en de multilaterale operaties (WHO, FAO, ...) federaal zou blijven. De Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel (BDBH) zou worden vervangen door een 'Agentschap', dat gezamenlijke missies zou organiseren op initiatief van één of meer gewesten of op verzoek van de federale overheid.

De omzetting van het Hermesakkoord in een voorstel van bijzondere wet verliep moeizaam. Pas op 5 juli werden de vertegenwoordigers van de zes regeringspartijen en van VU&ID het in de Costa eens over een tekst. CVP en PSC ondertekenden het voorstel niet. Overigens werd het voorstel niet bij het parlement ingediend

omdat er over de financiële aspecten van de regionalisering van landbouw en buitenlandse handel nog geen overeenstemming was.

Intussen waren, onder meer door verklaringen van ministers van de Franse gemeenschapsregering, de financiële problemen van de Franse Gemeenschap almaar meer op de voorgrond getreden. Franstalige politici gaven openlijk toe dat onderhandelingen met de Vlamingen over fiscale autonomie, die zij tot dan toe in het publiek hadden afgewezen, niet te vermijden waren. Vóór en tijdens het parlementair reces werden er discrete voorbereidende gesprekken gevoerd, vooral tussen VLD en PRL.

Het was dan ook geen verrassing dat premier Verhofstadt in zijn rentree-interviews na het zomerreces aankondigde dat de herziening van de Financieringswet een van de pijlers zou zijn van de Federale Beleidsverklaring die hij op 17 oktober in het parlement zou afleggen.

De eigenlijke onderhandelingen werden vanaf 11 oktober gevoerd tussen de topministers van de federale regering en van de gewest- en gemeenschapsregeringen, en de Costa-covoorzitters. Na een laatste nachtelijke onderhandelingsronde vonden zij op 16 oktober een communautair vergelijk, dat in de pers de naam Lambermontakkoord kreeg, naar de ambtswoning van de premier aan de Lambermontstraat waar de onderhandelingen plaatshadden⁵.

Volgens het Lambermontakkoord zouden de gewesten op 1 januari 2002 de volledige bevoegdheid krijgen over de gewestelijke belastingen die in de Financieringswet staan opgesomd, maar waarvan sommige slechts deels of nog helemaal niet geregionaliseerd waren (successierechten, onroerende voorheffing, registratierechten, verkeersbelasting, milieutaksen). Bovendien zouden ook de belasting op de inverkeerstelling, het eurovignet en de schenkingsrechten geregionaliseerd worden, en zou het kijk- en luistergeld, de enige eigen belasting van de gemeenschappen, naar de gewesten worden overgedragen. Op de personenbelasting zou een gewest kortingen kunnen geven, opcentiemen heffen of fiscale verminderingen en vermeerderingen toestaan, ten bedrage van aanvankelijk 3,25 % en vanaf 2004 6,75 % van zijn aandeel in de opbrengst van de personenbelasting. De dotatie aan de gemeenschappen zou geleidelijk opgetrokken en vanaf 2012 jaarlijks aan de economische groei aangepast worden⁶. De aanvullende dotatie zou in 2002 verdeeld worden volgens een gemengde sleutel : 35 % op basis van de personenbelastingopbrengst in elke gemeenschap en 65 % op basis van het leerlingenaantal. Het gewicht van de belastingopbrengst zou van jaar tot jaar toenemen, ten nadele van dat van het leerlingenaantal, zodat vanaf 2012 de 'Lambermont-dotatie' volledig volgens de opbrengst van de personenbelasting zou worden verdeeld. De middelen van de Nationale Loterij die in overleg met de deelgebieden werden verdeeld, zouden naar de gemeenschappen en de gewesten worden overgeheveld. Het Lambermontakkoord voorzag voorts in de regionalisering van de Gemeentewet, de Provinciewet en enkele daarbij aansluitende wetten, zodat de gewesten zelf de organisatie van het lokale bestuur zouden kunnen regelen. De waarborgen die

⁵ Voor de tekst van het Lambermontakkoord zie *Parl. Doc.*, Senaat 709/1 (2000-2001), pp. 25-28.

⁶ De aanvullende dotatie zou tegen 2012 opgelopen zijn tot ruim 100 miljard frank (2,5 miljard euro; in prijzen van 2002).

anderstalige inwoners hebben in de faciliteitengemeenten en die de Vlamingen hebben in Brussel zouden worden bevestigd. In 2004 zouden de gewesten en de gemeenschappen bevoegd worden voor de aspecten van de ontwikkelingsamenwerking die bij hun bevoegdheden aansluiten. De gewesten en gemeenschappen zouden voorts de partijuitgaven voor de regionale verkiezingen kunnen controleren.

Ten slotte stond in het Lambermontakkoord dat 'onverwijld' uitvoering zou worden gegeven aan het Hermesakkoord. Beide akkoorden zouden van dan af als één geheel worden behandeld. Om die reden en tenzij anders wordt vermeld, gebruiken wij in het vervolg 'Lambermontakkoord' als benaming voor de twee akkoorden.

In de Volksunie rees in de daaropvolgende weken verzet tegen het Lambermontakkoord. Meer bepaald de Oranjehofgroep⁷ stelde zich kritisch op en was van oordeel dat de partij haar deelname aan de Vlaamse regering onvoldoende had verzilverd in een substantiële verruiming van de Vlaamse autonomie. De partijraad van de Volksunie keurde op 9 december het 'raamakkoord' goed, maar maakte het uiteindelijke standpunt van de parlamentsfracties afhankelijk van de precieze inhoud van de wetteksten, de daadwerkelijke splitsing van de ontwikkelingsamenwerking en een voorafgaande regeling van de gegarandeerde vertegenwoordiging van de Vlamingen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad.⁸

Te vermelden is nog dat voorzitter de Donnea op 18 mei de werkzaamheden van de Brusselse Costa, die nog niet de minste vooruitgang had geboekt, had opgeschort tot na de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober. Hij achtte het niet mogelijk in het pre-electorale klimaat een vergelijk te vinden. De werkgroep zou in 2000 niet meer bijeenkomen.

II. De omzetting van het Lambermontakkoord in wetsontwerpen en ontwerp-samenwerkingsakkoorden

Na de totstandkoming van het Lambermontakkoord begonnen de twee Costacovoorzitters, in overleg met de ministers Michel en Vande Lanotte, die in de federale regering bevoegd waren voor de staatshervorming, met de omzetting van de bepalingen van het akkoord in twee ontwerpen van bijzondere wet, het ene

⁷ De Oranjehofgroep was na de toetreding van de VU tot de Vlaamse regering tot stand gekomen en had in het najaar 1999 de kandidatuur van Geert Bourgeois voor het voorzitterschap van de Volksunie gesteund.

⁸ De meningsverschillen in de Volksunie over het Lambermontakkoord vielen en liepen samen met felle spanningen over de inhoudelijke en strategische koers van de partij. Voorzitter Bourgeois en zijn medestanders wilden van de Volksunie weer de 'communautaire marktleider' maken die opkwam voor een onafhankelijk Vlaanderen, en stonden terughoudend tegenover de alliantie die de partij met ID21 had gevormd. Een groep rond Bert Anciaux en Patrik Vankrunkelsven, die de onderhandelingen over het Lambermontakkoord hadden gevoerd, vond dat de Volksunie met een vernieuwend, links-liberaal maatschappelijk project moest komen en verdedigde de alliantie met ID21. Voor een uitgebreid overzicht van de ontwikkelingen binnen de Volksunie, zie in dit Jaarboek: J. NOPPE en B. WAUTERS, 'Het uiteenvallen van de Volksunie en de opkomst van de N-VA en Spirit: een chronologisch en morfologisch overzicht (juni 1999 – juli 2002)', pp. 397-471.

over de bevoegdheidsoverdracht, het andere over de financiële aspecten van de staatshervorming. In het Overlegcomité werd op 15 december 2000 afgesproken tijdens het weekeinde van 13-14 januari 2001 de knelpunten op te lossen die daarbij zouden rijzen. Op 23 januari zou het Overlegcomité de wetteksten een laatste keer bespreken, zodat de ministerraad ze op 26 januari formeel zou kunnen goedkeuren en voor advies naar de Raad van State sturen.

Het voor 13-14 januari geplande 'conclaf' werd uitgesteld omdat het bevoegdheidsontwerp, met onder meer de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet, niet klaar was. Het bleek dat de Franstalige regeringspartijen trachtten de bevoegdheid die Vlaanderen zou krijgen over de zes randgemeenten en de andere faciliteitengemeenten zo veel mogelijk uit te hollen, onder meer wat de organisatie van het administratief toezicht, de benoeming van de burgemeesters en de wijziging van de gemeentegrenzen betrof.

Premier Verhofstadt, de vice-premiers Michel en Vande Lanotte, de Costavoorzitters Vankrunkelsven en Moureaux, en vertegenwoordigers van de federale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen kwamen op 18 januari en 19 januari, telkens van omstreeks 18 tot 24 uur, bijeen om de ontwerpen van bijzondere wet te bespreken. Wegens het huwelijk van Vande Lanotte werd op zaterdag 20 januari niet vergaderd. Na een nieuwe bijeenkomst op zondag 21 januari, die duurde van 15 tot 2 uur, luidde het dat voor meer dan de helft van het veertigtal knelpunten een regeling was gevonden, maar dat de hete hangijzers nog niet opgelost waren.

In de late avond van 22 januari begon een nieuwe nachtelijke onderhandelingsronde in de ambtswoning van de eerste minister. Tegen 10 uur in de ochtend van 23 januari verlieten de onderhandelaars de 'Lambermont' met een naar hun zeggen volledig akkoord over de twee ontwerpen van bijzondere wet die uitvoering gaven aan het Lambermontakkoord. Zij hadden ook afgesproken dat een tiental samenwerkingssakkoorden zou worden gesloten over bepaalde onderdelen van het Lambermontakkoord.

Hoewel premier Verhofstadt zei dat de wetsontwerpen 'scrupuleus' het Lambermontakkoord vertaalden, hadden de onderhandelaars bij de aanvulling en verduidelijking van het akkoord in meer uitzonderingen voorzien, inzonderheid wat de gewestbevoegdheid voor de organisatie van het lokaal bestuur betreft.

Uitzonderingen op het beginsel dat de gewesten bevoegd zouden worden voor de organieke regeling van het binnenlands bestuur waren : de Pacificatiewet⁹ (1989); de wijziging van de grenzen van de zes Vlaamse randgemeenten van Brussel, Voeren en Komen-Waasten; de organisatie en het beleid inzake politie en brandweer; de regels voor het bijhouden van de registers van de burgerlijke stand; de pensioenstelsels van het gemeente- en provinciepersoneel en de gemeente- en provincieraadsleden; het syndicaal statuut van het personeel van de lokale besturen. Voor de benoeming en afzetting van de provinciegouverneurs en de arrondissementscommissarissen door de gewesten zou het eensluidend advies van de federale regering nodig zijn. De tuchtbevoegdheid van de gewesten ten aanzien

⁹ De zgn. Pacificatiewet van 9 augustus 1988 bevat in hoofdzaak regels over de gemeentemandatarissen in de zes Vlaamse faciliteitengemeenten rond Brussel (Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem) en in Komen-Waasten en Voeren.

van de burgemeesters zou pas gelden voor burgemeesters die niet door de Koning waren benoemd, in principe dus pas na de gemeenteraadsverkiezingen van 2006. Als een tegemoetkoming aan de Franstalige burgemeesters van de zes randgemeenten kon de bepaling worden beschouwd dat zij, in de nieuwe mogelijkheid beroep aan te tekenen tegen tuchtsancties wegens de niet-naleving van een wet, decreet of besluit, de verwijzing kunnen vragen naar de (tweetalige) algemene vergadering van de Raad van State of een prejudiciële vraag laten stellen aan het Arbitragehof. In de bijzondere wet van 8 augustus 1980 over de hervorming der instellingen (BWHI) zou uitdrukkelijk worden bepaald dat decreten en besluiten geen afbreuk mogen doen aan de bestaande garanties die anderstalige inwoners genieten in de faciliteitengemeenten; in de bijzondere Brussel-wet van 12 januari 1989 zou een gelijkaardige bepaling over het tweetalige karakter van het gewest en de garanties voor de Nederlands- en Franstaligen worden opgenomen. Bij de uitoefening van hun bevoegdheden zouden de gewesten verplicht worden dezelfde regels toe te passen op alle gemeenten die deel uitmaken van hun grondgebied; ook dat was een tegemoetkoming aan de Franstaligen in de faciliteitengemeenten in Vlaanderen.

Aan de regelgeving die samen met de Gemeente- en de Provinciewet zou worden geregionaliseerd (gemeente- en provinciekieswetgeving, agglomeraties en federaties van gemeenten, begraafplaatsen en lijkbezorging) werden de districtsraden en de kerkfabrieken toegevoegd. Voor wijzigingen aan het kiesstelsel, met name de omzetting van stemmen in zetels, zou een tweederde meerderheid vereist zijn.

De bevoegdheid die de gewesten en gemeenschappen zouden krijgen voor een eigen regeling van de controle op de verkiezingsuitgaven voor hun assemblee, werd uitgebreid tot de controle op de regeringsmededelingen van hun regering. Gewesten en gemeenschappen zouden ook de politieke partijen aanvullend kunnen financieren. Afgesproken werd dat een werkgroep de overheveling van aspecten van de ontwikkelingssamenwerking nader zou regelen.

Wat de financiële bepalingen van het Lambermontakkoord betreft, werd gepreciseerd dat de koppeling, vanaf 2007, van de bestaande onderwijsdotatie voor de gemeenschappen en de aanvullende Lambermontdotatie aan de economische groei beperkt zou worden tot 91 % van het bruto nationaal inkomen (BNI), om rekening te houden met de iets tragere stijging van de ontvangsten dan het BNI en met de te verwachten extra bijdrage van België aan de Europese Unie. Het Rekenhof zou vooraf, door middel van een advies, en het Arbitragehof achteraf, door de invoering van een beroepsmogelijkheid, betrokken worden bij het toezicht op de naleving door de gewesten van de beperking van hun fiscale autonomie voor de personenbelasting (maximumbedrag en verbod de progressiviteit te verminderen). Voor de verdeling van de federale middelen die samen met de landbouwbevoegdheid naar de gewesten zouden worden overgeheveld, en waarvan het bedrag op 3,051 miljard frank (75 miljoen euro) werd vastgesteld, kwamen de onderhandelaars overeen de sleutel van de Financieringswet van 1989 te behouden (61,96 % voor Vlaanderen, 38,04 % voor Wallonië). Voor de verdeling van de middelen die samen met de bevoegdheid voor buitenlandse handel zouden worden overgedragen, zou de opbrengst van de personenbelasting als verdeelsleutel worden

gebruikt. De milieutaksen zouden worden verdeeld volgens het bevolkingscijfer, tenzij de gewesten daar in een samenwerkingsakkoord anders zouden over beslissen.

Van de opbrengst van de Nationale Loterij zou jaarlijks 27,44 % aan de gemeenschappen worden afgestaan (ongeveer 2,3 miljard frank of 57 miljoen euro). Na voorafname van een bedrag voor de Duitstalige Gemeenschap zou het saldo worden verdeeld over de Vlaamse en de Franse Gemeenschap, in verhouding tot hun aandeel in het totaal van het deel van de personenbelasting en de BTW dat de federale overheid jaarlijks aan de twee gemeenschappen afstaat. Voor Vlaanderen ging het in 2002 om 59,4 %, maar dat cijfer zou geleidelijk toenemen.

Samenwerkingsakkoorden zouden worden gesloten over het federaal agentschap voor buitenlandse handel, de Nationale Plantentuin in Meise, de vertegenwoordiging van België in de Landbouwwaad van de EU, begraafplaatsen die op het grondgebied van twee gewesten liggen, informatieverstrekking uit de registers van de burgerlijke stand, de uitwisseling van fiscale informatie, de verkeersbelasting voor leasingwagens, het eurovignet voor buitenlandse voertuigen, de milieutaksen, het beheer van de kadastrale gegevens (Agentschap van Patrimoniale Informatie).

Op 23 januari deelde het FDF mee dat het de regionalisering van de Gemeentewet niet zou goedkeuren in het parlement omdat de positie van de Franstaligen in de Vlaamse Rand, inzonderheid de zes gemeenten met taalfaciliteiten, er op achteruit zou gaan. Indien het FDF zou tegenstemmen, zou de paars-groene meerderheid in de Kamer aangewezen zijn op de steun van de voltallige VU&ID-fractie om de tweederde meerderheid te halen (100 van de 150 stemmen) die voor de goedkeuring van een ontwerp van bijzondere wet vereist is.

Het partijbestuur en de fracties van de Volksunie (inclusief zes vertegenwoordigers van ID21) beraadslaagden op 24 januari over de Lambermont-ontwerpen. Van de 37 stemgerechtigde aanwezigen gingen er 25 met de wetsontwerpen akkoord; er waren zeven tegenstemmen en vijf onthoudingen. De VU drong wel aan op de uitdrukkelijke bevestiging van de overdracht van de bevoegdheid over ontwikkelingssamenwerking aan de gemeenschappen en de gewesten voor de aangelegenheden waarvoor ze bevoegd zijn – de Nederlandse en de Franse tekst van het bevoegdheidsontwerp bleken daarover te verschillen – en eiste dat alle samenwerkingsakkoorden vóór de eindstemming over de twee wetsontwerpen goedgekeurd zouden worden. Op 25 januari schreef *De Financieel-Economische Tijd* dat nog vóór de vergadering van het partijbestuur ten minste vier van de acht VU-Kamerleden (Geert Bourgeois, Frieda Brepoels, Danny Pieters en Karel Van Hoorebeke) 'tot de conclusie waren gekomen dat zij in de huidige stand van zaken de twee wetsontwerpen niet kunnen goedkeuren'. Naast die vier stemde Kamerlid Fons Borginon op de vergadering van partijbestuur en fracties tegen de beide wetsontwerpen. Een zesde Kamerlid, Annemie Van de Casteele, onthield zich.

VU-voorzitter Bourgeois kondigde op 25 januari aan de Lambermont-ontwerpen voor te leggen aan de partijraad. Indien de raad het standpunt van het partijbestuur zou volgen, zou hij ontslag nemen als partijvoorzitter. Bourgeois, Brepoels, Pieters en Van Hoorebeke maakten een lijst bekend van tekortkomingen in de twee wetsontwerpen, onder meer de beknotting van de al beperkte fiscale autonomie,

de uitholling van het toezicht van de gewesten op de gemeenten en de voor Vlaanderen ongunstige verdeelsleutel van de verdeling van de landbouwbegroting.

Het initiatief van Bourgeois lokte in zijn partij scherpe kritiek uit. Het partijbestuur kwam in de vooravond van 26 januari bijeen om de kwestie te bespreken. Tijdens de vergadering diende Bourgeois, die afwezig was, zijn ontslag in.

Ongeveer op hetzelfde ogenblik stemde het Overlegcomité in met de twee wetsontwerpen, nadat er volgens premier Verhofstadt nog een tiental technische wijzigingen waren aangebracht. De premier zei ervan overtuigd te zijn dat iedereen in het parlement zou inzien 'dat deze kans om van België een echt federaal land te maken, niet mag worden gemist'. Ondanks de moeilijkheden in hun partij hadden de twee VU-ministers in de Vlaamse regering, Bert Anciaux en Johan Sauwens, eerder op de dag hun instemming betuigd met de twee wetsontwerpen.

In het VRT-programma *De zevende dag* van 28 januari noemde VLD-voorzitter Karel De Gucht de rondzendbrief-Peeters over de toepassing van de faciliteitenwetgeving 'pesterij'. Zijn uitspraak werd beschouwd als een tegemoetkoming aan het FDF. De voorzitter van die partij, Olivier Maingain, zei ongeveer gelijktijdig op de RTBf-televisie dat zijn parlementsleden de regionalisering van de Gemeentewet toch zouden goedkeuren indien de Vlaamse regering de rondzendbrief zou intrekken. Minister-president Patrick Dewael en de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Sauwens, sloten dat echter uit.

De partijraad van de Volksunie verwierp op 30 januari met een nipte meerderheid van 69 tegen 61, bij één onthouding, een tekst waarin de 'bereikte resultaten' van de onderhandelingen over de Lambermont-wetsontwerpen goedgekeurd werden, de partijonderhandelaars verzocht werd onmiddellijk besprekingen te beginnen over de samenwerkingsakkoorden, preciseringen inzake ontwikkelingssamenwerking en de bevoegdheden van de gemeente inzake bestuurlijke politie, en verwezen werd naar de [aangekondigde] hervatting van de besprekingen in de Brusselse Costa over de Vlaamse vertegenwoordiging in de Brusselse instellingen.

Hoewel de verwerping van de tekst in feite een afkeuring van het Lambermontakkoord betekende, gaf het partijbestuur de onderhandelaars Anciaux en Vankrunkelsven de opdracht bij premier Verhofstadt en de Lambermont-partners te toetsen of er nog ruimte tot bijsturing was. Zij brachten op 31 januari verslag uit bij de regeringsleider over het verloop van de partijraad, maar zeiden zelf geen initiatief te zullen nemen. 'De tegenstemmers zijn aan zet', zeiden ze¹⁰. Alle partijen van de federale regering sloten nieuwe onderhandelingen uit. PSC-voorzitter Joëlle Milquet zei dat de Franstaligen moesten kiezen tussen 'nieuwe toegevingen aan de Volksunie' of 'een redelijke discussie' met haar partij, waarvoor zij op een officiële uitnodiging wachtte.

Op 2 februari lekte uit dat VLD-voorzitter De Gucht daags voordien op zijn initiatief een gesprek had gehad met drie van de vier VU-Kamerleden die verklaard hadden 'Lambermont' niet te zullen goedkeuren. De Gucht zei dat hij nog

¹⁰ In het Vlaams Parlement zei de ondervoorzitter van de VU&ID-fractie, Etienne Van Vaerenbergh, op 31 januari dat de partijraad 'neen, maar' had gezegd, dat het nu de taak was die 'maar' met alle partners in te vullen en dat de partijraad later misschien een andere afweging kon maken.

meer initiatieven zou nemen om tegen de vergadering van de VU-partijraad van 10 februari het Lambermontakkoord uit het slop te halen. Hij zei aan een oplossing met de Vlaamse partijen te willen werken, 'want het zou niet goed zijn op de PSC een beroep te moeten doen'. De Vlaamse minister-president, Patrick Dewael, trachtte de Volksunie onder druk te zetten door op de persconferentie na het regeringsberaad van 2 februari een verband te leggen tussen het voor de deur staande overleg met de vakbonden over een loonsverhoging in het onderwijs en de extra middelen die Vlaanderen door het Lambermontakkoord zou krijgen. Premier Verhofstadt zei na de vergadering van de ministerraad dat de regering gewoon doorging met de uitvoering van het Lambermontakkoord en dat hij ervan overtuigd was in het parlement de vereiste tweederde meerderheid te halen.

Op 8 februari riepen de burgemeesters van de zes Vlaamse randgemeenten van Brussel hun inwoners op met een petitie de gemeenteraad te vragen een volksraadpleging te houden over de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet. Zij zeiden te vrezen dat de Vlaamse overheid na de regionalisering van de Gemeentewet een 'aanslag' zou plegen op het statuut van hun gemeente en op de individuele en collectieve rechten van hun inwoners.

Op 9 februari besprak het kernkabinet de bijsturing van het Lambermontakkoord. Tijdens de vergadering hielden de ministers intens contact met de 'dissidente' VU-Kamerleden. Er tekende zich een consensus af over een strikt tijdschema voor de te sluiten samenwerkingsakkoorden en over de wenselijkheid dat de Brusselse Costa haar werkzaamheden tegen eind maart zou afronden.

Op 12 februari droeg François-Xavier de Donnea, die intussen minister-president van de Brusselse gewestregering was geworden, het voorzitterschap van de Brusselse Costa over aan PRL-voorzitter Daniel Ducarme. Hij zei het niet opportuun te vinden als regeringsleider de werkzaamheden van de mini-Costa te leiden, omdat door een uitbreiding van de agenda de onderhandelingen het kader van het Brusselse regeerakkoord zouden overstijgen.

In het Overlegcomité werd op 13 februari afgesproken de ontwerpsamenwerkingsakkoorden op ministerieel niveau te bespreken op 20 februari en 20 maart, en de teksten op 9 en 22 maart in het Overlegcomité goed te keuren.

De Standaard en *De Financieel-Economische Tijd* meldten op 17 februari dat VLD-voorzitter De Gucht en een VU-delegatie aangevoerd door Geert Bourgeois het daags voordien eens waren geworden over de nadere invulling van en enkele aanpassingen aan het Lambermontakkoord. Het akkoord, waarvan het kernkabinet op 16 februari in zijn notulen akte nam, bestond uit een strikt tijdschema voor de goedkeuring, tegen eind maart, van tien samenwerkingsakkoorden, uit de afspraak ook een samenwerkingakkoord te sluiten over de burgerlijke stand en uit enkele 'verduidelijkingen' over de twee Lambermont-wetsontwerpen (onder meer regionalisering van de administratieve politie en een regeling voor de bevoegdheidsoverheveling inzake ontwikkelingssamenwerking¹¹). Ook werd overeengekomen dat de Brusselse Costa haar werkzaamheden tegen Pasen (15 april) zou afronden. Dat de Vlaamse partijen daar ook de vertegenwoordiging van de

¹¹ Tegenover de pers maakte Bourgeois ook gewag van de regionalisering van het landbouwprijsbeleid en een beperking van de bevoegdheid van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, maar dat stond niet in de notulen van het kernkabinet.

Vlamingen in de gemeentebesturen en de dubbele meerderheid bij stemmingen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad ter sprake zouden brengen, zoals Bourgeois en De Gucht aan de pers meedeelden, stond niet in de notulen van het kernkabinet. Bourgeois sprak van 'serieuze verbeteringen' en 'een flinke stap vooruit', maar zei dat het voor een eindoordeel wachten was op de samenwerkingsakkoorden, de aanpassing van de wetsontwerpen en de resultaten van de Brusselse Costa. Patrik Vankrunkelsven zei dat het akkoord-De Gucht-Bourgeois niet wezenlijk verschilde van de wetsontwerpen die de partijraad had afgewezen en vroeg zich af waar 'al die heisa' voor nodig was geweest.

In het weekeinde van 17-18 februari zei PRL-voorzitter Ducarme dat de Brusselse Costa haar werkzaamheden op 5 maart zou hervatten en dat hij zich niet gebonden achtte door het akkoord-De Gucht-Bourgeois. Ook de PS zei (19 februari) dat er in de Brusselse Costa enkel over de Vlaamse vertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad onderhandeld kon worden.

De partijraad van de Volksunie besliste op 19 februari, 'na bespreking van de verbeteringen en verduidelijkingen vervat in de notificatie van het kernkabinet', in april een definitief oordeel te vellen over 'de teksten m.b.t. de staats hervorming die dan voorliggen'. De partijraad zou zijn oordeel steunen op de 'correcte omzetting van de Hermes- en Lambermontakkoorden' en 'van de latere verduidelijkingen en verbeteringen', alsook op de evaluatie of – via bespreking in de Brusselse mini-Costa – de 'gegarandeerde vertegenwoordiging van de Vlamingen in Brussel voldoende is ingevuld'.

Vertegenwoordigers van de federale regering en de gewestregeringen werden het op 20 februari eens over het eerste ontwerp samenwerkingsakkoord, over de vervanging van de BDBH door een Agentschap voor Buitenlandse Handel dat nog maximum 50 ambtenaren zou tellen (tegenover 200 bij de BDBH) en over een budget van 100 miljoen (in plaats van 700 miljoen) frank zou beschikken. Het zou de databank van de BDBH overnemen en beheren, en, met het akkoord van de drie gewesten, gezamenlijke handelsmissies onder leiding van prins Filip kunnen organiseren.

In een interview met *De Financieel-Economische Tijd* (24 februari) zei CVP-voorzitter Stefaan De Clerk dat Jos Chabert, de enige CVP-minister in de Brusselse gewestregering, de samenwerkingsakkoorden niet mocht goedkeuren zolang de Lambermont-wetsontwerpen niet door het parlement waren goedgekeurd. Volgens de krant kwam de meerderheid met die aankondiging in nauwe schoentjes omdat de Volksunie haar steun aan Lambermont afhankelijk had gemaakt van de voorafgaande goedkeuring van de samenwerkingsakkoorden.

Op 1 maart kreeg de regering officieel het advies van 20 februari van (een tweetalige kamer van) de Raad van State over het bevoegdheidsontwerp¹². Zoals al uit persindiscreties was gebleken, stond de Raad van State kritisch tegenover de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet door middel van een bijzondere wet en zonder de herziening van grondwetsartikel 162¹³. Volgens de

¹² Voor het advies zie *Parl. Doc.*, Senaat, 709/1 (2000-2001), pp. 45-58.

¹³ 'De provinciale en gemeentelijke instellingen worden bij de wet geregeld'. Het artikel was, ingevolge verzet van de Franstalige partijen, vóór de verkiezingen van 1999 niet voor herziening vatbaar verklaard.

Raad van State had de grondwetgever zelf tot drie keer toe de stelling weerlegd dat er een mogelijkheid zou bestaan om de organieke wetgeving over de gemeenten en de provincies met een bijzondere wet te regionaliseren. In de memorie van toelichting had de regering die stelling verdedigd op grond van een arrest van het Arbitragehof van 23 december 1987¹⁴.

Het partijbestuur van de Volksunie toonde zich op 5 maart bezorgd over het advies van de Raad van State en sprak de wens uit dat premier Verhofstadt een 'constructieve dialoog' op gang zou brengen 'met het oog op de verwezenlijking van sluitende garanties' voor de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet, maar ook van de ontwikkelingssamenwerking. De Raad van State had in zijn advies ook opgemerkt, dat de bepaling 'sommige delen' van de ontwikkelingssamenwerking over te dragen 'in zo vage bewoordingen' was gesteld, dat 'ze uit zichzelf onmogelijk enige bevoegdheidsoverdracht tot gevolg kan hebben'.

Nog op 5 maart stelde voorzitter Ducarme de hervatting van het Brusselse Costa-overleg uit. Het uitstel hield verband met het verzet van het FDF tegen de regionalisering van de Gemeentewet indien er geen aanvullende waarborgen zouden komen voor de Franstaligen in de Vlaamse randgemeenten van Brussel. De houding van het FDF veroorzaakte irritatie bij de PRL en wrijvingen in de PRL-FDF-federatie. Er was sprake van een uitstel met enkele dagen, maar uiteindelijk zou de Brusselse Costa pas op 23 maart herstarten.

Op 8 maart werd het advies van de Raad van State van 21 februari over het financieringsontwerp bekend¹⁵. De Raad had bezwaren tegen onder meer de uitzondering op de regionalisering van het kijk- en luistergeld voor de Duitstalige Gemeenschap, het gebruik van samenwerkingsakkoorden om zaken te regelen waarvoor een wet nodig is (zoals de verdeling van de opbrengst van de ecotaksen over de gewesten) en de vaagheid van de notie 'deloyale fiscale concurrentie'.

Top- en vakministers van de federale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen slaagden er op 8 maart niet in overeenstemming te vinden over samenwerkingsakkoorden voor de betrokkenheid van de gewesten bij het kadaster en voor de Nationale Plantentuin van Meise.

Het Overlegcomité keurde op 9 maart de eerste samenwerkingsakkoorden goed, over het Agentschap voor Buitenlandse Handel en de vertegenwoordiging van België in de Europese ministerraad na de regionalisering van het landbouwbeleid. Ook de minister-president van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest gaf zijn instemming; het was niet duidelijk of hij daarvoor een mandaat had van de hele Brusselse regering, inclusief minister Chabert.

Op 15 maart verschenen in de pers berichten dat PRL-voorzitter Ducarme de Brusselse Costa pas zou heropstarten na de vergadering van het Overlegcomité

¹⁴ De stelling werd gemeenzaam de stelling-Alen genoemd, naar de Leuvense hoogleraar staatsrecht André Alen die er in de lente van 1999, naar aanleiding van de discussie over de herziening van grondwetsartikel 162, de aandacht op had gevestigd. Volgens die stelling vloeit het verbod om beleidsvraagstukken die de grondwet aan de wet voorbehoudt, bij decreet of ordonnantie te regelen, niet uit de grondwet zelf voort, maar uit artikel 19 van de bijzondere wet over de hervorming der instellingen (BWHI) van 8 augustus 1980. Van dat verbod zou bijgevolg met een bijzondere wet kunnen worden afgeweken.

¹⁵ *Parl. Doc.*, Kamer, 1183/1 (2000-2001), pp. 64-100.

van 22 maart, waarop de Lambermont-wetsontwerpen in hun definitieve vorm zouden worden gegoten.

Topministers van de federale regering en de regionale regeringen vonden op 20 maart overeenstemming over nog eens zes samenwerkingsakkoorden over resp. de Nationale Plantentuin, de gewestgrensoverschrijdende begraafplaatsen, de informatieverstrekking uit de registers van de burgerlijke stand, de uitwisseling van fiscale informatie, het toezicht op de lokale politie en het kadaster.

De Nationale Plantentuin in Meise zou worden overgedragen aan de Vlaamse Gemeenschap, met uitzondering van de wetenschappelijke en de genetische verzameling, het herbarium en de bibliotheek, die eigendom zouden blijven van de federale overheid, die ze evenwel in bruikleen zou geven aan de Vlaamse Gemeenschap. De Franse Gemeenschap kreeg het recht, te haren laste, enkele wetenschappelijke medewerkers aan te stellen. De raad van bestuur zou uit minimum acht leden bestaan, van wie er vier door de Vlaamse Gemeenschap en vier door de Wetenschappelijke Raad worden aangewezen. Die laatste zou evenveel vertegenwoordigers van de Nederlandstalige als van de Franstalige universiteiten tellen, alsook enkele gecoöpteerde internationale vertegenwoordigers, en de raad van bestuur bijstaan voor de wetenschappelijke invulling van de opdracht van de Plantentuin.

Voor een ander knelpunt, het kadaster, werd afgesproken een Agentschap van de Patrimoniale Informatie (API) op te richten, dat bevoegd zou zijn voor de uitbouw en exploitatie van een 'kruispuntbank' van de kadastrale gegevens van de federale overheid en de gewesten, en dat de ambtenaren van de administratie van het Kadaster, de Registratie en de Domeinen zou overnemen. De Volksunie, die op de regionalisering van het kadaster had aangedrongen, nam geen genoegen met het ontwerpakkoord. Tijdens overleg tussen de VLD-top en een VU-delegatie werd op 21 maart afgesproken dat de tekst nog zou worden aangepast en een deel van het personeel van de administratie van het Kadaster naar de gewesten zou worden overgeheveld.

Op 21 maart kwamen de regeringsonderhandelaars opnieuw bijeen om de resterende samenwerkingsakkoorden te schrijven en de twee ontwerpen van bijzondere wet aan te passen aan het advies van de Raad van State. De werkzaamheden, die om 20 uur waren begonnen, werden pas om 4.30 uur in de ochtend afgerond.

De bezwaren van de Raad van State tegen de vaagheid van de bepaling in het bevoegdheidsontwerp dat 'sommige delen van de ontwikkelingssamenwerking' naar de gewesten en de gemeenschappen zouden worden overgedragen, werden opgevangen door 'sommige delen' te vervangen door 'onderdelen'. Om de Volksunie de gevraagde garanties te geven voor de daadwerkelijke opdeling van de ontwikkelingssamenwerking op 1 januari 2004, werd het desbetreffende artikel in het wetsontwerp aangevuld met de bepaling dat een bijzondere werkgroep tegen 31 december 2002, in overleg met de sector, een lijst zou voorstellen van de aangelegenheden die betrekking hebben op de bevoegdheden van de gemeenschappen en gewesten inzake ontwikkelingssamenwerking.

De kwestie van de grondwettelijkheid van de regionalisering van de Gemeenten en de Provinciewet werd opgelost door in artikel 19 van de BWHI te preciseren,

dat de door de grondwet aan de wet voorbehouden aangelegenheden enkel de bevoegdheden betreffen die na de inwerkingtreding van de BWHI 'door de grondwet aan de wet zijn voorbehouden'. Anders gezegd : in de bepalingen die na de staatshervorming van 1980 in de grondwet werden opgenomen, betekent het woord 'wet' : federale wet; in de bepalingen die al vóór 1980 in de grondwet stonden, kan het woord 'wet' ook betekenen : decreet en/of ordonnantie. Een en ander impliceerde dat, volgens de meerderheidspartijen, de organisatie van de gemeentelijke en provinciale instellingen met een bijzondere wet geregionaliseerd zou kunnen worden.¹⁶

In het financieringsontwerp werd niet getornd aan de mogelijkheid die de gewesten zouden krijgen om op de personenbelasting belastingverminderingen en -vermeerderingen in te voeren die verbonden zijn aan hun bevoegdheden. De Raad van State had opgemerkt dat belastingverminderingen en -vermeerderingen de belastingprogressiviteit kunnen aantasten. Volgens de onderhandelaars was in het wetsontwerp voldoende duidelijk bepaald dat de gewesten de belastingprogressiviteit niet mogen verminderen.

Opmerkelijk was de beslissing van de onderhandelaars om van de milieu- of ecotaksen, die sinds hun invoering in 1993 een 'gewestelijke belasting' waren (die evenwel nog maar weinig had opgebracht), een federale belasting te maken. Zij vonden het niet wenselijk de bevoegdheid over de milieutaksen aan de gewesten toe te vertrouwen, terwijl de toekenning van ecoboni een federale bevoegdheid zou zijn.¹⁷ Bovendien werd aangenomen dat de Europese Commissie zou eisen dat de milieutaksen in heel België uniform geregeld werden.

Om tegemoet te komen aan de kritiek van de Volksunie op het ontwerpsamenwerkingsakkoord over het API, werd in de memorie van toelichting bij het financieringsontwerp bepaald dat, indien een gewest dat wenst, de ambtenaren die het kadastraal inkomen bepalen, kunnen worden overgeheveld. Het gewest moet in dat geval ten behoeve van de federale overheid 'alle handelingen verrichten die noodzakelijk zijn voor de bepaling van het federaal kadastraal inkomen' (dat van belang is voor de berekening van de personenbelasting).

Tijdens het nachtelijke overleg werd geen overeenstemming gevonden over de samenwerkingsakkoorden inzake het eurovignet en de belasting op de inverkeerstelling van leasingwagens. Zonder een samenwerkingsakkoord kunnen de gewesten beide belastingen niet innen.

Op 22 maart keurden eerst het Overlegcomité en vervolgens de ministerraad de twee aangepaste Lambermont-wetsontwerpen en zeven ontwerpsamenwerkingsakkoorden goed. Jos Chabert, de CVP-minister van Openbare Werken en Vervoer in de Brusselse regering, verduidelijkte in een persmededeling van 26 maart dat hij als Brussels lid van het Overlegcomité de ontwerpsamenwerkingsakkoorden

¹⁶ Critici merkten op dat grondwetsartikel 162 (toen nog artikel 108) nochtans in 1988 was gewijzigd, dus na de staatshervorming van 1980, en bij die gelegenheid zelfs een vierde lid was toegevoegd waarin de regeling van de intergemeentelijke en interprovinciale samenwerking uitdrukkelijk aan de decreetgever was toevertrouwd.

¹⁷ Tot de invoering van ecoboni was beslist door de ministerraad op 30 maart 2001. Zie in dit Jaarboek : M. DEWEERDT, 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2001', pp. 155-252.

'niet heeft goedgekeurd en er enkel akte heeft van genomen'. Hij leek daarmee te willen aangeven dat hij de richtlijn van zijn partij had gevolgd, de samenwerkingsakkoorden niet goed te keuren. De meerderheidspartijen trokken zich van het voorbehoud niets aan.

Het ontwerp van bijzondere wet houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen werd ingediend in de Senaat¹⁸, het ontwerp van bijzondere wet tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten in de Kamer van Volksvertegenwoordigers¹⁹.

Premier Verhofstadt zei dat aan alle voorwaarden was voldaan om in het parlement de vereiste tweederde meerderheid te halen. Waarnemend Volksunie-voorzitter Borginon zei dat de partijraad pas op 21 april een definitief oordeel zou vellen, rekening houdend met de resultaten van de Brusselse Costa.

III. Het Lombardakkoord over Brussel

Op 23 maart hervatte de Brusselse Costa haar werkzaamheden. Na de vergadering zei voorzitter Ducarme dat er unaniem was beslist een oplossing te zoeken voor de drie punten die in het Brusselse regeerakkoord waren opgesomd: de vertegenwoordiging van de Vlamingen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, het vermijden van een blokkering van de Brusselse instellingen en de trekkingsrechten van de VGC en de Cocof op de gewestbegroting.

Over dat laatste punt was fel geruzied tijdens de vergadering. De Franstaligen gingen ervan uit dat een verlenging van de trekkingsrechten na 2001 verworven was, de Vlamingen beschouwden de verlenging als pasmunt voor een regeling voor hun gegarandeerde vertegenwoordiging in de Brusselse gemeenteraden. Uiteindelijk werd overeengekomen te onderzoeken of de trekkingsrechten recurrent konden worden gemaakt en op 17 en 18 april, na de paasvakantie, opnieuw te vergaderen. Als over de drie punten een akkoord werd gevonden, zou de Brusselse Costa bekijken of het opportuun was 'andere onderwerpen' aan te snijden en in voorkomend geval een agenda te bepalen. Met 'andere onderwerpen' werd de vertegenwoordiging van de Vlamingen in de gemeentelijke instellingen bedoeld.

In een interview met *De Morgen* (17 april) zei vice-premier Louis Michel dat er na de afhandeling van het Lambermontakkoord tijdens de legislatuur geen verdere stappen in de staatshervorming zouden worden gedaan. Michel zei dat de Franstaligen, met onder meer de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet, de Vlamingen een 'mooie prijs' hadden gegeven voor de herfinanciering van de gemeenschappen en dat hij niet bereid was 'een nog duurdere prijs te betalen omwille van de lieve vrede in de Vlaamse regering'. De Vlaamse eis voor een gewaarborgde vertegenwoordiging in de Brusselse gemeenten stond niet op de agenda van de Brusselse Costa, zei Michel.

¹⁸ *Parl. Doc.*, Senaat 709/1 (2000-2001).

¹⁹ *Parl. Doc.*, Kamer 1183/1 (2000-2001).

Tijdens de Brusselse Costa-vergadering van 17 april liepen de gesprekken opnieuw vast op een verschillende lezing door de Vlamingen en de Franstaligen van het regeerakkoord, meer bepaald de verlenging van de trekkingsrechten. 's Anderendaags kwamen de Vlaamse en de Franstalige onderhandelaars apart met voorzitter Ducarme bijeen. In de daaropvolgende dagen werd tijdens informele bilaterale contacten afgesproken het overleg op 24 april te hervatten en eindelijk over concrete formules voor een gewaarborgde Vlaamse vertegenwoordiging te spreken.

Het partijbestuur van de Volksunie besliste op 19 april de partijraad voor te stellen een 'definitief oordeel' over de Lambermont-staats hervorming uit te stellen tot het Brussel-deel ervan zou zijn ingevuld. In afwachting daarvan zouden de VU&ID-fracties in de Kamer en de Senaat niet actief deelnemen aan de bespreking van de Lambermont-wetsontwerpen. De partijraad nam op 21 april dat standpunt over. De Volksunie verhoogde daarmee de druk op premier Verhofstadt snel een regeling voor Brussel te vinden.

De Vlaamse Beweging begon intussen druk uit te oefenen op de Vlaamse partijen, inzonderheid de Volksunie. In *De Standaard* deden zestien prominenten op 20 april, onder de titel 'Vlaanderen moet bedanken voor Lambermont', een oproep het akkoord niet goed te keuren. Voorzitter Hugo Portier van het Algemeen Nederlands Zangverbond (ANZ) deed op het Vlaams-nationaal Zangfeest van 22 april een gelijkaardige oproep. Het Vlaams Komitee voor Brussel riep op 23 april de Brusselse Vlamingen op deel te nemen aan de betoging tegen het Lambermontakkoord die op 6 mei in Gent zou worden gehouden, op initiatief van de Vlaamse Volksbeweging (VVB).

Op de vergadering van de Brusselse Costa van 24 april stelden de Vlamingen voor het aantal Nederlandstalige mandaten in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad tot een vast getal te verhogen door ook de opvolgers zitting te laten nemen. Volgens hen was dat de beste manier om te voorkomen dat het Vlaams Blok de instellingen kon blokkeren. De Franstaligen legden de klemtoon op de uitschakeling van de dubbele meerderheidsregel (een meerderheid in de voltallige vergadering én in elke taalgroep), zeker in de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

De burgemeesters van de zes Vlaamse randgemeenten van Brussel deelden op 24 april mee dat bijna de helft van de inwoners een petitie had ondertekend waarin werd opgeroepen een gemeentelijke volksraadpleging te houden over – in feite : tegen – de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet.

De deelnemers aan de Brusselse Costa kwamen op 25 april alweer niet verder dan het inventariseren van de verschillende voorstellen om een blokkering van de instellingen te voorkomen.

Nadat premier Verhofstadt op 26 april achter de schermen actief was gaan bemiddelen en onder meer, maar vergeefs, getracht had de groep-Bourgeois bij de onderhandelingen te betrekken, kwam er op 27 april eindelijk schot in de zaak. Voorzitter Ducarme legde een voorstel ter tafel dat voorzag in een verhoging van het aantal Vlaamse leden van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, de versoepeling van de regel van de dubbele meerderheid en de toekenning van bijkomende middelen aan de twee gemeenschapscommissies. De CVP en de PSC werden van dan af buiten het overleg gehouden. De onderhandelaars vonden over die punten

een vergelijk, maar tijdens de nacht liepen de gesprekken vast op de eis van de Vlamingen voor een gewaarborgde Vlaamse vertegenwoordiging in de negentien gemeenten. Het FDF verliet daarop de onderhandelingstafel. De andere partijen onderhandelden op 28 april voort, maar na enkele uren struikelde de hele Brusselse Costa.

Daarop verplaatste het overleg zich naar het federale niveau. In de ambtswoning van de premier onderhandelden premier Verhofstadt, vice-premier Michel, VLD-voorzitter De Gucht en waarnemend VU-voorzitter Borginon vanaf middernacht met een Franstalige delegatie. Nadat de federale regering extra geld op tafel had gelegd, kwam in de vroege ochtend van 29 april een akkoord tot stand. Na de middag kwamen de Brusselse onderhandelaars in het gebouw van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad in de Lombardstraat bijeen om het 'Protocol van akkoord over de oplossingen om de goede werking van de communautaire componenten van de Brusselse instellingen te verzekeren', het zogenaamde Lombardakkoord, te ondertekenen²⁰. Naast de PSC, die in Brussel in de oppositie zat, weigerden twee regeringspartijen, het FDF en de CVP, hun handtekening te zetten.

Een eerste reeks maatregelen, die bij of na de verkiezingen van 2004 van kracht zou worden, heeft tot doel de vertegenwoordigers van de Brusselse Vlamingen in staat te stellen op een behoorlijke manier aan de parlementaire werkzaamheden deel te nemen. Daartoe zou het aantal zetels in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad (BHR) worden verhoogd van 75 naar 89, waarvan 72 (tegenover 64 sinds de verkiezingen van juni 1999) voor de Franse taalgroep en 17 (11) voor de Nederlandse taalgroep. Het aantal zetels in de Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), die bevoegd is voor unicommunautaire aangelegenheden (onderwijs, cultuur, persoonsgebonden zaken) en bestaat uit de leden van de Nederlandse taalgroep van de BHR, zou met (nog eens) vijf worden verhoogd. Het gaat om niet-verkozen kandidaten op de Vlaamse lijsten bij de BHR-verkiezingen. De verdeling van de vijf mandaten zou echter niet gebeuren op basis van de resultaten van die verkiezingen, maar volgens het aantal zetels van de 'moederpartijen' in het Vlaams Parlement (teneinde het Vlaams Blok zo weinig mogelijk van de vijf extra VGC-mandaten te geven). Het 'dubbelmandaat' van zes Vlaamse BHR-leden, die tegelijk lid zijn van het Vlaams Parlement, zou worden afgeschaft. De zes vertegenwoordigers van de Brusselse Vlamingen in het Vlaams Parlement zouden rechtstreeks verkozen worden door de Brusselse kiezers die voor de BHR voor een Vlaamse lijst stemmen. De vervangers van de BHR-gekozenen die minister of gewestelijk staatssecretaris worden en die in de plenaire vergadering (maar niet in de commissies) slechts een raadgevende stem hebben, zouden vanaf 2004 volwaardig parlementslid worden en dus stemrecht krijgen in de plenaire vergadering. De Franstaligen werden voor hun instemming met die maatregelen financieel beloond. De verhoging van de trekkingsrechten van de VGC en de Cocof op de gewestbegroting (20 % voor de VGC en 80 % voor de Cocof), die voor de begro-

²⁰ In het vervolg gebruiken wij de benaming 'Lambermontakkoord' voor het geheel van de afspraken over de vijfde staatsvorming: het Hermesakkoord (5 april 2000), het Lambermontakkoord sensu stricto (16 oktober 2000) en het Lombardakkoord (29 april 2001). Voor de tekst van het Lombardakkoord zie *Parl. Doc.*, Senaat 709/7 (2000-2001), pp. 282-286.

tingsjaren 2000 en 2001 was geregeld, zou worden bestendigd. Het bedrag (25 miljoen euro) wordt gekoppeld aan de loonevolutie. Daarbovenop zou de federale overheid vanaf 2002 een bijzondere dotatie van 25 miljoen euro uitkeren, waarvan eveneens 80 % voor de Cocof en 20 % voor de VGC. Dat bedrag zou jaarlijks worden geïndexeerd en aangepast aan de economische groei.

Een tweede pakket maatregelen – het zogenaamde antiblokkeersysteem of ABS – had tot doel de blokkering van de politieke instellingen te voorkomen, meer bepaald te beletten dat het Vlaams Blok, door een meerderheids- of dominante positie in de Nederlandse taalgroep, de werking van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest zou stilleggen.

Lijsten van eenzelfde taalgroep zouden de mogelijkheid krijgen zich bij de verkiezingen voor de BHR met elkaar te verbinden. De 'horizontale apparentering', waarbij twee of meer Vlaamse partijen van elkaars reststemmen kunnen profiteren, zou bij de zetelverdeling nadelig kunnen zijn voor het Vlaams Blok. De ministers en de gewestelijke staatssecretarissen zouden vanaf 2004, in het geval zij niet worden voorgedragen op een lijst die ondertekend is door een volstreekte meerderheid van de leden van de BHR en een volstreekte meerderheid van de leden van elke taalgroep, verkozen worden door een volstreekte meerderheid van de leden van de BHR, op voordracht van de volstreekte meerderheid van de leden van hun taalgroep (in de tot dan vigerende regeling moet enkel de minister-president de volstreekte meerderheid krijgen in de BHR en verkiezen de Vlamingen en de Franstaligen apart hun ministers, met een volstreekte meerderheid in hun respectieve taalgroep). Als er in een taalgroep geen volstreekte meerderheid zou zijn, zou na een maand een tweede voordracht worden gedaan. Dan zouden de ministers en de staatssecretarissen verkozen worden met een volstreekte meerderheid van de leden van de BHR, op voordracht van de volstreekte meerderheid van de leden van de Franse taalgroep of van de Raad van de VGC. Door de hoger vermelde uitbreiding van die Raad met vijf leden, volgens de zetelverhouding in het Vlaams Parlement, zou het aandeel van het Vlaams Blok daarin verwaterd moeten zijn. Een vergelijkbare regeling geldt voor de moties van wantrouwen. Moties van wantrouwen tegen een Franstalig minister zouden, om aangenomen te worden, de volstreekte meerderheid moeten krijgen in de Franse taalgroep van de BHR. Als de motie tegen een Vlaamse minister is gericht, zou ze de volstreekte meerderheid moeten krijgen in de VGC-Raad.

Ten slotte zou de regel van de dubbele meerderheid (voor de wijziging van het reglement en de goedkeuring van bepaalde ordonnanties) versoepeld worden. Als er een meerderheid is in de BHR maar niet in een van beide taalgroepen, zou na een maand een tweede stemming worden gehouden. Dan zou een derde van de stemmen in elke taalgroep volstaan.

Het derde deel van het Lombardakkoord betreft de vertegenwoordiging van de Vlamingen op lokaal niveau. Indien in een gemeente de burgemeester wordt voorgedragen door raadsleden uit de twee taalgroepen, zou de kleinste (dus Nederlandse) taalgroep hetzij een schepen, hetzij het voorzitterschap van het OCMW krijgen. Het akkoord zei niets over de bevoegdheid die de Vlaamse schepen moet krijgen. Een gemeente die een Vlaamse schepen aanstelt, kan gebruik blijven maken van de mogelijkheid haar wettelijk aantal schepenen met

één te verhogen. Om de gemeenten aan te sporen een Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter te verkiezen, zou de federale overheid vanaf 2002 jaarlijks 25 miljoen euro uitkeren aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat het geld zou verdelen onder de gemeenten die een Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter hebben. Dat bedrag zou worden verdeeld volgens objectieve criteria en jaarlijks worden geïndexeerd en aangepast aan de groei van het nationaal inkomen²¹.

Ten slotte kregen de Vlamingen een minimale vertegenwoordiging in de politieraden van de vijf politiezones in het Brusselse gewest toegezegd.

CVP-voorzitter De Clerck noemde het 'afkopen' van Vlaamse gemeentelijke mandaten met extra financiële middelen 'onwaardig en verwerpelijk', maar zei dat zijn partij niet van plan was uit de Brusselse gewestregering te stappen. Philippe Moureaux, de sterke man van de PS in Brussel, dreigde ermee het FDF uit de Brusselse regering te zetten indien de partij haar verzet tegen het Lombardakkoord niet zou opgeven.

Het partijbestuur van de Volksunie keurde op 30 april het hele Lambermontakkoord goed met tien stemmen tegen vier, zonder apart over de uitkomst van de onderhandelingen over Brussel te stemmen; Geert Bourgeois, die het Lombardakkoord meteen had afgeschoten, was andermaal niet aanwezig. Op 2 mei kwam de partijraad van de Volksunie in Nazareth (Oost-Vlaanderen) bijeen. Na een lange vergadering stemden 78 van de 147 stemgerechtigde aanwezigen in met het hele Lambermontakkoord; er waren 67 tegenstemmen en twee onthoudingen.

De bepalingen van het Lombardakkoord werden bij het parlement ingediend in de vorm van amendementen op het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht (lijstenverbinding, verhoging van het aantal leden van de BHR van 75 tot 89, verdeling van de 89 zetels van de BHR over en in de twee taalgroepen, wijziging van de bijzonderemeerderheidsregel, aanwijzing van de leden van de gewestregering, vervanging van de leden van de BHR die lid van de regering zijn geworden) resp. het ontwerp van bijzondere wet tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten (extra dotatie aan de gemeenschapscommissies en aan het gewest), een wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen en de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur²² (rechtstreekse verkiezing van de zes Brusselse leden van het Vlaams Parlement, aanwijzing van de vijf bijkomende leden van de Raad van de VGC) en een wetsvoorstel houdende diverse institutionele hervormingen betreffende de lokale instellingen van het

²¹ In 14 van de 19 gemeenten was er na de gemeenteraadsverkiezingen 8 oktober 2000 een Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter aangesteld. In Sint-Jans-Molenbeek was bij de totstandkoming van het Lombardakkoord nog geen nieuw college gevormd omdat er bij de Raad van State een klacht tegen de verkiezingsuitslag in behandeling was. Oudergem, Sint-Gillis, Sint-Lambrechts-Woluwe en Watermaal-Bosvoorde hadden geen Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter.

²² *Parl. Doc.*, Kamer 1247/1 (2000-2001).

Brussels Hoofdstedelijk Gewest²³ (Vlaamse schepen of OCMW-raadsvoorzitter en politieraden).

IV. De parlementaire behandeling van de Lambermont-ontwerpen

Intussen was, op 30 maart, de parlementaire bespreking van de twee Lambermont-wetsontwerpen begonnen. De Kamer behandelde, zoals gezegd, eerst het financieringsontwerp, de Senaat eerst het bevoegdheidsontwerp. De werkzaamheden in de bevoegde commissies kwamen evenwel pas na de totstandkoming van het Lombardakkoord op kruissnelheid.

Uitgekeken werd vooral naar het stemgedrag van de twee FDF-Kamerleden en – vooral – de vier ‘dissidente’ VU-Kamerleden, die het Lombardakkoord onvoldoende vonden en zeiden dat de Lambermont-wetsontwerpen en samenwerkingsakkoorden op een vijftal punten niet beantwoordden aan de afspraken die zij met VLD-voorzitter De Gucht hadden gemaakt. Een belangrijke indicatie was de aanwezigheid van Bourgeois, Brepoels en Van Hoorebeke op de betoging die op 6 mei in Gent op initiatief van de Vlaamse Volksbeweging werd gehouden²⁴. 4.500 manifestanten (volgens de politie), onder wie delegaties van ontevreden VU-leden, CVP en Vlaams Blok, keurden het Lambermontakkoord af. Uit de deelname van Bourgeois c.s. aan de betoging werd algemeen afgeleid dat zij de Lambermont-wetsontwerpen niet zouden goedkeuren.

De regering begon in de daaropvolgende dagen steeds meer in de richting van de PSC te kijken om de Lambermont-staats hervorming door het parlement te loodsen en een crisis te vermijden. De verwerping van de wetsontwerpen, waardoor de Franse Gemeenschap de broodnodige extra financiële middelen zou mislopen, zou immers niet zonder gevolgen blijven voor de paars-groene coalitie. Aangezien België vanaf 1 juli het EU-voorzitterschap zou waarnemen, wenste de regering een crisis tot elke prijs te vermijden.

Hoewel VLD-voorzitter De Gucht op 7 mei zei dat er niet met de PSC onderhandeld werd of zou worden, waren er aanwijzingen dat er in de politieke coulissen al gesprekken met de Franstalige christen-democraten werden gevoerd. Jean-Marc Nollet (Ecolo), in de Franse gemeenschapsregering bevoegd voor het basisonderwijs, liet op 7 mei verstaan dat de PSC betrokken zou kunnen worden bij de verdeling van het extra geld dat de Franse Gemeenschap door het Lambermontakkoord zou krijgen. PSC-voorzitter Joëlle Milquet hield in publieke verklaringen de boot alsnog af, maar deed de deur nooit helemaal dicht. Ze zei dat het aan de meerderheid was een initiatief te nemen.

Milquet greep de zaak-Sauwens²⁵ aan om op 10 mei fel uit te halen naar de Volksunie en om de regeringspartijen op te roepen afstand te nemen van die partij. Zij noemde dat een voorwaarde voor steunverlening aan het Lambermontakkoord.

²³ Parl. Doc., Senaat 740/1 (2000-2001).

²⁴ De vierde ‘dissident’, Danny Pieters, nam op dat ogenblik deel aan het VRT-programma *De zevende dag*. Ook VU-gemeenschapssenator Chris Vandenbroeke was op de betoging aanwezig.

²⁵ Johan Sauwens had op 10 mei ontslag genomen als minister van de Vlaamse regering na kritiek op zijn aanwezigheid op een bijeenkomst van het Sint-Maartensfonds. Zie in dit Jaarboek : M. DEWEERDT, ‘Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2001’, pp. 325-361.

Milquet zei dat er rekening moest worden gehouden met de amendementen die de PSC in de Kamer en de Senaat op de Lambermont-wetsontwerpen had ingediend. Toezeggingen op het niveau van de Franse Gemeenschap zouden volgens haar niet volstaan om haar partij over de brug te laten komen.

Op 14 mei gaf de raad van de PRL-FDF-MCC-federatie voorzitter Ducarme de opdracht 'samen met andere verantwoordelijken van de Franstalige meerderheidspartijen de nodige contacten te leggen en de nodige onderhandelingen op te starten om een zo breed mogelijke parlementaire steun te verkrijgen voor de hervormingen die de institutionele toekomst en de financiering van de Franse Gemeenschap en het Brussels Gewest moeten garanderen'.

Nog op 14 mei besliste de gemeenteraad van Linkebeek een volksraadpleging te houden over de regionalisering van de Gemeentewet. Vier andere randgemeenten (Kraainem, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem) namen de daaropvolgende dagen eenzelfde beslissing. De gemeenteraad van Drogenbos nam zich voor dat begin juni te doen.

Op 16 mei kreeg de commissie voor de Institutionele Aangelegenheden van de Senaat het spoedadvies van de Raad van State over de 'Brussel-amendementen' op het bevoegdheidsontwerp²⁶. De Raad van State was erg kritisch voor de ontworpen regeling. Volgens het advies zou, op basis van de uitslag van 1999, een Vlaamse zetel in Brussel 3.562 stemmen vertegenwoordigen, een Franstalige 5.086. Die verhouding deed volgens de Raad afbreuk aan de evenredige vertegenwoordiging en kon strijdig zijn met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel en met het Europees Verdrag over de Rechten van de Mens. Het advies maakte 'ernstig voorbehoud' bij de ontworpen regeling en zei dat 'als geen met de grondwet verenigbare verantwoording kan worden gegeven', een voorafgaande herziening van de grondwet nodig is.

De mogelijke aanwijzing van de Nederlandstalige regeringsleden door de 'uitgebreide' VGC in plaats van de BHR is volgens de Raad van State niet te verzoenen met een aantal grondwettelijke beginselen, omdat de 'uitgebreide' VGC niet als een instelling van het gewest kan worden beschouwd. Voor de uitbreiding van de VGC met vijf leden was volgens de Raad van State een grondwetsherziening nodig. De aanwijzing van de vijf extra leden op basis van de verhoudingen in het Vlaams Parlement strookt bovendien 'niet met het democratische basisprincipe dat voor de aanduiding van een representatief orgaan diegenen instaan die door de beslissingen van dat orgaan geraakt kunnen worden'.

De meerderheidsfracties veegden alle bezwaren van de Raad van State van tafel. Nog in de nacht van 16 op 17 mei keurde de senaatscommissie voor de Institutionele Aangelegenheden het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheids-overdracht goed.

Op 21 mei overlegden de voorzitters van de drie Franstalige regeringspartijen en de PSC een eerste keer formeel over de besteding van het Lambermont-geld van de Franse Gemeenschap. Na de vergadering van het PSC-bureau had voorzitter Milquet nogmaals gezegd dat intrafrancofoon overleg niet zou volstaan om haar partij tot steun aan het Lambermontakkoord te bewegen en dat er ook federale

²⁶ Parl. Doc., Senaat 709/6 (2000-2001).

heronderhandelingen moesten komen. De PSC verhoogde daarmee de druk op de paars-groene coalitiepartners. Tegelijk werden de Franstalige christen-democraten zelf steeds meer onder druk gezet. De Franstalige christelijke onderwijsvakbond waarschuwde op 21 mei in een 'open brief aan de ouders van onze kinderen' voor de gevolgen van de niet-goedkeuring van het Lambermontakkoord. Volgens de bond zouden de leerkrachten hun maandloon van december niet krijgen en dreigde voor drieduizend van hen ontslag.

Op 22 mei keurde de Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen het ontwerp van bijzondere wet over de herfinanciering van de gemeenschappen en de verruiming van de fiscale autonomie van de gewesten goed. Het enige FDF-lid stemde met de andere meerderheidsleden voor. De oppositie (CVP, Vlaams Blok en PSC) stemde tegen. Danny Pieters (VU&ID) onthield zich omdat zijn fractie over de zaak verdeeld was.

De Kamercommissie keurde eveneens het wetsvoorstel goed tot wijziging van de wet van 12 januari 1989 en van de gewone wet van 16 juli 1993, dat enkele bepalingen over Brussel bevatte. Olivier Maingain (FDF) onthield zich.

Op 28 mei kwamen de vier Franstalige partijvoorzitters opnieuw bijeen om te praten over de eisen van de PSC. De voorzitters van de meerderheidspartijen deden twee aanvullende tegemoetkomingen: het BTW-tarief op het bouwen van scholen zou worden verlaagd en de federale overheid zou een herschikking van de schulden van het Schoolgebouwenfonds financieel steunen. Een delegatie van de christelijke vakbond bezocht die dag alle Franstalige partijzetels om op de goedkeuring van het Lambermontakkoord aan te dringen. Ook het secretariaat van het Franstalig katholiek onderwijs drong in een mededeling op de goedkeuring van het Lambermontakkoord aan, om een 'grote sociale crisis' in het onderwijs te voorkomen.

Het partijbestuur van de PSC liet in de vooravond van 28 mei weten dat over het financieringsontwerp te praten viel. Het stelde voor de plenaire stemming in de Kamer te verdagen tot er in de Franse Gemeenschap overeenstemming zou zijn over een ontwerpdecreet dat de partij voldoende waarborgen gaf dat een deel van het Lambermontgeld het vrij, katholiek onderwijs ten goede zou komen.

FDF-voorzitter Maingain, die al geruime tijd zwaar onder druk stond van PRL-zwaargewicht Louis Michel, bevestigde op 28 mei dat hij en zijn partijgenoot Georges Clerfayt het financieringsontwerp zouden goedkeuren.

Nog op 28 mei vernietigde gouverneur Lodewijk De Witte van Vlaams-Brabant, in overleg met de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Paul Van Grembergen, de beslissing van de gemeenteraden van Kraainem, Wezembeek-Oppem en Linkebeek een volksraadpleging te houden over de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet. De Witte zei dat een dergelijke volksraadpleging onwettig was omdat het onderwerp ervan geen gemeentelijke aangelegenheid was.

Na een nieuw voorzittersoverleg in de avond van 28 mei, kwamen op 29 mei experts van de vier Franstalige partijen bijeen om ontwerp teksten over het in de maak zijnde akkoord te schrijven. De meerderheidsfracties pleegden intussen overleg over de eventuele amendering van het financieringsontwerp. Zij beseften

dat zij niet te ver konden gaan in hun tegemoetkomingen aan de PSC zonder de steun van de 'loyale' VU-Kamerleden te verliezen.

Tijdens het plenaire Kamerdebat over het financieringsontwerp, op 30 mei, waarschuwde waarnemend VU-voorzitter Borginon uitdrukkelijk voor een aanpassing van het Lambermontakkoord. Hij zei dat de Volksunie het akkoord 'niet zonder meer' zou goedkeuren indien zou worden ingegaan op de eisen van de PSC.

PSC-Kamerfractie leider Jean-Pol Poncelet had tijdens het debat scherpe kritiek op het Lambermontakkoord. Hij zei dat het voor de PSC onaanvaardbaar bleef. Voorzitter Milquet zei in de wandelgangen dat de kritiek op het hele Lambermontakkoord sloeg en haar partij in elk geval tegen het bevoegdheidsontwerp zou stemmen.

Terwijl het Kamerdebat aan de gang was, werd er druk overleg gepleegd, onder meer tussen de fractieleiders van de meerderheid en premier Verhofstadt. Tijdens een schorsing van de vergadering in de vooravond kwam het kernkabinet bijeen. Daar werd afgesproken dat de meerderheidsfracties en de PSC vijf amendementen zouden indienen om het financieringsontwerp te verduidelijken en aan te vullen. De vijf amendementen betroffen enerzijds een Franstalige tekstcorrectie en anderzijds enkele preciseringen over het toezicht door het Rekenhof en het Arbitragehof op de uitoefening van de fiscale autonomie door de gewesten; bovendien werd de omschrijving van het begrip 'progressiviteit' (van de personenbelasting) overgebracht van de memorie van toelichting naar het beschikkend gedeelte van het ontwerp van bijzondere wet. Waarnemend VU-voorzitter Borginon zei dat de vijf amendementen het evenwicht van het Lambermontakkoord niet verstoorden.

Nog op 30 mei keurde de Senaat het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht goed. Er waren 47 stemmen voor, 22 stemmen tegen en één onthouding (Roelants du Vivier, PRL).

Op 31 mei keurde de Kamer met de vereiste bijzondere meerderheid de vijf amendementen op het financieringsontwerp goed; de PSC-fractie stemde voor. Als gevolg daarvan werd de stemming over het hele ontwerp van bijzondere wet een week uitgesteld. Het wetsvoorstel met wijzigingen aan de wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen, waarvoor een gewone meerderheid volstond, werd probleemloos goedgekeurd.

PSC-voorzitter Milquet ontkende dat haar partij een bocht had genomen en wees erop dat zij nooit de deur helemaal had dichtgeslagen. Zij beklemtoonde dat het bevoegdheidsontwerp 'voorlopig' onaanvaardbaar bleef. 'Als niet wordt ingegaan op de kritiek van de Raad van State en er geen bijkomende garanties komen voor de Franstaligen in de Rand, zullen wij tegenstemmen', zei ze.

De vier VU-'dissidenten' hadden zich bij de stemming over de 'PSC-amendementen' meestal onthouden, maar zeiden dat daar geen conclusies mochten uit getrokken worden en dat hun uiteindelijk stemgedrag nog alle kanten uit kon. De vier stemden wel tegen het Brussel-voorstel.

Het stemgedrag van de PSC lokte bittere reacties uit bij de CVP. Na de tussenkomst van Poncelet had de CVP-Kamerfractie nog een mededeling verspreid met

het opschrift 'Lambermont is dood', waarin ze vaststelde dat de vereiste bijzondere meerderheid voor de goedkeuring van het ontwerp van bijzondere wet niet voorhanden was. Na de stemming werd er luidop over gesproken de laatste banden met de PSC door te knippen. Een en ander bracht de geplande splitsing van Cepass, de gemeenschappelijke studiedienst van CVP en PSC, in een stroomversnelling²⁷.

De verdaging van de eindstemming over het financieringsontwerp had vooral de bedoeling tijd vrij te maken voor grondige onderhandelingen tussen de Franstalige regeringspartijen en de PSC over het 'Lambermontgeld', de additionele middelen die de Franse Gemeenschap door het Lambermontakkoord zou krijgen. Toppolitici van de vier partijen vergaderden daarover op 1 en 2 juni. Op 3 juni zaten experts van de vier partijen bijeen om een en ander door te rekenen. Op 4 juni, Pinkstermaandag, zetten de partijvoorzitters, bijgestaan door enkele ministers en/of parlementsleden, de onderhandelingen voort. In de ochtend van 5 juni vonden ze een akkoord, dat in de Franstalige pers het Sint-Bonifatiusakkoord (Accord de la Saint-Boniface) werd genoemd. Het voorzag in de verdeling van de additionele middelen die de Franse Gemeenschap in de periode 2002-2010 zou krijgen over een reservefonds ('Fonds pour les générations futures', dat moet voorkomen dat de Franse Gemeenschap op middellange termijn opnieuw bij de federale overheid moet aankloppen voor extra geld²⁸), het onderwijs en andere beleidsdomeinen (cultuur, ...). Het geld voor het onderwijs (6,45 miljard frank of ruim 150 miljoen euro in 2010) zou voor 25 % naar het gemeenschapsonderwijs en voor 75 % naar het vrij en officieel gesubsidieerd onderwijs gaan, meer bepaald om de werkingsmiddelen van het gesubsidieerd onderwijs tegen 2010 op te trekken van minder dan 50 naar 75 % van die van het gemeenschapsonderwijs, zoals al in het Schoolpact (1959) was overeengekomen²⁹. Het Sint-Bonifatiusakkoord bepaalde voorts dat het Schoolgebouwenfonds (voor het vrij en officieel gesubsidieerd onderwijs) tegen 2010 1,5 miljard frank (37,5 miljoen euro) extra zou krijgen. PS, PRL en Ecolo beloofden er bij de federale regering op aan te dringen de schulden van het Schoolgebouwenfonds die vóór 1989 waren aangegaan te herschikken en de BTW-voet voor scholenbouw te verlagen van 21 naar 6 %.

De besturen van de vier partijen keurden het akkoord op 5 juni goed. Milquet herhaalde dat de steun van haar partij aan het financieringsontwerp allerminst betekende dat de PSC ook het bevoegdheidsontwerp zou goedkeuren. In het Sint-Bonifatiusakkoord stond evenwel dat het akkoord enkel geldig was als de twee ontwerpen van bijzondere wet in beide kamers goedgekeurd zouden worden. Milquet zei dat het premier Verhofstadt toekwam de daartoe vereiste bijzondere meerderheid tot stand te brengen en tegenover de PSC een 'gebaar' te stellen. Ze

²⁷ Cepass werd per 31 december 2001 gesplitst. Voorlopig bleef het gemeenschappelijke tijdschrift behouden.

²⁸ Volgens Hervé Hasquin, de minister-president van de Franse Gemeenschap, werd het reservefonds opgericht 'omdat wij nooit meer als bedelaars naar onderhandelingen met de Vlamingen willen gaan' (*De Standaard* 8 aug. 2001).

²⁹ In Vlaanderen was een gelijkaardige inhaalbeweging bezig ingevolge het Polderakkoord en het Tivoli-akkoord uit 1997.

noemde in dat verband de ratificatie van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van nationale minderheden³⁰ en de verdaging van de regionalisering van de Gemeentewet tot na de herziening van grondwetsartikel 162. In de pers werd in die dagen gemeld dat de regering de mogelijkheid van de ondertekening van het Kaderverdrag onderzocht, maar berichten in die zin werden door de regering ontkend.

Zonder verrassing keurde de Kamer op 6 juni met de vereiste bijzondere meerderheid het geamendeerde financieringswetsontwerp goed. CVP, Vlaams Blok en de vier 'dissidente' VU'ers stemden tegen. De PSC en het enige FN-Kamerlid onthielden zich. De andere Kamerleden stemden voor.

Op 6 juni meldde *Het Nieuwsblad* in zijn Brusselse editie dat de burgemeesters van de zes randgemeenten beslist hadden de volksraadpleging over de regionalisering van de Gemeentewet te schrappen. De petitie waarin 22.000 inwoners van de zes gemeenten op een dergelijke volksraadpleging aandrongen, gingen zij later (12 juni) overhandigen aan premier Verhofstadt.

Op 7 juni zei premier Verhofstadt in de Kamer, in antwoord op een vraag van Gerolf Annemans (Vlaams Blok), dat hij geen enkel verband zag tussen het Kaderverdrag en 'de goedkeuring van de bijzondere wetten' en dat hij zeker niet van plan was een verband te leggen tussen 'dit dossier [het Kaderverdrag] en andere dossiers'.

In de Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen riep Jean-Jacques Viseur (PSC) de regering op 12 juni op het Minderhedenverdrag te ondertekenen en te ratificeren. Hij vroeg ook de garantie dat de Gemeentewet pas na een grondwetsherziening zou worden geregionaliseerd. Zo lang aan die voorwaarden niet was voldaan, kon Viseur 'onmogelijk ingaan op de vraag van mijn vrienden mij bij de stemming te onthouden'. Borginon (VU) zei dat de ondertekening van het Kaderverdrag de steun van zijn partij aan het Lambermontakkoord op de helling zou zetten.

Op 14 juni keurde de Senaat het wetsvoorstel goed houdende diverse institutionele hervormingen betreffende de lokale instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Le Soir schreef op 18 juni dat de paars-groene regering de kandidatuur steunde van PSC-Kamerfractie leider Poncelet voor de functie van directeur strategie en internationale relaties van de Europese Ruimtevaartorganisatie (European Space Agency, ESA). In de pers werd de steun in verband gebracht met de op til zijnde stemming over het bevoegdheidsontwerp, maar PSC-voorzitter Milquet ontkende dat er sprake was van een 'deal'. Poncelet werd al op 20 juni door de Raad van de ESA benoemd.

³⁰ België had het Kaderverdrag uit 1995, dat in de eerste plaats bedoeld was om minderheden te beschermen in de Centraal- en Oost-Europese landen die na 1989 tot de Raad van Europa waren toegetroten, nog niet ondertekend, laat staan geratificeerd. De Vlaamse partijen wilden maar met de ondertekening en ratificatie instemmen indien zou worden bepaald dat er in België, op de Duitstalige gemeenschap na, geen nationale minderheden zijn. De Franstalige partijen zagen in het Kaderverdrag een middel om de rechten van de Franstaligen in de Vlaamse Rand van Brussel te versterken en uit te breiden.

In de nacht van 19 juni keurde de Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht goed, met tien stemmen voor, vier tegen (Vlaams Blok, CVP en PSC) en één onthouding (FDF). De regering ging er nog altijd van uit dat de PSC tegen de stemming in de plenaire vergadering zou bijdraaien. PS-voorzitter Di Rupo herinnerde de PSC eraan, dat het vrij onderwijs maar extra geld zou krijgen indien ook het bevoegdheidsontwerp werd goedgekeurd.

De Standaard schreef op 25 juni dat er in de regering teksten circuleerden over de ratificatie van het Minderhedenverdrag van de Raad van Europa, meer bepaald over het voorbehoud dat België zou formuleren.

Op 26 juni beslisten de meerderheidsfracties in de Kamer een wetsvoorstel dat de PSC had ingediend tot oprichting van een Brussel-fonds gedeeltelijk over te nemen in een eigen wetsvoorstel³¹. Om zijn hoofdstedelijke en internationale functie te ondersteunen, krijgt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest jaarlijks een dotatie van de federale overheid van 75 miljoen euro (3 miljard frank). Kredieten die op het einde van het jaar niet gebruikt worden, gaan verloren. Door de oprichting van een fonds waarin de dotatie wordt gestort, zouden de niet-gebruikte kredieten behouden blijven en later gebruikt kunnen worden. VLD-Kamerfractie leider Hugo Coveliers noemde de overname van het idee een 'geste' tegenover de PSC. Het voorstel van de PSC om de Brussel-dotatie te verhogen, namen de meerderheidsfracties echter niet over.

In het vooruitzicht van de stemming in de plenaire Kamer werd op 27 juni druk overlegd. De commissie voor de Herziening van de Grondwet besprak op een draffe het wetsvoorstel over het Brussel-fonds. Coveliers zei dat een ratificatie van het Minderhedenverdrag 'bespreekbaar' was, op voorwaarde dat ze geen afbreuk zou doen aan de taalwetgeving. Omstreeks 19.30 uur kwamen vertegenwoordigers van de Franstalige regeringspartijen en de PSC bijeen op de partijzetel van de PS om de voorwaarden voor de ratificatie van het Minderhedenverdrag te bespreken. Zij stonden in verbinding met vertegenwoordigers van de Vlaamse regeringspartijen die samen met premier Verhofstadt op diens kabinet vergaderden. Het Franstalige topperleg werd omstreeks 2.30 uur in de ochtend van 28 juni afgebroken. Een delegatie van de Franstalige regeringspartijen trok naar het kabinet van de premier voor verder overleg met de Vlamingen. Omstreeks 7 uur vonden zij een vergelijk, dat twee uur later door het kernkabinet werd bekrachtigd. Na een onderhoud met premier Verhofstadt zei PSC-voorzitter Milquet dat de PSC niet tegen het bevoegdheidsontwerp zou stemmen en dat de premier een verklaring zou afleggen 'die historisch is voor iedereen'.

Omstreeks 13 uur kondigde Verhofstadt op een persconferentie aan dat België het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van de nationale minderheden zou ondertekenen, met het voorbehoud dat de toepassing ervan 'geen afbreuk doet aan de grondwettelijke bepalingen, garanties of beginselen en evenmin aan de wetgevende normen die op het ogenblik het taalgebruik regelen'. Voorts zou België laten noteren 'dat het begrip nationale minderheid zal gedefi-

³¹ .Wetsvoorstel tot oprichting van een Fonds ter financiering van de internationale rol en de hoofdstedelijke functie van Brussel en tot wijziging van de organieke wet van 27 december 1990 houdende oprichting van begrotingsfondsen, *Parl. Doc.*, Kamer 1318/1 (2000-2001).

nieerd worden door de interministeriële conferentie voor het buitenlands beleid'. Verhofstadt beklemtoonde dat de ratificatie van het Kaderverdrag een zaak was van de parlementen.

In de Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet werd op 28 juni het wetsvoorstel over het Brussel-fonds goedgekeurd. Minister van Begroting Vande Lanotte zei dat, indien de budgettaire situatie dat toestaat, de Brussel-dotatie vanaf 2002 verhoogd kon worden.

Na een marathondebat, dat op 27 juni om 10 uur was begonnen en waarin het Vlaams Blok fors had gefilibusterd, keurde de Kamer om 1.30 uur in de ochtend van 29 juni het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht goed. De meerderheidsfracties en vier VU-Kamerleden stemden voor, er waren 41 tegenstemmen (CVP, Vlaams Blok, vier VU'ers en het enige FN-Kamerlid) en 12 onthoudingen (PSC en FDF).

De Kamer keurde ook het wetsontwerp goed houdende diverse institutionele hervormingen betreffende de lokale instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, alsook het wetsvoorstel over de oprichting van het Brussel-fonds³².

Een voorstel van bijzondere wet om in de pas goedgekeurde bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht enkele uitzonderingen te voorzien op de federaal gebleven bevoegdheid voor de politie³³, haalde niet de vereiste bijzondere meerderheid omdat de PSC tegenstemde.

Anderhalf uur na de stemmingen in de Kamer keurde de Senaat, die de uitkomst daarvan had afgewacht, op zijn beurt met de vereiste bijzondere meerderheid het financieringsontwerp goed.

Het door de Kamer overgezonden ontwerp met de wijzigingen aan de wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen, kreeg op 12 juli de instemming van de Senaat.

V. Het statuut van de Duitstalige Gemeenschap

In de schaduw van de verruiming van de beleidsbevoegdheid en de fiscale autonomie van de gewesten en de herfinanciering van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap werd bij de vijfde staatshervorming ook het statuut van de Duitstalige Gemeenschap aangepast.

De twee Lambermontwetten zelf veranderden weinig aan de rechtspositie van de Duitstalige Gemeenschap. De bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende de overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen wees, wat de gemeenten van het Duitse taalgebied betreft, de organieke wetgeving voor de ondergeschikte besturen toe aan het Waalse Gewest, inclusief de organisatie en de uitoefening van het gewoon administratief toezicht, die voordien een bevoegdheid van de federale overheid waren. Een *standstill*-clausule garandeert

³² Het wetsvoorstel over het Brussel-fonds werd door de Senaat niet geëvoceerd.

³³ Voorstel van bijzondere wet tot wijziging van artikel 6 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, *Parl. Doc.*, Kamer, 1278/1 (2000-2001). Het ging om bepaalde aspecten van de materiële openbare orde en de niet-permanente politie van het wegverkeer waarvoor de gemeenten bevoegd zijn, waarvoor de algemene regelgeving van de federale overheid naar de gewesten zou worden overgeheveld.

het behoud van de taalfaciliteiten voor de Duitstalige inwoners van Malmédy en Waimes, twee gemeenten die tot het Franse taalgebied behoren.

De bijzondere wet van 13 juli 2001 tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten ontnam aan de Duitstalige Gemeenschap de opbrengst van het kijk- en luistergeld. Aanvankelijk wilde de regering een uitzondering maken op de regionalisering van het kijk- en luistergeld, en de Duitstalige Gemeenschap als enige van de drie gemeenschappen er de volledige bevoegdheid voor geven, maar de Raad van State zag daar een schending in van het gelijkheidsbeginsel. De regering volgde het advies en stelde een compensatie in het vooruitzicht voor het inkomstenverlies dat de Duitstalige Gemeenschap door het wegvallen van het kijk- en luistergeld zou lijden, naar analogie met de regeling voor de andere gemeenschappen.

Ter uitvoering van de bepalingen van het Lambermontakkoord die betrekking hadden op de Duitstalige Gemeenschap diende de regering op 14 juni 2001 bij de Senaat een wetsontwerp in tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap³⁴. Het had hoofdzakelijk betrekking op de financiering van de Duitstalige Gemeenschap, haar bevoegdheden en de samenstelling van haar regering.

Naar analogie met de herfinanciering van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap voerde het wetsontwerp voor de Duitstalige Gemeenschap een specifieke regeling in, die rekening houdt met het aantal leerlingen in de scholen van het Duitse taalgebied³⁵. De dotatie die jaarlijks op de rijksbegroting wordt uitgetrokken, zou vanaf het begrotingsjaar 2002 tot en met het begrotingsjaar 2011 jaarlijks worden verhoogd. Het deel van de dotatie dat nog niet aan de economische groei was gekoppeld, zou vanaf het begrotingsjaar 2007 aangepast worden aan 91 % van de reële groei van het BNI. De bijkomende dotatie zou gelijk zijn aan 0,715 % van de bijkomende dotatie die de twee andere gemeenschappen in hetzelfde begrotingsjaar ontvangen. Het percentage stemt overeen met het aandeel van het aantal leerlingen van de Duitstalige Gemeenschap in het totale aantal leerlingen van de drie gemeenschappen tijdens het schooljaar 2001-2002.

Het parallellisme met het herziene financieringsstelsel van de twee andere gemeenschappen werd verder doorgetrokken door vanaf 2002 aan de Duitstalige Gemeenschap 0,8428 % van de over de gemeenschappen te verdelen winst (27,44 %) van de Nationale Loterij toe te kennen.

Ten slotte zou de Duitstalige Gemeenschap, zoals de twee andere gemeenschappen, een dotatie krijgen ter compensatie van het middelenverlies dat ze lijdt door de regionalisering van het kijk- en luistergeld. Het basisbedrag ervan is het gemiddelde van de opbrengst van het kijk- en luistergeld in de Duitstalige Gemeenschap in de periode 1999-2001, en wordt jaarlijks geïndexeerd.

³⁴ *Parl. Doc.*, Senaat, 783/1 (2000-2001).

³⁵ De wet van 22 december 2000 tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad* van 19 januari 2001) had de 'onderwijsdotatie' aan de Duitstalige Gemeenschap structureel verhoogd, door in het basisbedrag de nataliteitsevolutie sinds 1988 voor 80 % te verrekenen en door de dotatie vanaf het begrotingsjaar 2001 voor 80 % te koppelen aan de evolutie van het aantal min-18-jarigen.

Wat de bevoegdheden betreft, bepaalde het wetsontwerp dat de Duitstalige Gemeenschap, zoals de andere gemeenschappen en gewesten, bij decreet een eigen regeling zou kunnen uitwerken voor de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de Raad van de Duitstalige Gemeenschap, voor de controle op de regeringsmededelingen van de Duitstalige gemeenschapsregering en voor de aanvullende financiering van de politieke partijen.

Verder voorzag het ontwerp in de mogelijkheid het aantal leden van de Duitstalige gemeenschapsregering van drie naar vijf te verhogen. De federale regering wees er in de memorie van toelichting op, dat de taken van de regering van de Duitstalige Gemeenschap verruimd waren ingevolge de uitoefening van bevoegdheden van het Waalse Gewest, conform grondwetsartikel 139³⁶.

De Senaat keurde het wetsontwerp, zonder veel discussie, op 12 juli ongewijzigd goed. In de Kamer werd het, na een wat grondiger debat maar zonder amendering, op 13 december goedgekeurd. De wet werd op 7 januari 2002 bekrachtigd en op 1 februari 2002 in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd. Ze trad retroactief in werking op 1 januari 2002.

VI. Verdere ontwikkelingen³⁷

De aangekondigde ondertekening van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van de nationale minderheden veroorzaakte deining in de Brusselse gewestregering die, zoals de andere gewest- en gemeenschapsregeringen, daar een mandaat voor diende te geven. CVP-minister Chabert maakte tijdens de regeringsvergadering van 28 juni voorbehoud en deelde dat nog dezelfde dag mee in een brief aan minister-president de Donnea. In de notulen van de vergadering werd aanvankelijk vermeld dat de beslissing 'verdaagd' was, maar daags nadien doken er nieuwe notulen op, waarin stond dat de Brusselse regering federaal minister van Buitenlandse Zaken Michel mandateerde om het Kaderverdrag te ondertekenen. Op 2 juli deelde Chabert in een brief aan minister Michel mee, dat hij – Michel – van de Brusselse gewestregering geen mandaat had gekregen om het verdrag te ondertekenen.

Op 5 juli keurden vier van de vijf ministers van de Brusselse regering de notulen van de vergadering van 28 juni goed. De opmerking van Chabert, dat de Brusselse regering bij consensus moet beslissen en er over de ondertekening van het Kaderverdrag geen consensus was, maakte geen indruk op zijn collega's. CVP-Kamerfractie leider Yves Leterme zei aan *De Financieel-Economische Tijd* (7 juli) dat zijn partij dat niet 'blauw-blauw kan laten'. Nadat minister-president de Donnea

³⁶ Grondwetsartikel 139 bepaalt dat de Raad van de Duitstalige Gemeenschap en de Waalse Gewestraad, in onderlinge overeenstemming en elk bij decreet, kunnen beslissen dat de Raad en de regering van de Duitstalige Gemeenschap in het Duitse taalgebied geheel of gedeeltelijk bevoegdheden van het Waalse Gewest uitoefenen. In toepassing van dat artikel had het Waalse Gewest de uitoefening van zijn bevoegdheid voor monumenten en landschappen en het tewerkstellingsbeleid aan de instellingen van de Duitstalige Gemeenschap overgedragen.

³⁷ Wij beperken ons hoofdzakelijk tot de ontwikkelingen tot eind 2001. De verdere evolutie zal worden behandeld in het 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2002' in het Politiek Jaarboek 2002 van *Res Publica*.

op 12 juli in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad had verklaard dat Chabert niet had ingestemd met de ondertekening van het Kaderverdrag, besliste de CVP dat haar minister zijn portefeuille kon behouden.

In het Vlaams Parlement zei minister-president Patrick Dewael op 4 juli dat de Vlaamse regering in de Interministeriële Conferentie voor Buitenlands Beleid het standpunt zou verdedigen dat door de vorige Vlaamse regering (onder leiding van Luc Van den Brande) was ingenomen, met name dat er in België, op de Duitstalige gemeenschap na, geen nationale minderheden zijn. De Interministeriële Conferentie zou de kwestie pas in februari 2002 een eerste keer bespreken.

Op 31 juli ondertekende minister van Buitenlandse Zaken Michel namens het Koninkrijk België het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van nationale minderheden. Zoals was overeengekomen, tekende België in een interpretatieve verklaring voorbehoud aan. De tekst daarvan luidt: 'Het Koninkrijk België verklaart dat de toepassing van het Kaderverdrag geen afbreuk doet aan de grondwettelijke bepalingen, garanties of beginselen, en evenmin aan de wetgevende normen die op het ogenblik het taalgebruik regelen. Het Koninkrijk België verklaart dat het begrip nationale minderheid zal gedefinieerd worden door de Interministeriële Conferentie voor Buitenlands beleid'.

Van 3 tot 7 september kwam het Zwitserse parlamentslid Lili Nabholz-Haidegger, na voorbereidende bezoeken op 12 en 23 juni, in opdracht van de Raad van Europa een onderzoek instellen naar de bescherming van de minderheden in België. Dat gebeurde op verzoek van FDF-kamerlid Georges Clerfayt en 36 andere Franstalige leden van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa. Clerfayt had aangevoerd dat België geen gevolg had gegeven aan de aanbevelingen in het rapport-Columberg uit 1998, inzonderheid de ratificatie van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van nationale minderheden, en had gewezen op de gewijzigde situatie die zou ontstaan door de regionalisering van de Gementewet. Aan het einde van haar bezoek riep Nabholz België op het Kaderverdrag te ratificeren. De Raad van Europa zou haar rapport pas in de lente 2002 behandelen.

VU-Kamerlid Geert Bourgeois deelde op 29 augustus mee, dat hij vernomen had dat de Costa 'in alle stilte wordt afgeschaf't. De secretariaatsmedewerkers van de twee covoorzitters hadden een ontslagbrief gekregen, met een opzegperiode tot 31 oktober, waarin verwezen werd naar 'de feitelijke beëindiging van de werkzaamheden van de Costa', die volgens het regeerakkoord nochtans een permanent overlegorgaan zou zijn. Costa-covoorzitter Patrik Vankrunkelsven bevestigde dat de werkzaamheden van de Costa vroegtijdig stopgezet werden, zonder dat alle doelstellingen gerealiseerd waren. Hij schreef dat vooral toe aan de verdeeldheid aan Vlaamse zijde, inzonderheid in zijn eigen partij, de Volksunie.

Op 18 oktober keurde de Kamer het wetsvoorstel goed dat Jean-Pol Poncelet (PSC) op 30 mei had ingediend om het BTW-tarief voor werken aan schoolgebouwen te verlagen van 21 tot 6%³⁸. Omdat gebleken was dat een dergelijke maatregel strijdig

³⁸ *Parl. Doc.*, Kamer 1276/1 (2000-2001).

zou kunnen zijn met de Europese regelgeving, amendeerde de PSC haar voorstel. Volgens de goedgekeurde tekst³⁹ wordt de overdracht van onroerende goederen uitsluitend bestemd voor onderwijs aan de inrichtende overheden van het gemeenschaps- of het gesubsidieerd onderwijs en patrimoniale vzw's die schoolgebouwen beheren vrijgesteld van registratierechten. Die vzw's hoeven ook geen taks tot vergoeding der successierechten te betalen.

Met het oog op de uitvoering van de bijzondere wetten van 13 juli 2001, inzonderheid de overheveling van federale diensten en ambtenaren naar de gewesten, werden verscheidene werkgroepen opgericht waarin federale en regionale kabinetsmedewerkers en ambtenaren de feitelijke regionalisering voorbereidden. Hoewel beide wetten op 1 januari 2002 van kracht werden, werd overeengekomen de regionalisering van de buitenlandse handel tegen 1 juli 2002 en van het landbouwbeleid tegen 1 oktober 2002 af te ronden. Intussen zouden de bevoegde ministers van de gewestregeringen wel de verantwoordelijkheid voor het gevoerde beleid dragen.

Eind 2001 was nog geen enkel van de samenwerkingsakkoorden die in maart in het Overlegcomité waren goedgekeurd, door de betrokken parlementen bekrachtigd. Over de Plantentuin in Meise, het eurovignet en de belasting op de inverkeerstelling van leasingwagens was nog steeds geen samenwerkingsakkoord gesloten.

Verscheidene politieke partijen (CD&V, Vlaams Blok, N-VA en PSC), enkele organisaties (onder meer het Vlaams Komitee Brussel), de burgemeesters van de zes randgemeenten en een groep Franstalige Brusselaars hadden intussen aangekondigd dat zij bij het Arbitragehof beroep zouden aantekenen tegen onderdelen van de Lambermont-wetgeving. De termijn daarvoor liep tot begin februari 2002.

³⁹ Wet van 5 december 2001 tot wijziging van artikel 161, 1°, van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten en artikel 149 van het Wetboek der successierechten (*Belgisch Staatsblad* van 19 december 2001, tweede uitgave).

Bijlage : de Lambermont-wetten

De vijfde staatshervorming is geregeld in twee bijzondere en vier gewone wetten :

- De bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen (*Belgisch Staatsblad* 3 augustus 2001).
- De bijzondere wet van 13 juli 2001 tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten (*Belgisch Staatsblad* van 3 augustus 2001).
- De wet van 13 juli 2001 houdende diverse institutionele hervormingen betreffende de lokale instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (*Belgisch Staatsblad* van 31 augustus 2000, tweede uitgave).
- De wet van 10 augustus 2001 tot oprichting van een Fonds ter financiering van de internationale rol en de hoofdstedelijke functie van Brussel en tot wijziging van de organieke wet van 27 december 1990 houdende oprichting van begrotingsfondsen (*Belgisch Staatsblad* van 18 september 2001).
- De wet van 7 januari 2002 tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad* van 1 februari 2002).
- De wet van 22 januari 2002 tot wijziging van de wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen en de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur (*Belgisch Staatsblad* van 26 februari 2002, tweede uitgave).

*
* *

De foto op de kaft van het Jaarboek toont de vier Franstalige partijvoorzitters op 5 juni 2001 op Hertoginnedal in Brussel, bij de ondertekening van het akkoord dat voorzag in de verdeling van de bijkomende middelen die de Franse Gemeenschap als gevolg van het Lambermontakkoord zou krijgen. Door het akkoord tussen de partijvoorzitters liet de PSC haar verzet tegen het Lambermontakkoord varen. De foto toont van links naar rechts : Daniël Ducarme (PRL), Joëlle Milquet (PSC), Elio Di Rupo (PS) en Jacques Baudouin (een van de drie federale secretarissen van Ecolo).

© Foto : Belga

Het uiteenvallen van de Volksunie en het ontstaan van de N-VA en Spirit

Een chronologisch en morfologisch overzicht
(juni 1999 - juli 2002)

Jo NOPPE

*Aspirant van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen,
aan de Afdeling Politologie van de KU Leuven*

Bram WAUTERS

Assistent aan de Afdeling Politologie van de KU Leuven

INLEIDING

Bij de parlementsverkiezingen van 13 juni 1999 profiteren vooral Agalev en het Vlaams Blok van de electorale aardverschuiving in Vlaanderen, maar ook de alliantie VU-ID21 slaagt er in lichtjes vooruit te gaan. Daarop wordt VU-ID21 betrokken bij gesprekken om te komen tot een Vlaamse en een federale regering. Het wordt al snel duidelijk dat de VU op federaal niveau aan de kant wil blijven staan. Op Vlaams niveau waagt de partij echter de stap : op 10 juli beslist het VU-congres om toe te treden tot de paars-groen-gele Vlaamse regering.

Amper twee jaar later, op 21 juni 2001, komt het VU-partijbestuur tot het unanieme besluit dat het onmogelijk geworden is om met de hele partij naar de volgende verkiezingen te gaan. Een dag later bevestigt de VU-partijraad de vaststelling van het partijbestuur. Er wordt beslist de om en bij de 15.000 VU-leden te vragen hoe het nu met de partij verder moet.

Nog eens vijf maanden later is de VU helemaal van het politieke toneel verdwenen. Twee nieuwe partijen – de Nieuw-Vlaamse Alliantie en Spirit – zijn uit de as van de ter ziele gegane VU verrezen. Bovendien zijn een aantal oud-VU-kopstukken overgestapt naar andere partijen. Het uiteenvallen van de VU – die op haar hoogtepunt in 1971 met 19,4 % van de stemmen in Vlaanderen de derde grootste partij was geworden en die halfweg jaren zeventig goed was voor meer dan 50.000 leden – heeft gezorgd voor de meest ingrijpende verandering van het Vlaamse politieke landschap in minstens tien jaar tijd.¹

¹ De VU haalde bij de Kamerverkiezingen van 1971 18,8 % van de stemmen in de Vlaamse arrondissementen. Zie : W. FRAEYS, *Analyse des résultats des élections législatives*, *Res Publica*, 1972, 2, p. 390 en zijn verdere verkiezingsanalyses. Wanneer daar ook de score van de VU in het tweetalig arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde aan wordt toegevoegd dan behaalde de VU in 1971 in totaal 19,4 % van de stemmen. Voor de ledenaantallen zie : M. MAES, *De ledenaantallen van de politieke partijen in België*, Leuven, Afdeling Politologie, 1988, 171 p.

Deze bijdrage focust in de eerste plaats op de laatste twee en een half jaar van de VU, op de «doodstrijd» van de partij beginnend bij de verkiezingen van juni 1999 en eindigend met de voor het voortbestaan van de partij fatale ledenbevraging in september 2001. Daarnaast wordt ook gefocust op het eerste levensjaar (tot en met juli 2002) van de twee partijen die uit de VU zijn voortgekomen : de N-VA en Spirit. In een eerste deel wordt daartoe een chronologisch overzicht opgebouwd, een overzicht dat «van dag tot dag» laat zien welke gebeurtenissen van invloed zijn geweest op het uiteenvallen van de VU en op het ontstaan en de opkomst van de N-VA en Spirit. Daarbij dient opgemerkt te worden dat de totstandkoming van het Lambermontakkoord en het uiteenvallen van de VU nauw met elkaar verbonden zijn. Daarom worden ook telkens de verschillende stappen op weg naar de goedkeuring van het Lambermontakkoord kort vermeld. Voor een meer uitgebreide behandeling hiervan verwijzen we naar de bijdrage van Mark Deweerdt, «Kroniek van de vijfde staatshervorming», elders in dit Jaarboek.

In een tweede deel wordt het uiteenvallen van de VU en de opkomst van de N-VA en Spirit op een meer morfologische manier bekeken zoals dat traditioneel in de Jaarboeken van *Res Publica* afwisselend voor de Vlaamse en Franstalige partijen wordt gedaan. Verschillende aspecten van de drie partijen worden daarbij behandeld : de partijmeetings, de samenstelling en bevoegdheden van de belangrijkste partij-organen, de partij-interne verkiezingen, de kader- en personeelsleden van de partij en de ledenaantallen.

Belangrijk nog : deze bijdrage wil zich louter beperken tot het weergeven van feiten. Analyses en commentaren worden achterwege gelaten. Deze bijdrage is – door het op een overzichtelijke manier samenbrengen van feiten en basisgegevens – in de eerste plaats gericht op het aanbieden van een leidraad voor verder onderzoek.

Bij het verzamelen van de gegevens die hier worden aangereikt, werd grotendeels gesteund op de omvangrijke berichtgeving over het uiteenvallen van de VU en het ontstaan van de N-VA en Spirit in de Vlaamse kwaliteitskranten.² Daarnaast werden ook de overzichten van Deweerdt over het Belgische en Vlaamse politiek gebeuren in 1999 en 2000 en het onlangs uitgebrachte *Courrier Hebdomadaire* van het CRISP intens gebruikt, evenals onze bijdragen over de morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1999 en 2000 en over het stemgedrag bij de VU-ledenbevraging.³ Tenslotte werd er informatie verzameld via participerende observatie op

² Voornamelijk : *De Standaard Online*, doorlopend van juni 1999 tot juli 2002 (met ondermeer de dossiers «Het einde van de Volksunie» en «Lambermont-bis», te vinden op <http://www.destandaard.be/archief/>); *De Morgen*, doorlopend van juni 1999 tot juli 2002; *De Financieel-Economische Tijd*, doorlopend van juni 1999 tot juli 2002.

³ M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1999, *Res Publica*, 2000, 2-3, pp. 166-246; M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 2000, *Res Publica*, 2001, 2-3, pp. 215-315; J. NOPPE, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1999 en 2000, *Res Publica*, 2001, 2-3, pp. 429-501; B. WAUTERS, Een verscheurende keuze. Analyse van het stemgedrag van de VU-leden bij de ledenbevraging over het voortbestaan van de partij, *Res Publica*, 2002, 1, pp.

verscheidene VU-congressen en partijdagen; werden allerlei interne VU-documenten geraadpleegd – waaronder het ledenblad *Wij – Vlaams-Nationaal Weekblad* (vanaf 2001 vervangen door *Volle Manen*) – en werden de websites van zowel de VU, van de drie concurrerende projecten in de ledenbevraging en van de N-VA en Spirit uitgebreid bestudeerd.⁴ Speciale dank gaat ook uit naar Nico Moyaert, algemeen directeur van de VU en later van de N-VA, en Peter Van Hoof, algemeen secretaris van Spirit, voor het verstrekken van de nodige aanvullende informatie.

I. HET UITEENVALLEN VAN DE VU: EEN CHRONOLOGISCH OVERZICHT «VAN DAG TOT DAG»

1999

13 juni. De samengevoegde verkiezingen voor vijf parlementen en raden op 13 juni 1999 zorgt bij de Volksunie voor gematigde tevredenheid. In alliantie met de vernieuwingsbeweging ID21 – het geesteskind van oud-VU-voorzitter Bert Anciaux – wordt er lichte winst geboekt. In de Kamer gaat de alliantie van 5 naar 8 zetels, in de Senaat behoudt ze haar 3 zetels en in het Vlaams Parlement stijgt haar aandeel van 9 naar 12 zetels. In de Brusselse Hoofdstedelijke Raad behaalt de alliantie van VLD, VU-ID en onafhankelijken (VLD-VU-O) 2 zetels, waarvan 1 voor VU-ID. Bij de verkiezingen voor het Europees Parlement tenslotte haalt Bert Anciaux het meeste stemmen van alle Vlaamse kandidaten : 322.863. VU-ID ziet daardoor haar aantal Europarlementairen stijgen van 1 naar 2.

Duidelijk wordt dat indien liberalen, socialisten en groenen samen een regering willen vormen, zij daarvoor in Vlaanderen een beroep zullen moeten doen op de alliantie VU-ID21.

23 juni. Federaal informateur Louis Michel overhandigt zijn synthesesnota aan de koning. Michel verklaart dat de nota een voldoende basis vormt voor onderhandelingen tussen liberalen, socialisten en groenen. VU-ID is niet uitgenodigd «omdat het met zes partijen al moeilijk genoeg is». In de nota-Michel ontbreekt een voor de VU noodzakelijk hoofdstuk over de staatshervorming. VU-voorzitter Patrik Vankrunkelsven verklaart dat VU-ID niet in de Vlaamse regering zal stappen indien op het federale niveau de staatshervorming niet aan bod komt.

3-26; S. GOVAERT, La Volksunie. Du déclin à la disparition (1993-2001), *CRISP – Courrier Hebdomadaire*, 2002, 1748, 40 p.

⁴ *Wij – Vlaams-Nationaal Weekblad*, doorlopend van juni 1999 tot december 2000; *Volle Manen*, doorlopend van januari 2001 tot juni 2002.

Daarnaast ook alle mogelijke informatie op de website van de Volksunie zelf, de websites van de projecten Niet Splitsen, Vlaams-Nationaal en De Toekomstgroep en op de websites van de partijen N-VA en Spirit : www.volksunie.be, www.volksunie.com, www.vlaams-nationaal.be, www.detoeekomstgroep.be, www.n-va.be, www.meerspirit.be.

24 juni. Guy Verhofstadt zegt op zijn eerste persconferentie als federaal formateur niet te zullen onderhandelen over de staats hervorming, maar wel over het «kader» waarbinnen zulke gesprekken later zullen moeten plaatsvinden. Vankrunkelsven laat blijken daarmee vrede te kunnen nemen en niet verder op federale regeringsdeelname aan te sturen. Verhofstadt zegt toe een overlegforum te creëren over de staats hervorming waarbij de gewesten en de gemeenschappen, en op die manier ook de VU, betrokken zullen worden.

Begin juli. In de laatste fase van de federale regeringsonderhandelingen komt toch weer de staats hervorming naar voren. De VU maakt haar instemming met het Vlaamse ontwerpakkoord afhankelijk van de afspraken die de federale onderhandelaars maken over de staats hervorming. Formateur Verhofstadt komt met een voorstel om met drie pakketten ('koffers' of 'valiezen') te werken. Op korte termijn zouden een aantal kleinere knelpunten in de bevoegdheidsverdeling worden weggewerkt. Het tweede pakket omvat de regionalisering van de Gemeente- en Provinciewet en de herziening van de Financieringswet. Ten slotte zouden de verruiming van de fiscale autonomie, de splitsing van de gezondheidszorg en andere thema's onderwerp worden van een 'intergouvernementele en interparlementaire conferentie voor de staats hervorming', kortweg 'Costa'.

7 juli. De weg naar een paars-groen-gele coalitie in Vlaanderen wordt vrij gemaakt door de beslissing van het VU-partijbestuur om het Vlaams regeerakkoord te verdedigen op het partijcongres (11 ja-stemmen, 5 nee-stemmen en 1 onthouding). Toch vindt de VU het hoofdstuk over de staats hervorming in het federaal akkoord «mager».

10 juli. Het VU-congres komt bijeen om te beslissen over deelname aan de Vlaamse en de Brusselse regering. Het enthousiasme is niet al te groot: een grote minderheid, waaronder ook kopstukken, vrezen «gerold» te worden inzake de staats hervorming. Kamerfractieleider Geert Bourgeois roept de congresgangers op om het Vlaams akkoord wel goed te keuren, maar niet in de regering te stappen. De VU zou zo de Vlaamse regering kunnen gedogen, na een jaar een evaluatie kunnen maken van de realisatie van de gedane beloften om dan – als de evaluatie positief is – alsnog in de regering te stappen. De aanwezigen stemmen uiteindelijk toch voor deelname aan de Vlaamse regering (161 voorstemmen, 86 tegenstemmen en 12 onthoudingen). Ook de deelname aan de Brusselse regering wordt goedgekeurd (173 voorstemmen, 65 tegenstemmen en 21 onthoudingen).

Na afloop van het congres beslist de VU-partijraad over het ministerschap van Bert Anciaux. Er wordt geen tweederde meerderheid gehaald, noodzakelijk om af te wijken van de statuten (volgens de statuten kan een partijvoorzitter pas twee jaar na zijn aftreden minister worden). 66 partijraadsleden stemmen voor, 56 tegen, 6 leden onthouden zich en 1 lid stemt blanco. De uitslag wordt beschouwd als een afkeuring van het eigengereide gedrag van Anciaux die zich, tegen de wens van de partij in, niet meer kandidaat had gesteld voor de Senaat maar de eerste plaats

had opgeëist op de Europese lijst ten einde «meer tijd te hebben voor zijn gezin». Tijdens de campagne heeft hij ook laten verstaan geen ministerportefeuille te ambiëren. Bij ID21 zet de afwijzing van Anciaux door de VU kwaad bloed.

12 juli. Het VU-partijbestuur beslist met 15 stemmen voor en 9 tegen om Anciaux «in het belang van de partij» toch voor te dragen als Vlaams minister. Het besluit krijgt de steun van ID21 en van de VU-ID-fractie in het Vlaams Parlement. Ook de partijraad steunt vervolgens op een bijzondere vergadering de voordracht (103 ja-stemmen, 25 nee-stemmen en 9 onthoudingen), nadat de raad eerst haar beslissing van 10 juli heeft ingetrokken.

18 augustus. Een groep VU'ers komt voor de eerste keer bijeen in het restaurant Oranjehof in Gent. Het zijn kamerfractieleden Geert Bourgeois, de kamerleden Frieda Brepoels, Karel Van Hoorebeke en Danny Pieters, Vlaams parlementslid Chris Vandenbroeke en toenmalig VU-ondervoorzitter Eric Defoort. Het is het begin van de zogenaamde 'Oranjehofgroep'. Later zouden ook Vlaams parlementslid Jan Loones en Bart De Wever bij deze groep komen. Ook kamerlid Fons Borginon zou twee keer aanwezig geweest zijn, wat hijzelf later ook toegeeft.

25-26 september. De verhoudingen tussen de VU en ID21 blijven voor problemen zorgen. Van VU-zijde wordt aangedrongen op een verregaande integratie tussen beide. Bij ID21 wordt de onafhankelijkheid van de beweging beklemtoond en is men enkel bereid tot een meer «intense samenwerking». Op een bijeenkomst van de VU-fracties en het partijbestuur in Blankenberge leidt het debat over de relatie met ID21 niet tot duidelijke conclusies.

11 oktober. De krant *Le Soir* maakt op grond van uitlatingen van vice-premier Michel, melding van het feit dat Verhofstadt tijdens het federale formatiebeeraad van juni-juli 1999 aan de Franstalige onderhandelaars 2,4 miljard frank extra zou toegezegd hebben voor het Franstalig onderwijs. Verhofstadt zelf ontkent. VU-voorzitter Vankrunkelsven noemt het onaanvaardbaar dat er een akkoord zou zijn over aanvullende financiële middelen voor het Franstalig onderwijs zonder ernstige tegenprestatie voor Vlaanderen en nog voor de Costa (waarvan hijzelf medevoorzitter is) van start is gegaan.

14 oktober. De VU-partijraad beslist om vanaf nu de algemene voorzitter rechtstreeks door alle leden te laten verkiezen. Voorzitter Vankrunkelsven stelt zich kandidaat voor een nieuwe ambtstermijn.

13 november. Met een meerderheid van 57 % keurt de partijraad van de VU een nota goed over een «volwaardige, operationele» samenwerking met ID21. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 zullen overal gemeenschappelijke VU-ID-lijsten worden ingediend. Op nationaal niveau wordt een alliantiebestuur belast met het beraadslagen over actualiteitsgebonden politieke standpunten en de

algemene politieke strategie. Er wordt afgesproken dat als er geen consensus wordt gevonden, VU en ID21 hun tendensrecht kunnen uitoefenen.

15 november. Op de dag waarop de indiening van de kandidaturen voor de VU-voorzittersverkiezingen wordt afgesloten, stelt Geert Bourgeois zich kandidaat voor het voorzitterschap. Hij weigert zich de tegenkandidaat te noemen van Vankrunkelsven maar wordt door de media wel zo voorgesteld. Er wordt verwezen naar het feit dat hij zich in juli op het partijcongres tegen deelname aan de Vlaamse regering heeft gekant en dat hij kritisch staat tegenover de samenwerking met ID21.

1 december. Na urenlang nachtelijk beraad wordt in het overlegcomité tussen de federale regering en de gemeenschapsregeringen een vergelijk gevonden over de al lange tijd aanslepende discussie rond de verdeling van de onderwijsdotatie over de Franse en de Vlaamse Gemeenschap (het zogenaamde Sint-Elooisakkoord). De discussie draait rond de verdeelsleutel van de federale BTW-middelen over het Vlaamse en Franstalige onderwijs. De Vlaamse regering dringt er, op verzoek van de VU, op aan dat de nieuwe verdeelsleutel slechts tijdelijk zou zijn. De VU wil namelijk voor eind 2000 een volledige herziening van de bijzondere Financieringswet met het oog op het bereiken van fiscale autonomie voor de deelstaten. Aan de tekst van het zogenaamde Sint-Elooisakkoord wordt echter niets meer gewijzigd. Op 5 december laat Vankrunkelsven uitschijnen dat de VU overweegt de Vlaamse begroting voor 2000 niet goed te keuren.

8-9 december. De Vlaamse meerderheidspartijen worden het eens over een compromis rond de verdeelsleutel voor de onderwijsmiddelen. De VU laat haar eis vallen om de vervaldatum van de onderwijsmiddelen op te nemen in de wet evenals haar eis dat er voor eind 2000 een akkoord moet zijn over de herziening van de Financieringswet. De andere partijen engageren zich om, als in de loop van 2001 zou blijken dat er geen akkoord mogelijk is over fiscale autonomie voor de deelstaten, in het federale parlement een wetsvoorstel goed te keuren dat de wet over de verdeling van de onderwijsdotatie annuleert. Het VU-partijbestuur keurt het compromis goed, met zestien stemmen voor en vier tegen (waaronder die van Geert Bourgeois) en één onthouding. Vankrunkelsven zegt dat zijn partij het 'geheim akkoord' over de 2,4 miljard frank voor het Franstalig onderwijs heeft omgebogen in een hefboom om fiscale autonomie af te dwingen.

11 december. Ook de VU-partijraad stemt met het compromis over de verdeling van de onderwijsmiddelen in (63 stemmen voor, 27 tegen, 22 onthoudingen).

19 december. Bert Anciaux richt zich in een open brief tot beide kandidaten in de VU-voorzittersverkiezingen. Hij roept op om voor Vankrunkelsven te stemmen en haalt stevig uit naar Geert Bourgeois («Ik ben zijn paljasserij grondig beu») en naar de radicale flaminganten in de partij («In Vlaanderen ligt nauwelijks 3 % van de

mensen wakker van de Vlaamse natievorming»). Het initiatief van Anciaux wordt unaniem veroordeeld, ook door Vankrunkelsven.

2000

15 januari. De uitslag van de voorzittersverkiezingen wordt bekend gemaakt. 9.150 leden hebben aan de verkiezingen deelgenomen.

	<i>Absoluut N geldige stemmen</i>	<i>% geldige stemmen</i>
Geert Bourgeois	4.682	53,95
Patrik Vankrunkelsven	3.997	46,05
Totaal	8.679	100,00

Waarnemers zien in deze uitslag de weerspiegeling van de spanning binnen de VU tussen de strekking-Bourgeois, die het communautaire profiel van de partij wil verscherpen en de alliantie met de vernieuwingsbeweging ID21 niet erg genegen is, en de groep rond Vankrunkelsven en Anciaux, die meer de klemtoon wenst te leggen op een breder, vernieuwend maatschappelijk project.

De voor een termijn van drie jaar verkozen nieuwe partijvoorzitter Geert Bourgeois spreekt na zijn aanwijzing verzoenende taal. Hij benadrukt dat de afspraken die gemaakt zijn met ID21 werkbaar zijn. De uitbouw van de VU als partij én beweging staat bovenaan zijn prioriteitenlijst. Bourgeois wordt een aantal dagen later als kamerfractie leider opgevolgd door Frieda Brepoels.

Vankrunkelsven wijdt zijn verlies aan het in december bereikte akkoord over de onderwijsgelden, minder aan de ID21-operatie waarover volgens hem de onrust in de VU is geluwd.

29 januari. De VU-partijraad kiest naar eigen zeggen voor verjonging door kamerlid Fons Borginon (na een eerste stemronde) en oud-VUJO-voorzitter Geert Lambert (na een derde stemronde) als opvolgers aan te duiden van de ondervoorzitters Nelly Maes en Eric Defoort. Laurens Appeltans wordt tevens bevestigd als algemeen secretaris van de partij (94 op 117 stemmen). Voorts kiest de partijraad 9 leden voor het nieuwe partijbestuur. Bourgeois zal over de combinatie van rechtstreekse voorzittersverkiezingen en de getrapte manier van aanduiding van de leden van het partijbestuur in de loop van 2000 een aantal keren zijn twijfels uitdrukken.

Begin maart. De pers maakt melding van spanningen tussen de VU en ID21 naar aanleiding van de vorming van de kandidatenlijsten voor de gemeenteraadverkiezingen van 8 oktober.

Eind maart. De besprekingen in de Costa verlopen volgens de VU te stroef. Voorzitter Bourgeois stuurt daarom een brief naar federaal premier Verhofstadt waarin hij duidelijk maakt het getreuzel in de Costa beu te zijn. Op 27 maart heeft een delegatie van de VU (Bourgeois, Vankrunkelsven, Sauwens, Borginon en Lambert) een gesprek met premier Verhofstadt. Verhofstadt bevestigt tijdens het onderhoud dat hij en zijn vice-premiers Michel en Vande Lanotte werken aan een politiek akkoord over homogener bevoegdheidspakketten, meer bepaald inzake landbouw, buitenlandse handel en «enkele kleinere bevoegdheden» en dat dat akkoord tegen Pasen (24 april) rond zou moeten zijn. Verder zou tegen het einde van het jaar de Gemeente- en Provinciewet geregionaliseerd worden en zou begin 2001 de Financieringswet herzien worden.

2 april. VU-Voorzitter Bourgeois zegt in het VRT-programma *De Zevende Dag* dat zijn partij «politieke conclusies» zal trekken indien er tegen Pasen geen vooruitgang geboekt is. Deze uitspraak wordt begrepen als een dreiging om in voorkomend geval uit de Vlaamse regering stappen.

5 april. In de ochtend van 5 april wordt in de federale ministerraad in aanwezigheid van de twee Costa-covoorzitters Vankrunkelsven en Moureaux, een principiële akkoord gesloten over de verdere regionalisering van het landbouwbeleid en de buitenlands handel. Het gaat om het zogenaamde Hermesakkoord. De regeringspartijen hebben in het federale parlement nood aan de stemmen van de VU om het akkoord in wetteksten om te zetten. Tegenover de VRT-radio noemt voorzitter Bourgeois het akkoord aanvankelijk «onvoldoende». Enkele uren later spreekt het alliantiebestuur van VU en ID21 echter zijn steun uit voor het akkoord. «Voor het eerst sinds jaren wordt weer een stap vooruit gedaan in de staatshervorming, zonder toegeving aan de Franstaligen», zegt Bourgeois. Zijn eerder afwijzende reactie schrijft hij toe aan «verwarrende informatie» die premier Verhofstadt ondertussen heeft rechtgezet. Net als Costa-covoorzitter Vankrunkelsven beklemtoont hij dat over het principiële akkoord voort onderhandeld dient te worden in de Costa.

Juni-juli. Voorzitter Bourgeois herinnert de andere partijen in een aantal kranten-interviews aan de eisen van de VU: tegen het einde van het jaar doorvoering van de defederalisering van de Gemeente- en Provinciewet en tegen eind 2001 fiscale autonomie voor de deelstaten.

1 september. Federaal premier Verhofstadt kondigt in een aantal kranten-interviews aan dat de herziening van de Financieringswet één van de pijlers wordt in de Federale Beleidsverklaring die hij op 17 oktober zal afleggen. Door de aanhoudende financiële problemen van de Franstalige Gemeenschap komt deze aankondiging niet echt onverwacht. Verhofstadt stelt dat de herziening van de Financieringswet de deelgebieden meer middelen zal geven, samen met een grotere fiscale zelfstandigheid en financiële verantwoordelijkheid.

8 oktober. VU-ID haalt bij de gemeenteraadverkiezingen in heel Vlaanderen 4,4 % van de stemmen tegenover 4,0 % in 1994. Wat de uitslag van de provincieraadsverkiezingen betreft, daalt het percentage van VU-ID van 6,5 % in 1994 naar 6,3 % in 2000.⁵

De score van VU-ID21 bij de gemeente- en provincieraadsverkiezingen wordt niet eenduidig geïnterpreteerd door de partijtop. Bert Anciaux reageert zeer teleurgesteld op de verkiezingsuitslag. Hij stelt dat VU-ID geen uitstraling meer heeft en dat de partij de ernst van de situatie moet inzien. Voorzitter Bourgeois echter beklemtoont op 10 oktober dat het aantal VU-ID gekozenen met 40 is gestegen tot 346 en dat waar de partij, al dan niet onder de naam VU-ID, is opgekomen zij 8,5 % van de stemmen heeft behaald.

11-17 oktober. Op 12 oktober ontmoeten premier Verhofstadt en de vice-premiers de Costa-voorzitters Vankrunkelsven en Moureaux. Op die manier wordt de VU bij de onderhandelingen over de herziening van de Financieringswet betrokken. Het kernkabinet vergadert van 14 tot 17 oktober nagenoeg non-stop in de ambtswoning van de eerste minister. Op 16 oktober wordt men het, omstreeks de middag, eens over een communautair compromis dat in de pers het 'Lambermontakkoord' wordt gedoopt. Het akkoord voorziet in de aanpassing van de bijzondere Financieringswet van 16 januari 1989, met het oog op de verruiming van de fiscale autonomie van de gewesten en de herfinanciering van de gemeenschappen. Het akkoord voorziet verder in de regionalisering van de Gemeente- en Provinciewet. Het bepaalt voorts nog dat de ontwikkelingssamenwerking vanaf 2004 zou worden overgeheveld «in zoverre ze betrekking heeft op de gewest- en gemeenschapsbevoegdheden».

De meerderheidspartijen reageren over het algemeen positief op het bereikte akkoord, al worden hier en daar kanttekeningen geplaatst.

Het VU-partijbestuur keurt op 17 oktober het Lambermontakkoord zo goed als unaniem goed (slechts twee onthoudingen).

20-21 oktober. De latente spanningen in de partij en tussen de VU en ID21 komen zeer scherp aan de oppervlakte op het partij- en alliantieberaad in De Panne. Op vrijdagavond, wanneer het VU-partijbestuur apart bijeenkomt (dus zonder ID21), wordt door voorzitter Bourgeois een voorstel op tafel gelegd om de VU op communautair vlak opnieuw «marktleider» te maken. Maatschappelijk zou de partij haar accenten moeten leggen op sociale rechtvaardigheid en samenhang. VU en ID21 zouden in dat voorstel samensmelten tot één partij.

Op dat plan wordt scherpe kritiek geuit. Uiteindelijk komt het tot een stemming over het project-Bourgeois. Resultaat : 17 stemmen voor, 17 stemmen tegen, 2 onthoudingen en 1 blanco. Wanneer vervolgens zowel Vankrunkelsven als Anciaux aandringen op «een nieuw maatschappelijk project, in overleg met andere

⁵ W. FRAEYS, OÙ en sont les partis politiques, au lendemain du 8 octobre 2000 ?, *Res Publica*, 2000, 4, pp. 575-587.

groepen of partijen», meer bepaald met de VLD of de SP, komt het tot een kortsluiting. Voorzitter Bourgeois eist dat men «alle verborgen agenda's op tafel zou leggen».

Na het avondmaal dat de gemoederen enigszins bedaart, vervoegen 6 ID'ers het gezelschap. Deze 6, met ondermeer de parlementsleden Margriet Hermans, Vincent Van Quickenborne en André-Emiel Bogaert, en ID-woordvoerder Peter Van Hoof, stellen een tekst voor waarin onder meer wordt gepleit voor het «deconfessionaliseren» van de communautaire dimensie van de VU. Eén van de zes zou zich ook hebben laten ontvallen dat men best afstand zou doen van het zingen van de Vlaams Leeuw en «ander achterhaald gedoe». De spanning loopt hoog op.

23 oktober. Het dagelijks bestuur van de VU duidt 3 «wijzen» aan – de Vlaamse parlementsleden Paul Van Grembergen, Herman Lauwers en Jan Loones – om een oplossing te zoeken om uit de impasse te geraken en om voorstellen uit te werken over de toekomst van de VU en de VU-ID-alliantie.

25-26 oktober . Op initiatief van Vlaams minister Johan Sauwens vergaderen voorzitter Bourgeois, Vlaams minister Anciaux en de parlementsleden Vankrunkelsven en Borginon, echter zonder noemenswaardig resultaat.

Ondertussen drijven publieke verklaringen van de verschillende protagonisten de kampen verder uit elkaar. Vier parlementsleden – Frieda Brepoels, Karel Van Hoorebeke, Chris Vandenbroeke en Kris Van Dijck – uiten in een gezamenlijk communiqué kritiek op Anciaux en Vankrunkelsven. Ze willen doorgaan met de partij.

Het dagelijks bestuur van de VU roept in een mededeling op het debat niet te voeren in de media. Het benadrukt verder dat «de VU een eigen taak en plaats heeft in het Vlaams politieke landschap».

28-29 oktober. Uit diverse verklaringen blijkt dat zowel de groep-Bourgeois als de groep rond Vankrunkelsven en Anciaux, als de ID'ers, «bijeën willen blijven». Allen beseffen dat hun macht verkleint als de partij en de alliantie uit elkaar valt. Op een algemene ledenvergadering van de VU-jongeren legt voorzitter Klaus Vanaudenhove namens zijn dagelijks bestuur een motie neer waarin partijvoorzitter Bourgeois wordt opgeroepen zich verzoenend op te stellen, om «nu eindelijk eens voorzitter te worden van de hele partij». De stemming eindigt verdeeld : 25 voorstemmen, 8 tegenstemmen en 15 onthoudingen. Van de tegenstemmers leveren enkelen hun VUJO-lidkaart in.

15 november. De drie «wijzen» hebben hun «pendeldiplomatie» voortgezet. Dat mondt uit in een voorstel dat wordt voorgelegd aan het dagelijks bestuur van de VU. Een beginselprogramma somt acht gelijkwaardige pijlers van het VU-ID-verkiezingsprogramma op. Het samenwerkingsverband tussen de VU en ID21 zou moeten omgevormd worden tot een nieuwe partij en die partij zou op zoek moeten

gaan naar een nieuwe alliantie. ID21 zou een ondervoorzitter in het dagelijks bestuur van de VU krijgen en er zou een herverkavelingscommissie opgestart worden. Het stichtingscongres voor de nieuwe partij wordt gepland in het voorjaar 2001.

Zowel ID21, die eerst willen herverkavelen en dan pas integreren in de VU, als de groep rond Anciaux en Vankrunkelsven wijzen het voorstel af. De groep-Bourgeois vindt dat het Vlaams-nationale aspect te weinig wordt benadrukt in de tekst.

16 november. Na een ultieme maar tevergeefse poging van de drie «wijzen» om de kampen met elkaar te verzoenen, geven de drie hun opdracht terug aan de partij.

Dezelfde avond komt het VU-partijbestuur in crisisberaad bijeen. Tegen de verwachtingen in wordt het partijbestuur het na een urenlange vergadering eens over een «beginselverklaring» die, op één onthouding van Kristin Dewinter na, unaniem wordt goedgekeurd. De compromistekst zegt dat de VU «een eigentijdse, radicale Vlaams-nationale partij» is, «die open staat voor allen die samen met haar de zelfstandige Vlaamse natie vorm willen geven» en die «staat voor waarden die in het humanisme, zowel van christelijke als van vrijzinnige oorsprong, hun wortels vinden». De VU wil «vrij en ongebonden deelnemen aan het politieke gebeuren, in de alliantie VU-ID», maar «in een geest van grote openheid aandacht besteden aan mogelijke toekomstige evoluties binnen Vlaanderen».

18 november. De ongeveer 200 aanwezigen op de VU-partijraad stemmen, op een twintigtal onthoudingen van de VU-Jongeren na, eensgezind met de beginselverklaring in. Ter verduidelijking wordt aan de tekst nog een paragraaf toegevoegd: «Wij nemen als partij noch als individu het initiatief voor politieke herverkaveling, maar staan open voor elk gesprek op het ogenblik dat een dergelijk initiatief wordt aangeboden».

Op een «forumvergadering van netmanagers» van ID21 beslist de beweging zich nadrukkelijker te manifesteren als links-liberale en radicaal democratische beweging, en actief aan de politieke herverkaveling te werken.

20 november. Op het alliantie-overleg tussen VU en ID21 worden afspraken gemaakt over de verdere samenwerking. De alliantie blijft bestaan, maar het alliantiebestuur verdwijnt. De samenwerking verloopt voortaan via de parlementaire fracties.

9 december. Na het VU-partijbestuur keurt ook de VU-partijraad het op 16 oktober bereikte Lambermontakkoord goed, zij het voorwaardelijk. De goedkeuring wordt afhankelijk gesteld van de correcte omzetting van het Hermes- en het Lambermontakkoord in wetteksten, de daadwerkelijke splitsing van ontwikkelings samenwerking en een voorafgaande regeling over «een gegarandeerde vertegenwoordiging van de Vlamingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest».

18-23 januari. Vanaf 18 januari buigen leden van het federale kernkabinet, ministers van de deelstaten en de twee co-voorzitters van de Costa zich weerom over de staatshervorming. De VU'ers Vankrunkelsven en Anciaux zitten daardoor mee aan tafel, VU-voorzitter Bourgeois niet. Er wordt gepoogd om tot een vergelijk te komen over de omzetting van de in 2000 bereikte Hermes- en Lambermontakkoorden in concrete wetteksten. Op 23 januari resulteert dit overleg in een akkoord, het zogenaamde 'Lambermont-bis akkoord'. Er komen twee ontwerpen van bijzondere wet, een eerste over de aanpassing van de Financieringswet, een tweede over de nieuwe bevoegdheden van de gemeenschappen en gewesten. Algemeen genomen krijgen de gemeenschappen meer geld en de gewesten meer zeggenschap over hun eigen belastingen en over de personenbelasting. De onderhandelaars zijn tevens overeengekomen bevoegdheden over landbouw, buitenlandse handel, ontwikkelingssamenwerking en de Gemeente- en de Provinciewet te regionaliseren.

24 januari. Het VU-partijbestuur aangevuld met de parlamentsleden keurt het Lambermont-bis akkoord voorwaardelijk goed (25 stemmen voor, 7 tegen en 5 onthoudingen). De VU vraagt verduidelijkingen over de regionalisering van ontwikkelingssamenwerking en over de overheveling van het kadaster. Daarnaast dienen volgens het partijbestuur de vereiste samenwerkingsakkoorden met de gemeenschappen en gewesten te worden afgesloten vóór de parlementaire stemming over Lambermont-bis. Onder de zeven tegenstemmers in het partijbestuur zijn er 5 kamerleden : partijvoorzitter Bourgeois zelf, fractievoorzitter Frieda Brepoels, Karel Van Hoorebeke, Danny Pieters en Fons Borginon. Naast de reeds aangehaalde bedenkingen spreken zij ook hun ontevredenheid uit over het gebrek aan garanties voor de Vlaamse Brusselaars, de verdeling van de landbouwmidelen en de regeling die werd getroffen voor de regionalisering van de buitenlandse handel. De stemmen van alle acht VU-kamerleden zijn nodig om de wetteksten aan een tweederde parlementaire meerderheid te helpen; het FDF heeft namelijk duidelijk laten verstaan onder geen beding in te stemmen met het akkoord.

25 januari. VU-voorzitter Bourgeois maakt bekend dat hij zo snel mogelijk een bijzondere partijraad wil samenroepen die zich moet buigen over Lambermont-bis. Keurt na het partijbestuur ook de partijraad het akkoord goed, dan neemt hij ontslag als voorzitter van de partij. Op een persconferentie die hij samen met de kamerleden Brepoels, Van Hoorebeke en Pieters belegt, geeft hij verdere verduidelijkingen bij zijn houding. De andere leden van de VU-kamerfractie zeggen niet op de hoogte te zijn van de persconferentie en reageren geagiteerd.

26 januari. In een gesprek op radio en televisie zegt Paul Van Grembergen, VU-ID fractieleider in het Vlaams Parlement en één van de drie «wijzen» die in oktober-november 2000 de verschillende kampen dichter tot elkaar probeerde te brengen,

dat Bourgeois zich moet neerleggen bij de uitspraak van de partijraad, ook als die Lambermont-bis goedkeurt. Volgens Van Grembergen heeft de VU nooit een situatie gekend zoals de PS «waar de voorzitter 'Dieu' wordt genoemd». Tevens bevestigt Van Grembergen «formeel» dat de CVP geprobeerd heeft VU'ers los te weken.

In de namiddag komt een uitzonderlijk VU-partijbestuur bijeen. Voorzitter Bourgeois is hierop niet aanwezig. Het partijbestuur wordt geleid door eerste ondervoorzitter Fons Borginon. Na afloop van de vergadering raakt bekend dat Bourgeois ontslag neemt als voorzitter van de VU. Hij deelt mee dat hij de partijraad niet voor een «verscheurende keuze» wil plaatsen. De partijraad kan zich wel over Lambermont-bis uitspreken, maar niet over zijn voorzitterschap dat hij van de leden heeft gekregen, aldus Bourgeois. De twee ondervoorzitters, Borginon en Lambert, nemen daarop voorlopig de leiding van de partij over. Premier Verhofstadt verklaart dat hij gewoon doorgaat met de wetsontwerpen van Lambermont-bis. De Vlaamse regering – dus met inbegrip van de twee VU-ministers Sauwens en Anciaux – keurt ondertussen unaniem de teksten over de uitvoering van het Lambermont-bis akkoord goed.

28 januari. De beweging ID21 verkiest een nieuwe woordvoerder en een nieuw bestuur. Sven Gatz, VU-lid van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en Vlaams parlamentslid, wordt voor een termijn van twee jaar als woordvoerder verkozen.

29 januari. Het VU-partijbestuur beslist dat de partijraad van 10 februari zal beslissen over de opvolging van voorzitter Bourgeois. Tot die datum wordt de partij zoals statutair is voorzien, geleid door de twee ondervoorzitters, Fons Borginon en Geert Lambert.

Borginon stelt in een kranteninterview dat hoewel hij op het partijbestuur van 24 januari tegen het Lambermont-bis akkoord gestemd heeft, hij niet tot het kamp van Bourgeois behoort: «Het is een hardnekkig misverstand dat de VU uit twee kampen bestaat. Er bestaan twee polen, maar daartussen heb je een hele rist mensen met genuanceerde visies. Ik behoor tot die middengroep, die vrij groot is.» Hij bevestigt ook dat als de partijraad het akkoord goedkeurt, hij als kamerlid voor het akkoord zal stemmen.

Ex-voorzitter Bourgeois blijft ondertussen bij zijn standpunt: «Als Lambermont-bis blijft wat het nu is, kan ik dat in de Kamer zeker niet goedkeuren. De tekst moet grondig worden bijgestuurd.»

30 januari. De partijraad van de VU keurt het Lambermont-bis akkoord niet goed (61 stemmen voor, 69 stemmen tegen en één onthouding). Het «ja, maar...» van het partijbestuur wordt omgezet in een «neen, tenzij...». De partijraad vraagt nieuwe onderhandelingen. Er dient duidelijkheid te komen over de regionalisering van de ontwikkelingssamenwerking tegen 2004. Alle samenwerkingsakkoorden die in de communautaire akkoorden zijn voorzien, dienen tevens te zijn afgesloten voor de parlementaire stemming. Ook over meer specifieke onderwerpen zoals de

overheveling van het kadaster en de bevoegdheden van de bestuurlijke politie, dient meer duidelijkheid te komen. De partijraad vraagt tenslotte aan haar onderhandelaars om inzake de waarborgen voor de Brusselse Vlamingen resultaat te boeken op de Brusselse mini-Costa. (Ook in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zitten vertegenwoordigers van regering en parlement samen in een Conferentie voor de staatshervorming).

Het partijbestuur dat vlak na de stemming samenkomt, stuurt de VU-onderhandelaars Anciaux en Vankrunkelsven opnieuw op pad.

Na de partijraad laaien de emoties hoog op. Hugo Schiltz noemt Bourgeois een «schoft en sluipmoordenaar van de partij» (*De Standaard*, 6 februari 2001).

31 januari. De ondervoorzitter van de VU-ID-fractie in het Vlaams Parlement, Etienne Van Vaerenbergh, bevestigt na een vergadering van de fractie dat zij het vertrouwen in de Vlaamse regering en haar ministers Anciaux en Sauwens behoudt. Hij wijst er op dat de VU-partijraad de beide ministers niet heeft teruggefloten, maar wel nieuwe onderhandelingen over het communautaire akkoord heeft gevraagd.

1 februari. De Franstalige christelijke onderwijsvakbond roept ondertussen in een communiqué alle Franstalige partijen – dus ook oppositiepartij PSC – op om in naam van de penibele financiële toestand van het Franstalig onderwijs het Lambermont-bis akkoord goed te keuren.

Voorzitter van de mini-Costa in Brussel, François-Xavier de Donnée, verklaart : «Rond de paasvakantie kan de Brusselse Costa een akkoord hebben over de gegarandeerde Vlaamse vertegenwoordiging in het Brussels Parlement. Maar ook niet meer dan dat.» In het Brussels regeerakkoord waarin de oprichting en de agenda van de mini-Costa beschreven staat, worden slechts twee gespreksonderwerpen aangeduid : de 800 miljoen Belgische frank die de Franstalige Gemeenschap voor haar onderwijs van het Brussels Gewest hoopt te krijgen en de Vlaamse minimumvertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. De mini-Costa ligt stil sinds mei 2000, ze komt midden februari weer samen.

2 februari. VLD-voorzitter De Gucht kondigt aan initiatieven te ondernemen om tot een oplossing te komen tegen de VU-partijraad van 10 februari. Daartoe heeft hij o.a. gesprekken met de VU-kamerleden Bourgeois, Brepoels en Pieters.

3 februari. Zowel Geert Bourgeois als Bert Anciaux geven in aparte interviews met *De Standaard* een zeer somber beeld van de toekomstkansen van de VU. Bourgeois : «Ik zie hooguit nog tien procent kans om de VU bijeen te houden». Beiden geven verder toe dat het veel beter zou zijn geweest als Bourgeois zelf ook aan de onderhandelingen over Lambermont-bis had deelgenomen. Anciaux geeft nog mee : «Ik geef toe dat ik een tijd gewerkt heb met een groep mensen die regelmatig bijeen kwam. Terwijl Geert zijn groep had, de zogenaamde Oranjehofgroep, waar

hij een alternatief partijbestuur mee vormde. Na de laatste crisis was afgesproken die groepen op te doeken. Ik heb dat gedaan, maar ik was wel de enige.»

5 februari. Geert Lambert, die samen met Fons Borginon de voorlopige leiding van de partij waarneemt, haalt in een interview scherp uit naar de groep rond Geert Bourgeois : «Zo idioot als zij handelden, moest de partij wel op de klippen lopen.» Een «echtscheiding met onderlinge toestemming» noemt hij het beste wat de partij nog kan doen.

Het VU-partijbestuur beslist voor onbepaalde duur een algemene mediastilte af te kondigen. Dat moet waarnemend co-voorzitter Borginon de kans geven de kampen dichter bij elkaar te brengen. Na afloop van het partijbestuur slaagt Borginon er in de hoofdrolspelers – Anciaux, Vankrunkelsven, Bourgeois en Brepoels – samen rond de tafel te krijgen. Een concrete oplossing komt na urenlange gesprekken niet uit de bus, wel blijkt de wil om verder te praten over Lambermont-bis en de toekomst van de VU. Om de verdere gesprekken niet te hypothekeren, wordt de partijraad van 10 februari afgelast.

7 februari. In het Vlaams Parlement onthouden Chris Vandenbroeke en Jan Loones van de VU-ID-fractie zich bij de stemming over de motie van oppositiepartij CVP waarin de Vlaamse regering wordt opgeroepen opnieuw te onderhandelen over Lambermont-bis. De meerderheidspartijen stemmen met uitzondering van de twee VU-ID-parlementairen, de motie weg.

10 februari. In Sint-Niklaas komen Borginon en Lambert samen met de 13 VU-arrondissementsvoorzitters. De co-voorzitters willen zo op de hoogte geraken van de kritiek van de basis.

Later op de dag komt volgens de VRT-radio de top van de VU in «geheim beraad» bijeen. Het zou gaan om een initiatief van Nelly Maes en Johan Sauwens. Zij proberen de twee kampen opnieuw tot elkaar te brengen. De VRT meldt verder dat er geen oplossing is bereikt, maar dat er «geen bruggen zijn opgeblazen».

12 februari. Op het VU-partijbestuur wordt besloten om op 19 februari een partijraad samen te roepen om de stand van zaken te bekijken en Borginon aan te stellen als formeel interim-voorzitter. Niemand van de zogenaamde «Bende van Vier» (de kamerleden die op het partijbestuur van 24 januari tegen Lambermont-bis hebben gestemd, zonder waarnemend co-voorzitter Borginon) is op de vergadering aanwezig : Pieters en Van Hoorebeke hebben geen zitting in het bestuur, Brepoels zit in het buitenland en Bourgeois is «verhinderd».

14 februari. Paul Van Grembergen, VU-ID-fractie leider in het Vlaams Parlement, maakt bekend dat hij in het najaar ontslag neemt uit het Parlement. De combinatie van zijn burgemeesterambt en zijn fractieleiderschap is te zwaar. Hij voegt er aan toe : «De vele verdachtmakingen na het Lambermont-bis akkoord en het onjuiste discussieniveau, maken dat ik gemakkelijker afscheid neem».

16 februari. In de raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) keuren SP!Aga, CVP, VLD-VU-O – de Vlaamse meerderheidspartijen in Brussel – een motie goed waarin een aantal eisen worden gesteld die aan bod zouden moeten komen op de Brusselse mini-Costa. Naast een gegarandeerde vertegenwoordiging voor de Vlamingen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wil de VGC ook een gewaarborgde aanwezigheid die geldt voor de schepencolleges en de gemeenteraden.

VLD-voorzitter De Gucht en Geert Bourgeois bereiken een overeenkomst over een lijst met een aantal «preciseringsen» i.v.m. Lambermont-bis. De Gucht: «Er ligt geen nieuw akkoord op tafel, maar het gaat om een verduidelijking en verdieping van wat was overeengekomen. Na vele gesprekken heb ik het gevoel dat op grond van die aanvullingen een akkoord mogelijk is met de groep in de Volksunie rond Geert Bourgeois». De «preciseringsen» omvatten ondermeer een overeenkomst om de 13 samenwerkingakkoorden die uit het Lambermontakkoord voortvloeien, af te werken tegen 22 maart. Tegen eind 2002 dient de beslissing om ontwikkelingssamenwerking te regionaliseren vertaald te worden in een concrete lijst van wat wordt overgeheveld en in een schema van financiële verdeling. Het voorziene advies van het Rekenhof over fiscale decreten van de gewesten wordt beperkt. De problematiek van de Brusselse mini-Costa blijft echter buiten de overeenkomst. Wel wordt opgeroepen om voor Pasen (15 april) daarover een akkoord te bereiken. Het federale kernkabinet keurt daarop de lijst van «verduidelijkingen en verdiepingen» goed en stuurt de notificatie naar de zeven betrokken partijvoorzitters. In een interview geeft Bourgeois nog mee dat hij binnen de VU verkiezingen wil: «Het partijbestuur heeft geen conclusies getrokken uit de vorige stemming, toen de partijraad een ander standpunt heeft ingenomen. Om uit de impasse te geraken, lijkt het me logisch dat er nieuwe verkiezingen komen, zowel voor het voorzitterschap, als voor het partijbestuur.»

18-19 februari. De reacties binnen de VU op het akkoord Bourgeois-De Gucht zijn verdeeld. Vankrunkelsven meent dat hooguit één klein punt duidelijker is dan voordien. Kamerlid Brepoels ziet dan weer fundamentele verbeteringen, al wacht ze op wat er inzake Brussel uit de bus zal komen. Hugo Schiltz geeft in *De Standaard* zware kritiek op Bourgeois: «Het resultaat dat Bourgeois meebrengt van bij De Gucht, komt voor ruim 80 procent overeen met de tekst van het partijbestuur met de aanvullende VU-eisen die Bourgeois als partijvoorzitter nipt heeft laten wegstemmen in de partijraad. Ik begrijp niet waarom het nodig was die wegstemming te organiseren. Waarom was het nodig de partij pijn te doen en op te zadelen met een verscheurend trauma?» Hij gaat verder: «Ik heb de onplezierige indruk dat het dossier staatshervorming gebruikt is om twee tendensen in de partij uit elkaar te drijven. Terwijl het de taak is van de voorzitter die bij elkaar te houden.» In dezelfde krant stelt Paul Van Grembergen: «Van bij de regeringsvorming al had ik het gevoel dat er twee agenda's waren in de VU: de officiële zoals die door het partijbestuur en de partijraad werd verkondigd, en die van een alternatief partijlichaam: de groep rond Geert Bourgeois.»

In de ochtend van 19 februari stelt het dagelijks bestuur van de VU voor om nog voor de zomer voorzittersverkiezingen te houden. Onder impuls van de groep-Vankrunkelsven die het niet opportuun vindt in deze tijden van crisis de partij nog verder te verdelen, krijgt dat voorstel niet de steun van het partijbestuur. Op de VU-partijraad later op de dag wordt in de eerste plaats gesproken over de stand van zake inzake Lambermont-bis. De partijraad beslist om verder te gaan op het ingeslagen Lambermont-pad.

Fons Borginon die sinds het ontslag van Bourgeois samen met Lambert optrad als waarnemend co-voorzitter, wordt op diezelfde partijraad als enige kandidaat aangeduid als interimvoorzitter voor onbepaalde termijn. Bij een indicatieve stemming op de partijraad spreekt een nipte meerderheid zich uit voor verkiezingen in oktober, een nipte minderheid wil die nog voor de zomer. In het kamp Bourgeois is te horen : «De leden laten kiezen tussen kandidaat-voorzitters die elk hun toekomstvisie uitdragen, is het enige middel dat nog overblijft om de impasse te doorbreken. Uitstel tot oktober, betekent dat de trein nog langer blijft stilstaan. En de leden vertikken het nu al massaal om hun lidmaatschap te vernieuwen.» Een aanhanger van de lijn Vankrunkelsven-Anciaux stelt : «Geert Bourgeois wilde de winst die zijn akkoord met De Gucht hem de voorbije dagen opleverde op heel korte termijn bij voorzittersverkiezingen verzilveren en zo de macht grijpen in de partij.» Een bijzondere partijraad zal uiteindelijk op 10 maart de knoop doorhakken.

1 maart. De Raad van State maakt haar definitief advies over de geplande communautaire hervormingen over aan de federale regering. Zoals verwacht, vindt de Raad van State dat een echte overheveling van de voogdij over de gemeenten en provincies enkel kan «nadat artikel 162 van de Grondwet gewijzigd zou worden». In het arrest wordt wel herinnerd aan het arrest van Arbitragehof van 23 december 1987. Volgens dat arrest kan de overheveling van bevoegdheden onder bepaalde voorwaarden met een bijzondere wet, zonder een herziening van de Grondwet. Maar de Raad wijst op de inconsequente houding van het parlement dat nadien verschillende keren heeft gesteld dat daarvoor wel een grondwetsherziening nodig is.

Geert Bourgeois reageert als volgt : «Het advies van de Raad van State is een nieuw gegeven. Er moet opnieuw onderhandeld worden. Er moeten zekerheden komen.» Hij stelt verder : «Lambermont is een wederkerig akkoord. De Franstaligen vragen in hoofdzaak geld, de Vlamingen bevoegdheden. Het lijkt me duidelijk dat als het ene vervalt, ook het andere vervalt.» Maar hij laat ook ruimte : «Juridisch-technisch zijn er oplossingen mogelijk». VLD-voorzitter De Gucht stelt : «Je hebt geen Lambermont-bis zonder de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet. Ofwel is er geen Lambermontakkoord meer. Ofwel moet je tegen het advies van de Raad van State in doorgaan en de Gemeente- en de Provinciewet regionaliseren».

6 maart. Piet De Bruyn, VU-afdelingsvoorzitter van Leuven, kondigt aan op de VU-partijraad van 10 maart te zullen voorstellen dat de VU en de beweging ID21 beter zouden scheiden. De Bruyn is een oud-medewerker van VU-kamerlid Danny Pieters.

8 maart. Op een persconferentie maken VU-kamerlid Els Van Weert en ondervoorzitter Geert Lambert bekend dat op hun initiatief een grote groep twintigers en dertigers uit de partij (meer dan tweehonderd) een manifest heeft ondertekend : «De jonge generatie in de VU weigert nog langer machteloos toe te kijken hoe omwille van de malaise in de partij een waardevol politiek project dreigt ten onder te gaan». Heel wat van de ondertekenaars werken op het kabinet van Vlaams Minister Bert Anciaux.

In een reactie op de persconferentie van Van Weert en Lambert, verspreidt een andere groep jonge VU-militanten (ongeveer honderd) een motie waarin gesteld wordt dat een open en eigentijds nationalisme de «unique selling proposition» van de VU moet blijven.

Hugo Schiltz zendt een brief met de vermelding «persoonlijk en vertrouwelijk» naar de zowat 200 VU-partijraadsleden met daarbij een kopie van vier brieven die hij tussen 12 december 2000 en 3 februari 2001 naar Geert Bourgeois heeft gestuurd. Hij roept daarin Bourgeois op tot meer redelijkheid. De groep Bourgeois spreekt over een «zielig manoeuvre», het kamp rond Vankrunkelsven gelooft dat Schiltz zich heeft laten leiden door «een overdreven gedrevenheid».

10 maart. De VU-partijraad beslist met een ruime tweederde meerderheid dat de voorzittersverkiezingen in het najaar zullen worden georganiseerd. De voorzitter zal samen met de twee ondervoorzitters als team rechtstreeks door de leden worden verkozen. De leden van het partijbestuur zullen worden verkozen op een bijzonder congres dat na de verkiezing van het voorzittersteam zal worden georganiseerd. Daarnaast keurt de partijraad een protocol over de samenwerking met ID21 goed. Dat protocol werd uitgewerkt door VU-interimvoorzitter Borginon en ID-woordvoerder Sven Gatz. Het stipuleert ondermeer dat iemand niet tegelijk bestuurslid bij de VU en bij ID21 kan zijn (Gatz zelf is op dat moment zowel bestuurslid bij de VU als bij ID21).

22 maart. De twee ontwerpen van bijzondere wet die uitvoering geven aan het Hermes- en het Lambermontakkoord, worden na aanpassing aan de opmerkingen van de Raad van State en verdere verduidelijkingen op een aantal punten en na bespreking in het Overlegcomité, goedgekeurd in de federale ministerraad. Belangrijkste punt is dat de regering blijft bij haar standpunt dat de Gemeente- en de Provinciewet naar de gewesten kan worden overgeheveld zonder grondwetsherziening.

Vlaams minister Johan Sauwens noemt na afloop van het Overlegcomité de twee ontwerpen van bijzondere wet bevredigend : «De Vlaamse standpunten zijn op een correcte manier vertolkt en in bepaalde gevallen versterkt.» Of de VU de Lam-

bermontwetten zal goedkeuren, hangt nu nog af van de Brusselse onderhandelingen, aldus de VU-minister.

VU-voorzitter Borginon stelt in een mededeling dat conform haar eerdere beslissingen, de VU-partijraad op 21 april een definitief oordeel zal vellen over de akkoorden. De teksten die dan voorliggen zullen dan worden beoordeeld aan de hand van drie criteria : de correcte omzetting van de Hermes- en Lambermontakkoorden, de correcte omzetting van de verduidelijkingen en verbeteringen afgesproken in het akkoord Bourgeois-De Gucht en de evaluatie van de gegarandeerde vertegenwoordiging van de Vlamingen in Brussel. Als hoogste partijorgaan, komt het alleen de partijraad toe om een definitief oordeel te vellen op basis van het geheel van de teksten en resultaten, aldus nog Borginon.

23 maart. PRL-voorzitter Daniël Ducarme, opvolger van François-Xavier de Donnée als voorzitter van de Brusselse mini-Costa, roept de Brusselse Costa opnieuw bijeen. Volgens de voorzitter gaat de commissie zich onder meer bezighouden met een gegarandeerde vertegenwoordiging van de Vlamingen in het Brussels Parlement.

De twee ontwerpen van bijzondere wet die uitvoering geven aan het Hermes- en het Lambermontakkoord worden ingediend in het parlement.

30 maart. In het parlement begint men met de behandeling van de twee Lambermontwetsontwerpen. In de Kamer komt eerst de financieringswet aan bod, in de Senaat eerst de bijzondere wet die de overdracht van de bevoegdheden aan gewesten en gemeenschappen regelt.

19 april. Het VU-partijbestuur beslist om de partijraad te vragen de beslissing over Lambermont uit te stellen. De partij vraagt meer waarborgen voor de Vlamingen in Brussel, maar de mini-Costa die hierrond klaarheid moet brengen, heeft nog onvoldoende vooruitgang geboekt. «Er wordt vastgesteld dat het dossier niet volledig is, dus kan over het geheel niet gestemd worden», stelt de VU-partijwoordvoerder.

21 april. Na een uitgebreide discussie over de stand van zaken inzake Lambermont, volgt de VU-partijraad quasi unaniem het voorstel van het partijbestuur om de eindbeslissing uit te stellen tot de situatie in Brussel is uitgeklaard. VU-interimvoorzitter Borginon verduidelijkt na afloop van de vergadering dat het vraagstuk over Brussel drie delen telt voor zijn partij : de uitvoering van de afspraken uit het Brussels regeerakkoord, de Vlaamse vertegenwoordiging in de politieraden en «een correcte organisatie» om de impact op te vangen van de overheveling van de Gemeente- en Provinciewet naar de gewesten.

29 april. In de Brusselse mini-Costa wordt een akkoord bereikt tussen de partijen van de meerderheid. Krachtlijnen daarvan zijn de volgende : elke Brusselse gemeente waar een Vlaming in de meerderheid zit, wordt verplicht een Vlaming

als schepen of als OCMW-voorzitter aan te stellen. De federale regering maakt één miljard frank vrij om de gemeenten daartoe te stimuleren. Verder is er ook een gewaarborgde vertegenwoordiging van de Vlamingen in de Brusselse politieraden. Het aantal Vlamingen in het Brussels Parlement wordt opgetrokken. De vertegenwoordigers van de Brusselse Vlamingen in het Vlaams Parlement zullen rechtstreeks verkozen worden. Voor wijzigingen aan de Gemeentewet die overgeheveld wordt naar het Brussels Gewest is een dubbele meerderheid vereist. Indien er een blokkering is in één taalgroep, waardoor die dubbele meerderheid niet mogelijk is, wordt er een bezinningsperiode van een maand ingelast. Daarna volstaat een meerderheid met minstens één derde van de stemmen in elke taalgroep. De CVP, de PSC en het FDF gaan niet akkoord en verlaten daarop de onderhandelingen in de mini-Costa. Ook een aantal VU'ers verwerpt het akkoord. Bourgeois: „Het akkoord over Brussel kost drie miljard, en komt voor twee derde van Vlaams belastinggeld. Vlaanderen betaalt voor een slecht akkoord, terwijl de regering in de Vlaamse rand rond Brussel volop bezig is de faciliteiten voor de Franstaligen uit te breiden.”

30 april. Het VU-partijbestuur keurt de mini-Costa-akkoorden met tien tegen vier stemmen goed (Geert Bourgeois is niet aanwezig). Er wordt beslist, nu het Brusselse luik is ingevuld, het volledige Lambermontakkoord op 2 mei aan de VU-partijraad voor te leggen.

2 mei. In de aanloop naar de beslissende VU-partijraad maakt interimvoorzitter Borginon duidelijk dat iedereen zich bij de beslissing van de partijraad moet neerleggen: «Het wordt moeilijk voor de verliezers. Maar ze moeten zich neerleggen bij de meerderheid.» En nog: «Ik zal de uitslag, hoe die ook is, doen respecteren.»

De VU-partijraad keurt met een kleine meerderheid de Lambermontakkoorden goed: 78 leden stemmen voor, 67 tegen en 2 leden onthouden zich.

Eric Defoort, ex-ondervoorzitter van de VU, maakt bekend dat hij uit de partij stapt. Hij is ontgoocheld over de goedkeuring van de Lambermontakkoorden door de partijraad. Op de vraag of hij de groep Bourgeois blijft steunen, antwoordt hij: «Ik ben altijd een beetje de denker van de 'Oranjerhof-groep' geweest. Ik schreef teksten en zorgde voor de ideologische onderbouw. Ik zal dat blijven doen. Ik blijf hen steunen in hun beginselvastheid. En ik hoop dat ze bij hun standpunt blijven.»

6 mei. VU-kamerlid Danny Pieters beklemtoont in het VRT-programma *De Zevende Dag* dat wezenlijke elementen van de Lambermontakkoorden absoluut moeten worden gewijzigd.

De Vlaamse Volksbeweging (VVB) organiseert in Gent een betoging tegen het Lambermontakkoord. Volgens de organisatoren komen 7.000 tot 8.000 mensen opdagen, volgens de politie 4.000 tot 4.500. Geert Bourgeois, Frieda Brepoels en Karel Van Hoorebeke zijn aanwezig. Bourgeois verklaart in de betoging aan VRT en VTM dat de vier VU-kamerleden het Lambermont- en Brusselakkoord, zoals het

nu voorligt, onder geen beding zullen goedkeuren. Over de VU-partijraad van 2 mei stelt hij: «De raad werd vlug bijeengeroepen en gemanipuleerd. Er werd ook gemobiliseerd. Dat bleek uit de uitslag.»

7 mei. Na de vergadering van het partijbestuur – Brepoels en Bourgeois zijn niet aanwezig – verklaart voorzitter Borginon nog één gesprek te zullen hebben met de vier kamerleden die zich uitgesproken hebben tegen Lambermont-bis. In de krant *De Morgen* zegt Borginon dat hij de indruk heeft dat een aantal strategische manoeuvres niet langer kaderen binnen het algemeen belang van de partij. Op de vraag of de vier kamerleden een splitsingsscenario volgen, antwoordt hij «dat men objectief gezien niet tot een andere conclusie kan komen».

VLD-voorzitter Karel De Gucht maakt in een interview met *De Standaard* duidelijk dat over het akkoord van de Brusselse mini-Costa niet meer onderhandeld kan worden. Ook in het Lambermont-bis-akkoord ziet hij nog weinig bewegingsruimte. De krant *De Morgen* maakt melding van het feit dat Vlaams VU-Minister Sauwens op zaterdag 5 mei een bijeenkomst van het Sint-Maartensfonds, een vereniging van oud-oostfronters, heeft bijgewoond. Sauwens zegt zelf op een persconferentie dat hij een inschattingsfout heeft gemaakt. De fractievoorzitters van SP, VLD en Agalev in het Vlaams Parlement stellen in een gezamenlijke mededeling verantwoordigd te zijn over de aanwezigheid van Sauwens op de bijeenkomst. Het ontslag van de minister wordt echter niet gevraagd. VU-voorzitter Borginon zegt dat hij de aanwezigheid van Sauwens op de vergadering van het Sint-Maartensfonds betreurt.

8 mei. De partijvoorzitters Patrick Janssens en Jos Geysels van de Vlaamse meerderheidspartijen SP en Agalev, willen dat Sauwens «de eer aan zichzelf houdt». De twee vinden dat Sauwens niet genoeg afstand heeft genomen van de bijeenkomst. Na lang beraad tussen de topministers, de partijvoorzitters en de fractieleiders van de meerderheid wordt men het eens dat Sauwens de dag daarna alsnog een kans krijgt om zich in het Vlaams Parlement te verdedigen.

9 mei. Minister Sauwens verontschuldigt zich in het Vlaams Parlement voor zijn aanwezigheid op de vergadering van het Sint-Maartensfonds. Ondertussen duiken ook videobeelden op van de bewuste bijeenkomst waarop te zien is dat Sauwens er zich niet altijd heel afstandelijk heeft gedragen. Zo is te zien hoe hij recht staat als het Vlaams Legioen gezongen wordt, het lied van de Vlaamse SS-brigade in Duitsland. Het verzet bij de andere fracties tegen het aanblijven van Sauwens groeit hierdoor nog. In het debat over de verklaring van Sauwens stelt VU-ID-fractie leider Van Grembergen dat zijn fractie het vertrouwen in minister Sauwens behoudt. ID-woordvoerder Sven Gatz die ook lid is van de VU-ID-fractie maakt kort daarna echter duidelijk dat volgens hem de minister in een dusdanige situatie is terecht gekomen dat zijn positie onhoudbaar is geworden. Gatz zal later in een interview met *De Standaard* verduidelijken dat er net voor zijn tussenkomst een vergadering van het alliantiebestuur van VU en ID21 plaats gevonden heeft: «Op

die vergadering stelde VU-voorzitter Fons Borginon voor dat Sauwens ontslag zou nemen en dat de VU de coalitie zou verlaten. Daar werd in één geheel over gestemd. Wij vonden de positie van Sauwens onhoudbaar. Maar we wilden het paarse project geen schipbreuk doen lijden. De stemming binnen de VU was een patstelling : 7 voor en 7 tegen. Het zat weer eens vast.»

In een mededeling even voor 18u verklaart Sauwens dat hij zijn mandaat ter beschikking stelt van de partij. De VU houdt daarop een partijbestuur waarop de situatie wordt besproken. Tegelijk met het VU-partijbestuur houdt ID-woordvoerder Sven Gatz een persconferentie. Daarop dreigt hij met het opzeggen van de alliantie tussen ID21 en de VU als Sauwens niet vertrekt. Op het partijbestuur geeft Sauwens uiteindelijk toe en neemt ontslag.

10 mei. Minister-president Dewael houdt in het Vlaams Parlement een verklaring waarin hij het ontslag van Johan Sauwens als Vlaams minister meedeelt. Daarop volgt een zwaar beladen debat tussen het Vlaams Blok en de andere fracties in het parlement.

De VU-ID-fractie draagt Paul Van Grembergen voor als kandidaat om Sauwens als minister op te volgen (met 11 van de 12 stemmen). Parlements lid Chris Vandebroeke gaat niet akkoord. Hij wil niet meer met de VU-ID-fractie vergaderen zolang de ID'ers mee aan tafel zitten. Het VU-partijbestuur aanvaardt de kandidatuur van Van Grembergen. Er wordt melding gemaakt van minstens één tegenkandidaat: Jan Peumans, burgemeester van Riemst. Uiteindelijk kiest het partijbestuur met 11 stemmen tegen 2 voor Van Grembergen.

Ondertussen roept de PSC in een persmededeling alle Franstalige partijen op afstand te nemen van de VU. Tegelijk profileert de partij zich als een alternatief voor de VU bij de Lambermont-besprekingen.

11 mei. Paul Van Grembergen legt in het Vlaams Parlement de eed af als de nieuwe Vlaamse Minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Huisvesting en Ambtenarenzaken. Johan Sauwens is weer gewoon parlements lid waardoor Simonne Janssen-Vanoppen, die Sauwens was opgevolgd nadat die minister was geworden, weer uit het Parlement verdwijnt. Jan Roegiers, raadgever op het kabinet van minister Anciaux, volgt Van Grembergen op als Vlaams parlements lid.

12 mei. In het VRT-programma *Zinzen* maakt Bourgeois bekend dat er gewerkt wordt aan de oprichting van een nieuwe Vlaams-nationale beweging. Het zou gaan om een beweging die functioneert binnen de VU, maar ook open staat voor mensen van buiten de partij: «De beweging zit in de pijplijn, maar concreet heeft ze nog geen vorm gekregen.» Bourgeois herhaalt verder dat hij in de Kamer tegen het Lambermontakkoord zal stemmen als er geen grondige heronderhandeling komt. Hij stelt voor de bespreking rond Lambermont uit te stellen tot na het Belgisch voorzitterschap van de Europese Unie (juli-december 2001).

13 mei. De VU-partijkopstukken reageren verdeeld op de uitspraken van Bourgeois. In het VRT-programma *De Zevende Dag* zegt VU-voorzitter Fons Borginon dat «de twee vleugels elkaar nodig hebben». Hij ziet het initiatief van Bourgeois als «noodzakelijk voor een goed evenwicht binnen de partij», maar «het mag niet volledig losstaan van de andere vleugel». Sven Gatz, woordvoerder van ID21, maakt in hetzelfde programma duidelijk dat hij niet wil weten van het initiatief-Bourgeois : «Het is VU-ID of VU-Bourgeois, maar niet de drie tegelijk.» Paul Van Grembergen dringt in het VTM-middagjournaal aan op een gesprek tussen de partijleiding en de groep-Bourgeois om duidelijkheid te scheppen. Patrik Vankrunkelsven tenslotte zegt op de VRT-radio dat de breuk volgens hem onvermijdelijk is omdat de meningsverschillen tussen beide strekkingen niet meer overbrugbaar zijn.

14 mei. Op het VU-partijbestuur (in afwezigheid van Geert Bourgeois) wordt beslist dat VU-voorzitter Borginon een democratisch, federaal en Vlaams project zal uitwerken dat tevens veel sociale klemtonen bevat. Hij zal die tekst voorleggen op het partijbestuur dat de dag nadien samenkomt. Het is tevens de bedoeling over de tekst op 19 mei een partijraad te organiseren. Indien de tekst van Borginon daar niet wordt goedgekeurd, neemt hij en het voltallige partijbestuur ontslag. Aan diegenen die niet instemmen met de tekst zal gevraagd worden de partij te verlaten. Borginon betwijfelt of Bourgeois zich zal kunnen vinden in het project. Na het partijbestuur vindt er een kort overleg plaats tussen Borginon en Sven Gatz. Er wordt beslist de politieke samenwerking tussen de VU en ID21 te stoppen. Tot dan pleegden de VU en ID21 om de twee weken nog overleg. Een technische samenwerking in de Senaat en in het Vlaams Parlement blijft wel behouden. Ook de financiële verdeelsleutel die in 1999 tussen de VU en ID21 werd afgesproken, blijft geldig. Gatz stelt tevens dat «als Anciaux, Vankrunkelsven en Borginon het zaterdag op de partijraad halen een nieuwe samenwerkingsvorm niet wordt uitgesloten». Indien Bourgeois het haalt, kan volgens Gatz van verdere samenwerking geen sprake meer zijn.

Bourgeois stelt in een reactie op de nieuwe beginselverklaring van Borginon dat hij die niet zal goedkeuren tenzij «het partijbestuur een bocht van 180 graden maakt». Voorts zegt hij dat «de recente standpuntwijzigingen en verklaringen van de VU-interimvoorzitter meer en meer doen vrezen dat hij zich laat leiden door diegenen die de VU willen zien opgaan in grotere gehelen».

15 mei. Vlaams VU-minister Bert Anciaux leest op een persconferentie een door hem geschreven tekst voor die mee werd ondertekend door Vlaams minister Paul Van Grembergen, de kamerleden Annemie Van de Casteele, Els Van Weert en Ferdie Willems, senator Patrik Vankrunkelsven, de Vlaamse parlementsleden Jos Bex, Dirk De Cock, Herman Lauwers en Jan Roegiers, de Europese parlementsleden Nelly Maes en Bart Staes, ondervoorzitter Geert Lambert en de voorzitter en de ondervoorzitter van de VU-jongeren Klaas Van Audenhove en Geert Conaerts. Samenwerken met de groep Bourgeois is volgens de ondertekenaars niet meer

mogelijk. Ze willen uiteengaan. Zij wensen dat de partij het vernieuwingsproject waaraan tot januari 2000 werd gewerkt opnieuw verder zet. In de tekst zet Anciaux zich af tegen de ideologie van «Eigen volk, beste volk» die de groep rond Bourgeois zou voorstaan. Hij past voor een «flamingant conservatisme». De ondertekenaars maken bekend dat ze zaterdag een tekst ter stemming voorleggen aan de partijraad. Indien de partijraad hen niet volgt, neemt de groep ontslag uit de partij. Als de partijraad de groep wel volgt, verwachten ze van de tegenstanders hetzelfde. De ondertekenaars vinden tenslotte niet dat de tekst van Anciaux het initiatief van voorzitter Borginon doorkruist.

Interimvoorzitter Borginon legt een tekst voor aan het partijbestuur waarin een «zelfstandig project van democratisch nationalisme» met een «centrum-linkse» invulling wordt voorgesteld. Maar het VU-partijbestuur (zonder de groep rond Geert Bourgeois) slaagt er niet in een akkoord te bereiken over de tekst van Borginon. Er zou wel eensgezindheid bestaan over het feit dat de VU zich moet positioneren als een progressieve partij. Maar de term «centrum-links» zorgt voor moeilijkheden. Die term zou verwijzen naar een soort conservatief links. Maar ook rond het aspect «zelfstandig karakter» van de partij en het eventueel opgaan in een groter politiek geheel zou er geen overeenstemming gevonden zijn. Een aantal dagen later wordt dan weer gezegd dat deze twee punten slechts in de marge zijn behandeld. Vooral de houding tegenover de «Bende van Vier» zou aan bod gekomen zijn. De vergadering zou spaak gelopen zijn over de manier waarop de vier uit de partij moeten worden gezet. Er zou daardoor geen tekst van Borginon worden voorgelegd op de partijraad van zaterdag. De interimvoorzitter zou enkel een speech houden met een aantal stellingen – steun aan Lambermont, deelname aan de Vlaamse regering en de VU als onafhankelijke en sociaal vooruitstrevende partij – waarover de partijraad in één geheel zou moeten stemmen.

ID21 maakt ondertussen in een uitzending door derden haar politiek project bekend. Het omvat 5 thema's : de kennismaatschappij, mobiliteit, globalisering, bestuurlijke vernieuwing en de nieuwe rol van bestaande en nieuwe belangengroepen in de samenleving. Het is de bedoeling het project op 30 juni op een ID-dag in het Vlaams Parlement voor te leggen aan «partners en sympathisanten».

16 mei. Geert Bourgeois reageert in *De Standaard* als volgt : «Ik blijf in de Volksunie. Ik denk dat we zaterdag na de partijraad niet veel verder zullen staan, behalve natuurlijk als de groep-Aciaux verliest. Ik laat me alvast niet uit de partij zetten. Je kunt niet zomaar de spelregels tijdens het spel in een soort 'the winner takes it all' veranderen. Dat zou een verkrachting van de partijstatuten zijn.» En verder : «Stel nu dat ik wel uit de partij word gezet, wat ik niet verwacht, dan wil ik het Vlaams-nationaal gedachtegoed blijven uitdragen. Maar een partij oprichten, dat is een gigantische opdracht. Ik heb daar geen blauwdruk voor klaarliggen.» In dezelfde krant haalt Matthias Storme scherp uit naar het initiatief van Anciaux dat er volgens hem gewoon op gericht is Bourgeois uit de partij te zetten. Storme wil de leden over de toekomst van de partij laten beslissen : «Laat hen als volwassen mensen uit elkaar gaan en laat de leden kiezen wie ze volgen. Zo kan je

proportioneel het hebben en houden van de Volksunie verdelen. De naam Volksunie moeten ze dan wel laten varen.»

17 mei. VU-penningmeester Willy De Saeger maakt bekend dat slechts de helft van de ongeveer 16.000 VU-leden zijn lidgeld al heeft vernieuwd : «Ze hebben nog tijd tot in september maar ik merk goed dat er geen vernieuwingen bijkomen.» En nog : «De vernieuwing [van de lidgelden] is helemaal stilgevallen door het geruzie in de partij. Wat wil je ? De leden weten ook niet meer voor welke partij ze betalen.» De Saeger stelt verder dat de partij financieel gezond is. Tussen de VU en ID21 bestaat er tenslotte een financiële verdeelsleutel. Daarin staat dat ID21 zes zevende krijgt van de meerinkomsten die er na de verkiezingen zijn gekomen door het vormen van de alliantie. Het gaat om ongeveer zeven miljoen frank. Daarvan moet ID21 contractueel 2,6 miljoen frank doorstorten in het reservefonds voor de komende verkiezingen. «Dat contract geldt tot de volgende verkiezingen en moet worden nageleefd, hoe vaak men ook beweert dat de alliantie wordt stopgezet», aldus De Saeger.

18 mei. In de kamercommissie Grondwetsherziening wordt er over de laatste amendementen gestemd op de wetteksten over het financiële luik van het Lambermontakkoord. Opvallend is dat Danny Pieters, de enige VU'er die in de commissie zetelt, zich bij alle stemmingen over artikels en amendementen onthoudt. Pieters behoort tot de zogenaamde «Bende van Vier» die zich verzet tegen het akkoord. Hij onthoudt zich naar eigen zeggen uit loyaliteit met de voorstanders in zijn fractie. Een onthouding weerspiegelt de standpunten van beide kampen in de fractie. «Maar de onthouding mag niet worden beschouwd als een onbeslistheid van mijnentwege», zegt hij nog.

19 mei. Voorzitter Borginon leest in de VU-partijraad een zes pagina's tellende tekst voor waarin een aantal keuzes worden gemaakt. Bij handopsteking wordt beslist dat de partijraad voor een oplossing moet zorgen. Het komt dus niet tot een bijzondere ledenvergadering. De tekst van Borginon over de toekomst van de VU wordt door de partijraad goedgekeurd, 60 % van de 151 aanwezigen stemmen voor, 37 % tegen en enkelen onthouden zich. In de tekst staat onder meer te lezen : «Deze tekst is geen dictaat, maar een uitnodiging aan de goedmenende krachten in de partij. (...) Een ultieme poging om verzoening én politieke meerwaarde te combineren. Niemand moet overboord; iedereen is welkom als we tenminste nog over inhoud willen en kunnen discussiëren en met elkaar willen samenwerken. En beslissingen kunnen aanvaarden.» De punten waarmee de tekst afsluit zijn de volgende :

- Aan het partijbestuur wordt het vertrouwen gegeven om een ledencongres voor te bereiden waarin een radicale en grondige vernieuwing van het Vlaams-nationalisme centraal staat. Verder dient maatschappelijk een sociaal vooruitstrevende, progressieve en gemeenschapsgerichte koers uitgetekend te worden.

- De alliantie met ID21 wordt beëindigd, met uitzondering van de technische samenwerking in de lokale en parlementaire fracties.
- Iedere poging om in parallelle groepen in en naast de partij interne besluitvorming voor te bereiden of te beïnvloeden wordt veroordeeld.
- De randvoorwaarden om tot ruimere politieke hervorkaveling over te gaan in het licht van de volgende verkiezingen zijn niet vervuld.
- De partij handhaaft haar engagement in de Vlaamse regering.
- Aan de kamer- en senaatsfractie wordt de opdracht gegeven de beslissing van de partijraad om het Lambermont- en het Lombardakkoord (= het akkoord van de Brusselse mini-Costa) goed te keuren, te respecteren. Het stemgedrag van de VU-mandatarissen mag er niet voor zorgen dat de akkoorden niet worden goedgekeurd.

Voorzitter Borginon zegt na de partijraad : «De stemming verliep niet volgens de breuklijn van het Lambermontakkoord. Er is een duidelijke wil om de partij een toekomst te geven.»

21 mei. Kamerlid en lid van de «Bende van Vier» Karel Van Hoorebeke zet inzake de goedkeuring van het Lambermontakkoord in een gesprek met *De Standaard* de deur op een kier : «Ik wens verder aanwezig te blijven in mijn partij. Dictaten aanvaard ik niet. Dat betekent evenwel niet dat ik geen rekening wil houden met de beslissing van de partijraad.»

30 mei. Tijdens de besprekingen in de plenaire vergadering van de Kamer over het Lambermontakkoord vergelijkt Danny Pieters hetgeen is bereikt met wat in het Vlaams regeerakkoord werd vooropgesteld. Hij ziet het akkoord als ruim onvoldoende. Hij stelt dat «wij vier de akkoorden niet zullen goedkeuren».

In de Senaat wordt in plenaire vergadering de bijzondere wet die het bevoegdheidsluik van het Lambermontakkoord regelt, met een tweederde meerderheid goedgekeurd. VU-gemeenschapssenator Chris Vandembroeke stemt tegen het wetsontwerp.

6 juni. De plenaire vergadering van de Kamer keurt de bijzondere wet die het financiële luik van het Lambermontakkoord regelt, met een tweederde meerderheid goed (98 stemmen voor, 40 tegen en 11 onthoudingen). De PSC-kamerleden onthouden zich nadat zij samen met de andere Franstalige partijen een akkoord hebben gesloten over de verdeling van de extra middelen voor het Franstalig onderwijs. De VU-kamerleden Bourgeois, Pieters, Brepoels en Van Hoorebeke stemmen tegen. VU-voorzitter Borginon dient daarop klacht in bij de tucht- en verzoeningcommissie van zijn partij. Volgens Borginon kan het niet dat de vier de beslissing van de partijraad naast zich neerleggen : «Dit kan je als voorzitter niet zomaar laten gebeuren, zeker niet in het perspectief van de volgende stemming.» Borginon doelt daarmee op de stemming over het bevoegdheidsluik van het Lambermontakkoord. De PSC heeft al laten verstaan daarvoor niet de nodige stemmen te willen leveren. Bourgeois stelt dat de partijraad enkel heeft bepaald dat

de goedkeuring van Lambermont niet mocht worden verhinderd. Hij denkt er zelf ook over een aantal klachten in te dienen : «De partijraad zei in januari neen tegen Lambermont en toch keurden daags nadien onze ministers het akkoord goed in het Overlegcomité van regeringen en ging de VU-fractie in het Vlaams Parlement akkoord.»

Ondertussen wordt Etienne Van Vaerenbergh door de fractie van VU en ID21 aangeduid als fractieleider in het Vlaams Parlement in opvolging van Paul Van Grembergen.

9 juni. Op de VU-partijraad wordt beslist dat het ledencongres dat de toekomstige koers van de VU moet bepalen plaats zal vinden op 15 september. Het ledencongres is één van de punten uit de beginselverklaring van voorzitter Borginon die op 19 mei door de partijraad werd aanvaard. Over de tuchtprocedure die Borginon wil beginnen tegen de «Bende van Vier» wordt slechts kort gesproken. De procedure wordt niet opgestart. De zaak wordt doorgeschoven naar het VU-partijbestuur.

11 juni. Net als de VU-partijraad beslist het partijbestuur geen tuchtprocedure op te starten tegen de «Bende van Vier» die in de Kamer tegen het financiële luik van het Lambermontakkoord heeft gestemd.

13 juni. VU-ID-fractieleider Van Vaerenbergh deelt mee dat de VU en ID21 in het Vlaams Parlement als een technische fractie zullen blijven samenwerken. Het bureau van de fractie bestaat naast Van Vaerenbergh als voorzitter uit de onderzitters Herman Lauwers (VU) en André-Emiel Bogaert (ID21).

16 juni. In een interview met *De Standaard* stelt Geert Bourgeois : «Het merk van de Volksunie heeft momenteel geen waarde meer. Emotioneel kan ik me niet voorstellen dat ik dit zeg. Rationeel kan ik niet anders.» En nog : «De groepen houden elkaar in evenwicht. Een scenario waarbij het ene kamp het andere uit de partij ranselt is daarom uitgesloten. Rest een rationele keuze : geef ieder zijn vrijheid. Praat verstandig. Misschien kan er tot 2003 of 2004 in een technisch verband worden samengewerkt.» Hij stelt verder : «Enkel een gemeenschappelijk project kan leiden naar verzoening. Maar dat is er gewoon niet. Ook in andere partijen vind je een aantal stromingen terug. Maar daar bestaat op zijn minst een gemeenschappelijke sokkel. De VU mist zo'n sokkel.» Bourgeois maakt ook duidelijk dat de «Bende van Vier» ook tegen het bevoegdheidsonderdeel van Lambermont zal stemmen.

19 juni. In de nieuwsbrief van ID21 zegt Bert Anciaux dat de VU zich moet omvormen – onder een nieuwe naam – tot een nieuw politiek project. In dat nieuw project zouden ook ID'ers zich moeten terugvinden. Zelf weigert Anciaux te kiezen tussen VU of ID.

Kamerlid Els Van Weert bevestigt tevens dat een aantal dagen geleden vertegenwoordigers van de twee rivaliserende kampen binnen de partij bijeen zijn geweest om te praten over een mogelijke scheiding. Aan het gesprek namen voor het ene kamp Anciaux, Vankrunkelsven en Van Weert deel, en voor het andere kamp Bourgeois, Brepoels en Vandenbroeke. Voorzitter Borginon reageert negatief: «De partij zal beslissen welke richting de VU uitgaat en niet enkele kopstukken.»

In de loop van de dag vergadert voorzitter Borginon samen met het dagelijks bestuur met de zes kopstukken die hebben samen gezeten om over een mogelijke scheiding te praten. Borginon neemt «akte» van het scheidingsvoorstel. Beide kampen gaan samen een voorstel uitwerken dat ter stemming aan het partijbestuur zal worden voorgelegd. Men zou streven naar een voorstel dat personeel en middelen in twee verdeelt en waarbij niemand recht heeft op de naam 'Volksunie'. Beide groepen zouden wel nog een technische fractie blijven vormen in de parlementen. Europarlementslid Nelly Maes reageert scherp en stelt dat de VU nodig is en dat de anderen «het recht niet hebben om over de boedelscheiding te praten».

21 juni. Na afloop van het VU-partijbestuur kondigt voorzitter Borginon aan dat men unaniem tot de vaststelling is gekomen dat het onmogelijk is om met de hele partij naar de volgende verkiezingen te gaan. Er is verder besloten om aan de partijraad voor te stellen om verschillende projecten op 15 september aan het ledencongres voor te leggen. Borginon wijst er nog op dat een belangrijke groep binnen de partij verder wil met de VU. Hij zegt dat hij er alles aan gedaan heeft om de partij bijeen te houden, maar dat er belangrijke groepen in de partij zijn die een andere weg willen gaan. Ik moet me daarbij neerleggen, aldus Borginon.

22 juni. Met 58 % van de stemmen bekrachtigt de VU-partijraad de vaststelling van het partijbestuur dat de verschillende groepen in de partij niet meer kunnen samenwerken. Er wordt echter geen ledencongres georganiseerd om te beslissen over de toekomst van de partij: 62 % van de partijraadsleden opteert voor een schriftelijke ledenbevraging. De groep-Bourgeois en de groep-Anciaux maken bekend allebei een project te zullen indienen. Het is mogelijk dat ook een «mid-dengroep» dat doet. De leden zullen tijdens de bevraging rechtstreeks kunnen kiezen tussen één van de ingediende projecten. Er wordt een reglementscommissie opgericht die voorwaarden en gevolgen van de bevraging moet vastleggen. De commissie bestaat uit 12 leden: 3 uit de middengroep (Sauwens, Kris Van Dijck en Etienne Van Vaerenbergh), 3 uit de groep-Bourgeois (Bourgeois, Bart De Wever en Jan Loones), 3 uit de groep-Anciaux (Vankrunkelsven, Van de Castele en Geert Lambert) en drie 'neutrale' leden (interimvoorzitter Borginon, partijsecretaris Appeltans en partijraadvoorzitter Walter Muls). Vanwege de samenstelling wordt dit het 3x3+3-overleg genoemd. Een partijraad zal daarna de spelregels van de ledenbevraging definitief vastleggen. Borginon wil uiterlijk in september het resultaat van de ledenbevraging kennen.

24 juni. In de Lambemont-saga waarschuwt voorzitter Borginon op het VRT-programma *Zinzen* de regering voor nieuwe concessies aan de PSC. Hij dreigt er in dat geval mee met de hele VU-fractie tegen Lambermont te stemmen.

28-29 juni. In de nacht van 28 op 29 juni keurt de Kamer het bevoegdheidsluit van het Lambermontakkoord met een tweederde meerderheid goed. 96 kamerleden keuren het akkoord goed, 12 onthouden zich (FDF, PSC en VU-ID-kamerleden Borginon, Willems, Van de Castele en Van Weert), 41 leden stemmen tegen (CVP, Vlaams Blok, FN en VU-ID-leden Bourgeois, Brepoels, Pieters en Van Hooerebeke). De PSC'ers onthouden zich nadat zij van de federale regering garanties hebben gekregen voor de Franstaligen in de faciliteitengemeenten (het Europees raamverdrag ter bescherming van de minderheden zal worden ondertekend) en garanties voor de financiering van het Brussels Gewest (er wordt een fonds opgericht om de internationale rol en de hoofdstedelijke functie van Brussel te financieren). Borginon en de andere VU-ID'ers die zich onthouden spreken over het raamverdrag als zijnde «een lege doos».

Kort daarna keurt de Senaat het financieringsluit van het Lambermontakkoord goed : 49 senatoren keuren het akkoord goed (waaronder de VU-ID'ers Vankrunkelsven en Van Quickenborne), 17 senatoren stemmen tegen (CVP, Vlaams Blok en VU'er Chris Vandenbroeke), de 5 PSC-senatoren onthouden zich.

De «middengroep» van de VU maakt in een mededeling bekend dat ze zelf met een eigen project naar de leden gaat. De groep wil de partij laten voortbestaan en wenst de naam VU te behouden. Het project dat zal worden voorgesteld is Vlaams-radicaal en maatschappelijk vernieuwend. «Twee thema's die bij de VU altijd verweven zijn geweest», zegt Nelly Maes. De mededeling is onder meer ondertekend door Nelly Maes, Johan Sauwens, Etienne Van Vaerenbergh, Kris Van Dijk, Simonne Janssens-Vanoppen, Willy Kuypers en Jaak Vandemeulebroucke.

30 juni. Op een programmadag van ID21 in het Vlaams Parlement (125 aanwezigen) stelt Sven Gatz voor om na de zomer te bekijken wat de raakpunten zijn tussen het ID-project en het project van de groep-Anciaux. Gatz nodigt Anciaux nu al uit om rond de tafel te gaan zitten. Hij stelt wel een aantal voorwaarden voor samenwerking tussen ID21 en de groep-Anciaux. Zo zijn democratische nationalist en flaminganten welkom, maar mag het project niet uitsluitend een verhaal van nationalist zijn. Daarnaast moet het gaan om een sociaal progressief project waarin de gemeenschap en het individualisme hand in hand kunnen gaan. Bert Anciaux reageert als volgt : «Ik hoop dat we samen aan het project kunnen werken. Maar ik sluit niet uit dat een andere partner opduikt. Ik stap zeker niet over naar een andere partij. Maar een alliantie waarbinnen wij alle vrijheid hebben, is ook een optie.»

4 juli. Het voorstel van de commissie die de ledenbevraging binnen de VU diende voor te bereiden, het zogenaamde 3x3+3-overleg, wordt door de VU-partijraad met ruime tweederde meerderheid goedgekeurd (87 stemmen voor, 14 tegen en 5

onthoudingen). Als stemgerechtigden voor de ledenbevraging worden alle personen aangewezen die op 14 februari 2001 lid waren van de VU en de nog niet hernieuwde leden van het jaar 2000 (15.297 personen). Verder dient elk project dat zich aan de VU-leden aanbiedt de steun te krijgen van tenminste 25 partijraadsleden (de partijvoorzitter, de algemeen secretaris en de voorzitter van de partijraad mogen geen project ondertekenen). De projecten moeten uiterlijk op 16 juli ingediend zijn.

Het reglement houdt verder in dat «de winnende groep de partij voortzet en uiterlijk op 1 januari 2002 de controle krijgt over de vzw's van de groep-Volksunie met de daarbij horende roerende en onroerende goederen, materiële en immateriële bezittingen, aktiva en passiva, inclusief de waarborgen voor het personeel». Voor het behoud van de naam VU en het logo moet de winnaar tenminste 50 % van de stemmen behalen als er drie projecten worden ingediend. Bij twee projecten ligt die drempel op 60 %. Als geen groep het benodigde percentage haalt, verdwijnt de naam VU.

De middelen uit de overheidsfinanciering zullen, na een voorafname van middelen die toekomen aan ID21 en een voorafname van enkele centrale kosten, verdeeld worden over de projecten die minstens 20 % van de stemmen hebben gehaald. De winnaar krijgt tot de eerstvolgende federale verkiezingen jaarlijks eerst 10 miljoen frank en daarbovenop minstens 50 % van het resterende bedrag. De verliezers verdelen pro rata het restbedrag.

De middelen van de fractiewerking worden, na voorafname voor de werking van de fractiesecretariaten, de toelagen aan ID21 en enkele centrale kosten, verdeeld op basis van de keuze van de VU-parlementsleden (ID-parlementairen worden niet meegeteld). Zij kunnen elk 1/18de toebedelen aan een project dat minstens 20 % van de stemmen heeft gekregen. Ook de reeds aangelegde voorzieningen voor de verkiezingen van 2003 en 2004 worden op dezelfde manier verdeeld.

Tenslotte beslist de partijraad dat alle parlementsleden er zich toe engageren tot het einde van de legislatuur lid te blijven van de parlementaire VU-ID-fracties.⁶ Duidelijk wordt dat de groep-Bourgeois, de groep-Anciaux en de middengroep een project zullen indienen.

16 juli. Op de VU-partijzetel worden drie projecten ingediend. Het project 'Niet Splitsen' van de middengroep stelt dat de partij er gedurende 40 jaar steeds is in geslaagd de spanning tussen het maatschappijvernieuwende aspect en het Vlaams-nationale te overstijgen. De middengroep vindt dat dit ook in de toekomst mogelijk moet blijven. De VU heeft volgens de groep wel degelijk een toekomst als afzonderlijke partij. De groep wil de interne partijdemocratie versterken en partijbeslissingen moeten worden gerespecteerd. Hoofdindieners van het project is Johan Sauwens.

⁶ Een partij moet om recht te hebben op financiering van de federale overheid zowel rechtstreeks gekozenen hebben in de Kamer als in de Senaat. De enige rechtstreeks gekozenen senatoren van VU-ID zijn Patrik Vankrunkelsven en Vincent Van Quickenborne (ID21).

Het project 'Vlaams-Nationaal' van de groep-Bourgeois wil een radicalisering van het Vlaams-nationale programma. Het legt de nadruk op «haakse» waarden : de individuele vrijheid is beperkt en de vrije markteconomie kan niet zonder correctie. Het sluit samenwerking met andere partijen uit en wil ook een einde maken aan de alliantie met ID21. Hoofdindieners van het project is Geert Bourgeois zelf.

Het project van 'De Toekomstgroep' van de groep-Anciaux spreekt van een post-Belgische maatschappij waar ook aandacht moet gaan naar andere zaken dan het louter communautaire. De invulling van Vlaamse bevoegdheden is minstens even belangrijk als het verwerven van nog meer nieuwe bevoegdheden. De groep staat open voor samenwerking met anderen, weliswaar «steeds binnen eigen structuren en een eigen identiteit». Niet Anciaux zelf, maar Paul Van Grembergen is hoofdindieners van het project. Van Grembergen zegt hierover in *De Morgen* : «Ik heb die verantwoordelijkheid op mij genomen om te vermijden dat de bevraging enkel zou gaan over of men Bert Anciaux een fijn mens vindt of niet, in plaats van over de toekomst van de VU.»

In de media wordt melding gemaakt van slechts minimale verschillen tussen de drie projecten. Etienne Van Vaerenbergh zegt hierover : «Als je een pint in drie borrelglasjes uitgiet, dan blijft hetzelfde over : bier.»

Elk project diende ondertekend te worden door minstens 25 leden van de partijraad. In *Volle Manen*, het VU-partijblad, wordt voor elk project een lijst van ondertekenaars gepubliceerd. Volgens deze lijst tekenden 36 partijraadsleden voor het project Niet Splitsen, 52 voor De Toekomstgroep en 56 voor Vlaams-Nationaal (zei deel II van dit artikel).

Ondertussen maakt Geert Bourgeois duidelijk dat hij eigenlijk liever met twee groepen naar de leden was gestapt dan met drie : «Tot gisteren (15 juli) heb ik geprobeerd een akkoord te bereiken [met de middengroep], het is jammer genoeg niet gelukt. Sauwens zegt nu dat we na 15 september, wanneer de uitslag bekend is, maar moeten praten. Misschien had de middengroep schrik dat we de eerste viool wilden spelen, dat was geenszins de bedoeling.»

Augustus. Er verschijnt een extra editie van *Wij-Jongeren*, het tijdschrift van de VU-Jongeren, met getuigenissen van jongeren uit alle drie de projecten en met analyses van journalisten en academici. Dit nummer wordt verscheidene malen geprezen omwille van zijn informatieve waarde.

16 augustus. De 15.297 stemgerechtigde VU-leden krijgen de stembrief thuis bezorgd waarin ze zich kunnen uitspreken ten gunste van één van de drie projecten. De stemming zal worden afgesloten op 14 september. De dag nadien wordt de uitslag bekend gemaakt. *De Standaard* meldt dat ondanks de strubbelingen van de afgelopen maanden de VU er toch in geslaagd zou zijn 600 leden bij te winnen. Zij zijn echter niet stemgerechtigd in de ledenbevraging.

De campagne naar de gunst van de VU-kiezer wordt geopend door een interview met Geert Bourgeois in *De Standaard*. Hij betreurt dat de leden moeten kiezen

tussen drie in plaats van tussen twee projecten : «Er bestaat een zeer grote kloof tussen het project Anciaux aan de ene kant, en Vlaams-Nationaal en Niet Splitsen aan de andere kant. (...) Het is echter dramatisch dat Niet Splitsen en Vlaams-Nationaal apart opkomen. We delen het geloof in een toekomst voor het Vlaams-nationalisme.» Hij stelt verder dat hij op alle mogelijk manieren toenadering heeft proberen zoeken tot Sauwens maar dat die de boot steeds heeft afgehouden. Hij haalt anderzijds ook opvallend sterk uit naar het project van die middengroep : «Ik hoop dat de leden inzien dat Vlaams-Nationaal de grootste garantie biedt op het voortbestaan van de partij. De middengroep vormt geen solide basis. Niet Splitsen, het klinkt goed. Veel perspectief biedt het echter niet. Wij hebben het VU-erfgoed sterker en moderner vertaald. De middengroep oogt bijzonder grijs en heterogeen. De parlementsleden die de partij de afgelopen jaren hebben gekleurd, vind je daar niet terug.»

VU-partijsecretaris Laurens Appeltans verklaart in het Radio 1-programma *Voor De Dag* dat de kostprijs van de ganse ledenbevraging ongeveer 1 miljoen frank zal bedragen.

17 augustus. De familie van VU-stichter Frans Van der Elst vraagt in een brief aan Bourgeois en Brepoels om de foto en een citaat van Van der Elst te verwijderen van de website van Vlaams-Nationaal. Op de site staat de volgende uitspraak van de stichter te lezen : «Het Vlaams-nationalisme is niet dood. De waarheid is dat de VU is afgeweken en al te zeer verwaarloosd heeft zich te bezinnen op zijn ideologische grondslag, het Vlaams-nationalisme, dat op de achtergrond is geraakt door een al te pragmatische politiek.» De familie schrijft : «Wij zouden nooit kunnen aannemen dat hij zich voor uw groep zou ingezet hebben. Hij was iemand die ook nog tijdens zijn laatste levensmaanden uiting heeft gegeven aan zijn bezorgdheid over de toekomst van het Vlaams-nationalisme. Maar daarmee wilde hij zeker niet de klok terugdraaien, maar integendeel het zoeken naar een hedendaagse invulling ervan aanmoedigen. Deze inspiratie zou hij bij uw groep zeker niet gevonden hebben.»

18 augustus. VU-minister Van Grembergen, hoofdindienaar van het Toekomstproject, zegt in een interview met *De Standaard* : «Binnen De Toekomstgroep is afgesproken geen enkele denigrerende tekst te verspreiden. Met modder gooien vinden wij in strijd met de trots van de Volksunie van de voorbije veertig jaar.» Hij beschuldigt de groep rond Bourgeois tegelijkertijd van naast de officiële partijorganen te werken : «Hij was de officiële partijleider en organiseerde een alternatief circuit, of tenminste liet hij dat parallel circuit organiseren. (...) Na mijn verzoeningspoging een aantal maanden geleden zijn afspraken gemaakt die de groep-Bourgeois niet heeft nageleefd. Bourgeois'Oranjehofgroep is blijven vergaderen en de Amazonegroep van Bert Anciaux – waar ik niet toe behoorde – heeft dat niet gedaan.» Inzake het mogelijk 'opgaan in een groter geheel' van De Toekomstgroep stelt hij duidelijk : «De groep rond Geert Bourgeois verspreidt dat beeld doelbewust. (...) Laat ons tot samenwerkingsverbanden komen waar we over Vlaamse

doelstellingen met elkaar praten en eventueel afspraken maken. Dat betekent niet meteen gemeenschappelijke lijsten, maar waarom een aantal partijen niet – in hun verkiezingsprogramma – een aantal zelfde doelstellingen die het algemeen Vlaams belang dienen, laten formuleren?» Tenslotte ziet ook hij samenwerking met de middengroep van Sauwens als een mogelijkheid.

19 augustus. Toon Van Overstraeten, vertrouweling van VU-stichter Frans Van der Elst, reageert op de rel rond het citaat van Van der Elst op de website van Vlaams-Nationaal. Hij stelt: «Het zou vermetel zijn om te stellen hoe Frans Van der Elst zou hebben gereageerd, maar ik weet wel zeker dat hij het links-liberalisme zou afwijzen. (...) Ik vermoed dat de familie nu vooral betreurt dat zijn naam gebruikt wordt in de strijd om de erfenis van de VU.»

22 augustus. Johan Sauwens, indiener van het project Niet Splitsen, wordt op zijn beurt geïnterviewd door *De Standaard*. Hij wil de VU zo snel mogelijk weer operationeel maken. Hij stelt over de middengroep: «We zijn gegroeid uit verontwaardiging, omdat een kleine groep een splitsingsscenario besprak. Het kan toch niet dat een handvol mensen de toekomst van de partij beslecht.» In antwoord op de vraag of hij bereid is om met de twee andere groepen samen te werken, zegt hij dat de deelgroepen vanaf 16 september moeten ophouden te bestaan, dat de middengroep een aantal mensen in de andere projecten zal aanspreken en dat met die personen een aantal duidelijke afspraken zullen worden gemaakt. Van een nieuwe samenwerking met ID21 kan volgens Sauwens geen sprake meer zijn: «Dat experiment is voorbij.» Tenslotte stelt hij nog: «Als wij het halen, vragen we Borginon om voorzitter te worden. Fons heeft daarvoor de diplomatieke kwaliteiten.» Gevraagd om een reactie op dat laatste stelt Borginon ontwijkend: «Er is op uitdrukkelijke vraag van de groep-Bourgeois afgesproken dat ik voor geen van de drie groepen zou tekenen, maar dat betekent niet dat ik gedwongen ben mij helemaal neutraal op te stellen. Wel is er mij een politieke zomerslaap opgelegd.»

Eind augustus. Een aantal VU-arrondissementen organiseert een debatavond over de ledenbevraging in de partij. Bedoeling daarbij is dat van elk van de drie projecten één protagonist een korte uiteenzetting geeft, gevolgd door een debat. De volgende arrondissementen organiseren zo'n avond: Leuven, Turnhout, Halle-Vilvoorde, Brugge, Antwerpen en Mechelen. Ook de VU-jongeren organiseren iets dergelijks. Het aantal aanwezigen varieert van ongeveer 20 personen bij de VU-jongeren, over 45 à 50 geïnteresseerden in Leuven en Turnhout, 60-65 in Halle-Vilvoorde, Brugge en Mechelen tot 100 belangstellenden in Antwerpen.⁷ Daarnaast organiseert Vlaams-Nationaal in dezelfde periode in elke Vlaams provincie een eigen praatcafé, waarop alle VU-leden uitgenodigd worden. Anders

⁷ Cijfers op basis van eigen observaties, getuigenissen van arrondissementele secretarissen en krantenartikels.

dan bij de arrondissementele debatavonden, komen hier enkel vertegenwoordigers van Vlaams-Nationaal aan het woord. Plaatselijke kaderleden, mandatarissen of partijleden spreken hun voorkeur uit voor het project, gevolgd door een interview van een journalist met Frieda Brepoels en Geert Bourgeois en een vragenronde. De aanwezigheden hier schommelen van 60 in Vlaams-Brabant tot 150 in zowel Oost- als West-Vlaanderen.⁸

Geert Bourgeois zegt op 25 augustus in *De Morgen* dat als het van hem afhangt het cordon sanitaire tegen het Vlaams Blok behouden blijft als Vlaams-Nationaal de VU overneemt.

Op 30 augustus bevestigt Costa-co-voorzitter Patrik Vankrunkelsven het door Geert Bourgeois verspreide bericht dat de Costa in alle stilte is opgedoekt : «De beslissing is genomen in overleg met de federale regering omdat er toch geen concreet project meer is voor de Costa.»

27 augustus. *De Standaard* meldt dat uit uitgelekte e-mails van ID-woordvoerder Sven Gatz blijkt dat begin juli al plannen gemaakt werden om ID21 en De Toekomstgroep op 27 september – dus na de bekendmaking van de uitslag van het ledenreferendum – te laten fuseren.

30 augustus. Er verschijnt een vrije tribune van Maurits Coppieters in *De Standaard* waarin hij zijn steun voor Niet Splitsen uitspreekt.

1 september. De VU-Jongeren (VUJO) houden een extra algemene ledenvergadering in Mechelen. De bedoeling is om de VUJO niet op te splitsen, maar als groep te kiezen voor één bepaald project. Naast het geven van een politiek signaal en stemadvies aan VUJO'ers, heeft de beslissing nog andere gevolgen. Indien de VU-leden in meerderheid voor hetzelfde project kiezen als de VUJO, dan wordt de huidige situatie gewoon voortgezet. Indien de VUJO voor een verliezend VU-project kiest, dan gaan VU en VUJO een verschillende kant uit. VUJO is immers een aparte vzw, die geen deel uitmaakt van de VU. De uitslag van de stemming : 42 stemmen voor De Toekomstgroep, 3 stemmen voor Vlaams-Nationaal, 2 stemmen voor Niet Splitsen en 9 onthoudingen. Er wordt wel wat protest geuit. Men verwijt de VUJO-leiding al lang de kant van De Toekomstgroep gekozen te hebben en precies deze extra algemene ledenvergadering opgezet te hebben om de gehele VUJO zo ver te krijgen. De tegenstanders hekelen o.m. de relatief lage opkomst (56 leden op een totaal van 480, amper 11 %). De VUJO-leiding repliceert dat de procedure conform de interne regels is verlopen, dat alle VUJO-leden op de hoogte gebracht waren en dat ook bij vorige algemene vergaderingen de opkomst niet altijd even hoog was. Er dient ook aangestipt te worden dat een aantal

⁸ Cijfers op basis van eigen observaties en/of getuigenissen van Vlaams-Nationaal zelf.

jongeren de VUJO al eerder verlaten had om toe te treden tot de jongerenbeweging Ronduit !⁹

4 september. Niet Splitsen roept de VU-leden die nog niet gestemd hebben op om dit alsnog te doen.

15 september. Partijsecretaris Laurens Appeltans maakt na afloop van de VU-partijraad (de laatste VU-partijraad uit de geschiedenis) de uitslag van de ledenbevraging bekend. Van de in totaal 15.297 stemgerechtigde leden hebben er 9.801 hun stem uitgebracht (participatiegraad=64,07 %).

	<i>Absoluut aantal geldige stemmen</i>	<i>% geldige stemmen</i>
Vlaams-Nationaal	4.432	47,18
Niet Splitsen	2.835	30,18
De Toekomstgroep	2.126	22,63
Totaal	9.393	100,00

Het gevolg van deze uitslag is dat de groep rond Geert Bourgeois de leiding over de partij krijgt. Doordat geen project meer dan 50 % haalt, verdwijnt de naam Volksunie. Ook het logo van de partij mag niet meer gebruikt worden.

In reactie op de uitslag steekt Bourgeois de hand uit naar de middengroep : «Ik zal Johan Sauwens contacteren. Ik heb goede hoop op één sterke politieke formatie.» Verder stelt hij dat de groep die als tweede is geëindigd – de middengroep – tot 2007 gebruik mag maken van het deel van het partijhoofdkwartier gelegen in de Noordstraat, waar het hoofdkwartier van ID21 gevestigd is.

Sauwens van zijn kant stelt twee voorwaarden voor samenwerking : er moet bereidheid zijn om te zoeken naar een werkbare oplossing «die zo dicht mogelijk bij het huidig VU-programma ligt» en er moeten klare afspraken komen over de interne partijdemocratie. Hij stelt verder dat het niet de bedoeling is dat de groep Niet Splitsen een aparte structuur blijft.

Anciaux en Vankrunkelsven spreken van een te verwachten uitslag. Van Grembergen stelt dat een gesprek met Bourgeois is uitgesloten en benadrukt dat De

⁹ Ronduit ! werd op 18 februari 2001 in Dilbeek opgericht uit onvrede met de partijkoers inzake Lambermont. De vereniging werd oorspronkelijk voornamelijk getrokken door een aantal jongeren (o.a. Johan Guldix, Piet De Bruyn, David Vits en Joris Nachtergaele), maar Ronduit ! telde ook heel wat niet-jongeren onder haar leden. Ronduit ! was geen afsplitsing van de VU-Jongeren maar verzamelde wel afgehaakte VU-Jongeren, net als ontevreden oudere militanten en kaderleden. Ronduit ! zorgde eigenlijk voor enige structuur bij de achterban van de «Bende van Vier». Een informeel bestuur kwam minstens om de maand samen. De vereniging speelde o.a. een belangrijke rol bij de betoging van de Vlaamse Volksbeweging in Gent (mei 2001) en in de campagne van Vlaams-Nationaal bij de VU-ledenbevraging. Aangezien Ronduit ! voornamelijk door jongeren werd getrokken, groeide de vereniging na de overwinning van Vlaams-Nationaal bij de ledenbevraging uit tot de jongerenbeweging van de N-VA.

Toekomstgroep een eigen project heeft : «Momenteel worden er geen gesprekken gevoerd met andere partijen.»

Huidig VU-voorzitter Borginon blijft voorlopig voorzitter van de vzw Volksunie. Hij dient de regeling af te werken i.v.m. de gevolgen van de ledenbevraging zoals vastgelegd op de partijraad van 4 juli.

Uit het onderzoek naar het stemgedrag van de VU-leden bij de bevraging, wordt duidelijk dat het project Vlaams-Nationaal in geen enkele provincie een lage score heeft behaald en vooral in West-Vlaanderen een erg hoge score. Verder heeft het project veel aanhang bij personen die betrokken zijn bij de klassieke Vlaamse beweging, bij personen die al langer dan 25 jaar lid zijn van de partij en bij de gewone leden van de partij die geen kandidaat zijn bij verkiezingen. Op moreel-ethisch vlak zijn de Vlaams-Nationaal-kiezers vrij conservatief, ze staan weigerachtig t.o.v. samenwerking met andere partijen en zien het Vlaams-nationalisme nog altijd als de allerbelangrijkste prioriteit.¹⁰ De kiezers van Niet Splitsen nemen op vele punten een positie in die het midden houdt tussen de twee andere projecten, zonder echt over te hellen naar één van de twee projecten. Dit project heeft vooral aanhang in de provincies Limburg en Antwerpen en bij leden die al langer lid zijn van de partij. Het project van De Toekomstgroep tenslotte heeft vooral veel aanhang bij personen die actief zijn naar buitenuit als parlementslid of als kandidaat bij de gemeenteraadsverkiezingen of die actief zijn bij zogenaamde nieuwe sociale bewegingen. De aanhang van het project is verder groot bij personen die eerder progressief zijn op moreel-ethisch vlak, bij personen voor wie meer Vlaams zelfstandigheid belangrijk is, maar voor wie dat laatste niet kost wat kost de absolute prioriteit moet zijn.

17 september. De groep rond Geert Bourgeois vergadert voor de eerste keer in het voormalig VU-hoofdkwartier aan het Barricadenplein in Brussel. De groep kiest een voorlopig partijbestuur en doopt zich om tot 'De Nieuwe Volksunie'. Geert Bourgeois wordt voorlopig voorzitter. Na 13 oktober komen er voorzittersverkiezingen. Kamerlid Frieda Brepoels wordt voorlopig aangesteld om de partij organisatorisch te leiden.

Over de steun aan de twee Vlaamse VU-ministers zegt Bourgeois : «Ik stel ze niet hardop ter discussie, neen. We moeten daar eens grondig over nadenken. Het komt zo snel mogelijk op de agenda van onze volgende vergaderingen. Ook de partijraad in oktober spreekt zich daarover uit.» Zonder de vijf parlementsliden die niet voor De Toekomstgroep opteerden, behoudt de Vlaamse regering in het Vlaams Parlement nog wel een meerderheid van 66 op 124 zetels. Jan Loones zegt zelf : «Ik wil liever bij elke stemming nadenken of ik de Vlaamse regering steun of niet. Bij die steun zal ik me laten leiden door het regeerakkoord dat destijds werd afgesloten.»

De Toekomstgroep reageert ondertussen hoegenaamd niet positief op de naamkeuze van de groep-Bourgeois. Kamerlid Els Van Weert : «Dat is tegen alle afspraken.

¹⁰ B. WAUTERS, *a.w.*, pp. 3-26.

Niemand heeft bij het ledenreferendum 50 procent gehaald en dan verdwijnt de naam Volksunie. De Nieuwe Volksunie mag niet en we gaan daar formeel tegen protesteren.»

18 september. Ondertussen proberen de verschillende groepen de lokale VU-afdelingen voor hun project te winnen. Annemie Van de Casteele van De Toekomstgroep : «We willen zo snel mogelijk de afdelingen bezoeken om te zeggen dat wij ook bestaan. De winnaar van het ledenreferendum erfde het apparaat, wij moeten van nul beginnen. En we vrezen een beetje dat de afdelingen soms gemakshalve zullen beslissen om bij de groep-Bourgeois aan te sluiten.» Frieda Brepoels, die door De Nieuwe Volksunie uitgestuurd wordt om de lokale afdelingen te bezoeken, verwacht voor haar groep weinig problemen in West-Vlaanderen en Limburg. In andere regio's zoals bijvoorbeeld de hoofdstad ziet ze wel mogelijke problemen : «De Brusselse afdeling is helemaal van Bert, met mensen uit zijn kabinetten enzovoort. Daar zullen we dus iets totaal nieuws moeten opbouwen.» Geert Bourgeois zegt in *De Financieel-Economische Tijd* over de regeringsdeelname : «De twee ministers zitten in het kamp dat zeer duidelijk verliest. Het is duidelijk dat dit een probleem vormt en dat er vragen zijn over hun mandaat.»

19 september. De groep van Geert Bourgeois gaat in op de vraag van Annemie Van de Casteele, tijdelijk voorzitter van De Toekomstgroep om de naam De Nieuwe Volksunie niet meer te gebruiken. De partij van Bourgeois wordt voorlopig omgedoopt – in afwachting van een echte nieuwe naam op 13 oktober – tot De Nieuwe Partij*. (* staat daarbij voor «die de partij waarvan de naam niet meer mag worden vernoemd, voortzet».)

21 september. Na een week van informele contacten met leden van de twee andere groepen, komt de groep Niet Splitsen samen om het een en ander te evalueren. Zoals verwacht, wordt besloten zowel met De Toekomstgroep als met de Nieuwe Partij* verder te onderhandelen. Tevens worden de voorwaarden bepaald waarmee de discussie zal worden aangegaan. Johan Sauwens wil over die voorwaarden enkel kwijt dat het zeker zal gaan over de toekomstige strategie, de mate waarin de interne partijdemocratie wordt georganiseerd en de vraag of de groep Niet Splitsen een herkenbare rol zal kunnen spelen.

27 september. ID21 besluit met een overgrote meerderheid (92 %) zichzelf op te heffen. De zowat 1.000 «partners» (=leden) konden zich daarover uitspreken door persoonlijk te komen stemmen in Brussel of hun stem te laten horen per brief of via internet. Vanaf 1 oktober fuseert ID21 met De Toekomstgroep tot 'Toekomstgroep-ID'. Voorlopig blijft ID21 wel als vzw bestaan. Dat is louter om administratieve redenen om de dotatie van de vzw VU, om en bij de 250.000 euro per jaar, te kunnen blijven ontvangen. Woordvoerder Sven Gatz van ID21 benadrukt nog het links-liberaal en het radicaal democratisch karakter van ID21. Voor hem mag de nieuwe groep niet varen onder de vlag van het Vlaams-nationalisme. Samenwer-

king met derden kan, maar voor Gatz kan er geen sprake van zijn dat de nieuwe formatie fuseert met een bestaande partij of er door wordt opgeslokt.

3 oktober. Bij de stemming over de beleidsverklaring van de regering in het Vlaams Parlement geeft de voltallige VU-ID-fractie – op een onthouding van Chris Vandembroeke na – samen met de andere meerderheidspartijen het vertrouwen aan de regering.

5 oktober. De groep Niet Splitsen beslist in Leuven over haar toekomst. Vlaams parlementslicid Van Dijck stelt : «Wij hebben met De Toekomstgroep en met de Nieuwe Partij van Geert Bourgeois telkens twee gesprekken gehad. Tijdens de onderhandelingen hebben we onze voorwaarden gesteld. (...) Er wordt nu niet meer onderhandeld. We moeten beslissen.» Nog in de loop van de voorafgaande week roept een groep van 30 oud-parlementsleden van de VU met o.a. Walter Luyten, Bob Maes en Toon Van Overstraeten de groep Niet Splitsen op om met de groep van Bourgeois samen te gaan. Uiteindelijk wordt in Leuven beslist de leden de vrije keuze te laten om bij één van de andere twee groepen aan te sluiten. «Een groot deel van de leden weigert echter een keuze te maken», zegt Sauwens. Ook hijzelf kiest nog niet : «Ik leg me de komende tijd toe op mijn gemeente en op mijn werk in het Vlaams Parlement.»

Voor de leden van Niet Splitsen wordt tevens, ongeacht hun partijpolitieke keuze, een Vlaams-nationaal platform opgericht. Bedoeling daarvan is om het VU-erfgoed voort te zetten, het Vlaams zelfbestuur te promoten en de lokale werkingen te ondersteunen en te begeleiden.

Interessant in dit verband is de volgende tabel over het stemgedrag bij de VU-ledenbevraging.¹¹ Wauters bevroeg in totaal 391 VU-leden (enkel leden die daadwerkelijk hebben gestemd, werden geselecteerd). 121 daarvan gaven te kennen voor het project Niet Splitsen te hebben gestemd. Gevraagd naar hun tweede keuze werd volgend opmerkelijk resultaat bekomen.

	<i>Niet Splitsen</i>	
	<i>Absoluut aantal</i>	<i>%</i>
Vlaams-Nationaal	57	47,11
De Toekomstgroep	57	47,11
Geen antwoord	7	5,79

13 oktober. Nadat eerder op de dag de Nieuwe Partij* een partijraad hield, wordt door Bourgeois de nieuwe naam en een nieuw manifest voorgesteld. In de Schelp van het Vlaams Parlement komen daarvoor ongeveer 300 mensen opdagen. De Nieuwe Partij* wordt omgedoopt in de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA). (Volgens woordvoerder Ben Weyts zou in de partijraad slechts één iemand tegen de naam

¹¹ B. WAUTERS, *a.w.*, p. 22.

N-VA hebben gestemd) Bourgeois presenteert tevens een N-VA-manifest met 21 beginselen. Dat manifest dient als houvast tot een ledencongres dat gepland is voor april 2002. Tot dan blijft Bourgeois zelf ook voorzitter. De N-VA streeft naar een onafhankelijk Vlaanderen dat lid is van de Europese Unie. De partij kiest ook duidelijk voor de republiek Vlaanderen : ze vindt de erfelijke dynastie niet meer van deze tijd. Verder maakt Bourgeois duidelijk dat de N-VA op geen enkele manier wil samenwerken met het Vlaams Blok, maar dat de partij afstand neemt van het principe van het cordon sanitaire. Volgens N-VA-woordvoerder Ben Weyts waren er van de 36 partijraadsleden van de voormalige VU die hun handtekening hebben geplaatst onder het project van Niet Splitsen, «iets meer dan de helft» aanwezig op de eerder op de dag gehouden partijraad. De partijraad duidde ook een voorlopig partijbestuur aan.

17 oktober. Vlaams parlements lid Kris Van Dijck, tot voor kort behorend tot Niet Splitsen, maakt bekend dat hij zich aansluit bij de N-VA van Geert Bourgeois : «Als ik me politiek niet wil uitrangeren, moet ik een keuze maken. Die was niet gemakkelijk, maar ik kies voor de N-VA. (...) Mijn keuze betekent niet dat ik de Vlaamse regering niet meer steun. Ik blijf achter het regeerakkoord staan.»

30 oktober. De N-VA kondigt aan dat ze alle ex-VU-leden gaat aanschrijven met de vraag om zich lid te maken van de N-VA. Geert Bourgeois rekent op de helft van de 15.000 tot 16.000 ex-VU-leden.

Begin november. Patrik Vankrunkelsven maakt bekend dat Europarlementslid Nelly Maes en lid van de middengroep aanwezig zal zijn op het congres van De Toekomstgroep. Hij wijst er verder op dat er een aantal leden van de groep Niet Splitsen, «leden van de tweede lijn», meewerken aan de congresteksten van De Toekomstgroep. Enkele dagen later stelt Europarlementslid Nelly Maes echter dat ze niet komt. Ze verklaart wel «erg geïnteresseerd» te zijn in de afloop van de discussies in De Toekomstgroep. Uiteindelijk maakt ze enkele dagen later bekend dat ze toch aanwezig zal zijn op het congres van De Toekomstgroep. Volgens haar blijkt na enkele gesprekken met mensen van die groep en na het lezen van de congresteksten dat de overgrote meerderheid opteert voor een eigen project en geen overstap naar de VLD voorbereidt. Ze heeft evenwel nog niet beslist of ze definitief tot de groep toetreedt. Ze zal dat pas doen na afloop van het congres en de verkiezing van de nieuwe bestuursploeg.

9 en 10 november. In aanwezigheid van ruim zevenhonderd congresgangers vormt De Toekomstgroep-ID zich om tot een nieuwe partij, 'Spirit' genaamd. 'Spirit' heeft betekenis op zich, maar is tevens de afkorting van Sociaal, Progressief, Internationaal, Regionalistisch, Integraal-democratisch en Toekomstgericht. De ondertitel van Spirit luidt verder «Vrije Democraten. Vlaams, Europees, mondiaal.» Volgens haar beginselverklaring heeft de partij een grote eerbied voor het individu met daartegenover een actieve overheid. De partij is bekommerd om postmateria-

listische thema's zoals democratie, milieu en pacifisme. Verder ruilt Spirit het Vlaams-nationalisme voor het «regionalisme». Spirit positioneert zich duidelijk als een onafhankelijke partij, niet als een beweging die aansluiting zoekt bij een groter geheel. Enkel Vankrunkelsven houdt enigszins de mogelijkheid open om in de toekomst met anderen samen te werken, maar «enkel op basis van inhoud». Tenslotte stelt Spirit ook duidelijk in de Vlaamse regering te willen blijven. Annemie Van de Casteele wordt verkozen tot algemeen voorzitter. Els Van Weert en Geert Lambert worden de nieuwe ondervoorzitters (zie deel II van dit artikel). In reactie op de oprichting van Spirit maakt Geert Bourgeois enigszins triomfante-lijk melding van het feit dat «Vlaanderen maar één democratische Vlaams-nationale partij rijk is en dat de N-VA zich verbaast over het gemak waarmee sommige politici, waaronder enkele nestors, hun Vlaams-nationale roots verlooche-
nen».

30 november. Op een gezamenlijke bijeenkomst van de Raad van Bestuur en de Algemene vergadering van de vzw Volksunie raken de reeds lang aanslepende gesprekken over de uitvoering van de afspraken die bij de VU-ledenbevraging werden gemaakt, afgerond. Er wordt beslist dat de naam van de vzw Volksunie vanaf 1 december gewijzigd wordt in vzw Nieuw-Vlaamse Alliantie. Verder nemen 22 leden van de Algemene vergadering en de Raad van Bestuur van de vzw Volksunie en de daaraan verbonden vzw's ontslag. De zes N-VA-leden van de oude Raad van Bestuur (Bourgeois, Brepoels, Caudron, De Wever, Defoort en Moyaert) blijven op post. De Raad van Bestuur en de Algemene vergadering worden aangevuld met alle leden van het voorlopige partijbestuur van de N-VA. Duidelijk wordt ook hoe de fractiemiddelen over de verschillende projecten verdeeld worden. De in totaal 18 VU-mandatarissen (9 Vlaamse parlementsleden, 8 kamerleden en 1 senator), maken duidelijk aan wie hun 1/18-deel wordt toegekend.¹² Zeven mandatarissen wijzen hun deel toe aan de project Vlaams-Nationaal : Bourgeois, Brepoels, Van Hoorebeke, Pieters, Loones en Vandenbroeke die het project oorspronkelijk hebben ondertekend, aangevuld met Van Dijck. Van Vaerenbergh en Sauwens wijzen hun deel toe aan de Middengroep. Negen mandatarissen geven hun deel aan het project De Toekomstgroep (Spirit) : de 8 oorspronkelijke ondertekenaars Bex, De Cock, Lauwers, Roegiers, Van de Casteele, Vankrunkelsven, Van Weert en Willems, later aangevuld met Borginon.

1 december. De vroegere VU-jongeren, die zich op 1 september al aansloten bij De Toekomstgroep (vanaf 9 november omgevormd tot Spirit), maken hun nieuwe naam bekend : «Prego-Jongeren mét Spirit». De structuur en werking van Prego sluit volledig aan bij de vroegere VU-jongeren. In maart 2002 komt er een officieel startmoment voor de beweging. Tot dan blijft ook het dagelijks bestuur op post

¹² De ID21'ers worden niet in rekening gebracht. Er gebeurt een voorafname van een bepaald deel van de middelen die toekomen aan ID21.

met Klaus Van Audenhove als voorzitter, Michaël Van Droogenbroeck als secretaris en Geert Conaerts als ondervoorzitter.

2 december. De N-VA houdt haar eerste meeting in Gent. Om en bij de 1.400 mensen wonen de meeting bij. Geert Bourgeois zegt in zijn slottoespraak dat de N-VA kiest «voor de moderne vertaling, voor de eenentwintigste eeuwse invulling van het humanitair Vlaams-nationalisme van de VU-stichter Frans Van der Elst». Hij ziet de partij als «het syndicaat van het algemeen Vlaams belang». Hij eist verder fiscale autonomie, een eigen tewerkstellings-, gezondheids- en gezinsbeleid voor Vlaanderen. De partij kiest voor een onafhankelijk Vlaanderen als lidstaat van Europa. Bourgeois maakt bekend dat de partij reeds 4.000 leden telt, waaronder 700 personen die nooit lid zijn geweest van de VU.

6 december. In de commissie Financiën van het Vlaams Parlement wordt de begroting 2002 goedgekeurd. Chris Vandebroek (N-VA) die normaal in de commissie zetelt, laat zich daarbij vervangen door André-Emiel Bogaert (Spirit). Vandebroek had tijdens de besprekingen al aangekondigd dat hij de begroting niet zou goedkeuren. De verhouding meerderheid-oppositie in de commissie is zeven-zeven, Vandebroek niet meegerekend. Tot de vervanging van Vandebroek door Bogaert werd besloten in de VU-ID-fractie. Daarin zetelen drie N-VA'ers, zeven mensen van Spirit en twee onbeslist (Sauwens en Van Vaerenbergh).

17 december. *La Libre Belgique* publiceert de resultaten van zijn driemaandelijke peiling van de stemintenties. De N-VA haalt in Vlaanderen 5,2 %, Spirit 2,7 %. Bourgeois noemt de peiling «een echte opsteker». Op de stelling dat de politieke versplintering absoluut is in Vlaanderen reageert hij : «Ja, maar lang niet iedereen gaat naar de verkiezingen. Spirit en de NCD [Nieuwe Christen-Democraten] gaan met de VLD in zee. Neen, van een kartelvorming tussen de N-VA en de CD&V is geen sprake. Die geruchten kloppen niet. We hebben gekozen voor een eigen koers.» Spirit beslist, als reactie op de peiling, een campagne die gepland was voor het voorjaar van 2002 te vervroegen. Met de campagne hoopt de partij meer naamsbekendheid te krijgen. Van de Castele benadrukt dat de peiling amper twee weken na het stichtingscongres van Spirit gehouden werd en dat Bert Anciaux nog altijd één van de populairste politici is.

19 december. De parlementsleden van de meerderheidspartijen keuren in het Vlaams Parlement de begroting 2002 goed. Ook alle N-VA'ers stemmen mee met de meerderheid, behalve Chris Vandebroek die zich onthoudt.

20 december. Op een persconferentie met CD&V-voorzitter Stefaan De Clerck kondigt Johan Sauwens aan dat hij overstapt naar de CD&V. Sauwens motiveert zijn keuze door te verwijzen naar het CD&V-vernieuwingscongres van september 2001 waar de CD&V voor het confederalisme heeft gekozen. In de teksten staan

zaken die zo uit het VU-programma zouden kunnen komen, aldus Sauwens. Hij verwijst ook naar het project van menselijke zekerheid en verbondenheid. CD&V is volgens Sauwens van een machtspartij naar een ideeënpartij geëvolueerd.

21 december. Als reactie op de overstap van Sauwens naar de CD&V, laat de N-VA weten dat de Limburgse provincieraadsfractie en alle Limburgse VU-burgemeesters toetreden tot de N-VA.

2002

5 januari. In een interview met *Het Laatste Nieuws* spreekt CD&V-kamerlid Pieter De Crem als volgt over de relatie tussen N-VA en CD&V : «Met onze duidelijke keuze voor het confederalisme zetten we de poort wijd open voor de Nieuw-Vlaamse Alliantie van Geert Bourgeois. Er is een historisch rendez-vous in de maak. Het water is nog een beetje koud, maar niet te diep. Er moeten nog wat persoonlijke stekels weggewerkt worden, maar CD&V en N-VA passen bij elkaar. De komende weken vinden gesprekken plaats over niet-vrijblijvende, gemeenschappelijke acties in het parlement.» Bourgeois reageert duidelijk : «CD&V kiest voor confederalisme, dat betekent twee deelstaten in België. Wij daarentegen kiezen voor een onafhankelijk Vlaanderen, voor een Vlaanderen dat een lidstaat moet worden van de Europese Unie. Dat is volgens mij iets helemaal anders.» En over de samenwerking in het parlement : «Mijn mond valt open als ik Pieter De Crem dat hoor verkondigen. Ik heb mijn fractieleider in de Kamer, Frieda Brepoels, daarover gecontacteerd en ook zij is helemaal niet op de hoogte.»

9 januari. Spirit-minister Paul Van Grembergen spreekt zich in een interview met *De Standaard* uit over de versnippering in het Vlaamse politieke landschap : «Neen, de versnippering komt een goed bestuur niet ten goede. Een viertal partijen kan volstaan.» Op de vraag bij welke partij Spirit dan moet aansluiten zegt hij : «Dat is nu helemaal niet aan de orde. Het profiel van Spirit – de klemtoon op het ongebonden, vrije denken én op solidariteit – vind ik nergens anders. De situatie met acht of meer partijen, is iets waar we door moeten, vrees ik. Pas daarna zullen terug grotere gehelen ontstaan. Ik sluit dus ook niet uit dat Spirit later in een groter geheel wordt ondergebracht, zolang dat geheel niet onnatuurlijk is en geen afstotingsverschijnselen vertoont. Maar op dit moment is het lijf VLD en het lijf SP.A niet compatibel met het lijfje Spirit.»

Bij de bespreking van de verlaging van de registratierechten in de commissie Financiën in het Vlaams Parlement, wordt duidelijk dat – net als bij de bespreking van de begroting – de N-VA'er Chris Vandebroeke de meerderheid niet meer steunt. Daarop wordt Vandebroeke als ondervoorzitter van die commissie officieel en definitief vervangen door de leider van de VU-ID-fractie Etienne Van Vaerenbergh. Ook Vlaams parlementslid en N-VA'er Kris Van Dijck die secretaris is van de commissie voor Onderwijs wordt op het eind van januari vervangen (30/01/2002). Dirk De Cock (Spirit) volgt hem op. Van Dijck blijft wel plaatsver-

vangend lid van de commissie. In dezelfde periode wordt ook N-VA'er Jan Loones vervangen als vast lid van de commissie voor Openbare Werken door Jos Bex (Spirit).

16 januari. Fons Borginon, die lange tijd als voorzitter van de vzw Volksunie onafhankelijk diende te blijven omwille van de juridische afhandeling van de splitsing van de partij, maakt op een persconferentie bekend dat hij zich aansluit bij Spirit. Naar eigen zeggen kon Borginon ook bij de CD&V terecht. Over zijn keuze voor Spirit zegt hij: «Spirit is voldoende groot om het Vlaams-nationalisme ook operationeel te maken. Dat is meteen ook een reden om niet naar de N-VA te gaan. De leiding is daar niet in staat om binnen de vijftien jaar op communautair vlak ook maar iets te verwezenlijken. Ze gaat steeds lopen voor haar verantwoordelijkheid.» Over zijn relatie met Bourgeois zegt hij nog: «Niet dat het een vete wordt tot het einde van mijn dagen. Maar tussen ons is er iets gebroken.» Met de keuze van Borginon is nu Vlaams fractieleider Etienne Van Vaerenbergh de enige parlementair die nog niet gekozen heeft voor Spirit, N-VA of een andere partij (zie deel II van dit artikel).

3 februari. Spirit verspreidt een mededeling waarin de partij stelt «het eeuwig hofmaken vanwege de VLD en NCD stilaan beu te worden». De partij zegt dat ze tot vervelens toe dient duidelijk te maken dat ze gelooft in haar eigen programma, waarvan de beginselverklaring die goedgekeurd werd op haar congres in november de basis vormt. En nog: «Spirit heeft steeds opgeroepen om over concrete themata samen te werken. (...) Net dat overschrijden van de eigen partijgrens is voor Spirit nieuwe politieke cultuur. Zo'n samenwerking is echter totaal anders dan het samenrapen van individuele persoonlijkheden, die stuk voor stuk wel interessant kunnen zijn, maar geen geloofwaardig project op tafel kunnen leggen. Spirit zal en wil geen deel uitmaken van een volkspartij waar de hoop op een 40-jarige deelname aan de macht het wint van een blijvend vernieuwen en verfrissend engagement.»

9-10 maart. Op een partijraad neemt de N-VA haar nieuwe statuten aan. In de praktijk gaat het om een overneming van de vroegere VU-statuten, mits een aantal beperkte wijzingen.

In hetzelfde weekeinde maakt Spirit de resultaten bekend van haar eerste nationale bestuursverkiezingen. Door de bepalingen omtrent de minimumvertegenwoordiging van jongeren en vrouwen (1/3 van de algemene raad vrouwen, 1/3 jongeren) blijven een aantal mandaten voorlopig open. Daarvoor wordt een tweede stemronde georganiseerd op 20 april.

24 maart. In de peiling naar de kiesintenties van de Belgen die driemaandelijks door *La Libre Belgique* wordt opgezet, gaat N-VA er op achteruit. De partij zakt van 5,2% naar 4,7%. Spirit stijgt dan weer van 2,7% naar 3,7%. Samen halen de twee 8,4%, 0,4% minder dan de 8,8% die de VU in de Vlaamse kantons haalde bij de

Kamerverkiezingen van 1999. Spirit-senator Vankrunkelsven vindt het resultaat hoopgevend, maar pleit er toch voor om met de SP.A of de VLD te gaan praten om eindelijk uit de onduidelijkheid rond Spirit te geraken. Opvallend ook : Bert Anciaux blijft na Verhofstadt en Stevaert de populairste Vlaamse politicus, maar hij moet wel wat terrein prijs geven aan de twee anderen.

27 maart. In een interview met *Knack* zegt CD&V-voorzitter Stefaan De Clerck : «Het is zonneklaar dat de politieke standpunten en de sociologische achterban van CD&V en N-VA voor negentig procent gelijklopend zijn. (...) Ik ben er dan ook van overtuigd dat CD&V en N-VA ooit zullen convergeren.»

4 april. In een interview met *De Standaard* spreekt Spirit-senator Vincent Van Quickenborne zich uit tegen het cordon sanitaire rond het Vlaams Blok. Volgens Van Quickenborne maakt het cordon politici van andere partijen monddood, waardoor een aantal belangrijke problemen niet aan bod komen. Spirit-voorzitster Van de Castele reageert : «De uitspraken van Van Quickenborne zijn in strijd met de partijlijn. Er is binnen Spirit nog niet echt een debat over het thema geweest, maar er zal in de schoot van de partij een discussie volgen over het inhoudelijk standpunt van Van Quickenborne.»

20 april. De 120 N-VA-partijraadsleden verkiezen een nieuw partijbestuur. Tevens worden een nieuwe partijsecretaris en twee ondervoorzitters verkozen. Er wordt beslist op de volgende partijraad, begin juni, nog twee bijkomende leden aan te duiden, evenals een penningmeester. De algemeen voorzitter wordt verkozen op het eerste algemene ledencongres op 4 en 5 mei in Leuven.

Nog op 20 april wordt de tweede ronde van de verkiezing van het nationaal bestuur van Spirit afgesloten. Na de eerste ronde op 9 maart moesten de leden nog 25 zitjes in de algemene raad invullen.

26 april. De federale meerderheidspartijen bereiken een ontwerpakkoord over hervorming van de kieswet. Daarin staan ondermeer ambitieuze plannen over de hervorming van de Kamer en de Senaat, de omvorming van het Arbitragehof tot een echt constitutioneel hof, de invoering van provinciale kieskringen voor de Kamerverkiezingen en van een provinciale kiesdrempel van 5 %. Voor de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde wordt een aparte regeling voorzien.

29 april. VLD-voorzitter De Gucht en NCD-voorzitter Johan Van Hecke maken bekend dat de besturen van hun beider partijen unaniem een intentieverklaring hebben ondertekend om samen een nieuwe open Vlaamse politieke formatie op te richten. De Gucht voegt daar aan toe te hopen dat in een latere fase «enkele leden» van Spirit bij de operatie kunnen worden betrokken. Spirit-voorzitster Van de Castele reageert scherp : «Wij zijn de politieke staling van de VLD beu ! (...) Spirit is dit macho-gedrag grondig beu en kan het niet appreciëren dat de VLD op alle mogelijke manieren en openlijk de partij probeert op te blazen.»

2 mei. In een interview met *Knack* meldt Geert Bourgeois dat de N-VA al 8.800 leden telt, waarvan een kwart geen lid is geweest van de VU. Volgens Bourgeois had de VU op het eind 11.500 leden.

4-5 mei. De N-VA houdt in Leuven haar eerste algemeen ledencongres. Het congres richt zich op de thema's waarop de partij «het verschil maakt»: de Vlaamse staat, Vlaanderen wereldwijd en vrije en verantwoordelijke Vlamingen. Thema's als economie, justitie en milieu zullen aan bod komen op een congres in het najaar van 2002. Congresvoorzitter is Bart De Wever, sinds begin 2000 lid van het partijbestuur. De partij kiest voor een onafhankelijk Vlaanderen als lidstaat van Europa. Dit dient te gebeuren middels een scheidingsverdrag met Wallonië. Brussel zou deel moeten uitmaken van dat onafhankelijk Vlaanderen.

Tijdens het congres kunnen alle leden hun stem uitbrengen voor de rechtstreekse verkiezing van de algemene voorzitter. Geert Bourgeois – de enige kandidaat – wordt met 95,74 % van de 939 stemmen verkozen. Volgens *Volle Manen* was het om budgettaire redenen onhaalbaar om een dure verkiezing per brief te organiseren. Tijdens de slotzitting op zondagmiddag luisteren meer dan 1.000 aanwezigen naar de slottoespraak van Geert Bourgeois. In die toespraak hamert de voorzitter o.a. op de volgende thema's: België als «letterlijke en figuurlijke belasting» voor Vlaanderen, het recht op een eigen Vlaams tewerkstellings-, gezondheids-, gezins- en fiscaal beleid, het ontbreken van een Vlaamse reflex bij de andere Vlaamse partijen, ruimte voor vrije en verantwoordelijke mensen. Hij noemt de N-VA «de enige opvolger van de eertijds consequente en vernieuwende VU» en «een alternatief voor de andere partijen». Hij maakt tevens bekend dat de N-VA nu al 9.300 leden telt, waarvan – nog volgens Bourgeois – 2.500 nieuwe leden die in het verleden niet aangesloten waren bij de VU.

7 mei. Op een actualiteitsdebat in het Vlaams Parlement kant Spirit zich duidelijk tegen het federale akkoord over de kieshervorming. De partij wil Vlaanderen echter niet in een politieke chaos storten voor een zaak waarvoor de Vlaamse regering niet bevoegd is. Spirit zal de aspecten uit de kieshervorming die haar niet bevallen op federaal vlak bestrijden, aldus Lauwers. Het gaat onder meer om de provinciale kiesdrempel van vijf procent, de niet-splitsing van het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde en de paritaire Senaat.

14 mei. Vlaams minister en Spiritboegbeeld Bert Anciaux doet in een interview met *Het Laatste Nieuws* een oproep aan zijn partijgenoten om «in een alliantie met de SP.A en met de steun van de christelijke arbeidersbeweging ACW naar de kiezer te stappen». Hij voegt er aan toe: «We kiezen niet voor de SP.A, maar voor hun kiespubliek. Er leeft angst, onverdraagzaamheid, onzekerheid en frustratie onder dat deel van de bevolking. Als de sociale wijken in brand staan, kunnen we ons niet bezighouden met de fraaie architectuur van ons eigen Spirit-huis. Dan moeten we mee gaan blussen.» SP.A-voorzitter Janssens reageert: «Wij zijn tevreden met

de opening die Spirit zelf gecreëerd heeft. We staan open voor een gesprek met anderen, ook met Spirit.»

Ondertussen stelt Spirit-voorzitster Annemie Van de Casteele het in grote lijnen eens te zijn met de analyse van Bert Anciaux, maar ze wijst er tegelijk op dat de partij zich pas eind juni buigt over eventuele allianties of kartels met andere partijen. Anciaux had ook beter eerst intern overlegd vooraleer een interview te geven, aldus Van de Casteele. Spirit blijft bij de eerder afgesproken timing om pas eind juni met de fracties en het partijbestuur een evaluatie te maken van de partijstrategie. Daarna zal er een congres of een algemene ledenvergadering over het thema worden bijeengeroepen.

De reacties van de andere Spiritkopstukken zijn verdeeld. Europarlementslid Nelly Maes reageert ontgoocheld : «Het debat over de electorale strategie moet nog beginnen en dit schot voor de boeg van Bert is niet echt leuk of collegiaal.» Ook Vlaams minister Van Grembergen reageert teleurgesteld. Vlaams parlementslid Margriet Hermans reageert dan weer opgelucht : «Ik ben blij dat samenwerking eindelijk bespreekbaar is, al is de SP.A niet mijn keuze.» Net als senator Van Quickenborne ziet zij meer in een toenadering tot de VLD. In de pers wordt ook melding gemaakt van het feit dat een aantal andere parlementairen – de namen van o.a. Europarlementslid Bart Staes, Vlaams parlementslid Herman Lauwers en kamerlid Ferdy Willems worden daarbij genoemd – eerder met Agalev zouden willen onderhandelen of al onderhandeld zouden hebben. Herman Lauwers ontkent dit ten stelligste : «Ik heb nog nooit onderhandeld. Individuele overstappen hebben trouwens geen enkele zin. Jos Geysels denkt er ook zo over.»

In dit verband kan weer verwezen worden naar het artikel van Wauters. Hieronder is de tweede partijkeuze weergegeven van de 92 VU-leden uit de steekproef die bij de ledenbevraging voor het project van De Toekomstgroep hebben gestemd.¹³

Partij	De Toekomstgroep	
	Absoluut aantal	%
Agalev	15	16,30
CVP (nu : CD&V)	13	14,13
SP (nu : SP.A)	21	22,83
Vlaams Blok	1	1,09
VLD	32	34,78
Blanco/ongeldig	2	2,17
Weet niet/geen antwoord	8	8,70

¹³ Bij de VU-leden die voor het project Niet Splitsen hebben gestemd gaat de tweede partijvoorkeur in de eerste plaats uit naar de VLD (31,40 %), op grote afstand gevolgd door Agalev (16,53 %). Bij Vlaams-Nationaal gaat het om de CD&V (29,21 %) en de VLD en het Vlaams Blok (beiden 21,91 %). Zie : B. WAUTERS, *a.w.*, p. 24.

16 mei. Alle Spirit-mandatarissen komen in spoedzitting bijeen om de gebeurtenissen van de afgelopen dagen te bespreken en om te onderzoeken of de «operationale» van Spirit nog gegarandeerd kan blijven. Er wordt beslist om op 20 mei een buitengewoon partijbestuur samen te roepen om de discussie over de strategische toekomst van de partij vervroegd te voeren. Anciaux stelt na afloop van de samenkomst dat hij zich neerlegt bij de beslissing van de meerderheid : «Ik ben geen solospeler. Ik leg me neer bij wat het partijbestuur maandag beslist. Als dat doorgaan met Spirit als onafhankelijke partij is, dan zal ik dat trekken met alles wat ik in me heb.»

17 mei. Ondertussen ontkent Brussels Spiritparlements lid Sven Gatz dat hij naar de VLD overstapt : „Ik ben van oordeel dat Spirit ofwel alleen moet doorgaan ofwel zich moet buigen over de analyse die Bert Anciaux maakt.»

20 mei. Het uitgebreid Spiritpartijbestuur – de gewone bestuursleden samen met de parlementsleden – komt samen in Groot-Bijgaarden. Margriet Hermans bevestigt voor de start van de vergadering dat ze niet gelooft in Spirit als zelfstandige partij. Evenmin wil ze meestappen in een alliantie met andere formaties : «Ik hoop dat Bert zo verstandig is iedereen los te laten opdat iedereen onderdak zoekt bij die partij waarin hij zijn gedachtegoed herkent. Voor mij is dat de VLD.» Als er beslist wordt om als zelfstandige partij verder te gaan, haakt Hermans af. Ook Vankrunkelsven stelt : «Als Spirit beslist alleen door te gaan, ga ik mijn eigen weg.» Nog steeds voor de eigenlijke vergadering zegt Anciaux : «Ik weet ook niet welke richting het uitgaat vanavond. Maar voor alle duidelijkheid : ik ga niet naar een andere partij. Vandaag niet en ook over twee maanden niet.» Hij ziet in het scenario om iedereen vrij te laten «geen enkele politieke meerwaarde». Hij stelt verder nog op de vergadering zeker het sluiten van een alliantie te zullen verdedigen. Tenslotte zegt hij geen spijt te hebben over zijn uitspraken in *Het Laatste Nieuws* van 14 mei : «Alleen wat de timing betreft, had ik misschien beter eerst de eigen mensen ingelicht.»

Het uitgebreid partijbestuur (31 aanwezigen) beslist uiteindelijk na urenlang nachtelijk onderhandelen om als zelfstandige partij naar de kiezer te gaan. Hieronder is de uitslag van die stemming te zien. De 31 aanwezigen moesten zich uitspreken over vijf verschillende mogelijke scenario's.

<i>Scenario's</i>	<i>Eerste keuze</i>	<i>Eventueel aanvaardbaar</i>	<i>Onaanvaardbaar</i>
1. Alleen verder gaan	15	11	5
2. Met CD&V	1	3	27
3. Met Agalev	2	11	18
4. Met SP.A	6	7	18
5. Met VLD	7	8	16

Nadat Margriet Hermans al duidelijk had gemaakt dat ze naar de VLD zou vertrekken, laten ook Patrik Vankrunkelsven en Vincent Van Quickenborne verstaan dat ze die stap gaan zetten, op voorwaarde dat de VLD kiest voor «een open liberalisme». De twee senatoren willen dat vastleggen in een tekst «die verder gaat dan enkele filosofische beschouwingen, maar ook concrete aandachtspunten zoals de staatshervorming bevat».

22 mei. In een interview met *De Standaard* stelt Vankrunkelsven over de oproep van Anciaux om samen met de SP.A naar de kiezer te stappen : «De partij had een strategie afgesproken om te gaan praten met de VLD, de SP.A en Agalev. Contacten hadden al plaatsgehadt en het was de bedoeling om de verkennende ronde deze maand af te ronden. (...) Hij [Bert Anciaux] heeft de partijstrategie doorkruist waarvan hij goed op de hoogte was. We hadden van de samenwerking met een andere partij een positief verhaal kunnen maken.» En verder over Spirit : «Ik kan mezelf niet meer motiveren om met die partij door te gaan. Als onafhankelijke links-liberale denker meen ik dat er mogelijkheden zijn binnen de VLD.» Ondertussen maakt ex-VU-parlementslid Jaak Vandemeulebroucke bekend dat hij zich aansluit bij de N-VA. Bij de VU-ledenbevraging schreef hij zich in bij de groep Niet Splitsen. Daarna sloot hij zich noch bij Spirit, noch bij de N-VA aan.

25 mei. De algemene raad van Spirit buigt zich over het voorstel van het partijbestuur om in 2003 alleen naar de kiezer te gaan. Bij de stemming over het voorstel blijkt een overgrote meerderheid het voorstel van het partijbestuur te steunen : van de ongeveer 100 aanwezigen stemmen 5 personen tegen, «een vijftal» onthoudt zich. Patrik Vankrunkelsven, Vincent van Quickenborne, Margriet Hermans en Fons Borginon zijn op de algemene raad niet aanwezig. Volgens voorzitter Van de Castele beslist Borginon – die in het buitenland is – begin volgende week over zijn politieke toekomst. In *De Morgen* stelt Vankrunkelsven dat hij louter ideologisch waarschijnlijk voor Agalev zou gekozen hebben, maar om pragmatische redenen voor de VLD kiest.

28 mei. Kamerlid en laatste VU-voorzitter Fons Borginon maakt bekend dat hij overstapt van Spirit naar de VLD : «Ik verkies het politiek realisme boven een droombeeld dat elke grond mist.» En nog : «Ik blijf in het Vlaams-nationalisme geloven. De VLD is geen Vlaams-nationalistische partij. Maar ze aanvaardt de stroming en is bereid om te luisteren.»

De VLD stelt later op de dag een intentieverklaring voor – unaniem goedgekeurd door het VLD-partijbestuur – die de partij heeft afgesloten met vier mandatarissen van Spirit : Patrik Vankrunkelsven, Vincent Van Quickenborne, Fons Borginon en Margriet Hermans. In die intentieverklaring wordt een liberale beweging voorgesteld «die zich afzet tegen alle vormen van conservatisme». De uitbreiding van de VLD met dit viertal en met de NCD van Johan Van Hecke een maand eerder zal in september aan het VLD-congres worden voorgelegd. De ex-Spiritisten krijgen

drie zitjes met raadgevende stem in het VLD-partijbestuur. In tegenstelling tot de NCD'ers worden de vier ook direct volwaardig VLD-lid.

Vankrunkelsven, Van Quickenborne en Borginon blijven lid van de technische VU-ID-fractie in hun respectievelijk parlement. Ze zullen voortaan wel deelnemen aan de fractievergaderingen van de VLD. Margriet Hermans neemt als enige van het viertal echt ontslag uit de technische VU-ID-fractie. Zij is daarmee de tweede VU-ID'er die als onafhankelijke in het Vlaams Parlement zetelt (na de overstap van Johan Sauwens naar de CD&V). Het reglement van het Vlaams Parlement sluit een nieuwe fractielidmaatschap in dezelfde regeerperiode uit.

24 juni. Volgens de driemaandelijke peiling naar de kiesintenties uitgevoerd in opdracht van *La Libre Belgique* haalt Spirit 2,9 % van de Vlaamse stemmen, 0,8 % minder dan de vorige peiling in maart. De N-VA blijft statusquo en haalt 4,7 %. In een interview met *De Standaard* twee dagen vóór de publicatie van de resultaten van de peiling stelde Spirit-voorzitster Annemie Van de Casteele : «De tijd is voorbij dat we ons voortbestaan afhankelijk maakten van peilingen. Een aantal mensen misbruikten de peilingen om uiteindelijk hun eigen overstap te argumenteren. Ik maak me geen illusies. De uitslag zal niet goed zijn. Ooit was het de bedoeling dat we steeds moesten vooruitgaan. Deze keer houden we er gewoon geen rekening mee. We moeten werken aan onze merkbekendheid. Onze naam is bekend. Maar meer mensen moeten vertrouwd raken met datgene waar Spirit voor staat. Na de vakantie starten we onze campagne die door de moeilijkheden was uitgesteld.»

29 juni. Het uitgebreid partijbestuur van Spirit komt samen in Genk om zich nogmaals te buigen over de toekomst van de partij (33 aanwezigen). Er wordt op één onthouding na unaniem beslist dat Spirit als een onafhankelijke partij moet doorgaan. Er wordt tevens gestemd over de vraag of de partij met het oog op de verkiezingen van 2003 en 2004 een verkiezingskartel met een andere partij moet aangaan. Zo'n verkiezingskartel houdt in dat er een gezamenlijk verkiezingsplatform en gemeenschappelijke kieslijsten worden opgesteld en dat na de verkiezingen gezamenlijk wordt besloten om al dan niet in de regering te stappen. Deze stemming levert een «zevental onthoudingen of tegenstemmen» op. Bij een derde stemming gaan tweederde van de aanwezigen akkoord met een dergelijke kartelformule met SP.A. De beslissing dient wel nog te worden voorgelegd aan de algemene raad van Spirit.

Ondertussen maakt Spirit-kamerlid Ferdy Willems – die niet aanwezig is op het partijbestuur – in een interview met *De Standaard* duidelijk dat hij overstapt naar Agalev. Hij stelt dat al enkele dagen na de vergadering van 20 mei in Groot-Bijgaarden gesprekken werden aangeknoopt met SP.A en Agalev : «Enkele gekozenen vertelden me dat de gesprekken met Agalev veel vlotter en fijner verliepen, maar de SP.A kan meer mandaten bieden. De leden staan voor een voldongen feit.»

30 juni. VLD-voorzitter Karel De Gucht laat op de VRT-radio verstaan dat indien Spirit en de SP.A een verkiezingskartel zouden aangaan, Spirit dan één ministerpost in de Vlaamse regering dient te laten vallen. Ook politiek secretaris van Agalev Jos Geysels laat verstaan dat hij problemen heeft met twee Spirit-ministers in geval van een verkiezingskartel met SP.A. Beide Spirit-ministers wijzen de oproep van De Gucht resoluut van de hand. Van Grembergen : «Als er één Spirit-minister moet gaan, dan gaan we allebei en dan ligt de Vlaamse regering er.» Ook SP.A-voorzitter Patrick Janssens reageert op de uitlatingen van De Gucht : «Hij wil politieke munt slaan uit deze situatie. Maar hij heeft het fout. Vergeet niet dat de VLD er vorig jaar iemand bijkreeg in de Vlaamse regering en dat wij het hen toen niet moeilijk hebben gemaakt. Bovendien is het verschil in aantal parlementsleden miniem : SP.A en Spirit hebben 26 parlementsleden, de VLD 28.»

1 juli. Vlaams en Brussels Spirit-parlementslid Sven Gatz maakt bekend dat hij overstapt naar de VLD. Aan *De Standaard* zegt hij : «Ik ben er voluit voor gegaan na het stichtingscongres van Spirit in november. Zes weken geleden kreeg ik echter een schok door het interview van Bert Anciaux en door de overstap van de Spirit-parlementsliden naar de VLD. Ik heb het uiteenvallen van een partij al eens gemaakt. Ik wou dit niet opnieuw beleven. Het project van Bert voor een kartel met de SP.A is waardevol, maar mijn ogen gingen dit weekeinde open. Te veel mensen in het bestuur, niet de jongeren, stemden met hun verstand en kozen voor overleving. Dat is een slechte basis om een nieuw project te starten. Spirit is te klein geworden. De partij was levensvatbaar als iedereen was gebleven.» En over zijn overstap naar de VLD : «Ik heb een heel goede ervaring met de VLD in Brussel. Die goede samenwerking is doorslaggevend geweest.»

In de namiddag laat Spirit-topman Anciaux aan minister-president Dewael weten dat hij ontslag wil nemen als Vlaams minister. Dewael houdt zijn antwoord in beraad. Volgens de woordvoerder van Anciaux zou het ontslag van Sven Gatz «de druppel geweest zijn die de emmer deed overlopen». Een communiqué dat door Anciaux wordt verspreid stelt : «Bert Anciaux wil niet het anti-politieke beeld opwekken zich tot elke prijs vast te klampen aan een ministerportefeuille. Integriteit, menselijkheid en eergevoel gaan boven machtsspelletjes. Het is ondraaglijk geworden.» En verder : «Bert Anciaux gelooft rotsvast in het Spirit-verhaal en in de noodzaak om dat verhaal in samenwerking met een progressieve partner te realiseren.» Anciaux werd in juni 1999 verkozen als Europarlementslid. Hij nam echter ontslag om Vlaams minister te worden en kan zijn Europees mandaat niet opnieuw opnemen.

Vlaams minister-president Dewael start een consultatieronde. Hij heeft o.a. contact met de andere Spirit-minister Van Grembergen, met Spirit-voorzitster Van de Castele, met de leden van het Vlaamse kernkabinet Mieke Vogels (Agalev) en Steve Stevaert (SP.A) en met de voorzitters van de verschillende meerderheidspartijen. Bijkomende moeilijkheid is dat Anciaux de enige Vlaamse Brusselaar in de regering is. De Vlaamse regering is zonder Brusselaar niet rechtsgeldig samengesteld. In de late avond maakt Dewael bekend dat hij het ontslag van Anciaux

aanvaardt en dat hij het heeft overgemaakt aan de voorzitter van het Vlaams Parlement.

Nog in de loop van de avond sluit de algemene raad van Spirit zich aan bij de beslissing van het uitgebreid partijbestuur om in een verkiezingskartel met SP.A naar de verkiezingen van 2003 en 2004 te gaan. Van de ongeveer zeventig aanwezigen stemt 82 % voor, 7 % tegen en 11 % onthoudt zich. Over het ontslag van Anciaux wordt niet gesproken. Hijzelf is op de algemene raad niet aanwezig. Na afloop van de algemene raad, beslist het partijbestuur dat Spirit in de Vlaamse regering blijft. Maar tevens wordt duidelijk dat Annemie Van de Casteele ontslag neemt als Spirit-voorzitster. Het partijbestuur duidt de ondervoorzitters Els Van Weert en Geert Lambert aan als haar voorlopige opvolgers. In september zal een algemene raad de nieuwe Spirit-voorzitter aanduiden. Van de Casteele stelt dat ze geen voorzitter van Spirit meer kan blijven : «Ik neem de verantwoordelijkheid voor wat er allemaal is gebeurd. We zijn een deel van onze geloofwaardigheid kwijt.» Ze zegt verder dat ze voor het verkiezingskartel met de SP.A heeft gestemd, dat ze haar mandaat als kamerlid uitdoet, maar dat ze in de toekomst niet op een SP.A-Spirit-verkiezingslijst zal staan.

2 juli. Spirit-Europarlementslid Bart Staes laat weten dat hij overstapt naar Agalev : «Ik kan me om tal van inhoudelijke redenen absoluut niet vinden in een kartel met de SP.A. Agalev is de enige partij die het eenvoudige marktdenken overstijgt. Het is de partij – en de Volksunie en Spirit waren en zijn dat ook – die de immateriële waarden op de voorgrond plaatst.»

Vlaams Spirit-parlementslid André-Emiel Bogaert vraagt bedenktijd tot 11 juli : «Of ik morgen nog bij Spirit ben, weet ik niet. Bij de machtsspelletjes van de VLD pas ik niet. Maar ik twijfel ook aan het verhaal van onafhankelijk samengaan met de SP.A. SP.A en Agalev zijn ook mijn natuurlijke biotoop niet.»

Europarlementslid Nelly Maes laat dan weer weten mee te zullen stappen in het kartel met de SP.A, «omdat de meerderheid daarvoor gekozen heeft».

3 juli. Na lange onderhandelingen tussen de verschillende Vlaamse meerderheidspartijen wordt besloten dat Guy Vanhengel, VLD-minister van Financiën en Begroting in het Brussels Gewest, minister wordt in de Vlaamse regering. Hij neemt de gemeenschapsbevoegdheden Brusselse Aangelegenheden en Sport over van Bert Anciaux. Vanhengel blijft tegelijk Brussels gewestminister. Spirit houdt in de Vlaamse regering één minister over : Paul Van Grembergen. Hij blijft bevoegd voor Binnenlandse Aangelegenheden en Ambtenarenzaken, maar krijgt daarbovenop de bevoegdheden Cultuur en Jeugd.

In de loop van de namiddag legt Guy Vanhengel de eed af als Vlaams minister in handen van Vlaams parlementsvoorzitter De Batselier.

4 juli. In een persmededeling laat de SP.A weten dat «er de komende dagen en weken met Spirit onderhandeld zal worden over een eventuele samenwerking». Het is de bedoeling dat deze samenwerking leidt tot een kartel voor de verkiezingen.

gen van 2003 en 2004. Samenwerken met Spirit past volgens de SP.A perfect in de strategie van partijvernieuwing van voorzitter Patrick Janssens «om van de SP.A een open en naar buiten gerichte partij te maken die samenwerkt met andere sociaal progressieve krachten». De SP.A benadrukt tenslotte dat beide partijen gezamenlijk op één lijst zullen staan en een gezamenlijk minimumprogramma aan de kiezer zullen presenteren, maar dat ze als partij onafhankelijk van elkaar zullen blijven bestaan.

7 juli. SP.A-boegbeeld Steve Stevaert benadrukt in het VTM-journaal dat de SP.A Spirit niet mag opslokken : «Spirit moet een aparte fractie blijven. We gaan geen lidkaarten verkopen aan Bert Anciaux, Paul Van Grembergen en anderen.» Verder stelt hij dat als de SP.A na de verkiezingen weer aan de regering deelneemt, «een ministerpost voor Spirit logisch is».

11 juli. Spirit-parlementslid André-Emiel Bogaert maakt bekend tot september als onafhankelijke te zullen zetelen in het Vlaams Parlement : «In tegenstelling tot de andere mandatarissen die vertrekken, stond mijn bagage nog niet klaar.» Hij vraagt tot na het zomerreces tijd «om zijn omgeving te consulteren». Verder zegt hij «nieuwsgierig te zijn» naar de uitkomst van de onderhandelingen over het kartel tussen Spirit en SP.A en naar het sociaal-economisch congres van CD&V. Over het kartel van Spirit met de SP.A zegt hij wel : «Dat stelt niets meer voor dan het koningskoppel Bert en Steve. Eén keer, in 2003, kun je met aparte structuren werken, daarna word je geïntegreerd. Hoe kan je anders op de interne besluitvorming wegen ?»

15 juli. In een persmededeling geven de interimvoorzitters van Spirit Els Van Weert en Geert Lambert uitleg over het kartel met de SP.A. Van Weert : «De reden waarom we uiteindelijk hebben gekozen voor een samenwerking met de SP.A is omdat zij ons de beste garanties bieden op het behoud van onze eigenheid en we verder kunnen blijven functioneren als zelfstandige partij. Op inhoudelijk vlak zijn er wel wat overeenkomsten, zodat we een goede kans hebben om tijdens de gesprekken over de kartelvorming een interessant gemeenschappelijk platform voor de verkiezingen te formuleren.» De voorzitters ad interim beloven voorts het akkoord met de SP.A op een algemene vergadering aan de Spirit-leden te zullen voorleggen.

17 juli. In een gezamenlijk interview met *Knack* maken de Vlaamse parlementsliden Hermans Lauwers, Dirk De Cock, Jan Roegiers en Jos Bex de voorlopige balans op van Spirit. Op de vraag of het uiteenvallen van Spirit niet voorspelbaar was, antwoordt Lauwers met te verwijzen naar het stichtingscongres van Spirit in november 2001 : «Er was toen veel te doen over een amendement om de mogelijkheid van samenwerking met een andere partij te schrappen. In één van de congrescommissies is dat amendement op het nippertje afgewezen en op de plenaire bijeenkomst heeft de partijtop een nieuwe stemming tegengehouden.

Anders was het al op het congres tot een splitsing gekomen.» Over het kartel met de SP.A zegt Roegiers : «Kort nadat we hadden besloten om allen verder te werken [20 mei 2002], ging ook Fons Borginon naar de VLD. Dat heeft veel teweeggebracht. Daarna is in het partijbestuur afgesproken om discreet de mogelijkheden af te tasten.» En Lauwers vult aan : «In een eerste ronde hebben Els Van Weert en ik met delegaties van SP.A en Agalev gepraat. Daarna hebben ook Annemie Van de Casteele, Bart Staes en Sven Gatz aan de gesprekken deelgenomen.» De vier parlementsleden besluiten het interview met duidelijk te maken dat ze alle vier bij Spirit blijven.

Afgesloten op 31 juli 2002

II. MORFOLOGISCH OVERZICHT VAN HET UITEENVALLEN VAN DE VU

VOLKSUNIE
(januari tot september 2001)¹⁴

1. Het Congres

Er werden door de VU in de periode januari-september 2001 geen ledencongressen gehouden.

2. De Partijraad

2.1. Samenstelling en verdeling van de leden over de drie projecten van de ledenbevraging¹⁵

Art. 3.C.1.1¹⁶ : «Lid van de partijraad zijn :

¹⁴ Voor de morfologie van de Volksunie in 1999 en 2000, zie : J. NOPPE, *a.w.*, pp. 464-477.

¹⁵ Het gaat om de samenstelling van de partijraad op 15 september 2001 opgemaakt door VU-directeur Nico Moyaert. Deze samenstelling wijkt in beperkte mate af van de samenstelling zoals weergegeven in J. NOPPE, *a.w.*, pp. 465-469.

De verdeling van de verschillende partijleden over de drie projecten is gebaseerd op de lijsten van ondertekenaars verschenen in *Volle Manen*, nr. 9, 2001. In het 3x3+3-overleg werd beslist dat elk VU-lid ten laatste op 16 juli 2001 een project kon neerleggen, mits het kandidaatproject gesteund werd door minstens 25 leden van de VU-partijraad. Met uitzondering van de kabinetsmedewerkers van de parlementsleden, was het de VU-personeelsleden (partijsecretariaat) die lid waren van de partijraad, evenals de waarnemend voorzitter, de algemeen secretaris en de voorzitter van de partijraad niet toegestaan een project te ondertekenen.

Personen aangeduid met * zijn plaatsvervangende leden van de partijraad. X staat voor plaatsen die niet zijn ingevuld. Personen aangeduid met ° zijn niet te vinden bij de ondertekenaars van de drie projecten zoals verschenen in *Volle Manen*, maar wel op latere lijsten van ondertekenaars.

¹⁶ De VU-statuten werden goedgekeurd door de partijraad op 13 juni 1998 en nadien door de partijraad gewijzigd op 14 oktober 1999, 13 november 1999, 18 maart 2000 en 2 september 2000.

Geen project ondertekend	Niet Splitsen	Vlaams-Nationaal	De Toekomstgroep
<i>A. de arrondissementsvoorzitters, de arrondissementssecretarissen en twee vaste afgevaardigden aan te wijzen door de arrondissementsraad uit eigen leden. Voor deze vier afgevaardigden wordt door het arrondissementsbestuur uit eigen leden één plaatsvervanger aangewezen.</i>			
<u>Antwerpen</u>			
X	Pauli Koen		Madereel Els
X*	Vanes Gerda		
<u>Mechelen-Turnhout</u>			
Anciaux Koen*	Frederickx Joris		Tops Liliane
Van Assche Wilfried	Van Moer Reinilde		
<u>Halle-Vilvoorde</u>			
Maes Lieve	Vanbelle-Cloesen	Peeters Richard*	
X	Annemarie	Voet Jan	
<u>Leuven</u>			
Vanden Bempt Paul		De Bruyn Piet	Bex Stijn
		Stockx Jos*	Vanhelmont Philip
<u>Hasselt-Tongeren-Maaseik</u>			
Daniëls Stijn	Stulens Annette	Thijs Jean*	Van Haegendoren Mieke
	Vandebos-Aerts Daniëlle		
<u>Aalst-Oudenaarde</u>			
Verbestel Patrick*	Van Den Heede Frans	Denayer Danny	
		Deboever Patrick	
		De Bruecker Hugo	
<u>Waas en Dender</u>			
Weyers Jan	Maes Jan-Pieter	D'Hanis Denis*	Willems Jean-Pierre
	Van Acker Chris		
<u>Gent-Eeklo</u>			
Weyts Ben		Sleurs Elke	Bettens Veerle*
		Bauwens Bart*	Depestele Geert
<u>Brugge</u>			
		Bogaert Jean-Marie	
		Jaques Hilde	
		Boussemaere Joël	
		Vanhecke Gerard	
<u>Kortrijk-Roeselaere-Tielt</u>			
Vanhoutte Lieve		Vandenbulcke Goedele	
		Vandebuerie Annick*	
		Vandewalle Erik	
		Verreth Guido	
<u>Oostende-Veurne-Diksmuide-Ieper</u>			
	Vandemeulebroucke Jaak	Hoflack Luk	
		Alleman Marleen	
		Boulet Yves	
		Meersseman Marc*	

Geen project ondertekend Niet Splitsen Vlaams-Nationaal De Toekomstgroep
Brussel

Aerts Bert
 Basiliades Johan°
 Beerlandt Michel*
 De Winter Kristin°
 Vangermeersch
 Sigurd

B. de bijkomende arrondissementenafgevaardigden en één bestendig plaatsvervanger, door de arrondissementsraad uit de eigen leden verkozen. Hun aantal bedraagt één per schijf van 7.000 stemmen behaald op de lijst voor het Vlaams Parlement van de VU bij de jongste verkiezingen. Een laatste schijf van 5.000 stemmen of meer wordt beschouwd als een volledige schijf van 7.000 stemmen. Voor het arrondissement Brussel wordt het aantal stemmen behaald op de lijst voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad in aanmerking genomen. Het aantal afgevaardigden bedraagt ten minste 2. Indien één van deze personen wegvalt dan dient hij(zij) bij verkiezing te worden vervangen;

Antwerpen

Broeckx Erik
 De Smet Luc
 Grielen Willy*
 Guldix Johan
 Van Den Houte Herman

Bevers Tom
 T'Sijen Koen
 Vergauwen Dirk

Mechelen-Turnhout

Luyten Walter

Laureys Bert
 Slegers Diana
 Verdonck Christophe*

Hendrickx Marc
 Peeters Jaak
 Synaeve Immanuel

Jans Freddy
 Van Weert Jef

Halle-Vilvoorde

Tommelein Nora

Raspoet Reinhilde
 Van Den Bosch Paul*

De Greef Eric
 Van Droogenbroeck Michaël

Leuven

Ruytings Annie
 Van de Velde Monica
 X*

Rens Gunther
 Seldeslachts Bart

Hasselt-Tongeren-Maaseik

Robijns Luk

Cloesen Mieke*
 Coninx Ivo
 Van Berkel Piet

Accou Erik*
 Caenen Johan

Aalst-Oudenaarde

Van Acker Pierre
 Van Vaerenbergh Bert
 Verdoodt Geert
 Schatteman Luc*

Waas en Dender

Verhaegen Jef

Charlier Annemie
 De Mol Hugo
 Meremans Marius*
 Van Landeghem Theo

Geen project ondertekend	Niet Splitsen	Vlaams-Nationaal	De Toekomst-groep
<u>Gent-Eeklo</u> Van Gelder Koen	Evrard Olaf		Craeyeveld Peter* De Maertelaere Joeri* De Sutter Bjorn Storms Annelies
<u>Brugge</u>		Lemiengre Johan	Ennaert Pascal Roose Bart*
<u>Kortrijk-Roeselaere-Tielt</u> Depestel Johan		Depoorter Bernard* Himpe Kurt Lampaert José Vanholme Dirk	
<u>Oostende-Veurne-Diksmuide-Ieper</u>		Cavyn André Godderis-T'Jonck Dani- elle	Lambert Geert* Snauwaert Roos*
<u>Brussel</u> Muls Walter			Matthé Mie* Quix Marie-Paule
<i>C. de bestendig afgevaardigden, de parlementsleden, de leden van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, de staatssecretarissen en de ministers</i>			
<u>Vlaamse parlementsleden</u>	Sauwens Johan ¹⁷ Van Dijck Kris Van Vaerenbergh Etienne	Loones Jan Vandenbroeke Chris	Bex Jos De Cock Dirk Lauwers Herman Roegiers Jan ¹⁸
<u>Kamerleden</u> Borginon Fons		Bourgeois Geert Brepoels Frieda Pieters Danny Van Hoorebeke Karel	Van de Castele Annemie Van Weert Els Willems Ferdy
<u>Senatoren</u>			Vankrunkelsven Patrik
<u>Europese parlementsleden</u>	Maes Nelly		Staes Bart
<u>Brusselse Hoofdstedelijke Raad</u> Gatz Sven ¹⁹			

¹⁷ Johan Sauwens neemt ontslag als Vlaams minister op 9 mei 2001. Daardoor wordt hij weer Vlaams parlements lid en verdwijnt zijn opvolger Simonne Janssens-Vanoppen uit het Vlaams Parlement. Zij blijft in de partijraad zetelen als aftredend parlements lid (zie verder).

¹⁸ Jan Roegiers volgt vanaf 12 mei 2001 Paul Van Grembergen op die Johan Sauwens vervangt als Vlaams minister. Van Grembergen zetelt van dan af in de partijraad als minister (zie verder).

¹⁹ Sven Gatz is vanaf 28 januari 2001 ook woordvoerder van ID21.

Geen project ondertekend	Niet Splitsen	Vlaams-Nationaal	De Toekomstgroep
<u>Ministers</u>			Anciaux Bert Van Grembergen Paul
<u>Ministers van Staat</u>			Schiltz Hugo
<u>Aftredend Staatssecretaris</u>			Anciaux Vic
<i>D. de leden van het partijbestuur voor de duur van hun mandaat als partijbestuurslid</i>			
De Saeger Willy		Caudron Jan Defoort Eric*	Claes Greet Conaerts Geert
<i>E.1. De aftredende leden van het partijbestuur</i>			
Callewaert Hildegard			Roppe Annemie
Maes Bob			
<i>E.2. De provinciale voorzitters²⁰</i>			
Vanden Bempt Paul (V)	Giebens Joris (A)		
Appeltans Laurens (L)	Valgaeren Jo ²¹ (A)		
X (O)			
X (W)			
<i>E.3. De hoofdredacteur van het algemeen partijblad</i>			
Van Liedekerke Maurits			
<i>E.4. De algemene directeur</i>			
Moyaert Nico			
<i>E.5. Eén afgevaardigde van elke VU-fractie in de provinciale raden, en één vaste plaatsvervanger, aan te wijzen door de fractie²²</i>			
Vandaele Wilfried (W)	Van Langendonck Gerda (A) Pauli Koen* (A) Putzeys Vic (L) Peumans Jan* (L)	Denayer Juul* (V) Dornez Jaak* (W)	Anciaux Jan* (V) Van Grembergen Kerste (O) Storms Annelies* (O)
<i>E.6. Vijf door de nationale raad van de VU-jongeren aan te duiden afgevaardigden alsmede één plaatsvervanger</i>			
			Coppejans Stijn De Craen Heidi* De Vos Koen Marrin Geert* Vanbiervliet Thomas Van Audenhove Klaas
<i>E.7. De directeur van het vormingsinstituut</i>			
Dehandschutter Lieven			
<i>E.8. De stafmedewerker van VUJO (Volksunie-jongeren)</i>			
Degeyter Kate			

²⁰ A=Antwerpen, V=Vlaams-Brabant, L=Limburg, O=Oost-Vlaanderen en W=West-Vlaanderen.

²¹ Jo Valgaeren was als provinciaal voorzitter van Antwerpen lid van de partijraad en werd daar verkozen tot lid van het bureau van de partijraad. Toen hij later niet langer provinciaal voorzitter was, bleef hij toch zetelen als bureaulid én daardoor ook als lid van de partijraad.

²² A=Antwerpen, V=Vlaams-Brabant, L=Limburg, O=Oost-Vlaanderen en W=West-Vlaanderen.

Geen project ondertekend	Niet Splitsen	Vlaams-Nationaal	De Toekomstgroep
Art. 3.C.1.2 : «Bij gewone meerderheid kan de partijraad ten hoogste 20 leden met stemrecht coöpteren»			
Baert Frans	Decaluwe Lieven	Becuwe Peter	Bosman Willy
Moyson Marleen	Vanbelle Guido	De Grauwe Herman	Bracke Marie-Lou
Platel Marc		De Wever Bart	Vandenbroucke
		Hertogs Klara	Joris
		Kennis Koen	Vanden Driessche
		Mahieu Frederik	Katrijn
		Rabaut Dieter	Van Opstal Sandra
Art. 3.C.1.3 : «Aftredende parlementsleden blijven lid van de partijraad tot de eerstevolgende algemene vernieuwing van de raad, tenzij hun arrondissementraad zich daartegen verzet met een 2/3 meerderheid»			
Dehandschutter Lieven	Kuijpers Willy	Bogaert Jean-Marie	
Olaerts Hugo	Vandemeulebroucke		
Raskin Gerda	Jaak		
	Janssens-Vanoppen		
	Simonne		

2.2. Frequentie van samenkomst

Art. 3.C.1.8 van de statuten : «De partijraad vergadert in beginsel om de maand. Op verzoek van ten minste 10 % van de leden roept de voorzitter van de raad de partijraad in buitengewone vergadering bijeen binnen de twintig dagen.»

2.3. Bevoegdheden

De bevoegdheden blijken uit art. 2.C.1.1 en 2.C.1.2 van de statuten : «De partijraad is, na het congres, het hoogste orgaan van de partij. De partijraad bepaalt de werking van de partij.»

3. Het Partijbestuur

3.1. Samenstelling en verdeling van de leden over de drie projecten van de ledenbevraging²³

Art. 3.C.2.3 : «Stemgerechtigde leden van het partijbestuur zijn :

Geen project ondertekend	Niet Splitsen	Vlaams-Nationaal	De Toekomstgroep
A. De algemene voorzitter en de algemene secretaris, beide belast met de algemene politieke leiding en het algemeen beheer van de partij			
Fons Borginon (voorzitter)			
Laurens Appeltans (secretaris)			
B. Twee ondervoorzitters, waarvan er één bij voorrang geen parlements lid is			
Fons Borginon (vanaf 19 jan. 2001 voorzitter ad interim)			Lambert Geert

²³ Het gaat om de samenstelling van het partijbestuur op 15 september 2001.

Geen project ondertekend Niet Splitsen	Vlaams-Nationaal	De Toekomstgroep
C. Negen, door de partijraad te verkiezen partijraadsleden waarvan ten hoogste twee parlamentslid zijn.	Caudron Jan
Eric Defoort*
De Wever Bart	Bex Stijn
Claes Greet
De Winter Kristin*
Ennaert Pascal
Van de Castele
Annemie
Van Weert Els
D. Drie leden van de VU-fractie in het Vlaams Parlement, waaronder de voorzitter van de fractie	Van Vaerenbergh
Etienne	Lauwers Herman
Van Grembergen
Paul (vanaf 12 mei
2001 Vl. min.)
E. De voorzitter van de groep in het Europees Parlement		Staes Bart
F. De voorzitter van de VU-fractie in de Senaat		Vankrunkelsven
Patrik
G. De voorzitter van de VU-fractie in de Kamer	Brepoels Frieda	
H. De voorzitter van de VU-fractie in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad	Gatz Sven	
I. Eén bijkomend lid verantwoordelijk voor de jongerenwerking, op voorstel van de algemene ledenvergadering van VUJO, door de partijraad uit eigen leden aangewezen.		Conaerts Geert
J. De algemene penningmeester, belast met het financieel beheer van de partij»
De Saeger Willy		

Art. 3.C.2.4 : «Lid van het partijbestuur met raadgevende stem zijn :

- A. de aftredende algemene voorzitter en de aftredende algemene secretaris
Bourgeois Geert
(aftredend voorzitter)
- B. de voorzitter van de partijraad of zijn plaatsvervanger, aangewezen door de leden van het bureau van de partijraad uit eigen leden
Muls Walter
- C. de algemene directeur
Moyaert Nico
- D. de ministers en staatssecretarissen, voor de periode van hun mandaat én de daaropvolgende bestuursperiode van het partijbestuur»
Sauwens Johan
(aftredend min.) | Anciaux Bert (min.)
Anciaux Vic
(aftredend staats-
sec.)
Schiltz Hugo
(min. v. staat)
Van Grembergen
Paul (min.) |
|-----------------------------------|---|

3.2. Frequentie van samenkomst

Het partijbestuur komt wekelijks samen.

3.3. De bevoegdheden

De bevoegdheden worden geregeld in art. 2.C.2.1 en 2.C.2.2 van de statuten : «*Het partijbestuur is het bestuur van de VU in zijn geheel. Het is belast met de uitvoering van de beslissingen van de partijraad en met de dagelijkse leiding van de partij.*»

4. Interne verkiezingen in 2001

Op de partijraad van 19 februari wordt Fons Borginon voor onbepaalde duur verkozen tot voorzitter ad interim. Hij krijgt 101 ja-stemmen tegenover 23 onthoudingen (tegenstemmen is onmogelijk als er maar één kandidaat is). Eerste ondervoorzitter Borginon nam na het ontslag van Geert Bourgeois vanaf 26 januari 2001 samen met de tweede ondervoorzitter Geert Lambert de leiding van de partij waar.

Voor de ledenbevraging : zie het chronologisch gedeelte van dit artikel.

5. Kaderleden september 2001²⁴

Volksvertegenwoordigers	Borginon Fons, Bourgeois Geert, Brepoels Frieda, Pieters Danny, Van Hoorebeke Karel, Van de Casteele Annemie, Van Weert Els, Willems Ferdie
Senatoren	Vandenbroeke Chris (gemeenschapssen.), Vankrunkelsven Patrik, Van Quickenborne Vincent (ID21)
Vlaamse volksvertegenwoordigers	Bex Jos, Bogaert André-Emiel (ID21), De Cock Dirk, Gatz Sven (ID21), Hermans Margriet (ID21), Lauwers Herman, Loones Jan, Roegiers Jan, Sauwens Johan, Van Dijck Kris, Van Vaerenbergh Etienne, Vandenbroeke Chris
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	Gatz Sven (ID21)
Vlaamse Ministers	Anciaux Bert, Van Grembergen Paul
Leden Europees Parlement	Maes Nelly, Staes Bart
Provincieraadsleden	15
Bestendig Afgevaardigden	0
Gemeenteraadsleden	237
Burgemeesters	10
Schepenen	69

²⁴ De verkozenen bij de parlementsverkiezingen van 13 juni 1999 (Kamer, Senaat, Vlaams Parlement, Brusselse Hoofdstedelijke Raad en Europees Parlement) werden verkozen op VU&ID lijsten.

6. Belangrijkste functies in het personeelsbestand

- Algemeen secretaris	Appeltans Laurens
- Algemeen directeur	Moyaert Nico
- Politiek secretariaat – persverantwoordelijke	Weyts Ben
- Coördinator Studiedienst	Platel Marc
- Directeur Vormingscentrum Lodewijk Dosfel	Dehandschutter Lieven
- VU-Jongeren	Kate De Geyter
- Hoofdredacteur Volle Manen	Van Liederkerke Maurits
- Boekhouding en financiën	Hermans Garda
- Ledenadministratie	Duchateau Fons

7. Ledenaantallen (dd. 14 september 2001)

7.1. Indeling naar provincie

<i>Provincie</i>	<i>Absoluut aantal</i>	<i>%</i>
Antwerpen	2.412	20,9
Vlaams-Brabant	1.779	15,4
Brussel	128	1,1
Limburg	894	7,7
Oost-Vlaanderen	3.337	28,9
West-Vlaanderen	2.980	25,8
Buitenland	13	0,1
Totaal	11.543	99,9

7.2. Indeling naar geslacht

	<i>Absoluut aantal</i>	<i>%</i>
Mannen	6.741	58,4
Vrouwen	4.802	41,6

7.3. Indeling naar leeftijd

	<i>Absoluut aantal</i>	<i>%</i>
18 tot 40 jaar	2.193	19,0
41 tot 65 jaar	6.233	54,0
ouder dan 65	3.117	27,0

1. Partijmeetings (zie chronologisch deel)

- Brussel, Schelp Vlaams Parlement, 13 oktober 2001. Omvorming van de Nieuwe Partij * naar de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA). Voorstelling van de nieuwe naam en van het nieuwe partijmanifest. Aanwezigheden geschat op ongeveer 300 personen.
- Gent, Congreszaal, 2 december 2001. Eerste partijmeeting. Geen stemmingen, openbaar voor leden, pers en sympathisanten. Aantal aanwezigheden geschat op 1.400 personen.
- Leuven, Aula Pieter De Somer, 4 en 5 mei 2002. Eerste algemene ledencongres : themacongres over de Vlaamse staat, Vlaanderen wereldwijd en vrije en verantwoordelijke Vlamingen. Bekendmaking van de verkiezing van de algemene voorzitter : Geert Bourgeois haalt 95,74 % van de 939 stemmen. Openbaar voor alle partijleden (allen stemgerechtigd), pers en sympathisanten. Aanwezigheden geschat op iets meer dan 1.000 personen.

2. De Partijraad

2.1. Samenstelling (dd. 8 juni 2002)²⁵

Art. 3.C.1.1²⁶ : «Lid van de partijraad zijn :

A. de arrondissementenvoorzitters, de arrondissementensecretarissen en twee vaste afgevaardigden aan te wijzen door de arrondissementenraad uit eigen leden. Voor deze vier afgevaardigden wordt door het arrondissementenbestuur uit eigen leden één plaatsvervanger aangewezen.

<i>Antwerpen</i>	Corluy Bert, De Bruyn Miet, Hofkens Jan, Reunes Steven*, Van Camp Bart
<i>Mechelen-Turnhout</i>	Hertogs Klara, Vaessens Toon, Van den Berghe Lieve, Van Moer Reinilde, Verbeeck Patrick*
<i>Halle-Vilvoorde Leuven</i>	Maes Lieve, Peeters Richard*, Raspoet Reinhilde, Segers Willy, Voet Jan De Bruyn Piet, Francken Theo, Guldix Johan, Stockx Jos*, Van Outgaerden Herman
<i>Hasselt-Tongeren-Maaseik</i>	Coninx Ivo, Minnekeer Rejan, Lantmeeters Jos, Stulens Annette, Thijs Jean*
<i>Aalst-Oudenaarde</i>	Deboever Patrick, Denayer Danny, De Bruecker Hugo, Van Den Heede Frans, Verhoeven Norbert*
<i>Waas en Dender</i>	Abeel Dirk, D'Hanis Denis*, Samyn Marijke, Van Acker Chris, Weyers Jan
<i>Gent-Eeklo</i>	Bauwens Bart, Lemaitre Hans, Sleurs Elke*, Taghon Jaak, Weyts Ben

²⁵ Personen aangeduid met * zijn plaatsvervangende leden van de partijraad. X staat voor plaatsen die niet zijn ingevuld.

²⁶ De statuten van de N-VA werden aangenomen op de partijraad van 9 maart 2002. In de praktijk gaat het om een overneming van de vroegere VU-statuten, mits een aantal beperkte wijzigingen.

Brugge	Bogaert Jean-Marie, Boussemaere Joël, De Craemer Gino*, Jaques Hilde, Vanhecke Gerard
Kortrijk-Roeselaere-Tielt	Vandebuerie Annick*, Vandebulcke Goedele, Vandewalle Erik, Vanhoutte Lieve, Verreth Guido
Oostende-Westhoek	Alleman Marleen, Boulet Yves, Godderis-T'Jonck Danielle, Hoflack Luk, Meersseman Marc*
Brussel	Branckaert Jürgen, Coel Rudi, Ory Jo, Van Den Berghe Eric*, Van Meirhaeghe Rik,

B. de bijkomende arrondissementafgevaardigden en één bestendig plaatsvervanger, door de arrondissementsraad uit de eigen leden verkozen. Hun aantal bedraagt één per schijf van 7.000 stemmen behaald op de lijst voor het Vlaams Parlement van de N-VA bij de jongste verkiezingen. Een laatste schijf van 5.000 stemmen of meer wordt beschouwd als een volledige schijf van 7.000 stemmen. Voor het arrondissement Brussel wordt het aantal stemmen behaald op de lijst voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad in aanmerking genomen. Het aantal afgevaardigden bedraagt ten minste 2. Indien één van deze personen wegvalt dan dient hij(zij) bij verkiezing te worden vervoangen;

Antwerpen	Braem Frans, Broeckx Erik, Deleu Philippe, De Doncker Erik, Van Dijk Guy, Wauters Ludwig, X, X*
Mechelen-Turnhout	Boogaerts Frank, Bouillard Jan, Helsen Peter*, Hendrickx Marc, Jacobs Kurt, Laureys Bert, Luyten Walter, Peeters Jaak, Slegers Diana, Cornelis Herwig, De Belder Hans, Peeters Wim, Van Den Bosch Paul*, Van Lindt Francis
Halle-Vilvoorde	Eerlingen Michiel*, Rens Gunther, Ruytings Annie, Seldeslachts Bart, Van de Velde Monica
Leuven	Comhair Ferry, Demol Jan, Fissette Guido, Geraerts Edgard*, Thys Rik, Van Berkel Piet
Hasselt-Tongeren-Maaseik	Van Acker Pierre, Van Vaerenbergh Bert, Verdoodt Geert, Schatteman Luc*
Aalst-Oudenaarde	Charlier Annemie, Cuylaerts Walter, De Mol Hugo, Meremans Marius*, Van Landeghem Theo
Waas en Dender	Agache Kristof*, Beirnaert Wiet, De Pauw Piet, Evrard Olaf, Lagauw Stijn, Storme Matthias
Gent-Eeklo	De Groote Patrick, Haers Bart*, Lemiengre Johan
Brugge	Depoorter Bernard*, Himpe Kurt, Lampaert José, Vanholme Dirk, X
Kortrijk-Roeselaere-Tielt	Anseuw Rony*, Cavyn André, Colaert Jan, Van Hecke Johan
Oostende-Westhoek	Borghs Peter, Carette Hendrik*, Menouny Yassin

C. de bestendig afgevaardigden, de parlementsleden, de leden van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, de staatssecretarissen en de ministers :

Bestendig afgevaardigden	-
Vlaamse parlementsleden	Van Dijk Kris, Loones Jan, Vandembroeke Chris
Kamerleden	Bourgeois Geert, Brepoels Frieda, Pieters Danny, Van Hoorebeke Karel
Senatoren	-
Europese parlementsleden	-
Brusselse Hoofdstedelijke Raad	-
Staatssecretarissen	-
Ministers	-
Ministers van Staat	-
Aftredend Staatssecretaris	-
D. de leden van het partijbestuur voor de duur van hun mandaat als partijbestuurslid	Caudron Jan, Defoort Eric, De Turck Johan, Nachtergaele Joris
E.1. De aftredende leden van het partijbestuur	Maes Bob, Tombeur Ine

E.2. De provinciale voorzitters²⁷

E.3. De hoofdredacteur van het algemeen partijblad

E.4. De algemene directeur

E.5. Eén afgevaardigde van elke N-VA-fractie in de provinciale raden, en één vaste plaatsvervanger, aan te wijzen door de fractie

Antwerpen

Vlaams-Brabant

Limburg

Oost-Vlaanderen

West-Vlaanderen

F. De leden van het bureau van de partijraad, voor de duur van hun mandaat als lid van het bureau

Art. 3.C.1.2 : «Bij gewone meerderheid kan de partijraad ten hoogste 20 leden met stemrecht coöpteren»

Van Liedekerke Maurits

Moyaert Nico

Van Langendock Gerda, X*

Denaeyer Juul, Van den Eede Linda*

Peumans Jan*, Putzeys Vic

X, X*

Dornez Jaak*, Vandaele Wilfried

Valgaeren Jo

Becuwe Peter, Croonenberghs Jef, De Grauwe Herman, Dessein Geert, Dutry Guido, De Nijn Bart, De Wever Bart, Geudens Godfried, Ide Louis, Kennis Koen, Moyson Marleen, Platel Marc, Rabaut Dieter, Van de Perre Stijn, Van Louwe Carlos, Waelkens Johan

Art. 3.C.1.3 : «Aftredende parlementsleden blijven lid van de partijraad tot de eerstvolgende algemene vernieuwing van de raad, tenzij hun arrondissementraad zich daartegen verzet met een 2/3 meerderheid»

Bogaert Jean-Marie, Dehandschutter Lieven

2.2. Frequentie van samenkomst

Art. 3.C.1.8 van de statuten : «De partijraad vergadert in beginsel om de maand. Op verzoek van ten minste 10 % van de leden roept de voorzitter van de raad de partijraad in buitengewone vergadering bijeen binnen de twintig dagen.»

2.3. Bevoegdheden

De bevoegdheden blijken uit art. 2.C.1.1 en 2.C.1.2 van de statuten : «De partijraad is, na het congres, het hoogste orgaan van de partij. De partijraad bepaalt de werking van de partij.»

²⁷ Op 8 juni 2002 is geen enkele functie van provinciaal voorzitter ingevuld.

3. Het Partijbestuur

3.1. Samenstelling (dd. 8 juni 2002)²⁸

Art. 3.C.2.3 : «Stemgerechtigde leden van het partijbestuur zijn :

A. De algemene voorzitter, belast met de algemene politieke leiding, en de algemene secretaris, belast met de politieke werking en het algemeen beheer van de partij	Bourgeois Geert (voorzitter), Van Dijck Kris (secretaris)
B. Twee ondervoorzitters, waarvan er één bij voorrang geen parlamentslid is	Brepoels Frieda, Defoort Eric
C. Zeven, door de partijraad te verkiezen partijraadsleden waarvan ten hoogste twee parlamentslid zijn	Caudron Jan, De Wever Bart, Hendrickx Marc, Minnekeer Rejan, Nachtergaele Joris, Samyn Marijke, Van Moer Reinhilde
D.-I. : De voorzitter van de fractie in het Vlaams Parlement, van de groep in het Europees Parlement, van de fractie in de Senaat, van de fractie in de Kamer, van de fractie in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en drie parlamentsleden, verkozen door de groep van de verzamelde parlamentsleden	Loones Jan, Pieters Danny, Vandenbroeke Chris, Van Hoorebeke Karel
J. De voorzitter van de jongerenorganisatie vzw Ronduit N-VA!	Guldix Johan
J. De algemene penningmeester, belast met het financieel beheer van de partij	De Turck Johan

Art. 3.C.2.4 : «Lid van het partijbestuur met raadgevende stem zijn :

A. de aftredende algemene voorzitter en de aftredende algemene secretaris	-
B. de voorzitter van de partijraad of zijn plaatsvervanger, aangewezen door de leden van het bureau van de partijraad uit eigen leden	Kennis Koen
C. de algemene directeur	Moyaert Nico
D. de woordvoerder van de partij	Weyts Ben
E. de ministers en staatssecretarissen, voor de periode van hun mandaat	-

²⁸ Op 13 oktober 2001 duidde de N-VA-partijraad een voorlopig partijbestuur aan. Het was samengesteld uit : voorzitter Bourgeois, de parlamentsleden Brepoels, Loones, Pieters, Vandenbroeke, Van Hoorebeke en Van Dijck, de gewone leden Jan Caudron, Eric Defoort, Bart De Wever, Piet De Bruyn, Marc Hendrickx, Koen Kennis, Joris Nachtergaele en Ine Tombeur. Daarnaast zetelden ook waarnemend voorzitter van de partijraad, Herman De Grauwe, directeur Nico Moyaert en partijwoordvoerder Ben Weyts met raadgevende stem in het bestuur. Op de partijraad van 20 april 2002 werd een volwaardig partijbestuur aangeduid. Op 8 juni werden nog twee bijkomende leden en de penningmeester verkozen.

3.2. Frequentie van samenkomst

Het partijbestuur komt wekelijks samen.

3.3. De bevoegdheden

De bevoegdheden worden geregeld in art. 2.C.2.1 en 2.C.2.2 van de statuten : «*Het partijbestuur is het nationaal bestuur van de N-VA. Het is belast met de uitvoering van de beslissingen van de partijraad en met de dagelijkse leiding van de partij.*»

4. Interne verkiezingen

Op 20 april 2002 keizen de 120 N-VA-partijraadsleden een nieuw partijbestuur in opvolging van het op 13 oktober aangeduide voorlopige partijbestuur. Ook worden de twee ondervoorzitters en de partijsecretaris aangeduid. Voor de samenstelling van zowel het voorlopige als het nieuwe partijbestuur : zie eerder.

Op het congres van 4 en 5 mei 2002 in Leuven kunnen alle leden hun stem uitbrengen voor de rechtstreeks verkiezing van de algemeen voorzitter. Geert Bourgeois – de enige kandidaat haalt 95,74 % van de 939 stemmen die werden uitgebracht. Volgens het ledenblad *Volle Manen* is het om budgettaire redenen onhaalbaar om een dure verkiezing per brief te organiseren.

5. Kaderleden juni 2002

Volksvertegenwoordigers	Bourgeois Geert, Brepoels Frieda, Pieters Danny, Van Hoorebeke Karel
Senatoren	Vandenbroeke Chris (gemeenschapssen.)
Vlaamse volksvertegenwoordigers ²⁹	Loones Jan, Van Dijck Kris, Vandenbroeke Chris
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	-
Vlaamse Ministers	-
Leden Europees Parlement	-
Provincieraadsleden	11
Bestendig Afgevaardigden	-
Gemeenteraadsleden	132
Burgemeesters	6
Schepenen	32
OCMW-raadsleden	69
OCMW-voorzitters	6

²⁹ Wanneer de Vlaamse volksvertegenwoordigers van N-VA (3) en Spirit (7) worden samengenomen, komt men niet tot de 12 Vlaamse volksvertegenwoordigers van VU-ID in september 2001 : Johan Sauwens maakt op 20 december 2001 bekend dat hij overstapt naar de CD&V en Etienne van Vaerenbergh wil als fractieleider voor het einde van de legislatuur geen keuze maken tussen N-VA of Spirit.

6. Personeelsbestand

6.1. Belangrijkste functies

- Algemeen secretaris	Van Dijck Kris
- Algemeen directeur	Moyaert Nico
- Politiek secretariaat – persverantwoordelijke	Weyts Ben
- Coördinator Studiedienst	Platel Marc
- Hoofdredacteur Volle Manen	Van Liedekerke Maurits
- Ledenadministratie	Duchateau Fons

6.2. Parlementaire medewerkers

Volgens de afspraken in het 3x3+3-overleg, werden de 15 VU-medewerkers in het federale parlement evenredig verdeeld tussen de projecten die 20 % van de stemmen hebben gehaald. Bepaald was ook dat de winnende groep mag wel zeker 50 % van deze functies mocht invullen. Verder zijn hierover geen gegevens beschikbaar.

6.3. Globaal aantal tewerkgestelden

geen gegevens beschikbaar

7. Ledenaantallen

Geert Bourgeois maakt op 2 december 2001 bekend dat de N-VA al 4.000 leden telt, waarvan 700 personen die nooit lid geweest zijn van de VU. Een half jaar later, op het eerste algemene N-VA-ledencongres van 4 en 5 mei 2002 in Leuven, heeft hij het over 9.300 leden, waarvan 2.500 leden die vroeger niet aangesloten waren bij de VU.

Op 8 juni 2002 heeft de N-VA 9.931 leden. Op 7 juli 2002 maakt de partij in een persmededeling bekend dat ze 10.200 leden telt, waarvan 2.800 nooit enige binding hebben gehad met de VU.

7.1. Indeling naar provincie (dd. 8 juni 2002)

Provincie	Absoluut aantal	%
Antwerpen	1.975	19,9
Vlaams-Brabant	1.452	14,6
Brussel	101	1,0
Limburg	774	7,8
Oost-Vlaanderen	2.599	26,2
West-Vlaanderen	3.023	30,4
Buitenland	7	0,1
Totaal	9.931	100,0

7.2. Indeling naar geslacht (dd. 8 juni 2002)

	Absoluut aantal	%
Mannen	6.205	62,5
Vrouwen	3.726	37,5

7.3. Indeling naar leeftijd (dd. 8 juni 2002)

	Absoluut aantal	%
18 tot 40 jaar	2.088	21,0
41 tot 65 jaar	5.064	51,0
ouder dan 65	2.779	28,0

SPIRIT
(vanaf oktober 2001)

1. Partijmeetings

- Antwerpen, Metropolis, 9 en 10 november 2001. Stichtingscongres : De Toekomst-ID-groep vormt zich om tot een nieuwe partij, Spirit genaamd. De beginselverklaring van de partij wordt aangenomen. Annemie Van de Casteele wordt met 97,82 % verkozen tot voorzitter. Een aantal resoluties over de partijstructuur worden goedgekeurd.³⁰ Aanwezigheden geschat op ongeveer 700 personen.
- Brussel, KUB, 23 maart 2002. Studiedag over Brussel : «Een nieuw statuut voor Brussel ?» Aanwezigheden geschat op 200.
- Brussel, VUB, 20 april 2002. Studiedag over Vlaanderen. Aanwezigheden geschat op 250.
- Brussel, Vlaams Parlement, 22 juni 2002. Studiedag over globalisering. Aanwezigheden geschat op 150.

³⁰ De partijstructuur van Spirit is voorlopig gebaseerd op de resoluties die op het congres van 9 en 10 november 2001 werden goedgekeurd. Definitieve statuten zijn er nog niet. Die zullen vermoedelijk besproken en aangenomen worden op een Algemene Ledenvergadering (ALV) in oktober 2002. Naast de hier geschetste verticale structuur van Spirit (Algemene Ledenvergadering – Algemene Raad – Partijbestuur – Dagelijks Bestuur), opteert de partij in de resoluties van november 2001 voor een evenwaardige horizontale structuur van netwerken. Dat zijn «groepen personen vanuit meer dan één lokale structuur of die aan geen enkele lokale structuur verbonden zijn die zich rond een bepaald thema of invalshoek wensen te organiseren.» Een netwerk kan bestaan uit leden en niet-leden. Zulke netwerken kunnen «enkel [partij]intern communiceren» en dienen de Algemene Raad of de ALV van hun werkzaamheden in te lichten. Zij kunnen bij hun activiteiten rekenen op logistieke ondersteuning. Tot juni 2002 werden dergelijke netwerken opgericht rond volgende thema's : onderwijs, pacifisme en mobiliteit.

2. De Algemene Raad

2.1. Samenstelling

Art. 15 van de resoluties aangenomen op het stichtingscongres van 9 en 10 november 2001 :

«De Algemene Raad bestaat uit volgende stemgerechtigde leden :

- *per provincie 10 mensen (de coördinator en 9 vertegenwoordigers)* .³¹
 - Antwerpen :*
Aerts Staf, Celis Bert, Conaerts Geert (C), De Loenen Sven (AC), Hermans Jan, Van Aken Tom, Van Heertum Frie, Van Hove Katleen, Vergauwen Dirk, X (AC)³²
 - Limburg :*
Aerts Daniëlle, Govaert Hertha, Heyvaert Kris, Melotte Jo (C), Moors Pol, Pauly Anita (AC), Vandenbos Wouter, Vanhaegendoren Mieke, Van Look Frans, Welter Ronald (AC)
 - Oost-Vlaanderen :*
D'Hanis Serge, D'Hondt Sofie, Maes Jan-Pieter (AC), Muls Walter, Poppelier Guido, Ramaut Heike, Remy Veerle, Van Hyfte Sofie, Van Reeth Karel (AC), Willems Jean-Pierre (C)
 - Vlaams-Brabant :*
Bex Stijn, Durang Wim (AC), De Craen Heidi, Janssen Luc, Ral Lieven, Ramakers Robin (C), Vanderroot Magda, Vanhelmont Philip (AC), Vermeulen Steven, Vroonen Carine
 - West-Vlaanderen :*
Bonte Jasmijn, Collier Zeger, Decancq Ignace (AC), Devos Reginald, Ennaert Pascal, Grootaerd Luc (C), Lambert Geert, Lecompte Kurt (AC), Vanbiervliet Thomas
- *Brussel en de jongerenorganisatie elk 5 vertegenwoordigers*
 - Brussel :*
Ahidar Fouad, Monten Siegfried, Moreels Lesley (AC), Vogelaers Paul (C), Wauters Arnaut (AC)
 - Jongeren :*
Bellens Inge, De Cock Goedele, De Winter Geert, Rooze Helmer, Van Hove Kathleen
- *alle leden van het Partijbestuur : zie verder*
- *50 rechtstreeks door de Algemene Ledenvergadering te verkiezen leden* .³³
aangeduid op 9 maart 2002 .³⁴
Beerlandt Monique, Bilgic Samil, Bockaert Jan, Bosman Willy, Buyl Wouter, De Maertelaere Joeri, De Greef Eric, Depestele Geert, De Sloover Marcel, Fonteyne Jan, Hermans Inge, Leyts Frederik, Marrin Geert, Mels Wim, Quix Marie-Paule, Rowe Maria, Tommelein Nora, Vanden Driessche Katrijn, Van Drom Geert, Van Droogenbroeck Michael, Vandenbroucke Joris, Van Grembergen Kerste, Van Noppen Flor, Vergauwen Maarten, Verhaegen Jef

³¹ De personen aangeduid met (C) zijn de provinciale coördinatoren. De personen aangeduid met (AC) zijn de assistent-coördinatoren.

³² In Antwerpen is de tweede assistent-coördinator nog niet aangeduid.

³³ De Algemene Ledenvergadering (ALV) bestaat uit alle leden. Alle leden hebben spreek- en stemrecht. Daarnaast staat de ALV open voor iedereen die de vergadering wil bijwonen. Deze mensen hebben enkel spreekrecht. De ALV is het hoogste beslissingorgaan.

³⁴ Door de bepalingen omtrent de minimumvertegenwoordiging van jongeren en vrouwen (1/3 van de Algemene Raad jongeren, 1/3 vrouwen) bleven een aantal mandaten voorlopig open. Op 20 april 2002 werd daarvoor een tweede stemronde georganiseerd.

aangeduid op 20 april 2002 :

Anciaux Roel , Bolat Fatih, Bracke Marie-Lou, De Clerck Johnny, Degeyter Kate, Delrue Anne, De Marie David, Deschuymere Francis, De Visscher Patrick, Devits Bart, De Wilde Nico, De Wolf Dimitri, Lasoen Wim, Mallants Piet, Marcoen Hugo, Rastelli Annemie, Serkeyn Eva, Storms Walter, Thienpondt Freddy, Van der Eecken Tineke, Van der Mueren Annemie, Vande Walle Aenea, Van Eesbeek Nadine, Vertessen Karel

2.2. Frequentie van samenkomst

Maandelijks : elke laatste zaterdagvoormiddag van de maand.

2.3. Bevoegdheden

Art. 18 van de resoluties van november 2001 :

«De Algemene Raad neemt, behoudens de vaste vergadermomenten van de Algemene Ledenvergadering (ALV), de bevoegdheden van de ALV over bij wijze van delegatie. Beslissingen van de Algemene Raad kunnen wel ongedaan worden gemaakt door de ALV.»

3. Het Partijbestuur

3.1. Samenstelling³⁵

Art. 24 van de resoluties van november 2001 :

«Het Partijbestuur bestaat uit volgende personen met stemrecht :

- de voorzitter	Van de Castele Annemie
- twee ondervoorzitters	Lambert Geert, Van Weert Els
- de secretaris	Van Hoof Peter
- de penningmeester	Van den Bempt Paul
- vijf afgevaardigden vanuit de fracties	Staes Bart (Eur.), Vanquickenborne Vincent (Se-naat), Lauwers Herman en Rogiers Jan (VI. Parl.), Gatz Sven (Brus. H.R.)
- twee afgevaardigden van de jongerenorganisatie	Dewaele Sabeth (voorzitter), Craeyveld Peter (ondervoorzitter)
- elf bestuursleden verkozen door de Algemene Leden- vergadering	Bex Stijn, Borginon Fons, De Loenen Sven, De Winter Kristin, Leys Thomas, Madereel Els, Storms Annelies, Van Audenhove Klaas, Van Heertum Frie, Vankrunkelsven Patrik, Walgrae- ve Stefan

Zijn lid van het Partijbestuur met raadgevende stem :

- de ministers	Anciaux Bert, Van Grembergen Paul
- de uittredende ministers	-
- de ministers van Staat	Schiltz Hugo
- de uittredende voorzitter	-
- de voorzitter van de ALV	Muls Walter
- de directeur	Hardy Peter

³⁵ Het gaat om de toestand tot mei 2002. Voor de evolutie vanaf mei : zie punt acht.

3.2. Frequentie van samenkomst

Wekelijks op maandagavond (18u).

3.3. Bevoegdheden

Uit de ontwerpstatuten die voorgelegd zullen worden aan een ALV in oktober 2002 :

«Het partijbestuur garandeert de nationale werking en zorgt voor de dagelijkse werking en standpuntbepaling van de partij.»

4. Interne verkiezingen

Op het Stichtingscongres van Spirit (9 en 10 november 2001) wordt Annemie Van de Casteele met 97,82 % van de ongeveer 700 uitgebrachte stemmen verkozen tot algemeen voorzitter. Els Van Weert (82,74 %) en Geert Lambert (78,39 %) worden verkozen tot ondervoorzitters. Partijsecretaris wordt Peter Van Hoof (95,98 %) en penningmeester Paul Van den Bempt (98,65 %).

Sabeth De Waele wordt op 2 maart 2002 in Gent door ruim honderd kiezers verkozen tot de nieuwe voorzitter van Prego – Jongeren mét Spirit, de jongerenorganisatie van Spirit. Peter Craeyveld is de nieuwe ondervoorzitter. Michaël Van Droogenbroeck blijft secretaris en Jasmijn Bonte wordt verkozen tot penningmeester. Ook de afgevaardigden van Prego in de Algemene Raad van Spirit worden aangeduid (zie eerder).

Op 9 maart 2002 maakt Spirit de resultaten bekend van haar eerste nationale bestuursverkiezingen. Door de bepalingen omtrent de minimumvertegenwoordiging van vrouwen en jongeren, wordt een tweede ronde georganiseerd op 20 april. Voor de verkozen kandidaten : zie samenstelling van de Algemene Raad en het Partijbestuur.

5. Kaderleden³⁶

Volksvertegenwoordigers	Borginon Fons, Van de Castele Annie, Van Weert Els, Willems Ferdy
Senatoren	Vankrunkelsven Patrik, Van Quickenborne Vincent
Vlaamse volksvertegenwoordigers ³⁷	Bex Jos, Bogaert André-Emiel, De Cock Dirk, Gatz Sven, Hermans Margriet, Lauwers Herman, Roegiers Jan
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	Gatz Sven
Vlaamse Ministers	Anciaux Bert, Van Grembergen Paul
Leden Europees Parlement	Maes Nelly, Staes Bart
Provincieraadsleden	2
Bestendig Afgevaardigden	-
Gemeenteraadsleden	45
Burgemeesters	1
Schepenen	14

6. Belangrijkste functies in het personeelsbestand

6.1. Belangrijkste functies

- Algemeen secretaris	Van Hoof Peter
- Algemeen directeur	Hardy Peter
- Politiek secretariaat – persverantwoordelijke	De Vos Koen (tot 1 juli 2002), T'Sijen Koen
- Coördinator campagne	Callant Angelo
- Coördinator Studiedienst	Vermeulen Steven
- Boekhouding en financiën	Vanden Bempt Paul
- Ledenadministratie	Cortvrindt Sonja
- Ledenblad «Gazet met Spirit»	Debouvere Joeri

6.2. Parlementaire medewerkers

geen gegevens beschikbaar

³⁶ Het gaat om de toestand tot mei 2002. Voor de evolutie vanaf mei : zie punt acht.

³⁷ Wanneer de Vlaamse volksvertegenwoordigers van N-VA (3) en Spirit (7) worden samengenomen, komt men niet tot de 12 Vlaamse volksvertegenwoordigers van VU-ID in september 2001 : Johan Sauwens maakt op 20 december 2001 bekend dat hij overstapt naar de CD&V en Etienne van Vaerenbergh wil als fractieleider voor het einde van de legislatuur geen keuze maken tussen N-VA of Spirit.

6.3. Globaal aantal tewerkgestelden : 12

7. Ledenaantallen

7.1. Indeling naar provincie (dd. 31 juli 2002)

<i>Provincie</i>	<i>Absoluut aantal</i>	<i>%</i>
Antwerpen	708	17,9
Vlaams-Brabant	609	15,4
Brussel	197	5,0
Limburg	186	4,7
Oost-Vlaanderen	1.824	46,0
West-Vlaanderen	431	10,9
Buitenland	7	0,2
Totaal	3.962	100,1

7.2. Indeling naar geslacht (dd. 31 juli 2002)

	<i>Absoluut aantal</i>	<i>%</i>
Mannen	2.231	56,3
Vrouwen	1.731	43,7

7.3. Indeling naar leeftijd (dd. 31 juli 2002)

	<i>Absoluut aantal</i>	<i>%</i>
18 tot 40 jaar	1.767	44,6
41 tot 65 jaar	1.688	42,6
ouder dan 65	472	11,9
onbekend	35	0,9

8. De positie van de nationale Spirit-mandatarissen vanaf mei 2002

14 mei	<i>Oproep van Vlaams minister Bert Anciaux om in een alliantie met de SP.A en met de steun van het ACW naar de kiezer te stappen.</i>
20 mei	<i>Het uitgebreid Spirit-partijbestuur beslist om als zelfstandige partij naar de kiezer te gaan (door Algemene Raad bevestigd op 25 mei).</i>
28 mei	<p>Stappen over naar :</p> <p>VLD Agalev</p> <ul style="list-style-type: none"> - kamerlid <i>Fons Borginon</i> - de senatoren <i>Patrik Vankrunkelsven</i> en <i>Vincent Van Quickenborne</i> - Vlaams parlementslid <i>Margriet Hermans</i>
29 juni	- kamerlid <i>Ferdy Willems</i>
29 juni	<i>Het uitgebreid Spirit-partijbestuur beslist om als onafhankelijke partij in een verkiezingskartel met de SP.A naar de verkiezingen te gaan (door Algemene Raad bevestigd op 1 juli).</i>
1 juli	<i>Vlaams minister Bert Anciaux neemt ontslag. Later op de dag neemt Annemie Van de Casteele ontslag als voorzitter van Spirit.</i>
1-2 juli	<p>Spreken hun steun uit voor het verkiezingskartel met de SP.A :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vlaamse minister <i>Paul Van Grembergen</i> en ex-Vlaams minister <i>Bert Anciaux</i>³⁸ - de kamerleden <i>Annemie Van de Casteele</i> en <i>Els Van Weert</i> - de Vlaamse parlementsliden <i>Herman Lauwers</i>, <i>Jos Bex</i>, <i>Dirk De Cock</i> en <i>Jan Roegiers</i> - Europarlementslid <i>Nelly Maes</i> <p>Blijft voorlopig onbeslist :</p> <p>Vlaams parlementslid <i>André-Emiel Bogaert</i> (vraagt bedenktijd tot 11 juli)</p> <p>Stappen over naar :</p> <p>VLD Agalev</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vlaams en Brussels parlementslid <i>Sven Gatz</i> - Europarlementslid <i>Bart Staes</i>
11 juli	<p>Zetelt voorlopig als onafhankelijke :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vlaams parlementslid <i>André-Emiel Bogaert</i>

³⁸ Bert Anciaux neemt op 1 juli 2002 ontslag als Vlaams minister. Hij werd op 13 juni 1999 verkozen tot Europees parlementslid. Hij nam uit het Europees parlement ontslag om Vlaams minister te kunnen worden en bekleedt daardoor vanaf 1 juli 2002 geen mandaat meer.

The collapse of the Volksunie and the emergence of the N-VA and Spirit – A chronological and morphological overview

At the Belgian parliamentary elections in June 1999, the Flemish nationalist party 'Volksunie' (VU) which formed an alliance with the social-liberal ID21 progressed slightly. On July 10, 1999, the party decided to participate in the purple-green-yellow Flemish government, but at the same time they decided to stay out of the federal Belgian government. Two years later, the VU-Party Bureau decided that due to deep divisions within the party it had become impossible for the party to continue. The 15.000 party members were asked to judge about the future of the party. Because no party project managed to obtain a 50 %-majority in the party member referendum, the VU disappeared. Two new parties – the 'Nieuw-Vlaamse Alliantie' (N-VA) and 'Spirit' – emerged from the ruins of the VU. The collapse of the VU can be seen as the most far-reaching change in the Flemish party political context of the last decade.

This article focusses on the last two and a half years of the VU and on the first year of the N-VA and Spirit (from June 1999 until July 2002). In a first part, a chronological overview is build up. This part provides an overview «from day to day» of the events that played a role in the collapse of the VU and the creation of the N-VA and Spirit. The second part of the article draws a more morphological picture of the VU, the N-VA and Spirit : data are presented about the internal organisation of these parties (info about party meetings, the composition and competences of the leading party structures, internal elections, party mandates, the party employees and numbers of party members). By offering an extensive overview of facts and figures, it is the intention of the authors to provide a solid guideline for further investigation.

MORPHOLOGY OF THE FRANCOPHONE BELGIAN POLITICAL PARTIES IN 2000 AND 2001

LIST OF ENTRIES	PS	PRL	Ecolo	PSC
1. <i>Party Congress</i> , see: Congrès Place – date – theme – number of participants	473	484	494	505
2. <i>General Council</i> , see: Conseil Général 2.1. Composition – 2.2. Frequency of meeting - 2.3. Areas of authority	-	484	494	505
3. <i>Party Bureau</i> , see: Bureau du Parti 3.1. Composition – 3.2. Frequency of meeting – 3.3. Areas of authority	474	485	496	508
4. <i>Executive Board</i> , see: Exécutive 4.1. Composition – 4.2. Frequency of meeting – 4.3. Areas of authority	-	488	497	509
5. <i>Arbitration Board</i> , see: Conseil d'arbitrage 5.1. Composition – 5.2. Frequency of meeting – 5.3. Areas of authority	477	489	499	509
6. <i>Internal Elections</i> , see: Elections Internes Date – number of candidates – elections of party president or other important officers	479	489	499	510
7. <i>Mandates</i> , see: Cadres 7.1. External executives – 7.2. Internal executives	480	490	500	510
8. <i>Number of Staff</i> , see: Personnel Cabinet of the party president – study service – press and communication services – pressure groups – number of staff in parliament – number of employees	480	490	500	510
9. <i>Number of Members</i> , see: Membres Internized for federation, gender, age if available	481	491	501	512
10. <i>Publications</i> , see: Publications	481	491	504	513
11. <i>Party Finances</i> , see: Comptes du parti	482	492	502	514

Parties discussed:

- **PS**: Parti socialiste – francophone Socialist Party 473
- **PRL**: Parti Réformateur libéral – francophone Liberal Party ¹ 484
- **ECOLO**: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales - francophone Ecological Party 494
- **PSC**: Parti social-chrétien – francophone Christian-Democratic Party ² 505

Overview in this issue:

- Evolution of the membership in the francophone parties 1980-2001 516

¹ On March 24, 2002, the PRL, the PFF, the FDF and the MCC have merged into the «Mouvement Réformateur» (MR).

² On May 18, 2002, the PSC has become the « Centre démocrate humaniste » (CDH).

Morphologie des partis politiques francophones en 2000 et 2001

Jo NOPPE

Aspirant du Fonds de la Recherche Scientifique – Flandre (F.W.O. – Vlaanderen) à la Section de Politologie de la Katholieke Universiteit Leuven, en collaboration avec les secrétariats des partis politiques.¹

PARTI SOCIALISTE (PS)²

1. Le Congrès

- 25 mars 2000, Liège, Sart-Tilman. «Neuf mois d'action socialiste dans les Exécutifs» : bilan de l'action socialiste au sein des différents gouvernements. Deuxième phase du Congrès administratif (1ère phase le 23 octobre 1999) : renouvellement des Commissions de Vigilance et de Déontologie. Participants : 500 personnes, votants : environ 400 personnes.
- 3 septembre 2000, Ans, Hall omnisports de Loncin. Evaluation d'un an de participation gouvernementale, témoignages illustrant l'action communale, présentation des candidats aux élections communales et provinciales du 8 octobre 2000. Participants : 1.700 personnes.
- 2 décembre 2000, Bruxelles. Congrès extraordinaire statutaire : e.a. l'égalité entre les femmes et les hommes dans le parti, la démocratie interne, la limite d'âge et la complémentarité des fonctions. Participants : 800 personnes, votants : 420 personnes.
- 7 octobre 2001, Bruxelles, Auditoire Janson (ULB). «Intolérance zéro» : bilan de l'action des ministres et des parlementaires socialistes. Le monde après le 11 septembre. Participants : 1.200 personnes.

¹ En particulier, nous tenons à remercier les personnes suivantes : Laurent Wimlot (PS), Pascale Toussaint (Ecolo), Gaëtan Fripiat (PSC) et Lucien Vandermeulen et Sandy Kalmar (PRL).

² Les statuts plus récents du PS ont été adoptés par le congrès de Liège du 10 mai 1997 et par le congrès de Bruxelles du 2 décembre 2000. Dans les statuts du PS on ne trouve ni un 'Conseil Général', ni une 'Exécutive'.

3. Le Bureau

3.1. Composition

Art. 38 des statuts : P. BIONDI, «Morphologie des partis politiques francophones en 1998 et 1999», *Res Publica*, 2000, 2-3, pp. 335-336.

Changements à l'art. 38, adoptés par le congrès du 2 décembre 2000 :

- § 1, b : Complété par : «*Par tranche de cinq représentants au Bureau, une fédération ne peut pas désigner plus de quatre représentants du même sexe.*»³
- § 3, b : Complété par : «*Sont invités aux réunions du Bureau avec voix consultative : (...), un représentant du Conseil Socialiste de l'Associatif, (...).*»⁴

Les modifications concernant la composition du Bureau – comme les modifications concernant la composition des autres instances – entrent en vigueur lors du prochain renouvellement normal des instances du parti (cf. 'Dispositions Transitoires' dans les statuts). Normalement, le Bureau est réélu en 2003, 4 années après l'élection dernière (23 octobre 1999).

La composition du Bureau en 2000 et 2001 (depuis le 23 octobre 1999) :

³ Art. 7, § 1 des statuts : «(...) les instances statutaires du PS ne peuvent pas compter plus de 80 % [les statuts du 2 décembre 2000 : plus de deux tiers] de représentants du même sexe. Cependant, la composition des instances doit progressivement tendre vers la parité.»

⁴ Le Conseil Socialiste de l'Associatif (CSA) assure la coordination générale de l'ensemble des organisations socialistes relevant du champ associatif (art. 59, § 2). Le CSA est composé d'au moins un représentant de l'Action Commune Culturelle Socialiste (ACCS), du Réseau Socialiste des Organisations de Jeunesse (Ré.S.O.-J) et de chacune des organisations et personnalités adhérentes (art. 59, § 1). Le Ré.S.O.-J coordonne les activités des organisations de jeunesse du parti.

Membres avec voix délibérative :

Le Président	Di Rupo Elio
Le Secrétaire général	Baras Jean-Pol
Les Vice-Présidents	Bayenet Maurice, Moureaux Philippe
Les Représentants des Fédérations	Anselme Bernard, Biefnot Richard, Boutsen Thérèse, Bucella Fabrizio, Burgeon Colette, Chabot Jacques, Coème Guy (remplaçant Robert Meureau depuis le 26 avril 2001), Collignon Robert, Corda Giovanna, Cornelis Annette, De Galan Magda, Degives-Smetz Martine, Degré Jean, Delizée Jean-Marc, Demeyer Willy, Demotte Rudy, Devillers François, Docq Nicole, Donfut Didier, Drakidis Théo, Dupuis Françoise, Durieux Claude, Fauconnier Jacques (remplaçant André Navez depuis le 9 octobre 2000), Fernandez Robert, Ficherouille Paul, Flahaut André, Furlan Paul, Giet Thierry, Henry Jean-Pol, Hofman Gustave, Ikazban Jamal, Istasse Jean-François, Janssens Charles, Jasselette Jules, Kapompole Joëlle, Lallemand Roger, Laloy Marie-José, Lambertz Karl-Heinz, Leclercq Tommy, Ledent Daniel, Lizin Anne-Marie, Luperto Jean-Charles, Mahoux Philippe, Maquet Sabine, Mathot Guy, Mayeur Yvan, Mettens Philippe, Meureau Robert (remplacé par Guy Coème depuis le 26 avril 2001), Meuter Michel, Moriau Patrick, Mouzon Anne-Sylvie, Musin Marie-Claire, Navez André (remplacé par Jacques Fauconnier depuis le 9 octobre 2000) ⁵ , Pecriaux Sophie, Perpète André (remplaçant Jacques Santkin depuis le 2 octobre 2001), Raze Claudine, Salmon-Verbaist Anne-Marie, Santkin Jacques (décédé le 28 août 2001), Saudoyer Annick, Senesael Daniel (remplacé par Agathe Tricart depuis le 2 octobre 2001), Shaban Fatima, Soil Christophe, Stoffels Edmund, Susskind Simone, Taminaux Willy, Tomas Eric, Toussaint-Richardeau Micheline, Tricart Agathe (remplaçant Daniel Senesael depuis le 2 octobre 2001), Urbain Robert, Van Cauwenberghe Jean-Claude, Van Den Bossche Bernard, Walry Léon, Ylieff Yvan, Zrihen Olga

⁵ André Navez a été exclu du PS pour avoir mené une liste dissidente dans sa commune Binche (décision du Bureau du 9 octobre 2000).

Sont invités avec voix consultative :

<i>Les Ministres et les Secrétaires d'Etat</i>	Arena Marie, Daerden Michel, Hap-part José, Hutchinson Alain, Onkelinx Laurette, Picqué Charles
<i>Les Présidents d'Assemblée et les Chefs de groupe parlementaire</i>	Dehousse Jean-Maurice, Eerdeken Claude, Vervoort Rudi, Dupont Christian, Servaty Charles, Romdhani Mahfoudh
<i>Un représentant :</i> – de la FGTB ⁶ – de l'Union Nationale des Mutualités socialistes (UNMS) – de Febecoop – de l'Association des Enseignants Socialistes – des Comités Interentreprises – du Conseil des Représentants des Socialistes européens – de la section des Belges francophones et germanophones à l'Étranger – du Collège des Secrétaires fédéraux – de la Confédération des Pensionnés Socialistes – du Mouvement des Jeunes Socialistes	Nollet Michel (président), Vandermeeren Jean-Claude (secrétaire national) De Backer Bernard Hoffelt Jean-François (secrétaire général) Reymen Jean-Marie Doyen Odette Colombo Anna Michel Raymond Debury Jean-Pierre Gousset Camille, Joannes Charly Fillot Serge, Michiels Jan
<i>Le directeur de l'Institut Emile Vandervelde</i>	Delcor Frédéric
<i>La déléguée aux Droits de la Femme</i>	Robyns Annette

3.2. *Fréquence des réunions*

Art. 37 des statuts : «Le Bureau se réunit au moins deux fois par mois, à l'exception du mois d'août, et aussi souvent que nécessaire sur convocation du Président, des deux Vice-Présidents ou à la demande d'au moins trois membres à voix délibérative.»

3.3. *Compétences*

Art. 36 des statuts : P. BIONDI, l.c. , p. 337.

Changements à l'art. 36, adoptés par le congrès du 2 décembre 2000 :

- § 6 : Complété avec : *«Le Bureau peut déléguer son pouvoir de substitution à l'un de ses membres. Dans ce cas, la délégation de pouvoir doit être renouvelée au moins chaque mois.»*

Insertion de :

- *« § 8 : Le Bureau élit les sénateurs cooptés au scrutin secret selon les modalités du règlement annexé aux présents statuts.*
- § 9 : *Le Bureau définit les conditions d'adhésion des membres associés visés à l'article 5, § 4.*
- § 10 : *Le Bureau fixe le montant de la cotisation des membres.»*

⁶ Fédération Générale du Travail de Belgique.

5. La Commission de Vigilance

5.1. Composition

Avant le 2 décembre 2000 : P. BIONDI, *l.c.*, pp. 337-338.

Depuis le 2 décembre 2000, l'article 79 est adopté de la façon suivante :⁷

« § 2 : Les membres des Commissions de Vigilance sont particulièrement reconnus pour leur intégrité, leur qualité morale, leur indépendance et leur compréhension de la chose politique. Ils doivent être membres au parti depuis 10 ans au moins et ne peuvent être député européen, sénateur, membre de la Chambre des Représentants, parlementaire régional ou communautaire, député permanent, bourgmestre, ministre ou membre d'un cabinet ministériel, membre du Bureau du parti ou de l'instance exécutive d'une fédération, ni président ou secrétaire d'une USC ou d'une section.⁸

§ 3 : Le mandat de membre d'une Commission de Vigilance est incompatible avec le mandat de membre de la Commission de Déontologie. Le mandat de membre d'une Commission de Vigilance de fédération est incompatible avec le mandat de membre de la Commission de Vigilance du PS.

(...)

§ 15 : Le Bureau du parti présente au Congrès une liste de candidats effectifs et une liste de candidats suppléants. Pour ce faire, le Bureau invite les fédérations à faire appel de candidature. Les fédérations transmettent au Bureau les candidatures déclarées. Le Bureau arrête les listes. Le Congrès élit les dix membres effectifs de la Commission de Vigilance. Ces membres appartiennent à des fédérations différentes dont l'une au moins est située dans chacune des cinq provinces wallonnes et dans la Région de Bruxelles-Capitale. Il élit également les suppléants, au nombre minimum de cinq et au nombre maximum de sept, dont elle détermine l'ordre. »

⁷ Les modifications concernant la composition des instances entrent en vigueur lors du prochain renouvellement normal de ces instances ('Dispositions Transitoires' dans les statuts). Sont prévus par les statuts : une Commission de Vigilance par fédération et une Commission de Vigilance centrale (« du PS »).

⁸ Depuis les fusions de communes intervenues en 1976, les sections locales du PS des anciennes communes forment, dans chaque nouvelle entité communale, une seule Union Socialiste Communale (USC).

Composition depuis le congrès du 25 mars 2000 :

<i>Président de la Commission de Vigilance</i>	Deworme Elie
<i>Membres effectifs</i>	Bodson Jules, Delante Léopold, Detry Dominique, Gosset Paul, Guillaume François, Henry Emile, Leroy Jacky, Pauwels Pascal, Wintgens Léon
<i>Membres suppléants</i>	Cornart Yves, Toussaint Théo, Seijkens Pierre, Kabergs Aimé, Quinet Marcel, Degroeve André

5.3. Compétences

Avant le 2 décembre 2000 : P. BIONDI, *l.c.*, pp. 338-339.

Depuis le 2 décembre 2000, l'article 79 est adopté de la façon suivante :

«§ 1 : Les Commissions de Vigilance ont pour mission générale de constater et de sanctionner tout manquement aux présents statuts et aux règles de déontologie.

(...)

§ 16 : La Commission de Vigilance du PS statue uniquement en degré d'appel sur les décisions prises par les Commissions de Vigilance des fédérations. Toutefois :

- si la question concerne un membre de l'exécutif de la fédération, celui-ci peut demander à ce que l'affaire soit traitée par la Commission de Vigilance du PS;
- si une Commission de Vigilance de fédération estime ne pas pouvoir se saisir d'une question en toute sérénité, elle peut la transmettre à la Commission de Vigilance du PS.
- toute question concernant plusieurs fédérations ou un membre du Bureau du parti est adressée à la Commission de Vigilance du PS.
- la Commission de Vigilance du P.S. peut également intervenir en cas de carence d'une Commission de Vigilance de fédération.

(...)

§ 18 : La Commission de Vigilance du PS statue toujours en dernier ressort. Toute décision de la Commission est notifiée par courrier recommandé aux parties concernées. Elle est également transmise au Président du parti et aux Commissions de Vigilance des fédérations pour information. La décision est immédiatement applicable, sauf si la Commission en décide autrement.

§ 19 : L'Administrateur-délégué de l'a.s.b.l. FONSOC est invité à assister à la réunion de la Commission lorsque celle-ci examine un point en rapport avec le cadastre des mandats ou avec l'application des règles relatives aux contributions à verser par les détenteurs de mandats.

§ 20 : La Commission fait rapport sur l'ensemble de ses activités devant le Congrès administratif. Elle publie ses décisions sous forme de recueil de jurisprudence accessible à tous les membres du parti.»

6. Elections internes

Commission de Déontologie (25 mars 2000)

- Résultat du vote du Congrès : 364 oui, 14 non, 4 blancs et nuls
- Membres effectifs : Borremans René, Cabaraux Freddy, Charrette Jacqueline, Denison Robert, Fouarge Jules, Guéritte Alain, Léonard Joseph, Place Marie-Jeanne, Steveny Pierre, Thys Jean-Régnier
- Membres suppléants : Remacle Marcel, Toussaint Marie-Thérèse, Rassart Jean-Pol, Demuylder Jean-Pierre, Quinet Marcel, Cloes Jacky, Kabergs Aimé, Wachtelaer Claude, De Raet Sebastien
- Experts : Belle Gustave, Trousse Marcel, Delcor Frédéric
- Secrétaire : Baras Jean-Pol

Commission de Vigilance (25 mars 2000)

- Résultat du vote du Congrès : 386 oui, 14 non, 6 blancs et nuls
- Composition : voir ci-dessus

Election des Présidents de section (20 octobre 2001)

- Suffrage universel des membres (art. 17 des statuts)
- Taux de participation : 39,6 % des électeurs inscrits (618 bureaux de vote)
- Taux de renouvellement : 49,6 %
- Femmes élues : 18 %

7. Les Cadres⁹

Chambre de Représentants	19
Sénat	10
Conseil Régional Wallon	25
Conseil de la Communauté française	29
Conseil Régional de Bruxelles-Capitale	13
Parlement européen	3
Rat der deutschsprachigen Gemeinschaft	4
Conseillers provinciaux	98
Députés permanents	18
Conseillers communaux	1226
Echevins	504
Bourgmestres ¹⁰	108 + 4ff

8. Le Personnel

8.1. Fonctions principales

– Secrétaire général du parti	Baras Jean-Pol
– Directeur financier	Liétart Jean-Marc
– Administrateur délégué	Liétart Jean-Marc
– Directeur de l'Institut Emile Vandervelde	Delcor Frédéric
– Presse	Coppenolle Florence
– Adjoint à la présidence	Braggaar Jacques
– Mouvement des Jeunes Socialistes	Bayet Hugues
– Commission interfédérale des Femmes	Burgeon Colette

8.2. Collaborateurs parlementaires (hors secrétariats)

– Parlement fédéral :	
Chambre	8
Sénat	7
– Parlement wallon :	6
– Parlement de la Communauté française :	non disponible
– Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale :	non disponible
– Conseil de la Communauté germanophone :	non disponible

⁹ Après les élections communales et provinciales du 8 octobre 2000.

¹⁰ ff = bourgmestre faisant fonction.

9. Les Membres

9.1. Distribution par Fédération

	1999	2000	+/-
<i>Brabant wallon</i>	4.231	2.821	- 1.410
<i>Bruxelles</i>	6.410	5.457	- 953
<i>Charleroi</i>	14.744	14.744	+/- 0
<i>Dinant-Philippeville</i>	2.522	2.527	+ 5
<i>Hainaut Occidental</i>	8.001	7.819	- 182
<i>Huy-Waremme</i>	7.173	6.468	- 705
<i>Liège</i>	25.223	22.757	- 2.466
<i>Luxembourg</i>	3.269	3.355	+ 86
<i>Mons-Borinage</i>	10.623	10.438	- 185
<i>Namur</i>	6.751	6.153	- 598
<i>Soignies</i>	5.549	5.260	- 289
<i>Thuin</i>	5.011	3.824	- 1187
<i>Verviers</i>	3.710	3.645	- 65
<i>Fédération germanophone</i>	403	424	+ 21
<i>Belges à l'étranger</i>	93	73	- 20
Total	103.713	95.765	- 7.948

Renseignements sur 2001 non disponibles

9.2. Distribution par sexe et par âge

Renseignements non disponibles

10. Publications

- *En Direct* : trimestriel adressé à tous les membres de PS.

11. Comptes du Parti¹¹

	1997	1998
Produits courants	154.912.617	167.969.393
- Dotations	72.972.593	79.683.588
Chambre	35.482.767	38.747.004
Sénat	37.489.826	40.936.584
- ASBL «Dons»	-	-
- Dons, donations ou legs	0	0
- Contributions des groupes	53.632.792	53.634.520
Chambre	0	8.750.000
Sénat	5.000.000	3.750.000
Assemblée communautaire	0	0
Assemblée régionale	48.632.792	41.134.520
Autres	0	0
- Contributions des composantes	7.558.827	8.778.873
- Cotisations des membres	15.570.709	16.220.037
- Revenus du patrimoine immobilier	0	1.189.933
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	0	0
- Prestations diverses	5.177.696	8.462.442
Charges courantes	(142.601.380)	(177.268.533)
- Dotations	55.297.910	65.920.300
Fédérations et sections locales	45.916.670	48.650.000
Associations et groupements liés au parti	9.381.240	17.270.300
- Services et biens divers	43.425.095	83.676.746
Charges relatives aux bâtiments	3.080.617	2.222.340
Frais de fonctionnement administratif	32.112.992	33.838.119
Publications	3.651.257	7.463.498
Frais de publicité, de propagande et d'assemblées de parti	4.580.229	40.152.789
Frais de propagande en période électorale	0	0
Charges diverses	0	0
- Charges de personnel	29.164.121	33.830.100
- Amortissements et réductions de valeur sur immobilisations incorporelles et corporelles	3.029.945	4.411.520
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances	267.442	198.693
- Provisions pour risques et charges	10.150.000	(12.000.000)
- Charges fiscales courantes	1.266.867	1.231.174
Résultat courant avant résultat financier	12.311.237	(9.299.140)
Résultat financier	5.235.286	4.326.951
Résultat exceptionnel	0	1
Résultat de l'exercice	17.546.523	(4.972.188)

¹¹ Source : Rapport de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques. *Documents Parlementaires*, 2171/1 (SO 1998-1999) (Chambre), 1246/001-002 (SO 2000-2001) (Chambre) et 1785/001-002 (SO 2001-2002) (Chambre).

	1999	2000	2001
Produits courants	328.863.037	322.221.841	362.940.749
- Contributions publiques belges	246.273.202	235.307.176	248.562.079
- Autres contributions	35.701.585	37.821.481	61.124.083
Entités liées non consolidées	763.414	700.000	-
Mandataires	34.833.171	37.076.481	59.066.601
Autres	105.000	45.000	2.057.482
- Cotisations des membres	31.423.978	39.818.855	42.175.672
- Revenus du patrimoine immobilier	2.378.994	1.203.490	567.587
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	2.694.701	1.126.528	2.674.089
- Dons, donations ou legs de personnes physiques	632.056	-	-
- Produits divers	9.758.521	6.944.311	7.837.239
Charges courantes	(385.952.095)	(357.832.814)	(406.356.155)
- Approvisionnements et travaux en cours	-	189.631	2.202.094
Achats	-	189.631	2.202.094
Variation de stock et de travaux en cours	-	-	-
- Dotations	20.669.395	11.679.320	16.164.521
Entités liées non consolidées	16.259.265	10.327.732	13.495.863
Mandataires	2.508.000	-	-
Autres	1.902.130	1.351.588	2.668.658
- Services et biens divers	245.280.333	159.943.076	136.956.301
Charges relatives aux bâtiments	21.093.090	20.924.034	20.471.667
Charges de fonctionnement administratif	87.052.757	81.131.716	83.696.292
Charges de publications	13.384.159	4.141.312	5.089.201
Charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales	119.206.139	45.614.838	15.253.326
Charges diverses	4.544.188	8.131.173	12.445.815
- Charges de personnel	151.317.128	135.571.334	131.796.558
- Amortissements et réductions de valeur sur frais d'établissement, sur immobilisations incorporelles et corporelles	16.915.816	16.570.260	15.118.265
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances sur activités courantes	7.188.367	(100.000)	507.573
- Provisions pour risques et charges	(57.812.386)	32.885.040	101.746.341
- Autres charges sur activités courantes	2.393.442	1.094.156	1.864.502
- Charges portées à l'actif	-	-	-
Résultat courant avant résultat financier	(57.089.058)	(35.610.973)	(43.415.406)
Résultat financier	7.084.663	12.363.100	7.343.386
Résultat exceptionnel	(29.385.437)	(66.213)	46.453.005
Impôts sur le résultat	(701.852)	(668.514)	(889.685)
Résultat de l'exercice	(80.091.684)	(23.982.600)	9.491.300

PARTI RÉFORMATEUR LIBÉRAL (PRL)¹²

1. Le Congrès

- 18 et 19 mars 2000, Woluwe-Saint-Pierre. Congrès thématique : congrès d'évaluation - Démocratie directe et Citoyenneté. Participants et votants : environ 1.200 personnes.
- 8 septembre 2000, Mons, Auditoire A. Dubois. Congrès électoral : élections communales et provinciales. Participants et votants : environ 1.000 personnes.
- 3 décembre 2000, Bruxelles. Congrès statutaire, interventions de Louis Michel et Daniel Ducarme. Participants : environ 1.000 personnes.
- 1 et 2 septembre 2001, Hannut. Congrès thématique : «Mes espérances» : la santé, la formation, construire, entreprendre, la Wallonie, dimensions bruxelloises. Participants et votants : environ 2.500 personnes.
- 2 décembre 2001, Namur. Congrès thématique : «Tout le redressement wallon» : l'économie, l'institutionnel, la qualité de vie, la Wallonie dans l'espace Wallonie-Bruxelles. Participants et votants : environ 1.200 personnes.

2. Le Comité permanent

2.1. Composition

Art. 6, § 1 des statuts : P. BIONDI, *l.c.*, pp. 345-346.

Il s'agit d'environ 200 personnes.

2.2. Fréquence des réunions

Art. 6, § 3 des statuts : «*Le Comité Permanent se réunit au moins quatre fois par an.*»

En 2000 : 4 fois

En 2001 : 5 fois

2.3. Compétences

Art. 6, § 2 des statuts : «*Le Comité Permanent : est souverain entre les Congrès, contrôle les activités du Bureau, reconnaît les organismes sociaux, politiques, économiques, culturels ou autres qui seront représentés au sein des différentes instances du PRL.*»

¹² Les statuts plus récents du PRL ont été adoptés par le congrès du 5 mars 1995.

Le 24 mars 2002, le PRL, le PFF, le FDF et le MCC se sont alliés dans le Mouvement Réformateur (MR).

3. Le Bureau

3.1. Composition

Art. 7, § 1 des statuts : «Le Bureau comprend :

<i>Le président</i>	Ducarme Daniel
<i>Les vice-présidents</i>	D'Hondt Denis, Ouezekhti Mostafa, Schepmans Françoise (remplacée le 2 décembre 2001 par Barzin Anne)
<i>Le président de la Régionale de Bruxelles</i>	de Donnée François-Xavier (jusqu'à octobre 2000), Simonet Jacques
<i>Les anciens présidents</i>	Damseaux André, Van Halteren Pierre
<i>Le secrétaire général</i>	Dardenne Jean-Pierre
<i>Le secrétaire général adjoint</i>	Gilson Nathalie (remplacée le 2 décembre 2001 par Jamar Hervé)
<i>Le président et le secrétaire de la Commission de Conciliation et d'Arbitrage</i>	Ducarme Daniel (président a.i.), Vandermeulen Lucien (secrétaire)
<i>Les sénateurs</i>	Bodson Philippe, Cornet d'Elzius Christine, de Clippele Olivier, De Decker Armand, Destexhe Alain, Malmendier Jean-Pierre, Monfils Philippe, Zener Alain (jusqu'à octobre 2000)
<i>Les députés</i>	Bacqueulaine Daniel, Barzin Anne, Bellot François (depuis décembre 2000), Chastel Olivier, de Donnée François-Xavier (jusqu'à octobre 2000), Denis Robert, De Permentier Corinne (depuis octobre 2000), D'Hondt Denis, Herzet Jacqueline, Hondermarcq Robert (depuis mai 2001), Lejeune Josée, Michel Charles (jusqu'à octobre 2000), Moerman Jean-Paul (jusqu'à mai 2001), Seghin Philippe, Simonet Jacques (depuis octobre 2000), Van Overtveldt Serge (depuis octobre 2000), Van Weddingen Eric ¹³ , Wauthier Michel (jusqu'à décembre 2000)

¹³ Du 14 juillet 1999 au 17 octobre 2000 Jacques Simonet, Ministre-Président de la Région Bruxelles, était remplacé dans la Chambre par Eric Van Weddingen. Le 17 octobre 1999 Simonet devenait de nouveau député, donc exit Van Weddingen. Mais le 19 octobre 1999, Charles Michel devenait Ministre dans le Gouvernement wallon. De ce jour, Van Weddingen retournait dans la Chambre, remplaçant ce fois Ministre Charles Michel.

<i>Les membres du Conseil de la Communauté française</i>	Ancion Claude, Bertieaux Françoise, Bertouille Chantal, Bock Jean, Boucher Pierre, Cornet Véronique, Damseaux André, Dardenne Jean-Pierre, De Decker Armand, Defraigne Christine, de Clippele Olivier, Fontaine Philippe, Fortez Pierre, Huart Claudy, Huin Michel, Hervé Jamar, Gérard Mathieu, Miller Richard (jusqu'à octobre 2000), Neven Marcel, Otlet Jacques, Pary-Mille Florine, Saulmont Guy, Schepmans Françoise, Servais-Thysen Annie, Severin Jean-Marie (depuis octobre 2000), Wahl Jean-Paul
<i>Les députés européens</i>	Ducarme Daniel, Ries Frédérique
<i>Les chefs de groupe PRL dans les Conseils régionaux et de Communautés</i>	Wahl Jean-Paul, Damseaux André (remplacé en septembre 2001 par Philippe Fontaine), Lemesre Marion
<i>Les chefs de groupe PRL-PFF dans le conseil de la Communauté germanophone ou son remplaçant</i>	Schröder Ferdel
<i>Les députés permanents</i>	André-Léonard Anne, Deserf Jean-Pierre, Hamal Olivier, Henry Jean-Luc, le Hardy de Beaulieu Baudoin, Moortgat Gérald, Pire Georges, Porignaux Roger, Schanus Armand, Sevrin Georges, Tilmans Dominique, Wauthier Michel
<i>Les anciens gouverneurs</i>	Clerdent Pierre
<i>Le secrétaire général administratif</i>	Vandermeulen Lucien
<i>Le trésorier et le trésorier adjoint</i>	Boucher Pierre, Robert Claude
<i>Les présidents des Fédérations d'arrondissement ou leur remplaçant</i>	Barzin Anne, Bertouille Chantal, Chastel Olivier, Delferière Jean-Jo, Denis Robert, Descamps Etienne, D'Hondt Denis, Gengoux Pierre, Glesner Pol, Goffinet Pierre-Henri, Groulard Léon, Haag Michel, Huin Michel, Marchand Bernard, Morsalero Geneviève, Pire Georges, Reynders Didier, Schreder Philippe, Schröder Ferdel, Simonet Jacques, Tilmans Dominique, Wattiez Claude, Wauthoz Vincent

<i>Les ministres d'Etat</i> ¹⁴	de Donnée François-Xavier, Defraigne Jean, Duquesne Antoine, Michel Louis, Toussaint Michel
<i>25 membres élu(e)s par le Comité Permanent (au moins 10 membres appartenant à la Régionale de Bruxelles)</i>	Albert Clarisse, Baeselen Xavier, Borsus Willy, Brassine Jacques, Burstin Francis, Carion Alain, Cassart-Simon Monique, Debouverie Patrick, Delire Luc, Devillers Fabienne, Di Pietro Francine, Janssens Frédéric, Klein Edouard, Leblicq Jacqueline, Leclercq Christian, Malevez Ado, Mathen Denis, Moll Michel, Monfils Christian, Olivier Jocelyne, Pivin Philippe, Rousseaux Jacqueline, Strauss Anne-Marie, Vandenhautte Jaques, Van Espen Jean-Marc
<i>2 membres cooptés par le Bureau</i>	N.
<i>2 représentantes de la Fédération des femmes PRL</i>	Lardot Jeanine, Niemegeers Marie-Christine
<i>3 représentants des Jeunes Réformateurs Libéraux</i>	Delecosse Eric, Goetyncck Michael, Tume-relle Christoph
<i>1 représentant PRL de la périphérie</i>	Dandoy Michel
<i>La fonction de membre du Bureau est incompatible avec celle de ministre ou de secrétaire d'Etat en fonction. Ils sont néanmoins invités au Bureau et y ont voix consultative.</i>	André Eric (jusqu'à octobre 2000), de Donnée François-Xavier (depuis octobre 2000), De Permentier Corinne (jusqu'à octobre 2000), Draps Willem (depuis octobre 2000), Duquesne Antoine, Foret Michel, Gentges Bernd, Hasquin Hervé, Hazette Pierre, Miller Richard (depuis octobre 2000), Kubla Serge, Michel Charles (depuis octobre 2000), Michel Louis, Reynders Didier, Séverin Jean-Marie (jusqu'à octobre 2000), Simonet Jacques (jusqu'à octobre 2000)

Le bureau comprend en outre :

- un délégué du Centre Paul Hymans, membre du PRL;
- un représentant du Syndicat Libre de la Fonction Publique, membre du PRL;
- un représentant de la Ligue des mutualités libéraux, membre du PRL;
- un représentant de la Ligue des pensionnés libéraux, membre du PRL.»

¹⁴ Daniel Ducarme est devenu Ministre d'Etat le 28 janvier 2002.

3.2. Fréquence des réunions

Art. 7, § 3 : «le Bureau se réunit régulièrement et au moins une fois par mois.»

3.3. Compétences

Art. 7, § 2 des statuts : P. BIONDI, *l.c.*, p. 348.

4. Le Comité exécutif

4.1. Composition

Art. 8, § 1 des statuts : «Le Comité exécutif comprend :

<i>Le président du parti</i>	Ducarme Daniel
<i>Les vice-présidents</i>	D'Hondt Denis, Ouezekhti Mostafa, Schepmans Françoise (remplacée le 2 décembre 2001 par Barzin Anne)
<i>Les anciens présidents</i>	Damseaux André, Van Halteren Pierre
<i>Le président de la Régionale de Bruxelles</i>	de Donnée François-Xavier (jusqu'à octobre 2000), Simonet Jacques
<i>Le secrétaire général, le secrétaire général adjoint, le trésorier et le trésorier adjoint</i>	Dardenne Jean-Pierre, Gilson Nathalie (remplacée le 2 décembre 2001 par Jamar Hervé), Boucher Pierre, Robert Claude
<i>Les chefs de groupe de la Chambre, du Sénat, du Conseil de la Communauté française, du Conseil régional wallon et du Conseil régional bruxellois</i>	Bacquelaine Daniel, Monfils Philippe, Wahl Jean-Paul, Damseaux André (remplacé en septembre 2001 par Philippe Fontaine), Lemesre Marion
<i>Le président de l'intergroupe parlementaire</i>	N.
<i>Deux membres du Bureau appartenant à la Régionale de Bruxelles</i>	Demuyter André, Draps Willem
<i>Le président de la Commission de Conciliation et d'Arbitrage</i>	Ducarme Daniel (président a.i.)
<i>Le président des Jeunes Réformateurs Libéraux</i>	Pinte Pierre
<i>La présidente de la Fédération des femmes PRL</i>	Gilson Nathalie
<i>Un membre germanophone du Bureau désigné par celui-ci</i>	Gentges Bernd

Le Comité Exécutif comprend en outre :

- éventuellement et sur proposition du président du PRL, trois membres du Bureau cooptés par le Comité Exécutif à la majorité des deux-tiers;
- les présidents d'assemblée, les ministres et secrétaires d'Etat en fonction;
- les anciens présidents d'assemblées, ministres et secrétaires d'Etat, membre du PRL.»

4.2. *Fréquence des réunions* : deux fois en 2001

4.3. *Compétences*

Art. 8, § 2 des statuts : P. BIONDI, *l.c.*, p. 350.

5. La Commission de conciliation et d'arbitrage

5.1. *Composition*

Art. 9, § 1 des statuts : P. BIONDI, *l.c.*, p. 350.

5.2. *Fréquence de réunions* : pas de réunion en 2000 ni en 2001

5.3. *Compétences*

Art. 9, § 2 des statuts : P. BIONDI, *l.c.*, p. 350.

6. Elections internes

Le 2 décembre 2001, le Comité Permanent a élu une vice-présidente du parti et un secrétaire général adjoint.

La vice-présidente :

- Anne Barzin est élue par 118 voix (68,60 %)
- Marc Cools a obtenu 54 voix (31,40 %)

Le secrétaire général adjoint :

- Hervé Jamar est élu par 111 voix (63,79 %)
- Françoise Marmann a obtenu 39 voix (22,41 %)
- Luc Delire a obtenu 24 voix (13,79 %)

7. Les Cadres¹⁵

Chambre de Représentants	14 (+ 2 FDF, + 2 MCC) ¹⁶
Sénat	7 (+ 1 FDF, + 1 MCC) ¹⁷
Conseil Régional Wallon	21
Conseil de la Communauté française	25 (+ 5 FDF)
Conseil Régional de Bruxelles-Capitale	15 (+ 12 FDF)
Parlement européen	2 (+ 1 MCC)
Rat der deutschsprachigen Gemeinschaft	6
Conseillers provinciaux	102
Députés permanents	12
Conseillers communaux	1.363
Echevins	317
Bourgmestres	83
Conseillers CPAS	550
Présidents CPAS	33

8. Le Personnel

8.1. Fonctions principales

– Les vice-présidents	D’Hondt Denis, Ouezekhti Mostafa, Schepmans Françoise (remplacée le 2 décembre 2001 par Barzin Anne)
– Le secrétaire général	Dardenne Jean-Pierre
– Le secrétaire général adjoint	Gilson Nathalie (remplacée le 2 décembre 2001 par Jamar Hervé)
– Le trésorier	Boucher Pierre
– Le trésorier adjoint	Robert Claude
– Les chefs de cabinet	Iker Laura, Pivin Philippe
– L’attachée de presse	Delaunoy Johanna
– Le secrétaire général administratif	Vandermeulen Lucien
– La présidente des Femmes PRL	Gilson Nathalie
– Le président de la Fédération PRL des Aînés	Rousseau Georges
– Le président des Jeunes Réformateurs libéraux	Pinte Pierre

¹⁵ Après les élections communales et provinciales du 8 octobre 2000.

¹⁶ Après les élections du 13 juin 1999, le PRL comptait 16 députés, le FDF 2. Mais les députés PRL Reynders et Duquesne qui sont devenus Ministre dans le Gouvernement fédéral, sont remplacés comme député par Pirrette Cahay-André et Philippe Collard, deux membres du MCC.

¹⁷ Après les élections du 13 juin 1999, le PRL comptait 8 sénateurs et le MCC 1. Mais le sénateur PRL Alain Zenner qui est devenu Commissaire du Gouvernement fédéral (17 octobre 2000), est remplacé comme sénateur par François Roelants de Vivier du FDF.

8.2. Collaborateurs parlementaires

Renseignements non disponibles

8.3. Le nombre global des collaborateurs au siège du parti

- Le nombre des collaborateurs avec un contrat de travail permanent : 25 personnes
- Le nombre global des collaborateurs : environ 40 personnes

9. Les Membres

9.1. Distribution par région

	2000	2001	+/-
Régionale de Bruxelles	5.200	4.550	- 650
Province du Brabant wallon	5.650	5.700	+ 50
Province de Liège	8.470	8.545	+ 75
Province de Namur	5.465	4.975	- 490
Province de Hainaut	10.420	10.725	+ 305
Province de Luxembourg	3.255	3.240	- 15
Outre-Mer	240	165	- 75
Total	38.700	37.900	- 800

9.2. Distribution par sexe

Chiffres exacts non disponibles.

Approximativement : 65 % d'hommes, 35 % de femmes.

9.3. Distribution par âge

Chiffres exacts non disponibles.

Approximativement :

- 18 à 25 ans : 20 %
- 25 à 55 ans : 50 %
- + 55 ans : 30 %

10. Publications

Journal «Liberté»

- parution : 2 fois par an
- tirage : environ 45.000 d'exemplaires

11. Comptes du Parti¹⁸

	1997	1998
Produits courants	191.853.163	193.747.784
- Dotations	96.432.875	96.853.944
Chambre	33.828.813	33.868.548
Sénat	36.306.186	36.345.984
Conseil régional wallon	26.297.876	26.639.412
- ASBL «Dons»	0	0
- Dons, donations ou legs	0	0
- Contributions des groupes	83.772.582	86.063.495
Chambre	22.680.000	22.770.000
Sénat	17.791.992	18.751.992
Assemblée communautaire	10.422.749	11.000.000
Assemblée régionale	21.813.436	21.870.556
Autres	11.064.405	11.670.947
- Contributions des composantes	0	0
- Cotisations des membres	9.044.744	8.631.498
- Revenus du patrimoine immobilier	760.500	772.500
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	0	0
- Prestations diverses	1.842.462	1.426.347
Charges courantes	(192.483.554)	(190.853.246)
- Dotations	35.070.766	30.898.880
Fédérations et sections locales	13.331.804	7.380.018
Associations et groupements liés au parti	21.738.962	23.518.862
- Services et biens divers	81.168.781	117.177.161
Charges relatives aux bâtiments	5.786.309	4.414.568
Frais de fonctionnement administratif	44.869.715	50.568.548
Publications	13.907.593	19.732.916
Frais de publicité, de propagande et d'assemblées de parti	16.605.164	42.461.129
Frais de propagande en période électorale	0	0
Charges diverses	0	0
- Charges de personnel	37.063.136	49.859.839
- Amortissements et réductions de valeur sur immobilisations incorporelles et corporelles	6.817.993	11.537.938
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances	-	-
- Provisions pour risques et charges	32.000.000	(20.000.000)
- Charges fiscales courantes	362.878	1.379.428
Résultat courant avant résultat financier	(630.391)	2.894.538
Résultat financier	512.106	(246.202)
Résultat exceptionnel	101.604	843.231
Résultat de l'exercice	-16.681	3.491.567

¹⁸ Pour les années 1997 et 1998, il s'agit du PRL-FDF, pour les années 1999, 2000 et 2001, il s'agit du PRL-FDF-MCC. Source : Rapport de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques. *Documents Parlementaires*, 2171/1 (SO 1998-1999) (Chambre), 1246/001-002 (SO 2000-2001) (Chambre) et 1785/001-002 (SO 2001-2002) (Chambre).

	1999	2000	2001
Produits courants	258.117.731	265.320.517	285.402.735
- Contributions publiques belges	212.406.978	220.117.649	235.875.216
- Autres contributions	21.393.749	20.331.914	19.829.417
Entités liées consolidées	0	0	0
Entités liées non consolidées	1.789.737	2.231.705	1.744.318
Mandataires	19.169.012	17.668.209	17.472.677
Autres	435.000	432.000	612.422
- Cotisations des membres	16.026.641	15.997.940	15.820.843
- Revenus du patrimoine immobilier	656.506	897.909	1.355.489
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	3.032.458	3.193.896	4.863.412
- Dons, donations ou legs de personnes physiques	602.265	102.700	59.355
- Produits divers	3.999.134	4.698.509	7.599.003
Charges courantes	(312.643.755)	(219.391.904)	(218.186.385)
- Approvisionnements et travaux en cours	84.013	36.123	27.270
Achats	82.613	36.123	27.270
Variation de stock et de travaux en cours	1.400	0	0
- Dotations	4.954.845	11.998.925	8.742.367
Entités liées consolidées	34.708	0	0
Entités liées non consolidées	4.631.772	10.916.303	7.112.506
Mandataires	288.365	94.450	84.000
Autres	0	988.172	1.545.861
- Services et biens divers	278.811.901	131.970.984	119.680.523
Charges relatives aux bâtiments	8.540.743	6.836.532	8.572.373
Charges de fonctionnement administratif	90.270.586	80.390.309	77.351.407
Charges de publications	16.671.200	6.880.967	4.637.282
Charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales	159.265.971	37.863.176	19.036.847
Charges diverses	4.063.401	4.308.017	10.082.614
- Charges de personnel	78.902.099	40.664.793	42.528.435
- Amortissements et réductions de valeur sur frais d'établissement, sur immobilisations incorporelles et corporelles	21.986.477	20.814.476	19.825.322
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances sur activités courantes	489.202	0	24.800
- Provisions pour risques et charges	(73.672.545)	8.030.000	25.115.000
- Autres charges sur activités courantes	1.087.763	1.568.486	2.242.668
- Charges portées à l'actif	0	0	0
Résultat courant avant résultat financier	(54.526.024)	45.928.613	67.216.350
Résultat financier	(2.276.305)	(4.335.553)	(3.072.012)
Résultat exceptionnel	(3.270.515)	(1.408.292)	2.354.799
Impôts sur le résultat	(224.412)	(97.815)	(242.449)
Résultat de l'exercice	(60.297.256)	40.086.953	66.256.688

ECOLO¹⁹

1. L'Assemblée Générale (AG)

- 7 mai 2000, Barvaux sur Outhre. Approbation du programme communal et provincial «Plate-forme 2000» et approbation des comptes du parti de 1999. Votants : 262.
- 17 décembre 2000, Louvain-La-Neuve, Auditoire Socrate. Révision statutaire (entre autres les groupes de base, le SFE, le MPM) et note d'évaluation du SF «Encore plus vert». Votants : 884.
- 24 juin 2001, Liège, Université du Sart Tilman. Révision statutaire (le statut des membres et le fonctionnement des instances décisionnelles du parti); confrontation avec la société civile; alliances pour le développement durable, solidaire et citoyen; approbation des comptes du parti de 2000; situation politique et priorités du parti pour l'avenir. Votants : 349.

2. Le Conseil de Fédération (CF)

2.1. Composition

Art. V.2.1 des statuts : P. BIONDI, *l.c.*, p. 356.

Nombre de participants :

En 2000 : 52 délégués régionaux et 12 délégués cooptés

En 2001 : 64 délégués régionaux et 16 délégués cooptés

Seuls ces délégués ont droit de vote.

Sont également présents lors des réunions du CF : le secrétariat fédéral, le Comité d'arbitrage, les parlementaires, les ministres, le personnel des cabinets ministériels, les permanents du parti et tous les membres qui le désirent. En plus des délégués, il faut compter sur la présence de 50 à 100 personnes. Lors de CF à gros enjeux, le nombre de présents peut aller jusqu'à 400 personnes.

2.2. Fréquence des réunions

Art. V.2.4 des statuts : «*Autant que possible, les réunions ordinaires du CF se déroulent une fois par mois, à date fixe.*»

En 2000 et 2001 : 15 réunions par an

¹⁹ Les statuts les plus récents du mouvement Ecolo ont été adoptés par l'Assemblée Générale du 13 et 14 mars 1999 (Bruxelles), par l'Assemblée Générale du 17 décembre 2000 (Louvain-la-Neuve) et par l'Assemblée Générale du 24 juin 2001 (Liège).

2.3. Compétences

Art. V.2.2 des statuts : P. BIONDI, *l.c.*, p. 357.

2.4. Le Bureau du Conseil de Fédération

Composition :

Art. V.2.3 des statuts : «Le CF élit, à la majorité des membres présents, le double quorum suivant étant atteint : la moitié du nombre total des délégués et des Groupes régionaux, une équipe d'au moins trois personnes provenant d'au moins trois Régionales différentes, qui constitue le Bureau du CF. Les membres du Bureau n'ont pas de voix délibérative au Conseil. La durée du mandat est de deux ans, renouvelable. (...) Le nouveau Bureau propose à l'unanimité au Conseil un coordinateur choisi en son sein, qui est accepté selon les modalités prévues au 1er alinéa.»

Depuis le 22 janvier 1999 :

Coordinateur du Bureau	Burnotte Daniel
Membres du Bureau	De Laveleye Chantal, Drumel Alain, Wijckmans Ronald

Depuis le 7 juillet 2000 :

Coordinateur du Bureau	Roland Jean-Luc (remplacé le 8 décembre 2000 par Trussart Alain)
Membres du Bureau	De Boe Alexis, Geuten Marie-Rose, Lefebvre Marie-Christine, Quenon Michel, Trussart Alain
Attaché(e) au Bureau	Anciaux Anthony, Toussaint Pascale
Secrétaire du Bureau	Hintzen Dominique

Compétences :

Art. V.2.5 des statuts : «Le Bureau du Conseil a pour mission, outre l'animation et le secrétariat du CF, de favoriser la circulation des informations internes entre les Régionales pour tout débat utile au Conseil, et, en collaboration avec le Secrétariat fédéral, la préparation et le suivi des décisions du Conseil. Un au moins des membres du Bureau du Conseil participe aux réunions du Secrétariat fédéral avec voix consultative.»

3. Le Secrétariat Fédéral Elargi (SFE) et l'organe «MPM»

3.1. Composition et compétences

V.3.4.bis concernant le Secrétariat fédéral élargi (SFE) :

« Le Secrétariat fédéral élargi se réunit chaque semaine. Lors de cette réunion, le Secrétariat fédéral procède à une large consultation sur les questions politiques les plus importantes et informe les participants sur les décisions prises ou envisagées. Le SFE est ouvert à tous les membres d'ECOLO. La présence (ou, en cas d'empêchement, la représentation) de chacun des ministres et chefs des groupes parlementaires, européen, fédéraux, communautaires et régionaux, est requise. Les ministres, les chefs de groupes et le Bureau du Conseil de fédération y disposent d'une voix consultative. En principe, tous les mandataires assistent au moins à la discussion des points politiques inscrits à son ordre du jour. En cas de décision politique urgente et importante en dehors de cette réunion, les ministres et les chefs des groupes concernés par cette décision, ainsi que le Bureau du CF doivent être consultés par le Secrétariat fédéral, qui convoque à cet effet un MPM (voir article V.3.4.ter). Le secrétariat fédéral fait rapport à la réunion suivante du SFE».

V.3.4.ter des statuts concernant le «MPM» (Mouvement-Parlementaires-Ministres) :²⁰ «En cas de participation à une majorité à l'un des niveaux de pouvoirs, le Secrétariat fédéral se réunit chaque semaine en comité restreint (MPM) avec des représentants des groupes parlementaires et les membres des Exécutifs concernés, ainsi que le Bureau du CF. Le MPM est chargé : du suivi des participations; d'articuler l'action des groupes parlementaires, des Exécutifs et du mouvement; de préparer les dossiers qui doivent être traités par le SFE; de manière générale, d'opérationnaliser et de concrétiser les orientations politiques décidées dans les instances d'Ecolo. La présence à cette réunion (ou, en cas d'empêchement, la représentation) des ministres et des chefs des groupes parlementaires, européen, fédéraux, communautaires et régionaux, est requise».

²⁰ Originellement, l'organe a fonctionné à base informelle. A l'AG de 17 décembre 2000, l'organe est inscrit dans les statuts pour une période de six mois. L'AG du 24 juin 2001 a décidé de maintenir l'article jusqu'à la prochaine AG statutaire (l'AG du 20 janvier 2002 à Namur).

Le «MPM» :

<i>Les trois secrétaires fédéraux</i>	Bauduin Jacques, Defeyt Philippe, Ernst Brigitte
<i>Le Bureau du CF</i>	voir ci-dessus
<i>Les chefs des groupes parlementaires</i>	Cheron Marcel (Com. Fran.), Desgain Xavier (Parl. Wal.), Frassoni Monica (Eur.), Gerkens Muriel (Chambre), Huytebroeck Evelyne (Rég. Brux.), Jaegers Lambert (Deut. Gem.), Nagy Marie (Sénat)
<i>Les ministres</i>	Daras José, Deleuze Olivier, Detienne Thierry, Durant Isabelle, Maréchal Nicole, Niessen Hans, Nollet Jean-Marc

3.2. Nombre de participants

Le SFE : environ 40 à 50 personnes

Le MPM : environ 25 personnes

4. Le Conseil de Gestion

L'article V.2.4. bis des statuts du parti stipule que le Conseil de Fédération fixe son mode de fonctionnement dans un règlement d'ordre intérieur. Un tel règlement est adopté par le CF du 18 août 1995 et modifié par le CF de 19 mai 2000. Dans ce règlement le CF confie l'instruction et le traitement de plusieurs dossiers plus administratifs à un Conseil de Gestion.

4.1. Composition

Art. 6-9bis du règlement d'ordre intérieur :

«Le Conseil de Gestion est composé de :

- un délégué par groupe régional (avec voix délibérative);
- le secrétariat fédéral (avec voix consultative);
- un représentant de chaque groupe parlementaire (avec voix consultative);
- les délégués cooptés (avec voix consultative) (voir le CF);
- une délégation du personnel du parti (avec voix consultative).

Le Conseil de Gestion est présidé par un membre du Bureau du Conseil de Fédération.»

Il s'agit d'environ 30 personnes.

4.2. Fréquence des réunions

Art. 10 du règlement d'ordre intérieur : *«Autant que possible les réunions du Conseil de Gestion se déroulent tous les mois au moins, à date fixe.»*

En 2000 : 8 réunions

En 2001 : 9 réunions

4.3. Compétences

Art. 4 du règlement d'ordre intérieur :

«Le CF confie l'instruction et le traitement des dossiers concernant les compétences citées ci-dessous à un Conseil de Gestion :

- examen et amendement de la proposition (ou d'ajustement) du budget fédéral réalisée par le SF et rapport au CF pour décision;*
- adoption de la procédure relative à la désignation des candidats et à l'établissement des listes électorales;*
- solidarité financière entre le niveau fédéral et les entités composantes et rapport au CF pour décision;*
- approbation du contrat de réciprocité et du code moral et politique.»*

Art. 5 du règlement d'ordre intérieur :

«Le CF délègue en outre à un Conseil de Gestion l'examen des dossiers concernant les compétences citées ci-dessous. L'examen comprend l'instruction, le traitement et la décision. (...)

- organisation interne du mouvement et définition de l'organigramme du personnel;*
- vérification de l'exécution du budget par le SF;*
- appréciation du respect par les parlementaires, ministres, députés permanents et par les conseillers régionaux et communautaires de leurs engagements à l'égard du mouvement;*
- nomination des secrétaires de commission;*
- désignation des mandataires dans les associations (sauf les procédures lourdes);*
- approbation du règlement de travail et des échelles barémiques;*
- fixation de la cotisation de membre;*
- fixation des procédures d'AG relatives aux désignations, élections ou présentations;*
- examen des rapports des commissions.»*

5. Le Comité d'arbitrage

5.1. Composition

Art. IX.2.2 des statuts :

«Le Comité d'arbitrage est composé de cinq membres au moins et de sept membres au plus. Il sont nommés par l'AG selon la procédure fixée par règlement adopté par le CF. Le mandat est de 4 ans et est renouvelable à concurrence de la moitié au plus du comité. Le Comité d'arbitrage ne peut comprendre plus de trois membres provenant de la même régionale et doit comprendre des membres des deux sexes.»

En 2000-2001 : Quairiat Jean (président), Cession Christian, Lambert Martine, Liénard Jean, Verjans Jean et Wijckmans Louis.

5.2. Compétences

Art. IX.1.1 des statuts :

«Le Comité d'arbitrage est compétent pour : trancher tout litige sur base du non respect des statuts ou de toute règle interne; trancher tout litige entre instances internes; trancher tout litige entre un membre et une instance; trancher tout conflit de compétence; annuler toute décision d'une instance, à l'exception de l'AG, prise en violation des statuts, des principes généraux de fonctionnement qu'ils sous-tendent et des autres règles internes; décider d'instruire toute anomalie présumée dans le fonctionnement du parti; trancher tout litige survenant suite à l'approbation d'un procès-verbal de l'AG par le CF; toute autre compétence confiées par les statuts ou des règles internes.»

6. Elections internes

Le Bureau du CF

- élection du BCF par le Conseil de Fédération le 22 janvier 1999 pour deux ans (voir ci-dessus);
- élection anticipée du BCF le 7 juillet 2000 pour deux ans suite au départ de Daniel Burnotte qui devient chef de cabinet du ministre Daras;
- démission de Jean-Luc Ronald le 8 décembre 2000 suite à son élection en tant que bourgmestre à Ottignies – Louvain-La-Neuve.

7. Les Cadres²¹

Chambre de Représentants	11
Sénat	6
Conseil Régional Wallon	14
Conseil de la Communauté française	18
Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale	14
Parlement européen	3
Rat der deutschsprachigen Gemeinschaft	3
Conseillers provinciaux	42
Députés permanents	-
Conseillers communaux	475
Echevins	56
Bourgmestres	3
Conseillers CPAS	186
Présidents CPAS	12

8. Le Personnel

8.1. Fonctions principales

- Les secrétaires fédéraux	Bauduin Jacques, Defeyt Philippe, Ernst Brigitte
- Le Bureau du Conseil de Fédération	Trussart Alain
- Le département «Conseil – Etude – Prospective»	Bouchat Thérèse-Marie (a.i.), Carton Luc
- Le département «Animation Politique»	Cosyns Caroline
Cellule des Politiques Locales	Lucas Michaël
Formation (des militants)	Cosyns Caroline
Action/Accueil	Pelzer Benoît
Alliances pour le Développement Durable	Derenne Christophe
- Le département «Communication»	Devos Pascal
- Le département «Ressources»	Brouir Claude

8.2. Collaborateurs parlementaires (sauf les adjoints administratifs)

- Parlement fédéral :	7
- les conseils régionaux :	5
- les conseils communautaires :	6

²¹ Après les élections communales et provinciales du 8 octobre 2000.

8.3. Le nombre global des collaborateurs au siège du parti

Il y a environ 150 permanents (contrats à durée indéterminée) au service du parti, des groupes parlementaires, des assemblées parlementaires et des Régionales (110 Equivalents Temps Plein).

9. Les Membres

9.1. Distribution par Régionale

	2000	2001	+/-
<i>Arlon-Marche-Bastogne</i>	163	169	+ 6
<i>Brabant Wallon</i>	635	624	- 11
<i>Bruxelles</i>	656	686	+ 30
<i>Charleroi</i>	207	196	- 11
<i>Dinant-Philippeville</i>	183	184	+ 1
<i>Eupen</i>	69	230	+ 161
<i>Huy-Waremme</i>	226	405	+ 179
<i>Liège</i>	437	212	- 225
<i>Mons-Borinage</i>	243	333	+ 90
<i>Namur</i>	336	75	- 261
<i>Neufchateau-Virton</i>	66	78	+ 12
<i>Picardie</i>	253	231	- 22
<i>Centre-Soignie</i>	170	199	+ 29
<i>Thuin</i>	117	115	- 2
<i>Verviers</i>	327	320	- 7
<i>La Flandre</i>	4	0	- 4
Total	4.092	4.057	- 35

9.2. Distribution par sexe

	<i>Hommes</i>	<i>Femmes</i>	<i>Inconnu</i>	<i>Total</i>
2000	2.552	1.528	12	4.092
2001	2.473	1.571	13	4.057

9.3. Distribution par âge

	2000	2001
0-30	201	195
31-50	1.465	1.430
51 +	927	921
Inconnu	1.499	1.511
Total	4.092	4.057

11. Comptes du Parti²²

	1997	1998
Produits courants	108.767.571	108.779.045
- Dotations	30.432.447	30511980
Chambre	14.834.409	14.874.147
Sénat	15.598.038	15.637.833
- ASBL «Dons»	-	-
- Dons, donations ou legs	-	10.000
- Contributions des groupes	75.218.142	76.373.697
Chambre	8.387.070	8.512.080
Sénat	7.094.309	7.205.396
Assemblée communautaire	6.030.458	5.000.000
Assemblée régionale	14.601.473	11.920.035
CRW	12.149.924	12.307.716
Autres	26.954.908	31.428.470
- Contributions des composantes	-	-
- Cotisations des membres	389.800	374.850
- Revenus du patrimoine immobilier	-	-
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	2.267.886	885.571
- Prestations diverses	459.296	622.947
Charges courantes	(106.038.145)	(118.594.549)
- Dotations	33.674.479	41.514.730
Fédérations et sections locales	16.589.318	15.306.289
Associations et groupements liés au parti	17.085.161	26.208.441
- Services et biens divers	35.637.195	65.017.178
Charges relatives aux bâtiments	4.289.888	4.636.978
Frais de fonctionnement administratif	17.613.669	20.112.961
Publications	-	284.595
Frais de publicité, de propagande et d'assemblées de parti	13.149.280	15.565.663
Frais de propagande en période électorale	-	-
Charges diverses	584.358	-
- Charges de personnel	25.806.917	24.416.981
- Amortissements et réductions de valeur sur immobilisations incorporelles et corporelles	2.684.892	2.484.547
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances	-	-
- Provisions pour risques et charges	8.050.000	9.367.860
- Charges fiscales courantes	184.662	210.234
Résultat courant avant résultat financier	2.729.426	(9.815.504)
Résultat financier	1.281.958	1.459.423
Résultat exceptionnel	(1.252.414)	182.716
Résultat de l'exercice	2.758.970	-8.173.365

²² Source : Rapport de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques. *Documents Parlementaires*, 2171/1 (SO 1998-1999) (Chambre), 1246/001-002 (SO 2000-2001) (Chambre) et 1785/001-002 (SO 2001-2002) (Chambre).

	1999	2000	2001
Produits courants	170.188.344	223.447.153	253.391.331
- Contributions publiques belges	112.215.667	142.121.549	163.402.347
- Autres contributions	48.860.653	70.767.100	67.928.154
Entités liées non consolidées	2.623.956	1.763.937	-
Mandataires	46.236.697	69.003.163	67.928.154
Autres	-	-	-
- Cotisations des membres	1.045.910	1.494.227	1.506.341
- Revenus du patrimoine immobilier	1.540.696	977.633	1.417.721
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	6.330.810	8.044.201	19.136.769
- Dons, donations ou legs de personnes physiques	194.608	42.443	-
- Produits divers	-	-	-
Charges courantes	(169.410.558)	(233.968.441)	(229.120.739)
- Approvisionnements et travaux en cours	-	-	-
Achats	-	-	-
Variation de stock et de travaux en cours	-	-	-
- Dotations	12.173.521	19.514.638	31.060.481
Entités liées non consolidées	5.948.975	11.739.746	21.681.244
Mandataires	-	-	-
Autres	6.224.546	7.774.892	9.379.237
- Services et biens divers	111.008.598	128.805.352	77.680.116
Charges relatives aux bâtiments	9.242.003	12.900.041	14.256.841
Charges de fonctionnement administratif	56.770.726	49.690.468	50.733.021
Charges de publications	-	-	849.161
Charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales	44.806.079	66.214.843	10.942.087
Charges diverses	189.790	-	899.006
- Charges de personnel	33.612.324	59.728.392	64.642.000
- Amortissements et réductions de valeur sur frais d'établissement, sur immobilisations incorporelles et corporelles	14.935.009	18.787.003	22.136.094
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances sur activités courantes	421	-	-
- Provisions pour risques et charges	(2.782.794)	6.705.631	32.156.701
- Autres charges sur activités courantes	463.479	427.425	1.997.200
- Charges portées à l'actif	-	-	(551.854)
Résultat courant avant résultat financier	777.786	(10.521.288)	24.270.593
Résultat financier	127.332	73.263	(868.943)
Résultat exceptionnel	(44.875)	(2.126.553)	206.822
Impôts sur le résultat	-	-	-
Résultat de l'exercice	860.243	(12.574.578)	23.608.471

10. Publications

Périodiques

- *La Quinzaine* : bimensuel du mouvement à destination des membres et sympathisants (éditeur responsable : Alain Trussart, secrétaire de rédaction : Pascale Toussaint).
- *Le Réseau* : trimestriel à destination des élus locaux (éditeur responsable : Michaël Lucas, secrétaire de rédaction : Jean Thiel).
- Les 15 Régionales publient chacune un bulletin régional mensuel.

Brochures

- *Découverte d'un parti en mouvement* : plaquette d'accueil des sympathisants et nouveaux membres.
- *20 ans d'ECOLO*, avril 2000.
- *Des communes citoyennes, solidaires et durables – Plate-forme Ecolo 2000*.
- *REE : Rencontres Ecologiques d'été* : publié une fois par an.
- Catalogues de formations Ecolo.

PARTI SOCIAL CHRETIEN (PSC)²³

1. Le Congrès

- 20 mai 2000, Liège. Congrès électoral : approbation du programme électoral pour les élections communales et provinciales «Penser à vous à chaque moment de votre vie». Participants : environ 800 personnes.
- 25 novembre 2000, Louvain-la-Neuve. «Les membres ont la parole.» Participants : environ 900 personnes.
- 9 juin 2001, Liège. Approbation de la Charte de l'humanisme démocratique. Participants : environ 1.200 personnes.

2. Le Conseil Général

Dans les années 2000 et 2001, le Conseil Général – inscrit dans les statuts du parti – ne s'est pas réuni.

2.1. Composition

Art. 33 des statuts : «Le Conseil Général se compose :

- du Comité directeur [Bureau politique élargi]²⁴;
- des Présidents des Comités d'arrondissement²⁵;
- des délégués d'arrondissement (à raison d'un délégué par tranche de 500 membres régulièrement inscrits);
- des Ministres;
- des Ministres d'Etat;
- des parlementaires;
- des Députés permanents;
- d'un membre choisi en son sein par le Groupe PSC de chaque Conseil provincial;
- des Présidentes des Comités d'arrondissements des Femmes du PSC, des Jeunes du PSC, de l'Association des Mandataires locaux et des Aînés du PSC²⁶;
- de toute personne que le Comité directeur estime utile de consulter.»

²³ Le 18 mai 2002, le PSC est devenu le Centre Démocrate Humaniste (CDH), s'accompagnant d'une grande réforme statutaire.

Pour les années 2000 et 2001, la modification la plus récente aux statuts du PSC a eu lieu au Congrès du 17 janvier 1998.

²⁴ Pendant les années 2000 et 2001 le Comité directeur (inscrit dans les statuts) est progressivement substitué par le Bureau politique élargi (non-statutaire). Le Comité directeur se composait avec voix délibérative du Président national, des Présidents d'arrondissement, des chefs de groupes des assemblées législatives et de la Président(e) national(e) des Femmes, des Jeunes et des Mandataires locaux; avec voix consultative e.a. des Ministres et du Commissaire européen, des Présidents des assemblées législatives, du Secrétaire général, de la Secrétaire générale des Femmes et du Secrétaire général des Jeunes.

²⁵ Ce sont les Présidents d'arrondissements. Ils ont été élus le premier semestre de 2001.

²⁶ Lorsque ces organisations sont régulièrement structurées au niveau des arrondissements.

Art. 34 des statuts : «*Le Conseil Général est présidé par le Président national du parti ou à défaut par un membre désigné par le Comité directeur [Bureau politique élargi].*»

2.2. Fréquence des réunions

Pas de périodicité, statutairement à l'initiative du Comité directeur (Bureau politique élargi).

2.3. Compétences

Art. 34 des statuts : «*Le Comité directeur [le Bureau politique élargi] convoque le Conseil Général pour le consulter sur toute question politique qui requiert son avis. Le Conseil Général ne peut exprimer son avis qu'à titre indicatif, sauf en cas d'application de l'article 35.*»

Art. 35 des statuts : «*En cas d'urgence constatée par le Comité directeur [le Bureau politique élargi], le Conseil Général remplace le Congrès pour la mission qui lui est délimitée par le Comité directeur.*»

2bis. L'Assemblée Générale

En 2000 et 2001, l'Assemblée Générale n'était pas inscrite dans les statuts du parti.

2.1. Composition

L'Assemblée générale est présidée par Drion Dominique. Elle est composée de :

– avec droite de vote :
des parlementaires

Europe
Chambre

Grosch Mathieu, Hansenne Michel
Arens Josy (remplacent Jean-Pol Poncelet depuis le 23 août 2001), Detremmerie Jean-Pierre, Fourneaux Richard, Grafé Jean-Pierre, Langendries Raymond, Lefèvre Jacques, Milquet Joëlle, Paqué Luc, Smets André, Viseur Jean-Jacques
Barbeaux Michel, Dallemagne Georges, Nyssens Clotilde, Willame Magdeleine

Sénat

Région Wallonne

Antoine André, Bouchat André, Charlier Philippe, Corbisier Anne-Marie, de Lamotte Michel, Etienne Jacques, Hollogne Guy, Keutgen Elmar, Lebrun Michel, Liénard Albert, Namotte André, Scharff Pierre, Seneca Georges, Thissen René

Région Bruxelloise	Cerexhe Benoît, De Groote Julie, Fraiteur Béatrice, Grimberghe Denis, Lemaire Michel, Riguelle Joël
Communauté française	De Groote Julie, Elsen Marc, Grimberghe Denis et les PSC-membres du Parlement Wallon sauf Keutgen Elmar (voir ci-dessus)
Communauté germanophone	Chantraine Hubert, Gehlen Albert, Heinen-Knaus Moni, Hilligsmann Marie-Louise, Maraite Joseph, Meyer Patrick, Schröder Wilfred, Schunck Manfred, Thiemann Gabriele
<i>des présidents d'arrondissements (depuis le premier semestre de 2001)</i>	Bernard André, Bintein Patrick, Buxant Damien, Chantraine Hubert, Colin Jean-Pol, De Lidekerke Bertrand, Delitte Jean-Pierre, Deschietere Guy, Di Antonio Carlo, Drion Dominique, Du Bus André, Goddaert Denis, Goes Benjamin, Guisset Catherine, Henry Josette, Lemaire Pierre, Mager Alain, Massart Jean-Benoît, Peremans Vincent, Remy Dominique, Salembier Fabrice, Van Den Steen Yvan
<i>des présidents d'association</i>	
Femmes	Fraiteur Béatrice
Jeunes	Simar Jean-Michael
Aînés	Houtart Edouard
Mandataires locaux	Namotte André
<i>des secrétaires nationaux</i>	Arens Josy, Colson Alda (démissionnaire en octobre 2001), De Groote Julie, Brotcorne Christian, Barbeaux Michel, Moussaoui Fatima, Matz Vanessa, Dallemagne Georges, Tounquet Annaïg, Nyssens Clothilde, Matthis Philippe, Fourneaux Richard, Laurent Gilbert
<i>d'un représentant des sections locales par arrondissement</i>	les représentants ne sont pas toujours les mêmes
<i>de 18 représentants des mandataires locaux</i>	les représentants ne sont pas toujours les mêmes
- sans droite de vote :	
- de membres qui désirent interpeller et qui se sont inscrits pour le faire;	
- de délégations externes qui souhaitent exposer une problématique;	
- de citoyens qui en font la demande;	
- des chargés de mission.	

2.2. Fréquence des réunions : mensuelle

2.3. Compétences

L'Assemblée générale est l'organe de décision du Parti. Elle définit :

- les grandes orientations politiques;
- les positions sur des thèmes ou des dossiers;
- les initiatives d'animation.

Elle assure également le contrôle de la direction du parti.

3. Le Bureau politique élargi²⁷

3.1. Composition

- Avec voix délibérative :

La Présidente nationale du parti

Milquet Joëlle

Les Vice-Présidents du parti

Antoine André, Poncelet Jean-Pol (jusqu'au 13 octobre 2000), Cerexhe Benoît

Les Présidents de Groupe parlementaires

Europe

Hansenne Michel

Chambre des Représentants

Poncelet Jean-Pol (remplacé le 23 août 2001 par Langendries Raymond)

Sénat

Thissen René

Région Wallonne

Antoine André

Région Bruxelloise

Cerexhe Benoît

Communauté française

Corbisier Anne-Marie

Communauté germanophone

Schunck Manfred

Les parlementaires

voir ci-dessus

Les présidents d'arrondissement

voir ci-dessus

Le Secrétaire politique

Viseur Jean-Jacques

L'administrateur

Crohain Clément

Les Secrétaires nationaux

voir ci-dessus

- Avec voix consultative :

Le Bureau est également élargi aux secrétaires politiques des Groupes parlementaires, au secrétaire général du CEPESS et, en fonction des dossiers évoqués, aux collaborateurs du parti, des groupes parlementaires ou du CEPESS.

3.2. Fréquence des réunions : au moins une fois par semaine (lundi matin)

²⁷ En 2000 et 2001, le Bureau politique élargi (non-statutaire) s'est progressivement substitué au Comité directeur (art. 36 des statuts et suivants).

3.3. Compétences

Le Bureau politique est l'organe de décision politique du parti. Il prépare en outre les dossiers politiques pour décision à l'Assemblée générale.

4. Les Chefs de Groupe²⁸

4.1. Composition

<i>La Présidente du parti</i>	Milquet Joëlle
<i>Les Chefs des Groupes parlementaires</i>	
Europe	Hansenne Michel
Chambre des Représentants	Poncelet Jean-Pol (remplacé le 23 août 2001 par Langendries Raymond)
Sénat	Thissen René
Région Wallonne	Antoine André
Région Bruxelloise	Cerexhe Benoît
Communauté française	Corbisier Anne-Marie
Communauté germanophone	Schunck Manfred
<i>Le Secrétaire politique</i>	Viseur Jean-Jacques

4.2. *Fréquence des réunions* : hebdomadaire (lundi)

4.3. Compétences

Ce «bureau restreint» prépare l'activité parlementaire, prépare les décisions du Bureau politique.

5. Le Comité des Sages

5.1. Composition

Présidé par Jean Hallet, le Comité des Sages se compose du président national du parti, des chefs de groupes parlementaires, du président des aînés du PSC, de la présidente des femmes PSC et du président des jeunes PSC.

5.2. *Fréquence des réunions* : en cas de litiges ou de conflits de personnes

5.3. Compétences

Le Comité des Sages doit formuler à l'Assemblée générale des propositions en vue de règlement de litiges ou de conflits de personnes.

²⁸ Il s'agit d'un groupe de travail informel, pas inscrit dans les statuts.

6. Elections internes

Dans le courant du premier semestre de 2001, des élections internes (présidence, bureau, comité) ont eu lieu au niveau local et au niveau des arrondissements. Pour les nouveaux présidents d'arrondissements, voir ci-dessus.

7. Les Cadres²⁹

Chambre de Représentants	10
Sénat	5
Conseil Régional Wallon	14
Conseil de la Communauté française	16
Conseil Régional de Bruxelles-Capitale	6
Parlement européen	1
Rat der deutschsprachigen Gemeinschaft	9
Conseillers provinciaux	67
Députés permanents	-
Conseillers communaux	870
Echevins	225
Bourgmestres	62
Conseillers CPAS	300
Présidents CPAS	57

8. Le Personnel

8.1. Fonctions principales

- La Présidente du parti	Milquet Joëlle
- Les Vice-présidents du parti	Antoine André, Poncelet Jean-Pol (jusqu'à le 13 octobre 2000), Cerexhe Benoît
- Le Secrétaire politique	Viseur Jean-Jacques
- Les Secrétaires nationaux :	
Agriculture	Arens Josy
Associatif	Colson Alda (démissionnaire en octobre 2001)
Culture	De Groote Julie
Environnement	Brotcorne Christian
Fonction publique	Barbeaux Michel
Intégration	Moussaoui Fatima
Intérieur - immigration	Matz Vanessa
International	Dallemagne Georges

²⁹ Après les élections communales et provinciales du 8 octobre 2000.

Jeunesse	Tounquet Annaïg
Justice – société	Nyssens Clothilde
Mobilité	Matthis Philippe
PME – Classes moyennes	Fourneaux Richard
Personnes handicapées	Laurent Gilbert
– <i>Le staff national :</i>	
Secrétaire général	Di Antonio Carlo
Directeur département politique	Frippiat Gaëtan
Directeur département communication	Raviart Alain
Directeur département animation	Lutgen Benoît
Directeur département structures internes	Brouillard Jean-François
Centre d'études (CEPESS)	
Secrétaire général	Michel Etienne
Secrétaire administratif	Servais André
Centre de formation (CPCP) ³⁰	
Président	Bertrand Marc
Administrateur-délégué	Di Antonio Carlo
– <i>Les associations :</i>	
Aînés du PSC	Houtart Edouard
Association des mandataires locaux	Namotte André
Les jeunes PSC	Simar Jean-Michael
Les femmes PSC	Fraiteur Béatrice

8.2. Collaborateurs parlementaires (hors secrétariats)

– <i>Parlement fédéral :</i>	
Chambre	6
Sénat	6
– <i>Parlement wallon :</i>	8
– <i>Parlement de la Communauté française :</i>	5
– <i>Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale :</i>	5
– <i>Conseil de la Communauté germanophone :</i>	3

8.3. Le nombre global des collaborateurs au siège du parti (hors secrétariats)

- Département politique (sans compter le directeur) : 3
- Département communication (sans compter le directeur) : 2
- Département animation (sans compter le directeur) : 2
- Département structures internes (sans compter le directeur) : 2
- Département secrétariat général : 1
- CEPESS (sans compter le secrétaire général et le secrétaire administratif) : 5
- CPCP (sans compter le président et l'administrateur-délégué)³¹ : 9

³⁰ Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation.

³¹ Le Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation (CPCP) est le centre de formation du PSC.

9. Les Membres

9.1. Distribution par arrondissement

	2000	2001	+/-
Arlon	397	386	- 11
Ath	412	364	- 48
Bastogne	382	312	- 70
Bruxelles	1.968	1.908	- 60
Charleroi	1.293	1.198	- 95
Dinant	845	756	- 89
Huy	619	487	- 132
Liège	3.220	2.963	- 257
Marche	483	493	+ 10
Mons	1.108	1.061	- 47
Mouscron	291	319	+ 28
Namur	1.773	1.581	- 192
Neufchâteau	599	533	- 66
Nivelles	1.573	1.501	- 72
Philippeville	639	641	+ 2
Soignies	1.141	966	- 175
Thuin	1.031	992	- 39
Tournai	607	560	- 47
Verviers	1.773	1.735	- 38
Virton	388	375	- 13
Waremme	644	614	- 30
Flandres	58	49	- 9
FBA ³²	5	4	- 1
Belges résidant à l'étranger	13	13	+/- 0
Total	21.263	19.812	- 1.451

9.2. Distribution par sexe

	Hommes	Femmes	Total
2000	12.657	8.605	21.262
2001	11.925	7.887	19.812

³² Les FBA sont les Forces Belges en Allemagne.

9.3. Distribution par âge

Renseignements non disponible

10. Publications

Brochures

- *Programmes des communes et des provinces*, mai 2000.
- F. Brichaux, *Ma commune au quotidien*, Editions Luc Pire, mai 2000, 157 p.
- *Les cinq priorités du PSC pour les communes*, septembre 2000.
- *Plan de mobilité du PSC*, mars 2001.
- *Agriculture : notre champ de bataille*, mars 2001.
- *Le nouveau décret de la Saint Boniface en 5 questions...*, juillet 2001.
- *Le contrat associatif : pour la reconnaissance d'une société civile organisée*, août 2001.
- CEPESS, *Analyse de l'évolution des finances publiques*, novembre 2001.

Périodiques

- *La Cyber-Lettre* : journal électronique du PSC; commentaires de l'actualité, l'agenda des réunions, manifestations, forums etc. (11 éditions en 2000, 10 en 2001).
- *Vous et Nous* : un mensuel d'information sur des thèmes d'actualité; première parution en décembre 2001 sur l'enseignement.
- *En Direct* : bulletin d'informations mensuel pour les responsables et mandataires locaux du PSC.
- *La Revue Politique* : bimestriel du Centre d'études politiques, économiques et sociales (CEPESS).
- *Le PAF «Participation - Animation - Formation»* : bulletin trimestriel d'information du Centre Pour la Citoyenneté et la Participation (CPCP).

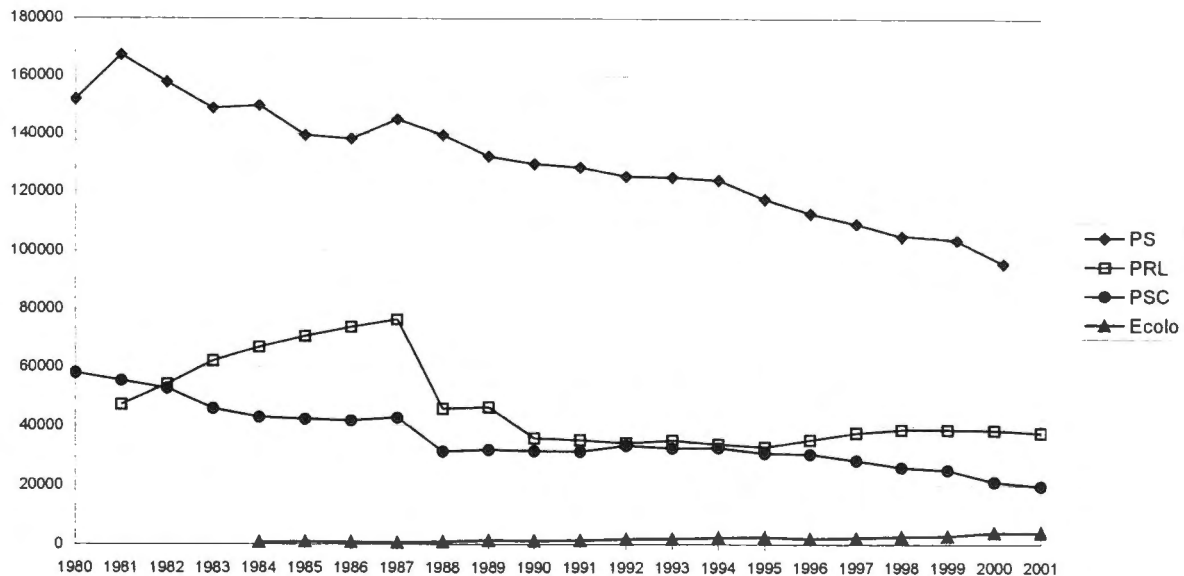
11. Comptes du Parti³³

	1997	1998
Produits courants	102.887.791	143.298.367
- Dotations	74.601.739	74.954.580
Chambre	26.121.369	26.161.104
Sénat	24.390.882	24.430.680
Conseil régional wallon	24.089.488	24.362.796
- ASBL «Dons»	-	-
- Dons, donations ou legs	4.235.990	3.878.385
- Contributions des groupes	16.499.455	57.424.651
Chambre	4.700.000	16.540.000
Sénat	4.646.644	17.450.840
Assemblée communautaire	2.330.000	6.000.000
Assemblée régionale	4.822.811	17.433.811
Autres	-	-
- Contributions des composantes	-	-
- Cotisations des membres	1.358.306	1.223.134
- Revenus du patrimoine immobilier	-	-
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	1.033.131	1.332.644
- Prestations diverses	5.159.170	4.484.973
Charges courantes	(87.138.201)	(144.672.511)
- Dotations	6.882.182	11.200.441
Fédérations et sections locales	48.270	1.745.896
Associations et groupements liés au parti	6.833.912	9.454.545
- Services et biens divers	42.641.772	80.789.972
Charges relatives aux bâtiments	5.402.290	5.562.212
Frais de fonctionnement administratif	23.396.806	27.807.113
Publications	7.707.687	7.718.362
Frais de publicité, de propagande et d'assemblées de parti	5.773.539	37.467.299
Frais de propagande en période électorale	-	-
Charges diverses	361.450	2.234.986
- Charges de personnel	15.698.990	25.463.562
- Amortissements et réductions de valeur sur immobilisations incorporelles et corporelles	4.801.884	5.023.391
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances	-	-
- Provisions pour risques et charges	16.499.455	21.000.000
- Charges fiscales courantes	613.918	1.195.145
Résultat courant avant résultat financier	15.749.590	(1.374.144)
Résultat financier	1.624.410	1.895.068
Résultat exceptionnel	48.604	15.225
Résultat de l'exercice	17.422.604	536.149

³³ Source : Rapport de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques. *Documents Parlementaires*, 2171/1 (SO 1998-1999) (Chambre), 1246/001-002 (SO 2000-2001) (Chambre) et 1785/001-002 (SO 2001-2002) (Chambre).

	1999	2000	2001
Produits courants	155.924.415	154.391.537	166.398.533
- Contributions publiques belges	136.504.012	136.448.461	149.159.804
- Autres contributions	4.685.517	5.355.204	5.190.588
Entités liées non consolidées	-	1.486.295	301.922
Mandataires	4.685.517	3.868.909	4.888.666
Autres	-	-	-
- Cotisations des membres	5.906.321	6.545.412	7.374.889
- Revenus du patrimoine immobilier	-	-	-
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	2.852.161	2.635.635	2.313.812
- Dons, donations ou legs de personnes physiques	2.954.105	868.584	532.565
- Produits divers	3.022.299	2.538.241	1.826.875
Charges courantes	(169.171.250)	(148.231.612)	(158.525.494)
- Approvisionnements et travaux en cours	4.366.158	4.208.961	5.054.899
Achats	4.366.158	4.208.961	5.054.899
Variation de stock et de travaux en cours	-	-	-
- Dotations	3.753.704	3.855.142	2.248.005
Entités liées non consolidées	3.559.653	3.219.179	1.485.328
Mandataires	-	-	43.268
Autres	194.051	635.963	719.409
- Services et biens divers	166.659.911	68.887.992	76.250.504
Charges relatives aux bâtiments	6.850.347	6.392.498	6.027.084
Charges de fonctionnement administratif	45.903.605	41.227.836	49.485.775
Charges de publications	11.921.078	7.483.315	9.336.907
Charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales	100.861.090	13.400.282	10.780.967
Charges diverses	1.123.791	384.061	619.771
- Charges de personnel	56.514.756	38.582.298	33.722.209
- Amortissements et réductions de valeur sur frais d'établissement, sur immobilisations incorporelles et corporelles	6.944.766	8.554.893	8.988.342
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances sur activités courantes	-	-	-
- Provisions pour risques et charges	(70.180.533)	23.073.602	30.823.602
- Autres charges sur activités courantes	1.112.488	1.068.724	1.437.933
- Charges portées à l'actif	-	-	-
Résultat courant avant résultat financier	(13.246.835)	6.159.925	7.873.039
Résultat financier	1.523.365	924.393	1.658.630
Résultat exceptionnel	334.106	(131.562)	(326.139)
Impôts sur le résultat	-	-	-
Résultat de l'exercice	(11.389.364)	6.952.756	9.205.530

EVOLUTION DU NOMBRE DES MEMBRES DES PARTIS POLITIQUES FRANCOPHONES 1980-2001

Sources : M. MAES, *De ledenaantallen van de politieke partijen in België*, Leuven, Afdeling Politologie KULeuven, 1988, 171 p.; S. FIERS, *Partijvoorzitters in België, of 'Le parti, c'est moi'?*, Leuven, Afdeling Politologie KULeuven, 1998, p. 40; I. VANPOL, M. VERMINCK, M. VOS, P. JANSSENS, P. BIONDI, *Morphologie des partis politiques francophones*, *Res Publica*, Année politique 1985-1999.

Survey 1970-2001 of the Belgian Political Parties

1970-1983:

W. DEWACHTER, M. VERMINCK, M. MAES, E. DAS & I. VANHOREN, Morfologie van de Belgische politieke partijen 1970-1985, Morphologie des partis politiques belges 1970-1985, *Res Publica*, 1988, 4, pp. 481-698.

Since 1983:

Flemish Political Parties

- I. VANPOL, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1983 en 1984, *Res Publica*, 1985, 2-3, pp. 311-367.
- M. VERMINCK, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1985 en 1986, *Res Publica*, 1987, 3, pp. 449-508.
- M. VERMINCK, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1987 en 1988, *Res Publica*, 1989, 3, pp. 385-440.
- M. VERMINCK, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1989 en 1990, *Res Publica*, 1991, 3-4, pp. 523-584.
- M. VOS, P. JANSSENS & S. FIERS, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1991 en 1992, *Res Publica*, 1993, 3-4, pp. 503-559.
- P. JANSSENS, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1993 en 1994, *Res Publica*, 1995, 3-4, pp. 389-426.
- P. BIONDI, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1995 en 1996, *Res Publica*, 1997, 4, pp. 629-691.
- P. BIONDI, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1997 en 1998, *Res Publica*, 1999, 2-3, pp. 313-374.
- J. NOPPE, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1999 en 2000, *Res Publica*, 2001, 2-3, pp. 429-501.

Francophone Political Parties

- I. VANPOL, Morphologie des partis politiques francophones en 1983, *Res Publica*, 1984, 4, pp. 503-540.
- I. VANPOL, Morphologie des partis politiques francophones en 1984 et 1985, *Res Publica*, 1986, 3, pp. 503-541.
- M. VERMINCK, Morphologie des partis politiques francophones en 1986 et 1987, *Res Publica*, 1988, 2-3, pp. 311-343.
- M. VERMINCK, Morphologie des partis politiques francophones en 1988 et 1989, *Res Publica*, 1990, 2-3, pp. 313-348.
- M. VOS, Morphologie des partis politiques francophones en 1990 et 1991, *Res Publica*, 1992, 3-4, pp. 453-490.
- P. JANSSENS, Morphologie des partis politiques francophones en 1992 et 1993, *Res Publica*, 1994, 3-4, pp. 319-341.
- P. JANSSENS, Morphologie des partis politiques francophones en 1994 et 1995, *Res Publica*, 1996, 3-4, pp. 575-606.
- P. BIONDI, Morphologie des partis politiques francophones en 1996 et 1997, *Res Publica*, 1998, 3-4, pp. 463-495.
- P. BIONDI, Morphologie des partis politiques francophones en 1998 et 1999, *Res Publica*, 2000, 2-3, pp. 335-378.
- J. NOPPE, Morphologie des partis politiques francophones en 2000 et 2001, *Res Publica*, 2002, 2-3, pp. 473-516.

Werkboeken van de Afdeling Politologie van de K.U.Leuven

- **W. DEWACHTER, B. WAUTERS, Y. DEJAEGHERE**, *De nauwelijks bereikte burger. Of een "benchmarking van de overheidscommunicatie"*.
- **B. WAUTERS**, *De kracht van de voorkeurstem in stad en dorp*.
- **W. DEWACHTER**, *De regering rechtstreeks verkiezen*.
- **P. JANSSENS, W. DEWACHTER**, *Gemeentenaren kiezen hun raadsleden*.
- **E. DAS, W. DEWACHTER**, *Overdadig! Overtollig? De verkiezingscampagne van 1987*.
- **L. HOOGHE, M. VERMINCK**, *Blikvangers. Of de partij in eigen persoon. De campagne van de parlementsverkiezingen van 13 oktober 1985*.

Boekenreeks van de Afdeling Politologie van de K.U.Leuven

- **S. DEPAUW**, *Rebellen in het parlement*. Leuven, Universitaire Pers, 2002, 214 blz.
- **W. DEWACHTER**, *De mythe van de parlementaire democratie. Een Belgische analyse*. Leuven, Acco, 2001, 475 blz.
- **S. FIERS**, *Vijftig jaar volksvertegenwoordiging. De circulatie onder de Belgische parlementsleden 1946-1996*. Brussel, Koninklijke Academie voor Wetenschappen, 2000, 257 blz.
- **S. FIERS**, *Partijvoorzitters in België of 'Le parti, c'est moi'?* Leuven, Afdeling Politologie, 1998, 419 blz.
- **W. DEWACHTER, S. DEPAUW, I. THOMAS**, *Afscheid van het laatste dubbelparlement*. Leuven, Acco, 1997, 256 blz.
- **B. MADDENS**, *Drie nieuwe parlementen. Een praktische gids voor kiezers en kandidaten*. Leuven, Davidsfonds, 1995, 139 blz.
- **B. MADDENS**, *Kiesgedrag en partijstrategie*. Leuven, Afdeling Politologie, 1994, 453 blz.
- **B. MADDENS, e.a.**, *O dierbaar België? Het natiebewustzijn van Vlamingen en Walen*. Leuven, ISPO, 1994, 131 blz.
- **W. DEWACHTER, E. DAS**, *Politiek in België: geprofileerde machtsverhoudingen*. Leuven, Acco, 1991, 182 blz.
- **E. GERARD, e.a.**, *Histoire du Mouvement Chrétien*. Leuven, Universitaire Pers, 1991, 387 + 624 blz.
- **L. HOOGHE**, *Separatisme: conflict tussen twee projecten voor natievorming: een onderzoek op basis van drie succesvolle separatismen*. Leuven, Afdeling Politologie, 1989, 451 blz.

Afdeling Politologie K.U.Leuven
E. Van Evenstraat 2B
B-3000 Leuven

ADVERTENTIE

RES PUBLICA

Tijdschrift voor politologie – Revue de politologie

Politiek Jaarboek – Année Politique

<http://www.respublica.be>

Hoofredacteur – Wilfried DEWACHTER – Rédacteur en chef
Redactiesecretaris – Jo NOPPE – Secrétaire de rédaction

Redactieadres Politiek Jaarboek – Adresse de la rédaction Année Politique
E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven
email : res.publica@soc.kuleuven.ac.be

Uitgegeven door – publié par :
Politologisch Instituut v.z.w./a.s.b.l.
E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven
Rekening – Compte : 979-2795315-71

Wettelijk depot – Dépôt légal D/RP/2002/2-3.
ISSN 0486-4700

Kaftontwerp: Lutt Clijsters
Foto: Belga

Gedrukt in België – Imprimé en Belgique (Acco)

De redactie van Res Publica beoordeelt elk voorstel voor publicatie van een artikel over een politiek-wetenschappelijk onderwerp, op voorwaarde dat het een originele bijdrage betreft, die niet gelijktijdig aan andere tijdschriften ter beoordeling werd gestuurd en geschreven werd in de Nederlandse, Franse, Duitse of Engelse taal. De redactie neemt een beslissing tot opname op basis van anonieme peer reviews.

De auteurs wordt gevraagd de volgende regels in acht te nemen: Een inzending wordt op elektronische wijze doorgestuurd (adres: res.publica@soc.kuleuven.ac.be) en bevat een Engelse samenvatting van maximaal 150 woorden. De lengte van een artikel bedraagt maximaal 10.000 woorden. Het artikel wordt persklaar aangeboden: dit wil zeggen dat het een paginummering bevat, dat eventuele tabellen (reeds voorzien van een korte titel en desgevallend een verwijzing naar de aangewende bron) reeds geïntegreerd zijn in de tekst. Tabellen hoeven dus niet in een apart bestand opgestuurd te worden. Bijdragen in het Nederlands zijn in de voorkeurspelling gesteld.

Res Publica gebruikt het klassieke voetnotensysteem, wat inhoudt dat voetnoten en referenties onderaan de pagina staan. Er wordt niet gewerkt met eindnoten.

De volledige richtlijnen kunnen geraadpleegd worden op de website <http://www.respublica.be>.

Niets uit dit tijdschrift, behalve de abstracts, mag worden verveelvoudigd en of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Het Politologisch Instituut neemt geen verantwoordelijkheid op zich voor de uitgebrachte meningen; deze verbinden alleen de auteurs. De niet opgenomen manuscripten worden niet teruggezonden.

Les manuscrits devront être envoyés par courrier électronique (res.publica@soc.kuleuven.ac.be), et ne pas compter plus de 10.000 mots. Ils devront être accompagnés d'un court résumé (max. 150 mots) en anglais. Vous trouvez plus d'information sur les avis aux auteurs sur le site <http://www.respublica.be>.

Tous droits de traduction, d'adaptation et de reproduction (sauf les résumés), y compris les microfilms et les photocopies, sont réservés pour tous pays. Le "Politologisch Instituut" n'assume pas la responsabilité des opinions émises: celles-ci n'engagent que les auteurs. Les manuscrits non insérés ne sont pas rendus.

Abonnements- en verkoopvoorwaarden van het tijdschrift Conditions d'abonnement et de vente de la revue

- 1. Jaarabonnement – Abonnement annuel**

Persoon – personne	€ 30,00
Instelling – institution	€ 72,00
Uitsluitend voor België : student (mits vermelding van de universiteit, de studierichting, het studiejaar en het inschrijvingsnummer) – Uniquement pour la Belgique- étudiant (en mentionnant l'université, l'orientation et l'année d'études, le numéro d'immatriculation)	€ 21,00
Steunabonnement – Abonnement de soutien	€ 72,00
- 2. Verkoop per nummer (nog uitsluitend vanaf 1985) – Vente au numéro (à partir de 1985)**

Persoon – personne	€ 15,00
Instelling – Institution	€ 15,00
Uitgeput – Épuisé : 1988/4, 1991/1, 1992/1, 1995/1	
- 3. Verkoop dubbel nummer (nog uitsluitend vanaf 1985) – Vente numéro double (à partir de 1985)**

Persoon – personne	€ 25,00
Instelling – Institution	€ 25,00
Uitgeput – Épuisé : 1995/3-4	
- 4. Verzameling van 1963 tot 1980 en van 1985 tot 1990 (zolang de voorraad strekt) – Collection de 1963 à 1980 et de 1985 à 1990 (jusqu'à épuisement du Stock)**

België – Belgique	€ 744,00
Andere landen – Autres pays – Other countries	€ 820,00

RES PUBLICA

Belgian Journal of Political Science

Political Yearbook of Belgium

<http://www.respublica.be>

Editor: Wilfried DEWACHTER

Assistant editor: Jo NOPPE

Address

E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven
email: res.publica@soc.kuleuven.ac.be

Publisher

Politologisch Instituut v.z.w.: E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven

Subscriptions can be paid by bank account: 979-2795315-71.

International Bank Code: ARSPBE22

D/RP/2002/2-3

ISSN 0486-4700

Cover Design: Lutt Clijsters

Photo: Belga

Printed in Belgium by Acco

No part of this publication, except the abstracts, may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

The 'Politologisch Instituut' bears no responsibility for opinions expressed by authors; the latter are solely responsible for the opinions they forward.

Manuscripts offered for publication should conform to the following requirements: the maximum number of words is 10.000. Manuscripts must include a summary in English, no longer than 150 words. All should be sent via email to the assistant editor res.publica@soc.kuleuven.ac.be. Manuscripts that are not accepted are not returned. More details can be found on the webpages of the journal: <http://www.respublica.be>.

Annual subscription and sales conditions

1. Annual subscription

Individuals

€ 30,00

Institutions

€ 72,00

Support subscription

€ 72,00

2. Single issues (only from 1985 onwards)

€ 15,00

Double issue (only from 1985 onwards)

€ 25,00

3. Collection 1963-1980 and 1985-1990 (as long as the issues at stock last)

Belgium

€ 744,00

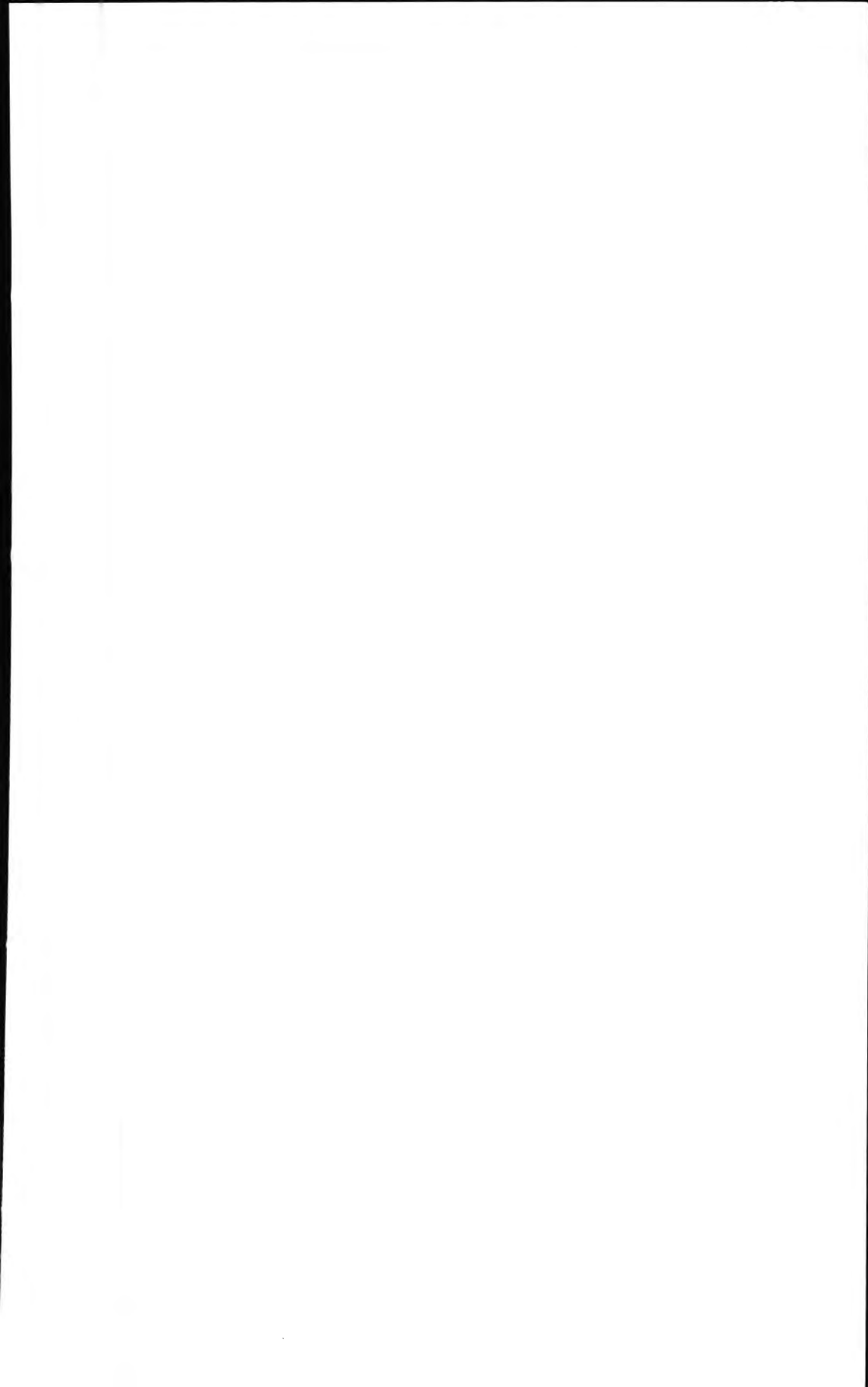
Other countries

€ 820,00

Subscriptions can be paid by bank account : 979-2795315-71.

The articles of Res Publica are abstracted in the following journals

- ABC POL SCI.
Advanced Bibliography of Contents : Political Science and Government.
- International Political Science Abstracts Documentation Politique Internationale
- International Bibliography of Political Science
Bibliographic internationale de science politique.
- International Bibliography of the Social Sciences Bibliographie internationale des sciences sociales.
- International Bibliography of Economics
Bibliographic internationale de science economique.
- Social Sciences Citation Index. An International Multidisciplinary Index to the literature of the Social, Behavioral and Related Sciences.
- Sociological Abstracts.
- Bulletin analytique de documentation politique, économique et sociale contemporaine.
- United Nations. Monthly Bibliography. Selected articles.
Nations Unies. Bibliographic mensuelle. Articles sélectionnés.
- Bulletin de renseignements documentaires. Communautés Européennes. Documentation bulletin. European Communities.

Wordt uitgegeven
met de steun van het
Vlaams Ministerie van Onderwijs
en met de steun van de
Universitaire Stichting van België
© Politologisch Instituut